

שבוע פרשת נח

(27 Oktober - 2 November 2024)

כ"ה תשרי - א' מרחשון תשפ"ה

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִהְיוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו ויחיים בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שיר המעלות אליך נשאתי את עיני
הישבי בשמים: ב הגה כעיני עבדים אל
יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גברתה
בן עינינו אל יי אלהינו עד שיחננו: ג חננו
יי חננו כי רב שבענו בוז: ד רבת שבעה
לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי
יונים:

קכד

א שיר המעלות לדוד לולי יי שהיה לנו יאמרנא
ישראל: ב לולי יי שהיה לנו בקום עלינו אדם:
ג אזוי חיים בלעונו בחרות אפם בנו: ד אזוי המום
שטפנו נחלה עבר על-נפשנו: ה אזוי עבר על-
נפשנו המום היודונים: ו ברוך יי שלא נתנו טרף
לשניהם: ז נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים
הפח נשבר ואנחנו נמלטנו: ח עזרנו בשם יי עשה
שמים וארץ:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכג מתוך "תהילות מנחם"

א-ד - אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים . . חננו הוי' חננו כי רב שבענו בוז.
רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי יונים

ב. על דרך זה מצינו גם בענין הגאולה ב' אופנים אלו¹, מצד אחד "נשאתי בשמים", ומצד שני חודרת בגדרי המטה: א) "עני ורוכב על החומר"² - עבודה של זיכוך החומר, שהעולם אינו מזוכך מצד עצמו - "לא זכו" (מלשון אינו מזוכך)³, וצריך ריבוי זמן לזככו - "בעתה"⁴. ב) "עם ענני שמיא"⁵ - גילוי מלמעלה, שגורם לחומר להיות "זכו", מלשון מזוכך, ולכן הוא באופן של "אחישנה".

והכוונה העליונה היא שב' אופנים אלו יתחברו יחד⁶. היינו, שמצד אחד יזככו את חומר העולם (עולם מלשון העלם והסתר⁷) להיות כלי לגאולה - "רוכב על החומר", ומצד שני לפועל את הגילוי ד"עניני שמיא", ואז תהי' גאולה שלימה⁸.

(1) סנהדרין צח, א.

(2) זכרי' ט, ט.

(3) ראה שערי אורה בד"ה יביאו לבוש מלכות אות צה.

(4) סנהדרין שם.

(5) דניאל ז, יג.

(6) ראה לקו"ש חל"א ע' 20 ואילך.

(7) ראה לקו"ש שלח לז, ד. ובכ"מ.

(8) משיחת ש"פ וירא ה'תשמ"ג.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 228..... שולחן ערוך עם הערות וציונים
230..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
233..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 237..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 238..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 240..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 240..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 243..... ספר המאמרים - תרפ"ט
244..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
245..... רשימת אדמו"ר מוהרי"צ
248..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ

הוספות

- 68..... ילקוט לוי יצחק על התורה
70..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
191..... נביאים וכתובים
199..... עין יעקב - מסכת ברכות
249..... נקודה משיחת קודש מעובדת
250..... חומש לקריאה בציבור
261..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
262..... לוח זמנים
263..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה כי כאשר השמים החדשים,
ש"פ נח, בדר"ח מרחשון ה'תשל"ד..... 5

התוועדות

- שיחת ש"פ נח, בדר"ח מרחשון, ה'תשל"ד..... 16
שיחת ש"פ נח, ב' דראש חודש מרחשון, ה'תשמ"ה..... 29

לקוטי שיחות

- פרשת נח, כרך כ, ב..... 58
פרשת נח, כרך כ, ג..... 62

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת נח..... 72
לוח לתהלים היומי..... 100
תניא יומי..... 101
לוח 'היום יום'..... 110

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... 113
שלושה פרקים ליום..... 117
פרק אחד ליום..... 165
ספר המצוות..... 189

לימוד מוזולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת בבא מציעא..... 193
גמרא עם ביאור - מסכת בבא בתרא..... 200
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'..... 230

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בנבואת ישעיהו, בפסוקים של הפטרת ראש חודש. הקדוש ברוך הוא
2 אומר לבני ישראל:

3 **כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אָנִי**
4 **עוֹשֶׂה** הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה וּמַחֲדָשׁ תָּמִיד עוֹמְדִים לְפָנַי גו'

5 כלומר, עומדים וקיימים תמיד, לא

6 יתיישנו ולא יחלפו **כֵּן יַעֲמֵד**

7 **זֶרְעֵכֶם וְשִׂמְכֶם**¹ לתמיד. הִנֵּה

8 **פְּסוּק זֶה בָּא בְּהַמְשָׁךְ לְמַה**

9 **שֶׁכְּתוּב לְפָנַי זֶה**² בתחילת הענין

10 שהקדוש ברוך הוא אומר **הַשָּׁמַיִם**

11 **כִּפְסָאֵי** כמו כסא העשוי לישיבה

12 **וְהָאָרֶץ הָדָם רִגְלֵי** כמו שרפרף

13 שעשוי להניח עליו את הרגליים,

14 **דְּקָאֵי** והכוונה היא **עַל שָׁמַיִם**

15 **וְאָרֶץ שְׂבֻזְמָן הִזָּה, שְׁעָלֵיהֶם**

16 **נִאָמַר**³ בתורה **בְּרֵאשִׁית בְּרָא**

17 **אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת**

18 **הָאָרֶץ, וְעַל זֶה אוֹמֵר** הנביא

19 בפסוק זה 'כי כאשר השמים החדשים'

20 **שְׁלַעֲתִיד לְבוֹא** בימות המשיח

21 **יִהְיוּ שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וְאָרֶץ**

22 **חֲדָשָׁה, דָּאֶף שִׁיְהִיו חֲדָשִׁים**

23 ואם הם בריאה שונה מהשמים והארץ

24 שבזמן הזה, **מְכַל מְקוּם, גַּם הֵם**

25 השמים והארץ החדשים שיהיו לעתיד

26 לבוא יִהְיוּ נִקְרָאִים בְּשֵׁם שָׁמַיִם

27 וְאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנִּקְרָאִים הַשָּׁמַיִם

28 וְהָאָרֶץ שְׂבֻזְמָן הִזָּה. וּלְאַחֲרֵי

29 זֶה מִמְשִׁיךְ הַנְּבִיא וְאוֹמֵר, שֶׁכֶּשֶׁם

30 שֶׁהַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ

31 הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אָנִי עוֹשֶׂה

32 (לְעֵתִיד לְבוֹא) יִהְיוּ עוֹמְדִים

33 לְפָנַי וּיִתְקַיְּמוּ לְתָמִיד, כֵּן יַעֲמֵד

34 **זֶרְעֵכֶם וְשִׂמְכֶם** וגם בני ישראל

35 יתקיימו תמיד.

36 וְהִנֵּה, מִזֶּה שְׁהוֹצֵרָה הַכְּתוּב

37 לְהוֹדִיעַ וּלְלַמֵּד שֶׁגַּם לְעֵתִיד

ביאור בדרך אפשר

38 **לְבוֹא** בימות המשיח **יַעֲמֵד זֶרְעֵכֶם וְשִׂמְכֶם, וּמוֹסִיף** הַכְּתוּב **כֵּן**

39 **יַעֲמֵד גו'**, ללמד שהקיום של בני ישראל לעתיד-לבוא יהיה קיום לתמיד

40 **כְּמוֹ שֶׁהַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה עוֹמְדִים לְפָנַי**

41 **לְתָמִיד, מוֹכֵן, שְׁזָהוּ חִידוּשׁ גְּדוֹל, כִּינּוּן שֵׁשׁ טַעַם וּסְבָרָא**

42 **לוֹמֵר שֶׁהַשְּׂוֹאָה דְּזֶרְעֵכֶם**

43 **וְשִׂמְכֶם לְשָׁמַיִם וְאָרֶץ, שְׂיִכָּת**

44 **רַק בְּנוֹגַע לְשָׁמַיִם וְאָרֶץ**

45 **שְׂבֻזְמָן הִזָּה, שְׁעָלֵיהֶם אָמְרוּ**

46 **רז"ל**⁴ **בְּרֵאשִׁית אוֹתִיּוֹת ב'**

47 **רֵאשִׁית,** לרמוז שהשמים והארץ

48 (וכללות הבריאה) נבראו **בְּשִׁבְלֵי ב'**

49 דברים שנקראו 'ראשית' הַתּוֹרָה

50 **שְׁנִקְרָאת** בכתוב במשלי **רֵאשִׁית**

51 **דְּרִכּוֹ**⁵ ('ה' קנני ראשית דרכו, קדם

52 מִפְּעֻלָּי מֵאֲדוּי), וּבְשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל

53 **שְׁנִקְרָאוּ** בכתוב בירמיהו **רֵאשִׁית**

54 **תְּבוּאָתָהּ**⁶ ("קדוש ישראל לה'

55 ראשית תבואתה"), **אֲבָל בְּנוֹגַע**

56 **לְשָׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ**

57 **הַחֲדָשָׁה, אִיךְ שְׂיִיף לוֹמֵר כֵּן**

58 **אִיךְ יִתְכַן לוֹמֵר שְׂכַל כּוֹנֵת הַבְּרִיאָה שֶׁל**

59 **הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה, שֶׁהֵם**

60 **נַעֲלִים הַרְבֵּה יוֹתֵר מֵהַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ שֶׁל**

61 **הַתַּחֲלַת הַבְּרִיאָה, נִבְרָאוּ בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל**

62 **וְכֶשֶׁם שֶׁהַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ יַעֲמְדוּ כֵּן גַּם**

63 **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲמְדוּ. וְלִכֵּן צָרִיף**

64 **הַכְּתוּב לְחַדֵּשׁ בְּנוֹגַע לְשָׁמַיִם**

65 **הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה -**

66 **כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֵכֶם וְשִׂמְכֶם**

67 **וּלְאִמִּיתוֹ שֶׁל דָּבָר, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נַעֲלִים**

68 **כִּלְכֵךְ שֶׁכֵּן שִׁיךְ לְדַמּוֹת וּלְהַשׁוּוֹת**

20 **וְאָרֶץ שְׂבֻזְמָן הִזָּה, שְׁעָלֵיהֶם אָמְרוּ רז"ל**⁴ **בְּרֵאשִׁית ב' ראשית, בְּשִׁבְלֵי הַתּוֹרָה**

21 **שְׁנִקְרָאת ראשית דְּרִכּוֹ**⁵, וּבְשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוּ ראשית תְּבוּאָתָהּ⁶, **אֲבָל**

22 **בְּנוֹגַע לְשָׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה, אִיךְ שְׂיִיף לוֹמֵר כֵּן. וְלִכֵּן צָרִיף**

23 **הַכְּתוּב לְחַדֵּשׁ בְּנוֹגַע לְשָׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה - כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֵכֶם**

(1 ישע"י סו, כב – סיום הפטרת שבת ר"ח. (2 שם, א. (3 בראשית א, א. (4 פרש"י עה"פ. ועוד. (5 משלי ח, כב. (6 ירמ"י

ב, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 בעננין שמים וארץ, שעליהם נאמר² השמים כסאי והארץ
 43 הים רגלי וכפי שממשך ומבאר.
 44 ובהקדים המבואר בזה בדבור המתחיל השמים כסאי
 45 שבהתחלת התורה אור, ששם במאמר זה מבאר גם המשך
 46 הפתוב² אי זה בית אשר
 47 תבנו לי ואי זה מקום
 48 מנוחתי, היינו, שלכאורה
 49 איך שייך שיהיה בית אשר
 50 תבנו לי גוי, דמאחר
 51 שהשמים כסאי גוי, הרי
 52 אפילו על ידי עבודה הכי
 53 נעלית אי אפשר לפעול ענין
 54 הפית אשר תבנו לי כלומר,
 55 מאחר שהקודש ברוך הוא כל כך גדול
 56 ונפלא שרק השמים יכולים לשמש לו
 57 'כסא', כביכול, אך יתכן שבני ישראל,
 58 נשמות בנופים בעולם הזה הגשמי,
 59 יהיה בכוח לבנות לו 'בית', אפילו על
 60 ידי העבודה שיעבדו את ה'. אף על
 61 זה ממשיך בפתוב¹¹ ועונה
 62 שאמנם יש דרך שבה בני ישראל יעשו
 63 לה' בית, והיא, אל זה אביט אל
 64 עני ונכה רוח גוי, והיינו,
 65 שפועלים זאת את ענין היבית'
 66 לאלוקות, שיהיה גילוי אלוקות
 67 והשראת השכינה בעולם, על ידי
 68 ענין הביטול וקבלת עול כו'
 69 שזו המשמעות של 'עני ונכה רוח',
 70 שפלות ונמיכות הרוח, בעבודת ה',
 71 ביטול לאלוקות וקבלת עול מלכות
 72 שמים. וכמו בראש השנה,
 73 שעל ידי הביטול שהאדם מבטל
 74 את הישות העצמית והמציאות שלו
 75 לאלוקות וקבלת עול מלכותו
 76 יתברך, באופן שמלכותו
 77 ברצון קבלו עליהם¹²,
 78 ומקבלים על עצמם את מלכותו של
 79 הקדוש ברוך הוא פועלים הענין
 80 דתמליכוני עליכם¹³, והקדוש
 81 ברוך הוא מקבל את המלכות על
 82 העולמות והנבראים ומשפיע להם חיות ועד שמגיעים על ידי הביטול

1 אותם לשמים החדשים והארץ החדשה. אף לאידך גיסא מצד שני
 2 מוכן, שאף על פי שזהו ההשוואה של בני ישראל לשמים החדשים
 3 ולארץ החדשה חידוש גדול, מפל מקום, יש על זה הסברה
 4 וביאור שניתן להבין. וצריך להבין מהי אכן ההסברה בזה, שגם
 5 אפילו בנוגע לשמים החדשים
 6 והארץ החדשה שייך לומר
 7 פן יעמד זרעכם ושמכם היינו
 8 להשוות את בני ישראל לא רק לשמים
 9 וארץ שבזמן הזה אלא אפילו לשמים
 10 החדשים והארץ החדשה של לעתיד
 11 לבוא?
 12 (ב) ויובן על פי המבואר
 13 בדבור המתחיל במאמר חסידות
 14 הפותח בפסוק כי כאשר השמים
 15 החדשים שבסיום הלכותי
 16 תורה⁷ ספר מאמרי אדמו"ר הזקן על
 17 פרשיות התורה בחומשים ויקרא-
 18 במדבר ודברים (ושיר השירים)
 19 ובהתחלת התורה אור⁸ ספר
 20 מאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות
 21 התורה בחומשים בראשית-שמות
 22 (ומגילת אסתר) ונכדוע⁹ בסדר
 23 השתלשלות הדברים בנוגע
 24 להדפסת הספרים תורה אור
 25 ולקוטי תורה שבאו בהמשך
 26 זה לזה, שבתחילה נדפס הספר
 27 'תורה אור' ולאחר מכן היו קשים
 28 בקבלת הרישיון מממשלת רוסיה
 29 בימים ההם להדפסת החלק השני ולכן
 30 ההמשך נדפס בשם 'ליקוטי תורה',
 31 אבל למעשה שני הספרים הם בהמשך
 32 זה לזה ומאחר שהצמח צדק
 33 שליטת את המאמרים והביא אותם
 34 לדפוס סדרם באופן זה והצמח
 35 צדק' הוא שקבע את סדר המאמרים
 36 בשני הספרים, הרי מוכן שיש
 37 שייכות מיוחדת בין
 38 ההתחלה והסיום, ונעוץ
 39 תחלתן בסופן¹⁰, כהלשון ביספר
 40 יצירה, ומזה מובן שיש משמעות
 41 לעובדה שסיום הליקוטי תורה' והתחלת התורה אור' הם באותו ענין

(7) שה"ש מח, ד ואילך. נ, ג ואילך. (8) א, סע"ג ואילך. (9) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ס"ע תקס ואילך. וש"נ.
 (10) ספר יצירה פ"א מ"ו. (11) ישע"י שם, ב. (12) ברכות ק"ש של ערבית. וראה לקו"ת ר"ה נה, ס"ב. נו, סע"ב. (13) ר"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 כאשר הוא עומד. **וְעִנֵּינוּ בְּנִמְשָׁל לְמַעַלָּה** באלוקות, **כְּמֵאמַר**
 43 **רַז"ל**¹⁶ בגמרא **בְּמִקוֹם גְּדוּלְתוֹ** של הקדוש ברוך הוא **שֵׁם אֱתָהּ**
 44 **מוֹצֵא עֲנוּתָנוֹתוֹ** (וזה לשון הגמרא: "כל מקום שאתה מוצא גבורתו של
 45 הקדוש ברוך הוא אתה מוצא ענוותנותו, דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים
 46 ומשולש בכתובים. כתוב בתורה כי ה'
 47 אלקיכם הוא אלקי האלקים ואדוני
 48 האדונים, וכתוב בתריה עושה משפט
 49 יתום ואלמנה. שנוי בנביאים כה אמר
 50 רם ונשא שוכן עד וקדוש וגו' וכתוב
 51 בתריה ואת דכא ושפל רות. משולש
 52 בכתובים דכתיב סולו לרוכב בערבות
 53 ביה שמו, וכתוב בתריה אבי יתומים
 54 ודיין אלמנות", **וְהִיֵּינוּ**, ומשמעות
 55 הדברים על פי חסידות היא **שְׁעֵנֵן**
 56 **הַגְּדֵלָה**, זו **מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית**¹⁷
 57 (כדברי הגמרא: "לך ה' הגדולה זו
 58 מעשה בראשית וכן הוא אומר עושה
 59 גדולות עד אין חקר"), אף שהדבר
 60 נחשב 'גדולה', מכל מקום **הִיא**
 61 **עֲנוּה אֲצֵלוֹ** אצל הקדוש ברוך הוא
 62 **וְהַשְׁפֵּלָה יְרִידָה אֲצֵלוֹ** לגבוי
 63 **יְתַבְרָךְ**, ו**בְּלִשׁוֹן הַחֲסִידוֹת**¹⁸,
 64 **שְׁלֵא זְהוּ עֵיקַר הָאֱלֹקוֹת מֵה**
 65 **שְׁהוּא בּוֹרָא עוֹלָמוֹת** והקדוש
 66 ברוך הוא בעצמו נעלה מהעולמות
 67 לאין שיעור. **וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּדִיּוֹק**
 68 **הַלְשׁוֹן** במאמר חז"ל זה **(בְּמִקוֹם**
 69 **גְּדוּלְתוֹ אֱתָהּ מוֹצֵא)**
 70 **עֲנוּתָנוֹתוֹ, עֲנוּהוּ שְׁלוֹ**, כרגש
 71 שמדובר על ענין הענוה כפי שהוא
 72 אצל הקדוש ברוך הוא **עַל פִּי**
 73 **הַמְּבוֹאֵר בְּשַׁעַר הַיְחִידוֹ**
 74 **וְהָאֲמוּנָה**¹⁹ שבספר התניא
 75 **שְׁהַקְבֵּ"ה וּמְדוּתָיו אַחְדוֹת**
 76 **פְּשׁוּט כּו'**, וכמבואר שם שזו
 77 משמעות דברי הוהר "איהו וגרמוהי חד", שהוא, הקדוש ברוך הוא בעצמו,
 78 וכליו וכוחותיו, היינו מידותיו, הם דבר אחד, וכשם שאין ביכולת שום נברא
 79 להשיג בורא, כך הנברא אינו יכול להבין בשכלו את מידותיו של הבורא כי
 80 מידותיו הן דבר אחד אתו יתברך, וכשם שאי אפשר להשיג אותו יתברך, כך
 81 אי אפשר להשיג את מידותיו וכוחותיו, **שְׁלֵכָן** כיון שהמידות הן דבר אחד
 82 עם הקדוש ברוך הוא בעצמו **הֲרִי הֵם** המידות **בְּלִי גְבוּל מִמֶּשׁ**, כמו

1 והקבלת עול ל**בְּחִינַת הַתְּנַשְׁאוֹת הַעֲצָמוֹת**, ענין המלכות כפי שהוא
 2 בעצמות האלוקות **שְׁהוּא עֲנֵן רְצוֹן הַמּוֹחֵלֵט וְכו'**, הרצון העליון
 3 להיות מלך כפי שהוא מוחלט בעצמותו, לפני התעוררות רצון גלוי **שְׁפָל**
 4 **זֶה הוּא מִצַּד מַעֲלַת עֲנֵן הַבִּיטוּל** שהאדם מתבטל לאלוקות
 5 (שכאמור נרמז בלשון הכתוב **עֲנֵי**
 6 **וַיִּנְכַּה רוּחַ**).
 7 **אֵף כְּדִי שְׁעֵנֵן זֶה** של המשכת
 8 מלכותו של הקדוש ברוך הוא בעולם
 9 **יְהִי בְּאוֹפֵן שֶׁל קְבִיעוֹת**
 10 **שְׁלֵא יְהִי שְׁיִף בְּזֶה**
 11 **שְׁיִנּוּיִים**, אלא יהיה קיים תמיד
 12 (וממילא המשכת החיות האלוקית
 13 לנבראים תהיה תמידית) **שְׁזֵהוּ עֲנֵן**
 14 **מִקוֹם מְנוּחָתִי, כְּמוֹ בלשון**
 15 **הַכְּתוּב בְּתוֹרָה אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל**
 16 **הַנְּחֵלָה**¹⁴, **הִנֵּה עַל זֶה צְרִיף**
 17 **לְהִיּוֹת קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצָּוֹת,**
 18 **שְׁזֵהוּ עֲנֵן הַשָּׁמַיִם כְּסָאֵי עֵינֵי**
 19 **הַתּוֹרָה שְׂבָאָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה**
 20 **וְהָאֲרֵץ הָרִם רַגְלֵי עֵינֵי הַמִּצְוֹת**
 21 **שְׁקִימוֹן הוּא כְּאִמְצַעוֹת דְּבָרִים גְּשָׁמִיִּים**
 22 **וְאֲרִצִּיִּים, וְעַל יְדֵי זֶה שְׁעוֹסְקִים**
 23 **בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה פּוֹעֲלִים**
 24 **עֲנֵן הַבִּיַת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי**
 25 **בְּאוֹפֵן דְּמִקוֹם מְנוּחָתִי, בְּאוֹפֵן**
 26 **שֶׁל קְבִיעוֹת וּמְנוּחָה וְעַד**
 27 **לְהַשְׁלִימוֹת שְׁפָזָה בְּגִלּוּי אֱלֹקוֹת**
 28 **וְהַשְׂרָאָה הַשְׁכִּינָה בְּעוֹלָם בְּיּוֹם**
 29 **שְׁכוּלוֹ שְׁבַת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי**
 30 **הָעוֹלָמִים**¹⁵ כדברי הגמרא שהשיר
 31 שהיו הלויים אומרים בבית המקדש
 32 ביום השבת הוא 'מוזמור שיר ליום
 33 השבת', 'מוזמור שיר לעתיד לבוא, ליום
 34 שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים',
 35 היינו ימות המשיח, שאז תהיה
 36 השלימות של גילוי אלוקות בעולם, וכפי שממשיך ומבאר.
 37 **(ג) וְהָעֲנֵן בְּזֶה, דְּהִנֵּה, הַשָּׁמַיִם כְּסָאֵי הוּא עֲנֵן הַשְׁפֵּלָה**
 38 **שֶׁל הָאֱלֹקוֹת, כְּכִיכּוֹל, לְיִרְד לְמַטָּה, כְּמִשְׁלַל הָאֲדָם שְׁהוּא פֶּעַל**
 39 **קוֹמָה גְּבוּהָ וּמוֹחוֹ גְּבוּהֵימ מֵעַל הָאֲרֵץ, וְאֵף עַל פִּי**
 40 **כֵּן מִשְׁפִּיל וּמְנַיֵן אֵת גּוֹפּוֹ לְיִשָּׁב עַל הַכְּסֵא, וְעַל יְדֵי זֶה**
 41 **נִשְׁפָּל גַּם רֵאשׁוֹ כּו'** וכשהאדם יושב גם ראשו נמצא נמוך יותר מאשר

טז, סע"א. וש"נ. 14) פ' ראה יב, ט. 15) תמיד בסופה. 16) מגילה לא, א (ע"פ הגירסא ביל"ש תהלים רמז תשצד. פיה"מ להרמב"ם אבות פ"ד מ"ד. ועוד). 17) ברכות נח, סע"א. 18) תו"א מג"א צט, ב. לקו"ת שה"ש ח, א. ובכ"מ. 19) פ"ד.

ביאור בדרך אפשר

1 הקדוש ברוך הוא בעצמו, ומזהו מוכן שעונותינו יתברך היא בלי
 2 שיעור כלל, והיינו שזוהי הירידה לברוא עולמות מוגבלים
 3 השפלה וענוה שלא בערך כו'. ודוקא על ידי זה נעשה
 4 גדולתו - הגדלה זו מעשה בראשית. וזהו ירידה והשפלה
 5 וענוה זו ענין השמים כסאי.
 6 אמנם, מצד הענין דהשמים בלי שיעור כלל, והיינו שזוהי השפלה שלא
 7 כסאי, שהוא ירידת והשפלת האור
 8 האלוקי למטה, כמבואר לעיל, יכולה
 9 להיות הירידה למטה ביותר
 10 למקומות נחותים ביותר מבחינה
 11 רוחנית באופן שיומשך מזה
 12 יניקה השפעת חיות לחיצונים
 13 כו' כוחות לא רצויים, שמחוץ
 14 לגבולות הקדושה, והיינו, דכין
 15 ששהמשכה היא מעצמותו
 16 ומהותו יתברך, שלגביה לגבי
 17 עצמות האלוקות הכל בשוה, כי
 18 לגביו אין לשום דבר ערך וחשיבות
 19 והכל כאין ואפס ושום דבר אינו
 20 תופס מקום אצלו, שלכן
 21 נמשך גם למטה כו' אילו
 22 לדברים נחותים ביותר, כי לגבי עצמות
 23 האלוקות, העובדה שענינים אלה הם
 24 נחותים וחיצונים היא לא משמעותית,
 25 כביכול (וכמבואר בארובה
 26 בהמשך ההילולא²⁰ קבוצת
 27 מאמרי 'באתי לגני' של הרבי הרי"צ
 28 שהראשון מביניהם יצא לאור לקראת
 29 יום הסתלקותו, י"ד שבט תשי"ו
 30 בענין דברי הוזהר אור אין סוף
 31 למעלה מעלה עולה ומתעלם עד
 32 אין קץ ואין גבול לעלייתו
 33 והתעלמותו ולמטה מטה יורד
 34 ונמשך עד אין תכלית²¹ ואין סוף לירידתו והמשכתו), הנה מצד
 35 זה יכולה להיות ירידת המדרגות של האור האלוקי מאד עד
 36 להחיות גם שבעים שרים, השרים, מלאכים, של שבעים אומות
 37 העולם הנוגה שהיא אחת מהקליפות והכוחות החיצונים דעשה של
 38 העולם הנחות ביותר מבין ארבעה העולמות הכלליים של 'סדר השתלשלות'
 39 אצילות-בריאה-יצירה-עשה, שמה מירידת המדרגות ירידה גדולה כל כך
 40 יוכל להיות יניקת הקליפות כו'. ולכן צריך להיות מלבד

ביאור בדרך אפשר

ענין 'השמים כסאי' שמצידו יכולה להיות יניקה לחיצונים גם הענין
 דהארץ הדם רגלי, שהדום הוא כמו שרפרף, שהוא פסא
 קטן נמוך שמעמידן תחת רגלי היושב להגביה הרגל
 (שמצד עצמו ללא 'הדום' המגביה, דרכו של הרגל להיות על
 הארץ) כדי שהרגל תהיה מעל
 הארץ, כדי שלא תהיה יניקה
 לקליפות כו'.²²
 וכמבואר ב'אור התורה' לאדמו"ר
 ה'צמח צדק': "... כמשל מי שיושב על
 הכסא שהרגלים יורדים ונשפלים
 למטה ביותר ויכולו מחמת זה
 להתחלש כוחם כו', וצריך שיגביהו
 אותם והיינו לסערם ולתמכם בשרפרף
 קטן כנ"ל. כך הנמשל למעלה דכמו
 שירדה כנסת ישראל למטה בגופים
 גשמיים כו', כך בחינת מלכות
 דאצילות למעלה יורדת למטה
 בבריאה-יצירה-עשה להחיות רוח
 שפלים כו' בירידת המדרגות מאד עד
 להחיות גם כן שרים דנוגה דעשה
 ויוכל להיות יניקת הקליפות ביותר כמו
 שכתוב רגליה יורדות כו'... שלכן צריך
 להרגלים העלאה והגבהה למעלה
 באיזה סעד בכדי שלא ירדו בחינת
 הרגלים למטה כל כך. וזהו ענין
 השרפרף הנקרא הדום רגלי כו'.
 ובפטרטיות יותר, פידוע
 המבואר בדרושי מאמרי חסידות
 לפרשת ויחי²³ בתורה אור לאדמו"ר
 הזקן בענין דברי הגמרא על הכתוב
 בתהילים חרב פיפיות, חרב של
 שתי פיות²⁴ ופירש במצודת ציון
 "פיות - חודה של חרב נקראת פה"
 (וזה לשון הגמרא: "אמר רבי יצחק, כל הקורא קריאת שמע על מטתו כאלו
 אוחז חרב של שתי פיות בידו שנאמר רוממות אל בגרונום וחרב פיפיות בידם.
 מאי משמע, אמר ר' זוטרא ואיתימא רב אשי, מרישא דענינא דכתיב יעלו
 חסידים בכבוד ירננו על משכבותם, וכתיב בתריה רוממות אל בגרונום וחרב
 פיפיות בידם"), ומבואר במאמר הנזכר שצורך בזה בחרב של שתי
 פיות ולא די בחרב של פה (חוד) אחד הוא פדי להכרית לבטל ולמנוע
 יניקת החיצונים שיכולה להיות בשני אופנים, אם באופן

(20) ד"ה באתי לגני ה'שית פ"ב ואילך (סה"מ תשי"ז ע' 132 ואילך). (21) ראה תקו"ז תיקון יט (מ, ב). סוף תיקון נז. זהו חדש יתרו לד, סע"ג. (22) ראה אוה"ת בראשית ח"ג תעד, סע"א. (23) תו"א בהוספות קב, ב ואילך. (24) תהלים קמט, ו. וראה ברכות ה, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שֶׁל הַגְּבֵהָה וְהַתְּנַשְׂאוֹת שֶׁל הַחִיצוֹנִים לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁵ וְעַל יָדָן עַל יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְקַיְּמוּ שְׁמִים וְאַרְצָן
 2 בְּנִבְוֹת עוֹבְדֵיהָ אִם תִּגְבִּייה בְּנֶשֶׁר גּוֹ', בֵּינָן שֶׁלְגַבִּייה לַגְּבִי הַקְּדוֹשׁ
 3 בְּרוּךְ הוּא בְּעִצְמוֹ יִתְבַּרְךָ הַכֹּל בְּשֵׁנָה וּלְכֵן יֵצִיקַת הַחִיצוֹנִים יִכְוֶלָה הַלְהוּת
 4 מִצַּד הַגְּבַהֲתָם בִּיּוֹתָר, אוֹ הַאֹפֶן הַשְּׁנִי שֶׁל 'יֵצִיקַת הַחִיצוֹנִים' הוּא מִצַּד
 5 חִיצוֹנִיּוֹת הַהִשְׁפָּעָה שִׁיּוֹרְדָת
 6 לְמִטָּה בְּרִיבּוּי הַצְּמִצּוּמִים כּוֹ', 1
 7 עַד שֶׁהָאוֹר נִעֲשֶׂה כָל כֵּךְ מוֹעֵט וּכְלִי-כֵךְ
 8 מִצּוּמָצָם עַד שֶׁגַם הַחִיצוֹנִים יִכְוֶלִים
 9 לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ. וְזֶהוּ גַם הָעֲנָנִין
 10 דְּהַשְּׁמִים כְּסָאֵי וְהָאֶרֶץ הָדָם
 11 רְגֵלִי, שֶׁהֵינִיקָה בְּאֹפְנֵן שֶׁל
 12 הַגְּבֵהָה וְהַתְּנַשְׂאוֹת שֶׁל הַחִיצוֹנִים
 13 לְמַעְלָה, שְׁהִיא סוּג אַחַד שֶׁל יִרֵדָה
 14 שִׁיכּוּלָה לְהוּיּוֹת עַל יְדֵה יֵצִיקַת הַחִיצוֹנִים
 15 נְדַחִית וּנְמַנְעַת עַל יְדֵי הַשְּׁמִים
 16 כְּסָאֵי, וְהֵינִיקָה מִצַּד רִיבּוּי
 17 הַצְּמִצּוּמִים כּוֹ', שְׁהִיא סוּג שְׁנֵי
 18 שֶׁל יִרֵדָה שִׁיכּוּלָה לְהוּיּוֹת עַל יְדֵה יֵצִיקָה
 19 וְנְדַחִית וּנְמַנְעַת עַל יְדֵי הָאֶרֶץ
 20 הָדָם רְגֵלִי²⁶.
 21 וְנוֹסָף עַל הָעֲנָנִין דְּשְׁמִים וְאַרְצָן כְּפִי שֶׁהֵם
 22 וְאַרְצָן כְּפִי שֶׁהֵם בְּאֵלְקוֹת
 23 (הַשְּׁמִים כְּסָאֵי וְהָאֶרֶץ הָדָם
 24 רְגֵלִי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא),
 25 כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל בְּאַרְיִכּוֹת, הָרִי בֵּינָן²⁷
 26 שְׁשִׁמִּים וְאַרְצָן נִבְרָאוּ בְּשִׁבִיל
 27 תּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל, כְּמִבּוֹא לְעִיל
 28 בְּדִרְשַׁת הַחֲתוּב 'בְּרֵאשִׁית – בְּשִׁבִיל ב'
 29 רֵאשִׁית' מוֹכְרָח לֹאמַר שִׁישׁ
 30 בְּחִינַת שְׁמִים וְאַרְצָן בְּתוֹרָה
 31 (וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, בְּתוֹרָה
 32 וּמִצְוֹת, שֶׁהָרִי הַלִּימוּד שֶׁל
 33 הַתּוֹרָה מְבִיא לְיַדִּי מַעֲשֶׂה²⁸
 34 (הַמִּצְוֹת) וּבְעִבּוּדַת יִשְׂרָאֵל
 35 [שֶׁהֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה יוֹתֵר
 36 מִהַתּוֹרָה, דְּמַחְשָׁבְתָן שֶׁל
 37 יִשְׂרָאֵל לְמַעַל בְּאֵלְקוֹת קְדָמָה
 38 לְכָל דָּבָר, אִפִּילוֹ לְתוֹרָה
 39 וְהָרֵאשִׁי, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה עֲצָמָה
 40 אוֹמְרַת דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
 41 צוֹ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל²⁹]. שֶׁבָּהֵן

(25) עובדי' א, ד. (26) ראה אוה"ת שם תפ, סע"ב. (27) ראה תו"א שבהערה 8. (28) ראה קידושין מ, ב. וש"נ. (29) ראה ב"ר (פ"א, ד. 30) תו"א שם, רע"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הקודש³¹ (ובקונטרס אחרון³²) שבספר התניא ענין פלא גדול
 2 מאד שנעשה בשמים ממעל על ידי עיון ובירור הלכה כו',
 3 שעל ידי זה מעלה הלכה זו מהקליפות שהיו מעלימים
 4 ומכסים אותה כו', כמבואר שם: "... בזמן גלות השכינה שמשפעת
 5 לחיצונים שהם בקליפת נוגה שהערב
 6 רב יונקים משם ומתמציתן ניזונין
 7 תלמידי חכמים בגלות ואז עיקר עבודת
 8 האדם ועיקר עסק התורה והמצוות הוא
 9 לברר הניצוצות כנודע מהארז"ל, לכן
 10 עיקר ענין הלימוד הוא בעיון ופלפול
 11 הלכה באיסור והיתר טומאה וטהרה
 12 לברר המותר והטהור מהאסור והטמא
 13 ע"י עיון ופלפול הלכה... ע"י זה מעלה
 14 הלכה זו מהקליפות שהיו מעלימים
 15 ומכסים אותה שלא היתה ידועה כלל
 16 או שלא היתה מובנת היטב בטעמה..."
 17 (שזהו הירידה הגדולה של תורה
 18 שבעל פה ענין הדם רגלי,
 19 השרפרף שפועל העלאת
 20 הרגל מעל הארץ).
 21 ועל דרך זה במצוות, שאף
 22 שענינם של המצוות באופן כללי
 23 הוא ארץ, כמבואר לעיל, יש בהם
 24 במצוות גופא עצמן גם הענין
 25 דשמים, שזהו מה שעל ידי
 26 המצוות נעשה חיבור הנברא
 27 עם הבורא, נשמות ישראל
 28 עם הקב"ה ועל ידי המצוות מעלים
 29 ומחברים את הנבראים עם הבורא,
 30 בחינת שמים.
 31 וכמו כן ישנו הענין דשמים
 32 כסאי והארץ הדם רגלי
 33 בנשמות ישראל, שיש בהם
 34 כמה חילוקי דרגות ויש נשמות
 35 שהן בבחינת 'שמים' ויש שהן בבחינת
 36 'ארץ', ובקללות הם הבחינה
 37 דישראל (שמים) נשמות גבוהות
 38 ויעקב (ארץ)³³ נשמות נחותות.
 39 וזהו ששאלה נקראו ארץ,
 40 כנסת ישראל ותורה שבעל

פה ומצוות, וכולן נרמזין במקרא אחד, כנבואת ירמיה שנאמר
 בו שלוש פעמים 'ארץ' ארץ ארץ שמעי דבר ה'³⁴. וכן
 כתיב³⁵ כתוב במקום אחר בירמיה 'שלוש פעמים היכל הו'
 היכל הו' היכל הו' המה, כנגד שלשה ענינים הנזכרים
 לעיל כנסת ישראל, תורה שבעל-פה
 ומצוות.
 ד) והנה כל האמור לעיל בענין השמים כסאי וגו' הוא
 בנוגע לשמים וארץ כפי שהם בזמן הזה, אבל לעתיד
 לבוא יהיו השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני
 עושה כלשון הכתוב הפותח את המאמר, כפי שממשיך ומבאר.
 והענין בזה³⁶, דהנה ידוע המבואר בספרי קבלה³⁷ שכל
 ההמשכות של אור אלוקי דעכשיו בזמן הגלות מגיעים עד
 בחינת חיצוניות עתיק, הבחינה החיצונית של בחינת 'עתיק יומין'
 (דרגה בכתר עליון שלמעלה מסדר השתלשלות) שנמשכת מלמעלה
 למטה על ידי אתערותא דלתתא התעוררות מלמטה, עבודת
 הנבראים וגם בראשית פריאת העולמות שהיתה שלא על
 ידי אתערותא דלתתא, שהרי קודם שנברא העולם לא היו נבראים
 למטה הנה זה על ידי שעלה במחשבה האלוקית העליונה
 התענוג שיהיה לאלקות, כביכול מהעלאת מיין נוקבין מיים נקביים,
 היינו עבודה והתקרבות של הנבראים לאלקות בדרך של התעלות
 מלמטה למעלה שיהיה אחר כך, שזהו ענין בראשית שבריא
 השמים והארץ וכל הנבראים

(31) סכ"ו (קמה, א). (32) ד"ה ולהבין פרטי ההלכות (קנט, ב). (33) ראה אוה"ת דברים ח"ה ע' ב'קב ואילך. (34) ירמ' כב, כט. (35) שם ז, ד. וראה הנסמן בהגהות לתו"א – אוה"ת בראשית כרך ו תתרכח, א. (36) בהבא לקמן – ראה לקו"ת בסופו (שה"ש נא, סע"ב ואילך). (37) פע"ח שער הק"ש רפט"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מלכתחילה היתה **בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל שְׁנֵקְרָאוּ** ראשית⁴, שְׁיִשְׂרָאֵל
 2 **עָלוּ בַּמִּחְשָׁבָה**²⁹ האלוקית העליונה עוד קודם הבריאה בפועל,
 3 והמחשבה היא שְׁיַעֲלוּ מִיַּיִן נֹקְבִין, וּכְמֵאֲמַר רַז"ל³⁸ במדרש על
 4 **הַפְּסוּק**³⁹ בדברי הימים **עַם הַמֶּלֶךְ בְּמִלְאֲכָתוֹ יָשָׁבוּ שָׁם, בְּמִי**
 5 **נְמַלְךְ** הקדוש ברוך הוא על הבריאה
 6 **בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶן שֶׁל צְדִיקִים** 1 **יִשְׂרָאֵל שְׁנֵקְרָאוּ** ראשית⁴, שְׁיִשְׂרָאֵל עָלוּ
 7 (הכוונה לכל נשמות ישראל, כמו
 8 שנאמר בישעיה וְעַמְּךָ כָּלָם
 9 **צְדִיקִים**⁴⁰) והמחשבה העליונה על
 10 התענוג מעבודת בני ישראל היא
 11 הסיבה לבריאת העולם, וּכְמֵו
 12 **שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל**⁴¹ במאמר דיבור
 13 המתחיל 'שיר המעלות' שנאמר בראש
 14 השנה שנה זו, תשל"ד שְׁיִשְׂרָאֵל
 15 מוֹשְׁרָשִׁים לְמַעְלָה גַם מֵרְצוֹן
 16 הַמְּוַחֲלֵט כו' וזה לשונו שם:
 17 'דלויות שנתאהו הקדוש ברוך הוא
 18 להיות לו יתברך דירה בתחתונים, הנה
 19 ענין הבית והדירה, שזהו מה שנשמות
 20 ישראל הם דירה לעצמותו, הרי זה
 21 מושרש בבחינת רוממות העצמית
 22 דעצמותו יתברך, שלמעלה מבחינת
 23 התנשאות על עם. ומצד זה שנשמות
 24 ישראל מושרשים בעצמותו יתברך
 25 (ששם הוא הרצון המוחלט לענין
 26 המלוכה), לכן על ידי ההמלכה, במי
 27 נמלך כו', נעשה ההחלטה כו', ואחר
 28 כך נמשך גם הרצון הגלוי, ועד
 29 למלוכה בפועל כו'[, אַמְנָם
 30 לְעֵתִיד לְבוֹא יִגְיעוּ נשמות
 31 ישראל על ידי עבודתן לְבַחֲבִינָת
 32 פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק, שְׁהַמְשַׁכְתָּה
 33 היא לא על ידי 'אתערותא דלתתא'
 34 אלא **בְּאוֹפֵן שֶׁל אֲתַעְרוּתָא**
 35 **דְּלַעֲלָא שְׁלִמְעָלָה מֵאֲתַעְרוּתָא**
 36 **דְּלַתְתָּא לְגַמְרִי** והיא המשכה מצד
 37 האלוקות עצמה, מדרגה נעלית כל כך
 38 שעבודת הנבראים לא יכולה להגיע
 39 לשם. וְזֶהוּ הַהִפְרָשׁ בֵּין הַמְּדַרְגָּה
 40 של שמים וארץ בזמן הזה, שעל זה
 41 נאמר **הַשָּׁמַיִם כְּסָאֵי**, והיא מדרגת היצוניות עֵתִיק, כְּמִשְׁלַל
 1 **הַיּוֹשֵׁב עַל הַכֶּסֶף בַּחֲנִינָת אַחֲזַרְיִים וְחִיצוֹנִיּוֹת נִמְשָׁכִים**
 2 **עַל הַכֶּסֶף** ואין המשכה והתגלות של העצם והפנימיות, לְשָׁמַיִם
 3 **וְהָאֲרָץ הַחֲדָשִׁים** שיהיו בימות המשיח **שֶׁבָהֶם כְּתִיב עוֹמְדִים**
 4 **לְפָנַי, לְפָנַי דְּיִיָקָא**, ודיוק הלשון 'לפני', מלשון פנימיות, מלמד שְׁהֵם
 5 **מְפַנְיָמִיּוֹת עֵתִיק**, ודרגת הפנימיות
 6 היא מדרגה נעלית מאד שְׁלִמְעָלָה
 7 **מַעְלָה לְאִין קִץ מִבְּחִינַת**
 8 **אַחֲזַרְיִים וְחִיצוֹנִיּוֹת**.
 9 **וּכְשֶׁם שְׁלַעְתִּיד לְבוֹא תִהְיֶה**
 10 **עֲלֵיהָ שְׁלֵא בְּעֶרְךָ בְּהַמְשַׁכְתָּ**
 11 **אַלְקוּת, מ'חיצוניות' ל'פנימיות' כֵּן**
 12 **הוא גַם בַּתּוֹרָה, שְׁלַעְתִּיד**
 13 **לְבוֹא יִהְיֶה גִילוּי הַתּוֹרָה**
 14 **בְּאוֹפֵן נַעֲלָה יוֹתֵר בְּאִין עֲרוּךְ**
 15 **ללא כל דמיון והשוואה לַגְּבִי גִילוּי**
 16 **הַתּוֹרָה דְּעַכְשָׁיו, שְׁאָז** לעתיד
 17 **לבוֹא יִתְגַּלוּ סוֹד טְעָמֶיהָ**
 18 **וּמִסְתָּר צְפוֹנוֹתֶיהָ, כְּפִירוּשׁ**
 19 **רַש"י עַל הַפְּסוּק**⁴² בשר
 20 **הַשִּׁירִים יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ,**
 21 **שְׁזָהוּ גִילוּי סודות התורה לעתיד-**
 22 **לבוֹא עֲנִיָן נַעֲלָה יוֹתֵר בְּאִין**
 23 **עֲרוּךְ לגבי התורה של עכשיו, של**
 24 **זמן הגלות, כְּדֹאֵיתָא** כפי שמוכר
 25 **בְּקַהֲלַת רַבָּה**⁴³ מדרש רבה לקהלת
 26 **שְׁתּוֹרָה דְּעַכְשָׁיו, הַכֵּל** היא
 27 **לְגַבֵּי תוֹרָתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ.**
 28 **וְכֵן הוּא בְּנוֹגַע לְנִשְׁמוֹת**
 29 **יִשְׂרָאֵל, שְׁנוֹסְף לְכַף שְׁלַעְתִּיד**
 30 **לְבוֹא תִתְגַּלֶּה הַעֲלִיָּה הגדולה**
 31 **של הנשמה שְׁבִשְׁבִילָה לצורך עליה**
 32 **זו הִיְתָה יְרִידַת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה**
 33 **(?ירידה צוֹרֵךְ עֲלֵיהָ), הִנֵּה**
 34 **עוֹד זֹאת, שְׁאָז** לעתיד-לבוֹא
 35 **יוֹמְשִׁכּוּ מלמעלה ויורו למטה**
 36 **נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת** שעדיין לא היו
 37 **בעולם הזה, בשונה מנשמות שכבר היו**
 38 **ובאות שוב ב'גלגול', והנשמות**
 39 **החדשות שיומשכו לעתיד לבוֹא יהיו**
 40 **מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק**⁴⁴
 41 **עַל יְדֵי עוֹנַת תְּלִמְיָדֵי חֲכָמִים מְלִילֵי שִׁבְתָּ לְלִילֵי**

(38) רות רבה פ"ב, א (ג). (39) דברי הימים"א ד, כג. (40) ישע"י ס, כא. סנהדרין ר"פ חלק. (41) ד"ה שיר המעלות ממעמקים ספ"ו ואילך (לעיל ע' 8 ואילך). (42) שה"ש א, ב. (43) רפ"ב. ספ"א. (44) ראה גם תו"א שם ג, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מְלִילֵי שֶׁבֶת לְלִילֵי שֶׁבֶת⁴⁵ מִמְּשִׁיכִים נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת⁴⁶,
 2 כַּמְבוּאָר בְּתוֹרַת הַסוּד הָרִי מְבוֹאָר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁴⁷ לְאֲדַמּוֹר הוֹקוּ
 3 מִסֶּפֶר הַגְּלוּלִים⁴⁸ שֶׁבְּזָה גּוֹפָא עֲצֻמוֹ יִשְׁנֵם בְּמָה דְרָגוֹת,
 4 וּנְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת מִמֶּשׁ, שְׁלֵא נִכְלְלוּ אֶפִּילוֹ בְּנִשְׁמַת אָדָם
 5 הָרֵאשׁוֹן, יוֹמְשָׁכוֹ רַק לְעֵתִיד
 6 לְבוֹא וְזֶה לְשׁוֹנוֹ בְּלִקוּטֵי תוֹרָה שֶׁם:
 7 "וְלֵעֲתִיד לְבוֹא יוֹמְשָׁכוֹ נִשְׁמוֹת חֲדָשׁוֹת
 8 שֶׁלְמַעֲלָה גַם מִמְדַרְגַּת יְחִידָה שְׁבָאֲדָם
 9 הָרֵאשׁוֹן כַּמְבוּאָר בְּסֶפֶר הַגְּלוּלִים רִישׁ
 10 פֶּרֶק שְׁבִיעִי, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: וְדַע כִּי יֵשׁ שְׁנֵי
 11 מִיְנֵי נִשְׁמוֹת. א' אוֹתָן שֶׁנִּכְלְלוּ בְּאֲדָם
 12 הָרֵאשׁוֹן. ב' הֵם אוֹתָם שֶׁלֹּא נִכְלְלוּ
 13 בְּאֲדָם הָרֵאשׁוֹן וְאֵלּוֹ הַנִּשְׁמוֹת הֵם יוֹתֵר
 14 גְבוּהִים וּמַעֲלוּמִים מִכֹּל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁנִּכְלְלוּ
 15 בְּאֲדָם הָרֵאשׁוֹן..."]. וְזֶהוּ אֲמָרוֹ כִּי
 16 כְּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים
 17 וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אָנִי
 18 עוֹשֶׂה גוֹ' כֵּן יַעֲמַד זְרַעְכֶם
 19 וְשִׁמְכֶם, וּבַחֲתִילַת הַמֵּאֲמָר נִשְׁאַלָה
 20 הַשְּׁאֵלָה אֵיךְ אִפְשֵׁר לְדַמּוֹת אֵת
 21 הַנִּשְׁמוֹת לְהַשְׁמִים הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
 22 הַחֲדָשָׁה שֶׁלְעֵתִיד לְבוֹא, וְהַבִּיאוֹר הוּא
 23 דְּגַם הַנְּשָׁמוֹת יִהְיוּ אֲזַי לְעֵתִיד-
 24 לְבוֹא נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת מִמֶּשׁ.
 25 (ה) אֲמָנָם אֶף עַל פִּי שֶׁלְעֵתִיד
 26 לְבוֹא יִהְיוּ הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים
 27 וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה גוֹ' עוֹמְדִים
 28 לְפָנַי, וְקִיּוּמָם וְחִיּוּתָם יִהְיוּ מְדֻרָגָה
 29 גְבוּהָה מְאֹד בְּאֵלּוּקוֹת, וְזֶה יִהְיֶה
 30 בְּאֹפֶן שֶׁל אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲלָא
 31 שֶׁלְמַעֲלָה מֵאֲתַעְרוּתָא דְלַתְמָא
 32 לְגַמְרִי, שֶׁלֹּא עַל יְדֵי עֲבוּרַת
 33 הַנְּבִרָאִים לְמַטָּה שֶׁזָּהוּ עֲנִין שְׁלֵא
 34 בְּעֶרְךָ לְגַבֵּי הַשָּׁמַיִם כְּסָאֵי
 35 וְהָאָרֶץ הַדָּם רְגִלֵי שְׁבִימָן
 36 הִזָּה, כַּמְבוּאָר לְעִיל, מִכָּל מְקוֹם,
 37 גַּם אֲזַי לְעֵתִיד יִהְיוּ נְקָרָאִים
 38 שְׁמַיִם וְאָרֶץ, שֶׁזָּהוּ אוֹתוֹ שֶׁם
 39 שְׁבוּ נְקָרָאִים שְׁמַיִם וְאָרֶץ

בְּזִמְנָן הִזָּה. וְעַל פִּי תוֹרַת הַפְּעֵל שֶׁם טוֹב⁴⁹ וְהָרַב הַמְּגִיד⁵⁰
 מִמְעוֹרִיטָשׁ עַל הַפְּסוּקִים⁵¹ וְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה
 הוּא שְׁמוֹ, שֶׁשְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָאוּ לוֹ לְכֹל נְבִירָא בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ
 זֶהוּ חִיּוּתוֹ שֶׁל הַדְּבָר הַנְּקָרָא בְּשֵׁם זֶה, מוֹבָן, שֶׁזָּה
 שְׁנִקְרָאִים בְּאוֹתוֹ שֶׁם, מוֹרָה
 עַל הַשְּׂיִכּוֹת שְׁבִינֵיהֶם וּלְפִי
 הָאֲמוּר לְעִיל אוֹדוֹת רִיחוּק הָעֵרֶךְ שְׁבִין
 הַשְּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בּוֹמָן הוּא לְשִׁמִּים וְאָרֶץ
 שֶׁלְעֵתִיד-לְבוֹא צָרִיךְ בִּיאוֹר מֵהֵי אֲכַן
 הַשְּׂיִכּוֹת בִּינֵיהֶם.
 וְיִוִּבֵן עַל פִּי הַיְדוּעֵי⁵² בְּתוֹרַת
 הַחֲסִידוֹת שְׁתַּכְלִית הַשְּׁלִימוֹת
 דְלַעֲתִיד לְבוֹא תְלוּי בְּמַעֲשֵׂינּוּ
 וְעֲבוּרַתְנּוּ בְּמִשְׁפָּה שֵׁית אֶלְפֵי
 שְׁנֵין, כְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא שֶׁהוּלָם יִתְקִיִּים
 שֶׁשֶׁת אֶלְפֵי שְׁנֵים, וּבִמְיֻחָד הַדְּבָר
 תְלוּי בְּעֲבוּרַת ה' שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנָן
 הַגְּלוּת, וּבְכַפְרִיּוּת בְּעַקְבָּתָא
 דְמִשְׁחָא, בְּעַקְבוֹת הַמִּשְׁחָה, הֵיינו
 כְּסוּף זְמַן הַגְּלוּת, שְׁהָרִי אֵין
 הַמְּלָאכָה נִקְרָאת אֶלָּא עַל שֵׁם
 גּוֹמְרָה⁵³ (כַּמְאֲמַר חו"ל לְגַבֵּי עֵשִׂיית
 מַצוּה שֶׁנִּקְרָאת עַל שֵׁם גּוֹמְרָה כְּמוֹ
 שֶׁמִּצְוֵינוּ שֶׁכְּתוּב שְׁבִין יִשְׂרָאֵל הֵעִלוּ אֵת
 עֲצֻמוֹת יוֹסֵף, אֶף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁחָה רִבִּינוּ
 הַתַּעֲסֵק בְּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף, כִּי הַמַּצוּה
 נִקְרָאת עַל שֵׁם גּוֹמְרָה). אֶלָּא שְׁעֵנִין
 זֶה שֶׁהַעֲנִינִים שֶׁל לְעֵתִיד לְבוֹא תְלוּיִים
 בְּעֲבוּרַתְנּוּ בּוֹמָן הַגְּלוּת אֵינוֹ בְּאֹפֶן
 שֶׁל עֵילָה וְעֵלּוּל, סִיבָה וְתוֹצֵאָה,
 מְדָה כְּנֶגְדַּ מְדָה⁵⁴,
 בְּאֲתַעְרוּתָא דְלַתְמָא אֲתַעְרוּתָא
 דְלַעֲלָא, שֶׁהַמִּשְׁכָּה מִלְמַעֲלָה
 נִגְרַמַּת כְּתוֹצֵאָה מֵהַתַּעְרוּרוֹת מִלְמַטָּה
 אֶלָּא בְּאֹפֶן שֶׁקְדָּשָׁא בְּרִיךְ
 הוּא לֹא שְׂרִיא אֶלָּא בְּאֲמָר
 שְׁלִים⁵⁵, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ אֵינוֹ שׁוֹרָה

(45) כתובות סב, ב. ועוד. (46) ראה פע"ח שער קשעמה"ט פי"א. וראה ביאווה"ז לאדמו"ר האמצעי ס"פ אמור. אוה"ת פרשתנו נט, א ואילך. (47) שם נ, א. נא, ג. (48) רפ"ז. (49) תניא שעהיוה"א בתחלתו. (50) לקו"א סימן רמד. או"ת סימן יד. (51) בראשית ב, יט. (52) ראה תניא רפ"ל. (53) ראה פרש"י עקב ח, א. ועוד. (54) סנהדרין ז, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך. (55) זח"ג ז, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אלא במקום שלם כמבואר בלקוטי תורה דבור המתחיל במאמר
 2 הפותח בספוק בשיר השירים צאִינָה ורְאִינָה⁵⁶, שגם שאפילו בחינת
 3 אַתְּעֲרוּתָא דְלַעֲלָא התעוררות והמשכה מלמעלה שְׂבָאִין עֲרוּף
 4 שנעלית לאין שיעור לַגְבִי הַאֲתְעֲרוּתָא דְלַעֲלָא שְׂבָאָה לְאַחַר
 5 אַתְּעֲרוּתָא דְלַתְמָא ונמשכת על
 6 ידה, הנה אפילו האתערותא דלעילא
 7 שלא נמשכת על ידי אתערותא דלתתא,
 8 גם היא אִינָה שׁוּרָה ומתגלה
 9 אֶלָּא כְּשִׁישׁ שְׁלִימוֹת בְּמַעֲשֵׂה
 10 הַתְּחִינּוּם, שְׂלַאֲחָרֵי שְׂכָבָר
 11 נִשְׁפַּע עֲלֵיהֶם על הנבראים
 12 הַתְּחִינּוּם אַתְּעֲרוּתָא דְלַעֲלָא
 13 שְׂלִפֵי עֲרֻף אַתְּעֲרוּתָא דְלַתְמָא
 14 ונמשכת על ידה, אֲזִי שׁוּרָה
 15 ומתגלה גם כן הַאֲתְעֲרוּתָא
 16 דְלַעֲלָא שְׂלִמְעֵלָה מַעֲלָה
 17 מְעַרְף הַאֲתְעֲרוּתָא דְלַתְמָא
 18 כָּלֵל ונמצא כי גם גילוי והמשכה
 19 שלמעלה מעבודת התחתינים ואינו
 20 תלוי בעבודת התחתינים, יש לו קשר
 21 ושייכות למעשה התחתינים ונמשך
 22 כשיש שלימות במעשה התחתינים.
 23 וְלִכְּן הִנֵּה גַם בְּנוֹגַע
 24 לְאַתְּעֲרוּתָא דְלַעֲלָא הִיִּתְרָה
 25 נְעֻלִית, צְרִיף לְהִיּוֹת הַכְּנָה
 26 והקדשה של על כל פנים לכל
 27 הפחות מְעִין וְדוּגְמָא מְהַעֲנִין
 28 שְׁנַמְשָׁף לְאַחֲרֵי זֶה⁵⁷. וכפי
 29 שְׁמַצִּינוּ בְּנוֹגַע לְגִילּוֹי דְמִתֵּן
 30 תּוֹרָה, שְׁעַם הִיּוֹתוֹ גִּילּוֹי
 31 נְעֻלָּה בִּיתְרָה, וְעַד שְׂפֹנָה בִּמְתָן
 32 תּוֹרָה שִׁכְבָּר הִיָּה נִכְלָל גַּם הַעֲנִין
 33 דְתוֹרָתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ שְׁעִתִּידָה
 34 לְהַתְּגַלּוֹת, וְכַפְתָּגָם רְבוּחֵינוּ
 35 נְשִׂיאֵינוּ⁵⁸ שְׂלָא יְהִיָּה עוֹד
 36 הַפְּעַם מִתֵּן תּוֹרָה, ונמצא שבדרך
 37 כלל מתן-תורה לא היה כתוצאה
 38 מ'אתערותא דלתתא' של מעשה
 39 הַתְּחִינּוּם, בְּהִיּוֹתוֹ נְעֻלָּה מִזֶּה, מְכַל
 40 מְקוֹם, הוֹצֵרָקָה לְהִיּוֹת לְפָנָי

זֶה לפני מתן תורה הַהֲכָנָה דְסְפִירַת הַעוֹמֵר בְּמִשְׁךְ אַרְבַּעִים
 וְתִשְׁעֵה יוֹם, שֶׁהוּא עֲנִין בִּירוֹר וּתְקוּן וּיְכוּן שְׁבַע הַמִּדּוֹת
 שִׁבְנַפֵּשׁ הָאָדָם חֲסֵד, גְּבוּרָה וְכו', כְּפִי שְׂכָל מִדָּה כְּלוּלָה מְשַׁבַּע, כְּמוֹ
 כְּמוֹ חֲסֵד שִׁבְחֲסֵד, גְּבוּרָה שִׁבְחֲסֵד וְכו' הַלֵּא, וּבִסְךְ הַכֵּל אַרְבַּעִים וְתִשְׁעֵה,
 וְלְאַחֲרֵי זֶה גַם הַהֲכָנָה הַנוֹסֶפֶת
 לְמִתֵּן תּוֹרָה דְוִיחֵן שְׁם יִשְׂרָאֵל
 נֶגְדַ הֲהָרִי⁵⁹, עִינֵן הַאֲחֲדוֹת יוּחֵן
 לְשׁוֹן יְחִידִי, כְּאִישׁ אַחַד בְּלִב אַחַד וְרֵק
 לְאַחֲרֵי הַכְּנָה זֶה הִיָּתָה
 הַהֲתַגְלוֹת דְמִתֵּן תּוֹרָה, וְהִיָּינוּ
 לְפִי שֶׁהַכְּנָה זֶה הִיָּה עַל כָּל
 פְּנִים לְכֵל הַפְּחוֹת מְעִין וְדוּגְמָת
 הַעֲנִין דְמִתֵּן תּוֹרָה.
 וְעַל פִּי זֶה מוֹכֵן גַּם בְּנוֹגַע
 לְשָׂמִים הַחֲדָשִׁים וְהָאֲרָץ
 הַחֲדָשָׁה, שְׂפִינֵן שְׂגִילּוֹי זֶה
 הִיּוֹתָר נְעֻלָּה, נְעֻשָׂה עַל יְדֵי
 מַעֲשֵׂינוּ וְעִבּוּדְתָנוּ בְּשָׂמִים
 וְאֲרָץ כְּפִי שֶׁהֵם בְּזִמְן הַזֶּה,
 הִיָּ לְמִרוֹת שֶׁכֵּן הַשָּׂמִים הַחֲדָשִׁים
 וְהָאֲרָץ הַחֲדָשָׁה שֶׁל לְעִתִּיד־לְכוּא
 נְעֻלִים לְאִין שִׁיעוֹר מִהַשָּׂמִים וְהָאֲרָץ שֶׁל
 הַזִּמְן הַזֶּה, בְּכֵל זֹאת עַל כְּרַחֲף
 צְרִיף לּוֹמֵר שֶׁגַם בְּשָׂמִים
 וְהָאֲרָץ כְּפִי שֶׁהֵם בְּזִמְן הַזֶּה,
 יֵשׁ מְעִין וְדוּגְמָא לְהַשָּׂמִים
 הַחֲדָשִׁים וְהָאֲרָץ הַחֲדָשָׁה
 וְלִכְּן, לְמִרוֹת חִילוּק הָעֲרֻךְ בִּינֵיהֶם, גַּם
 אֵלֵה וְגַם אֵלֵה נִקְרָאִים בְּאוֹתוֹ שֵׁם
 'שָׂמִים' רִאֲרִי.
 (ו) וְזֶהוּ גַם הַבִּיאוֹר בְּחִידוֹשׁ
 שְׂבַכְתּוֹב פִּי כְּאֲשֶׁר הַשָּׂמִים
 הַחֲדָשִׁים וְהָאֲרָץ הַחֲדָשָׁה גו'
 כֵּן יַעֲמֵד וְרַעְכָּם וְשִׂמְכָם כְּפִי

תּוֹרָה דְבוּר הַמִּתְחִיל
 בְּחִינַת אַתְּעֲרוּתָא דְלַעֲלָא שְׂבָאִין עֲרוּף לְגַבִּי
 הַאֲתְעֲרוּתָא דְלַעֲלָא שְׂבָאָה לְאַחַר אַתְּעֲרוּתָא
 דְלַתְמָא, אִינָה שׁוּרָה וּמְתַגְלָה אֶלָּא כְּשִׁישׁ
 שְׁלִימוֹת בְּמַעֲשֵׂה הַתְּחִינּוּם, שְׂלַאֲחָרֵי שְׂכָבָר
 נִשְׁפַּע עֲלֵיהֶם אַתְּעֲרוּתָא דְלַעֲלָא שְׂלִפֵי עֲרֻף
 אַתְּעֲרוּתָא דְלַתְמָא, אֲזִי שׁוּרָה וּמְתַגְלָה גַם כֵּן
 הַאֲתְעֲרוּתָא דְלַעֲלָא שְׂלִמְעֵלָה מַעֲלָה מְעַרְף
 הַאֲתְעֲרוּתָא דְלַתְמָא כָּלֵל. וְלִכְּן הִנֵּה גַם בְּנוֹגַע
 לְאַתְּעֲרוּתָא דְלַעֲלָא הִיּוֹתָר נְעֻלִית צְרִיף לְהִיּוֹת
 עַל כָּל פְּנִים מְעִין וְדוּגְמָא מְהַעֲנִין שְׁנַמְשָׁף
 לְאַחֲרֵי זֶה⁵⁷. וְכְפִי שְׂמַצִּינוּ בְּנוֹגַע לְגִילּוֹי דְמִתֵּן
 תּוֹרָה, שְׁעַם הִיּוֹתוֹ גִּילּוֹי נְעֻלָּה בִּיתְרָה, וְעַד שְׂפֹנָה
 נִכְלָל גַּם הַעֲנִין דְתוֹרָתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ, וְכַפְתָּגָם
 רְבוּחֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ⁵⁸ שְׂלָא יְהִיָּה עוֹד הַפְּעַם מִתֵּן
 תּוֹרָה, מְכַל מְקוֹם, הוֹצֵרָקָה לְהִיּוֹת לְפָנָי זֶה
 הַהֲכָנָה דְסְפִירַת הַעוֹמֵר בְּמִשְׁךְ אַרְבַּעִים וְתִשְׁעֵה
 יוֹם, שֶׁהוּא עֲנִין בִּירוֹר שְׁבַע הַמִּדּוֹת כְּפִי שְׂכָל
 מִדָּה כְּלוּלָה מְשַׁבַּע, וְלְאַחֲרֵי זֶה גַם הַהֲכָנָה
 דְוִיחֵן שְׁם יִשְׂרָאֵל נֶגְדַ הֲהָרִי⁵⁹, וְרֵק לְאַחֲרֵי הַכְּנָה
 זֶה הִיָּתָה הַהֲתַגְלוֹת דְמִתֵּן תּוֹרָה, וְהִיָּינוּ לְפִי
 שֶׁהַכְּנָה זֶה הִיָּה עַל כָּל פְּנִים מְעִין וְדוּגְמָת הַעֲנִין
 דְמִתֵּן תּוֹרָה. וְעַל פִּי זֶה מוֹכֵן גַּם בְּנוֹגַע לְשָׂמִים
 הַחֲדָשִׁים וְהָאֲרָץ הַחֲדָשָׁה, שְׂפִינֵן שְׂגִילּוֹי זֶה
 הִיּוֹתָר נְעֻלָּה נְעֻשָׂה עַל יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעִבּוּדְתָנוּ
 בְּשָׂמִים וְאֲרָץ כְּפִי שֶׁהֵם בְּזִמְן הַזֶּה, עַל כְּרַחֲף
 צְרִיף לּוֹמֵר שֶׁגַם בְּשָׂמִים וְהָאֲרָץ כְּפִי שֶׁהֵם בְּזִמְן הַזֶּה, יֵשׁ מְעִין וְדוּגְמָא
 לְהַשָּׂמִים הַחֲדָשִׁים וְהָאֲרָץ הַחֲדָשָׁה.
 (ו) וְזֶהוּ גַם הַבִּיאוֹר בְּחִידוֹשׁ שְׂבַכְתּוֹב פִּי כְּאֲשֶׁר הַשָּׂמִים הַחֲדָשִׁים וְהָאֲרָץ
 הַחֲדָשָׁה גו' כֵּן יַעֲמֵד וְרַעְכָּם וְשִׂמְכָם. וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְהַנְּהָה וְרַעְכָּם

(56) שה"ש כד, א ואילך. (57) ראה דרמ"צ קכג, א ואילך. קנט, סע"ב ואילך. (58) סה"מ תר"ם ח"א ע' קעט. ע' רפד. תרמ"א ע' תיב. תרמ"ז ע' פז. תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג [לב]. שם ע' תקמו [תשיט]. תער"ב ח"א ע' שסו [ח"ב ע' תקכ]. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"ה ע' קצט. ה'תש"ט ע' 57. ועוד. (59) יתרו יט, ב ובפרש"י.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שנשאלה השאלה בזה בתחילת המאמר, כפי שממשך ומבאר. גילוי של אור אלוקי מבחינת שאין אתערוותא דלתתא מגעת
 2 והענין בזה, דהנה, זרעכם ושמכם קאי מכוון על פללות שם, ואם כן, יש סברא לומר שההמשכה שעל ידי
 3 העבודה שבני ישראל עובדים את ה' בזמן הזה, זמן הגלות, כי, אתערוותא דלתתא בתורה ומצות בבחינת שמים וארץ
 4 זרעכם הוא ענין התורה ומצות, ושמכם הוא ענין קבלת שלנו, תהיה בטלה לגמרי ותהיה חסרת ערך מחמת הגילוי
 5 עול מלכות שמים⁶⁰ כמבואר העצום שיהיה לעתיד לבוא,
 6 בתורה אור: "המצוות נקראות בשם ושמן קאי על פללות העבודה בזמן הזה, כי,
 7 זריעה כמו שכתוב זרע צדקות. ועל זרעכם הוא ענין התורה ומצות, ושמן הוא
 8 ידי זה מצמיח ישועות בגילוי אלקות ענין קבלת עול מלכות שמים⁶⁰. ונוסף לזה,
 9 מבחינת ש"ע נהרין כו'. ושמן הוא יאנו הענין הזרעכם ושמן כפשוטו בגשמיות
 10 בחינת קבלת עול מלכות שמים, ויעש (שהרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו⁶¹), שזהו
 11 דוד שם. ונוסף לזה, ישנו מצד מעלת הגוף דישראל, וכפסק הקבלה
 12 הענין הזרעכם ושמן של בני והחסידות⁶² שתכלית קבלת השכר היא לנשמות
 13 ישראל כפשוטו בגשמיות בגופים דוקא, כשם שענין התורה ומצות הוא
 14 (שהרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו⁶¹), שזהו מצד מעלת על ידי נשמות בגופים דוקא, וכמו שנתבאר
 15 הגוף דישראל, וכפסק לנשמות בגופים דוקא, וקמו שנתבאר
 16 הגוף דישראל, וכפסק לעיל מהמבואר באגרת הקודש³¹ בענין פלא
 17 הקבלה והחסידות⁶² שתכלית גדול שנעשה בשמים ממעל על ידי עיון וביורור
 18 קבלת השכר על קיום המצוות הלכה כו', שהעליונים אין בהם כח לברר כו'
 19 היא לנשמות בגופים דוקא, אלא התחתונים לכו, לפי שהם מלובשים בגוף
 20 כשם שענין התורה ומצות כו', ולכן באים העליונים לשמוע חידושי תורה
 21 הוא על ידי נשמות בגופים מהתחתונים כו' (כדוע בענין חברים מקשיבים
 22 דוקא, וכמו שנתבאר לעיל לקולך⁶³). והנה, נתבאר לעיל שבחינת שמים
 23 מהמבואר באגרת הקודש³¹ 17 וארץ החדשים הוא גילוי מבחינת שאין
 24 שבספר התניא בענין פלא גדול אתערוותא דלתתא מגעת שם, ואם כן, יש סברא
 25 שנעשה בשמים ממעל על לומר שההמשכה שעל ידי אתערוותא דלתתא
 26 ידי עיון וביורור הלכה כו', לומר שההמשכה שעל ידי אתערוותא דלתתא
 27 שהעליונים אין בהם כח בתורה ומצות בבחינת שמים וארץ שלנו, תהיה
 28 לברר כו' אלא התחתונים 21 בטלה לגמרי מחמת הגילוי העצום שיהיה
 29 לכו, לפי שהם הנבראים לעתיד לבוא, שלכן לא יהיה אז בחינת רצוא
 30 התחתונים דוקא מלובשים בגוף 22 ואתערוותא דלתתא כמו עכשיו, כיון שיהיה
 31 כו', ולכן באים העליונים גילוי עצמותו ומהותו יתברך למטה כו'⁶⁴.
 32 לשמוע חידושי תורה 23 וכדוע גם בענין נפלה לא תוסיף קום⁶⁵,
 33 מהתחתונים כו' (כדוע 24 שלעתיד לבוא לא יהיה ענין של עליה למטה
 34 בענין דברי חז"ל במדרש על הכתוב 25 למעלה, אלא רק המשכות למעלה למטה.
 35 בשיר השירים חברים מקשיבים 26 ולכן צריך הפתוב לחדש ולומר פן יעמד זרעכם ושמן, שגם הבחינה
 36 לקולך⁶³ שכאשר בני ישראל 27 ואתערוותא דלתתא תתעלה להיות
 37 עוסקים בתורה, חברים' שהם מלאכי 28 ולכן צריך הפתוב לחדש ולומר פן יעמד זרעכם ושמן, שגם הבחינה
 38 השרת, מקשיבים ללימודם של בני 29 ואתערוותא דלתתא תתעלה להיות עומדים לפני בבחינת הפנימיות ממש כמו
 39 (ישראל). 30 בחינת השמים החדשים והארץ החדשה. ומזה מוכן גודל מעלת מעשינו
 40 והנה, נתבאר לעיל שבחינת 31 ועבודתנו דעכשיו, שזהו ענין נפלא יותר מהענין דכימי צאתך מארץ מצרים

(60) תו"א שם ב, ד. 61) שבת סג, א. וש"נ. 62) ראה לקו"ת צו טו, ג. שהמ"צ להצ"צ מצות ציצית פ"א. ובכ"מ. 63) שה"ש ח, יג. וראה שהש"ר עה"פ. 64) תו"א שם, ג. 65) עמוס ה, ב. וראה לקו"ת תצא לו, ג. מא, ב. שבת שובה סה, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נפלאות⁶⁶ דלעתיד לבוא, פיון שפל הגילויים דלעתיד
 2 לבוא נעשים נפעלים על ידי העבודה דעכשיו. וכמו
 3 שנתבאר לעיל⁶⁷ במאמר דיבור-
 4 המתחיל 'בסוכות תשבו' שנה זו, 1 אראנו נפלאות⁶⁶ דלעתיד לבוא, פיון שפל
 5 תשל"ד, בענין שבני ישראל נקראים 2 הגילויים דלעתיד לבוא נעשים על ידי העבודה
 6 מקדשי שמך⁶⁸, שמוסיפים 3 דעכשיו. וכמו שנתבאר לעיל⁶⁷ בענין מקדשי
 7 קדושה בשמו של הקדוש ברוך הוא 4 שמך⁶⁸, שממשיכים בשמך קדוש מאתה
 8 שממשיכים בני ישראל בשמך 5 קדוש מאתה קדוש⁶⁹, שקאי על עצמותו וממש, ובנוסח
 9 קדוש מאתה קדוש⁶⁹, שקאי 6 המאמרים – שממשיכים מרצון המוחלט (פיון
 10 שהכונה ב'אתה' היא על עצמותו 7 שישראל מושרשים למעלה מרצון המוחלט) עד
 11 ממש, ובנוסח המאמרים - 8 למטה, לעשות לו יתברך דירה בתחתונים⁷⁰,
 12 שממשיכים אור אלוקי ותוספת 9 באופן נעלה יותר מכמו שהיה בהתחלת
 13 קדושה מרצון המוחלט הרצון 10 הבריאה, פידוע בענין באתי לגני אחותי כלה⁷¹,
 14 לפני שנתעורר להיות רצון גלוי (פיון 11 דעיקר שכינה בתחתונים היתה וכו'. ואף על פי
 15 שישראל מושרשים באלוקות 12 שידע איניש בנפשיה כו', מפל מקום, על ידי
 16 בכחינה שהיא למעלה מרצון 13 שמחה של מצוה, הרי שמחה פורצת גדר⁷²,
 17 המוחלט) עד למטה, לעשות 14 ועד שפורצים כל הגדרים, ופועלים שיבוא
 18 לו יתברך דירה בתחתונים⁷⁰, 15 משיח צדקנו ויגאלנו ויוליכנו בגאולה
 19 לגלות ולהמשיך גילוי אלוקות בעולם 16 האמיתית והשלימה בקרוב ממש.
 20 עד שהעולם יהיה 'דירה' ומקום ראוי 23 שהיה בהתחלת הבריאה, פידוע בענין הפירוש הפנימי בכתוב
 21 לגילוי אלוקות והשראת השכינה 24 בשיר השירים באתי לגני אחותי כלה⁷¹, דעיקר שכינה
 22 באופן נעלה יותר מכמו

66 מיכה ז, טו. 67 ד"ה בסוכות תשבו פ"ה (לעיל ע' 88 ואילך). 68 נוסח תפלת העמידה דיו"ט. 69 נוסח תפלת העמידה. 70 ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. 71 ראה בארוכה המשך באתי לגני הש"י"ת (סה"מ תש"י ע' 111 ואילך). 72 ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רגז ואילך.

אגרות קודש

בי"ה, אדר"ח מ"ח, תשט"ז
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ו תשרי, ותקותי שלעת קבלת מכתבי כבר הוטב מצב בריאותו, וכיון שהענין קשור ברגל של הגוף, שהוא קשור ומתאים לרגל של הנשמה הוא ענין האמונה ומצות הצדקה, כדאי הי' שידע בעל פה לכל הפחות הפרקים הראשונים של שאר הפרקים, ובלי נדר, עד לאחר י"ט כסלו הבע"ל, יפריש בכל יום חול קודם התפלה איזה פרוטות לצדקה, והשי"ת יצליחו לבשר טוב בהנ"ל ובהענינים הכללים.

בברכה צו אגעזונטן ווינטער.

התוועדויות

בס"ד. שיחת ש"פ נח, בדר"ח מרחשון, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

1 א. יום הש"ק שבו קורין פרשת נח הוא לעולם לאחרי שבת בראשית שבסיומו של חודש תשרי
2 (לאחרי שמח"ת), שלכן מברכים בו חודש מרחשון, ואילו פרשת נח היא לעולם בחודש מרחשון, ועכ"פ
3 בר"ח מרחשון (כקביעות שנה זו) שבו נכלל כל חודש מרחשון.

4 וכיון שכללות ענין קביעות הזמנים (כפי שנקבע ע"י הלל הנשיא שסידר את ה"לוח" של קביעות
5 החדשים) הוא ע"פ תורה, שהיא תורה שלימה בתכלית השלימות (כיון שניתנה מהקב"ה שהוא תכלית
6 השלימות) בכל פרט ופרט, שהוא חלק מתורת אמת,

7 — כמודגש בתיבת "אמת", כמוזכר לעיל¹ מ"ש בירושלמי² בנוגע לג' האותיות שמהם מורכבת תיבה
8 זו: "אל"ף רישי' דאלפא ביתא, מ"ם באמצעיתה (כשמצרפים גם את האותיות הכפולות מנצפ"ך³), תי"ו
9 בסופה, לומר, אני ה' ראשון⁴ . . ומבלעדי אין אלקים⁵ . . ואת⁴ אחרונים אני הוא וכו", שזה מורה שענין
10 האמת הוא באופן שנמשך וחודר בכל הפרטים ללא שינויים כו'.

11 וזהו שענין האמת מורה על אלקות, כמ"ש הרמב"ם⁶ "הוא שהנביא אומר וה' אלקים אמת⁷, הוא
12 לבדו האמת, ואין לאחר אמת כאמתתו, והוא שהתורה אומרת אין עוד מלבדו⁸, כלומר אין שם מצוי
13 אמת מלבדו כמותו" —

14 הרי מובן, שהקביעות של פרשת נח בחודש מרחשון אינה רק כתוצאה מזה שפרשת נח באה לאחרי
15 פרשת בראשית וחודש מרחשון בא לאחרי חודש תשרי, אלא יש קשר ושייכות פנימית ביניהם.

16 והעיקר — שכיון שזהו ענין הקשור עם קריאה ולימוד בתורה, שהיא מלשון הוראה⁹, יש ללמוד מזה
17 הוראה בנוגע לעבודת האדם בעולם (שזוהי תכלית בריאת העולם, שמים וארץ וכל צבאם, כמאמר
18 "בראשית, בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית¹⁰), כפי שנעשית למטה
19 בפועל ובגלוי — בדוגמת ענין מולד הלבנה (ר"ח), שתלוי באופן מהלך השמש והירח והארתם על הארץ
20 (כפי שנראה בארץ ישראל, ששם היו מקדשים את החודש¹¹, אע"פ שבשאר המקומות שבעולם נראה
21 בזמן אחר, בהתאם לריחוק המקום כו').

22 ב. והענין בזה:

23 חודש מרחשון שבא מיד לאחרי חודש תשרי חלוק לגמרי ממנו — כי, חודש תשרי הוא "חודש
24 השביעי"¹², "שהוא המשובע והמשביע¹³ ברוב טוב לכל ישראל על כל השנה" (כלשון תורת הבעש"ט¹⁴

1 שיחת וא"ו תשרי ס"ח (תורת מנחם — התוועדויות חע"ד ע' 39).
2 סנהדרין פ"א ה"א. דב"ר פ"א, יו"ד.
3 ח"י הרש"ש לדב"ר שם.
4 ישע"י מא, ד.
5 שם מד, ו.
6 הל' יסוה"ת פ"א ה"ד.
7 ירמ"י יו"ד, יו"ד.
8 ואתחנן ד, לה.
9 ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.
10 בראשית א, א ובפרש"י ורמב"ן.
11 רמב"ם הל' קידוה"ח ספ"א. ספ"ו.
12 אמור כג, כד ואילך. פינחס כט, א ואילך.
13 ראה ויק"ר פכ"ט, ח.
14 ראה כש"ט בהוספות סמ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כה אלול).

1 בנוגע לברכה שמברך הקב"ה את החודש השביעי בשבת מברכים שלפניו, שבכח זה מברכים ישראל את
 2 החדשים (ככל פרטי הברכות שאומרים בברכת החודש) יא פעמים בשנה) – בכל הענינים הגשמיים
 3 והרוחניים שנמשכים מלמעלה, ובלשון הכתוב¹⁵: "באספך מגרנך ומיקבך", הן בגשמיות והן ברוחניות;
 4 ואילו חודש מרחשון הוא מלשון "מר מדלי"¹⁶, טיפין טיפין (שזהו היפך ענין השובע), ובו מתחילה
 5 העבודה באופן ד"ויעקב הלך לדרכו"¹⁷ (ולהעיר שחסידים מספרים שבליובאוויטש הכריזו "ויעקב הלך
 6 לדרכו" במוצאי שמח"ת¹⁸).

7 וענין זה מודגש גם בדיוק הלשון "ויעקב הלך לדרכו", יעקב דייקא:

8 השם "יעקב" – ע"ש "וידו אוחזת בעקב גו"¹⁹ – מורה על עבודה שהיא בבחי' עקב,

9 – וכפי שמצינו בתורה שהשם מורה על אופן העבודה, כמו בנוגע ל"אפרים מקשאה", שנקרא כן
 10 לפי שדרכו בלימוד התורה היא באופן שהי' מקשה הלכות²⁰ –

11 שבזה מודגש החילוק לגבי העבודה דחודש תשרי, אותיות רשית²¹, מלשון ראש, שענין זה קשור עם
 12 השם "ישראל" (שם המעלה, ע"ש "כי שרית וגו"²², לשון שר), אותיות "לי ראש"²³, והיינו, שהעבודה
 13 בחודש תשרי היא באופן של ראש, ואילו העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" שבחודש מרחשון היא באופן
 14 של עקב.

15 ובפשטות – שהעבודה של חודש תשרי עיקרה בעניני קדושה,

16 – החל מעשרת ימי תשובה, שעליהם נאמר²⁴ "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב", שזהו ענין
 17 של ציווי ובקשה (וגם נתינת כח), ובודאי שכל אחד מישראל מקיים זאת, גם אם לשעה קלה עוסק
 18 בענינים אחרים כו'; וכידוע שבעשי"ת נעשה קירוב המאור אל הניצוץ²⁵, שזהו"ע שפועל שינוי בהניצוץ,
 19 ועד שנעשה באופן אחר לגמרי,

20 ולאח"ד באים ד' הימים שביני יוהכ"פ לסוכות, שבהם "כל ישראל עסוקין במצוות, זה עוסק בסוכתו
 21 וזה בלולבו"²⁶, שלכן נקרא ט"ו בתשרי "יום הראשון"²⁷, "ראשון לחשבון עונות"²⁸,

22 וענין זה נמשך בכל החודש, שכולו נקרא בשם "תשרי" (ועד שכל מי שכותב אגרת לחבירו מציין
 23 בראש האגרת שזהו חודש תשרי), אותיות רשית, וכמודגש בכך שאין אומרים תחנון עד סוף החודש (גם
 24 לאחרי שמח"ת), לפי שהוא מרובה במועדות²⁹ –

25 ואילו העבודה של חודש מרחשון – עיקרה בעניני חול.

26 ואע"פ שענין זה (שהעבודה היא בעניני חול) הוא לא רק בחודש מרחשון, אלא גם בשאר החדשים
 27 שלאח"ז – הרי בחודש מרחשון מודגש המעבר מהעבודה בעניני קדושה לעבודה בעניני חול, באופן של
 28 דילוג מן הקצה אל הקצה, משא"כ בשאר החדשים שבאים לאחרי שבחודש מרחשון היתה כבר התחלת
 29 העבודה באופן ש"כל התחלות קשות"³⁰, וכבר הורגל בזה כו'.

15) פ' ראה טז, יג.
 16) ישע"י מ, טו. וראה פ"ה לשו"ע אה"ע סק"ו סוס"ז.
 17) וראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ד ס"ע 143 ואילך. וש"נ.
 18) ויצא לב, ב.
 19) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 43. וש"נ.
 20) תולדות כה, כו.
 21) ראה פרש"י לב"ר פמ"ח, יד. פפ"ה, יו"ד.
 22) בעה"ט עקב יא, יב.
 23) וישלח לב, כט. וראה פרש"י שם לה, יו"ד.
 24) פע"ח שער כט פ"א. שעה"פ עה"פ וישלח שם. סה"ל
 1) וחי מז, כח. מח, ב. ועוד. הנסמן בתורת מנחם ספר המאמרים
 2) תשרי ע' לד.
 3) ישע"י נה, ו. וראה ר"ה יח, א. וש"נ.
 4) דרך חיים יג, ריש ע"ד. כא, סע"ב. צא, א. קונטרס
 5) העבודה ספ"ה.
 6) ויק"ר פ"ל, ז.
 7) אמור כג, מ.
 8) תנחומא אמור כב. ויק"ר שם ובמת"כ.
 9) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ב ס"ב. וש"נ.
 10) מכילתא ופרש"י יתרו יט, ה.

15) פ' ראה טז, יג.
 16) ישע"י מ, טו. וראה פ"ה לשו"ע אה"ע סק"ו סוס"ז.
 17) וראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ד ס"ע 143 ואילך. וש"נ.
 18) ויצא לב, ב.
 19) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 43. וש"נ.
 20) תולדות כה, כו.
 21) ראה פרש"י לב"ר פמ"ח, יד. פפ"ה, יו"ד.
 22) בעה"ט עקב יא, יב.
 23) וישלח לב, כט. וראה פרש"י שם לה, יו"ד.
 24) פע"ח שער כט פ"א. שעה"פ עה"פ וישלח שם. סה"ל

1 ג. אך על זה נאמר³¹ "אל תירא עבדי יעקב":

2 בנוגע ליום השבת ש"מיני" מתברכין כולו יומין³² – מבאר רבינו הזקן³³ "מה שאומרים במוצאי

3 שבת אל תירא עבדי יעקב", שזהו לפי ש"בשבת אנו בבחינת ישראל .. ואח"כ במוצאי שבת .. (ש)צריך

4 לחזור ולירד להיות בבחי' יעקב עבדי בכל ששת ימי המעשה לברר בירורים בבי"ע כו', לכך

5 אומר אל תירא עבדי יעקב כו' מלירד שם, ובזה נותנים כח ועוז כו'".

6 ועד"ז בנוגע לחודש תשרי שהוא המשובע והמשביע כו' על כל חדשי השנה, שכאשר יוצאים ממנו

7 לחודש מרחשון לעבודה ד"ויעקב הלך לדרכו" – הרי זה באופן ד"אל תירא עבדי יעקב".

8 ובפרטיות יותר:

9 "אל תירא" – כיון שהקב"ה משגיח עליו וכו', במכ"ש וק"ו מתורת הבעש"ט (שנתבארה ע"י כ"ק

10 מו"ח אדמו"ר)³⁴ אודות ענין ההשגחה פרטית על כל פרט ופרט שבבריאה, אפילו עלה המתגלגל ע"י

11 רוח או סיבה אחרת כו'.

12 "עבדי" – לא סתם עבד, אלא עבדו של הקב"ה, והרי "עבד מלך מלך"³⁵, שנעשים אצלו התכונות

13 של המלך כו', שזהו אפילו אצל מלך בשר ודם, ועאכו"כ אצל מלך מלכי המלכים הקב"ה.

14 "יעקב" – שעם היותו מלשון עקב, הרי התחלת התיבה שכוללת את כל התיבה (כידוע בענין

15 ראשי-תיבות) היא אות י', שהיא האות הראשונה של שם הוי', ורומזת על בחי' החכמה, והרי ידוע מ"ש

16 רבינו הזקן בתניא³⁶ בשם מורו הרב המגיד (שהשנה מאתיים שנה להסתלקותו) שענין מדרגת החכמה

17 הוא ש"א"ס ב"ה הוא אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו"; וענין זה הוא באופן שהאות י', שהיא

18 התחלת וראש התיבה, נמשכת וחודרת גם בדרגת ה"עקב"³⁷.

19 ולכן נעשה הענין ד"ויעקב הלך לדרכו" באופן ד"וישא יעקב רגליו"³⁸, כפירוש רש"י: "משנתבשר

20 בשורה טובה שהובטח בשמירה, נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת", ונעשה אצלו נצחון גמור ונפלא

21 במלחמה נגד הלעו"ז וכל הענינים שמעלימים ומסתירים על קדושה, החל מה"אל זר אשר בקרבך"³⁹,

22 ועד שממלא את הכוונה והתכלית שנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים⁴⁰, מתוך שמחה וטוב

23 לבב, ובאופן של פריצת גדר⁴¹.

24 * * *

25 ד. האמור לעיל בנוגע לחילוק בין חודש תשרי לחודש מרחשון ששייך לעבודת כאו"א מישראל –

26 מודגש יותר אצל סוג מיוחד (כדלקמן), כמו כללות הענין ד"ממלכת כהנים", ששייך אמנם לכל בניי,

27 כפי שנאמר בהקדמה למ"ת: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים"⁴², כמבואר במדרשי חז"ל⁴³ שכל בניי הם

28 במדרגת כהנים, אבל יש בזה הדגשה מיוחדת אצל אהרן ובניו שעליהם נאמר⁴⁴ "ויבדל אהרן להקדישו

29 קדש קדשים הוא ובניו גו'", שלכן נצטוו במצוות יתירות כו'.

30 ובנוגע לעניננו – החילוק שבין חודש תשרי לחודש מרחשון, מודגש במיוחד אצל האורחים.

31 ובהקדים – שישנו הענין שפותחים בכבוד אכסניא⁴⁵, שהכוונה בזה היא למכניסי אורחים בביתם⁴⁶,

(40) ראה תנחומא בחוקתי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 (41) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
 (42) יתרו יט, ו.
 (43) ראה מכילתא ובעה"ט עה"פ.
 (44) דברי הימים"א כג, יג.
 (45) ראה ברכות סג, ב.
 (46) פרש"י שם.

(31) ישע"י מד, ב.
 (32) זח"ב סג, ב. פח, א.
 (33) לקו"ת בלק עב, ב.
 (34) ראה כש"ט בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.
 (35) ספרי ופרש"י דברים א, ז. ועוד. וראה שבועות מז, ב.
 (36) פל"ה בהגהה.
 (37) ראה תו"א ר"פ ויצא. ובכ"מ.
 (38) ויצא כט, א.
 (39) ראה שבת קה, ב.

שעל זה אמרו רז"ל⁴⁷ "גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה"; אבל כדי שתוכל להיות "אכסניא"¹
ו"הכנסת אורחים", יש צורך שיהיו אורחים שיעזבו את ביתם ויסעו ויבואו למקום אחר, ושם יתנו להם
אכסניא כו'.²

וזוהי מעלתם המיוחדת של האורחים שבאו לכאן, ובפרט בשנה זו שהיא "שנת הקהל", והרי הענין
של "הקהל" שייך רק כשנמצאים תחילה במעמד ומצב של פיזור ופירוד במקומות שונים ואח"כ
מתקבצים ומתאספים ביחד כו'.³

ובכן: אצל האורחים מודגש ביותר החילוק שבין חודש תשרי לחודש מרחשון – שבחודש תשרי
נמצאים במקום שיש להם אכילה ושתיה ולינה מן המוכן, ללא דאגה וטירחא כו'; ולא עוד אלא שאפילו
אם ירצו להתעסק בעובדין דחול, אין להם אפשרות לעשות זאת כפי שהיו יכולים לעשות זאת בהיותם
בביתם ובעסקיהם, כך, שבמשך כל הזמן, גם לאחרי שמח"ת (אצל אלו שנשארו כאן עד עתה), הרי הם
במעמד ומצב שלמעלה מעובדין דחול כו'.⁴

ומזה מובן שאצלם מודגש יותר החילוק והמעבר מחודש תשרי לחודש מרחשון – שאז נעשה הענין
ד"ויעקב הלך לדרכו" כפשוטו, שחוזרים למקום מגוריהם, לבתיהם ועסקיהם בעובדין דחול.⁵

ולכן יש לעזור אותם במיוחד שלא להתפעל מזה שחוזרים לעסוק בעובדין דחול, כיון שיש להם
נתינת כח לעשות זאת באופן ד"וישא יעקב רגליו", "משנתבשר בשורה טובה וכו'" (כנ"ל ס"ג), ויבשרו
בשורות טובות – מכאן לשם (בכל מקומות מושבותיהם בכל העולם כולו), ואח"כ משם לכאן, ומתוך
שמחה, שפורצת כל הגדרים ומניעות ועיכובים, ועד ש"יעלה הפורץ לפנינו"⁴⁸ בקרוב ממש.⁶

* * *

ה. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה כי כאשר השמים החדשים וגו'.

* * *

ו. הביאור בפסוק⁴⁹ "והנה עלה זית טרף בפיו", מהיכן לקחה היונה עלה הזית (ואין לפרש שהביאה
מגן עדן או מארץ ישראל ששם לא ירד המבול, כי (נוסף לכך שע"ד הפשט צ"ל שגם בא"י ירד המבול),
ההוכחה מהבאת עלה זית שקלו המים צ"ל ממקום שבו ירד המבול) – שהזית הוא אילן חזק ביותר,
שהי' יכול להשאר קיים גם לאחרי המבול (ועפ"ז מובן מ"ש רש"י על הפסוק⁵⁰ "ויטע כרם", "כשנכנס
לתיבה הכניס עמו זמורות ויחורי תאנים"⁵¹, ואינו מזכיר זתים – כי ידע שבודאי ישארו כמה אילני זית),
²¹
²²
²³
²⁴
²⁵

ובנוגע לשאר האילנות שנטע בכרם – וזכר הבן חמש למקרא
מ"ש (בראשית ב, ח"ט) "ויטע ה' אלקים גן בעדן .. ויצמח כל
עץ .. עץ החיים .. ועץ הדעת"; וכיון שלא שייך לנטוע "עץ
החיים" שישנו רק בג"ע – נטע נח עץ הדעת, שהי' תאנה (כפי
שפירש רש"י על הפסוק (שם ג, ז) "ויתפרו עלה תאנה", "הוא
העץ שאכלו ממנו, בדבר שנתקלקלו בו נתקנו"), ולכן הוצרך
רש"י לכתוב שהכניס גם "יחורי תאנים".
וכאשר הבן חמש למקרא ילמד מ"ש (עקב ז, יג. ועוד)
"תירושך ויצהרך", היינו, שגם זית (שממנו עושים שמן) נכלל
בכרם – ישאל: מדוע לא הכניס עמו גם זתים?
והביאור – שנת שהי' "איש הארמה", ידע שזית הוא אילן
חזק* שמחזיק מעמד גם במים, כך, שישאר גם לאחרי המבול,
ולכן לא הוצרך להכניס לתיבה זית.

(47) שבת קכז, א. ויש"נ.
(48) ע"פ מיכה ב, יג. וראה אגרת בראשית ספס"ג. ב"ר
פפ"ה, יד ובפרש"י שם.
(49) פרשתנו ח, יא.
(50) שם ט, כ.
(51) ובהקדים – דלכאורה, בשלמא "זמורות" מוכרח רש"י
להזכיר, כיון שנאמר (שם, כא) "וישת מן היין", אבל למה הוצרך
להזכיר "יחורי תאנים" (ואם בגלל שזכר במדרש (ב"ר ספל"א.
פל"ו, ג. ועוד), הי' לו להזכיר כל שאר הדברים שנימנו שם)?
והביאור: כיון שנאמר "ויטע כרם", ולא "ויטע גפן", מובן,
שלא נטע גפן בלבד (דכיון ש"איש צדיק .. הי' (עכ"פ) בדורותיו"
(ריש פרשתנו), לא יתכן שנטע רק גפן, שממנו יכול לבוא ענין
של שכרות כו'), אלא כרם שלם שיש בו עוד מיני אילנות.

(* וכפי שמצינו להלכה בנוגע לכתיבת גט – שנקרא "ספר" – "על העלה של זית" דוקא (גיטין יט. א. (במשנה). ויש"נ).

1 וממנו חטפה (טרף) היונה עלה לאחרי שהאילן לא הי' מכוסה במים, ומזה ידע נח ש"קלו המים מעל
2 הארץ" 52 – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"י ע' 30 ואילך.

3 ז. בנוגע להערות אדמו"ר על הזהר – מתעכב אדמו"ר⁵³ על מאמר הזהר⁵⁴ "אלה תולדות נח"⁵⁵, רבי
4 חייא פתח ועמך⁵⁶ כולם צדיקים [והיינו, שאע"פ שבפסוק מדובר אודות "תולדות נח נח איש צדיק גו",
5 וכפי שממשיך הכתוב⁵⁷ "ויולד נח שלשה בנים", הרי זה קאי על כל ישראל ש"עמך כולם צדיקים"] ..
6 זכאין אינון ישראל דמשתדלי באורייתא וכו", ומבאר השייכות ד"עמך כולם צדיקים" עם הענין
7 ד"משתדלי באורייתא" – ע"ד הקבלה כו'. וכמדובר כמ"פ שיש לבאר הענין בפשטות, בעבודת האדם
8 כו', באופן המובן לאנשים כערכנו.

9 ויובן בהקדם מאמר הגמרא במסכת עירובין⁵⁸ "אילמלא לא ניתנה תורה (ח"ו – כפי שהי' כ"ק אדמו"ר
10 מהורש"ב נ"ע נוהג להוסיף⁵⁹) היינו למדין צניעות מחתול וגזל מנמלה וכו'" – דלכאורה אינו מובן:

11 כיון ש"היינו למדין" ענינים אלו מבעלי-חיים – למה הוצרכה התורה לצוות עליהם?!

12 וכפי שמצינו כמה ענינים שהתורה לא ציוותה עליהם, כיון שסומכת שיהיו מובנים מאליהם, וכמו
13 בנוגע לדיני חושן משפט שבהם יש לסמוך על "מנהג התגרין"⁶⁰, ועד"ז בנוגע לעניני רפואה, שיש בתורה
14 רק ציווי כללי: "ורפא ירפא"⁶¹, "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות"⁶², ואילו בנוגע לפרטי הרפואות
15 יש לסמוך על הוראת הרופא. וא"כ, מדוע בנוגע לצניעות וגזל כו' יש צורך בציווי בתורה?

16 וידוע הביאור בזה⁶³ – שאופן קיום ענינים אלו כפי שהיינו למדין מבעלי-חיים אינו דומה לאופן
17 קיומם מצד ציווי התורה.

18 ועד"ז בנוגע לכל הענינים שהשכל מחייבם, שאינו דומה קיומם מצד חיוב השכל לקיומם מצד ציווי
19 הקב"ה, כיון שבחיוב השכל יכול להתערב ענין של שוחד וכו', ובהתאם לכך יכולה להיות המסקנא שלא
20 כדבעי כו'.

21 ומזה מובן גם בנוגע לענין ד"עמך כולם צדיקים", שכדי שענין זה יהי' כדבעי למהוי, הרי זה צריך
22 להיות קשור עם הוראת התורה, באופן ש"משתדלי באורייתא", שהו"ע היגיעה בתורה דוקא (וכמובן,
23 שצ"ל⁶⁴ באופן שהתורה מלמדת אותו, ולא להיפך כו')⁶⁵.

24 * * *

25 ח. בין דרושי רבותינו נשיאינו על פרשת נח, יש גם דרושים⁶⁶ על הפסוק⁶⁷ "מים רבים לא יוכלו
26 לכבות את האהבה", ששייכותו לפרשת נח היא לפי ש"מים רבים" הנ"ל נקראים "מי נח", כמ"ש⁶⁸ "אשר
27 נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ".

28 ולכאורה אינו מובן⁶⁹: מדוע נקראים מי המבול בשם "מי נח" – הרי ענינו של נח הי' הצלה מן
29 המבול והפכו?

(63) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חל"ג ע' 106. וש"נ.

(64) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 70. תש"ב ע' 123. תש"ד ע' 88.

תש"ו ע' 21. וראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"ע ע' 34. וש"נ.

(65) חסר הסיום (המו"ל).

(66) תו"א ריש פרשתנו. וראה גם ד"ה זה דמוצש"ק פ' נח

תשל"ח (תורת מנחם ספר המאמרים חשון ע' רמו ואילך). לקו"ש ח"ל ע' 16. וש"נ.

(67) שה"ש ח, ז.

(68) ישע"י נד, ט – הפטרת פ' נח.

(69) ראה גם לקו"ש שבפנים (ס"ו) ע' 36.

(52) פרשתנו ח, יא.

(53) לקוטי לוי"צ לזח"א ע' כא ואילך.

(54) ח"א נט, ב.

(55) ריש פרשתנו.

(56) ישע"י ס, כא.

(57) שם, יו"ד.

(58) ק, ב.

(59) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ע' שלו. וש"נ.

(60) ראה רמב"ם הל' מכירה ספכ"ו. ספכ"ז. ספכ"ח. ועוד.

(61) משפטים כא, יט.

(62) ברכות ס, סע"א. וש"נ. שו"ע יו"ד רסשל"ו.

1 יובן בהקדם שאלה נוספת – בנוגע לכללות ענין המבול:

2 אם ענין המבול הי' רק בכדי להעביר ולשחת את האנשים החוטאים – הרי הרבה דרכים למקום,
3 ולמה נבחר דוקא עונש המבול, שהשחית את כל העולם כולו (ולא רק כמו בדור אנוש שעלה אוקיינוס
4 והציף שליש העולם⁷⁰), ועד שלא שימשו המזלות⁷¹, שלכן הוצרך להיות לאח"ז ענין של שבועה ש"לא
5 אוסיף עוד להכות גו"⁷², "עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וגו' ויום ולילה לא ישבותו"⁷³ – בה בשעה
6 שהי' אפשר לעשות זאת באופנים אחרים?

7 והביאור בזה, ש"באמת הי' המבול בא לטהר את הארץ, שנאמר⁷⁴ כי מלאה הארץ חמס, ונתקלקלה
8 מאד והי' נצרך לטהרה, ולזאת בא המבול דוקא שהוא בחי' מים בכדי לטהר את הטמאים [מאיזה טעם
9 שיהי', וליתר דיוק – כמ"ש הרמב"ם⁷⁵ "שאינן הטומאה טיט או צואה שתעבור במים ("לא המת מטמא
10 ולא המים מטהרים"⁷⁶), אלא גזירת הכתוב היא"], שהוא כדוגמת המקוה מ' סאה שהיא מטהרת את
11 הטמא, כמו"כ הי' המבול בא בכדי לטהר את כל הארץ"⁶⁶ (ולכן ירד המבול במשך ארבעים יום, כדוגמת
12 המקוה מ' סאה).

13 ולכן מצינו שבנוגע לארץ ישראל נאמר⁷⁷ "ארץ לא מטהרה היא ולא גושמה גו"⁷⁸, היינו, שיש איזה
14 חסרון בכך שבארץ ישראל לא ירד המבול, שכיון ש"לא גושמה", לכן "לא מטהרה היא".
15 וכיון שענינו של המבול הי' לפעול טהרה בעולם, לכן נקראים מי המבול "מי נח" – לפי שנעשה
16 מזה "נייחא דרוחא", וגם שענינו של נח הי' להקים את העולם מחדש⁷⁸ באופן טוב וטהור כו'.

17 ט. וענינו בעבודת האדם:

18 מבואר בדרושים⁶⁶ ש"מים רבים הם כל טרדות הפרנסה והמחשבות שבעניני העולם כו' (שנקראו
19 בשם נהרות דניידי ואולי), ועכ"ז לא יוכלו לכבות את האהבה, שהיא בחי' האהבה המוסתרת שיש בכל
20 נפש מישראל בטבע .. לעלות וליכלל תמיד למעלה כשלהבת העולה מאלי', כמ"ש לעיל מיני'⁷⁹ רשפי'
21 רשפי אש שלהבת י"ה .. ולזאת גם אחר התלבשותה בגוף הגשמי לעסוק בענינים גשמיים שהן הנקראים
22 מים רבים, עכ"ז לא יוכלו לכבותה מלהיות תמיד בבחי' אהבה ותשוקה נפלאה לעלות וליכלל למעלה
23 [והיינו, שלא זו בלבד שלא יוכלו לבטלה מכל וכל, ותשאר כפי שהיתה מוסתרת כו', כמו האש שמוסתרת
24 בגחלת, אלא לא יוכלו לבנותה מלהיות בגלוי באופן של "שלהבת י"ה"], ואדרבה, ע"י התלבשותה במים
25 רבים הנ"ל יכולה להגיע למדרגה היותר גבוה מקודם שירדה לעוה"ז כו'".

26 וזהו הביאור על השאלה למה עשה הוי' ככה – להעמיד יהודי במעמד ומצב של טרדות הפרנסה
27 כו', באופן שהתורה מעידה שזהו בבחי' "מים רבים" ("שטורעם דיקע") כמו נהרות שהולכים ושוטפים
28 כו' (אלא שאעפ"כ "לא יוכלו לכבות את האהבה .. (ו)לא ישטופה") – כי, לא זו בלבד שלא נגרע
29 מאומה ע"י ההתעסקות בעניני העולם כו', כיון שמנצלים זאת עבור עניני קדושה, עי"ז שמשתמשים
30 בכסף לחינוך הבנים לתומ"צ ולהשיא הבנות לתלמידי חכמים כו' (כדברי הבעש"ט⁸⁰), אלא עוד זאת,
31 שמצד ענין הקבלת עול (כמאמר "א איד איז אַ קבלת-עול'ניק"⁸¹), הנהגתו היא באופן ד"לכתחילה
32 אריבער" (כפתגם אדמו"ר מהר"ש⁸²), שגם בשעה שעוסק בעניני העולם הי' מתבונן ורואה שיש בעה"ב

(77) יחזקאל כב, כד. וראה זבחים קיג, א.

(78) ראה גם ב"ר פ"ל, ח.

(79) שה"ש שם, ו.

(80) ראה כש"ט סקס"ה. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות

חע"ג ריש ע' 64. וש"נ.

(81) ראה סה"מ תש"ד ע' 5.

(82) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריז. וראה גם

תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ע' 74. וש"נ.

(70) פרש"י בראשית ו, ד.

(71) ירושלמי פסחים פ"א ה"א. ב"ר פכ"ה, ב. פל"ג, ג. פל"ד,

יא.

(72) פרשתנו ח, כא.

(73) שם, כב.

(74) שם ו, יג.

(75) הל' מקוואות בסופן.

(76) פסיקתא דר"כ פיסקא ד (פרה). פס"ר פ"ד, יד.

- 1 לבירה זו כו' (והרי גם בעל עסק יכול להבין ולראות זאת), ועי"ז מתעורר ומתלהב לכו להיות בוער
2 באהבת ה', שמתגלה ומתגברת יותר בגלל ה"מים רבים" כו'.
- 3 י. ונוסף על הפירוש הנ"ל בדרושי הסידות, ישנו גם הפירוש הפשוט ("אין מקרא יוצא מידי
4 פשוטו"⁸³) – כפי שמפרש רש"י⁶⁷ (ע"פ המדרש⁸⁴) ש"מים רבים" הם "האומות", ו"נהרות" הם "שריהם
5 ומלכיהם", שלא יוכלו לכבות את האהבה שהקב"ה אוהב לישראל, וכך האהבה של בני"י להקב"ה, שהרי
6 "הקב"ה ובית דינו מעידים שכך כנסת ישראל מתרפקת על דודה".
- 7 וגם כאן הרי זה באופן שע"י ה"מים רבים" – אומות העולם שקמים על ישראל – מתגלה האהבה
8 של בני"י להקב"ה:
- 9 אם בדרך כלל יש צורך ללמוד תורת החסידות כדי לידע שאצל כל אחד מישראל יש אהבה מסותרת
10 כו' – הנה ע"י ה"מים רבים" מתגלה הדבר באופן הנראה בחוש, כפי שאירע בימים הכי אחרונים, שכאשר
11 אוה"ע רצו לנצל ("אֶנְכָּאֶפֶן זִיד") איזה ענין של חלישות שראו אצל יהודי בפרט מסויים בענין של
12 תומ"צ, הנה בפועל גרם הדבר להתעוררות נקודת היהדות ביתר שאת ויתר עוז, כפי שהדבר התבטא
13 בדבריו של א' החיילים – במענה לשאלה אם הוא מאמין: בודאי שעכשיו הוא מאמין! ...
- 14 ולכאורה: מה פירוש שעכשיו הוא מאמין – בה בשעה שהוא כבר למעלה מבן עשרים שנה! ?
- 15 אך הענין הוא – שעד עכשיו הי' אצלו ענין האמונה בהעלם, ואילו עכשיו הרי זה בא מן ההעלם
16 אל הגילוי, ולא רק באופן ש"רחמנא לבא בעי"⁸⁵ (כדעת הטועים בשיטות משונות שאין להם יסוד), אלא
17 באופן שהאמונה מתבטאת בקיום מצוה בפועל ממש, כמו הנחת תפילין, נטילת ד' מינים, לאחרי אמירת
18 ברכה בכיסוי הראש וכו', ומתוך הכרת תודה על שזיכוהו בכך!
- 19 וכל זה – נוסף על גודל זכותם⁸⁶ להגן על אלפים ורבבות מבני"י מתוך מס"נ (לא רק בכח, אלא)
20 בפועל, ולא רק לרגע אחד, אלא במשך כו"כ ימים רצופים!
- 21 ובודאי יקויים אצלם מ"ש⁸⁷ "כי הוי' אלקיך מתהלך בקרב מחניך (כדי) להצילך ולתת אויביך לפניך"
22 (שלכן צ"ל ההנהגה באופן ש"הי' מחניך קדוש"), ועד לקיום היעוד⁸⁸ "נתתי שלום בארץ ושכבתם ואין
23 מחירי וגו' ואולך אתכם קוממיות", "בקומה זקופה"⁸⁹.
- 24 יא. ובהמשך לזה, הנה ע"פ תורת הבעש"ט (כפי שחזר כ"ק מו"ח אדמו"ר כמ"פ)⁹⁰ שמכל ענין
25 בעולם שיהודי רואה או שומע עליו ללמוד הוראה בעבודת ה' – יש ב' ענינים שרואים במוחש בהנהגת
26 אנשי הצבא, והסיבה לכך שמראים לנו זאת היא, כדי להקל עלינו בעבודתנו ע"י הלימוד מזה.
- 27 ולכל לראש – הענין דהקדמת נעשה לנשמע⁹¹:
- 28 ובהקדמה – שכאשר אומרים ליהודי שעליו להניח את שכלו הצדה, טוען הוא, שלהיותו בעל שכל,
29 עליו להשתמש בשכלו כו'.
- 30 ועל זה אומרים לו, שיש סיפור בגמרא⁹² אודות "ההוא צדוקי דחזי"י לרבא .. אמר לי' עמא פזיזא
31 דקדמיתו פומייכו לאודנייכו (קודם ששמעתם אותה היאך היא קשה ואם תוכלו לעמוד בה, קבלתם עליכם

(83) שבת סג, א. וש"נ.

(88) בחוקתי כו, ו"ג.

(84) שהש"ר עה"פ.

(89) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(85) סנהדרין קו, ב ובפרש"י. זהר ח"ב קסב, סע"ב. ח"ג רפא,

(90) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך (נעתק ב"היום יום"

ט אייר).

ריש ע"ב.

(91) ראה גם מכתב תחלת חורף שנה זו (אג"ק חכ"ט ס"ע לה

ואילך). וש"נ.

(86) ברשימה נוספת: ואין צורך ללמד עליהם זכות, כיון שהם

עצמם ה"זכות" ...!

(92) שבת פח, סע"א ואילך (ובפרש"י).

(87) תצא כג, טו.

1 לקיימה) .. ברישא איבעיא לכו למשמע, אי מציתו קבליתו, ואי לא לא קבליתו, אמר לי, אנן דסגינן
2 בשלימותא (התהלכנו עמו בתום לב וכו'), כתיב בן⁹³ תומת ישרים תנחם".

3 והגע עצמך:

4 הצדוקי הנ"ל שטען על בני" שהקדימו נעשה לנשמע: "עמא פזיזא" – לא הי' סתם "פרא אדם"...
5 כדמוכח מזה גופא שרבא התעסק עמו לענות על טענתו כו',

6 – וע"ד שמצינו "דמאן דמשתעי ריש לקיש בהדי' בשוק יהבו לי' עיסקא בלא סהדי"⁹⁴ –

7 ועכצ"ל, שע"פ שכל הרי זו טענה צודקת, ועד כדי כך, שהגמרא מספרת אודות טענה זו (אע"פ
8 שהיתה יכולה להביא מאמרו של רבא על הפסוק "תומת ישרים תנחם", מבלי להזכיר שהי' זה מענה על
9 טענת "ההוא צדוקי"), ובכך נעשית חלק מתורה שבע"פ!

10 ואעפ"כ אומר רבא, שהנהגת בני" היא דוקא באופן של הקדמת נעשה לנשמע, ולכן נאמר עליהם
11 "תומת ישרים תנחם".

12 ובענין זה יש הוראה ולימוד מהנהגת אנשי הצבא:

13 הדבר הראשון שלומד איש צבא הוא – שכאשר המפקד נותן פקודה חייבים מיד לקיימה ללא
14 חשבונות כלל; "נעשה ונשמע"! ובענין זה תלוי' כל הצלחת הצבא, ולולי זאת לא יכול להיות קיומו
15 של הצבא.

16 וכל זה – גם כאשר החייל הוא חכם גדול, ולא רק חכם בכל שאר עניני העולם, אלא גם חכם בעניני
17 הנהגת הצבא והנהלת המלחמה, ויתכן שלאחר זמן יתמנה הוא למפקד ושר (ואילו המפקד בהוה יהי'
18 תחת פיקודו), ויתירה מזה, יתכן שכבר הי' בעבר מפקד ושר כו', ואעפ"כ, בעת המלחמה, כשנמצאים
19 בחזית, עליו למלא מיד את הפקודה בשלימות; ורק לאח"ז, כשתחלוף הסכנה, אזי יוכל לערוך דיון
20 ושקו"ט עם המפקד ולהציע את סברותיו בדבר כו', ויתכן שאכן יש לו סברא ועצה טובה שתתקבל ותביא
21 תועלת בעתיד, אבל אעפ"כ, בעת קבלת הפקודה, חייבים לציית ולמלא את הפקודה בשלימות.

22 ואם פקודה של בשר ודם צריך לקיים באופן של הקדמת נעשה לנשמע – הרי מובן במכ"ש וק"ו בן
23 בנו של ק"ו בנוגע לציווי של מלך מלכי המלכים הקב"ה, שגדול ביותר ריחוק הערך של נברא לגבי
24 בורא, שבודאי צריך לקיים זאת באופן של הקדמת נעשה לנשמע, והיינו, שלא די בכך שה"נשמע" הוא
25 באופן שיביא סוכ"ס ל"נעשה", אלא הסדר צריך להיות באופן של הקדמת נעשה לנשמע דוקא; ורק
26 לאחרי שישנה ההקדמה ד"נעשה", הנה לאח"ז יכול וצריך להיות גם הענין ד"נשמע", להשתמש בשכלו,
27 לשאול וכו', כפי שמצינו בתורה גופא השאלה "וכי תאמרו מה נאכל"⁹⁵, וכיו"ב.

28 יב. ועוד ענין שרואים בהנהגת הצבא – שגם פעולה של חייל פרטי נוגעת לכללות הצבא⁹¹:

29 ובהקדמה – שכאשר פונים ליהודי כדי לעורר אותו בעניני תומ"צ, יכול להיות שיטען שזהו ענין
30 שנוגע לחייו הפרטיים ואף אחד לא צריך להתערב בזה; הוא כבר לאחרי בר-מצוה, וכבר אמרו עליו
31 "ברוך שפטרני"... וביכלתו להחליט בעצמו איך להתנהג, מבלי שיאמרו לו מה לעשות. ויש כאלו
32 שמתפעלים מזה, ומתחילים לחשוב שאולי באמת אין זה מן הנימוס להתערב בחייו של מישהו אחר
33 וכו'.

34 אבל האמת היא שהנהגתו של כל אחד מישראל אינה ענין פרטי שלו, אלא ענין שנוגע לכל בני" וכלל
35 העולם כולו, כפי שפוסק הרמב"ם⁹⁶ להלכה: "צריך כל אדם שיראה עצמו .. כאילו חציו זכאי
36 וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב .. עשה מצוה אחת (מעשה אחד, דיבור אחד או

95) בהר כה, כ.

96) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

93) משלי יא, ג.

94) יומא ט, סע"ב.

1 (מחשבה אחת), הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה";
 2 ועד"ז להיפך, שבשעה שאינו ממלא תפקידו, הרי הוא פוגע לא רק בעצמו, אלא גם בכל הסביבה כולה,
 3 ועד שגורם חורבן ח"ו בכל העולם.

4 וענין זה רואים במוחש בהנהגת הצבא – שחייל שעומד על משמרתו במקום מסויים, אינו יכול
 5 להחליט ברגע מסויים לערוק ממשמרתו ולשוב לביתו ומשפחתו, תחת גפנו ותחת תאנתו, ולומר שזהו
 6 ענין פרטי שנוגע רק אליו (ועל זה הוא מוכן לקבל עונש...), ולא נוגע לאחרים; חייל שמתנהג באופן
 7 כזה, מעמיד בסכנה לא רק את עצמו, אלא גם את כל אלו שנמצאים מסביבו, ועד – לכל הצבא וכל
 8 המדינה, והיינו, שבצבא אין ענינים פרטיים, אלא גם ענין פרטי נוגע לכללות הצבא.

9 ולהעיר, שגם מי שהי' איש צבא בעבר, הרי זה פועל ומשפיע עליו באופן שאפילו לאחר כמה שנים
 10 ניכר עליו שהי' איש צבא⁹⁷, וכידוע⁹⁸ מה שסיפר הצ"צ אודות איש צבא שהזכרון פעל אצלו התרגשות
 11 והתפעלות כמו בשעת מעשה כו'.

12 יג. ע"פ הידוע שמכל ענין יש ללמוד הוראה בעבודת ה'⁹⁰ – יש ללמוד גם מגודל המס"נ שרואים
 13 אצל חיילי הצבא שמגינים על ארצנו הקדושה, שגם אם לא היו רגילים לכך, הנה מיד בשמעם שעליהם
 14 לילך, עזב כל אחד מהם את אשתו וביתו, גפנו ותאנתו, והעמידו עצמם בסכנה והלכו במס"נ (לא רק
 15 בכח, אלא) בפועל ממש להגן על עם ישראל, מבלי לבקש עבור זה לא כבוד ולא תודה כו'.

16 ולעומת זאת, כשמדובר אודות הענין של "מיהו יהודי" שמהוה סכנה לכלל עם ישראל – ישנו מי
 17 שלא מוכן לוותר על הכבוד המדומה שבישיבה על כסאו... (ועד"ז בנוגע לד"ה' האנשים שבהם תלוי
 18 ענין זה).

19 לא מבקשים ממנו ענין של מס"נ... פרנסתו לא תפגע, ויוכל ללמוד תורה ולקיים מצוות ולעשות כל
 20 הענינים הטובים כו', וגם ידפיסו בעיתון את שמו עם תמונתו, כך שיקבל גם כבוד רב; מבקשים ממנו
 21 רק דבר אחד – שירחם על כלל ישראל, ו"ילך וישוב לביתו"⁹⁹, "הכבד ושב בביתך"¹⁰⁰, ואל תרשום
 22 גויים כיהודים!

23 ואעפ"כ הוא לא מוכן לוותר על כסאו, וממשיך להעמיד בסכנה את עם ישראל!

24 ולא עוד אלא שמנצל את העובדה שהצעירים נלחמים כו', כדי לעורר על הצורך לתרום כספים...
 25 ואח"כ ינצל את הכספים כדי להיבחר שוב ולהמשיך לסכן את עם ישראל ע"י רישום גויים כיהודים!

26 יד. ועד"ז גם בנוגע לסכנה שע"י הנהגתם ביחס לירושלים¹⁰¹:

27 לאחר שבלחמת ששת הימים זכו בניסים גלויים לכבוש את ירושלים העתיקה ולהעבירה לרשות
 28 בניי, והכל הודו שיד ה' עשתה זאת – הנה תמורת זאת שבפשטות הי' הדבר צריך להביא לידי הוספה
 29 ביראת שמים כו' ("מ'זאָל ווערן פרימער"), הלך פלוני, בתור נציג של אלפי יהודים דתיים, ודרש ופרסם
 30 ברבים (כפי שנדפס בכל העיתונים), שנתקבלה החלטה פה אחד, שכיון שעכשיו ירושלים היא עיר
 31 שלימה, העיר העתיקה כפי שנתאחדה עם העיר החדשה, "עיר שחבורה לה יחדיו"¹⁰², צריך להנהיג בה
 32 "שלום" בין יהודים לערבים, ובאופן שהי' "דוגמא" לערים אחרות בארץ ישראל עד כמה טוב ונאה
 33 שערבים עם יהודים ישבו יחדיו!

34 בשמעי זאת – יצאתי מהכלים! היתכן לומר שבירושלים עיר הקודש, "עיר בה חנה דוד"¹⁰³, צריכים
 35 לגור יחדיו ערבים עם יהודים!?

(97) ראה סה"ש תש"ה ע' 58.
 (98) ראה סה"ש תרצ"ד ע' 423 ואילך.
 (99) לשון הכתוב – פ' שופטים כ, ה. ועוד.
 (100) מלכים ב יד, יו"ד. וראה מו"ק יז, א.
 (101) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ג ס"ע 179 ואילך. וש"נ.
 (102) תהלים קכב, ג.
 (103) ע"פ ישעי' כט, א.

1 ומה שמכאיב יותר (מלבד עצם העניין) – שאומר זאת נציג של יהודים דתיים (לא בשם "תורת
2 מאַרקס", אלא) בשם תורת משה (ש"משה אמת ותורתו אמת"¹⁰⁴, ו"התורה היא נצחית"¹⁰⁵), ואין פוצה
3 פה ומצפצף!

4 טו. ומה קורה בפועל בירושלים? – ליהודים לא נותנים לגור בירושלים העתיקה!
5 דרים שם 70 אלף ערבים, ואילו יהודים – יש בקושי מאה משפחות (יש אומרים קצת פחות ויש
6 אומרים קצת יותר, אך עכ"פ לא הרבה יותר מזה: יש שם ישיבת הכותל, ובית הכנסת צמח צדק, וכולל
7 חב"ד, שבסך־הכל הרי זה בערך מאה משפחות), שגרים שם במס'נ ממש ובקשיים עצומים!

8 בה בשעה שערכי יכול לקנות מה שלבו חפץ בירושלים החדשה ולגור שם בלי בעיות (בגלל שלצורך
9 "ישוב ארץ ישראל" נוגע שיתוספו עוד עסקים ועוד דירות, ככל ה"הסברות" שבזה) – הנה יהודי שרוצה
10 לקנות אמה אחת בירושלים העתיקה (שבין החומות, ירושלים האמיתית ע"פ הלכה, עיר בה חנה דוד),
11 נתקל בקשיים עצומים, ממש קשה כקריעת ים סוף; עליו להגיש בקשה ולעבור וועדות מוועדות שונות,
12 ולאחריהם – אם אין לו קשרים מיוחדים ("פרוטקציה") – בקשתו נדחית מעל השולחן!

13 לפני כמה חדשים מחיתי על זה בד' אמות אלו [לא בגלל שחשבתי שכתוצאה מזה יביאו לשם תיכף
14 ומיד עשרת אלפים יהודים... אלא לשם מחאה], וכרגיל כשאין מה לענות – הגיב פלוני במילה אחת:
15 "להד"ם"!

16 – לאחר שכמ"פ אמר היום כך ולמחר להיפך (שהרי נמצאים ב"עלמא דשיקרא", ויש ה"מהדרין"
17 בזה...), יודעים כבר שמילה שלו היא לכתחילה לא מילה, וממילא אינה בגדר "שקר"... אבל למה לו
18 להרבות במילים, כשיכול להסתפק במילה אחת: "להד"ם"!

19 ואף צוה להדפיס זאת בעיתון (אלא שלא רצו להדפיס שקר גלוי שהכל יודעים הפכו... עד שהפעיל
20 לחץ שחייבים להדפיס את דבריו בגלל שנותן להם מודעות וכו'), בחושבו ששקר גס כזה ב"מילתא
21 דעבידא גלויי"¹⁰⁶ – בודאי יתקבל!¹⁰⁷

22 טז. ומזה באים לענין שאירע בירושלים בתקופה האחרונה (שלא רוצים ולא צריכים לפרסם אודותיו,
23 כיון שעדיין לא חלפה הסכנה, ולכן לא כדאי להאריך בזה, מלבד המוכרח לענינו) – נס שלמעלה מדרך
24 הטבע:

25 כיון שנמצאים שם 70 אלף ערבים, מחבלים (שיש להם קשר למנהיגים שלהם במדינות השכנות, ע"י
26 טלפון, רדיו וכו') – היתה ירושלים בסכנה עצומה בימים אלו (עד שלא נתנו ללכת לכותל, עכ"פ לא
27 בלילה), והי' צורך בגיוס כח אדם ונשק רב כדי להגן ולשמור בעיר העתיקה, וכאן אירע נס גדול (ואולי
28 נס הכי גדול בין הנסים שאירעו בימים אלו) – שאף אחד מהם לא עשה שום דבר, והתקיים מ"ש "תפול
29 עליהם אימתה ופחד"¹⁰⁸, "נפל פחד היהודים עליהם"¹⁰⁹, "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה
30 בשונאיהם"¹¹⁰.

31 אך השאלה היא: היתכן שמלכתחילה הגיעו למעמד ומצב של סכנה עצומה כזו, ע"ז שהשאירו שם
32 את המחבלים?! מי משאיר בעיר־בירה 70 אלף מחבלים?! – אם הם מתנהגים כמו מחבלים, צריכים
33 לנהוג אתם בהתאם לכך ולהפטר מהם! במקום להשאיר אותם עד שבאו לסכנה שכזו – היו צריכים
34 לכתחילה להוציא אותם משם, ולהניח ליהודים לגור שם.

108) בשלח טו, טז.

109) אסתר ח, יד.

110) שם ט, א.

104) תנחומא קרח יא. וראה ב"ב עד, א. וש"נ.

105) תניא רפי"ז.

106) ראה ר"ה כב, ב. וש"נ.

107) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ז ע' 147. וש"נ.

1 ומה גם שבשעה שכבשו את ירושלים העתיקה, היו הערבים בטוחים שיצטוו לעזוב, ומזמן היו
 2 הולכים בשמחה לגור בתוך עמם בדמשק או רבת עמון (או אפילו לברוקלין ניו יורק...), כיון שלא
 3 האמינו להבטחות שלא יעשו להם רע, ומסיבה פשוטה: הם חשבו שמה שהם תכננו לעשות רח"ל אם
 4 הם היו כובשים את העיר, כן יעשו להם! ובכל אופן – הם היו בטוחים שיסולקו משם, ורק לא ידעו
 5 אם יניחו להם לקחת את חפציהם עמהם או לא, אם יסולקו מיד או שיוכלו להתווכח ולמשוך את הזמן,
 6 אם יסולקו בפעם אחת או בכמה שלבים כו', ורק המתינו שיצוו עליהם לעזוב.
 7 ולכל היותר, אם רוצים לצאת י"ח כל הדעות, ולא להתגרות גם בגוי קטן¹¹¹, היו יכולים ליתן להם
 8 כסף – הוצאות הדרך, הוצאות ההעתקה, או סתם סכום כסף... ואז, לשלח אותם!
 9 ותמורת זה, אומרים לערבים (אם כי באופן בלתי רשמי, שהרי אי אפשר לומר זאת באופן רשמי...)
 10 שירושלים שלהם, ושולחים שליח לווינגטון להודיע שלא מתכוונים להמשיך להחזיק את ירושלים!
 11 וזאת – בה בשעה שווינגטון עצמה היתה מעוניינת שישלחו את הערבים, בכדי להיפטר מבעיית
 12 ירושלים, שלעולם אין לה פתרון מלבד אחת מהשתיים: או לתתה רק ליהודים ולשלוח את הערבים
 13 מתוכה, או לתתה רק לערבים ולא ליהודים (ע"ד המצב עתה שלא נותנים ליהודים להתיישב בה).
 14 יז. ועד"ז בנוגע לדמשק:
 15 לפי עוצמת ההתקפה – הי' אפשר לכבוש את דמשק בו ביום או למחרת התחלת ההתקפה, כיון
 16 שהסורים ברחו ולא הי' צבא שעמד נגדם. ומוכן, שללא עיר הבירה (שאז אין מי שיקבל ואין היכן לקבל
 17 נשק) – היתה סורי' מוכרחת להסכים מיד להסכם שלום (ובמילא היתה מתבטלת אז האפשרות
 18 להצטרפותן של עירק וערב-הסעודית, וכן בנוגע לירדן), כך, שהיו נפטרים מעוד חזית שריתהקה 40,000
 19 חיילים, נוסף לטנקים והרבה כלי נשק, והעיקר, שהיו חוסכים קרבנות כו', אשר, אפילו נפש אחת
 20 מישראל היא עולם מלא¹¹².
 21 ובנוגע לפועל, הנה במקום לתת לחיילים להתקדם הלאה – שהרי הם רגילים ורוצים אחד מהשתיים:
 22 או לגמור את המערכה, או ללכת הביתה איש תחת גפנו ותחת תאנתו – מחזיקים שם צבא גדול באפס
 23 מעשה, עד שצריכים להסיח את דעתם מחוסר המעש, ע"י שמביאים לחזית "זמרים" ו"בדרנים" מניו-יורק
 24 או מלונדון!... ובינתיים נשארים הערבים בקירוב מקום לישובי בני".
 25 כששאלתי למה לא כבשו את דמשק – נענית: "בגלל שיש שם צוקים וסלעים שקשה לכבשם"!
 26 אם לא הייתי שומע זאת מפלוני בעצמי, לא הייתי מאמין: הכל יכלו לכבוש, רק כאן לפתע אי אפשר
 27 לכבוש, כי האדמה סלעית!... ובכן: מהתירוץ ניתן לדעת אם השאלה היא שאלה, וכששומעים "תירוץ"
 28 כזה – יודעים שהשאלה היתה טובה מאד!
 29 ובנוגע לטענה שצריכים להתחשב בווינגטון – האמת היא שווינגטון חיכתה לרגע שיכבשו את
 30 דמשק ויפטרו מעוד חזית (כי יש להם חשבונות שבגללם רוצים לעזור לא"), ורוצה בכך אף יותר
 31 מישראל (שהסכימה לגבולות ששת הימים, ואילו ווינגטון רוצה דוקא בגבולות דעתה), אלא, שבאופן
 32 רשמי אינם יכולים לומר זאת (כי רצונם לחיות במנוחה ובלי בלבולים מהערבים כו'), ולכן אומרים כלפי
 33 חוץ שלא לכבוש (שאז יוכלו לטעון שאין להם חלק בזה, והראי' – שהם אמרו כך, ובא"י עשו להיפך),
 34 אבל באמת חפצים הם שלא ישמעו בקולם ויעמידום בפני עובדה מוגמרת.
 35 ועד שגם כשהחליטו על הפסקת אש, המתינו ונתנו יום נוסף – בהיותם בטוחים שיהי' להם שכל
 36 וינצלו את הזמן... – שבו הי' אפשר לכבוש את דמשק; ועד"ז בנוגע לכח הערבי שנמצא בצד המזרחי
 37 של התעלה כו'¹¹³.

113 נזכר גם אודות האסיפה והדיון בממשלה בנוגע לעמדתה של ווינגטון (בשעה שאמרה שעדיין לא החליטה כו'),

111 ראה פסחים ק"ג, א.
 112 ב"ב יא, א. וש"נ.

1 יח. וכך חוזרים על אותה טעות שעשו בפעמים הקודמות:

2 ב-1956 – נעצרו 10 ק"מ לפני תעלת סואץ.

3 במלחמת ששת הימים – מיד אחרי המלחמה שלחו שליח לווינגטון (כפי שהתגלה עתה, אף
4 שבשעתו כשאמרתי זאת, הכחישו ואמרו: "להד"ם"...) ואמרו, שכל מה שכבשו הי' רק בלית ברירה,
5 ובאמת רוצים להחזיר הכל, וכרגיל בענינים כאלו – הודיעה וושינגטון לקהיר לדמשק ועוד, וכך הזמינו
6 עליהם את הלחץ מכל הצדדים, שממנו סבלו כל כך.

7 ב-1970 – הסכימו להפסקת האש, באמרם שזהו "הישג בטחוני", כיון שהשיגו חתימה מאיזה ערבי
8 שהוא אחראי שלא יכניסו נשק ולא יגעו אפילו בזכוּב על הקיר... וכפי שהתרעתי בשעתו, הנה בתוך 24
9 שעות הכניסו את הטילים שמהם היתה עכשיו עיקר הצרה! ולמרות שהם ראו וידעו מזה, לא עשו
10 מאומה, שהרי קיבלו חתימה של ממש על הנייר!

11 וכאז – גם עתה, מנהלים כבר שיחות בקשר להחזרת השטחים: וכי רצונו של הגוי דבר קל הוא?!
12 ומכיון שרוצה את השטחים, צריכים לתת לו! ולכן, יושבת לה קבוצה קטנה (פעם קראו להם "יונים",
13 היום נקראים "מדינאים", ומחר יכוננו "רודפי שלום") שדנה בנוגע לויתור על שטח זה או אחר, ורק
14 מחפשים נוסח מתאים להסביר שזהו "הישג בטחוני", כדי שהצעירים לא יעוררו סערה גדולה בארץ! –
15 סערה קטנה כבר לא איכפת להם, ובלבד שלא תהי' סערה גדולה!

16 ובכן: אם מתפעלים מהגוי – הרי במקום לעלות לא"י, היו צריכים להשאר ח"ו בגליצ'י שבפולין
17 ושם לפחד מהגוי! עזוב את הגוי, ואל תחפש להכיר בו כו', ואז, אלו שלוחצים עכשיו, ירפו ממך,
18 כשידעו שאתה חזק בדעתך.

19 יט. ולהעיר, שענין זה – ההתפעלות מהגוי – הוא גם הסיבה להנהגתו של פלוני בנוגע לענין של
20 "מיהו יהודי":

21 בצעירותו למד (בבית-ספר או באוניברסיטה) בין גויים, והורגל להסתכל עליהם מלמטה למעלה,
22 מתוך רגש נחיתות – ש"אתם המעט מכל העמים"¹¹⁴, "כבשה העומדת בין ע' זאבים"¹¹⁵,

23 – האמת היא שהנשמה אינה "כבשה העומדת בין ע' זאבים", כידוע תורת רבותינו נשיאינו¹¹⁶ שרק
24 הגוף הלך בגלות, ולא הנשמה (שלכן גם בגלות צריך לקיים תומ"צ כו'), אלא שהוא מכניס גם את
25 הנשמה בגלות! –

26 כך שמתבייש ביהדותו, ומנסה ומשתדל להידמות לגוי ככל האפשרי;

27 לשנות את האף – אינו יכול ללא ניתוח... אבל בנוגע לעניני אכילה ושת' – מתיירא להיות שונה
28 מהגוי ולהזמין אוכל כשר, ועד"ז בנוגע לעניני חוקים – שמצד ה"גוי" שבו שיושב על ה"כסא" (בה
29 בשעה שה"יהודי" שבו נמצא בגלות), רוצה להשוות את החוק בא"י לחוק בווינגטון, לונדון או מלבורן,
30 ולכן, כשם שניתן להפוך מאזרח אנגלי לאמריקאי או להיפך ללא גיור וללא תורה, כך רוצה לעשות גם
31 כאן, שלא יהי' צורך ב"אלקיך אלקי"¹¹⁷, כיון שהגוי לא מבין זאת.

32 ובכן: להיותו "איש הירא ורך הלבב"¹¹⁸ – לא דורשים ממנו לשנות את טבעו, כיון שאינו בעה"ב
33 על זה; אבל תובעים ממנו, שכיון שאינו ראוי להיות מנהיג בישראל – "ילך"¹¹⁸ וישוב לביתו ולא ימס
34 גר"!

(114) ואתחנן ז, ז.

(115) תנחומא תולדות ה. אסת"ר פ"י, יא. וראה פס"ר פ"ט.

(116) ראה סה"ש תרפ"ז ריש ע' 170. וש"נ.

(117) רות א, טז.

(118) פ' שופטים כ, ח.

שרצו לעשות מזה "סוד", אבל אין "סודות" ככגון דא... [נהרבה
דברים יודעים עוד קודם ההצבעה (מכיון שמחליטים לפני כן אין
להצביע...) או עכ"פ באותו היום או (אם הישיבה היתה בצהריים)
בלילה שלאחריו], ועד שידעו מזה גם בבירות הערביות – כי
יש להם מרגלים בא"י וכו'.

- 1 הוא אמנם חושב שאינו יכול להיות בלי "כסא", וה"כסא" לא יכול להיות בלעדיו... אך "ערום
2 נולדת", ללא כסא! ולאחרי שכבר יושב שם 25 שנה – יכול לפנות את מקומו למישהו אחר!
3 כ. ויה"ר שסוכ"ס יקויים היעוד⁸⁸ "ונתתי שלום בארץ",
4 – אבל לא "שלום" על סמך הבטחות של גויים, שנוהגים לצייר בתור סמל לשלום יונה שאוחזת
5 בפי' עלה זית (כפי שהי' לאחרי המבול, שאז התחיל סדר חדש בעולם⁷⁸), וכדרכם שמעוותים עניני
6 התורה – שהרי רש"י מפרש⁵² שבכך אמרה היונה: "יהיו מזונותי מרורין כזית בידו של הקב"ה, ולא
7 מתוקין כדבש בידי בשר ודם", היינו, שאין לסמוך על בשר ודם כו', כי אם על הקב"ה, גם אם בגלל
8 זה "יהיו מזונותי מרורין", כיון שיצטרך לעמוד נגד הגוי והכל יצביעו עליו שהוא יהודי... ובלבד שיהי'
9 זה "בידו של הקב"ה",
10 אלא "שלום" שיעשה משיח, שלא יתפעל מדמוקרטיא, לא מגויים, ואפילו לא מיהודים, אלא "יכוף
11 כל ישראל כו"¹¹⁹ –
12 "ושכבתם ואין מחריד"⁸⁸ – בכל ארץ ישראל לגבולותי, לפי הגבולות שנאמרו בברית בין הבתרים,
13 כמ"ש בפרשת לך לך¹²⁰, שבזה מרומז הענין ד"לך לך מארצך"¹²¹, לצאת מהרצונות והרגילות שלך כו'¹²²,
14 כולל גם בנוגע לרגילות להתפעל מהגוי כו', כך, שעוד בזמן הגלות עומדים "קוממיות"⁸⁸, "בקומה
15 זקופה"⁸⁹, שלא להתפעל מהגויים כו',
16 ועד לקיום היעוד⁸⁸ "ואולך אתכם קוממיות" כפשוטו, שיוצאים מהגלות אל הגאולה האמיתית
17 והשלימה, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.
18 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן משקה לעסקני הציבור מהאורחים שחוזרים לאה"ק¹²³, בכרכו אותם
19 שהשי"ת יצליחם בכל עניניהם בגשמיות וברוחניות].

(122) ראה סד"ה לך לך תרס"ו (המשך תרס"ו ע' סז [צ]).
(123) ואמר, שפרטי הדברים יתבארו מחר ב"יחידות". – ראה
תורת מנחם – התועודיות חע"ד ע' 224 ואילך.

(119) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.
(120) טו, יח ואילך.
(121) שם יב, א.

אגרות קודש

ב"ה, י"א מ"ח, תשט"ז
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ כו' מו"ה יצחק אייזיק שי'

שלום וברכה!

...מ"ש בענין סוכה שיש כאלו שאומרים שיותר טוב שתהי' הסוכה חוץ מהבית, ולא
כענין תדורו. מעולם לא שמעתי דיעה מוזרה זו, והרי ידוע שגם בליובאוויטש היתה אחת הסוכות
מלפנים חדר בהדירה שלימי הסוכות היו מסירים את גגו.

בברכה לבשו"ט.

בס"ד. שיחת שבת פרשת נח, ב' דראש חודש מר־חשון ה'תשמ"ה.

בלתי מוגה

1 א. אודות העילוי המיוחד דשבת זו, שבת ראש חודש מר־חשון – דובר כבר בארוכה בשנה שעברה
2 שקביעותה היתה כקביעות שנה זו (והדברים כבר נדפסו¹), ולכן, אין צורך לחזור על הדברים, כי אם
3 נקודת הענין – שזוהי השבת הראשונה וראש חודש הראשון שלאחרי חודש תשרי, שאז מתחילה העבודה
4 בעניני העולם.

5 דהנה, הודש תשרי הוא "מרובה במועדות"² – החל מראש השנה ויום הכיפורים, ואחר־כך חג
6 הסוכות, שאז באים בגילוי כל ההמשכות דראש השנה ויום הכיפורים – "בכסה ליום חגיגו"³, עד לשמיני
7 עצרת ושמחת תורה, שאז באים כל הענינים באופן של קליטה בפנימיות⁴. ואפילו הימים שלאחרי שמחת
8 תורה – נשאר בהם עדיין הרושם וה"געשמאק" של הימים־טובים, ועד שענין זה בא לידי ביטוי בענינים
9 גשמיים – שישנם "שיריים" מהמאכלים והמשקאות דהימים־טובים שמשתמשים בהם בימי החול
10 שלאחרי שמחת תורה; ורק בחודש מר־חשון מתחילה העבודה בעניני העולם כפשוטם, עובדין דחול
11 ממש.

12 ומפורש הדבר – בנוגע לעליה לרגל: בזמן המועדים עלו כל בני ישראל לירושלים, ולאחרי סיום
13 המועדים התחילו לחזור לבתיהם, איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו, ועד שהגיעו לבתיהם והתחילו
14 לעסוק בעניני מלאכה כו' – היה כבר חודש מר־חשון, כפי שמצינו להלכה⁵ בנוגע לשאלת גשמים (ענין
15 שנוגע גם בזמן הזה) – "ט"ו יום אחר הרגל כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת", היינו, שבעה
16 במר־חשון, ונמצא, שחודש תשרי כולו קשור עדיין עם ענין ה"רגל", ואילו החזרה לבתיהם שייכת לחודש
17 מר־חשון [אלא שבזה גופא ישנם חילוקים: "אחרון שבישראל" – היה מגיע לביתו בשבעה במר־חשון,
18 ואלו שהיו גרים במקומות קרובים יותר – היו מגיעים לפני־זה כו'].

19 ב. ענין הנ"ל מודגש גם בשמותיהם של החדשים – תשרי ומר־חשון: "תשרי" – אותיות "רשית"⁶
20 (חסר א', כפי שהענין ד"ראשית השנה" מופיע בכתוב⁷ – "מרשית השנה", חסר א'), היינו, שחודש תשרי
21 הוא בדוגמת ה"ראש" הכולל את החיות דכל הגוף, ואחר־כך בא חודש מר־חשון והחדשים שלאחרי־זה
22 – שהם בדוגמת אברי הגוף.

והחילוק שביניהם – בנוגע לענין העבודה:

23 כללות ענין העבודה, "אדם לעמל יולד"⁸ – נעשה על־ידי אברי הגוף דוקא, מה־שאינ־כן הראש –
24 ענינו להנהיג את הגוף ולהורות לאברי הגוף כיצד תהיה עבודתם בפועל.

25 ויתירה מזו: אפילו האברים הפרטיים שישנם בראש (כמוכא במסכת אהלות⁹), שייכים גם הם לפעולת
26 הראש להנהיג את כל הגוף (ולא לעבודה בפועל) – שהרי באברים הפרטיים שבראש ישנם החושים
27

(4) ראה לקו"ת דרושים לשמע"צ פח, ד. צא, א. ובכ"מ.

(5) תענית י, א. שו"ע (ואדה"ז) אר"ח רסקי"ז.

(6) בעה"ט עה"פ עקב יא, יב. אוה"ת סוכות ע' א'תשנו. סה"מ

תר"ל ע' רפז.

(7) עקב יא, יב.

(8) איוב ה, ז. וראה סנהדרין צט, ב.

(9) ספ"א.

(1) שיחת ש"פ נח, בדר"ח מרחשון ס"א (התוועדיות תשד"מ

ח"א ע' 393) ואילך.

(2) ב"י לטור אר"ח סתצ"ב (ד"ה ומ"ש). שו"ע אדה"ז אר"ח

סתצ"ב ס"ב. וראה גם השלמה לשו"ע אדה"ז אר"ח סקל"א ס"ח.

(3) תהלים פא, ד. וראה סידור רלה, ב. ד"ה בסוכות תשבו

תשל"ו פ"ג (ספר המאמרים מלוקט ח"א ע' קעו ואילך). תשל"ח

פ"ו (שם ע' רמז). תשמ"פ"ד (שם ע' שנו). וש"נ.

1 המעולים, ראייה ושמיעה וכיוצא בזה, שעל-ידם מקבל הראש ידיעות מבחוץ, ובהתאם לכך מורה ומנהיג
2 את הגוף כולו.

3 וכן הוא בנוגע לחודש תשרי ביחס לחודש מרחשון ושאר חדשי השנה: כללות עבודתו של יהודי
4 לעשות לו יתברך דירה בתחתונים¹⁰ – שייכת לחודש מרחשון ושאר חדשי השנה, החדשים שהם
5 בדוגמת אברי הגוף, שעל-ידם נעשית העבודה; ואילו חודש תשרי הוא בדוגמת ה"ראש" – שאינו עושה
6 את העבודה בפועל, אלא מנהיג את אברי הגוף ומורה להם כיצד להתנהג בפועל.

7 וכאמור, גם ימי החול שלאחרי סיום המועדים [ואפילו בקביעות שנה זו ששבת בראשית חל
8 באסרו-חג דשמחת תורה, ולאחריו ישנו שבוע שלם של ימי החול] – שייכים הם עדיין לחודש תשרי,
9 "רשית", אלא שהם בדוגמת האברים הפרטיים שבראש, ולכן, גם הם שייכים עדיין לפעולת הראש
10 כמנהיג ומורה דרך לכל הגוף.

11 ויש להוסיף, שכשם שענין ה"ראש" מודגש בשמו של חודש תשרי (אותיות "רשית") – כמו כן מודגש
12 ענין העבודה בשמו של החודש "מרחשון":

13 השם "מרחשון" – קשור עם ענין הגשמים, כי "מר" פירושו – טיפה, ובלשון הכתוב¹¹: "כמר
14 מדלי", היינו, טיפת גשמים¹².

15 והנה, בנוגע לענין הגשמים נאמר בכתוב¹³ "כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ ואדם אין לעבוד את
16 האדמה", ובפירוש רש"י: "לא המטיר – לפי שאדם אין לעבוד את האדמה, ואין מכיר בטובתן של
17 גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם – התפלל עליהם וירדו כו'". ונמצא, שענין הגשמים קשור
18 עם עבודת האדם.

19 ועל-פי-זה מובן שבשמו של החודש, "מרחשון", טיפת גשמים – מודגש הענין דעבודת האדם.
20 וחילוק זה (שעבודת האדם התחלתה בחודש מרחשון, ואילו חודש תשרי הוא הנתנית-כח לעבודה)
21 מודגש גם בענין דברכת החודש¹⁴: חודש תשרי – מתברך על-ידי הקב"ה, ללא עבודת ופעולת האדם,
22 מה-שאינ-כן חודש מרחשון ושאר החדשים שלאחריו – מתברכים על-ידי עבודת בני ישראל¹⁵.

23 ג. והנה, האמור לעיל שגם ימי החול שלאחרי סיום המועדים שייכים עדיין לחודש תשרי, שענינו
24 "רשית", ואילו העבודה בעולם ממש התחלתה בחודש מרחשון – מודגש בקביעות שנה זו, שהעבודה
25 דחודש מרחשון באה לאחרי השבת שקורין בו פרשת נח, מה-שאינ-כן הימים שלפני ראש חודש
26 מרחשון שייכים הם עדיין לשבת בראשית (שממנו מתברכים כל ימי השבוע¹⁶):

27 החילוק שבין פרשת בראשית לפרשת נח הוא¹⁷ – שבפרשת בראשית מדובר אודות מציאות העולם
28 (שמים וארץ וכל צבאם) באופן ד"עולם על מילואו נברא"¹⁸, מה-שאינ-כן בפרשת נח מדובר אודות
29 מציאות העולם כפי שהוא במעמד ומצב תחתון ביותר – דור המבול.

30 ודוגמתו – החילוק שבין אופן העבודה בימי החול דסיום חודש תשרי לאופן העבודה דחודש
31 מרחשון:

32 בחודש תשרי – הרי גם עניני החול שבו אינם חול ממש, מכיון שמושפעים הם מהרושם דהמועדים
33 כו', מה-שאינ-כן בחודש מרחשון – שאז עוסק יהודי עם עניני חול ממש, עניני עולם הזה הגשמי
34 והחומרי שאין תחתון למטה ממנו.

15 ראה קובץ מכתבים אהלי י"י ע' 193. "היום יום" – כ"ה
אלול. אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ס"ע תל ואילך.

16 זח"ב סג, ב. פח, א.

17 ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 84 ואילך. ובהע' 11 שם.

18 ראה ב"ר פי"ד, ז. פי"ג, ג.

10 ראה תנחומא בחוקתי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר
פי"ג, ו. תניא רפ"ו.

11 ישעי' מ, טו.

12 פרי חדש אה"ע סקכו" סק"ז.

13 בראשית ב.

14 ראה גם שיחת ש"פ בראשית (א) ס"ו.

1 ולכן, כאשר יהודי עומד לצאת לעבודה דחודש מרחשון, שהתחלתה – בקביעות שנה זו – ביום
2 ראשון דפרשת לך לך, שאז הוא שלימות הענין ד"ויעקב הלך לדרכו"¹⁹, עבודה בעניני עולם הזה תחתון
3 שאין למטה ממנו²⁰ – הנה בתור הכנה ונתינת כח לעבודה זו קורין בתורה פרשת נח, שבפרשה זו מודגש
4 כחו של יהודי לפעול במציאות העולם, אפילו כאשר העולם נמצא במצב תחתון ביותר שאין למטה
5 ממנו, כדלקמן.

ד. והענין בזה:

7 בפרשת נח מסופר אודות דורו של נח שהי' בתכלית הירידה ושפל המצב שאין למטה ממנו, ובלשון
8 הכתוב²¹: "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ",

9 ועד כדי כך שלא היתה ברירה (כביכול) אלא להשחית את כל היקום.

10 ואף-על-פי-כן, לא הפריע הדבר לעבודתו של נח, ובלשון הכתוב²²: "נח איש צדיק תמים היה
11 בדורותיו", היינו, למרות היותו בדור ירוד ביותר ("בדורותיו") היה במעמד ומצב ד"צדיק תמים"²³, וכן
12 כאשר כל דורו נשטף במי המבול – לא הזיק הדבר לנח כלל, שהרי הוא וכן בני ביתו נכנסו לתיבה
13 וניצלו ממי המבול,

14 ולא עוד אלא שפעל את הצלת כל העולם כולו – על-ידי-זה שהכניס עמו לתיבה מכל סוגי הנבראים
15 שבכל העולם כולו,

16 ויתירה מזו – על-ידי-זה נעשה קיום העולם מחדש, בלשון חכמינו ז"ל²⁴: "עולם חדש ראה", באופן
17 נעלה יותר ממה שהיה לפני המבול, כדלקמן.

18 כלומר: בעבודתו של נח רואים ג' פרטים: (א) מצב העולם, שהיה בתכלית הירידה, לא הפריע
19 לעבודתו של נח, (ב) בעולם ירוד כזה פעל נח את קיום והצלת העולם, (ג) לא רק שפעל את קיום והצלת
20 העולם, אלא פעל בו עילוי גדול יותר, כדלקמן בארוכה.

21 ומזה למדים הוראה בעבודת כל אחד ואחד מישראל, בנוגע לכל ג' פרטים הנ"ל, כדלקמן (סעיף ט).

22 ובהקדם ביאור הקשר דנח עם בני ישראל – על-פי המבואר בדרושי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב
23 נשמת-עדן²⁵ בענין "וגם את נח באהבה זכרת"²⁶ כמו שכתוב²⁷ "ויזכור אלקים את נח גוי" שאומרים
24 בפסוקי זכרונות דראש השנה, שהזכרון דנח קשור הוא "מצד האהבה פנימית והעצמית . . מצד עצם
25 מעלת נשמות ישראל כו". כלומר: אף שמנח יצאו כל שבעים אומות העולם – מכל-מקום, הפנימיות
26 דנח קשורה עם בני ישראל דוקא, "אתה בחרתנו מכל העמים". ולכן, מענינו של נח יש הוראה ולימוד
27 בעבודת כל אחד ואחד מישראל.

ה. ביאור ענין הא' – שמצב העולם לא הפריע לעבודתו של נח:

28 לכל לראש – עובדת היותו "צדיק תמים", וזאת – למרות המצב שהיה "בדורותיו", כנ"ל.

30 וענין זה מודגש באופן כניסתו של נח לתיבה, בניגוד לרצונם של בני דורו – כמובא בפירוש רש"י²⁸
31 "שהיו בני דורו אומרים אילו אנו רואים אותו נכנס לתיבה אנו שוברין אותה והורגין אותו, אמר הקב"ה
32 הריני מכניסו לעיני כולם ("בעצם היום הזה"), ונראה דבר מי יקום":

(24) ב"ר פ"ל, ח. יל"ש פרשתנו רמז מט.

(25) המשך תער"ב ח"א פ"א.

(26) תפלת מוסף דר"ה.

(27) פרשתנו ח, א.

(28) שם ז, יג.

(19) ל' הכתוב – ויצא לב, ב. וראה בארוכה – לקו"ש ח"כ ע'

301 ואילך. ושי"ג.

(20) תניא פל"ו (מה, ב).

(21) פרשתנו ו, יב.

(22) ריש פרשתנו (שם, ט).

(23) ראה פרש"י עה"פ.

1 כאשר בני דורו של נח ראו שהמבול אכן מתחיל, ונח מתכונן להכנס לתיבה כדי להנצל ממי המבול
2 – היתה כוונתם למנוע אותו מכניסה לתיבה. וזאת – לא מצד "רשעות", אלא מפני שחשבו שעל-ידי-זה
3 ינצלו גם הם, ובפשטות: הם ידעו והבינו שמכיון שהקב"ה רוצה להציל את נח מעונש המבול – בוודאי
4 לא יניח הקב"ה שהמבול יפגע בנח. ולכן, חשבו הם, כאשר לא יניחו לנח להכנס לתיבה – לא תהיה
5 להקב"ה ברירה אלא לעצור את המבול! ... ומטעם זה רצו למנוע ממנו להכנס לתיבה – בקדעם שענין
6 זה נוגע בנפשם.

7 ואף-על-פי-כן, כל התנגדותם לא הועילה ולא כלום, ואדרבה: "בעצם היום הזה בא נח גו' אל
8 התיבה", "אמר הקב"ה, אני מכניסו לעיני כולם, ונראה דבר מי יקום!"
9 נקל לתאר את מצב הדברים באותה שעה:

10 בני דורו של נח עומדים מן הצד, רטובים עד לשד עצמותם ממי המבול שכבר התחילו לרדת על
11 הארץ [שהרי נח "לא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים"²⁹], ולנגד עיניהם נצבת "תיבה" שבה אמורים
12 להכנס נח ובניו כדי להנצל ממי המבול, וכל מאמציהם למנוע זאת – עולים בתוהו!

13 ולא עוד אלא שהם רואים שיירה ארוכה של בעלי-חיים – כל סוגי בעלי-חיים שבכל העולם כולו
14 – שהולכים בסדר מסודר, שנים שנים, (וממינים הטהורים – שבעה שבעה), כדי להכנס אל התיבה להנצל
15 ממי המבול, ואילו הם – נשארים מחוץ לתיבה, ואין לאל ידם לעשות מאומה!

16 ו. ביאור ענין ה'ב' – שנח פעל את הצלת וקיום העולם:

17 בענין זה ישנם שני פרטים: (א) פעולתו של נח בעולם לפני בוא המבול, (ב) פעולתו לקיום והצלת
18 העולם על-ידי-זה שהכניס לתיבה את כל סוגי הנבראים שבעולם.

19 ועל סדר המאורעות – פעולתו בעולם לפני בוא המבול:

20 בנין התיבה היה במשך מאה ועשרים שנה – כמבואר טעם הדבר בפירוש רש"י³⁰: "הרבה ריוח
21 והצלה לפניו ולמה הטריחו בבנין זה? כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה, ושואלין אותו
22 מה זאת לך, והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם, אולי ישובו".

23 כלומר: במשך כל ק"כ שנה דבנין התיבה היתה עבודתו של נח – לפעול על אנשי דורו שיחזרו
24 בתשובה.

25 וכאן רואים דבר נפלא ביותר – עד כמה היתה יכולה להועיל פעולתו של נח להחזירם בתשובה:

26 גם לאחרי שעברו ק"כ שנה ולא חזרו בתשובה, שלכן התחילו כבר לרדת מי המבול – נאמר בכתוב³¹:
27 "ויהי הגשם על הארץ", ומפרש רש"י: "הורידן ברחמים אם יחזרו יהיו גשמי ברכה", היינו, שאפילו
28 ברגע האחרון (לאחרי שכבר עברו ק"כ שנה ולא חזרו בתשובה) עדיין היה יכול נח לפעול בהם שיחזרו
29 בתשובה בשעתא חדא וברגעא חדא³², ואז – לא זו בלבד שלא היה עונש המבול, אלא עוד זאת, גשמי
30 המבול היו מתהפכים ל"גשמי ברכה", על-דרך ובדוגמת הענין ד"זדונות נעשו לו כזכיות"³³ שבעבודת
31 התשובה.

32 ויש להוסיף – בביאור הפלאת הענין דהפיכת מי המבול לגשמי ברכה: ידוע³⁴ שבין כ"ו הדורות
33 שהיו ניזונין בחסדו של הקב"ה³⁵, חסד שלמעלה ממדידה והגבלה³⁶, היה עליו מיוחד עד דור המבול

(34) ראה לקו"ש חט"ו ע' 54 הע' 42. וש"נ.

(35) פסחים קיח, א.

(36) ראה תו"א ר"פ בשלח. אוה"ת בראשית רפח, א. קונטרס

ומעין מ"ח פ"א. לקו"ש חט"ו ע' 66 הע' 21. וש"נ.

(29) פרש"י שם, ז.

(30) פרשתנו שם, יד.

(31) ז, יב.

(32) ראה זח"א קכט, סע"א.

(33) יומא פו, ב.

1 — כפי שענין זה בא לידי ביטוי בכך ש"עד המבול היו ימיהם באורך", ואילו לאחרי המבול "הלכו ימותם
2 הלוך וחסור"³⁷. ומכיון ש"מאן דיהיב חיי יהיב מזוני"³⁸ — מובן, שכל ההשפעות שלהם היו בריבוי
3 עצום, מצד חסדו של הקב"ה.

4 ונוסף לכל מעלות אלו, היו יכולים לזכות להשפעת ברכה מרובה עוד יותר — הפיכת גשמי המבול
5 ל"גשמי ברכה"!

6 ויש להוסיף בזה: אף-על-פי שחטאו של דור המבול היה "מפני רוב טובה ועושר"³⁹, היינו, שריבוי
7 ההשפעה כו' גרמה לכך שמרדו בהקב"ה [על-דרך שמצינו בדור ההפלה, שמעלתם באופן ד"ויהי כל
8 הארץ שפה אחת ודברים אחדים"⁴⁰ (מעלת האחדות) היתה סיבה לכך שמרדו בהקב"ה], אף-על-פי-כן,
9 על-ידי התשובה היו מקבלים תוספת השפעה בריבוי גדול יותר — "גשמי ברכה" ! ומכאן למדים עד כמה
10 גדלה מעלתו של נח בפעולה על אנשי דורו — שמצדו היה יכול לפעול אצלם את ענין התשובה עד
11 לרגע האחרון, ועל-ידי-זה — לא רק לבטל את עונש המבול, אלא להפכו ל"גשמי ברכה".

12 ומזה באים לענין הב' — פעולתו של נח לקיום והצלת העולם על-ידי-זה שהכניס לתיבה את כל סוגי
13 הנבראים שבעולם:

14 למרות שהעולם היה במצב ירוד ביותר, ועד כדי כך, שאפילו כאשר ראו שמי המבול יורדים כבר
15 בפועל, לא חזרו בתשובה — גם אז פעל נח את הצלת וקיום העולם, על-ידי-זה שהכניס עמו לתיבה
16 "מכל החי מכל בשר . . . מהעוף למינהו ומן הבהמה למינה מכל רמש האדמה למינהו"⁴¹, כל סוגי
17 הנבראים שבעולם.

18 ז. ביאור ענין הג' — העילוי שפעל נח במציאות הבריאה כולה:

19 ידוע⁴² שמציאות העולם (כל הברואים שבעולם) בתוך תיבת נח היתה כמעמד ומצב נעלה ביותר —
20 מעין ובדוגמת מעמד ומצב העולם לעתיד לבוא.

21 והענין בזה:

22 בתיבת נח נכנסו מכל סוגי בעלי-החיים שבכל העולם כולו, בהמות חיות ועופות, כולל בעלי-חיים
23 טורפים ודורסים. ואף-על-פי-כן, במשך כל זמן שהותם בתוך התיבה — משך שנה שלימה — "לא עשו
24 רעה זה לזה כלל ולא השחיתו זה לזה"⁴³.

25 ומובן, גודל החידוש והפלא שבדבר — ענין שלא יתכן כלל וכלל מצד טבע הבריאה:

26 כאשר מכניסים לתוך תיבה ששטחה מצומצם — "שלוש מאות אמה גו"⁴⁴ — ריבוי סוגי בעלי-חיים
27 שבכל העולם כולו, ומחזיקים אותם יחדיו במשך זמן ארוך, וללא השגחת אנשים רבים (רק נח ובניו)
28 — הנה על-פי טבע לא יתכן שבמשך כל הזמן לא יהיה אפילו מקרה אחד שיזיקו זה לזה.

29 [המקרה היחיד של נזק שאירע בתיבה הוא — שהארי הכיש את נח⁴⁵. אבל שם היתה סיבה לדבר —
30 מפני "שאיחר מזונות לארי", שזהו חסרון בעבודתו של נח, שהיה צריך לזון את כל הבריות שבעולם —
31 בשליחתו של הקב"ה שהוא "זן ומפרנס לכל", ולכן נענש מיד, כדי שלא ישאר אצלו רושם מענין זה,
32 כמו שכתוב⁴⁶ "הן צדיק בארץ ישולם". אבל מלבד זה — לא היה, כאמור, שום מקרה שבעלי-החיים
33 יזיקו זה לזה].

(37) רמב"ן עה"פ בראשית ה, ד.

(38) ע"פ ל' חז"ל — תענית ח, ב.

(42) בהבא לקמן — ראה לקו"ש חכ"ה ע' 28 ואילך. וש"נ.

(43) המשך וככה תרל"ז רפצ"ה.

(39) בעה"ט פרשתנו ז, ד.

(44) פרשתנו ו, טו.

(40) פרשתנו יא, א. וראה פרש"י שם, ט — מב"ר פל"ח, ו.

(45) פרש"י פרשתנו ז, כג — מתנחומא שם, ט.

(46) משלי יא, לא. הובא בפרש"י ובתנחומא שם.

(41) שם, יט"כ.

1 והמדובר – כאמור – אודות כל סוגי בעלי-חיים, היינו, לא רק בעלי-חיים טהורים, שגם אצלם הרי
 2 זה דבר פלא שלא יפגעו זה בזה, כי – אף-על-פי שאין בהם טבע האכזריות (שלכן הותרו באכילה כו'⁴⁷),
 3 מכל-מקום, גם אצלם יש מקרים של "שור נגח" וכיוצא בזה (כמבואר בפרטיות במסכת בבא קמא),
 4 ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות בעלי-חיים טורפים ודורסים, שאצלם טבע האכזריות הוא
 5 בתוקף ביותר, עד כדי כך שכל חיותם (כפשוטה) היא מנטילת חיותם של בעלי-חיים אחרים... – גם הם
 6 לא הזיקו כל זמן משך חיותם בתיבה.

7 וטעם הדבר – מפני שבתיבה האיר אור אלקי נעלה ביותר, מעין ובדוגמת האור דלעתיד לבוא, שאז
 8 יהיה מעמד ומצב העולם באופן ד"וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבץ גו'⁴⁸, "לא ירעו ולא ישחיתו
 9 . . כי מלאה הארץ דעה את ה'"⁴⁹.

10 בנוגע לגן-עדן – אין כל חידוש במעמד ומצב כזה, מכיון שגן-עדן הוא למעלה ממצאיות העולם;
 11 החידוש הוא איפוא כאשר פועלים זאת במציאות העולם – כפי שהיה בתיבת נח, במציאות העולם
 12 דלמטה, כאשר מחוץ לתיבה היה מעמד ומצב הכי נמוך, גם בעולם כזה נפעל ענין שהוא מעין ובדוגמא
 13 למעמד ומצב דלעתיד לבוא.

14 וזהו גם הביאור במאמר רבותינו ז"ל שנח "עולם חדש ראה":

15 לכאורה אינו מובן: מהו הפירוש ד"עולם חדש" – מהו החידוש שהיה בקיום העולם לאחרי המבול,
 16 הרי לא היה כאן ענין של בריאה מאין ליש, מכיון שנח הכניס לתיבה את כל סוגי בעלי-החיים שבכל
 17 העולם כולו כדי שמהם יהיה קיום העולם לאחרי המבול, ואם כן, מהו החידוש שבדבר?

18 והביאור בזה – שהכוונה לחידוש שנפעל בטבע הברואים שבעולם, שבמשך כל זמן חיותם בתיבה,
 19 לא הזיקו זה את זה, היפך טבעם, ועד כדי כך, שענין זה נעשה הכנה לזמן דלעתיד לבוא ("וגר זאב עם
 20 כבש גו' לא ירעו ולא ישחיתו"), תכלית השלימות דמצאיות העולם.

21 ומובן, שלאחרי ש"כבר היה לעולמים מעין זה" בזמנו של נח – נקל יותר לפעול ענין זה בשלימותו
 22 לעתיד לבוא, ועל-דרך לשון הגמרא⁵⁰ בנוגע לתחיית המתים: "דלא הוו, חיי. דהוי חיי, לא כל-שכן"
 23 ("אותן שלא היו מעולם, נוצרין ונולדין וחייין. אותן שהיו כבר, לא כל-שכן שחוזרין וחייין"⁵¹).

24 ומכל זה מובן גדול מעלתו של נח בפעולה בעולם – שלא זו בלבד שפעל את קיום והצלת העולם,
 25 אלא עוד זאת, שפעל בו עליוי גדול ביותר, מעין ובדוגמא, ובעיקר – הכנה, לשלימות העולם לעתיד
 26 לבוא.

27 ח. על-פי האמור לעיל אודות שינוי טבעם של בעלי-החיים בהיותם בתיבה – יש להוסיף עוד עליוי
 28 והפלאה בנוגע לענין הא', שבני דורו של נח לא היו יכולים להפריעו מעבודתו:

29 שינוי טבעם של בעלי-החיים שלא הזיקו זה לזה התחיל כבר, למעשה, מקודם לכן – בבואם להכנס
 30 אל התיבה, שכבר אז התקבצו כולם יחדיו, ואף-על-פי-כן, לא הזיקו זה לזה.

31 ומובן עד כמה גדול הנס שבדבר – נס שלא היה כמוהו לעולמים:

32 כל ענין של נס הוא בדבר פרטי שבעולם, כמו: הנס דירידת המן במדבר במשך ארבעים שנה – לא
 33 היה אלא ב"מן", ובזה גופא – לא בכל שטח העולם, כי אם במקום מסויים (בחלק המדבר שבו הלכו
 34 בני ישראל). ועל-דרך-זה בנוגע ל"עשרה נסים (ש)נעשו לאבותינו במצרים כו'⁵², "עשרה נסים נעשו
 35 לאבותינו בבית המקדש"⁵³ וכיוצא בזה – שכל נס הוא בענין פרטי, ובמקום מסויים דוקא.

(47) ראה רמב"ן (הובא בבחי' שמיני יא, יג. עקידה (50) סנהדרין צא, א.
 (51) פרש"י שם.
 (52) אבות פ"ה מ"ד.
 (48) ישע"י יא, ו.
 (49) שם, ט.

1 אמנם, נס זה היה בנוגע לכל סוגי בעלי-החיים שבעולם, ובכל המקומות שבעולם – שהרי מכל העולם
2 כולו, גם מקצווי תבל, הגיעו כל סוגי הבהמות והחיות לתיבת נח, כלומר, נס שחדר במציאות הבריאה
3 כולה!

4 וכמה פרטים בנס זה:

5 (א) עצם העובדה שבעלי-חיים הנמצאים בכל העולם כולו – באים מאליהם⁵⁴! אף אחד אינו דוחף
6 אותם, ואף-על-פי-כן, מחליטים לפתע לעזוב את מקומם, ולבוא כולם למקום אחד – המקום שבו עמדה
7 תיבת נח!

8 (ב) לא כל בעלי-החיים מגיעים למקום זה, כי אם שנים שנים (זכר ונקבה) מכל סוג בלבד!

9 (ג) יש מינים שמהם באים "שבעה שבעה" – בעלי-חיים טהורים!

10 (ד) באו רק המובחרים שבהם – "אותן שדבקו במיניהם ולא השחיתו דרכם"⁵⁴!

11 (ה) כל בעלי-החיים שבעולם, שביניהם כאלו הטורפים ודורסים – נכנסים כולם לתיבה בסדר מופתי,
12 מבלי שיזיקו זה לזה – היפך טבעם (כנ"ל בארוכה)!

13 וכל זה – "בעצם היום הזה", לעיני כל דורו של נח!!

14 היש לך נס גדול מזה?! ...

15 ולהוסיף, שנס זה היה בסוף ק"כ שנה (שרק אז באו כל בעלי-החיים למקום התיבה), כלומר, כאשר
16 העולם היה בתכלית הירידה, שגם לאחרי ק"כ שנות פעולתו של נח, עדיין לא עשו תשובה!

17 ובזה מודגש עד כמה היתה מושללת האפשרות שבני דורו של נח יפריעו לו בעבודתו – שכן, כניסתו
18 לתיבה (שזוהי עבודתו בקיום והצלת העולם) נעשתה בניגוד מוחלט לרצונם של בני דורו, ומתוך נסים
19 הכי גדולים. ולא עוד אלא שפעל את קיום והצלת העולם, ועד שהביאו לידי עילוי גדול יותר (כנ"ל
20 בארוכה), וכל זה – למרות היותו יחידי נגד כל העולם כולו (שהרי פעולתם של בני נח לא היתה אלא
21 בכך שהלכו אחרי נח).

22 ט. ביאור ההוראה מהסיפור דנח – בעבודתם של ישראל:

23 ב'תורה אור' ריש פרשתנו מבואר הענין ד"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה גו"⁵⁵ – ש"מים
24 רבים" קאי על "טרדות הפרנסה והמחשבות שבעניני עולם הזה", שהם בדוגמת מי המבול, "מים
25 הזידונים"⁵⁶.

26 ועל זה באה ההוראה מהסיפור דנח, בכל ג' פרטים הנ"ל – (א) שהעולם אינו יכול להפריע לעבודתו
27 של יהודי, (ב) אדרבה – יהודי פועל במציאות העולם, (ג) ולא עוד אלא שפועל עליו גדול יותר מכמו
28 שהיה קודם לכן:

29 כאשר יהודי יוצא לעולם שנמצא במצב נמוך כו', עולם שיש בו "מים רבים" (מי המבול) שענינם
30 "לכבות את האהבה" – עליו לדעת שאין לו מה להתפעל מזה, כי בוודאי "לא יוכלו לכבות את האהבה",
31 "בחינת האהבה המוסתרת שיש בכל נפש מישראל בטבע", היינו, ש"גם אחר התלבשותה בגוף הגשמי
32 לעסוק בענינים גשמיים שהן הנקראים מים רבים, עם-כל-זה לא יוכלו לכבותה מלהיות תמיד בבחינת
33 אהבה ותשוקה נפלאה לעלות וליכלל למעלה". זאת ועוד:

34 לא זו בלבד שיהודי אינו מתפעל מהענין ד"מים רבים", אלא אדרבה – "על-ידי התלבשותה (של
35 הנשמה) במים רבים הנ"ל יכולה להגיע למדרגה היותר גבוהה מקודם שירדה לעולם הזה", באופן

(56) ל' הכתוב – תהלים קכד, ה.

(54) פרש"י פרשתנו ו, כ.

(55) שה"ש ח, ז.

1 דאתהפכא חשוכא לנהורא כו', יתרון האור מן החושך, ועד שמהפכים את מי המבול ("מים הזידונים")
 2 להיות "מי נח"⁵⁷ – מים שנקראים על-שם נח, שענינו – "נייחא דרוחא", ענין המנוחה, ובלשון הכתוב⁵⁸:
 3 "זה ינחמנו" [על-דרך ובדוגמת הפיכת מי המבול ל"גשמי ברכה" על-ידי עבודת התשובה], ובוזה גופא
 4 – "נח נח" ב' פעמים, "נייחא לעליונים ונייחא לתחתונים"⁵⁹, היינו, שפועלים זאת גם בעליונים וגם
 5 בתחתונים.

6 והענין בזה – דלכאורה, מכיון שנח נמצא בתחתונים, מה שייך כאן הענין ד"נייחא לעליונים"?
 7 והביאור – שישנם עליונים ותחתונים באדם עצמו: בריאת האדם היתה "מן העליונים ומן התחתונים,
 8 גוף מן התחתונים, ונשמה מן העליונים"⁶⁰, שהרי הנשמה "חלק אלקה ממעל ממש"⁶¹ – עליונים, ואילו
 9 הגוף הוא "עפר מן האדמה"⁶² – תחתונים.

10 וזהו "נייחא לעליונים ונייחא לתחתונים" – שלא זו בלבד שמי המבול אינם מפריעים ומבלבלים
 11 לעבודת הנשמה (עליונים), אלא כן הוא גם בנוגע לעבודה עם הגוף (תחתונים), ויתירה מזו – גם בנוגע
 12 לפעולה בחלקו בעולם ובעולם כולו, במציאותם של התחתונים ממש, תחתון שאין למטה ממנו –
 13 כפשטות הכתוב "זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידיו" (כאמור לעיל שזהו הענין ד"נייחא"), דקאי על
 14 המנוחה שפעל נח בעולם כולו על-ידי-זה שהכין להם כלי מחרישה⁶³.

15 ועד כדי כך, שעל-ידי עבודתו ופעולתו של יהודי בעולם, נעשה הענין ד"עולם חדש ראה" – תכלית
 16 השלימות דמציאות העולם כפי שתהיה לעתיד לבוא, שענין זה נפעל על-ידי מעשינו ועבודתנו בעולם⁶⁴.

17 וזהו איפוא ההוראה שלמדים מפרשת נח – על-פי ההסבר והביאור בספר ששמו "תורה אור" (שם)
 18 שנקבע, כפי הנראה, על-ידי אדמו"ר ה'צמח צדק' שסידר את הדרושים של אדמו"ר הזקן להדפיסם בספר
 19 (זה) – שאין ליהודי מה להתפעל מ"מי המבול", "מים הזידונים", ואדרבה – בכחו וביכלתו להפכם להיות
 20 "מי נח", "נייחא דרוחא", ועד לענין ד"עולם חדש ראה", כנ"ל בארוכה.

21 ואם הדברים אמורים בנוגע לדור המבול, דור ירוד ביותר – הרי על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא גם
 22 בימינו אלו – ובמכל-שכן וקל-וחומר: (א) בימינו לא שייכת ירידה גדולה כזו כפי שהיתה בדור המבול,

23 [ומה שישנו "אות הברית" ד"קשת" שענינה לשלול ענין של מבול, שמזה מובן שגם אחר-כך שייך
 24 מצב כזה כו' – הרי זה ענין בפני-עצמו, וכפי שיתבאר לקמן (סעיף כז) בקשר לפירוש רש"י],

25 (ב) נח היה לפני מתן-תורה, ואף-על-פי-כן הצליח למלא את עבודתו מבלי להתחשב עם כל הנעשה
 26 מסביבו, ועל-אחת-כמה-וכמה לאחרי שישנה הנתינת-כח דמתן-תורה⁶⁵.

27 י. ביאור הענין בפרטיות יותר:

28 פעולתו של נח בהצלת וקיום העולם היתה על-ידי הכניסה לתיבה – "בא אתה וכל ביתך אל
 29 התיבה"⁶⁶.

30 וביאור הענין בעבודתו של יהודי:

31 ידועה תורת הבעל-שם-טוב⁶⁷ ש"תיבה" קאי על תיבות התורה והתפילה, וזהו הענין ד"בא גו' אל
 32 התיבה" – שיהודי צריך להכניס את עצמו בתוך תיבות התורה והתפילה, ועל-ידי-זה ביכלתו לינצל ממי
 33 המבול, "מים רבים" שבעולם.

(63) פרש"י עה"פ – מתנחומא בראשית יא.

(64) תניא רפ"ז.

(65) ראה גם לקמן סי"ד.

(66) פרשתנו ז, א.

(67) כתר שם טוב בהוספות (ס"ח ואילך). לקו"ש חכ"ה ע' 32

ואילך. וש"נ.

(57) ישע"י נד, ט.

(58) בראשית ה, כט.

(59) ב"ר פ"ל, ה. יל"ש פרשתנו רמז מח.

(60) פרש"י בראשית ב, ז – מב"ר פי"ב, ח.

(61) תניא רפ"ב (ע"פ איוב לא, ב).

(62) בראשית שם.

1 [וענין זה שייך לכל אחד ואחד מישראל – כמודגש בכך שזוהי תורתו של הבעל-שם-טוב ששמו
 2 "ישראל", דקאי על כל אחד ואחד מישראל, כלשון חכמינו ז"ל⁶⁸: "אף-על-פי שחטא ישראל הוא", ולכן,
 3 נכלל גם הוא בשמו של הבעל-שם-טוב, אלא שיתכן שענין זה ("ישראל") הוא בהעלם אצלו, וזוהי
 4 פעולתו של הבעל-שם-טוב – להביא את השם, שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש, ענין הקדושה – מן
 5 ההעלם אל הגילוי, באופן ד"טוב", שזהו ענין הגילוי, כמו שכתוב⁶⁹ "וירא אלקים את האור כי טוב".
 6 והנה, הענין ד"בא גו' אל התיבה" הוא לא רק בנוגע לעצמו, שנכנס בעצמו אל התיבה (תיבות התורה
 7 והתפילה), אלא שפועל כן גם על בני ביתו ("אתה וכל ביתך"), ויתירה מזו – שמכניס לתוך התיבה את
 8 הברואים שבכל העולם כולו, "כל החיה למינה וכל הבהמה למינה וגו'", היינו, שפועל עילוי במציאות
 9 העולם כולו, ועד לתכלית העילוי דלעתיד לבוא.

10 אמנם, לאחר הענין ד"בא גו' אל התיבה" – בא הציווי "צא מן התיבה גו"⁷⁰. והענין בזה:
 11 תכלית הכוונה היא – "צא מן התיבה גו'" [וכן "כל החיה גו' היצא אתך"⁷¹, "הוציאם אתה"⁷²
 12 (בעל-כרחם)], היינו, לפעול בעולם כפי שהוא במעמד ומצב ד"תחתון" (ולא רק להעלותו למצב נעלה,
 13 להכניסו לתיבה),

14 אלא שבהקדמה לזה צריך להיות הענין ד"בא גו' אל התיבה", היינו, להכנס ל"תיבה" (אותיות התורה
 15 והתפילה) ולשהות בה במשך תקופה שלימה – שנה שלימה (שנה תמימה, כולל י"א הימים שהחמה
 16 תיירה על הלבנה⁷³), הכוללת בתוכה את כל שינויי הזמנים,

17 [כידוע⁷⁴ הפירוש דתיבת "שנה" – מלשון חוזר ושונה, דמכיון שבמשך השנה ישנם כל שינויי הזמנים,
 18 נמצא, שהענינים שלאחר-יזה אינם אלא דברים החוזרים ונשנים, ואין בהם שינויים (בענינים עיקריים)
 19 לגבי השנה שלפני-זה], וזוהי הנתינת-כח לעבודה ד"צא מן התיבה", בנוגע לעצמו, בנוגע לבני ביתו,
 20 ובנוגע לכל העולם כולו (שהכניס עמו בתיבה) – שגם כאשר נמצאים בעולם כפי שהוא במעמד ומצב
 21 ד"תחתון" יוכלו לפעול בו את המעמד ומצב שהיה בתיבה, עד לשלימות הענין – לעתיד לבוא.

22 וענין זה מודגש גם בחילוק שבין החדשים תשרי ומרחשון:
 23 תכלית הכוונה היא – שיהודי יפעל בעולם כפי שהוא במעמד ומצב ד"תחתון", כלומר, לא רק
 24 להעלות את העולם לדרגא נעלית, להכניס את העולם לתיבות התורה והתפילה – בדוגמת העבודה דחודש
 25 תשרי, שאז מציאות העולם היא בדרגא נעלית יותר, כפי שהיא בתורה⁷⁵, אלא אדרבה – לפעול בעולם
 26 שהוא במעמד ומצב ד"תחתון", שזוהי העבודה דחודש מרחשון, עבודה בעולם שיש בו "מים רבים"
 27 (מי המבול),

28 אלא שבהקדמה לזה צריכה להיות העבודה ד"בא אל התיבה" (העבודה דחודש תשרי), וזוהי
 29 הנתינת-כח לעבודה ד"צא מן התיבה" – שגם בצאתו מן התיבה לעולם (העבודה דחודש מרחשון) יפעל
 30 שם את הענין ד"עולם חדש ראה" (כפי שהעולם הוא מחוץ לתיבה), ועד שפועלים וממשיכים בעולם
 31 דלמטה את כל הגילויים דלעתיד לבוא.

32 יא. הוראה נוספת יש ללמוד מאופן פעולתו של נח בעולם – שכל הענינים נפעלו מאליהם:
 33 נח היה צריך רק לעסוק במילוי שליחותו של הקב"ה – אם בכנין התיבה, או בהזנת כל ברואי העולם
 34 שהיו בתיבה (בשליחותו של הקב"ה, כנ"ל), ועל-ידי-זה נפעלו כל הענינים בדרך ממילא – הן בנוגע

(73) פרש"י פרשתנו שם, יד.

(74) ראה ראב"ע עה"פ בא יב, ב. ס' השרשים לר' יונה בן

גנאח ולהרד"ק ע' שנה.

(75) ראה שיחת ש"פ בראשית (א) ס"ב.

(68) סנהדרין מד, רע"א.

(69) בראשית א, ד.

(70) פרשתנו ח, טז.

(71) שם, יז.

(72) פרש"י עה"פ.

1 לכך שבני דורו לא יוכלו למנוע את כניסתו לתיבה, והן בנוגע לבואם של כל בעלי-החיים ש"מאליהן
2 באו", והן מה שהיו במעמד ומצב מעין ודוגמת "וגר זאב עם כבש", שכל זה היה ללא השתדלות מצדו
3 של נח, כי אם ענין שנפעל בדרך ממילא, כתוצאה מהתעסקותו במילוי שליחותו של הקב"ה – לשמש
4 את קונו.

5 וזוהי ההוראה בעבודתו של יהודי – שעליו לעסוק במילוי תפקידו, "אני נבראתי לשמש את קוני"⁷⁶,
6 ושאר כל הענינים – נפעלים בדרך ממילא, ללא השתדלות מצדו כלל.

7 דוגמא לדבר – הסיפור הידוע⁷⁷ אודות הבעל-שם-טוב שהקיש על החלון כו' ומיד הלך לו, ואחר-כך
8 באו אליו ונתנו לו מה שהיה צריך. וכאשר שאלוהו אחר-כך לפשר הדבר, דלכאורה, ממה-נפשך: אם
9 הוא זקוק לסיוע של פלוני – היה צריך להמתין עד שיפתח את החלון, ואז יאמר לו שזקוק הוא לכסף
10 עבור פרנסה, פדיון שבויים וכיוצא בזה; ואם כן, מהו פשר ההנהגה להקיש על החלון ומיד ללכת, מבלי
11 להמתין עד שיענו לו?! והשיב הבעל-שם-טוב: רצונו של הקב"ה שיהודי יעשה "כלי", היינו, פעולה
12 טבעית, כמו שכתוב⁷⁸ "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". ואצלו – הרי פעולה זו (להקיש על החלון)
13 נחשבת כבר ל"פעולה טבעית". ומכיון שהוא עשה את שלו – יכול לחזור לביתו, ושאר כל הענינים
14 ייעשו כבר בדרך ממילא (על-דרך ובדוגמת הביורר דמלכת שבא⁷⁹).

15 ומזה למדים הוראה בעבודת כל אחד ואחד מישראל, ובהקדים – שמכיון שסיפור זה נתפרסם והגיע
16 אלינו, מובן, שההוראה מסיפור זה שייכת אלינו.

17 דהנה, מובן וגם פשוט שריבוי המאורעות שאירעו במשך ימי חייו של הבעל-שם-טוב הם באין-ערוך
18 לגמרי לגבי מספר הסיפורים שהגיעו אלינו, שהרי "כל יומא ויומא עביד עבידתיה"⁸⁰, וזאת – אפילו
19 לפני שנעשה בר-מצוה, ועל-אחת-כמה-וכמה לאחר בר-מצוה, שהיו ריבוי מאורעות ועניני עבודה כו'
20 במשך כל ימי חייו,

21 וכל זה מלבד ריבוי הענינים שלאחרי הסתלקותו [שרק חלק קטן מהם בלבד נמסר לנו⁸¹], שבהם
22 עליו גדול יותר – "גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם"⁸², ובלשון הזהר⁸³: "צדיקא דאתפטר
23 אשתכח בכולהו עלמין יתיר מבחיהו";

24 אלא ודאי בהכרח לומר שהסיפורים שהגיעו לידינו הם בבחינת "נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה"⁸⁴,
25 היינו, שההוראה מסיפורים אלו שייכת לכל אלו ששמעו אודות סיפור זה.

26 וכן הוא בנוגע לסיפור הנ"ל, שממנו למדים הוראה בעבודת כל אחד ואחד מישראל – שיהודי יכול
27 להעמיד את עצמו במעמד ומצב שכל ענינו אינו אלא לשמש את קונו, "תורתו אומנתו"⁸⁵ לימוד התורה
28 והפצת התורה, וכל שאר הענינים – נעשים בדרך ממילא, ללא השתדלות מיוחדת מצדו, כי אם באופן
29 שמקיש על החלון בלבד, ולכל היותר – ממתין שיפתחו את החלון וישאלוהו למבוקשו כו'.

30 ומפורש הדבר בגמרא⁸⁶ – שכאשר ישראל עושין רצונו של מקום [דקאי על העבודה דפרשה ראשונה
31 דקריאת שמע⁸⁷, שנאמר בה "בכל מאדך"⁸⁸, עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה⁸⁹], אזי "ועמדו זרים ורעו
32 צאנכם"⁹⁰. – מדובר אמנם אודות "צאנכם", צאנם של בני ישראל, הזקוקים למרעה כו', אבל

(76) משנה וברייתא סוף מס' קידושין.

(77) ראה לקו"ש ח"ה ע' 344. ועוד.

(78) ראה טו, יח.

(79) ראה תו"א בראשית ו, א. ובכ"מ.

(80) זח"ג צד, רע"ב.

(81) ראה כש"ט הוצאת קה"ת (הוספות ס"ג. וש"נ.

(82) חולין ז, ב.

(83) ח"ג עא, ב. אגה"ק סכ"ז.

(84) מגילה יד, א.

(85) שבת יא, א. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סו"ס קו. הל' ת"ת

לאדה"ז פ"ד ס"ד.

(86) ברכות לה, ב.

(87) ראה לקו"ת שלח מב, רע"ג. לקו"ש ח"ב ע' 98. וש"נ.

(88) ואתחנן ו, ה.

(89) תו"א מקץ לט, ג. לקו"ת שם. ובכ"מ.

(90) ישע"י סא, ה.

1 אף-על-פי-כן, מכיון ש"עושיין רצונו של מקום", נפעל הדבר ללא כל השתדלות מצדם – "ועמדו זרים
2 ורעו צאנכם".

3 יב. והנה, בנוגע לכל הענינים האמורים לעיל שלמדים מפרשת נח – ישנה נתינת-כח מיוחדת מיום
4 השבת שקורין בו פרשת נח בציבור, וכן בברכה, הן לפניה והן לאחריה.

5 ומובן גודל העילוי שבדבר – על-פי המבואר ב'לקוטי תורה'⁹¹ אודות החילוק שבין ברכה ראשונה
6 לברכה אחרונה:

7 ברכה ראשונה אין צריכה שיעור וברכה אחרונה צריכה שיעור⁹². ומבואר ב'לקוטי תורה' טעם הדבר
8 – לפי שברכה ראשונה היא בחינת אתערותא דלעילא, גילוי והמשכה מלמעלה שלא על-ידי עבודת
9 האדם, ולכן הרי זה למעלה מענין של שיעור ("השוה ומשוה קטן וגדול"), מה-שאיין-כן ברכה אחרונה
10 היא בחינת אתערותא דלעילא שעל-ידי אתערותא דלתתא, ולכן יש בה שיעור, מכיון שקשורה עם עבודת
11 המטה.

12 ועל-דרך-זה יש לבאר בעניננו: על-ידי-זה שקורין בתורה פרשת נח בברכה (לא רק לפניה, אלא) גם
13 לאחריה – פועלים שענין זה יומשך למטה, בענין של שיעור ומדה כו'.

14 דוגמא לדבר – בעבודת האדם:

15 ישנם עניני עבודה שהם באופן שלמעלה משיעור [כלומר: אין הכוונה לענין שיש לו שיעור של
16 משהו]⁹³, כי אם לענין שלמעלה מגדר של שיעור] – כמו: ענין האמונה, שהיא נקודה עצמית שלמעלה
17 מגדר של שיעור.

18 וענין זה (שהאמונה היא למעלה מגדר של שיעור) בא לידי ביטוי בכך שאין לענין האמונה שיעור
19 קבוע במשך היום, כלומר, אמנם במשך כל היום חדור יהודי בענין האמונה, להיותו "מאמין בן
20 מאמין"⁹⁴, אבל עיקר העבודה במשך היום היא – לא המחשבה אודות ענין האמונה, כי אם להמשיך את
21 ענין האמונה שתבוא בהבנה והשגה בכלי השכל, ענין של מדידה והגבלה ושיעור. ולכן, המצות-עשה
22 דהאמנת אלקות עיקרה – ענין הידיעה וההשגה:

23 בספר המצוות שלו⁹⁵ מבאר אדמו"ר ה'צמח צדק' בארוכה שהציווי אינו על ענין האמונה, כי על ענין
24 האמונה לא נופל לשון ציווי, "לפי שהמצוה היא מן המצטרף, ולא תצוייר בזולת אלוקה מְצוּה ידוע,
25 ולזה כאשר נניח אמונת מציאות הא-ל מְצוּה, כבר נניח אמונת מציאות הא-ל קודמת לאמונת מציאות
26 הא-ל כו'".

27 ולא עוד אלא שבהקדמה לענין המצוות צריכה להיות גם קבלת מלכותו יתברך כמאמר המכילתא⁹⁶
28 "כשם שקבלתם מלכותי קבלו גזירותי", שמזה מוכח ש"עשו קבלת המלכות ענין בפני-עצמו והמצוות
29 הנגזרות מאתו יתעלה בענין אחר", היינו, שמלבד ענין האמונה צריך להיות גם הענין דקבלת מלכותו
30 יתברך, ורק לאחרי כן שייך ענין המצוות.

31 ולכן מסיק שעיקר הציווי הוא – "לידע שיש שם מצוי ראשון כו'⁹⁷", היינו, שענין זה יבוא באופן
32 של הבנה והשגה בשכלו של האדם.

33 כלומר: ענין האמונה הוא באופן של נקודה עצמית המושרשת בנשמתו של יהודי מצד טבע תולדתו,
34 ועל-זה לא שייך ציווי, מכיון שענין זה לא ניתן לבחירתו כלל, להיותו מצד טבע נשמתו; אמנם, ענין

(95) מצות האמנת אלקות בתחלתה.

(96) יתרו כ, ג.

(97) רמב"ם ריש הל' יסוה"ת.

(91) נשא כח, א.

(92) רמב"ם ריש הל' ברכות.

(93) ראה שיחת ש"פ דברים, שבת חזון תשד"מ סל"א.

(94) שבת צז, א.

- 1 זה יכול להשאיר בהעלם, ועל-זה בא הציווי בנוגע לענין הידיעה, היינו, שיש להביא את ענין האמונה
2 באופן של הבנה והשגה, לא רק באופן של נקודה כו', אלא גם באופן של שיעור, מדידה והגבלה, שזהו
3 הענין דהבנה והשגה.
- 4 ונחזור לענינו – הקריאה בתורה בברכה לפני ולאחריה, שעל-ידי-זה פועלים שהנתינת-כח שלוקחים
5 מאופן עבודתו של נח (כנ"ל בארוכה) תומשך למטה, באופן של שיעור, מדידה והגבלה, הבנה והשגה כו'.
6 ומובן, שנתינת-כח זו נמשכת ופועלת על כל השנה כולה – על-דרך ובדוגמת כל עניני המועדים,
7 שאף-על-פי שלכל אחד ישנו זמן קבוע בשנה, כמו: "זמן חרותנו" – בט"ו בניסן, הרי פעולתו נמשכת
8 על כל השנה כולה.
- 9 יג. ויהירצון אשר בעמדנו בשבת פרשת נח – יקח כל אחד ואחד את כל הכוחות שנותנים בשבת
10 זו, ובאופן כזה יצא לעבוד את עבודתו במשך כל השנה כולה.
- 11 ובכללות – לנצל כל רגע ורגע כדי למלא את תפקידו בשימוש לקונו, כמאמר "אני נבראתי לשמש
12 את קוני", "אדם לעמל יולד", היינו, שזוהי כל מציאותו, ובלשון הגמרא⁹⁸: "אכלושי דמחוזא אי לא
13 עבדי – חלשי" (בני אדם הרגילים לשאת משאות תמיד, כשיושבין בטלין – קשה להן⁹⁹), ועל-דרך-זה
14 בענינו: מכיון שמציאותו של יהודי היא – היגיעה בשימוש לקונו, הרי כאשר ישנו חסרון בענין זה,
15 פועל הדבר ענין של חלישות!
- 16 אמנם, על-פי-זה יכול יהודי לחשוב שצריך לחטוף ולעשות הכל! ... הנה על-זה אומרים לו: "תפסת
17 מרובה לא תפסת"¹⁰⁰, ולא עוד אלא שכל דבר צריך להיות בסדר מסודר דוקא, ובאופן של קדימה ואיחור
18 – כהוראת התורה.
- 19 וכמודגש בעבודה כל יום ויום – שאף-על-פי ש"תלמוד תורה כנגד כולם"¹⁰¹, מכל-מקום, סדר
20 העבודה הוא שלא מתחילים לתלמוד תורה תיכף ומיד כשניעור משנתו, אלא לכל לראש יש לומר "מודה
21 אני לפניך", ליטול ידיו, לומר ברכות השחר וברכת התורה, ורק אז מתיישב לתלמוד תורה!
- 22 ומה שישנו הסדר ד"חטוף ואכול חטוף ושתי"¹⁰², כידוע¹⁰³ הוראת אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-עדן
23 בנוגע לאופן העבודה בדורותינו אלו – הרי זה גם לאחרי הקדמת סדר שלפני-זה כו'.
- 24 ואף-על-פי-כן, גם בענינו יש מקום לעבודה באופן ד"חטוף ואכול חטוף ושתי" – מכיון שנמצאים
25 כבר לאחרי הסיום והחותם דחודש תשרי, כלומר, לאחרי העבודה דראש השנה, "תמליכוני עליכם"¹⁰⁴
26 – בדוגמת הענין ד"מודה אני לפניך מלך", עד לעבודה דשמחת תורה – "גמרה של תורה"¹⁰⁵, ולכן,
27 כאשר באים לחודש מרחשון, אזי יכולים (וצריכים) לעסוק גם באופן ד"חטוף ואכול חטוף ושתי".
- 28 ויהירצון – והוא העיקר – שעל-ידי כללות מעשינו ועבודתנו בכל הענינים האמורים לעיל, כפי
29 שלמדים מפרשת נח – נזכה בקרוב ממש לקיום היעוד "וערבה¹⁰⁶ לה' גו' כימי עולם (דקאי על ימי
30 נח¹⁰⁷) וכשנים קדמוניות", היינו, שזוכים לשלימות דמציאות העולם כולו באופן ד"עולם על מילואו
31 נברא", ולכמה נוסחאות בתפילה – הרי ענין זה ("כימי עולם וכשנים קדמוניות") בא בהמשך לתפילה
32 ובקשה: "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו",
33 במהרה בימינו ממש.

לקונטרס ומעין ע' 22.

104 ר"ה טז, סע"א. שם לד, ב. וראה לקו"ת נצבים נא, ב.

ובכ"מ.

105 רמ"א או"ח סתרס"ט.

106 מלאכי ג, ד.

107 ויק"ר פ"ז, ד.

98 ב"מ עז, א.

99 פרש"י שם.

100 ר"ה ד, סע"ב. וש"נ.

101 פאה פ"א מ"א. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ג. הל' ת"ת

לאדה"ז פ"ד ס"ב.

102 ל' חז"ל – עירובין נד, א.

103 אגרות קודש אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' רסו. "מבוא"

* * *

1 יד. בהמשך להמדובר לעיל אודות כללות העבודה דחודש מרחשון לפעול במציאות העולם, עד
2 לעולם שנמצא במצב תחתון ביותר (כנ"ל בארוכה) – יש להוסיף, שבענין זה ישנה מעלה מיוחדת כאשר
3 העבודה נעשית מצד ועל-ידי כח התורה (על-ידי לימוד התורה, כדלקמן).

4 ובהקדים – ביאור פעולת הענין דמתן-תורה במציאות העולם:

5 גם לפני מתן-תורה היה כללות ענין העבודה – הן בנוגע למציאותו של האדם: "אני נבראתי לשמש
6 את קוניי", והן בנוגע לפעולה בעולם: "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו"¹⁰⁸, והעבודה
7 בזה – לגלות את הדבר במציאותם של הנבראים, על-ידי ההנהגה באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם
8 שמים"¹⁰⁹ ו"בכל דרכיך דעהו"¹¹⁰.

9 אבל אף-על-פי-כן, על-ידי מתן-תורה נפעל עילוי שבאין-ערוך בכללות ענין העבודה – חיבור עליונים
10 ותחתונים, כדאיתא במדרשי רבותינו ז"ל¹¹¹ שלפני מתן-תורה היתה גזירה שעליונים לא ירדו לתחתונים
11 ותחתונים לא יעלו לעליונים, ובעת מתן-תורה נתבטלה גזירה זו, ומאז – נתאפשרה העבודה באופן
12 דחיבור מציאותם של התחתונים עם העליונים.

13 וטעם הדבר שענין זה נפעל על-ידי מתן-תורה דוקא – מפני שבתורה עצמה מודגש החיבור דמעלה
14 ומטה¹¹²:

15 מצד אחד – מודגש בתורה הענין ד"שמים", כמו שכתוב¹¹³ "מן השמים השמיעך את קולו", ועד
16 כדי כך, שאפילו לאחר ירידת התורה למטה, הרי היא "דברי" – של הקב"ה, כמו שכתוב¹¹⁴ "הלא כה
17 דברי כאש", שלכן אמרו חכמינו ז"ל¹¹⁵ "דברי תורה אינן מקבלין טומאה", היינו, שגם כאשר הלימוד
18 הוא על-ידי יהודי שנמצא במעמד ומצב דהיפך הטהרה חס-ישראל, אין זה פועל מאומה בתורה שלומד,
19 מכיון שמציאותה היא "דברי", דבריו של הקב"ה.

20 ולאידך – מקרא מלא דיבר הכתוב שהתורה "לא בשמים היא"¹¹⁶, וכאשר שואלים בשמים ובשמי
21 השמים "תורה היכן היא", משיב הקב"ה: "נתתיה לארץ"¹¹⁷, ולכן "חברים מקשיבים לקולך גוי"¹¹⁸,
22 כמאמר רבותינו ז"ל¹¹⁹ שהקב"ה אומר לבית-דין של מעלה "אני ואתם נלך אצל בית-דין של מטה" כדי
23 לדעת "אימתי ראש השנה ואימתי יום הכיפורים".

24 ומכיון שבנוגע לתורה עצמה מצינו את החיבור דמעלה ומטה – לכן, גם פעולת החיבור דעליונים
25 ותחתונים נעשית על-ידי התורה (מתן-תורה).

26 ומזה מובן, שגם לאחר מתן-תורה יש מעלה מיוחדת בפעולה בעולם על-ידי התורה – על-דרך
27 וברוגמת העילוי שנפעל מעולם לאחר מתן-תורה לגבי המעמד ומצב דלפני מתן-תורה.

28 טו. על-פי-זה יש לבאר מה שכללות העבודה דחודש מרחשון (עבודה בעניני העולם) באה לאחר
29 שמחת-תורה דוקא:

30 בחודש תשרי, חודש המועדים, ישנו התחלת ענין המועדים כו' עד לסיום וחותם דכל המועדים.

(113) ואתחנן ד, לו.

(114) ירמ' כג, כט.

(115) ברכות כב, א. רמב"ם הל' ק"ש בסופן.

(116) נצבים ל, יב. ב"מ נט, ב. תמורה טז, רע"א. רמב"ם הל'

יסוה"ת רפ"ט.

(117) שבת פט, א.

(118) שה"ש ת, יג.

(119) דב"ר פ"ב, יד. וראה שמו"ר פט"ו, ב.

(108) אבות ספ"ו.

(109) אבות פ"ב מי"ב.

(110) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טוש"ע או"ח

סרל"א. שו"ע אדה"ז שם סקנ"ו ס"ב.

(111) שמו"ר פ"ב, ג. חנחומא וארא טו. יל"ש תהלים רמז

תתעג (בסופו).

(112) ראה גם הדרן על מסכת פסחים (נדפס בהגש"פ (הוצאת

קה"ת) בסופה).

- 1 ובכן: התחלת המועדים – בראש השנה, שענינו – "תמליכוני עליכם", קבלת עול מלכותו יתברך;
- 2 לאחר כן באה העבודה דקיום המצוות, ובלשון המכילתא: קבלו מלכותי (תחלה) ואחר-כך אגזור
- 3 עליכם גזירות, שזוהי כללות העבודה דחג הסוכות – סוכה וד' מינים (ענין המצוות);
- 4 ולאחרי כן באים לסיום וחותרם דכל המועדים [הכל הולך אחר החיתום¹²⁰] – שמחת-תורה (סיום
- 5 ושלימות מתן-תורה דלוחות אחרונות¹²¹), שמחה הקשורה עם ענין התורה, ובאופן דשלימות התורה –
- 6 "גמרה של תורה", ועד לאופן שלמעלה מהבנה והשגה – הקשר העצמותי של יהודי עם התורה, כמודגש
- 7 בכך שיהודי אוחד את התורה ורוקד יחד עמה, עד ששניהם נעשים מציאות אחת¹²².
- 8 ונמצא, שהיציאה לעבודה בעניני עולם (מרחשון) לאחר הניתנת-כח דשמחת-תורה (ולא רק לאחר
- 9 העבודה דראש השנה) – היא על-דרך ובדוגמת הפעולה בעולם לאחר הניתנת-כח דמתן-תורה.
- 10 ומזה באים לענין נוסף – שהעבודה דחודש מרחשון בעניני העולם צריכה להיות על-ידי ענין התורה,
- 11 שעל-ידי-זה נעשית הפעולה בעולם באופן נעלה יותר – על-דרך ובדוגמת העילוי שנפעל בעולם לאחר
- 12 מתן-תורה לגבי המעמד ומצב דלפני מתן-תורה.
- 13 טז. ביאור הענין:
- 14 כללות עבודת האדם היא בב' אופנים: (א) העבודה בעניני העולם כפשוטו – קיום המצוות בדברים
- 15 גשמיים, עד לעבודה בעניני הרשות, "מעשיך" ו"דרכיך", שנעשים "לשם שמים", ועד לאופן ד"דעהו".
- 16 (ב) העבודה דלימוד התורה, אשר על-ידי-זה נעשית הפעולה בעולם בדרך ממילא – שהרי התורה היא
- 17 'בעל הבית' על מציאות העולם, כך שעל-ידי פסק-דין התורה נעשה שינוי במציאות העולם, כדברי
- 18 הירושלמי¹²³ בפירושו הכתוב¹²⁴ "לא-ל גומר עלי", ועד כדי כך – ששינוי מציאות העולם (אינו באופן
- 19 של נס שלמעלה ממציאות העולם, אלא ענין זה) הוא בטבע העולם גופא.
- 20 ובנוגע לעילוי וקדימה בין שני אופני עבודה הנ"ל – הרי אמרו חכמינו ז"ל "תלמוד תורה כנגד
- 21 כולם", היינו, שלאחרי שהמשנה מונה כמה וכמה מצוות שמעלתן גדולה ביותר, כמו "גמילות חסדים"
- 22 וכיוצא בזה – הנה לאחר כל ה"שטורעם" שבדבר, באים למסקנת הענין: "תלמוד תורה כנגד כולם".
- 23 וכפסק-דין אדמו"ר הזקן בהלכות תלמוד תורה של¹²⁵: "אין לך מצוה בכל המצוות כולן שהיא שקולה
- 24 כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות. לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל
- 25 מקום".
- 26 ואף שבנוגע למצוות שאי-אפשר לעשותן על-ידי אחרים צריך להפסיק מלימודו כדי לקיים מצוות
- 27 אל¹²⁶ – הרי ענין זה גופא אינו מצד הוראת התורה.
- 28 וענין זה (העילוי דתורה לגבי מצוות) מודגש ביותר בכואנו זה עתה מ'שמחת תורה' – ובלשון
- 29 אדמו"ר מהר"ש¹²⁷: "ומחמת שכעת 'שמחת תורה' נבין דעת הירושלמי¹²⁸ שכל חפצים, הם המצוות, לא
- 30 ישוו בה".
- 31 המורם מכל האמור לעיל – שכאשר באים מהעבודה דחודש תשרי, עד לסיום וחותרם כל המועדים,
- 32 שזהו הענין ד'שמחת תורה', וצריכים להכנס לעבודה דחודש מרחשון, שזוהי העבודה והפעולה בעניני
- 33 העולם – ישנה הדגשה מיוחדת על אופן העבודה והפעולה בעולם על-ידי לימוד התורה.

(124) תהלים נו, ג.

(125) פ"ד ס"ב – מרמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ג.

(126) הל' ת"ת לאדה"ז שם ס"ג.

(127) רד"ה במד"ר כו' תורה צוה תרכ"ז (סה"מ תרכ"ו ע' שלב).

(128) פאה פ"א ה"א (ג, ב). וראה מו"ק ט, רע"ב.

(120) ברכות יב, א.

(121) ראה סד"ה וביום השמע"צ תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' נג).

ובכ"מ.

(122) ראה סה"ש תש"ד ע' 36.

(123) ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. וש"נ. הובא להלכה בש"ך

(ושו"ע אדה"ז) יו"ד סקפ"ט סק"ג (סקכ"ג).

1 ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בשמו של החודש – מרחשון:

2 הוזכר לעיל (סעיף ב) ש"מר" פירושו – טיפה, היינו, טפת גשמים. וזהו הקשר עם הענין דלימוד
3 התורה – כמאמר רבותינו ז"ל¹²⁹ "אין מים אלא תורה",

4 ומובן, שאין זה בסתירה להמדובר לעיל שענין הגשמים קשור עם עבודת האדם (ענינו של הגוף, ולא
5 של הראש) – כי: נוסף לכך שגם בראש יש עבודה פרטית (מלבד ענין החיות), ענין השכל וההשגה,
6 הרי גם בתורה עצמה ישנו הענין דעבודת האדם, מה שהאדם מוסיף ומחדש בתורה, "לאפשה לה"¹³⁰.

7 ויומתק יותר על-פי המבואר¹³¹ בענין "יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי"¹³² – ש"טל" ו"מטר"
8 קאי על ענין התורה, אלא שבתורה עצמה ישנם ב' אופנים: מלמעלה למטה – "טל", ומלמטה למעלה
9 – "מטר". ונמצא, שבענין ה"מטר" מודגש עבודתו של יהודי בתורה – היינו, לא רק שחוזר על התורה
10 שלימדוהו בהיותו במעי אמו¹³³ (מלמעלה למטה), אלא שמוסיף ומחדש בתורה באופן ד"לאפשה לה"
11 (מלמטה למעלה).

12 ובכללות יותר: "טל" קאי על עצם הענין דלימוד התורה – "תלמוד תורה כנגד כולם", ו"מטר" –
13 על "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"¹³⁴, כלומר, העבודה והפעולה בעולם על-ידי לימוד התורה.

14 יז. עוד מעלה מיוחדת ונפלאה בלימוד התורה – המודגשת ונוגעת ביותר בימינו אלו – שעל-ידי-זה
15 ממהרים ומזרזים את הגאולה העתידה:

16 אודות הזמן שלעתיד לבוא – פוסק הרמב"ם¹³⁵: "ובאותו הזמן . . לא יהיה עסק כל העולם אלא
17 לדעת את ה' בלבד . . וישיגו דעת בוראם . . שנאמר¹³⁶ כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים",
18 שזוהי תכלית השלימות דלימוד התורה – פנימיות התורה, נשמתא דאורייתא¹³⁷.

19 ומכיון שכל הגילויים דלעתיד לבוא נעשים על-ידי מעשינו ועבודתנו בזמן הגלות – יש להשתדל
20 להוסיף יותר ויותר בלימוד התורה, בתור הכנה, מעין ודוגמא לקיום היעוד "ומלאה הארץ דעה את ה'
21 כמים לים מכסים".

22 ולהעיר, שאף-על-פי שמבואר בכמה מקומות¹³⁸ שלעתיד לבוא יהיה הענין ד"מעשה גדול", ואם כן,
23 ההכנה דמעשינו ועבודתנו צריכה להיות דוגמתו (בענין המעשה) – הרי ישנו ענין המעשה שבתורה
24 גופא, כמו: לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא¹³⁹. וזהו גם הקשר ל"שמחת תורה" – שאז מודגש ענין
25 הריקוד ברגלים דוקא, בדוגמת ענין המעשה שבתורה.

26 יח. והנה, כל האמור לעיל אודות הענין דלימוד התורה – הרי זה בהמשך להמדובר בהתוועדות
27 שלפני-זה¹⁴⁰, וכן במכתב הכללי¹⁴¹, אודות ההשתדלות בענין שיעורים קבועים בתורה:

28 יש להשתדל ביותר וביותר אשר כל אחד ואחד מישראל – יהיה מי שיהיה – יקבע שיעור בלימוד
29 התורה.

30 וענין זה נוגע ושייך לכל אחד ואחד מישראל – מגדול ועד קטן, הן אנשים והן נשים – שהרי גם
31 נשים חייבות בלימוד התורה, כפסק-דין אדמו"ר הזקן בהלכות תלמוד תורה שלו¹⁴²: "גם הנשים חייבות

(129) ב"ק יז, א. וש"נ. וראה תניא פ"ד (ח, ב).

(130) זח"א יב, ב. תו"א מקץ לט, ד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"ב. וש"נ.

(131) לקו"ת האזינו עד, א ואילך. ובכ"מ.

(132) האזינו לב, ב.

(133) ראה נדה ל, ב.

(134) אוה"ת האזינו ע' א'תרמה.

(135) הל' מלכים בסופן.

(136) ישעי' יא, ט.

(137) זח"ג קנב, א.

(138) אוה"ת ר"פ ויגש. ואתחנן ס"ע רמו ואילך. סה"מ תרכ"ט ע' יט. תרצ"ט ס"ע 193 ואילך. ובכ"מ.

(139) יומא כז, א.

(140) שיחת ש"פ בראשית – התוועדות ב' – המשך לשמח"ת סל"ד ואילך.

(141) ממוצאי ש"ק אסרו-חג שמע"צ-שמח"ת שבת בראשית, מברכים חודש מרחשון ה'תשמ"ה.

(142) ספ"א.

1 ללמוד הלכות הצריכות להן לידע אותן", וכן פסק בהלכות ברכות השחר¹⁴³: "נשים מברכות ברכת התורה
2 שהרי חייבות ללמוד מצות שלהן".

3 וההדגשה בזה היא – שצריך להיות שיעור קבוע, והכוונה בזה – הן לקביעות בנפש¹⁴⁴, והן לקביעות
4 בזמן, שכן, "אבן-הבוחן" לדעת שענין זה אכן קבוע בנפשו, הוא – כאשר רואים שהדבר בא לידי פועל,
5 שמדי יום ביומו יש לו זמן קבוע המוקדש ללימוד התורה, ובאופן ששום דבר שבעולם אינו מזיז אותו
6 ואינו מפריע לו להקדיש זמן קבוע זה ללימוד התורה (כידוע דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בענין זה), הנה
7 אז יודעים שזהו דבר קבוע אצלו – "קבוע לא בטיל"¹⁴⁵.

8 ומובן, שכל האמור לעיל נוגע (לא רק לאלו שלעת-עתה לא היו להם שיעורים קבועים בלימוד
9 התורה, אלא) גם לאלו שיש להם כבר שיעורים קבועים בתורה – שיש להם להשתדל להוסיף בזה עוד
10 יותר, באופן ד"מעלין בקודש"¹⁴⁶.

11 ובפרט בבואנו זה עתה מראש השנה – שאז נמשך "אור חדש עליון יותר שלא היה מאיר עדיין מימי
12 עולם אור עליון כזה"¹⁴⁷, ואור זה בא לידי גילוי בחג הסוכות – "בכסה ליום חגיגנו", ובא באופן של
13 קליטה בפנימיות בשמיני עצרת ושמחת תורה, ולכן, מובן וגם פשוט שלאחרי גילוי כזה – צריכים
14 להוסיף בלימוד התורה ביתר שאת וביתר עוז.

15 ובאותיות פשוטות: גם אלו שיש להם כבר שיעורים בתורה, ולא רק שיעור אחד, אלא כמה שיעורים
16 כו' – הרי בבואנו זה-עתה מהחתימה וגמר חתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, בוודאי שצריכים להוסיף
17 בזה עוד יותר, הוספה בכמות כפשוטה, וגם הוספה באיכות, אשר על-ידי-זה גופא נפעלת הוספה גם
18 בכמות, כידוע שהוספה באיכות מביאה לידי הוספה בכמות.

19 [ומצינו דוגמא לדבר בגמרא – בנוגע לארץ ישראל: "ארץ הצבי כתיב בה"¹⁴⁸, מה צבי זה אין עורו
20 מחזיק את בשרו, כך ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רוחא"¹⁴⁹, וכמו כן מובן בנוגע לתורה – השייכת
21 אף היא לענין ד"צבי", כי: תיבת "צבי" היא התרגום דרצון וחמדה ("צבי וחמיד כו'"), וזהו ענין התורה
22 – "חמודה גנוזה"¹⁵⁰].

23 ומובן, שהכוונה בכל האמור לעיל – הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע לפעולה על הזולת, ובוודאי שדברים
24 היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב¹⁵¹ ופועלים פעולתם, ובפרט כאשר מראה "דוגמא-חיה" מהנהגתו
25 האישית בזה, ובהדגשה – לא רק "דוגמא" סתם, אלא "דוגמא-חיה", היינו, שרואים עליו שאין זה באופן
26 דמן השפה ולחוץ בלבד, כי אם באופן שזוהי כל חיותו, "ער לעבט אין דעם"!

27 יט. והמעשה הוא העיקר¹⁵².

28 בכל מקום ומקום ישתדלו לפעול על כל אחד ואחד מישראל לקבוע שיעורים בלימוד התורה – הן
29 אלו שעד-עתה לא היו להם שיעורים בתורה, והן אלו שיש להם כבר שיעורים בתורה, שיוסיפו בזה
30 כהנה וכהנה.

31 ויהי-רצון שהאור והגילוי דתורה – "תורה אור"¹⁵³ – יאיר את חושך הגלות, כך שעוד בימי הגלות
32 האחרונים יהיה כבר מעמד ומצב של אור, כמו שכתוב¹⁵⁴ "ולכל בני ישראל היה אור במושבותם", ולא
33 עוד אלא שהחושך עצמו יתהפך לאור – "לילה כיום יאיר"¹⁵⁵.

(149) גיטין נו, א.

(150) שבת פח, ב.

(151) ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

(152) אבות פ"א מ"ז.

(153) משלי ו, כג.

(154) בא י, כג.

(155) תהלים קלט, יב.

(143) או"ח סו"ס מז.

(144) ראה לקו"ד ח"א ז, א. לקו"ש ח"ז ע' 351. וש"נ.

(145) ראה כתובות טו, א. לקו"ש ח"כ ע' 399 הע' ד"ה

דקבוע לא בטיל. וש"נ.

(146) ברכות כח, א. וש"נ. וראה זח"ג קסב, רע"ב.

(147) אגה"ק סי"ד.

(148) דניאל יא, מא.

ולהעיר, שגם בתורה מצינו ענין זה: "במחשכים הושיבני¹⁵⁶ – זה תלמודה של בבל"¹⁵⁷,
 ואף-על-פי-כן (ואדרבה – מצד זה גופא) – הלכה כבבלי דוקא, על-דרך ובדוגמת הענין דאתהפכא
 חשובא לנהורא.

ובקרוב ממש זוכים ללמוד תורתו של משיח מפיו של משיח, שילמד תורה את כל העם כולו¹⁵⁸ –
 נשמות בגופים, בעולם הזה הגשמי והתחתון שאין תחתון למטה ממנו, שבו יקויים היעוד "ונגלה כבוד
 ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר"¹⁵⁹, דירה לו יתברך בתחתונים.

* * *

כ. מאמר (כעין שיחה) 'דיבור המתחיל' כה אמר ה' השמים כסאי גו'.

* * *

כא. נהוג לאחורונה לקשר כל ענין עם קביעות שנה זו – שנה כסדרה,

וכן עם שיעור היומי בלימוד הרמב"ם כפי שנקבע ללמדו במשך שנה אחת (ג' פרקים ליום), והדבר
 הולך ומתפשט בכל מקום. וכל זה – נוסף על המנהג ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, וכן
 ענין בהערות אדוני-אבי-מורי-ורבי על הזהר דפרשת השבוע.

בנוגע לפירוש רש"י:

על הפסוק¹⁶⁰ "זאת אות הברית אשר אני נותן ביני וביניכם ובין כל נפש חיה אשר אתכם לדרת עולם"
 – מעתיק רש"י את התיבות "לדרת עולם", ומפרש: "נכתב חסר, שיש דורות שלא הוצרכו לאות לפי
 שצדיקים גמורים היו, כמו דורו של חזקיהו מלך יהודה ודורו של רבי שמעון בן יוחאי".

כלומר: תיבת "לדורות" נכתבה חסר (בלא וא"ו) – "לדרת", להורות שאות הברית לא היה בכל
 הדורות, כי אם באופן דחסר, היינו, שישנם דורות שבהם לא היה אות הברית. וטעם הדבר – לא מפני
 שבהם לא היתה חסוֹשֶׁלוֹם הבטחתו של הקב"ה ש"לא יהיה עוד מבול לשחת הארץ"¹⁶¹,

[שהרי תוכן פרשה זו – שכאשר ראה הקב"ה שיהיה נח דואג לעסוק בפריה ורביה עד שהבטיחו
 הקב"ה שלא לשחת העולם עוד כו"¹⁶², כלומר, בשורה טובה לנח שלא יהיה עוד מבול, ואם כן, לא
 יתכן לומר שבד בבד עם בשורה טובה זו, יאמר לו הקב"ה ענין הפכי, שיהיו דורות שבהם לא תהיה
 הבטחה זו בתקפה חסוֹשֶׁלוֹם],

כי אם – "שלא הוצרכו לאות", היינו שאין להם צורך בכך, וטעם הדבר – "לפי שצדיקים גמורים
 היו". וממשיך רש"י ומביא דוגמא לדבר: "כמו דורו של חזקיהו מלך יהודה, ודורו של רבי שמעון בן
 יוחאי".

והנה, כאשר לומדים פירוש רש"י זה – לומדים זאת במהירות ואינם מתעכבים כלל ("מ'גייט דורך
 ווי אויף וואסער"), וזאת – למרות שפירוש רש"י זה מלא קושיות כרימון:

(א) רש"י כותב "שיש דורות שלא הוצרכו לאות לפי שצדיקים גמורים היו", כלומר, מכיון שאצל
 צדיקים גמורים אין מקום מלכתחילה לעונש של מבול, ולכן אין צורך ב"אות", שהרי כל ענין ה"אות"
 הוא – כאשר יש מקום לעונש של מבול (מצד רוע ההנהגה כו'), אלא שאף-על-פי-כן לא יהיה מבול –
 מפני הבטחתו של הקב"ה.

160) פרשתנו ט, יב.

161) שם, יא.

162) פרש"י שם, ט.

156) איכה ג, ו.

157) סנהדרין כד, א.

158) לקו"ת צו יז, א. ובכ"מ.

159) ישעי' מ, ה.

1 ולכאורה, תמוה ביותר: כיצד יתכן לומר שרק אצל "צדיקים גמורים" אין מקום מלכתחילה לעונש
2 של מבול – גם צדיקים שאינם גמורים, ואפילו בדרגה שלמטה מצדיקים (בינונים), ואפילו אלו שהם
3 להיפך מצדיקים (רשעים) – הרי כל זמן שאינם במצב של אנשי דור המבול, עדיין לא מגיע להם עונש
4 של מבול (גם לולי האות), כי:

5 עונש המבול לא היה אלא כאשר מצב העולם היה בשפל המצב ביותר, כמו שכתוב¹⁶³ "וירא ה' כי
6 רבה רעת האדם בארץ גוי", ועד ש"השחית כל בשר את דרכו על הארץ"¹⁶⁴, ואילו כל זמן שלא היה
7 מצב גרוע כל כך – לא היה מקום לעונש של מבול, וזאת – למרות שבוודאי לא היו "צדיקים גמורים",
8 שהרי מצינו שכבר בדורו של אנוש (בנו של שת) עבדו עבודה זרה, כמו שכתוב¹⁶⁵ "אז הוחל לקרוא
9 בשם ה'", ומפרש רש"י: "לעשותן אלילים ולקרותן אלהות", ואף-על-פי-כן, עדיין לא חשב הקב"ה
10 למחות ולאבד את העולם כולו, עד ש"השחית כל בשר את דרכו על הארץ".

11 וכל זה – לפני ש"וירח ה' את ריח הניחוח גוי"¹⁶⁶ (שאז החליט הקב"ה "לא אוסיף לקלל עוד את
12 האדמה כו"), גם אז לא היה מקום לעונש של מבול כל זמן שלא הגיעו למעמד ומצב ד"השחית כל
13 בשר את דרכו על הארץ", ועל-אחת-כמה-זכמה – לאחר ש"וירח ה' את ריח הניחוח גוי", הרי בוודאי
14 שלא יהיה מקום לעונש של מבול במצב כזה, גם לולי "אות הברית".

15 ואם כן, מדוע כותב רש"י שהדורות שלא הוצרכו לאות הם דורות של "צדיקים גמורים" – הרי אפילו
16 כאשר ישנם "רשעים", עובדי עבודה זרה (כדורו של אנוש), הנה כל זמן שעדיין לא הגיע מצב ד"השחית
17 כל בשר את דרכו על הארץ" – לא מגיע להם עונש של מבול, ופשיטא שאין צורך להיות בדרגת "צדיקים
18 גמורים" כדי שלא יהיה מקום לעונש של מבול!?

19 (ב) רש"י מביא דוגמא לדבר – "כמו דורו של חזקיהו המלך ודורו של רבי שמעון בן יוחאי". וצריך
20 להבין:

21 (1) לשם מה צריך רש"י להביא דוגמא ל"צדיקים גמורים" – הבן-חמש למקרא יודע ומבין בפשטות
22 מה נקרא צדיק גמור, והראיה, שבהתחלת פרשתנו נאמר "נח איש צדיק", ורש"י אינו צריך לפרש מהו
23 "צדיק", מכיון שהבן-חמש למקרא יודע שצדיק הוא זה שמקיים את רצונו של הקב"ה! ואם כן, לשם
24 מה צריך רש"י להביא דוגמא ל"צדיקים גמורים"?

25 (2) הבן-חמש למקרא לא למד עדיין אודות חזקיהו מלך יהודה ורבי שמעון בן יוחאי, ולכן, יצטרך
26 המלמד לספר לו משהו אודותם. ואז ישמע שחזקיהו מלך יהודה היה לאחר משה רבינו, לאחר דוד
27 ושלמה וכו', ואם כן, תתעורר אצלו קושיא גדולה ועצומה: האם כל הדורות עד דורו של חזקיהו מלך
28 יהודה (כולל דורם של משה רבינו, דוד ושלמה) היו במצב גרוע כל כך שלולי "אות הברית" היה מגיע
29 להם עונש של מבול חס-ושלום?!

30 וכמו כן בנוגע לכל הדורות שבין חזקיהו מלך יהודה לרבי שמעון בן יוחאי, שביניהם משך זמן ארוך
31 ביותר, שהרי חזקיהו מלך יהודה היה בזמן בית ראשון, ואילו רבי שמעון בן יוחאי היה לאחר חורבן
32 בית שני,

33 [ובוודאי יבהיר המלמד לבן-חמש שלא יטעה לחשוב שרבי שמעון בן יוחאי היה מיד לאחר חזקיהו
34 מלך יהודה, שכן, אי-אפשר להשאיר את הבן-חמש במצב שיוכל לטעות בדבר – אין זו שיטת הלימוד
35 של מלמד טוב, ועל-אחת-כמה-זכמה – ראש המלמדים – רש"י],

36 כיצד יתכן לומר שבמשך כל דורות אלו, כולל – זמן בית שני, לאחר שבני ישראל חזרו מגלות בבל, ובנו
37 בית המקדש, והיו בו כהנים גדולים וכו', היו זקוקים תמיד ל"אות הברית" כדי לשלול עונש של מבול?!

165 בראשית ד, כו.
166 פרשתנו ח, כא.

163 בראשית ו, ה.
164 פרשתנו ו, יב.

ג) "קלאץ-קשיא" שמתעוררת אצל הבן-חמש בנוגע לדורו:

- 1
2 כאשר בן חמש יוצא לרחוב (בפרט בימי החורף) ורואה "קשת" – "אות הברית" על כך ש"לא יהיה
3 עוד מבול לשחת הארץ" – הרי זה מעורר אצלו תמיהה: הוא גר בוורמיזא – עירו של רש"י, ורואה
4 לנגד עיניו את הישיבה של רש"י, הישיבות של נכדיו של רש"י – בעלי התוספות, שבהם יושבים
5 תלמידים ועוסקים בתורה, כולל – הוא עצמו, שהרי גם הוא לומד אצל רש"י, וכמו כן הוא רואה הרבה
6 בתי-כנסיות ובתי-מדרשות מלאים יהודים לומדי תורה ומקיימי מצוות. ואם כן, הייתכן שבמצב כזה
7 זקוקים ל"אות הברית" כדי לשלול עונש של.. מבול?!
- 8 [אמנם, יודע הוא שישנם בעירו גם גוים, אבל אף-על-פי-כן, כבר הסביר לו רש"י בהתחלת פירושו
9 על התורה שאין הקב"ה מתחשב אלא עם הנהגתם של בני ישראל, שהרי כל העולם כולו לא נברא אלא
10 בשביל ישראל – "בראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית"].
- 11 ולא עוד אלא שלאחרי ימים ספורים בלבד יוצא לרחוב ורואה עוד הפעם "קשת" – מה קרה בינתיים,
12 מתפלא ושואל, שצריכים לעורר ולהזכיר עוד הפעם על "אות הברית" דשלילת עונש המבול?!
- 13 ולפלא, שכאשר מחפשים בפירושו של רש"י תירוץ על קושיא זו – לא מוצאים אפילו רמז בלבד! וזאת
14 – למרות שזוהי קושיא המתעוררת בפשטות אצל בן חמש למקרא, וישנם כמה וכמה מפרשים שמאריכים
15 בקושיא זו, ומאריכים עוד יותר – בתירוץ הדבר, אלא שתירוציהם אינם על-פי פשוטו של מקרא, ודוקא
16 רש"י, שענינו לבאר פשוטו של מקרא ("אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"¹⁶⁷), אינו מבאר זאת!
17 ולכן, בהכרח לומר שענין זה מובן בפשטות לבן חמש למקרא, עד שרש"י אינו זקוק כלל לבאר זאת.
18 וכפי שיתבאר לקמן.
- 19 כב. בהערות אאמו"¹⁶⁸ – מובא מאמר הזהר בהתחלת פרשתנו¹⁶⁹ "אלה תולדות נח – רבי חייא פתח
20 ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"¹⁷⁰, זכאין אינון ישראל דמשתדלי
21 באורייתא וידעי ארחי דאורייתא, דבגינה יזכון לעלמא דאתי". ומבאר אאמו"ר את פרטי הענינים בזה –
22 באותיות הקבלה כו'.
- 23 אמנם, עדיין ישנם פרטים שלא נתבארו על-ידי אאמו"ר (מפני שסמך שיוכלו להבין זאת גם ללא
24 ביאורו):
- 25 א) ההוראה שיש ללמוד מענין זה בעבודת ה' – כידוע שכל עניני התורה הם הוראה ("תורה" –
26 מלשון הוראה¹⁷¹), ובפרט פנימיות התורה, "נשמתא דאורייתא", שהיא הוראה בעבודה בנפש האדם.
- 27 ב) מהו הקשר ד"בגינה יזכון לעלמא דאתי" לענין ד"זכאין אינון ישראל"
28 – הרי זכותם של ישראל היא שמשתדלים בלימוד התורה כו' (שגדולה מעלתה – "תלמוד תורה כנגד
29 כולם"), ואילו הענין ד"יזכון לעלמא דאתי" הוא השכר על לימוד התורה, ולכאורה, אין זה שייך
30 להמדובר כאן אודות זכותם של ישראל ("זכאין אינון ישראל")?
31 וכפי שיתבאר לקמן – על יסוד המבואר בהערות אאמו"ר.
- 32 כג. שיעור היומי ברמב"ם (כפי שמצויין ב"מורה-שיעור") הוא – סיום הלכות פסח והתחלת הלכות
33 חגיגה.
- 34 בהתחלת הלכות חגיגה [שבזה חביבות מיוחדת מכיון שזוהי התחלת ענין חדש] – כותב הרמב"ם:
35 "שלוש מצוות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים, ואלו הן: הראיה... והחגיגה... והשמחה כו'.

170) ישע"י ס, כא.

171) זח"ג נג, ב. גו"א ר"פ בראשית – בשם הרד"ק.

167) פרש"י בראשית ג, ח. כד. ועוד.

168) לקוטי לוי"צ ע' כא.

169) נט, ב.

1 הראיה האמורה בתורה היא שנראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג, ויביא עמו קרבן עולה כו'.
2 החגיגה האמורה בתורה היא שיקריב שלמים ביום טוב הראשון של חג כבואו להראות כו'. ושתי מצוות
3 אלו שהן הראיה והחגיגה – אין הנשים חייבות בהן. והשמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים יתר
4 על שלמי חגיגה . . ונשים חייבות במצוה זו".

5 והנה, מה שכתב הרמב"ם ש"נשים חייבות במצוה זו" – השיג עליו הראב"ד, וזה לשונו: "לא בקרבן
6 אלא בשמחה שתשמח עם בעלה שתעלה עמו והוא ישמח אותה".

7 ומקור דבריו של הראב"ד – במסכת קידושין¹⁷²: בנוגע לחיובן של נשים במצוות-עשה שהזמן גרמא
8 – שואלת הגמרא: "נילף משמחה לחיובא" ("שהיא מצוות-עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות"¹⁷³)? ומתירן
9 בגמרא: "אמר אביי אשה בעלה משמחה".

10 והאריכו נושאי כלי הרמב"ם – ה'כסף משנה' וה'לחם משנה' – בכיבור דעת הרמב"ם, אבל דבריהם
11 דורשים ביאור, כדלקמן.

12 ה'כסף משנה' מביא את דברי הגמרא "אשה בעלה משמחה", וכן מביא את דברי רש"י ותוספות שם:
13 דעת רש"י – "אין חובת השמחה תלויה בה אלא על בעלה שישמחנה . . לשמחה משלו, במאכל ומשתה
14 וכלי פשתן", ודעת התוספות (רבינו תם) – "אשה בעלה משמחה בשלמי שמחה שלו, שהחובה מוטלת
15 על בעלה . . אבל היא גופא לא מחייבא לאתויי שלמי שמחה", ומסיים: "ואין תפיסה על רבינו למה
16 לא האריך לבאר זה".

17 ולכאורה, תמוה ביותר: הקושיא על הרמב"ם אינה "למה לא האריך לבאר זה", אלא על שפוסק
18 ש"נשים חייבות במצוה זו" – היפך דברי הגמרא "אשה בעלה משמחה"!

19 וה'לחם משנה' כותב: "רבינו ז"ל מפרש מה שכתוב בפרק קמא דקידושין אשה בעלה משמחה –
20 לא כפירוש רש"י ז"ל שפירש שם, אלא כפירוש התוספות ז"ל שפירשו אשה בעלה משמחה בשלמי
21 שמחה שלו שהחובה מוטלת על בעלה, כלומר, דמחוייב בעלה לשמחה בקרבן הוא שתאכל עמו באותו
22 קרבן כו'". וממשיך לבאר שמלשון הראב"ד משמע "דאינו מפרש כפירוש התוספות ז"ל, אלא שהוא
23 מפרש שהבעל חייב להעלותה ולשמחה, אבל לא להאכילה ולהקריב עליה שלמי שמחה. ולפי-זה השגתו
24 על רבינו ז"ל היא יותר חזקה, דאין כאן חיוב לאשה בקרבן כלל, ואפילו בעלה אינו חייב בעדה, ואם
25 כן איך כתב נשים חייבות במצוה זו. אבל דעת רבינו ז"ל כמו שכתבתי" (כפירוש התוספות, כנ"ל).

26 ולכאורה, דברי ה'לחם משנה' הם בסתירה למה שכתב בעצמו בהלכות מעשה הקרבנות:

27 בהלכות מעשה הקרבנות¹⁷⁴ פסק הרמב"ם: "אחד האיש ואחד האשה עובר בכל תאחר".

28 וב'לחם משנה' שם מביא את מקור הדברים – במסכת ראש השנה¹⁷⁵: "בעי רבי זירא אשה מהו בכל
29 תאחר, מי אמרינן הא לא מחייבא בראיה, או דילמא הא איתה בשמחה. אמר ליה אביי ותיפוק ליה דהא
30 איתה בשמחה. ומי אמר אביי הכי, והא אמר אביי אשה בעלה משמחה? לדבריו דרבי זירא קאמר".

31 וממשיך ה'לחם משנה': "ויש לדקדק בדברי רבינו, דמשמע, דאליבא דאביי אשה ליתא בכל תאחר
32 דהא לא מחייבא בראיה ולא מחייבא בשמחה, דאשה בעלה משמחה, וכיון שכן, היה לו לרבינו ז"ל
33 לפסוק כאביי, ולומר שאין אשה חייבת בכל תאחר, משום דדברי אביי נאמרו בפרק קמא דקידושין
34 בסוגיא דמצוות-עשה שהזמן גרמא, דהקשו שם ואדילפינן מתפילין לפטורא, נילף משמחה לחיובא,
35 ותירצו אשה בעלה משמחה, כלומר אין חובת השמחה תלויה בה, כדכתב שם רש"י ז"ל, ומשמע דהכי
36 הוי קושטא דמילתא?"

174 פי"ד הי"ד.
175 ו, ב.

172 לד, ב.
173 פרש"י שם.

ומתרג': "ויש לומר דסובר רבינו ז"ל דלפי המסקנא שאמרו שם . . . תו ליכא קושיא דנילף משמחה
 . . . ולא צריכינן לתירוץא דאשה בעלה משמחה, והיינו טעמא דרבי זירא דלית ליה דאביי, דלפי האמת
 אין אנו צריכינן לתירוץו, ופסק כרבי זירא לחומרא דחייבת בשמחה".

ומסיים שם: "ומפני כן כתב בפרק א מהלכות חגיגה דאשה חייבת בשמחה, שכתב שם גבי שמחה
 זו ונשים חייבות במצוה זו, ונסתלקה ממנו קושיית הראב"ד ז"ל שהשיג שם דאין אשה חייבת משום
 ההיא דאביי דפרק קמא דקידושין, ועם מה שכתבנו – נוחא, שהוא פסק כרבי זירא ודלא כאביי". ומוסיף
 להקשות על דברי ה'כסף משנה': "אבל על הרב בעל 'כסף משנה' ז"ל דסבר שם דפסק רבינו ז"ל כאביי
 ולא הוצרך לבארו – קשה, דאם כן איך פסק רבינו ז"ל כאן כרבי זירא, וכדכתיבנא".

ולכאורה, יש כאן סתירה בדברי ה'לחם משנה' עצמו – שבהלכות מעשה הקרבנות כותב שהרמב"ם
 פוסק כרבי זירא שאשה חייבת בשמחה (ומקשה על דברי ה'כסף משנה' שלדבריו פוסק הרמב"ם כאביי),
 ואילו בהלכות חגיגה – מבאר בעצמו את שיטת הרמב"ם בכך ש"רבינו ז"ל מפרש מה שכתוב בפרק
 קמא דקידושין אשה בעלה משמחה – לא כפירוש רש"י ז"ל שפירש שם, אלא כפירוש התוספות ז"ל
 שפירשו אשה בעלה משמחה בשלמי שמחה כו", היינו, שהרמב"ם פוסק כאביי, היפך דבריו בהלכות
 מעשה הקרבנות שהרמב"ם פוסק כרבי זירא!?

וענין זה קשור גם עם פסקי דין אדמו"ר הזקן ב'שולחן ערוך' שלו¹⁷⁶: "כיצד משמחין, הקטנים כו'
 והנשים כו', והאנשים – בזמן שבית המקדש היה קיים היו אוכלין בשר שלמים לשמחה". ומזה משמע,
 שענין זה שייך לאנשים דוקא, דלא כדעת הרמב"ם שמצות השמחה דקרבן שלמים היא גם אצל נשים!
 כד. בהמשך להמדובר אודות השיעור ברמב"ם – הרי כאן המקום להשלים ענין נוסף:

בהתוועדות שלפני-זה¹⁷⁷ העירו אודות לשון הרמב"ם בריש הלכות יום הכיפורים: "ביום הצום כו"
 – מדוע שינה הרמב"ם מהלשון שכתב ב"כותרת" דהלכות אלו: "הלכות יום הכפורים"?

והביאור בזה – בפשטות:

בהקדמתו כותב הרמב"ם שספרו הוא – "הלכות הלכות". ועל-פי-זה: כאשר הרמב"ם מתחיל לבאר
 את פרטי ההלכות דיום זה (לאחרי ה"כותרת") – מעדיף לנקוט בשם שיש בו גם ענין של הלכה, ולכן
 כותב "יום הצום", שבזה יש ענין של הלכה – חיוב הצום, מה-שאינ-כן השם "יום הכפורים" – על-שם
 ענין הכפרה (שנעשה על-ידי הקב"ה), אבל אין בו ענין של הלכה.

כה. המשך הביאור בענין קידוש החודש על-פי הראיה על-ידי הרי"ף – יצא-לאור בשיחת שבת פרשת
 בראשית (התוועדות הב' – המשך לשמחת תורה) סעיף לח ואילך.

* * *

כו. כאן המקום לבאר מה ששאלו¹⁷⁸ אודות נוסח המברק שנשלח לקראת ראש השנה¹⁷⁹ (שחל ביום
 חמישי ויום ששי, ומיד לאחריהם בא יום השבת) – "שבתא טבא ויומא טבא", מדוע הקדימו שבת לפני
 'יום טוב', הרי סדר הזמנים הוא שבתחלה היה 'יום טוב' ואחר-כך שבת?

והוסיפו לשאול שבמברק אחר בקשר לקביעות כזו (המברק לחג הסוכות¹⁸⁰) אכן הקדימו 'יום טוב'
 לשבת, בהתאם לסדר הזמנים!

ס"ח).

179) נדפס בלקו"ש חכ"ט ע' 471.

180) נדפס בלקו"ש שם ע' 495.

176) או"ח סתקכ"ט ס"ז.

177) שיחת ש"פ בראשית – (ב) ס"ז.

178) הערות וביאורים – אהלי תורה (גליון – רנז ס"ו. רנח

1 והביאור בזה – בהקדים:

2 ידועה סוגיית הגמרא בסוף כריתות אודות כמה וכמה ענינים ששקולים הם, כמו: כבשים ועזים, תורין
3 ובני יונה, אב ואם – שברוב המקומות קודם הראשון לשני, אלא שישנם מקומות שהקדימו את השני
4 לראשון, כדי להורות ששקולין שניהם.

5 ומזה למדים הוראה בנוגע לאופן הדיבור בלשון בני-אדם – שכאשר מדברים אודות שני ענינים
6 שבדרך כלל קודם אחד מהם לחבירו, אלא שישנם פרטים שבהם שקולין הם, אזי הסדר הוא – שבדרך
7 כלל מקדימים את הקודם (כשם שבדרך כלל קודם האב לאם), ורק לפעמים מקדימים את השני לראשון,
8 כדי ללמד ששקולין הם.

9 ודוגמתו – בענין הנ"ל:

10 בעצם, הנה גם בנוגע ל'יום טוב' שייך להקדים ולומר "שבתא טבא" (ואחר-כך "יומא טבא"), מפני
11 שכל הענין דקדושת 'יום טוב' אינו אלא לאחרי שישנו הענין דקדושת השבת – כמבואר בזהר¹⁸¹ אודות
12 החילוק שבין שבת ל'יום טוב' ששבת ענינו "קודש"¹⁸² ו'יום טוב' "מקראי קודש"¹⁸³, שבשבת ישנו ענין
13 הקדושה מצד עצמו, מה-שאינ-כן ב'יום טוב', שמצד עצמו הוא ככל שאר ימי החול, אלא שקורין
14 וממשיכים בו את ענין הקדושה ("מקראי קודש") מיום השבת.

15 [ולכן, יש ענינים ב'יום טוב' שבהם דומה הוא לימי החול – מלאכת אוכל נפש, ויש ענינים שבהם
16 דומה הוא ליום השבת – אסור בעשיית מלאכה, מכיון שבעצם שייך הוא לימי החול, אלא שנמשך בו
17 בחינת הקדושה מיום השבת].

18 אבל אף-על-פי-כן, מובן וגם פשוט שכאשר שולחים מברק ברכה לקראת 'יום טוב', אין מקום לכתוב
19 גם "שבתא טבא" – מפני שיש להתחשב עם מקבלי המברק, שימתהו ויתפלאו על הזכרת ענין השבת
20 בקשר ל'יום טוב': הם עסוקים בהכנות לקראת 'יום טוב', המותר במלאכת אוכל נפש כו', ולפתע "פאָרט
21 מען אריין" עם ענין השבת!... ובוודאי לא יעלה על דעתם שהכוונה לדברי הזהר דלעיל – אפילו אם
22 יודעים הם אודות ענין זה!

23 אמנם, כאשר שולחים מברק ברכה לקראת 'יום טוב' שמיד לאחריו בא יום השבת, שאז צריך להזכיר
24 בברכה גם "שבתא טבא" (מכיון שמיד לאחרי ה'יום טוב' בא יום השבת) – יש מקום להוסיף ולהקדים
25 "שבתא טבא" ל"יומא טבא", כדי לרמוז לדברי הזהר דלעיל שכל קדושת ה'יום טוב' היא כתוצאה
26 מקדושת השבת, שכן, בקביעות כזו אין התמיהה אלא על הסדר בלבד (ולא על עצם הענין).

27 ולא עוד אלא שאין תמיהה אפילו על הסדר (הקדמת 'יום טוב' לשבת) – מפני שישנו הענין ד"עירוב
28 תבשילין":

29 "עירוב תבשילין" ענינו – "שיבשל תבשיל אחד מ'ערב יום טוב' ויהיה תבשיל זה שמור אצלו שלא
30 יאבדנו ולא יאכלנו עד לאחר שתיקן ועשה כל צרכי שבת"¹⁸⁴, ויתירה מזו – "עד סעודה ג' של שבת"¹⁸⁵.
31 ואחד הטעמים לדבר – "כדי להרבות בכבוד שבת, שעל-ידי שאתה מזקיקו לבשל תבשיל אחד מ'ערב
32 יום טוב' בשביל תיקון צרכי סעודות השבת שלאחרי, הוא נזכר על כל צרכי השבת מ'ערב יום טוב,
33 ובורר מנה יפה לשבת כו"¹⁸⁶.

34 ועל-פי-זה – אין תמיהה מה שמזכירים את ענין השבת לפני 'יום טוב' (גם כאשר לא חושבים אודות
35 דברי הזהר), מכיון שכבר ב'ערב יום טוב' (לפני התחלת ה'יום טוב') מכינים את צרכי סעודות השבת,
36 עד לסיום יום השבת – סעודה שלישית.

184) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תקכו.

185) שם סכ"ה.

186) שם ס"ב.

181) ח"ג צד, א.

182) תשא לא, יד.

183) אמור כג, ב. ד.

1 אבל אף-על-פי-כן, בדרך כלל יש להקדים "יומא טבא" ל"שבתא טבא" גם בקביעות כזו – בהתאם
 2 לסדר הזמנים, כפי שמתקבל בדעת רוב העולם (ומה גם שביניהם ישנם כאלו שאינם יודעים את הטעם
 3 "דעירוב תבשילין", או אפילו עמי-הארץ שאינם יודעים לערב וסומכים על עירובו של גדול העיר¹⁸⁷);
 4 ורק לפעמים מקדימים "שבתא טבא" ל"יומא טבא" (כבמברק הנ"ל), כדי ללמד שבעצם, קודם ענין
 5 השבת לענין היום טוב' בכל הזמנים, מפני שקדושת היום טוב' שייכת רק לאחר שישנה קדושת השבת
 6 (כנ"ל מדברי זההר). ולאחרי שכותבים כן פעם אחת – מספיק הדבר כדי ללמד על כל הזמנים, על-דרך
 7 האמור בסוגיא הנ"ל שהקדמה פעם אחת מלמדת ששקולין שניהם.

8 כז. הביאור בפירוש רש"י:

9 בנוגע לכללות ענין "אות הברית" דקשת – מבאר רש"י את טעם הדבר: "שהיה נח דואג לעסוק
 10 בפריה ורביה", בחששו שמא יחטאו שוב, והקב"ה יביא שוב מכול וימחה את העולם [על-דרך שפירש
 11 רש"י בפרשת בראשית¹⁸⁸ בנוגע לנשי למך שהיו "פורשות ממנו . . אמרו מה אנו יולדות לבהלה, למהר
 12 המבול בא ושוטף את הכל"], "עד שהבטיחו הקב"ה שלא לשחת את העולם עוד, וכן עשה. ובאחרונה
 13 אמר לו הנני מסכים לעשות קיום וחוזק ברית להבטחתי ואתן לך אות".

14 והנה, הבן-חמש למקרא מבין מעצמו, שכשם שנח פחד מאבדן העולם כולו – היה לו לחשוש גם
 15 מאבדן חלק מסויים, ואפילו חלק קטן מהנבראים שבעולם, דמכיון שכולם בניו וצאצאיו הם, יש לו
 16 לדאוג שאף אחד מהם לא ילך לאבדון, כדי שלא ילד לבהלה. וכפי שרואים במוחש בטבע בני-אדם,
 17 שגם כאשר יש לאדם עשרה בנים, הרי הוא דואג ומצטער ביותר אם יקרה משהו אפילו לאחד מהם (ולא
 18 רק כאשר יאבדו כולם), וזאת – אף שנשארו לו עוד תשעה בנים¹⁸⁹!

19 ולכן, בהכרח לומר – על-פי פשוטו של מקרא – שנח אמנם דאג גם לכך, ואכן הבטחת הקב"ה היתה
 20 (לא רק שלא לאבד את העולם כולו, כי אם) גם בנוגע לחלק קטן בעולם, שבדרך כלל לא יהיה דבר
 21 כזה, ולא רק בנוגע לאיבוד המציאות כולה, אלא אפילו בנוגע לעונש קל יותר, שהרי יש כמה חילוקים
 22 בעונשים: עונש מיתה, עונש מלקות, וכיוצא בזה [וכפי שידוע בן חמש למקרא שלפעמים מענישים אותו
 23 בעונש קל, ולפעמים – בעונש קשה יותר כו']. ורק כאשר הובטח על כל זה – אזי סרה דאגתו של נח.
 24 (קטע זה אינו ברור).

25 כח. על-פי-זה – אין כל תמיהה אצל הבן-חמש למקרא בראותו "קשת" בוורמייזא, למרות שרואה
 26 את הישיבה של רש"י, בתי-כנסיות ובתי-מדרשות, שבהם לומדים תורה כו':

27 הן אמת שבמקום זה ההנהגה היא כדבעי – הרי יתכן שבמקום אחר ישנה הנהגה בלתי-רצויה.

28 וזהו פשר העובדה שרואים קשת – כדי לשלול את ענין העונש באותו מקום ששם ההנהגה היא
 29 באופן בלתי-רצוי.

30 ולכן, כאשר לאחרי ימים ספורים רואה קשת פעם נוספת – הרי זו הוכחה שבמקום מסויים ישנו שוב
 31 מצב שעבורו היה יכול לבוא ענין של עונש כו', לולי הזכרון על ההבטחה שעליה ניתן את הקשת.

32 ליתר ביאור:

33 בנוגע למקום זה, שבו ההנהגה היא כדבעי – אין צורך בענין הקשת, שהרי גם לולי ההבטחה שניתנה
 34 לנח לא יעניש הקב"ה צדיקים עם רשעים, כמפורש בפרשת וירא¹⁹⁰: "חלילה לך מעשות כדבר הזה
 35 להמית צדיק אם רשע" [ובפירוש רש"י: "יאמרו כך הוא אומנתו שוטף הכל, צדיקים ורשעים, כך עשית
 36 לדור המבול ולדור הפלגה"].

189 ראה גם שיחת ש"פ לך לך סל"ז.

190 יח, כה.

187 שם ס"ד.

188 ד, כד.

- 1 ואף שהבן-חמש לא למד עדיין פרשת וירא – הרי ענין זה מוכח בפרשתנו גופא, שכאשר הקב"ה
2 הביא מבול לעולם, לא נענש נח עמהם, מכיון ש"נח מצא חן בעיני ה'"¹⁹¹, להיותו "צדיק תמים".
- 3 אלא ענין הקשת בא לשלול את ענין העונש במקום אחר, שבו ההנהגה היא באופן בלתי-רצוי, כנ"ל.
4 כט. על-פי האמור לעיל שענין הקשת בא לשלול גם עונש על חלק מסויים בעולם, ולא רק עונש
5 דאיבוד המציאות אלא גם עונש קל מזה – מובן, שדורות אלו "שלא הוצרכו לאות", צריכים להיות
6 במעמד ומצב נעלה ביותר, שכן, הנהגת כל בני ישראל בכל המקומות היא באופן כזה שאין כל צורך
7 לשלול ענין של עונש (אפילו עונש קל) באיזה מקום שהוא!
- 8 ולכן מפרש רש"י שאותם הדורות "שלא הוצרכו לאות" – "צדיקים גמורים היו".
9 ומפני החידוש שבדבר – צריך רש"י להביא דוגמא למצב כזה, ומפרש: "כמו דורו של חזקיהו המלך,
10 ודורו של רבי שמעון בן יוחאי".
- 11 ומזה מובן עוד פרט:
12 בנוגע לרבי שמעון בן יוחאי – מצינו בגמרא¹⁹² שאמר "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן
13 הדין".
- 14 אמנם, ענין זה אינו שייך לכאן – כי: "לפטור כו' מן הדין" פירושו שיש מקום לענין של דין (בגלל
15 הנהגה בלתי-רצויה), אלא שמפני גודל זכותו של רבי שמעון בן יוחאי פוטרים מן הדין. אבל בנידון
16 דידן הפירוש הוא שאין מקום מלכתחילה לענין של דין ועונש, מכיון שכל הדור כולו הם בדרגת "צדיקים
17 גמורים", וכדיוק לשון רש"י: "דורות שלא הוצרכו לאות לפי שצדיקים גמורים היו" – הדורות, וממשיך:
18 "כמו דורו של חזקיהו המלך ודורו של רבי שמעון בן יוחאי".
- 19 וכפי שאכן מצינו בפירוש בנוגע לדורו של חזקיהו מלך יהודה:
20 איתא בגמרא¹⁹³: "חובל עול מפני שמן¹⁹⁴. . . חובל עול של סנהריב מפני שמנו של חזקיה שהיה
21 דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, מה עשה (חזקיה), נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל מי שאינו
22 עוסק בתורה כו', בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס (מקומות שבסוף
23 התחומים¹⁹⁵) ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיאין בהלכות טומאה וטהרה".
- 24 ומזה מובן גודל העילוי דדורו של חזקיהו המלך – שכן, כל בני ישראל היו עוסקים בתורה, עד כדי
25 כך שבכל גבול ישראל לא מצאו תינוק ותינוקת שלא היו בקיאין בהלכות טומאה וטהרה – הלכות הכי
26 מסובכות בתורה! ומכיון שכן, נקל לתאר את אופן החינוך שניתן לתינוקות אלו, ובאיזו דרגא נעלית
27 היו הוריהם!
- 28 וכשם שמצינו בנוגע לדורו של חזקיהו המלך, שכל הדור כולו היה בדרגא נעלית ביותר, "צדיקים
29 גמורים", ולא שהיה אחד שזכותו הגינה על כולם – כן הוא גם בנוגע לדורו של רבי שמעון בן יוחאי,
30 שכל הדור כולו "צדיקים גמורים היו".
- 31 ומה שכתוב בגמרא שרבי שמעון בן יוחאי אמר "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין" –
32 הרי זה ענין בפני-עצמו, ואינו שייך לדרך הלימוד בפשוטו של מקרא כאן. ויש להאריך בכל זה, ואין
33 כאן מקומו.
- 34 ל. הביאור בהערות אאמו"ר:
- 35 בעבודתם של בני ישראל ישנם ב' סוגי עבודה: "נשמות תלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימיהם,

194 ישעי' י,
195 פרש"י סנהדרין שם.

191 ס"פ בראשית.
192 סוכה מה, ב.
193 סנהדרין צד, ב.

- 1 ונשמות בעלי מצוות העוסקים בצדקה וגמילות חסדים". ואף-על-פי ש"גם תלמידי חכמים צריכים לעסוק
2 בגמילות חסדים כמאמר רבותינו ז"ל¹⁹⁶ שאפילו תורה אין לו", הרי הפירוש לזה –
- 3 ש"התלמידי חכמים תורתן עיקר ורוב ימיהם בה כו" (כמבואר ב'אגרת הקודש'¹⁹⁷), כלומר, עיקר
4 עבודתם של תלמידי חכמים הוא בלימוד התורה, והעסק בגמילות חסדים אינו אלא לתועלת העבודה
5 דלימוד התורה (לשלול את הענין ד"אפילו תורה אין לו").
- 6 ובהתאם לב' סוגי עבודה אלו – ישנם ב' סוגי שכר: השכר דגן עדן – על העבודה דלימוד התורה,
7 והשכר דתחיית המתים – על קיום המצוות¹⁹⁸.
- 8 וזהו החידוש שבדברי הזהר "זכאין אינון ישראל דמשתדלי באורייתא וידעי ארחין דאורייתא דבגינה
9 יזכון לעלמא דאתי":
- 10 "עלמא דאתי" קאי על השכר דעולם התחיה – נשמות בגופים בעולם הזה הגשמי, ובלשון הכתוב:
11 "ירשו ארץ" – ארץ כפשוטה (כידוע¹⁹⁹ ההכרעה והפסק-דין דתורת החסידות בזה – כדעת הרמב"ן²⁰⁰).
12 ועל-פי האמור לעיל – הרי השכר דעולם התחיה קשור עם העבודה דקיום המצוות, שזוהי העבודה
13 בענינים גשמיים דוקא.
- 14 אמנם, מצד גודל זכותם של ישראל ("זכאין אינון ישראל") – הרי על-ידי עבודתם בלימוד התורה
15 ("משתדלי באורייתא") זוכים הם לכל הענינים, אפילו עניני שכר הנמשכים ומתגלים בעולם הזה הגשמי,
16 ובענינו – השכר ד"עלמא דאתי", עולם התחיה.
- 17 לא. אמנם, עדיין דרוש הסבר בדבר: מהי הסיבה והטעם לכך שעל-ידי לימוד התורה ("בגינה") זוכים
18 ל"עלמא דאתי" – הרי אין זה ענין של חוקה שלמעלה מטעם ודעת?
19 ויש לומר ההסבר בזה – על-פי ביאור אמור"ר:
- 20 "תורה (אורייתא) הוא בתפארת, כמאמר²⁰¹ והתפארת זה מתן תורה, וארחין דאורייתא הוא חסד
21 וגבורה, כמו שכתוב²⁰² מימינו אש דת למו, ימין חסד, אש גבורה כו".
- 22 וענינו בעבודת האדם – שבלימוד התורה (תפארת) כלול גם ענין המצוות, היינו, חסד וגבורה, אהבה
23 ויראה, שהם היסוד לכל המצוות – אהבה היא השרש לכל רמ"ח מצוות-עשה, ויראה היא השרש לכל
24 שס"ה מצוות לא-תעשה²⁰³,
- 25 ומכיון שבתורה כלול גם ענין המצוות – לכן, על-ידי העבודה בלימוד התורה זוכים גם ל"עלמא
26 דאתי".
- 27 ובפרט על-פי המבואר לעיל (סעיף יז) שבתורה גופא ישנו ענין המעשה – שזהו הלימוד לאסוקי
28 שמעתא אליבא דהלכתא. ולא עוד אלא שלימוד הענין בתורה נחשב כאילו נעשה הדבר בפועל, כמאמר
29 רבותינו ז"ל²⁰⁴ "כל העוסק בתורת כו" כאילו הקריב כו", ועל-דרך-זה בנוגע ללימוד אודות בית המקדש,
30 "מוצאיו ומובאיו גו"²⁰⁵, שעל-ידי-זה "אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית", ועד
31 שעל-ידי-זה אין "בנין ביתי בטל"²⁰⁶.
- 32 ויש להוסיף בזה, שהענין דלימוד התורה קשור גם עם יגיעת הגוף הגשמי – כמו שכתב רבי חיים
33 ויטל ז"ל²⁰⁷: "כשהיה מורי זללה"ה קורא הלכה . . היה מקשה בכח עד שנלאה מאוד ומזיע זיעה גדולה.

(196) יבמות קט, ב.

(197) ס"ה (קט, א).

(198) סהמ"צ להצ"צ – מצות ציצית (טו, ב).

(199) לקו"ת צו טו, ג. דרושים לשבת שובה סה, ד. ובכ"מ.

(200) בשער הגמול בסופו (הוצאת שאוועל) ע' שט.

(201) ברכות נח, סע"א.

(202) ברכה לג, ב.

(203) תניא פ"ד (ח, א). חינוך קטן.

(204) מנחות בסופה.

(205) יחזקאל מג, א.

(206) תנחומא צו יד. וראה לקו"ש ח"י"ח ע' 412 ואילך.

(207) טעמי המצוות פ' ואתחנן (צג, ב).

- 1 ושאלתיו למה עשה כן, והשיב לי, כי עסק ההלכה כדי לשבר הקליפה שהם סוד הקושיא . זה צריך
 2 טורח מאד כו". וכמו כן מצינו²⁰⁸ אצל אדמו"ר האמצעי, שבעת התפילה היה יושב אמנם ללא כל תנועות
 3 כו', אבל – מהמצנפת שבראשו... היתה ניגרת זיעה מפני גודל ועוצם גיעתו בהתבוננות כו'.
- 4 ומכל זה מובן, שגם העבודה דלימוד התורה יש לה קשר עם גשמיות הגוף, וזהו ההסבר לכך ש"בגינה
 5 יזכון לעלמא דאתי", "ירשו ארץ", נשמות בגופים בעולם הזה הגשמי.
- 6 לב. ענין הנ"ל מוסיף עידוד וזירוז בקשר להמדובר לעיל אודות ההשתדלות שכל אחד ואחד מישראל
 7 יקבע שיעורים בלימוד התורה – כאשר מתבוננים בגודל המעלה דלימוד התורה אשר "בגינה יזכון
 8 לעלמא דאתי".
- 9 דהנה, בעצם הרי כל אחד ואחד מישראל יורש את התורה כולה – "מורשה קהלת יעקב"²⁰⁹, ובנוסח
 10 ברכת התורה: "נותן התורה" – מאן דיהיב מתנה בעין יפה יהיב²¹⁰, כולל – פלפולא דאורייתא, שניתנה
 11 מלכתחילה למשה רבינו, אלא שנהג בה טובת עין ונתנה לישראל²¹¹; אמנם, ענין זה יכול להיות בהעלם
 12 כו', ולכן, כדי לגלות זאת – צריכים לעסוק בלימוד התורה בפועל ממש.
- 13 ומובן, שגם כאשר לומדים ענין מסויים בתורה – הרי זה קשור כבר עם כל התורה כולה:
 14 התורה היא – "תורה אחת", והעצם – כשאתה תופס בחלקך אתה תופס בכולו²¹². ובלשון חכמינו
 15 ז"ל²¹³: "הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר" ("שמחזרת עליו ומבקשת מאת קונה למסור
 16 לו טעמי תורה וסדריה"²¹⁴).
- 17 וכפי שרואים במוחש שכאשר לומדים ענין מסויים בתורה – הרי זה מוסיף הבנה בכמה וכמה ענינים
 18 נוספים בתורה.
- 19 וכידוע²¹⁵ דרכם של גדולי ישראל שבכל ענין שבתורה היו מחפשים ומוצאים נקודה כללית שיש לה
 20 קשר ושייכות לריבוי ענינים בתורה, וזאת – למרות שמדובר אודות חלקים ושטחים שונים בתורה. ואף
 21 שענין זה שייך לגדולי ישראל כו' – הרי לאחרי שפתחו את הדרך, שייך הדבר גם לכל אחד ואחד
 22 מישראל.
- 23 ויש להוסיף בזה: אמרו חכמינו ז"ל²¹⁶ "כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו". ומכיון שלימוד
 24 של הקב"ה הוא בוודאי באופן שבשעה זו יש לו את כל התורה כולה – הרי זה נמשך בגילוי גם אצל
 25 האדם הלומד, מכיון שהוא פעל את הענין ד"הקב"ה קורא ושונה כנגדו".
- 26 וכל זה – נוסף על פשוטם של דברים, שכאשר יהודי לומד ענין בתורה, הרי זה מעורר אותו להוסיף
 27 וללמוד עוד ענינים בתורה, ובמכל-שכן וקל-וחומר: אפילו במצוות שהן חלוקות זו מזו²¹⁷ אמרו חכמינו
 28 ז"ל²¹⁸ "מצוה גוררת מצוה", ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לתורה, שהיא תורה אחת²¹⁰, הרי בוודאי
 29 שלימוד ענין אחד בתורה מעורר וגורר לימוד ענינים נוספים בתורה.
- 30 לג. ויש לקשר את הענין ד"ירשו ארץ" עם הפרשה שהולכים לקרוא בתפילת מנחה: "לך לך גו' אל
 31 הארץ אשר אראך" – על-פי המבואר בדרושי אדמו"ר מהר"ש²¹⁹ [שענינו – "לכתחילה אריבער"²²⁰]

(215) ראה לקו"ש חט"ז ע' 572.
 (216) תו"א יתרו סח, ג. ועוד. וראה תדבאר רפ"ח. יל"ש
 איכה רמז תתלרד.
 (217) ראה לקו"ת במדבר יג, א.
 (218) אבות פ"ד מ"ב.
 (219) סה"מ תרכ"ז ע' טו.
 (220) ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריז.
 לקו"ש ח"א ע' 124. ועוד.

(208) שיחת ליל שמע"צ תרצ"ט (שיחות קודש אדמו"ר
 מוהרי"צ תרפ"ח)ש (כפ"ח תשמ"א) ע' 217).
 (209) ברכה שם, ד.
 (210) ב"ב נג, א. וש"נ.
 (211) נדרים לח, א.
 (212) כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סקט"ז. וש"נ.
 (213) סנהדרין צט, רע"ב.
 (214) פירש"י שם.

- 1 שהתיבות הכפולות, "לך לך", קשורות עם ענין הגאולה, ומזה מובן שהענין ד"לך לך גו' אל הארץ"
 2 קאי על הענין ד"ירשו ארץ", "עלמא דאתי".
- 3 וענין זה קשור עם כללות מעשינו ועבודתנו – "לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", שזוהי
 4 העבודה דשינוי הטבע והרגילות כו'²²¹, אשר על-ידי-זה באים "אל הארץ אשר אראך", וכב' הפירושים
 5 שבדבר²²²: (א) "אשר אראך" – שהקב"ה מראה ליהודי, היינו, שהולך לארץ שהקב"ה מראה לו, ולא
 6 כפי טבעו ורגילותו, (ב) "אשר אראך" – אראה ואגלה אותך בעצמותך, היינו, להראות את מעלתו של
 7 יהודי ("זכאין אינון ישראל").
- 8 והעיקר – שעל-ידי מעשינו ועבודתנו ככל הענינים האמורים, ובמיוחד על-ידי לימוד התורה – "יזכון
 9 לעלמא דאתי", עולם התחיה, נשמות בגופים בעולם הזה הגשמי, ביחד עם סעודה גשמית – לויתן ושור
 10 הבר (כשיטת הראב"ד²²³ שהמדובר אודות סעודה גשמית כפשוטה), כולל – הענין דברכת המזון על-ידי
 11 דוד מלכא משיחא, שיאמר "אני אברך ולי נאה לברך"²²⁴, ויברך על הכוס – "כוסי רוייה"²²⁵. ורק
 12 לאחר-יזה באים לדרגא דעולם הבא שאין בו לא אכילה ולא שתיה²²⁶ [ולהעיר מהקשר לזמן דרעוא
 13 דרעוין, כמבואר בהמשך תרס"ו²²⁷].
- 14 ובנוגע לכל ענינים אלו – "טועמיה חיים זכו", ובלשון אדמו"ר הזקן ב'שולחן ערוך'²²⁸ – פסק-דין
 15 להלכה – "לטעום מכל תבשיל ותבשיל", היינו, שבסיום זמן הגלות (ערב שבת)²²⁹ טועמים כבר מעניני
 16 השבת – "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"²³⁰.
- 17 ובקרב ממש – תיכף ומיד ממש – יוצאים כל בני ישראל מהגלות, "בנערנו ובזקנינו גו' בבנינו
 18 ובבנותינו"²³¹, שלימות העם,
- 19 ולוקחים עמהם את כל ניצוצות הקדושה שנתבררו על-ידי העבודה דתורה ומצוות – על-דרך מה
 20 שכתוב בפרשת לך-לך²³² "ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובוזהב", הן כסף וזהב ברוחניות – אהבה
 21 ויראה²³³, שהם השורש לכל המצוות, והן כסף וזהב כפשוטו,
- 22 וכך באים לארצנו הקדושה – שלימות הארץ, לירושלים עיר הקודש, ולהר המוריה – המקום שממנו
 23 נברא אדם הראשון, "אדם ממקום כפרתו נברא"²³⁴.
- 24 [המשך הביאור בשיטת רש"י אודות מקום בריאת אדם הראשון – יצא-לאור בשיחת שבת פרשת
 25 בראשית (התוועדות הבי') המשך לשמחת תורה סעיף כב ואילך].
- 26 וזוכים לקיום היעוד²³⁵ "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" – כאשר תקויים תפילת ובקשת
 27 בני ישראל: "ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים", "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח . . כי לישועתך
 28 קוינו כל היום",
- 29 במהרה בימינו ממש, "מיד הן נגאלין"²³⁶, "ארו עם ענני שמיא"²³⁷, וביחד עם זה – "בשובה ונחת
 30 תושעון"²³⁸, באופן ד"לכתחילה אריבער", ומתוך שמחה וטוב לבב.

230) תמיד בסופה.

231) בא י, ט.

232) יג, ב.

233) ראה תו"א ר"פ וישב. תו"ח שם (נח, א ואילך). לקו"ת
בהעלותך לב, ד. ובכ"מ.

234) ב"ר פ"ד, ח. רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ב ה"ב.

235) ישע"י ב, ג.

236) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה – משהש"ר פ"ה, ב. וראה

ירושלמי תענית פ"א סה"א. יל"ש תהלים רמז תתנב.

237) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין צח, א.

238) ישע"י ל, טו.

221) המשך תרס"ו ע' שצ"ח. לקו"ש ח"א ע' 17-18.

222) ראה ד"ה לך לך תשל"ח (לקו"ש ח"ב ע' 295 ואילך).

רש"י.

223) הל' תשובה פ"ח ה"ד.

224) פסחים ק"ט, ב.

225) תהלים כג, ה. וראה יומא עו, א.

226) ברכות יז, א.

227) ע' תקמב ואילך.

228) אור"ח סו"ס רנ – מפע"ח שי"ח רפ"ג. שעה"כ ענין

טבילת ע"ש. מג"א שם סוסק"א.

229) ראה לקו"ש ח"א ע' 59. חט"ו ע' 282. ועוד.

1 כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון "הקפות" לאביו רבי לוי יצחק ז"ל.

* * *

2 לד. בהמשך להמדובר אודות ההשתדלות בקביעת שיעורים בלימוד התורה – באה הצעה נוספת:
 3 בקשר ללימוד הרמב"ם – ליקטו והוציאו לאור מראי-מקומות לפסקי-דינים שבספר הרמב"ם.
 4 וכמדובר בארוכה²³⁹ אודות גודל העילוי שבדבר, ובמיוחד – שעל-ידי-זה יכולים לפסוק הלכות מלימוד
 5 הרמב"ם, על-פי המבואר ב'קונטרס אחרון' להלכות תלמוד תורה של רבינו הזקן²⁴⁰.
 6 וכמדובר לעיל שיש להשתדל לסיים את המלאכה על-ידי הדפסת "מילואים" לספר זה, שבו יוסיפו
 7 עוד מראי-מקומות וציונים כו', מלבד השלמת התיקונים על הנדפס כבר, כדי שהדבר יהיה בשלימות
 8 הכי אפשרית.
 9 ובהמשך לזה – באה ההצעה לסיים את המלאכה כולה ולהוציא-לאור דבר שלם, באופן ד"והיה
 10 המשכן אחד", לקראת י"ט כסלו הבא-עלינו-לטובה.
 11 וכמו כן בנוגע להדפסת "מילואים" ד"דפי-השער" מספרי התניא שנדפסו בכל קצוי תבל:
 12 דובר כמה פעמים²⁴¹ שכאשר מדפיסים בסוף ספר התניא את "דפי-השער" דספרי התניא שנדפסו
 13 במקומות שונים – אזי מחברים את כולם לספר אחד, שהרי השינוי שביניהם אינו אלא ב"דף-השער",
 14 ואילו "פנים הספר" – שוה בכולם.
 15 ובהמשך לזה – מן הראוי להדפיס קונטרס "מילואים" שיכלול את "דפי-השער" דכל המהדורות דאלף
 16 השלישי, ולסיים זאת, כאמור, לקראת י"ט כסלו הבא-עלינו-לטובה.
 17 לה. ויהירצון שבקרוב ממש נצא – עם ספרי התניא – לקבל את פני משיח צדקנו,
 18 ואז יראו למשיח צדקנו את כל מה שפעלו בהפצת המעיינות חוצה, כולל ובמיוחד – הדפסת ספר
 19 התניא בכל מקום ומקום, בהתאם למענה מלך המשיח להבעל-שם-טוב שיבוא כאשר "יפוצו מעינותיך
 20 (דהבעל-שם-טוב) חוצה"²⁴², והרי ענין זה קשור עם ספר התניא – שעל-ידו באה תורתו של
 21 הבעל-שם-טוב באופן של הבנה והשגה, "יתפרנסון מיניה"²⁴³ [וכידוע²⁴⁴ דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בביאור
 22 הלשון "וכעת ישמח ישראל" בהסכמה לספר התניא – דקאי על הבעל-שם-טוב], ולכן, הדפסת ספר
 23 התניא בכל מקום ומקום, תוכנה – הבאת המעיינות דתורת החסידות במקום "חוצה", בכל מקום ומקום.
 24 וענין זה שייך במיוחד לחג הגאולה י"ט כסלו – כשיחה הידועה²⁴⁵ שעיךר הענין ד"יפוצו מעינותיך
 25 חוצה" התחיל לאחרי הגאולה די"ט כסלו. ובכללות – שייך הדבר לכל חודש כסלו, הנקרא "חודש
 26 הגאולה", החל מראש חודש כסלו, ובפרט – יו"ד כסלו.
 27 ויהירצון שהפעולות דהפצת המעיינות חוצה, ובמיוחד – הדפסת ספר התניא בכל מקום ומקום,
 28 שבענין זה אוחזים כבר ב"אלף השלישי"... – ימהרו ויזרזו עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה
 29 ובנין בית המקדש השלישי (כנגד אלף השלישי).
 30 וענין זה קשור במיוחד עם חודש מרחשון – על-פי המבואר ב'ילקוט שמעוני'²⁴⁶ אודות חודש
 31 מרחשון ש"עתידי הקב"ה לשלם לו" (על שלא נעשתה בו חנוכת בית ראשון שפגננו נגמר בחודש זה),
 32 על-ידי חנוכת בית המקדש השלישי שתהיה בחודש מרחשון.

(243) ראה תקו"ז ת"ו בסופו. מק"מ בהקדמתו לזהר. כס"מ לתקו"ז שם. לקו"ש ח"ג ע' 873 הע' 7. וש"נ.
 (244) לקו"ד ח"א סא, א. לקו"ש ח"ב ע' 307.
 (245) ראה סה"ש תו"ש ס"ע 112 ואילך.
 (246) מלכים א' רמז קפד.

(239) שיחת ש"פ כי תבוא, ח"י אלול תשד"מ – ע"ד הספר מראי מקומות על הרמב"ם.
 (240) רפ"ב.
 (241) ראה שיחת י"ב תמוז תשד"מ סל"ד. ועוד.
 (242) אגה"ק דהבעש"ט – נדפס בספר כש"ט (הוצאת קה"ת) בתחלתו. ובכ"מ.

1 וכל ענינים אלו – באופן ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"²⁴⁷, נחלת יעקב²⁴⁸, הקשורה עם בית
 2 המקדש השלישי – "כיעקב שקראו בית"²⁴⁹,
 3 וזוכים לקיום היעוד "והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה, ונברכו בכך כל
 4 משפחות האדמה וזרעך", שבזה נכללת גם הפעולה על אומות העולם למלא את תפקידם בקיום המצוות
 5 שנצטוו בני-נח²⁵⁰, כולל – הציווי ד"ועמדו זרים ורעו צאנכם".
 6 וכל ענינים אלו – במהרה בימינו ממש, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, יבוא
 7 ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בעגלא דידן.
 8 כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "ניעט ניעט ניקאווא".

* * *

9 לו. נמצאים כאן כמה וכמה שלוחים שלא היו בשבת בראשית, ולא קיבלו בקבוקי-משקה במוצאי
 10 שבת בראשית. ולכן, לאחרי השבת, בזמן דסעודתא דדוד מלכא משיחא²⁵¹, או ביום ראשון בבוקר –
 11 יכנסו ל"מזכירות", ושם יקבלו בקבוקי-משקה, על מנת שבבואם למקום שליחותם יערכו התוועדות
 12 חסידית, ויעוררו אודות כל עניני יהדות, תורה ומצוותיה.
 13 ובמיוחד – בנוגע לשני הענינים שדובר אודותם בהתוועדות דשבת בראשית¹³⁵: (א) לעורר ולהשתדל
 14 אשר כל אחד ואחד מישראל יקבע שיעור בלימוד התורה, (ב) כל שליח ימנה לכל-הפחות עוד שליח
 15 נוסף, ומה טוב – כמה שלוחים, כמדובר לעיל בארוכה.
 16 כמו כן אתן בקבוק-משקה עבור מסיבת "מלוה מלכה" – סעודתא דדוד מלכא משיחא – שמתקיימת
 17 במוצאי שבת-קודש.
 18 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן בקבוק משקה להאחים רסקין-ליין שיחיו – עבור ה"מלוה מלוה" לטובת
 19 קרן גמילות חסדים על-שם הוריהם ז"ל].
 20 כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להשליח-ציבור שי' לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה
 21 בימינו".
 22 הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

250) רמב"ם הל' מלכים ספ"ח.

251) פע"ח שער השבת ספכ"ד. סי' הארז"ל כוונת הבדלה

ומוצאי שבת.

247) ויצא כח, יד.

248) שבת ק"ח, רע"ב.

249) פסחים פח, א. וראה לקו"ש חט"ו ע' 231. וש"נ.

אעוררו על ההכרח לקבוע לימוד בפנימיות התורה, אשר
 בדורנו נתגלתה בתורת החסידות, שאם בכל הזמנים ובכל
 המקומות היה הכרח בזה, על-אחת-כמה-וכמה בתקופתנו
 ובמדינה זו ביחוד

ממכתב כ"ד מר-חשוון, תש"כ

לקוטי שיחות

פרשת נח

כך כ, ב

מתורגם ללשון הקודש

23 לפי זה יש להבין: העובדה שסיכום שנותיו של נח
24 בפסוק אינה תואמת למספר כל שנותיו לפני ואחרי המבול
25 – שבגללה הכרחי לומר ש"שנת המבול אינה עולה מן
26 המנין" – היא סתירה בולטת בפשט הפסוקים¹¹, ומדוע
27 אין רש"י מתרץ אותה בפירושו על התורה?
28 אין לומר, שדעתו של רש"י היא שבפשטות "שנת
29 המבול אינה עולה מן המנין"¹². להיפך, זהו חידוש מפתיע
30 ורש"י צריך היה לאומרו בפירושו. ובמיוחד כאשר בחישוב
31 המפורט נחשבת שנת המבול בתורה במנין השנים, כאמור
32 לעיל: בתחילה נאמר¹³ שהמבול התחיל "בשנת שש מאות
33 שנה לחיי נח", ולאחר מכן נאמר "באחת ושש מאות
34 שנה... חרבו המים".

ב.

"בשנת שש מאות" = בתחילת השנה השש מאות

35 ניתן להסביר זאת כך:
36 נאמר בתורה¹³ "בשנת שש מאות שנה לחיי נח...
37 נבקעו...". המשמעות הפשוטה של "בשנת" היא – בתוך,
38 במהלך השנה. אפשר, אפוא, להסביר, שבמילים "בשנת
39 שש מאות... נבקעו..." הכוונה היא בתחילת השנה. כלומר,
40 שבכניסה לשנת השש-מאות לחיי נח, בהיותו בן חמש
41 מאות תשעים ותשע ועוד חלק קטן של שנה, התחיל
42 המבול¹⁴.
43 וכיוון שהתורה מדייקת ואומר "בשנת שש מאות

א.

"שנת המבול אינה עולה מן המנין"

1 על הפסוק¹ "ונח בן שש מאות שנה והמבול היה מים
2 על הארץ", נאמר במדרש², ש"שנת המבול אינה עולה מן
3 המנין". כלומר, כדברי המפרשים³, שנת המבול אינה
4 נמנית בין "שנותיו של נח", כפי שרואים – "שהקדוש-
5 ברוך-הוא"⁴ מונה שנותיו של נח אינו מונה שנת המבול.
6 שאתה מוצא שנח חי ט' מאות ונ' שנה ואחת עם שנת
7 המבול, שכן הוא אומר ונח בן שש מאות שנה והמבול
8 היה, משמע שהמבול היה לאחר שש מאות שנה, דכתיב⁵
9 ויהי באחת ושש מאות שנה... חרבו המים, וכתיב⁶ ויהי
10 נח אחר המבול שלש מאות... וחמישים שנה", וכתיב⁷
11 ויהי כל ימי נח (אשר חי⁸) תשע מאות שנה וחמישים
12 שנה, והיה לו לומר תשע מאות שנה וחמישים ואחת שנה
13 אלמלא שאין שנת המבול עולה למנין שנותיו, והסיבה
14 לכך היא "ולפי שהיתה שנת צרה לא עלתה לו שנת
15 המבול למנין שנותיו".
16 כבר הוסבר פעמים רבות⁹, שמכך שרש"י מתבטא
17 במספר מקומות בפירושו על התורה¹⁰ במילים "לא
18 ידעתי" וכדומה, מובן, שבכל מקום שיש קושי בפשוטו
19 של מקרא, הרי הוא מתורץ בפירושו רש"י. ובמקום שאין
20 רש"י מפרש, או אינו אומר "לא ידעתי" וכדומה, הענין
21 מובן מאליו מן הפסוק עצמו או מפסוקים או פירושי רש"י
22 הקודמים לפסוק זה.

אחד המבול", או אחר מ' יום שהיה המבול (פרשתנו ז, יז. וראה לקו"ש
שבערה הבאה) – כי בפסוקות, "יהי נח אחר המבול" כאן היינו חיי
לא בתיבה. עכ"פ בסמיכות להציווי בתחלת הסיפור: צא מן התיבה.
12) ואף שפירש רש"י (פרשתנו ח, כב) "שלא שמשו המזלות" ("כל
ימות המבול"), מ"מ [נוסף על המבואר במ"א (לקו"ש ח"י ע' 21) ע"ד
הפשט אין הכוונה בזה לכל שנת המבול (וראה יריעות שלמה (מהרש"ל)
לפרש"י שם), הרי גם אם כוונתו לכל השנה] אינו מובן מדוע לא תהא
שנה זו נמנית לשנותיו של נח, ובפרט שבכתוב מפורש (ככפנים) ששנה
זו נמנית לו.

13) פרשתנו ז, יא.
14) ואין להקשות מפרש"י פרשתנו י, (א) "בן ת"ק שנה הי' נח
כשהתחיל להוליד והמבול הי' בשנת שש מאות שנה נמצא שהגדול בבניו

1) פרשתנו ז, ו.
2) ב"ר פלי"ב, ו. ירושלמי ריש ר"ה.
3) רש"י ומת"כ לב"ר שם. וראה גם צורר המור פרשתנו ז, יא.
4) לשון רש"י לב"ר שם.
5) פרשתנו ח, יג.
6) שם ט, כח.
7) שם, כט.
8) תיבות אלו ליתא בכתוב.
9) ראה לקו"ש ח"י ע' 13. ובכ"מ.
10) נסמנו בלקו"ש ח"ה ע' 1 בשו"ג להערה 2. ועוד.
11) ודווקא גדול לפרש מ"ש "אחר המבול" – אחר תחלת המבול
(ע"ד הפירוש שהובא כאן עורא (פרשתנו י, כא) עה"פ (יא, י) "שנתים

27 וכיוון שמתושלח מת לפני המבול, יוצא, שהכוונה של
 28 "בשנת ת"ר שנה לחיי נח... נבקעו..." היא לאחר שנה כבר
 29 היה בן שש מאות שנה.
 30 בפשטות ניתן היה לתרץ זאת: בציון הגיל שבו נאמר
 31 על כל אחד שהוליד את בנו אין הכוונה ליום שבו מלאו
 32 לו מספר שנים זה וזה, אלא הכוונה היא שהבן נולד לאחד
 33 שמלאו לאב מספר זה של שנים, במשך השנה שלאחר
 34 מכן.
 35 (כי אילולא כן יוצא, ששת ואנוש וכל ה"דורות"
 36 שלאחריהם, שלגביהם נאמר "ויחיי... שנה וילד", נולדו
 37 כולם בדיוק באותו יום שנולד אביהם, כלומר, כולם נולדו
 38 ביום הולדתו של אדם הראשון – בראש השנה!)
 39 ולפי זה יוצא, שכיוון שסכום מאה שמונים ושבע
 40 השנים של מתושלח בהולידו את למך וסכום מאה שמונים
 41 ושתיים השנים של למך בהולידו את נח מחושבים, כל
 42 אחד מהם, עם שארית מסויימת, הרי ביחד עם השארית
 43 המעטה של שנת השש-מאות לחיי נח הם מצטברים לשנה
 44 שלמה, אשר משלימה את שנותיו של מתושלח.
 45 אך עדיין אין מובן:
 46 על חטא דור הפלגה אומר רש"י²¹ "אמרו אחת לאלף
 47 ותרנ"ו שנים הרקיע מתמוטט כשם שעשה בימי המבול".
 48 החישוב של "אלף ותרנ"ו שנים" הוא סיכום כל שנות
 49 ההולדת של הדורות המנויים מאדם ועד נח –
 50 אך אם נסביר כדלעיל שסכום השנים כולל שאריות
 51 שאינן נימנות, יוצא, שבכל אחד מעשרת הדורות יש
 52 שארית מסויימת של זמן – ימים, שבועות וחדשים –
 53 שאינה נמנית בסיכום הכללי של השנים. וסביר לומר
 54 שבמשך עשרת הדורות שהאריכו ימים הצטברו משאריות

1 שנה..." הרי הכרחי לומר, שגם המשמעות של "ונח בן
 2 שש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ" היא שהמבול
 3 ירד בהכנסו לשנת השש מאות¹⁵, או (כדיוק הניסוח –
 4 והמבול "היה" – בלשון עבר) שכאשר היה נח "בן שש
 5 מאות שנה" כבר היה המבול לפני-כן.
 6 וכן בפסוק "ויהי באחת ושש מאות שנה... חרבו
 7 המים" אין הכוונה לשש מאות ואחת שנים במלואם, אלא
 8 לתחילת השנה השש-מאות ואחת, כלומר, לאחר מעט
 9 יותר משש מאות שנה¹⁶.
 10 אך כאשר מגיעים לסיכום שנותיו של נח, מונה התורה
 11 שנים שלמות, ואינה מונה חלק של שנה כשנה שלמה,
 12 ולכן יוצא שמספר שנותיו של נח הוא תשע מאות
 13 וחמישים שנה – שש מאות (ומעט יותר) עד לאחר המבול,
 14 ועוד שלוש מאות וחמישים שנה לאחר המבול.

ג.

מניית שנת הולדת הדורות היא עם שארית מסויימת

15 אך, לכאורה, אין די בהסבר זה:
 16 על הפסוק¹⁷ "כי לימים עוד שבעה..." אומר רש"י:
 17 צא וחשוב שנותיו של מתושלח ותמצא שהם כלים בשנת
 18 ת"ר שנה לחיי נח". חישוב זה הוא כדלהלן: מתושלח חי
 19 תשע מאות וששים ותשע שנים¹⁸, וכיוון שמתושלח היה
 20 בן מאה ושמונים ושבע שנים כשהוליד את למך¹⁹ ולמך
 21 היה בן מאה ושמונים ושתיים שנים כשהוליד את נח²⁰ –
 22 ובסך-הכל שלוש מאות וששים ותשע שנים – יוצא,
 23 ש"שנותיו של מתושלח (תשע מאות וששים ותשע שנים)
 24 .. כלים בשנת ת"ר לחיי נח", שהרי שש מאות שנים ועוד
 25 שלוש מאות וששים ותשע שנים הן ביחד תשע מאות
 26 וששים ותשע שנים.

(שם, בו' אדר לפני הכניסה לארץ (רש"י בשלח טז, לה), ונמצא, שביצ"מ (ט"ו ניסן – מ' שנה לפני) ה' משה קצת יותר משמונים שנה שלימות. ומכיון שכל מכה (לבד מכת בכורות) היתה "משמשת רביע חודש וג' חלקים ה' מעיד ומתרה בהם" (רש"י וארא ז, כה), הרי בעמוד לפני פרעה קודם עשר המכות ה' בן ע"ט שלימות ופחות מחצי שנה.

(16) ע"ד פירוש הגמרא – ר"ה י, ב.

(17) ז, ד.

(18) בראשית ה, כו.

(19) שם, כה.

(20) שם, כח.

(21) פרשתנו יא, א.

ה' בן מאה שנה" (וראה גם רש"י בראשית ה, לב, ו, ג) – כי אפ"ל ד"בן ת"ק שנה" (בראשית ה, לב) היינו כשנכנס לשנת ת"ק שלו (כדלקמן במש"נ "ונח בן שש מאות"). ועוד ועיקר: מפרש"י בראשית שם ("כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול") מוכרח, דכשהגיע המבול עדיין לא הגיע לעונשין, לבן מאה [ולשון רש"י בפרשתנו שם "בן מאה שנה" (ועד"ז בבראשית ו שם) עכ"ל שהכוונה בשנת המאה שלון].

(15) ובלאו הכי מוכרח לומר ש"בן .. שנה" יכול להתפרש גם כשאין לו עדיין מספר זה של שנים שלימות* – ממ"ש (וארא ז, ז) ומשה בן שמונים שנה גר' בדברים אל פרעה" – שהכוונה בזה היא שנכנס לשנת פ' שלו, כי משה מת בן מאה ועשרים שנה שלימות (וילך לא, ב וברש"י

(* ועיין הל' ת"ת לאדה"ו פ"א ס"א בקו"א (קורב לטורפו).

ו.

ציון גיל ה"דורות" הוא לצורך ידיעת שנות עולם

יש להסביר בכך ענין נוסף, אלא שאינו כל-כך בדרך
הפשט. ותחילה יש להקדים:

לכאורה, מדוע חשוב לציין בכל אחד מן ה"דורות"
את גילו של האדם בהולדת בנו? בפשטות, הסיבה
שהתורה מציינת זאת היא כדי שידעו מתי ארעו המאורעות
המוזכרים בתורה.

ולפי זה, שמספר השנים הנזכר בקשר להולדת הדורות
הוא בעיקר כדי לאפשר את ידיעת המנין המדוייק לשנות
העולם, ניתן לומר, שהמספר הנקוב בתורה כגילו של איש
מסויים יכול לבטא בעצם מספרים שונים של שנים בהפרש
של כמעט שנתיים: כמעט שנה שלמה לפני מלאת לו גיל
זה, וכמעט שנה שלמה לאחר הגיעו לגיל זה. לדוגמא:
בפסוק שהוזכר לעיל "ויחי מתושלח שבע ושמונים שנה
ומאת שנה" – יכול הגיל של מאה שמונים ושבע שנים
לציין הן את תחילת השנה בה הוא נכנס לגיל קפ"ז
(כלומר, קפ"ו שנים ועוד קצת), והן את סיום השנה
שלאחר מלאת לו קפ"ז שנה (מעט פחות מקפ"ח שנה).

אמנם, לפי זה אי אפשר לדעת את הגיל המדוייק של
איש מסויים בהולדת בנו, אך חישוב זה מועיל למטרה
העיקרית: ניתן לדעת לפיו את מספר שנות העולם, כי
הסיכום הכללי של כל מספרי השנים מתאים למנין שנות
עולם, פחות או יותר בחלק מזערי של שנה.

ז.

ציון מנין שנות עולם לשם אמונה בידיעה ברורה

את הסיבה, בפנימיות הדברים, לכך שהתורה מדייקת
בציון מנין שנות עולם ניתן להבין לאחר שיובנו תחילה
דברי המדרש²⁸, שאחת ממעלותיהם של ישראל אשר מנה
ע"קילס" (גוי) כהסבר לרצונו להתגייר היא – "הקטן
שבהם יודע... כמה יש משנברא העולם".

1 אלו יותר משנה אחת, לפחות, כך שבסך הכל יש לחשב
2 יותר מאלף ותרנ"ו שנים, אלא לפחות אלף ותרנ"ז שנים.

ד.

המנייה – לפי שנות אדם או לפי שנות עולם?

3 לכאורה, ניתן היה להסביר, שהסיכום הכללי של "אלף
4 ותרנ"ו שנים" הוא משום ש"שנות האנשים מנויין למנין
5 שנות עולם", כדברי רש"י בפרשת כי תשא²². כלומר,
6 מניית מספר שנות האנשים אינה לפי שנותיהם אלא לפי
7 שנות עולם.

8 אך דחוק ביותר לומר שרש"י סובר כך בפרשתנו בלי
9 לציין זאת במפורש, כי חידוש גדול הוא לפי פשוטו של
10 מקרא²³, שכאשר מונה התורה את שנות חייו של אדם
11 אצד אין היא מתכוונת לשנותיו באופן פרטי אלא לשנותיו
12 של העולם!²⁴

ה.

גיל האדם מוזכר בתורה בערך

13 ההסבר לכך הוא:

14 לפי הפשט, כאשר התורה מציינת שגילו של האדם
15 הוא כך וכך – ולא בביטוי מיוחד כגון "בן מאה ועשרים
16 שנה אנכי היום"²⁵ – הכוונה היא למספר השנים בערך –
17 ייתכן שהגיל הוא מעט יותר מכך עד כחצי שנה, או פחות
18 מכך עד כחצי שנה, כי בפשטות הולכים לפי הרוב גם של
19 השנה.

20 ולפי זה חלק עוד יותר החישוב של "אלף ותרנ"ו
21 שנים²⁶. כי ניתן לקבוע, לפי המציאות הרגילה, שהיו
22 "דורות" שבהן היתה שארית עודפת על מספר השנים
23 הכתוב בתורה, וכן היו "דורות" שבהם היתה חסרה תקופת
24 זמן כל-שהיא להשלמת מספר השנים הנקוב בתורה, כך
25 שבסיכום כללי מאזנים החלקים העודפים והחסרים אלו את
26 אלו, והסכום משתווה למספר שנות עולם²⁷.

(24) כמ"ש ברמב"ם ר"פ תשא.

(25) וילך לא, ב. פרש"י שם.

(26) ועפ"ז יומתק עוד יותר הביאור דלעיל (סעיף ג) ב"שנותיו של
מתושלח .. כלים בשנת ת"ר שנה לחיי נח" – כי אפ"ל ששנותיו (תקסט)
לא היו שלימות אלא תקסת ויותר ממחצה.

(27) ובפרט שמלשון רש"י הג"ל (סעיף ג) "צא וחשוב שנותיו כו"
משמע, שלא נתקבץ עודף (או חסרון) יותר משנה [שלכן הסך-הכל
דמספרי שנות הולדת הדורות מתאים עם המנין לשנות עולם].

(28) שמו"ר פ"ל, יב.

(22) ל, טז. וראה השקו"ט בזה באריכות במפרשי רש"י שם.

(23) ברא"ם תשא שם, ש"ממה שכתוב בשנת שש מאות שנה לחיי
נח בחדש השני .. וכתבי ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד
לחדש .. היא ראי' ששנות נח הן מתשרי, שאין סברא לומר שבר"ה נולד
נח" – אבל [נוסף על מ"ש בגו"א שם "דשמא נח נולד באלול" (ורק "מן
הגמרא דבפ"ק ד"ה יש ראי' דאמר התם שיום אחד בשנה חשוב שנה
כו" – גו"א שם), הרי' ע"פ פשוטו של מקרא השנים שבכתובים אלו הן
שנותיו של נח, אבל החדשים הם לפי סדרם בשנות עולם (פרש"י נח ז,
יא).

12 כדברי חז"ל³⁰ "אינה דומה שמיעה לראיה", שלמרות
 13 שהאדם בטוח שהוא שומע את האמת, אין זה דומה
 14 להתאמתות הדברים על-ידי ראייתם.
 15 זוהי המעלה בכך ש"הקטן שבהם יודע .. כמה יש
 16 משנברא העולם" – האמונה, ויטודה – האמונה בבריאת
 17 העולם, היא אצלו מתוך ידיעה ברורה, הוא יודע את הזמן
 18 המדויק³¹ שבו ברא הקדוש-ברוך-הוא את העולם.
 19 ולשם כך מפרטת התורה את מספרי שנות הדורות, כדי
 20 להביא לידיעתנו את מספר שנות העולם בדיוק.
 (ממכתבי סיון תשמ"א)

1 כיון שמעלותיהם של ישראל אשר נזכרו על ידי
 2 "עקילס" הביא אותו לידי רצון להתגייר, מובן, שאין הן
 3 מביעות את חכמתם הרבה של ישראל, אלא אלו מעלות
 4 הקשורות לדת ישראל.
 5 ההסבר לכך הוא:
 6 האמונה בחידוש העולם, שהעולם הוא נברא, היא
 7 אחת מיסודות התורה, כדברי הרמב"ן²⁹: "כי הוא שורש
 8 האמונה ושאינו מאמין בזה וחושב שהעולם קדמון הוא
 9 כופר בעיקר ואין לו תורה כלל". אך באמונה עצמה יש
 10 מספר דרגות: ייתכן שאדם מאמין באמונה שלמה אך
 11 חסרה לו הבהירות בה. אין בו אמונה מתוך ידיעה ברורה.

(31) הביאור בזה – ראה לקו"ש ח"י ע' 185.

(29) ר"פ בראשית.
 (30) ראה מכילתא יתרו י"ט, ט.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח תשרי, תש"כ
 ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א בעל מדות רב פעלים
 מו"ה יוסף אלי ש"י

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו ז"ע.

וכבקשתו אזכירו ואת כל אלה שכותב אודותם, על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר
 זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, מתאים לתוכן כתבו, ויהי רצון שכשם שהביא הבקשה כן יבשר טוב בזה.

וזכות פעולותיו באופן דתמכין דאורייתא, עוד יותר מאשר לימודו לעצמו, בודאי שתעמוד
 לו ולב"ב ש"י בהנ"ל.

וכמודגש במאמר רבנו הזקן בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה - והשולחן ערוך - פוסק
 בנגלה דתורה - ד"ה עץ חיים היא למחזיקים בה (שמח"ת תק"מ), אלו בעלי השגה הלומדים
 תורה, ותומכי מאושר אלו בעלי עבודה העוסקים בתורה, מאושר, גליקלעך, כדאיתא בזהר (ח"ג
 דנ"ג ע"ב) א"ת מאושר אלא מראשו, דע"י עבודתם ממשיכים מראשו, היינו מפנימית הא"ס ב"ה,
 וכמעלת הרגל המקים את הראש דוקא.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור.

לקוטי שיחות

פרשת נח

כך כ, ג

מתורגם ללשון הקודש

23 ומכך מובן, שבמקום שהוא אין הוכחה ברורה מן
24 הפסוק לפירוש זה. ודוקא בפסוק "ויזכור אלקים"
25 מהווה הוכחה חזקה כל כך לפירוש, שמדת הדין
26 נהפכה למדת הרחמים, עד כדי כך שניתן ללמוד ממנו
27 לגבי הפסוקים הקודמים "וירא... ויאמר..." שגם שם
28 הכוונה היא שמדת הרחמים נהפכה למדת הדין.
29 אי אפשר לתרץ, שעד הפסוק "ויזכור אלקים" אין
30 לדעת בדרך הפשט ששם הוי' הוא מדת הרחמים ושם
31 אלקים הוא מדת הדין (כפי שמובן, לכאורה, מלשון
32 רש"י "זה השם מדת הדין הוא .. והוא שם מדת
33 הרחמים" – ניסוח המצביע על חידוש שלומד רש"י
34 מן הפסוק) –

35 כי, בנוסף לכך הקביעה זו עצמה טעונה הסבר:
36 כיצד ניתן ללמוד על ענין השמות מן הפסוק "ויזכור
37 אלקים" יותר מאשר מן הפסוקים הקודמים "וירא ה'...
38 ויאמר ה'..." הרי עוד ועיקר: מיד בתחילת התורה, על
39 הפסוק "בראשית ברא אלקים"⁵, כבר הסביר רש"י
40 בפירושו: "ולא אמר ברא ה', שבתחילה עלה במחשבה
41 לבראותו במדת הדין וראה... והקדים מדת הרחמים ..
42 דכתיב⁶ ביום עשות ה' אלקים..."

ב.

מדת הרחמים מכריעה

43 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את דיוק הלשון
44 בפירוש רש"י, שהוזכר לעיל, על המילים "ברא

א. "ויזכור אלקים"

1 מן הפסוק¹ "ויזכור אלקים את נח ואת כל החיה..."
2 מצטט רש"י את המילים "ויזכור אלקים", ומפרש²:
3 "זה השם מדת הדין הוא ונהפכה למדת רחמים על ידי
4 תפלת הצדיקים. ורשעתן של רשעים הופכת מדת
5 רחמים למדת הדין, שנאמר³ וירא ה' כי רבה רעת
6 האדם... ויאמר ה' אמתה והוא שם מדת רחמים".
7 בפסוק³ "וירא ה' כי רבה רעת האדם... ויאמר ה'
8 אמתה" הרי קיים (כדברי רש"י עצמו בפירושו כאן),
9 אותו קושי.
10 – שאופן ההנהגה שעליו מסופר בפסוק אינו תואם,
11 לכאורה, לשם ולמדה הכתובה שם. שבענין של
12 "ויאמר.. אמחה" – דין וגבורה – כתוב שם הוי', שם
13 של מדת הרחמים, ואילו בענין "ויזכור..." מופיע שם
14 אלקים, שם מדת הדין –
15 אך למרות זאת אין רש"י מסביר זאת שם. ויש
16 להבין: מדוע מסביר רש"י נושא זה בפסוק המאוחר
17 יותר, בפרשתנו, ואינו מסביר זאת בפסוק הקודם
18 "וירא..." שברשת בראשית⁴?

19 ויותר מכך: דוקא כאן, בפירושו למילים "ויזכור
20 אלקים" מבהיר רש"י גם את החידוש שבפסוקים
21 הקודמים "וירא... ויאמר...", שמדת הרחמים נהפכה
22 למדת הדין!

"ה" שהוא שם הרחמים.

ועד"ז מש"נ לפנ"ו (בראשית ד, ט) "ויאמר ה' אל קין אי הבל אחיך גוי"
– שהיא רק התחלת הדיבור, קודם אמירת העונש (ואדרבה, ע"פ פרש"י שם
"בדברי נחת אולי ישוב כו" ה"ז שייך למדת הרחמים), ואצל העונש בפועל
נאמר (שם, ז) רק "ויאמר" סתם. ודוחק. וצ"ע בבראשית (ה, כט): אשר אורה
ה'.
(5) בראשית א, א.

(1) פרשתנו ח, א.

(2) ע"פ ב"ר פל"ג, ג.

(3) בראשית ו, ה"ו.

(4) אבל אין להקשות למה לא תי' רש"י (לא על אתר, ולא כאן) מש"נ
לפנ"ו (בראשית שם, ג) "ויאמר ה' לא ידון רוחי גוי" – כי* (נוסף לזה דזה
ש"עד ק"ך שנה אאריך אפי" (רש"י שם) שייך (גם) לרחמים, הרי) בפסוק
זה עדיין לא הייתה ההחלטה על העונש (דהמבול) בפועל, וי"ל דלכן נאמר

(* ועד"ז אין להקשות למה דילג רש"י על מש"נ שם (פסוק ו) בין "וירא גוי" ל"ויאמר גוי" – כי לפרש"י שם "נחמה היתה לפנינו כו" שייך למדת הרחמים. ולפי
הב' ברש"י "נהפכה מחשבתו כו". הרי הפירוש ב"וינחם ה" הוא שהיתה חרטה על ההנהגה ד"ה" (רחמים).

31 משום שהקדים את מדת הרחמים למדת הדין, וגם
 32 העונשים הבאים מלמעלה אינם יכולים להקבע ללא
 33 הכרעת מדת הרחמים, כדלעיל, לכן צריכה התורה
 34 להשתמש בענין זה בשם של מדת הרחמים. כי אילו
 35 היה כתוב "וירא אלקים... ויאמר אלקים אמחה",
 36 היתה מתעוררת התמיהה: כיצד ייתכן שמצד מדת
 37 הדין - אלקים - עצמה תהיה החלטתה והנהגה של
 38 "אמחה" - היכן בא לידי ביטוי הענין ש"הקדים מדת
 39 הרחמים ושתפה למדת הדין"?

40 לכן צריכה התורה להבהיר, שלמרות שהעונש
 41 בפועל נבע ממדת הדין, אלקים - בכל זאת "ויאמר ה'
 42 אמחה" - ההכרעה וה"פסק" של "אמחה" בא משם
 43 הדין, מדת הרחמים.

44 אמנם, הפעולה של "אמחה" באה בפועל
 45 מ"אלקים" - ואם כך, כיצד נאמר בפסוק "ויאמר ה'
 46 אמחה"13 - בכל זאת, ניתן היה להשיב, שזהו "מקרא
 47 קצר", כפי שכבר פירש רש"י לפני כן14, שיש
 48 "מקראות שמקצרים לשונם", והרי זה כאילו כתוב
 49 "ויאמר ה' אמחה" - על ידי ההסכמה לשם אלקים -
 50 מדת הדין.

51 אמנם, אין זה פירוש "חלק" כל כך, אך עדיין
 52 קל יותר לפרש כך מאשר לבאר שהכוונה של
 53 "ויאמר ה' אמחה" היא שהדין נבע בפועל ממדת
 54 הרחמים - "ה". כי אין מסתבר כלל, ובמיוחד
 55 לא בדרך הפשט, שאדם יוכל להפוך באמצעות
 56 מעשיו ותפלתו את מדותיו של הקדוש ברוך הוא!

57 ניתן להבין שבאמצעות תפלה, חזרה בתשובה
 58 וכדומה יכול אדם לעורר רחמים אצל הקדוש ברוך
 59 הוא, או להיפך - שהתנהגות שאינה כראוי יכולה
 60 לגרום לכך שמדת הרחמים תסכים שמגיע לו עונש,
 61 המתבצע על ידי מדת הדין;

1 אלקים" - "וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת
 2 רחמים ושתפה למדת הדין":

3 מדברי רש"י⁷ "והקדים מדת רחמים" מובן, שלא זו
 4 בלבד שהקדוש ברוך הוא שיתף את מדת הרחמים עם
 5 מדת הדין - שהעולם יונהג בשתי המדות בשותפות
 6 שווה - אלא הוא העניק למדת הרחמים קדימה לגבי
 7 מדת הדין, כפי שנקבע הסדר בפסוק "ביום עשות ה'
 8 (ולאחר מכן) אלקים..." - כלומר⁸, שמדת הרחמים
 9 היא העיקר. זאת אומרת, כאשר העולם הוא במצב שבו
 10 שוקלים אם יש לנהוג במדת הרחמים או במדת הדין⁹,
 11 הרי מדת הרחמים קודמת ומכריעה¹⁰.

12 על כל פנים מובן, שכל הנעשה בעולם חייב להיות
 13 לפי ההכרעה וה"פסק" של מדת הרחמים. גם העונשים
 14 הבאים מלמעלה אינם יכולים להתבצע ללא הסכמת
 15 מדת הרחמים, שהרי אם תיתכן הנהגה של דין ללא
 16 הסכמת מדת הרחמים, ייווצר שוב מצב של "אין
 17 העולם מתקיים".

18 יש הכרח גם במדת הדין - "ושתפה למדת הדין"
 19 - כי כיון שמטרת בריאת העולם היא, כפירוש רש"י¹¹,
 20 "בשביל התורה", כלומר, אין די בכך שיש תורה, אלא
 21 ישראל - "בשביל ישראל"¹² - צריכים ללמוד את
 22 התורה ולקיים את מצוותיה, ולכן יש צורך ב"דין",
 23 שכר ועונש, כדי להבטיח שישראל ילמדו תורה,
 24 המאפשרת לעולם את "זכות הקיום".

25 אך למרות זאת, כדי שיהא קיום לעולם, יש צורך
 26 גם במדת הרחמים, ואדרבה: באופן שהיא העיקר והיא
 27 המכריעה.

ג.

מדת הרחמים מסכימה לעונש

28 לפי זה מובן בפשטות מדוע רש"י אינו מסביר את
 29 הנאמר בפסוק בבראשית "וירא ה'... ויאמר ה' אמחה"
 30 ולא "אלקים":

(12) רש"י שם.

(13) היפך המציאות (שהמח' היתה מאלקים - מדת הדין), והול"ל
 "ויאמר אלקים אמחה", או כדלעיל (ג, יד) גבי עונש דחטא עה"ד "ויאמר ה'
 אלקים גוי" [וראה שם, ט. שם, יג. - אבל זהו קודם אמירת העונש - ראה
 לעיל הערה 4].

אבל להעיר, שלפוש"י לעיל (בראשית ב, ה) הפירוש ד"ה אלקים
 כשנאמר בהמשך זל"ז "ובכל מקום לפי פשוטו" הוא "ה' שהוא אלקים" (ולא
 - שיתוף מדת הרחמים עם מדת הדין) - ראה מפרשי רש"י שם.

(14) בראשית א, ד"ה בראשית ברא. ועד"ז שם ד, טו. ובכ"מ.

(6) בראשית ב, ד.

(7) ולהעיר שבמדרש לפנינו (ב"ר פ"ב, טו) איתא "הרי אני בורא אותו
 במדת הדין ובמדת הרחמים", שיתוף שניהם מדת הדין ומדת הרחמים
 (פסיקתא רבתי פ' החורש השביעי) - ולא שהקדים מדת הרחמים למדת הדין
 (ואדרבה, במדרש מקדים "מדת הדין" ל"מדת הרחמים").

(8) ראה גם שפ"ח ומשכיל לדוד לרש"י שם. פננת רוא שם (ע"ד
 הקבלה).

(9) ראה רש"י בראשית (א, כו): אלו מימינים לזכות ואלו כו'.

(10) בלשון רש"י (ואתחנן ג, כד) "שאתה כובש ברחמים את מדת הדין".

(11) בראשית א, ד"ה בראשית ברא.

24 הדין נהפכה למדת רחמים.
 25 ולאחר שחיבים לחדש שיש אפשרות שבני אדם
 26 יכולים להפוך את מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא,
 27 מסתבר לומר, שגם הפסוק "ויאמר ה' אמחה" איננו
 28 "מקרא קצר", אלא ה"אמחה" נובע משם ה' – מדת
 29 הרחמים – עצמו¹⁷, כי "רשעתן של רשעים הופכת
 30 מדת רחמים למדת הדין".

ה.

שלילת האפשרות למבול על ידי מדת הדין

31 אך עדיין דרוש הסבר: מדוע היה כאן צורך
 32 להרבות כל כך בתפלת צדיקים עד כדי כך שמדת הדין
 33 תתהפך למדת רחמים¹⁸ – ש"ויזכור" יהיה על ידי שם
 34 "אלקים" – ואין מסתפקים בכך ש"ויזכור" יהיה רק
 35 משם הו"י?

36 ההסבר לכך הוא: הפעולה של "ויזכור... את נח..."
 37 היתה ההתחלה¹⁹ של הברית אשר כרת הקדוש-ברוך-
 38 הוא לאחר מכן עם נח, ש"ולא יהיה עוד מבול לשחת
 39 הארץ"²⁰, אשר שללה את האפשרות של מבול בעתיד.
 40 ולשם כך אין די בכך שהנהגה של "ויזכור" תגיע
 41 רק ממדת הרחמים, ומדת הדין רק לא תתנגד, ואף
 42 תסכים לכך – כי אז הכוונה היא שמדת הדין
 43 כשלעצמה בכל זאת מאפשרת מבול.

44 ולכן צריכה היתה פעולה זו להיות באופן של "ויזכור
 45 אלקים", שמדת הדין עצמה נהפכה למדת הרחמים,
 46 ודוקא כך נשללת לחלוטין האפשרות של מבול²¹.

מצד מדת הדין, ורק שהוצרכה להסכמה וההכרעה של מדת הרחמים (מפני
 ש"הקדים מדת הרחמים כו", כנ"ל) – הול"ל "ויאמר ה' ויאמר ה'
 אמחה": ומזה שגם גבי "ויאמר ה' אמחה" (מדת הרחמים), מוכח, שכל הענין
 מתחלתו ועד סופו נעשה ע"י מדת הרחמים, שמדת הרחמים נהפכה לדין.
 18) דבשלמא זה ש"רשעתן של רשעים הופכת כו" – ה"ז נוצאות,
 רשעתן של דור המבול תיכף (או במשך הק"כ שנה שהאריכו לטובתם)
 היתה עד כ"כ שהפכה מדת הרחמים למדת הדין; אבל מכיון שהפיכת מדת
 הדין למדת הרחמים תלוי בתפלת הצדיקים – מהו ההכרח לחכות לריבוי
 תפלה עד שתהפך מדת הדין למדת הרחמים?

19) אף שהכ"ב בפועל נעשה עי"ז ש"זירח ה' גו" (פרשתנו ה, כא
 ואילך) – מ"מ מוכן, ש"ויזכור גו" היתה ההתחלה כו'. וכדמשמע ג"כ מנוסח
 התפלה דמוסף ר"ה (זכרונות) "וגם את נח באהבה זכרת .. בהביאך את מי
 המבול לשחת .. על נן זכרונך בא לפניך .. להרבות ורעו כו". וראה לקמן
 סעיף ו.

20) פרשתנו ט, יא.

21) להעיר מלקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 58 ואילך.

1 אבל אין מתקבל על הדעת לומר, שמדת הרחמים
 2 עצמה תתהפך¹⁵ – ובמיוחד על ידי אדם! – עד כדי
 3 כך שהיא בעצמה תבצע דין ועונש!

ד.

מדת הדין נהפכת למדת הרחמים

4 הסבר זה לפסוק "ויאמר ה' אמחה" – שמדת
 5 הרחמים הסכימה לצורך ב"אמחה" – מתאים רק
 6 כאשר מדובר על שם ה', מדת הרחמים – אשר "הקדים
 7 מדת הרחמים" והיא העיקר והמכריע בכל הענינים של
 8 הנהגת העולם, כדלעיל, ולפיכך ניתן לייחס לה אפילו
 9 פעולה של דין.

10 אבל בפסוק "ויזכור אלקים", שמדובר בו על
 11 הנהגה של רחמים, נשאר הקושי: כיצד מתאים לומר
 12 כאן "ויזכור אלקים" – ולהשתמש בשם של מדת הדין?

13 אף אם נאמר, שכאן חודש דבר נוסף, שלא זו
 14 בלבד שמדת הרחמים גברה על מדת הדין, אלא
 15 שהמשמעות של "ויזכור אלקים" היא שמדת הדין
 16 הסכימה ל"ויזכור" של ה' – בדומה למה שהוסבר
 17 לעיל על הפסוק "ויאמר ה' אמחה" – בכל זאת, אי
 18 אפשר, לכאורה, לומר "ויזכור אלקים" – ולייחס את
 19 הזכירה עצמה לשם "אלקים" בלבד¹⁶, שם מדת הדין.

20 לכן צריך רש"י לפרש שיש כאן חידוש –
 21 שהפעולה של "ויזכור" באה משם אלקים – מדת הדין
 22 – עצמו. לא זו בלבד שמדת הדין הסכימה ל"ויזכור",
 23 אלא פעולה זו התבצעה על ידי "אלקים" עצמו – מדת

15) בכאר יצחק לרש"י כאן מפרש, דאין כוונת רש"י שהמדה עצמה
 נהפכה, כי הענין דגמול ועונש בא (לא מצד "התעוררות חלופי מדות", כ"א)
 ממקור אחר, והוא החכמה והצדק שבגדר עצם השי"ת, והמדה היא בעצמה
 המחייבת העונש לרשע תחייב כמו כן הגמול הטוב לצדיק (ומה שאנחנו
 מכנים מדה"ד ומדה"ר היא רק כפי המתדמה לנו*), ע"ש.

אבל אין זה פשוט לשון רש"י, ובפרט שמשנה מלשונו לעיל (בראשית ו,
 1) "נהפכה מחשבתו של מקום ממדת רחמים למדת הדין", שמוזכר
 שכוונתו כאן (לענין חדש) שהמדה עצמה נהפכה כו'. וראה יפה תואר לבי"ר
 פל"ג שם. אוה"ת שצוין לקמן הערה 43.

16) וא"כ הול"ל "ויזכור ה'", או "ויזכור ה' אלקים" (אף שגם אז לא
 היינו יודעים שמדת הדין "הסכימה" למדת הרחמים – ראה לעיל הערה 13).
 17) ויש לומר, דמה שמעתיק רש"י בפירושו גם הפסוק "ויאמר ה' כי רבה
 רעת האדם וגו'" – אף שנשיית הדין באה עי"ז ש"ויאמר ה' אמחה" – הוא
 לפי שגם מזה (תוספת) רא"י להפירוש שמדת הרחמים עצמה נהפכה למדת
 הדין,

כי להפירוש הנ"ל (סעיף ג) ק"ק: מכיון שההתעוררות לעשיית דין היתה

(*) אבל להעיר מרש"י יתרו (כ, ב) "שגלה .. כבוד .. כזקן מלא רחמים .. הואיל ואני משתנה במדאות כו".

28 שהעולם נברא "בשביל ישראל"¹², הרי מובן שכריתת
29 הברית קשורה לזכרון - שקדם לה וגרם לה - "על נח
30 מצד עצמו .. מצד עצם מעלת נשמות ישראל".

ז.

כריתת הברית - גילוי כח האין-סוף

31 ענין זה - שכריתת הברית עם נח על קיום העולם
32 היא על כך שהעולם יהיה בהתאם לתחילת הבריאה -
33 משתקף בכך שהחידוש של כריתת הברית הוא שלא
34 יהא שינוי והפסקה בהנהגת העולם - "עוד כל ימי
35 הארץ... לא ישבותו"²⁷:

36 העדר השינויים בהנהגת הטבע מוכיח שמלוכש בו
37 כוח שמעל להגבלות, כוח האין-סוף²⁸. כי הטבע
38 כשלעצמו, ככל הנבראים²⁹, אינו יכול להיות נצחי, ולא
39 ייתכן שלא יהיו בו שינויים. אלא, הדבר נובע מכך
40 שטמון בו כח אלקי שמועל לשינויים - "אני ה' לא
41 שניתי"³⁰.

42 יוצא מכך, שתוקף ועוצמה זו, שניתנו למציאות
43 העולם על ידי כריתת הברית, אינם³¹ ענין של העלם
44 והסתר, אלא להיפך: ענין של גילוי כח האין-סוף,
45 שמעל לשינויים.

ח.

המכשולים מעוררים מסירות נפש

46 בכך ניתן להבין גם את הנאמר במדרש³² על
47 הפסוק³³ "וירח ה' את ריח הניחוח" - דבר שהביא
48 לידי כריתת הברית עם נח: "ויאמר ה'... לא אוסיף עוד
49 לקלל את האדמה..."³³ - "ש"ריח הניחוח" הוא רמוז
50 ל"ריחו של אברהם אבינו עולה מכבשן האש .. ריח
51 של חנניה מישאל ועזריה עוליין מכבשן האש .. ריח

ו.

"ויזכור... את נח"

1 ההסבר לכך בפנימיות הענינים הוא:

2 הפסוק "ויזכור אלקים את נח..." נאמר בתפלת
3 מוסף של ראש השנה כאחד (והראשון) מפסוקי
4 הזכרונות. ואין מובן²²:

5 כל פסוקי הזכרונות עוסקים בזכרון הברית שכרת
6 הקדוש-ברוך-הוא עם ישראל. אמנם "אתה זוכר מעשה
7 עולם ופוקד כל יצורי קדם"²³, אבל עיקר הזכרון בראש
8 השנה קשור לעם ישראל, ובאמצעות הזכרון של
9 נשמות ישראל נזכרים גם "כל יצורי קדם"²⁴.

10 ואם כך, מדוע^{24*} אומרים את הפסוק "ויזכור
11 אלקים את נח...", אשר זכרון זה קשור לקיום העולם
12 בכלל, לאחר המבול?

13 על כך מוסבר²⁵, שזכרון זה, אשר היה לפני כריתת
14 הברית, לא היה בקשר לעולם בכלל, אלא בעיקר "על
15 נח מצד עצמו, והיינו מצד עצם מעלת נשמות ישראל".
16 ולכן אומרים²³ "וגם את נח באהבה זכרת", כאשר
17 הכוונה היא ל"אהבה פנימית ועצמית" לנשמות
18 ישראל.

19 אך דרוש הסבר: מיד לאחר המילים "וגם את נח
20 באהבה זכרת" ממשיכים ואומרים "ותפקדהו בדבר
21 ישועה ורחמים בהביאך את מי המבול... על כן זכרונו
22 בא לפניך..." כלומר, שהזכרון הוא כדי שתכרת ברית
23 על קיום העולם?

24 ההסבר לכך הוא: כריתת הברית עם נח אודות קיום
25 העולם איננה רק הבטחה סתמית שהעולם יתקיים, ולא
26 ייחרב שוב על ידי מבול, אלא הכוונה היא שהעולם
27 יהיה מותאם למטרה ולתכלית של בריאתו²⁶. וכיון

(22) בהבא לקמן - ראה המשך תעריב ח"א פרק רא. וראה לקו"ש ח"כ ע' 372 ואילך.

(23) נוסח התפלה דמוסף ר"ה (זכרונות).

(24) וכמו שהוא בענין המלכיות, ד"מלוך על העולם כולו .. מלך על כל הארץ" נעשה ע"י עבודת בני" שתמליכוני עליכם", שבני ממליכים הקב"ה עליהם - מלך ישראל" (עיין לקו"ת תבא מא, ד. דרושים לר"ה נו, ג. ועוד. תו"א ו, ב).

(24*) ובפרט דאיכא טובא פסוקי זכרונות דנשיי במקרא (משא"כ בנוגע למלכיות - ר"ה לב, ב).

(25) המשך תעריב שם.

(26) ראה סד"ה וירח תשי"ח.

(27) פרשתנו ח, כב.

(28) ראה עקידה פ' בא (שער לח). ד"ה החודש תרס"ו בתחלתו וסופו.

ועוד. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"יז ע' 164 (וש"נ).
(29) ראה ד"ה נתת ליראך בסה"מ תיש"א (ע' 291) שגם טבע (הנבראים) הוא יצור נברא, ע"ש. וראה שו"ת ח"צ סי' יח. לקו"ת ראה כב, ג.

(30) מלאכי ג, ו.

(31) ראה סד"ה נתת שם (ובכ"מ) דטבע עצמה מעידה על למעלה מן הטבע, ע"ש. - וזה מורה שהענין דלא ישבותו הוא מצד ("אני ה') לא שניתי" שבעצמותו ית' (וראה גם לקו"ש הנ"ל הערות 43, 44), שלכן העדר השינוי שבהנהגת הטבע הוא לא רק מצד כח הא"ס שבה, כ"א גם מצד הטבע גופא (וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 99 ובהערה 19 שם). וראה לקמן הערה 36.

(32) ב"ר עה"פ (פל"ד, ט).

(33) פרשתנו ח, כא.

חיצוני הוא מונע ומעכב את עבודת ה', הוא עצמו³⁸
 מעורר התחזקות בעבודת ה', עד כדי עבודה של
 מסירות נפש שלמעלה ממדידה והגבלה.
 וכאשר יהודי מתגבר על ההפרעות ועל הנסיונות
 ומוסר את נפשו לקדוש-ברוך-הוא, הרי בעצם
 התנהגות זו הוא מבטל את ההעלם וההסתר ומתגלה
 התכלית של הנסיון³⁹ וההעלם וההסתר, שהיא לעורר
 בו עבודה שמעל למדידה והגבלה.

ט.

הזכרון - דוקא "באהבה"

וזהו ההסבר לכך ש"ויזכור", אשר הביא לידי
 כריתת הברית, היה צריך להגיע משם "אלקים" - מדת
 הדין עצמה היתה צריכה ליהפך למדת הרחמים:
 ענין זה, שהטבע עצמו יביא לגילוי אלקות, יכול
 להיעשות דוקא כאשר שם אלקים - המקור לטבע⁴⁰,
 שממנו נובעים ההסתרים וההעלמות של העולם -
 נהפך למדת הרחמים - אשר מהותה היא גילוי
 אלקות⁴¹.
 והסיבה העיקרית לכך שהקדוש-ברוך-הוא הופך
 את מדת הדין למדת הרחמים היא - "וגם את נח
 באהבה זכרת" - הזכרון של ה"אהבה פנימית ועצמית"
 של הקדוש-ברוך-הוא לישראל "מצד עצם מעלת
 נשמות ישראל", ששרשן הוא בפנימיות ובעצמות אין
 סוף ברוך הוא, ש"לאו מכל אלין מדות כלל"⁴²,
 ומסיבה זו⁴³ הופכת מדת הדין לרחמים⁴⁴,
 וענין זה יורד למטה מטה, עד שבטלים כל
 ההסתרים וההעלמות המפריעים ליהודים וליהדות,

דורו של שמד". כלומר, מסירות הנפש של אברהם
 אבינו, של חנניה מישאל ועזריה ושל דורו של שמד
 הביאה לידי "ויאמר ה' .. לא אוסיף לקלל עוד...".
 נשאלת על כך השאלה³⁴: מדוע אין די בריח
 הניחוח של קרבנות נח בלבד כדי להביא לידי כריתת
 הברית על קיום העולם, ודרוש דוקא "ריח" של
 מסירות נפש - ועד כדי מסירות נפש של דורו של
 שמד - שהיא הדרגה הנעלית ביותר בעבודת ה' ?
 ההסבר לכך הוא: כריתת הברית הביאה לקיום
 העולם באופן של "לא ישבותו" - אשר (א) נובע מכח
 האיין-סוף, אני ה' לא שניתי, (ב) כח זה מתגלה דוקא
 בתוך ובאמצעות הטבע עצמו, כדלעיל. ולכן, צריך
 להיות ענין הדומה לכך - במדה שאדם מודד -
 בעבודה - ה"ריח" - הגורמת לכך. וזוהי עבודת
 מסירות הנפש, ובמיוחד מסירות הנפש של "דורו של
 שמד", אשר מסירות נפש כוללת שני ענינים:
 מסירות נפש מוכיחה שהאדם עובד את עבודתו
 באופן של "לא שניתי"³⁵ - שום דבר, ואפילו
 ההסתרים הגדולים ביותר, אינו יכול להפריע לו,
 ואפילו לא להחליש את העבודה הנעשית מתוך
 מסירות נפש.
 מצד שני, מתגלה עצמתה של מסירות הנפש
 באמצעות ההסתרים עצמם³⁶. וכידוע³⁷ שכוח מסירות
 הנפש מאיר בתקופת הגלות יותר מאשר בזמן בית
 המקדש, כי ההעלם וההסתר של תקופת הגלות מביא
 ליד גילוי רב יותר של כח מסירות הנפש.
 יוצא מכך, שההעלם וההסתר עצמו, אשר באופן

(34) רד"ה וירח עדר"ת (בהמשך תער"ב) ותש"ח.

(35) ראה רד"ה וירח תש"ח. ועפ"ז מבאר שם זה שמביא במדרש שם הפסוק (תהלים כד, ו) "דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה", כי סלה מורה על נצחיות (עירובין נד, א), ע"ש.

(36) וי"ל שב' הענינים תלויים זב"ז, כי אמיתית "העדר השינוי" שבעבודה דמסנ"פ הוא מצד יחידה שבנפש, שעלי' לא שייך העלם ומנגד, ולכן גם המנגד נהפך לאוהב ומסייע בו (ראה בארוכה שער התפלה לאדהאמ"צ ד"ה פדה בשלום פ"א"יב. ועוד), והיינו שמתגלה אמיתית ענינו של העלם העולם שגם הוא "בשביל ישראל".

ועפ"ז יובן מה שהוצרך לריח של העבודה דמסנ"פ, ולא הספיק ריח הקרבנות דנח - אף שגם רוא דקרבנא עולה עד רוא דא"ם (ראה זח"ב רלט, א. זח"ג כו, ב); ובמסנ"פ גופא - ריח דדורו של שמד שהוא דרגא הכי נעלית במסנ"פ גופא -

כי הענין דלא ישבותו הוא מצד "לא שניתי" שבשעמונות (כנ"ל הערה 31), ולכן נעשה ע"י עבודה הכי נעלית במסנ"פ - שמצד עצם הנשמה, יחידה - "שמגיעה" בעצמותו ית'. ומסנ"פ דיחידה היא בעיקר בדורו של שמד (ראה

שעה"ת שם. ובכ"מ).

(37) סה"מ קונטרסים ח"ג ע' קכא ואילך. סה"מ אידיש ע' 5 ואילך. סה"מ תש"ט ע' 118 ואילך. ועוד.

(38) ראה בזה בארוכה - לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 103 ואילך.

(39) כמבואר בכ"מ (ד"ה כי מנסה תש"ח פ"ח. ד"ה נתת ליראיך הנ"ל פ"א. ועוד) שנסיון אינו מצ"ע רק שהועמד דבר להעלים ולמנוע. וכמור"ל (תנחומא וירא כב) גבי נסיון העקידה.

(40) דאלקים בגימטריא הטבע (פרדס שי"ב פ"ב. ובשל"ה פט, א) משמע קצת שכן הוא בוהר (וראה שם קפט, רע"א: נמרומו בוהר). שער היחוד והאמונה רפ"ו).

(41) ראה שער היחוד והאמונה רפ"ה.

(42) תקו"ז בהקדמה (ז, ב).

(43) ראה אוה"ת תשא ע' בע"ב (וראה שם הטעם שבכח הרשעים להפך מדת הרחמים למדת הדין).

(44) ואז הרחמים הם למעלה ממדידה והגבלה. וראה ת"י כאן: ברחמיו

באוב.

- 1 שלא זו בלבד שלא יעכבו, ח"ו, את ישראל מעבודת
 2 ה', אלא, להיפך, הם הופכים למסייעים – הם עוזרים
 3 לישראל בכל הדרוש באופן של "ולכל בני ישראל היה
 4 אור במושבותם"⁴⁵, עוד בארץ מצרים – מיצרים
 5 וגבולים.
- 6 וזוהי ההכנה הקרובה לקיום היעוד "ועמדו זרים
 7 ורעו צאנכם"⁴⁶, בביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו
 8 ממש.
- (משיחת ומאמר מוצאי ש"פ נח תש"מ)

(46 ישעי' סא, ה.)

(45 בא י, כג.)

אגרות קודש

ב"ה, ח' מ"ח, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

זה איזה זמן שהנני מתייעץ בעצמי אם לכתוב לו ע"ד הענין דלהלן, אבל סוף סוף באתי לידי החלטה, כי אין לי ברירה אחרת ומוכרחני מצדי לכתוב... מוכרח הדבר אשר בתו תחיל... ילבשו שייטלען. מבין אני אשר יש כאן כמה קישויים וד"ל, אבל איני רואה אפשרות אחרת, וכבר הורגל הדבר בארצות הברית וביותר מקומות, אשר הדור הצעיר אוהו במנהגים והידורים שהאבות עדיין לא החזיקו בהם, ובפרט שבנדון דידן אין זה ענין של הידור ומנהג אלא הרבה יותר מזה, ומטעמים מובנים איני רוצה להאריך בזה, ואף שכותב הנני בלשון הקדש, הנה בטח יוכל להסביר זה הן לעצמו והן לבתו וזוגתו תחיינה, ואחכה לבשורה טובה אשר נתקבל אצלו הענין בהנחה טובה, אשר אז בטוח הדבר שיצא הענין לפועל און גלאטערהייט, וקידוש השם אשר בזה (ובפרט בסביבה שמביטים עליהם בשבע עינים והיא בהתנגדות וכו') גדול ביותר. ומכלל הן וכו'.

בבקשת סליחה, אם נצרך לבקש סליחה על זה, הנני בתקוה לקבל ממנו ידיעה בהקדם היותר אפשרי, אשר נסתדר הדבר בכי טוב גוטערהייט און גלאטערהייט, ובודאי אשר יהי זה צנור וכלי נוספים להמשכת וקבלת ברכות השי"ת להזוג הצעיר בכל המצטרך להם בגשמיות וברוחניות.

מוסג"פ העתק מכתבי לאגודת נשי ובנות חב"ד (ובטח אשר גם במחנם יתחילו בעבודה זו) ומה שנוגע ג"כ להנ"ל, אשר אם אף לפעמים נדמה שהדבר הנדרש האלט מען נאך ווייט דערפון, הנה זה למדים אנו ג"כ מבריאת העולם הכללי, שהתחלה היתה במצב של תהו ובהו וחשך היתה דוקא בבריאת אור, ואור כזה שגם לאחר תקון העולם אין ראוי להשתמש בו (אשר לכן נגנו לעתיד לבוא ולצדיקים ובתורה), ודוקא על ידי התחלה כזו, הי' סדר בהבריאה בהדרגה ממטה למעלה, צומח חי מדבר,

ואכפול עוד הפעם שלא לדרשא קאתינא, אלא ובלבד שיבוא הדבר לפועל אז אייער סאכטער תחיל זאל אנטאן א שייטל, ותהי' החתונה בשעה טובה ומוצלחת,

המחכה לבשו"ט בברכה.

ילקוט לוי יצחק על התורה

בבינה, והוא אבא ואימא עלאין⁵ שהוא [חכמה] בכלל⁶,
וישראל סבא ותבונה שהוא בינה בכלל, ועיין בע"ח שער⁷
אנ"ך פ"ח ע"ש.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד
נח

הבן בחכמה וחכם בבינה, הדבן בחכמה, הוא ענין התכללות הבינה
בחכמה, והוא שיש בחכמה כח הבינה לבוא לידי השגה והבנה, והגם
שבעצם הוא בבחי' הביטול והעדר ההתפשטות, והוא מה שהיא בבחי'
נקודה א' לבד כו', ומ"מ תבוא לידי ההתפשטות ההשגה בבינה כו'.
וחכם בבינה, הוא התכללות החכמה בבינה, והוא, הגם שבינה היא
בבחי' התפשטות בריבוי פרטים וריבוי הסברים כו', מ"מ יש בה כח
החכמה לעשות מיש אין, והוא שכל ההשגה נכללת אח"כ בנקודה
א', והיא נקודת התמצית מכל ההשגה כו', והוא שלילת כל הפרטים
וההסברים, כ"א תופס עצם ענין השכלי, והוא עצם המושכל, (בנקודה
א') כמו שהבין אותו מתוך ריבוי הפרטים וההסברים כו', וכמ"ש מזה
במ"א. עיי"ש. (ובהערות שם מכ"ק אדמו"ר זי"ע).

ועי' אור התורה שיר השירים ח"א ע' רכא. ועוד.

5) **אבא ואימא עלאין** .. **וישראל סבא ותבונה**. פירושו: מבואר בחסידות
(ראה ביאורי הוזהר לאדמו"ר האמצעי [הוצ' תשע"ה] מ, א ואילך. ספר
המאמרים ה'תער"ב ח"א עמוד רס ואילך [בהוצאה חדשה – ח"ב ע'
שנד ואילך]. המשך ה'תער"ב [הוצאת תשע"א] עמוד שלח. ועוד),
דבחכמה ובינה (מוחין-שכל) ישנם שני שלבים כלליים, והם:
שלב א' – קליטת עצם המוחין, עצם השכלה, והיא ההתעסקות
בהשגת והבנת הענין כמו שהוא בעצם השכלת הדבר, מבלי לקבוע
כיצד האדם צריך להתייחס אל הדבר (היינו האם התוצאות –
מההשכלה והבנתו יהי' לחסד – אהבה, או לגבורה – יראה וכיוצא בו).
שלב ב' – התפשטות והתגלות החכמה ובינה, היינו ה"מדות" של
השכל, המסקנא והבכין של הדבר, כלומר, הקביעה בשכלו הנוטה
לחסד או לגבורה (אהבה, או יראה), ושלב זה שהשכל כבר מתייחס
אל הענין המדות, זהו שנקרא "תבונה".

והנה השלב הראשון נק' אב ואם (חכמה ובינה) עילאין, ושלב הב' נק'
ישראל סבא ותבונה.

ובפרטיות:

בח' מדות שבחכמה נק' ישראל סבא, ובחי' מדות שבבינה נק' תבונה.
דובר זה נרמז בתיבת "תבונה", תבונה אותיות "בן ובת" והם נרמזים
למדות אהבה ויראה (ראה תניא פרק מג דף סב, א) ועוד). האהבה
(חסד) נק' בן בחי' זכר, והיראה (גבורה) נק' בת, בחי' נקבה.

6) ראה גם לקמן סימן קו.

7) שער יט.

**שמות כז, יד – וחמש עשרה אמה קלעים לכתף
עמדיהם שלוש וואדניהם שלוש.**

**כז, מז – ולכתף השנית חמש עשרה קלעים
עמדיהם שלוש וואדניהם שלוש.**

לה

**דיוק מספר "חמש עשרה" אמה לכל צד, ודיוק הלשון
"לכתף"**

חמש עשרה קלעים לכתף מזה, ולכתף מזה, שהוא ב'
פעמים י"ה. שקאי על² חכמה ובינה, ועיין בקהלת יעקב³
מע' י"ה תראה שם שקאי על בינה, וקאי על חכמה ע"ש.
כי חכמה ובינה כלולים זה מזה בסוד הבן בחכמה⁴ וחכם

1) בסימן זה יבוארו "ארבעה" שאלות ודיוקים, הכל בתורה בדיוק,
והם:

א) מהו הטעם דהי' בדיוק המספר "חמש עשרה אמה" לכתף?

ב) מהו הדיוק שנק' "כתף"?

ג) מהו הטעם והדיוק שהי' "פעמיים" מספר "חמש עשרה"?

ד) ובהמשך לשאלה ג, גם להבין כפל – ב' פעמים – "כתף"?

ומבאר הדשני פעמים "כתף", והשני פעמים מספר "יה", מרמז לבחי'
"דעת" "כתף", הנמשך מבחי' חכמה ובינה – המרמז באותיות י"ה.

2) **י"ה שקאי על חכמה ובינה**: ראה תניא – אגרת התשובה פרק ד
(דף צד, ב) וז"ל: וכל הי' ספירות נכללות ונרמזות בשם הוי' ב"ה. כי
היו"ד שהיא בחי' נקודה לבד מרמזת לחכמתו ית' שהיא בבחי' העלם
והסתר קודם שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה (והקוין
שעל היו"ד רמזו לבחי' רצון העליון ב"ה שלמעלה מעלה ממדרגת
בחי' חכמה עילאה כנועד). ואחר שבאה לבחי' התפשטות וגילוי
ההשגה וההבנה לעלמין סתימין נכללת ונרמזת באות ה"א שיש לה
בחי' התפשטות לרוחב המורה ומרמז על הרחבת הביאור וההבנה וגם
לאורך המורה על בחי' ההמשכה וההשפעה מלמעלה למטה לעלמין
סתימין, עיי"ש.

3) קהלת יעקב אות י ערך י"ה וז"ל: "ה' רמזו על בינה הכלולה מחכמה,
ה' בינה יוד חכמה, י' פעמים ה' הוא נ', וזה סוד נ' שערי בינה שבה
מהקאת יוד בה' שבה.

י"ה הוא בחכמה כמו שאמר בזהר ויקרא (י'), וכן כתב המקובלים
והפרדס והרב ז"ל, ויש לומר י"ה בא"ת ב"ש [אותיות מ"צ] גימטריא*
מוחין דאבא וח' אותיות. עיי"ש.

* פירושו: "מוחין" (בג' 114) + "דאבא" (8) + ח' אותיות דתיבות
"חכמה" "בינה" (8) = 130, וכן מ"צ בגי' 130.

4) ראה ספר המאמרים ה'תרג"ט [הוצאת ה'תשע"א] עמוד רמח וז"ל:

* * *

פעמים ה"ה, גי אלף¹¹.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאזחז"ל עמוד יד

כידוע בפי' חמש עשרה קלעים לכתף מזה ומזה, ב' פעמים כת"ף⁸, שכתפיים הוא בחי' אחוריים⁹, והוא בחי' אחוריים דחכמה ובינה, ב' פעמים¹⁰, יו"ד פעמים ה"י יו"ד

ובחי' חכמה ובינה הוא אותיות י"ה (כמבואר בתניא – אגרת התשובה פ"ד. לקו"ת פ' ראה יח, א. ועוד), י"ה בגי' מ"ש "חמש עשרה . . . לכתף", דבחי' "כתף" – דעת, נמשך ובא מבחי' י"ה.

8) ב' פעמים כת"ף: מבאר כאן, שהן "כתף" ב"ציוור" גשמי בגוף האדם, שהוא תחת הראש (ראה הערה 9), והן "כתף" ב"גימטריא", שב' פעמים "כתף" בגי' אלף (1000), מורה על בחי' "דעת" כדלקמן (ראה הערות 10, 11).

ומרומו גם ב"גימטריא", והוא: ד"מילוי" אות יו"ד פעמים ה"י (כנגד חכמה אות י') + "מילוי" אות יו"ד פעמים ה"ה (כנגד בינה אות ה'), והיינו, יו"ד פעמים ה"י (20 x 15 = 300) + יו"ד פעמים ה"ה (20 x 10 = 200), ביחד מספר 500 – בגי' "כתף".

9) שכתפיים הוא בחי' אחוריים: דכמו שבגשמיות, אחר – ולמטה – מהראש באים שתי הכתפיים, כמו כן הראש הוא מקום השכל – חכמה ובינה, ומשם נמשך בחי' הדעת הכתפיים, הכתף מימין – חסד, כתף משמאל – גבורה.

ויש "כתף" לימין ו"כתף" לשמאל (דבחי' דעת נחלק לחסד וגבורה – אהבה ויראה כנ"ל, כמ"ש בתניא סוף פ"ג), ולכן חושבינו הגי' פעמיים (כנגד חסד לימין, וגבורה משמאל), וזהו דב' פעמים ההכאה הנ"ל דמילוי יו"ד x ה"י ודמילוי יו"ד x ה"ה, הוא בגי' ב' פעמים 500 = אלף (1000). וד"ל.

ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת ח"א סימן פז, שדעתה הוא מלשון התקשרות והתחברות, שמקשר דעתו בקשר אמיץ וכה, ועי"ז נולד המדות חסד וגבורה. ובעבודה, חסד הוא "אהבה", שורש מצות עשה, וגבורה הוא "יראה", שורש מצות ל"ת (כמבואר בתניא פרק ד).

ומספר "אלף" מרמז לבחי' "דעת" כדלקמן.

ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב ס"י עז. חלק ג סימן נט. חלק ה ס"י צט.

11) ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים ע' שפו וז"ל: אֱלֹפִים הוא בחב"ד, כמ"ש* אאלפך חכמה אאלפך בינה, וכן דעת שהוא בין כתפין, ב' פעמים כתף מספרו אלף עיי"ש.

10) מרמז במ"ש (תרומה כז, יד-טו) "וחמש עשרה אמה קלעים לכתף", ולכתף השנית חמש עשרה קלעים.

ע"י עוד במספר "אלף": ילקוט לוי יצחק – מכתבי החתונה ע' מה בהערות.

ד"כתף" כנ"ל מרמז לבחי' דעת, דה"כתף" נמשך למטה מהראש, וכמו דבחי' הדעת נמשך מבחי' חכמה ובינה – השכל.

(* עפ"י איוב לג, וראה שבת קד, א.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט תשרי, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מעש"ק, בשאלתו אשר בימים הקצרים בימי החורף מפני טרדתו במשרתו, ספק בידו אם יספיק ללמוד השיעור חומש וחק לישראל במשך היום, ושואל אם ילמד זה בלילה.

והנה הוראה מפורשה לא שמעתי בזה, והנראה לי אשר בהנוגע לשיעור תהלים, הרי אם יודע המזמורים בע"פ, יש לאומרם לאחרי חצות לילה או קודם צאת הכוכבים, אבל לא מצאת הכוכבים ועד לחצות לילה.

ובהנוגע להשיעור חומש וחק לישראל, יכול ללמדם לא בבת אחת, כי אם לחלקם פסקא פסקא במשך היום וכמובן שאפשר גם בחנות, ובאם גם ע"ז לא יהי' הפנאי, אזי ילמדם עם פירוש על כל פסוק ופסוק אשר בשעת הדחק יש להסביר שזהו נכלל בכלל תורה שבע"פ ובפרט שבזמננו זה כמה מקילים בהענין דלימוד מקרא בלילה, אף שמובא זה בכמה ספרים...

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

הבריאה, ש"עולם על מילואו נברא", כמו שכתוב "אלה תולדות השמים והארץ", "ואלה תולדות פריץ", "תולדות" מלא - הנה מצד שלמות העולם ושלמות האדם, תהיה שלימות גם בצמיחת המצוות, שזהו ענין "כמצות רצונך".

(תורת מנחם, חלק כ"ה, ע' 255)

התגלות המציאות האמתית

ענינה של גאולה הוא, שנגאל ומתגלה מציאותו האמתית של האדם שהיה בגלות. בגלות לא נמצא האדם במקום ומצמד ומצב (הרגיל) שלו, ובמילא הוא מוגבל ואינו יכול להתפשט ולהתנהג בטבעו ורגילותו (מצד העצם והפנימיות שלו) כמו שהוא נוהג בבית שלו. וגאולה פירושה שמשתחרר מקל ההגבלות, וחוזר למעמדו ומצבו האמתי. ובמילא יכול הוא להתבטא ולהתנהג בהתפשטות ובהרחבה, כפי שנראה לו.

(התעודיות תשמ"ח, חלק ג, עמ' 560)

גילוי האל"ף ב'גולה'

גאולה היא גילוי האל"ף (אלופו של עולם) ב"גולה" - גילוי האמת והפנימיות דכל עניני הגלות, וכך הפעולות בזמן הגלות; גילוי האלקות בכל עניני העולם - כפי שכל זה מגלה את "כבודו" של הקדוש-ברוך-הוא (וכל מה שבברא הקדוש-ברוך-הוא בעולמו, לא בראו אלא לכבודו!) - של אלופו של עולם.

(התעודיות תנש"א, חלק ג, עמ' 177)

אין מה לדאוג מהגאולה...

לכל אלו שמתפלאים ונבהלים מן שמרעישים שכל יהודי צריך לעשות ולפעול שהגאולה תבוא תיכף ומיד ממש (ובהיותם אנשים 'פתוחים', מבטאים הם בדבור את פליאתם ודאגתם): כאשר משיח יבוא מיד, מה יהיה - שואלים הם - עם כל הפעולות והענינים שפעלו במשך כמה-וכמה שנים בגלות: העסקים שהם הקימו, הרכוש והנכסים שהם צברו, החברים והקשרים, הן בין בני ישראל, והן בין אומות העולם, שקשרו (ובפרט עסקני הצבור), ועוד כיוצא-בזה!?

שמחה שאינה חד-פעמית

השמחה של הגאולה העתידה שיקת - לכאורה - רק ברגע הראשון של הגאולה, מה שאין כן במשך הזמן שלאחרי זה, שאז הרי זה בבחינת תענוג תמידי אינו תענוג.

אבל האמת היא, ששמחת הגאולה תהיה לא רק ברגע הראשון, הינו, ברגע היציאה מהגלות להגאולה, אלא גם במשך הזמן שלאחרי זה, ועל זה נאמר "כי בשמחה תצאו וגו'", שהפונה בזה היא לא רק על היציאה מהגלות, אלא על כל משך זמן הגאולה.

(תורת מנחם ח"ט ע' 291-290. מתוך לקראת שבת)

אהבת ואחדות ישראל - בטול סבת הגלות

...כידוע פתגם רבנו הזקן שתורת החסידות אינה ענין השקף לחוג או מפלגה מיחדת, כי אם, נחלת כל ישראל, וכבוד קדשת מורי וחמי אדמו"ר הכריז ופרסם שעתה הגיע הזמן לכה, הינו, שתורת החסידות היא נחלת כל ישראל בפעל ובגלוי, ובמילא, כל אחד ואחד מישראל הם "אנשי שלומנו".

ולהעיר, שההוספה באהבת ישראל עד לאחדות ישראל (שכלם נעשים אנשי שלומנו) מבטלת את סבת הגלות (ראה יומא ט, ב), וכשבטלה הסבה - בטל בדרך ממילא המסובב.

(ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 246 ובהערה 42. מתוך לקראת שבת)

מעשה המצות יהיה בשלמות

אחד הענינים שנאמרו על זמן המשיח הוא - "ושם נעשה לפניך... כמצות רצונך", והיינו שקיום המצות עכשיו אינו בתכלית השלמות, ורק לעתיד-לבא יהיה "כמצות רצונך".

וטעם הדבר, כיון שעכשיו העולם אינו בשלמות, כידוע שבחטא עץ-הדעת ירדה זוהמא לעולם, ואף-על-פי שבשעת מתן-תורה פסקה זוהמתן, הרי בחטא העגל חזרה זוהמא, ולכן אין העולם בשלמות, ובמילא, גם המצות שבו אינן בשלמות.

...וכיון שלעתיד יהיה המעמד ומצב כמו בתחילת

והסתר, ועד יתרה מזה - עולם-הזה הגשמי ה"מלא קליפות וסטר-אחרא", ו"כל מעשה עולם-הזה קשים ורעים, והרשעים גוברים בו", אשר בהם נמצא האור האלוקי בגלות, "בבחינת גלות" תוך אותו דבר הנפרד, להחיותו ולקיימו מאין ליש כו", העולם מעלים ומסתיר על מציאותו האמתית, ועל האמת דאלקות - ש"כל הנמצאים כו' לא נמצאו אלא מאמתת המצאו" - הכח האלוקי המחיה ומנהיג ומקיים כל נברא בכל רגע מחדש.

...וגאולה פירושו, שבעולם [ובפרטיות - בגוף ונפש החינית] מתגלה האמת, שמציאותו האמתית היא רק פלי להאור האלוקי [ולהנשמה] שמחיה אותו, כך שבכל פרט ופרט מהבריאה, נכרת "אמיתת המצאו".

(התנצחויות תשמ"ח, חלק ג', עמ' 560)

והמענה על זה הוא, שאין מה לפחד, כיון שגאולה אין הפירוש שבטל כל "מנהגו של עולם", הדברים הטובים שנפעלו (על-פי תורה) בגלות; אדרבה: גאולה כוללת בתוכה את כל הענינים (טובים) ד"גולה", באופן שהם מתעלים למצב דגאולה, אלופו של עולם, הכונה ותכלית האמתית בכל הפעולות (שבזמן הגלות) - כפי שזה מגלה את "כבודו" של הקדוש-ברוך-הוא.

(התנצחויות תנש"א, חלק ג', עמ' 177)

"אמתת המצאו"

כל גלות משתלשל מהגלות (העלם) הראשון - שזהו כללות הענין דבריאת העולם, שנברא על-ידי ריבוי השתלשלות מדרגא לדרגא, וריבוי צמצומים והעלמות כו', עד שנברא 'עולם' מלשון העלם

אגרות קודש

ביה, כ"ז תשרי, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ כו' מוה"ר אברהם צבי שי

שלום וברכה!

הנני בזה להביע ת"ח על תשורתו ספרו שערי המצות שקבלתיו ע"י הרה"ח אי"א נוי"נ כו' מוה"ר שלום דובער שי ראסקין שוי"ב, ויה"ר מהשי"ת אשר חילו יהי לאורייתא להגדיל תורה ולהאדירה ע"י סימנים סדורים וכו' אזנים לתורה אשר אם בדורות הראשונים כמלאכים גדלה המעלה בזה, וכד[רז"ל בכמה מקומות הרי עאכו"כ בדורות האחרונים ואחרון האחרונים.

אקח לי הזדמנות זו להביע לו תודתי על הסיוע להשו"בים הפליטים לשו"בי אני"ש.

תודה על העבר ובקשה על להבא לסייע בידם בכל הענינים ככל יכולתו, ואף שבטח גם בלא"ה יעשה זה הנה אין מזרזין אלא למזרזין, ולא נצרכה אלא להעדפה.

בכבוד ובברכת הצלחה בכל הני"ל.

חומש יומי

פרשת נח

~ יום ראשון כ"ה תשרי ~

ו (ט) אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה ט אליו תולדת נח נח גבר זכאי שלים הנה בדרוהי בדתלתא דיי הליף נח: בְּדֹרֹתָיו אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלְּךְ־נֹחַ:

התהלכתי לפניו, נח היה צדיק סעד לתמוכו, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו. התהלך לשון עבר, וזהו שמושו של ל', בלשון כבוד משמשת להבא ולשעבר בלשון אחד: (שם יא) "קום התהלך", להבא. "התהלך נח", לשעבר. (שמואל א יב) "התפלל בעד עבדיך", להבא. (מלכים א ח) "ובא והתפלל אל הבית הזה", לשון עבר, אלא שהי"ו שבראשו הופכו להבא.

כט◀ אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ, נֹחַ אִישׁ צַדִּיק. הואיל והזכירו, ספר בשבחו, שנאמר: (משלי י) "זכר צדיק לברכה". דבר אחר: ללמדך שעקר תולדותיהם של צדיקים, מעשים טובים. בדרותיו. (סנהדרין קח) יש מרבותינו דורשים אותו לשבח, כל-שכן שאלו היה בדור צדיקים, היה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואלו היה בדורו של אברהם, לא היה נחשב לכלום. את-האֱלֹהִים הִתְהַלְּךְ־נֹחַ. ובאברהם הוא אומר: (לקמן כד) "אשר

~ נקודות משיחות קודש ~

הצלה מטורדות הפניסה

"טורדות הפניסה והמחשבות שבעניני עולם הזה" צריך "לבוא" ולפנס אל ה"תבה" – תבות התורה והתפלה. עלול האדם לחשב: זה שגח נצל ממי המבול על ידי שנגנס אל התבה, הוא מפני היותו צדיק תמים, אך מי שנמצא בדרגה נחותה, מי יאמר שגם הוא יכול להנצל מ"מי המבול" על-ידי "כניסה" לתיבות התורה והתפלה? ולכן דרשו את נח לגנאי, שדורו של אברהם "לא היה נחשב לכלום", להשמיענו שכל אחד, גם אם אינו בדרגת "צדיק", יכול להנצל ממי המבול הזידונים על-ידי כניסה לתיבות התורה והתפלה.

(על-פי לקוטישיחות, כרך ה, עמוד 279 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

נח איש צדיק תמים היה בדרותיו בדרותיו – יש שדורשין אותו לגנאי. לפי דורו היה צדיק, ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום (ו. ט. ובפירוש רש"י) לכאורה תמוה הדבר: הרי אפילו "בגנות בהמה טמאה לא דבר הפתוב" (ראה בבא בתרא קנב, א) ומדוע נכתבה בתורה "גנותו" של נח? אלא על-פירוש צריך לומר, שבזה גופא בא הפתוב ללמדנו ענין הנוגע למעשה. באור הדברים: על הפסוק "בא אל התבה" מכאן אדמו"ר הזקן בספר "תורה אור" (פרשתנו), שהפתוב מרמז פאן אשר כדי להנצל ממי המבול, הרומזים על

(י) ויולד נח שלשה בנים את-שם את-חם ואת- יִפֶּת: י ואוליד נח תלתא בנין ית שם ית חם ית נח: יפת:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(ט) זה באור שרשרת הלידות של נח. נח איש עושה-טוב ומשלים הנה נח. בדרותיו, בדרך הציית אל ה' הלך (י) והוליד נח שלשה בנים: את שם ואת חם ואת יפת.

שיעור יומי ליום ראשון כ"ה תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום - ו - פרשת נח
 (יא) וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לְפָנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ
 יָא וְאֶתְחַבֵּל אֶרְעָא קְדָם יְיָ וְאֶתְמַלֵּיאַת
 אֶרְעָא חֲטוּפִין:
חֲמָס:

כ"ט - וַתִּשְׁחַת • לְשׁוֹן עֲרוּה וְעַבְדוֹת כּוֹכְבִים (סנהדרין נו, (ספרים אחרים: עֲרוּה: "פי השחית כל בשר את דרכו", ועבודת כוכבים: כמו: (דברים ז) "פן תשחיתו") • וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חֲמָס • גִּזְל (ספרים אחרים: שְׁנָאֵמַר: (וינה ג) "ומן חֲמָס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם") •

(יב) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחַתָּה כִּי־
 הִשְׁחִית כָּל־בֶּשֶׂר אֶת־דַּרְכּוֹ עַל־הָאָרֶץ:
 יב וַיֵּרָא יְיָ אֶת אֶרְעָא וְהָא אֶתְחַבֵּל אֶרִי
 חֲבִילוֹ כָּל בְּשָׂרָא אֲנַשׁ יֵת אֶרְחָה עַל אֶרְעָא:

כ"ט - כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בֶּשֶׂר • אֶפְלוּ בְּהֵמָה, חַיָּה וְעוֹף - נִזְקְקִין לְשִׁינֵין מִיָּנָן.

(יג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קַח לְךָ כָּל־בֶּשֶׂר בְּאֵל לְפָנֶי
 בְּיַמֵּי מַלְאָה הָאָרֶץ חֲמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מִשְׁחִיתָם
 אֶת־הָאָרֶץ:
 יג וַיֹּאמֶר יְיָ לְנֹחַ קַצָּא דְכָל בְּשָׂרָא עַלֵת
 לְקַדְמֵי אֶרִי אֶתְמַלֵּיאַת אֶרְעָא חֲטוּפִין מִן
 קְדָם עוֹבְדֵיהוֹן בִּישְׂאָי וְהָא אֲנָא מַחְבֵּלְהוֹן
 עַם אֶרְעָא:

כ"ט - קַח כָּל־בֶּשֶׂר • כָּל מְקוֹם שֶׁאֲתָה מוֹצֵא זְנוֹת
 וְעַבְדוֹת כּוֹכְבִים, אֲנִדְרָלְמוּסְיָא בָּאָה לְעוֹלָם וְהוֹרְגַת
 טוֹבִים וְרָעִים. כִּי־מַלְאָה הָאָרֶץ חֲמָס • לֹא נִחַמְתָּם
 גִּזְר דִּינָם אֵלָא עַל הַגִּזְל (סנהדרין קח) • אֶת־הָאָרֶץ •

(יד) עֲשֵׂה לְךָ תַּבַּת עֲצֵי־גֹפֶר קַנִּים תַּעֲשֶׂה אֶת־הַתַּבָּה
 וּכְפַרְתָּ אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכֶּפֶר:
 יד עֵיבֵד לֶךְ תַּבּוּתָא דְאֶעִין דְקַדְרוּם מְדוּרִין
 תַּעֲבֵד יֵת תַּבּוּתָא וְתַחֲפֵי יֵתָה מְגוֹ וּמְכַרָּא
 בְּכַפְרָא:

כ"ט - עֲשֵׂה לְךָ תַּבַּת • הַרְבֵּה רֹחַ וְהִצְלָה לְפָנֶיךָ. וְלָמָּה
 הִטְרִיחוּ בְבָנֶיךָ זֶה? כְּדֵי שִׁירְאוּהוּ אֲנָשֵׁי דוֹר הַמַּבּוּל
 עוֹסְקִים בָּהּ מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשׂוֹאֲלִין אוֹתוֹ: 'מַה
 זֹאת לְךָ? וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: 'עֲתִיד הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
 לְהַבִּיא מַבּוּל לְעוֹלָם, אוֹלֵי יְשׁוּבוּ. עֲצֵי־גֹפֶר • כֶּף
 שְׂמוֹ, וְלָמָּה מִמֵּיךְ זֶה? עַל שֵׁם גְּפְרִית, שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם

לְהַמְחֹת בּוֹ. קַנִּים • מְדוּרִים מְדוּרִים, לְכָל בְּהֵמָה
 וְחַיָּה. בַּכֶּפֶר • זִפְת בַּלְשׁוֹן אֲרָמִי, וּמְצִינוּ בְּגִמְרָא
 'כַּפְרָא'. בְּתַבְתּוֹ שֶׁל מִלְּשָׁה, עַל־יְדֵי שֶׁהָיוּ הַמַּיִם תְּשִׁים,
 דִּיָּה בְּחֹמֶר מִבְּפָנִים וְזִפְת מִבְּחוּץ, וְעוֹד כְּדֵי שֶׁלֹּא
 יָרִיח אוֹתוֹ צְדִיק רִיח רַע שֶׁל זִפְת, אֲבָל כָּאֵן מִפְּנֵי
 חוֹזֵק הַמַּיִם, זִפְתָּה מִבַּיִת וּמִחוּץ.

~ נקודות משיחות קודש ~

משך זמן עשית התבה

עֲשֵׂה לְךָ תַּבַּת עֲצֵי־גֹפֶר וגו' (ו, יד) | צִרְיָךְ לְהַבִּין: מְדוּעַ הִתְעַכֵּב בְּעֲשִׂיַתָּהּ מִשָּׁךְ זְמַן רַב כֹּל־כֶּף,
 מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה הִיָּה מִשְׁתַּדֵּל בָּהּ (לִקַח טוֹב, פִּרְשָׁתְנוּ | וְלֹא נִזְדַּרְזוּ בְקִיּוּם הַצְּדוּוּי 'עֲשֵׂה לְךָ תַּבַּת עֲצֵי גֹפֶר' וּבְכַפְרָט
 שְׂבִיזָה תְלוּיָה הַצְּלַתוֹ וְקִיּוּם הָעוֹלָם כְּלוֹ?
 (בתחלתו)

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(יא) וַתִּתְקַלְקַל הָאָרֶץ לְפָנֵי ה' | (יג) וַאֲמַר ה' לְנֹחַ: כִּבְר קַרְב קַח כָּל
 וְנִתְמַלְאָה עֵשֶׁק. | בְּרִיָּה לְפָנֵי הַיּוֹת שֶׁנִּתְמַלְאָה הָאָרֶץ
 (יב) וַרְאָה ה' אוֹתָהּ כִּי נִתְקַלְקַלָּה כִּי | עֵשֶׁק בְּגִלְלָם, וְאָנִי אֲאָבִיד אוֹתָם
 כָּל הַבְּרִיּוֹת קָלְקַלוּ אֶת דַּרְכָּם עֲלֵיהָ. | מִמְּנָה.

יגיש לומר בפשטות:

צווי הקב"ה הנה "עשה לך תבת גו'", והיגו שנח בעצמו בקנה את התבה. ואם הנה צריך לעשות הכל לבד, מוכן היטב טעם אריכות הזמן. ואדרבה, מפלא הדבר שהספיק

לבנות תבת שלש מאות אמה ארך וכו' הכל בעצמו תוך מאה ועשרים שנה לבד, ולא קשה מידי.

(יעוין בלקוטי שיחות כרך טו, עמוד 34 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

(טו) וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֶתְּךָ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אָרְךָ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה רְחֹבָהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ:

(טז) צִהַר | תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל-אַמֶּה תִּכְלְנָה מִלְמַעְלָה וּפְתַח הַתֵּבָה בְּצַדָּהּ תַּשְׁעִים תַּחְתֵּימָה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה:

טו ודין דתעבד זתה תלת מאה אמה ארץ אמין ארץ אמין דתבותא חמשין אמין פתיה ותלתין אמין רומה:

טז נהור תעביד לתבותא ולאמתא תשכלנא מלעלא ותרעא דתבותא בסטרה תשוי מדורין ארעין תנגנין ותליתאין תעבדנא:

מכאן ומכאן (בספרים אחרים אינו). בצדדה תשים • שלא יפלו הגשמים בה. תחתים שנים ושלושים • שלא עליות זו על גב זו, עליונים לאדם, אמצעים למדור, תחתים לזבל (שם).

יז ואנא הא אנא מיתי ית טופנא מניא על ארעא לחבלא כל בסרא די בה רוחא דחיי מתחות שמניא כל די בארעא ימות:

יג צהר • יש אומרים: חלון, יגיש אומרים: אגן טובה המאירה להם (בראשית רבה שם). ואל-אמה תכלנא מלמעלה • כסויה משפע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה, כדי שיזיבו המים למטה

(יז) וְאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת-הַמַּבּוּל מִיּוֹם עַל-הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל-בָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ יָגוּעַ:

יח ואני הנני מביא • הנני מוכן להסכים עם אותם שזרזוני ואמרו לפני כפר: "מה אננוש פייתזכרנו". מבול • שבלה את הכל, שבלבל את הכל, שהוביל את הכל מן הגבוה לנמוך. וזהו לשון

אונקלוס, שתרגם 'טופנא', שהצף את הכל והביאם לבבל שהיא צמקה, לכך נקראת שנער, שננערו שם כל מתי מבול, (ספרים אחרים: מימי, וכן הגיה מהרש"ל ב'קמט שלמה' במסכת שבת).

(יח) וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבֵאתִי אֶל-הַתֵּבָה אִתְּךָ וּבִנְיָךָ וְאִשְׁתְּךָ וּגְיִר-בְּנֵיךָ אִתְּךָ:

יט והקמתי את בריתי • (בראשית רבה): ברית הנה צריך על הפרות שלא ירקבו ויעפשו, ושלא יהרגוהו

יח ואקם ית קימי עמך ותעול לתבותא את ובניך ואתתך וגשי בניך עמך:

יט רשעים שבדור. אתה ובניך ואשתך • האנשים לבד והנשים לבד, מכאן שנאסרו בתשמיש המטה (שם).

(יט) וּמִכָּל-הַחַי מִכָּל-בָּשָׂר שְׁנַיִם מִכָּל תְּבִיא אֶל-הַתֵּבָה לְהַחִיֹּת אִתְּךָ זָכָר וּנְקֵבָה יְהִיוּ:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(טו) וזהו שיעור מדות אשר תעשה אותה: שלש מאות אמה ארצה וחמשים אמה רחבה ושלושים אמה גובהה. (טז) ועשה לה תאורה, ועד אמה תשלים אותה בשפוע הגג בגובה, והתקן לה דלת בצדה, ומפלסים - תחתון ושני ושלישי - תעשה אותה. (יז) ואני אביא את המבול מים על הארץ לכלות מפתח השמים כל בריה אשר בה רוח חיות, וכל אשר בארץ ימות. (יח) ואקם את הבטחתי לך כי תכנס אל התבה אתה ובניך ואשתך וגשי בניך אתך.

שיעור יומי ליום שני כ"ו תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום - ז - פרשת נח
כש"י • ומפל-החי • אפלו שדים (תניגה טו) • שנים מפל • מן הפחות שבהם לא פחתו משנים, אחד זכר ואחד נקבה.

(כ) מהעוף למינהו ומן-הבהמה למינה מפל רמש האדמה למינהו שנים מפל יבאו אליך להחיות:

כש"י • מהעוף למינהו • (בראשית רבה) אותן שדבקו במיניהם, ולא השחיתו דרכם. ומאליהם באו, וכל שהתבה קולטתו הכניס בה.

(כא) ואתה קח-לך מפל-מאכל אשר יאכל ואספת אליו והיה לך ולהם לאכלה:

(כב) ויעש נח ככל אשר צוה אתו אלהים פן עשה:

כש"י • ויעש נח • זה בגנן התיבה (סנהדרין קח) •

~ יום שני כ"ו תשרי ~

ז (א) ויאמר יהוה לנח בא-אתה וכל-ביתך אל-התיבה כי-אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה:

כש"י • ראיתי צדיק • ולא נאמר "צדיק תמים". מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו, וכלו שלא בפניו (ב"ר) •

~ נקודות משיחות קודש ~

לבוא אל ה"תיבה" - ולצאת ממנה

בא אתה וכל ביתך אל התיבה (ז, א)

מפורסמת היא תורת הפעל-שם-טוב על פסוק זה (הובא בהוספות ל'כתר שם טוב' ס"ח ואילך. ובכ"מ), אשר "תיבה" רומז לתיבות התורה והתפלה, והפירוש "בא אל התיבה" הוא שיהידי צריך "לבוא" ולהכניס את עצמו בתוך תיבות התורה והתפלה.

ולכאורה הדבר פלא, דהרי בהמשך הפרשה (ח, טו) מצוה הקב"ה לנח - "צא מן התיבה"! ולפירוש הפעל-שם-טוב, ש"תיבה" קאי על התיבות הקדושות דתורה והתפלה - איך ייתכן הדבר?
אלא שבאמת כף הוא הסדר בעבודת האדם, שמצד הפננה של "דינה בתחוננים" נדרש הוא לצאת

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(יט) ומן כל חי, מן כל ברה, זוגות מן הכל, פנסו אליך כדי שיהיו. האדמה למינהו, זוגות מן הכל, פנסו אליך כדי שיהיו. (כא) ואתה, קח לך מפל מזון הראוי לאכילה ואספתו אליך, וכך יהיה לך ולהם למאכל. (כב) ויעש נח ככל שפקד ה' עליו, ככה עשה. (כא) ויאמר ה' לנח: הכנס אתה וכל בני ביתך אל התיבה היות שאני ראיתיך עושה-טוב לפני בדור הזה.

שינויי הזמנים האפשריים; ואז, כאשר תדור הוא בתורה ובתפלה ובכל הפרטים, יש בידו הכח לעבודה ד"צא מן התיבה" – שיוצא לעולם התחתון ומקדשו להיות "דירה לו ותברך".

(ע"פ שיחת מוצש"ק פרשת חיי שרה תש"מ, וש"פ נח תשמ"ה – מתוך 'לקראת שבת')

מהתבודדותו והסתגרותו בתדרו עם תיבות התורה והתפלה, ולהביא אל העולם כולו את אור הקדושה. יחד עם זה, מוכרחת ההכנה של "בא אל התיבה". כלומר: ראשית-כל צריך יהודי להשקיע את עצמו בתוך ה"תיבה" דתורה ותפלה, ולהיות שם משך זמן של "שנה תמימה" (פרש"י פרשתנו ח, יד), הכוללת בתוכה את כל

ב מכל בעירא דכניא תסב לך שבועא שבועא דכר ונקבא ימן בעירא דלא איתהא דכניא היא תרין דכר ונקבא:

(ב) **מְכַל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח-לָךְ שְׁבַעַה שְׁבַעַה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הִוא שָׁנִים אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ:**

כ"ט • הטְהוֹרָה • העֲתִידָה להיות טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, לְמַדְנוּ שֶׁלְמַד נַח תוֹרָה (עירובין יח). **שְׁבַעַה שְׁבַעַה • כְּדִי שִׁיקְרִיב מֵהֶם קֶרְבָּן בְּצֵאתוֹ.**

ג אף מעופא דשמאי שבועא שבועא דכר ונקבא לקימא זרעא על אפי כל ארעא:

(ג) **גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם שְׁבַעַה שְׁבַעַה זָכָר וּנְקֵבָה לַחַיִּים זֶרַע עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ:**

כ"ט • גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגו' • בְּטְהוֹרִים – הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וְלַמַּד סְתוּם מִן הַמְּפָרֵשׁ.

ד ארי לזמן יומין עוד שבועא אגא מחת מטרא על ארעא ארבעין ומין וארבעין לילון ואמחי ית כל יקומא די עבדת מעל אפי ארעא:

(ד) **כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבַעַה אֲנֹכִי מִמַּטִּיר עַל-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמַחִיתִי אֶת-כָּל-הַיְקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה:**

שנה לחיי נח. כי לַיָּמִים עוֹד • מהו עוד? זמן אחר זמן זה, נוסף על מאה ועשרים שנה. אַרְבָּעִים יוֹם • כַּנֶּגֶד יצירת הולד, שְׁקָלְקְלוּ לְהַטְרִיחַ לְיוֹצְרָם לְצוּר צוּרַת מְזוּרִים.

כ"ט • כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבַעַה • (סנהדרין קח) אלו שבועת ימי אבלו של מתושלח הצדיק, שחס הקדוש-ברוך-הוא על כבודו ועבב את הפרענות. צא וחשב שנותיו של מתושלח, ותמצא שהם כלים בשנת שש מאות

(ה) **וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכָל אֲשֶׁר-צִוָּהוּ יְהוָה:** כ"ט • וַיַּעַשׂ נֹחַ • זֶה בִּיאָתוֹ לַתְּבָה.

ו ונח בר שת מאה שנין וטופנא הנה מאא על ארעא:

(ו) **וַנַּח בֶּן-שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמְּבּוּל הָיָה מַיִם עַל-הָאָרֶץ:**

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

הַיְקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי. (ח) וַעֲשֵׂה נַח כְּכָל אֲשֶׁר פָּקַד ה' עָלָיו. (י) וַנַּח הָיָה בֶן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה בְּעַת שְׁהִי מִי הַמְּבּוּל עַל הָאָרֶץ.

שְׁבַעַה-שְׁבַעַה זָכָר וּנְקֵבָה, כְּדִי שִׁיחִי בְיַחַד עִם תּוֹלְדוֹתֵם עַל פְּנֵי הָאָרֶץ. (ד) כִּי אַחַר שְׁבַעַה יָמִים, אֲמַטִּיר עַל הָאָרֶץ בְּמִשְׁךְ אַרְבָּעִים יָמִים וְאַרְבָּעִים לַיְלוֹת, וְאֲמַחֶה מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ אֶת כָּל

מְכַל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרוֹת תִּקַּח שְׁבַעַה-שְׁבַעַה זָכָר וּנְקֵבָה, וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָן טְהוֹרוֹת שְׁנֵי בְּנֵי זוּג, זָכָר וּנְקֵבָה. (ג) וְכֵן מִן הַמְּעוֹפְפִים בַּשָּׁמַיִם,

וַיָּבֵא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי־בָנָיו אִתּוֹ אֶל־הַתֵּבָה מִפְּנֵי מֵי הַמַּבּוּל:

וַיָּבֵא נֹחַ וּבָנָיו • הָאֲנָשִׁים לְבַד וְהַנְּשִׁים לְבַד, לְפִי שְׂנֵאָסְרוּ בְּתַשְׁמִישׁ הַמַּטָּה מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם שְׂרוּי בְּצַעַר. מִפְּנֵי מֵי הַמַּבּוּל • אִף נֹחַ מִקְטַנֵּי אָמְנָה הָיָה, מֵאֲמִין

מִן־הַתֵּבָה הַטְּהוֹרָה וּמִן־הַתֵּבָה אֲשֶׁר אֵינָה טְהוֹרָה וּמִן־הָעוֹף וְכָל אֲשֶׁר־רָמַשׁ עַל־הָאָרֶץ:

שָׁנִים שָׁנִים בָּאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה זָכָר וּנְקֵבָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ:

כִּי־בָאוּ אֵל נֹחַ • מְאֲלִיחֵן • שָׁנִים שָׁנִים • כָּל־שָׁנִים בְּמִנְיָן זֶה, מִן הַפְּחוֹת הָיוּ שָׁנִים:

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּדֶרֶךְ מַמְלֵא

ובדוגמת הסיפור הידוע על הבעל-שם טוב, שפעם נצרך לדבר מסוים, הלך לאחד הבתים והקיש על החלון, ובלי לחכות למענה חזר לביתו (ואמר: כף באו אליו ונתנו לו את מבוקשו). וכששאלו אותו: ממה נפשך – אם הוא סומך על הנס, מדוע בכלל עליו להקיש על החלון? ואם ברצונו לפעול בדרך הטבע, הרי עליו לחכות עד שיענו לו!

והשיב הבעל-שם טוב, כי רצונו של הקב"ה הוא שיהודי יעשה "כלי", פעולה טבעית, ופעולה זו יכולה להיות אפילו פעולה קטנה כמו נקישת בחלון; ולאחר שהוא מצידו עשה את שלו, יכול הוא כבר לחזור לביתו, ושאר כל הענינים יפעלו מעצמם!...

(על-פי שיחת ש"פ נח תשמ"ה – מתוך 'לקראת שבת')

שָׁנִים שָׁנִים בָּאוּ אֵל נֹחַ אֶל הַתֵּיבָה זָכָר וּנְקֵבָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֶת נֹחַ
"בָּאוּ אֵל נֹחַ – מְאֲלִיחֵן" (ו, ט. רש"י)
נֹחַ לֹא הִתְעַסַּק בְּהַבְאָת בְּעַל־הַחַיִּים אֶל הַתֵּבָה, אֲלָא הֵם בָּאוּ "מְאֲלִיחֵן". וְהִינּוּ, שְׁלֹאֲחַר שָׁנַח הַכִּיִּן אֶת הַתֵּיבָה, כְּפִי שְׂנֵצְטוּהָ עַל־יְדֵי הַקֶּבֶ"ה – הִתְקַבְּצוּ וּבָאוּ כָּל בְּעַל־הַחַיִּים בְּדֶרֶךְ מַמְלֵא, כְּלִי הַשְּׂתַדְלוֹת מַצִּידוֹ שֶׁל נֹחַ. וְלִמְדוֹ מִכָּאן הוֹרָאָה נִפְלְאָה:
יהודי נדרש לעסוק במילוי שליחותו, "אני נבראתי לשמש את קוניי" (סוף מידושי); ואין לו לדאוג לשאר הענינים הנדרשים – כי כאשר הוא ממלא את שליחותו, יפעלו שאר הענינים בדרך ממלא, ללא השתדלות מיוחדת מצידו.

וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וּמֵי הַמַּבּוּל הָיוּ עַל־הָאָרֶץ: יוֹהֵרָה לְזִמְן שְׁבַעַת יוֹמִין וּמֵי טוֹפְנָא הָיוּ עַל אֶרֶץ:

(ז) וְנִכְנְסוּ נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי בָנָיו עִמּוֹ אֶל הַתֵּבָה מִפְּנֵי מֵי הַמַּבּוּל. הַזּוֹחֵל עַל הָאֲדָמָה.
(ח) מִן הַבְּהֵמוֹת הַמְּגִדְרוֹת טְהוֹרוֹת וּמִן הַבְּהֵמוֹת אֲשֶׁר אֵינָן מְגִדְרוֹת הַתֵּבָה, זָכָרִים וּנְקֵבוֹת, כְּפִי שֶׁפָּקַד

(יא) בַּשָּׁנָה שֵׁשׁ־מָאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי־נֹחַ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשְּׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל־מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ:

יא בַּשָּׁנָה שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנִים מֵאֵת לַחַיֵּי נֹחַ בְּיָרֵךְ תַּנְיָנָא בְּשַׁבְעַת עֶשְׂרָא יוֹמָא לְיָרֵךְא בְּיוֹמָא הַדִּין אֲתַבְּזֵעוּ כָּל מִבּוּעֵי תְהוֹמָא רַבָּא וְכוּי שְׁמִיָּא אֲתַפְתְּחוּ:

כ"י - בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי • רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: זֶה מִרְחֻשׁוֹן, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: זֶה אֵיךְ (סנהדרין קח) • נִבְקְעוּ • לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ תְהוֹם רַבָּה • מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, הֵם חָטְאוּ בְּ"רַבָּה רַעַת הָאָדָם", וְלָקְוּ בְּ"תְהוֹם רַבָּה".

(יב) וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה:

יב וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים יְמֵינָהּ וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: יב וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים יְמֵינָהּ וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: יב וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים יְמֵינָהּ וְאַרְבָּעִים לַיְלָה:

כ"י - וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ • וְלִהְיוֹן הוּא אָמַר: "וַיְהִי הַמַּבּוּל", אֵלֶּא כְּשֶׁהוֹרִידוֹן, הוֹרִידוֹן בְּרַחֲמִים, אִם יִחְזְרוּ יִהְיוּ גִשְׁמֵי בְּרַכָּה, וְכִשְׁלֹא חֲזְרוּ הָיוּ לְמַבּוּל. אַרְבָּעִים יוֹם וָגו' • אֵינן יוֹם רַאשׁוֹן מִן הַמִּנְיָן, לְפִי שְׁאֵין לַיְלָה חֶסֶד, חֲרִי י"ב מִמִּרְחֻשׁוֹן, וְכ"ח מִכִּסְלוֹ.

יג שְׁאֵין לַיְלָה עִמּוֹ, שְׁחָרִי כְּתִיב: "בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל מַעֲיָנוֹת", נִמְצְאוּ אַרְבָּעִים יוֹם כָּלִים בְּכ"ח בְּכִסְלוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁהַחֲדָשִׁים נִמְנִין כְּסֻדְרוֹן, אַחַד מִלֵּא וְאַחַד חֶסֶד, חֲרִי י"ב מִמִּרְחֻשׁוֹן, וְכ"ח מִכִּסְלוֹ.

(יג) בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם־וַחַם וַיִּפֹּת בְּנֵי־נֹחַ וְאַשֶׁת נֹחַ וּשְׁלֵשֶׁת נְשֵׁי־בָנָיו אִתָּם אֶל־הַתְּבָה:

יג בְּכַרְזָן יוֹמָא הַדִּין עָאֵל נֹחַ וְשֵׁם וַחַם וְחַם וַיִּפֹּת בְּנֵי נֹחַ וְאַשֶׁת נֹחַ וְחַתָּלָא נְשֵׁי כְּנֹהֵי עֵמָהוֹן לְתַבּוּתָא:

כ"י - בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה • לְמַדְדָּה הַפְּתוּב, שְׁהָיוּ בְּנֵי דוֹרוֹ אֹמְרִים: 'אֵלֹהֵינוּ רֹאִים אוֹתוֹ נִכְנָס לְתַבָּה, אֲנִי מְכַנְּסוֹ לְעֵינַי כָּלִים, וְנִרְאָה דְבַר מִי יָקוּם'.

(יד) הָמָּה וְכַל־הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכַל־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכַל־הָרֶמֶשׁ הָרֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ לְמִינֵהוּ וְכַל־הָעוֹף לְמִינֵהוּ כָּל צִפּוֹר כָּל־כַּנְּף:

יד אֲנִי וְכָל חַיָּתָא וְכָל חַיָּתָא לְזִנְהָ וְכָל בְּעִירָא לְזִנְהָ וְכָל רַחֲשָׂא דְרַחֲשָׂא עַל אֲרֻעָא לְזִנְהָ וְכָל עוֹפָא לְזִנְהָ כָּל צִפּוֹר כָּל דְּפָרַח:

כ"י - צִפּוֹר כָּל כַּנְּף • דְּבוּק הוּא, צִפּוֹר שֶׁל כָּל מִין כַּנְּף, לְרַבּוֹת חַגְבִּים (כַּנְּף זֶה, לְשׁוֹן נּוֹצָה, כְּמוֹ: וַיִּקְרָא א) "וְשָׂפַע אוֹתוֹ בְּכַנְפָיו", שְׂאֵפְלוֹ נּוֹצָתָה עוֹלָה. אִף כָּאֵן צִפּוֹר כָּל מִין מְרִאִית נּוֹצָה) •

(טו) וַיָּבֹאוּ אֵלֶיֶךָ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתְּבָה שְׁנַיִם שָׁנִים מִכָּל־הַבְּשָׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ חַיִּים:

טו וְעָלוּ עִם נֹחַ לְתַבּוּתָא תְּרִין תְּרִין מִכָּל בְּשָׂרָא דִּי בַּהּ רוּחָא דְחַיִּים:

(טז) וַהֲבֵאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל־בְּשָׂר בָּאוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר יְהוָה בַּעֲדוֹ:

טז וְעָלִיא דְבַר וְנִקְבָּא מִכָּל בְּשָׂרָא עָלוּ כְּמָא דִּי פְקִידָתָהּ יְיָ וְאֲגַן יְיָ (בְּמִימְרָה) עָלוּהִי:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(יא) בַּשָּׁנָה שֵׁשׁ מֵאוֹת לַחַיֵּי נֹחַ, בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּיּוֹם שְׁבַע־עָשָׂר בּוֹ (יז) בְּמִרְחֻשׁוֹן אֲרַחֲנוּ, בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם נִסְדְּקוּ כָּל פְּתָחֵי הַתְּהוֹמוֹת הַעֲצוּמִים, וּמֵאֲגָרֵי הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ.

(יב) וְנִמְשַׁף הַגֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יָמִים וְאַרְבָּעִים לַיְלֹת (עַד כַּח בְּכִסְלוֹ).

(יג) בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם מִמֶּשׁ, בְּתַחֲלַת הַמַּבּוּל (יז בְּמִרְחֻשׁוֹן), נִכְנָס נֹחַ יַחַד עִם שֵׁם וְחַם וַיִּפֹּת בְּנָיו, עִם אִשְׁתּוֹ וּשְׁלֵשׁ נְשֵׁי בָנָיו אִתָּם אֶל הַתְּבָה.

(יד) הֵם וְכָל הַחַיּוֹת לְמִינֵיהֶן וְכָל הַבְּהֵמוֹת לְמִינֵיהֶן וְשָׂר הָרֶמֶשׁ הַזּוֹחֵל עַל הָאָרֶץ לְמִינֵיהֶן וְכָל הַמְּעוֹפְפִים

(ד) "בַּעֲדָךְ וּבְעַד בְּנִיךָ", (איוב ב) "עוֹר בְּעַד עוֹר", (תהלים א) "מִגֵּן בְּעַדִּי", (שמואל א יב) "הַתְּפַלֵּל בְּעַד עַבְדֶּיךָ", כְּנָגְדָךְ עַבְדֶּיךָ.

כִּי יִסְגֵר ה' בְּעַדוֹ • הִגֵּן עָלָיו שְׁלֹא שִׁכְרוּהָ, הַקִּיף הַתְּבָה דְּבַיִם וְאַרְיֹת וְהָיוּ הוֹרְגִים בָּהֶם. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: סָגַר כְּנָגְדוֹ מִן הַמַּיִם. וְכֵן כָּל "בְּעַד" שֶׁבַּמִּקְרָא, לְשׁוֹן 'כְּנָגְדוֹ' הוּא: (בראשית כ) "בְּעַד כָּל־רַחֵם", (מלכים ב

~ יום שלישי כ"ז תשרי ~

יִוְהָה טוֹפְנָא אַרְבַּעִין יוֹמִין עַל אֶרֶץ אִי וְסִגְיָאוֹ מִיָּא וְנִטְלוּ יַת תְּבוּתָא וְאַתְרַמַּת מַעַל אֶרֶץ:

(י) וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל־הָאָרֶץ וַיִּרְבּוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת־הַתְּבָה וְתָרַם מֵעַל הָאָרֶץ:

כִּי יִסְגֵר מֵעַל הָאָרֶץ • מְשַׁקְעַת הָיְתָה בַּמַּיִם אַחַת־עֶשְׂרֵה אַמָּה, כְּסָפִינָה טְעוּנָה הַמְשׁוֹקְעַת מִקְצֵתָהּ בַּמַּיִם, וּמִקְרָאוֹת שֶׁלְּפָנֵינוּ יוֹכִיחוּ.

יח וְתִקִּיפוּ מִיָּא וְסִגְיָאוֹ לְחֻדָּא עַל אֶרֶץ וּמַהֲלֵכָא תְבוּתָא עַל אֶפְי מִיָּא:

(יח) וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבּוּ מְאֹד עַל־הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתְּבָה עַל־פְּנֵי הַמַּיִם:

כִּי יִסְגֵר וַיִּגְבְּרוּ • מֵאֲלֵהוּן.

יט וְמִיָּא תִקִּיפוּ לְחֻדָּא לְחֻדָּא עַל אֶרֶץ וְאַתְחַפִּיאוּ כָּל טוּרִיָּא רְמִיָּא דִּי תַחוּת כָּל שְׂמִיָּא:

(יט) וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל־הָאָרֶץ וַיִּכְסּוּ כָּל־הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר־תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם:

כ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵי אַמִּין מִלְּעֵלָא תִקִּיפוּ מִיָּא וְאַתְחַפִּיאוּ טוּרִיָּא:

(כ) חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְּמַעְלָה גָבְרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ הַהָרִים:

כִּי יִסְגֵר חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְּמַעְלָה • לְמַעְלָה שֶׁל כָּל גְּבוּהַ כָּל הַהָרִים, לְאַחַר שֶׁהָשׂוּ הַמַּיִם לְרֹאשֵׁי הַהָרִים.

כא וּמִית כָּל בְּשָׂרָא דְרַחֵשׁ עַל אֶרֶץ בְּעוֹפָא וּבִבְרִיָּא וּבְחַיָּתָא וּבְכָל רַחֲשָׂא דְרַחֵשׁ עַל אֶרֶץ וְכָל אֲנָשָׂא:

(כא) וַיָּגוּעַ כָּל־בְּשָׂר׃ הַרְמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל־הַשָּׂרִץ הַשָּׂרִץ עַל־הָאָרֶץ וְכָל הָאָדָם:

כב כָּל דִּי נִשְׁמַתָּא רוּחָא דְחַיִּין בְּאַנְפוּהִי מִכָּל דִּי בִּבְשָׂתָא מִיתוּ:

(כב) כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת־רוּחַ חַיִּים בְּאַפּוֹ מִכָּל אֲשֶׁר בַּחֲרָבָה מָתוּ:

כִּי יִסְגֵר נִשְׁמַת־רוּחַ חַיִּים • נִשְׁמָה שֶׁל רוּחַ חַיִּים. אֲשֶׁר בַּחֲרָבָה • וְלֹא דְגִים שְׂבִיִּים (סנהדרין קח).

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(כא) אַזִּי גָּנְעוּ כָּל יְצוּרֵי בְּשָׂר־וְדָם הַמְהַלְכִים עַל הָאָרֶץ, מִמְּעוֹפֵף עַד בְּהֵמָה וְעַד חַיָּה וְשָׂר הַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל הָאָרֶץ וְכָל בְּנֵי הָאָדָם.
(כב) כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים הַחַיּוֹת בְּאִפּוֹ מִכָּל הַנִּמְצָא בִּבְשָׂה – מָת.

(ט) וְכֹאשֶׁר הִתְעַצְמוּ הַמַּיִם מֵאֲדָרֵךְ מֵאֲדָרֵךְ עַל הָאָרֶץ, הִתְכַּסּוּ כָּל הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר תַּחַת כָּלל הַשָּׁמַיִם.
(כ) וְכֹאשֶׁר הִתְעַצְמוּ הַמַּיִם עַד גְּבוּהַ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מֵעַל הָאָרֶץ וְהִתְכַּסּוּ הַהָרִים.

(י) וְכֹאשֶׁר נִמְשַׁךְ הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יָמִים עַל הָאָרֶץ, הִתְרַבּוּ הַמַּיִם וְנִשְׂאוּ אֶת הַתְּבָה וְנִתְרוֹמְמָה מֵעַל הָאָרֶץ.
(יח) וְכֹאשֶׁר הִתְעַצְמוּ הַמַּיִם וְהִתְרַבּוּ מְאֹד עַל הָאָרֶץ, שָׁטַח הַתְּבָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם.

כג ומקחא ית כל יקומא די על אפי ארעא
מאנשא עד בעירא עד רחשא ועד עופא
דשמיא ואתמחיא מן ארעא ואשתאר ברם
נח ודי עמה בתבואתא :

(כג) וַיִּמַח אֶת־כָּל־הַיְקוּם | אֲשֶׁר | עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה
מֵאֲדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמְחוּ
מִן־הָאָרֶץ וַיִּשְׂאֵר אֶדְ־נֹחַ וְאֶשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּבֹהַ:

נח, זהו פשוטו. ומדרש אגדה: (כ"ה) גונח וכוהה דם
מטרח הבהמות והחיות. ויש אומרים שאחר מזונות
לארי, והפישו, ועליו נאמר: (משלי יא) "הן צדיק בארץ
ישלם".

ש"י וימח • לשון ויפעל הוא, ואינו לשון ויפעל,
והוא מגזרת "ויפן", "ויבן". כל תבה שסופה ה"א,
כגון: בנה, מחה, קנה, כשהוא נותן וי"ו יו"ד
בראשה, נקוד בחירי"ק תחת היו"ד. אף נח • לבד

~ נקודות משיחות קודש ~

הוראה כפולה בעבודת השליחות

וישאר אף נח

"אף נח – לבד נח, זהו פשוטו. ומדרש אגדה: הנה גונח
וכוהה דם" (ו, כג. רש"י)
בטעם שהיה נח "גונח וכוהה דם" – מביא רש"י ב'
פירושים: א) "מטרח הבהמות והחיות". ב) "איחר
מזונות לארי והפישו, ועליו נאמר הן צדיק בארץ
ישולם".

איברא, דכאשר יהודי מרגיל את עצמו שלא להתחשב
בטורח והקושי, אלא להתמסר לשליחותו של הקב"ה
בכל מצב – עלול הוא לחשוב, כי כשם שהוא מוכן
לותר על מנוחת הגוף שלו וצרכיו הגשמיים, כך ינהג גם
עם זולתו "בחזק יד" ויתבע ממנו שיותר על צרכיו
שלו;

וכד דייקת בב' פירושים אלו, מורים הם דרך בעבודת
ה':

ונהו שקא־משמע־לן הפירוש השני, שנת נענש רק משום
"שאחר מזונות לארי", והיינו כי לצרכי הזולת יש
לדאוג בשלימות, ואם מחסירים בכך או אפילו רק
מאחרים – מגיע על כך עונש חס־ושלום.

הפירוש הראשון, שנת הנה "גונח וכוהה דם מטרח
הבהמות והחיות" – מלמדנו עד כמה צריך יהודי
להתמסר לשליחותו, להשפיע ולסייע לאלו הנמצאים
בשפל המדרגה, ואפילו לכאלו שמצד מצבם הרוחני
נדמים כ"בהמות" ו"חיות"; גם אם הדבר כרוך בטורח
רב, עד כדי מצב של "גונח וכוהה דם" ר"ל, עליו
להמשיך ולקיים את שליחותו, ויהימה.

הגוי־אומר: מעצמך צריך אתה לתבוע מדרגות נעלות של
"אתכפיא"; אולם בשביל הזולת צריך אתה להעמיד את
כל מה שהוא צריך, "אפילו סוס לרכב עליו ועבד לרוץ
לפניו", בעתו ובזמנו!

(על־פי לקוטי־שיחות, כרך ה, ע' 35 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

כד ותקיפו מיא על ארעא מאה וחסמין
יומין :

(כד) וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל־הָאָרֶץ חֲמֵשִׁים וּמֵאֵת יוֹם:

א ודכיר יי ית נח וית כל חתא וית כל
בעירא די עמה בתבואתא ואעבר יי רוחא על
ארעא ונחו מיא :

ח (א) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת כָּל־חַיְהוּהוּ וְאֶת־
כָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּבֹהַ וַיַּעֲבֵר אֱלֹהִים רוּחַ
עַל־הָאָרֶץ וַיִּשְׁכּוּ הַמַּיִם:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(א) וזכר ה' את נח ואת כל החיות
והבהמות אשר עמו בתבה, וצוה ה'
את הרוח לנשב על הארץ, ובגשיבתה
נגרעו המים.

בתבה. (כד) וכך התעצמו המים על הארץ
מאה וחמשים ימים (עד ר"ח סיון אחרנו
לבריאה).

(כג) ומחו המים את כל היקום אשר
על פני האדמה, מאדם עד בהמה עד
זוחלים ועד המעופפים בשמים, נמחו
מן הארץ, ונשאר נח בלבד ואשר איתו

אֱלֹהִים אֶת נַח וְגו' • מה זכר להם לבהמות? זכות שלא השחיתו דרכם קדם לכן, וְשָׁלָא שִׁמְשׁוּ בַתְּבָה • וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ • רוּחַ תַּנְחֹמִין וְהִנָּחָה עֲבָרָה לַפָּנִי • עַל הָאָרֶץ • עַל עֶסְקֵי הָאָרֶץ • וַיִּשְׁפּוּ • כְּמוֹ: (אסתר ב) "כְּשׁוֹף חֲמַת הַמֶּלֶךְ", לְשׁוֹן הַנְּחֹת חֲמָה •

כ"י • וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים • זֶה הַשֵּׁם, מִדַּת הַדִּין הוּא, וְנִהְיֶינָה לְמִדַּת רַחֲמִים עַל-יְדֵי תַפְלַת הַצְּדִיקִים, וְרַשְׁעֵתָם שֶׁל רַשְׁעִים הוֹפְקֶת מִדַּת רַחֲמִים לְמִדַּת הַדִּין, שְׁנֵאמַר: (בראשית ו) "וַיֹּרֶא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם וַיִּזְכֹּר וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחֶה" וְהוּא שֵׁם מִדַּת רַחֲמִים • וַיִּזְכֹּר

ב) וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנַת תְּהוֹם וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם וַיִּכְלָא בְּהֵן • וַיִּמְנַע, כְּמוֹ: (תהלים מ) "לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ", (בראשית כג) "לֹא יִכְלָה מִמֶּךָ" •

ב) וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנַת תְּהוֹם וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם וַיִּכְלָא בְּהֵן • וַיִּמְנַע, כְּמוֹ: (תהלים מ) "לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ", (בראשית כג) "לֹא יִכְלָה מִמֶּךָ" •

הַגֵּשֶׁם מִן-הַשָּׁמַיִם:

ג) וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הַלֶּחָדָשׁ וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם מִקִּצָּה חֲמֻשִׁים וּמֵאֵת יוֹם: כ"י • מִקִּצָּה חֲמֻשִׁים • כְּשֶׁנִּפְתַּחוּ כְּתִיב: "כֹּל מַעֲיֵנוֹת", וְכֹאֵן אֵין כְּתִיב "כֹּל", לְפִי שְׁנִשְׁתִּירוּ מֵהֶם אוֹתָן שֵׁשׁ בְּהֶם צִרְף לְעוֹלָם, כְּגוֹן חֲמֵי טְבָרְיָא וְכִיּוֹצֵא

כ"י • וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנַת • כְּשֶׁנִּפְתַּחוּ כְּתִיב: "כֹּל מַעֲיֵנוֹת", וְכֹאֵן אֵין כְּתִיב "כֹּל", לְפִי שְׁנִשְׁתִּירוּ מֵהֶם אוֹתָן שֵׁשׁ בְּהֶם צִרְף לְעוֹלָם, כְּגוֹן חֲמֵי טְבָרְיָא וְכִיּוֹצֵא

ד) וַתִּנַּח הַתְּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרַט: כ"י • מִקִּצָּה חֲמֻשִׁים וּמֵאֵת יוֹם • הַתְּחִילוּ לַחֲסֹר, וְהוּא אֶחָד בְּסִינּוֹן, כִּי צַד? - בְּכ"ז בְּכִסְלוֹ פִסְקוֹ

ג) וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הַלֶּחָדָשׁ וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם מִקִּצָּה חֲמֻשִׁים וּמֵאֵת יוֹם:

ה) וַתִּנַּח הַתְּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרַט: הוּמֵיָא הוּוּ אֶזְלִין וְחִסְרִין עַד יִרְחָא עֲשִׂירָאָה בְּעֲשִׂירָאָה בְּחַד לְיִרְחָא אַתְחִזִּיאָה רִישֵׁי טַרְיָא:

ד) וַתִּנַּח הַתְּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרַט:

ו) וַתִּנַּח הַתְּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרַט: הוּמֵיָא הוּוּ אֶזְלִין וְחִסְרִין עַד יִרְחָא עֲשִׂירָאָה בְּעֲשִׂירָאָה בְּחַד לְיִרְחָא אַתְחִזִּיאָה רִישֵׁי טַרְיָא:

ה) וַתִּנַּח הַתְּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרַט:

ז) וַתִּנַּח הַתְּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרַט: הוּמֵיָא הוּוּ אֶזְלִין וְחִסְרִין עַד יִרְחָא עֲשִׂירָאָה בְּעֲשִׂירָאָה בְּחַד לְיִרְחָא אַתְחִזִּיאָה רִישֵׁי טַרְיָא:

ז) וַתִּנַּח הַתְּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרַט:

ח) וַתִּנַּח הַתְּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרַט: הוּמֵיָא הוּוּ אֶזְלִין וְחִסְרִין עַד יִרְחָא עֲשִׂירָאָה בְּעֲשִׂירָאָה בְּחַד לְיִרְחָא אַתְחִזִּיאָה רִישֵׁי טַרְיָא:

ח) וַתִּנַּח הַתְּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרַט:

ט) וַתִּנַּח הַתְּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרַט: הוּמֵיָא הוּוּ אֶזְלִין וְחִסְרִין עַד יִרְחָא עֲשִׂירָאָה בְּעֲשִׂירָאָה בְּחַד לְיִרְחָא אַתְחִזִּיאָה רִישֵׁי טַרְיָא:

ט) וַתִּנַּח הַתְּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרַט:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

- (ב) וְהִסְתַּמְּמוּ מַעֲיֵנוֹת מִי הַתְּהוֹם וַיִּמְנַע הַשֵּׁם מִן מֵאָה וְחֲמֻשִׁים יָמִים.
- (ד) וַעֲגָנָה הַתְּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּיוֹם הַשְּׁבִיעָה עֶשְׂרֵי בּוּ (זוּ בְּנִסּוֹן אֲחֵרִינִי)
- (ג) וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנַת תְּהוֹם מֵעַל הָאָרֶץ כֹּל הַיָּמִים וַיִּמְנַע הַשֵּׁם מִן מֵאָה וְחֲמֻשִׁים יָמִים.

הָאֲדָמָה. וְאִם תֹּאמְרוּ בְּאֵלֹהִים נִרְאוּ, נִמְצָא שֶׁחָרְבוּ בְּמִרְחֻשׁוֹן וְהוּא קוֹרָא אוֹתוֹ "רֵאשׁוֹן", וְאִין זֶה אֵלָא תְּשַׁרְי, שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן לְבְרִיאַת עוֹלָם, וְלְרַבֵּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא נִיָּסָן.

(ו) וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת־חַלּוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה:

כ"ט - מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם • מִשְׁנֵאוֹ רֵאשִׁי הַהָרִים. אֵת חַלּוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה • לְצַהֵר (כ"ט), וְלֹא זֶה פִּתַח הַתֵּבָה הַעֲשׂוּי לְבִיאָה וּיְצִיאָה.

(ז) וַיִּשְׁלַח אֶת־הָעֹרֵב וַיֵּצֵא יְצוֹא וְשׁוֹב עַד־יִבְשֶׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ:

כ"י - יְצוֹא וְשׁוֹב • הוֹלֵךְ וּמְקִיף סְבִיבוֹת הַתֵּבָה, וְלֹא הֵלֵךְ בְּשְׁלִיחוֹתוֹ, שֶׁהָיָה חוֹשֵׁדוֹ עַל בַּת זוּגוֹ, כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינּוּ ב'אֲגַדַּת חֶלֶק' (סנהדרין קח). עַד יִבְשֶׁת הַמַּיִם • פְּשוּטוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ, אֲבָל מִדְּרַשׁ אֲגַדָּה: מוֹכֵן הָיָה הָעוֹרֵב לְשְׁלִיחוֹת אַחֲרָת, בְּעַצִּירַת גְּשָׁמִים בִּימֵי אֱלֹהֵינוּ, שְׁנֵאָמַר (מלכים א' י'): "וְהָעוֹרְבִים מְבִיאִים לוֹ לֶחֶם וּבִשָּׂר".

(ח) וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה מֵאֹתוֹ לְרֹאוֹת הַקָּלוֹ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ:

כ"ג - וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה • לְסוֹף שְׁבָעָה יָמִים, שֶׁהָרִי כְּתִיב: "וַיִּיחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵיהֶם". מְכַלֵּל זֶה אִתָּה לְמַד, שֶׁאֵף בְּרֵאשׁוֹנָה הוֹחִיל שְׁבָעָה יָמִים. וַיִּשְׁלַח • אִין זֶה לְשׁוֹן שְׁלִיחוֹת, אֵלָא לְשׁוֹן שְׁלוּחַ, שֶׁלְּחָה לְלַכַּת לְדַרְכָּהּ, וּבְזוֹ יֵרָאֵה אִם קָלוֹ הַמַּיִם, שֶׁאִם תִּמְצָא מְנוּחַ, לֹא תָשׁוּב אֵלָיו.

(ט) וְלֹא־מָצְאָהּ הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף־רַגְלָהּ וַתָּשֶׁב אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה כִּי־מַיִם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יְדוֹ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה:

(י) וַיִּחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵיהֶם וַיִּסְּף שֶׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה מִן־הַתֵּבָה:

כ"ד - וַיִּחַל • לְשׁוֹן הַמְתַּנָּה, וְכֵן (איוב כט): "לִי שְׁמַעוּ וַיִּחַלוּ", וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּמִקְרָא.

(יא) וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לֵעֵת עֶרֶב וְהָנְה עַל־הַזָּיִת טָרַף בְּפִיהָ וַיֵּדַע נֹחַ כִּי־קָלוֹ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ:

כ"ה - וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לֵעֵדוֹן רִמְשָׁא וְהָא טָרַף זֵיתָא תְּבִיר נְחִית בְּפוּמָה וַיֵּדַע נֹחַ אֲרִי קָלִיאוֹ מִיָּא מֵעַל אֲרֶעָא:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג) (1) לְאַחַר אַרְבָּעִים יָמִים (י באב א'תרכ"ו), פִּתַח נֹחַ אֵת אֲשֶׁנֵּב הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה. (2) וְהַפְרִיחַ הַחוּצָה אֵת הָעוֹרֵב, וְזֶה מְצִדוֹ הַתְּמִיד בִּיצִיאָה וּבַחֲזָרָה עַד אֲשֶׁר יָבִשׁוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָדָמָה. (3) וְלְאַחַר מִפְּנֵי הַפְרִיחַ מֵעַמּוֹ הַחוּצָה אֵת הַיּוֹנָה, לְרֹאוֹת הָאֵם קָלוֹ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ. (4) וְלֹא מָצְאָהּ הַיּוֹנָה מְנוּחָה לְרַגְלָהּ וְחֲזָרָה אֵלָיו, אֵל הַתֵּבָה, כִּי הָיָה מַיִם עַל כָּל־פְּנֵי הָאָרֶץ, וְהוֹשִׁיט אֵת יָדוֹ וְלָקְחָהּ וְהִכְנִיסָהּ אֵלָיו, אֵל הַתֵּבָה. (5) וְהַמְתִּין בְּסִבְלָנוֹת עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵיהֶם, וְשׁוֹב הַפְרִיחַ אוֹתָהּ הַחוּצָה מִן הַתֵּבָה. (6) וּבָאֵה אֵלָיו לֵעֵת עֶרֶב וְהָנְה עַל־הַזָּיִת עַץ זֵית תְּלוּשׁ בְּפִיהָ, אֲזַי יֵדַע כִּי הַמַּיִם קָלוֹ כְּבָר מֵעַל הָאָרֶץ.

ומדַּבֵּר אַגְדָּה: לְשׁוֹן מְזוּזָן, וְדַרְשׁוּ (עירובין יח): בְּפִיָּה, לְשׁוֹן מְאָמֵר. אַמְרָה: 'יְהִי מְזוּזוֹתֵי מְרוּרִין פְּנֵית בְּיָדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְלֹא מִתּוֹקִין כְּדָבָשׁ בִּיְדֵי בְּשׂוּר־וָדָם'.

כִּי-יִטְרַף בְּפִיָּה • אוֹמֵר אֲנִי שְׂזָכָר הִיָּה, לִכֵּן קוֹרְאוּ פְּעָמִים לְשׁוֹן זָכָר וּפְעָמִים לְשׁוֹן נִקְבָּה, לְפִי שֶׁפֶל יוֹנָה שֶׁבִּמְקָרָא לְשׁוֹן נִקְבָּה, כְּמוֹ (שיר השירים ה): "כִּי־זִנִּים עַל אִפְיָקִי מִים רוֹחֲצוֹת", (יחזקאל ז): "כִּי־זִנִּי הִגַּאֲיוֹת בְּלִם הוֹמוֹת", (הושע ז): "כִּי־זִנָּה פוֹתָה". טְרַף • חֲטָף,

יב וְאוֹרִיף עוֹד שְׂבָעָה יוֹמִין אַחֲרָיִךְ וְשִׁלַּח יָת יוֹנָה וְלֹא אוֹסִיפֶת לְמִתּוֹב לְוֹתָה עוֹד:

(יב) וַיִּיחַל עוֹד שְׂבַעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה וְלֹא-יִסְפָּה שׁוֹב־אֵלָיו עוֹד:

כִּי-יִיחַל • הוּא לְשׁוֹן וַיִּחַל, אֶלֶּא שְׂבָעָה לְשׁוֹן וַיִּפְעַל וְזֶה לְשׁוֹן וַיִּתְפַּעַל: וַיִּחַל, וַיִּמְתֵּן. וַיִּיחַל, וַיִּתְמַתֵּן.

יג וְהָיָה בַּשָּׁתָּה מֵאָה וְחֹד שָׁנִין בְּקִדְמָאָה בְּחֹד לִירְחָא נְגוּבוּ מִיָּא מְעַל אַרְעָא וְאַעֲדֵי נַח יָת חוֹפְאָה דְּתַבּוּתָא וְחֻזָּא וְהָא נְגוּבוּ אִפְּי אַרְעָא:

(יג) וַיְהִי בְּאַחַת וּשְׁש־מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסַּר נָח אֶת-מִכְסָּה הַתֵּבָה וַיִּירָא וְהִנֵּה חָרְבוּ פְּנֵי הָאָרֶמֶת:

כִּי-יִבְרָאשׁוֹן • לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא תַּשְׁרִי, וּלְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא נִיָּסָן (ראש השנה יב). חָרְבוּ • נַעֲשֶׂה כְּמִין טִיט, שֶׁקָּרְמוּ פְּנֵיהָ שֶׁל מַעֲלָה.

יד וּבִירְחָא תְּנַיְנָא בְּעֶשְׂרִין וְשִׁבְעָא יוֹמָא לִירְחָא יְבִישׁת אַרְעָא:

(יד) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וָעֶשְׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ יבִּשָׁה הָאָרֶץ:

דור המבול, שָׁנָה תְּמִימָה הִיָּה. יבִּשָׁה • נַעֲשֶׂה גְרִיד כְּהַלְכָתָה.

כִּי-יִבִּשָׁעָה וָעֶשְׂרִים • וּרְיָדְתָן בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בִּי"ז, אֵלוּ י"א יָמִים שֶׁהַחֲמָה יִתְרָה עַל הַלְבָנָה, שֶׁמִּשְׁפֵּט

~ נקודות משיחות קודש ~

גַּם חֹדֶשׁ הַעֲבוּר (פמ"ג יוד פ"ד סכ"ד). וּמִכְנִיָן שֶׁבִּשְׁנַת הַמַּבּוּל לֹא שִׁמְשׁוּ הַמַּזְלוֹת, וְשָׁנָה זוֹ לֹא נִכְנְסָה לְמִסְפַּר שָׁנֵי עוֹלָם לְגַבִּי כְּמָה דְּבָרִים – לֹא נִחְשְׁבָה לְשָׁנָה גַּם לְעִנְיָן זֶה.

שֶׁמִּשְׁפֵּט דּוֹר הַמַּבּוּל, שָׁנָה תְּמִימָה הִיָּה (רש"י ח, יד) אִמְרוּ רַבֵּי, שֶׁבְּרִיָּה שְׂאִין בַּה עֶצֶם, אֵינָה חִיָּה שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וְאֵינָה מִתְקַיֶּמֶת י"ב חֳדָשׁ (חולין נח, א. ירושלמי שבת פ"א, ג). וְקָשָׁה, אִיךָ הִתְקַיְּמוּ בְּרִיּוֹת אֵלוּ בַּתֵּבָה. וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, דְּהִנֵּה דְּבָר זֶה תְּלוּי בְּסִבּוּב הַמַּזְלוֹת וּבְקִדְוֶשׁ הַחֲדָשִׁים, שֶׁהָרִי אִם נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה, מִתְקַיֶּמֶת בְּרִיָּה כְּזוֹ י"ג חֳדָשִׁים,

(רשימות, חוברת סד)

~ יום רביעי כ"ח תשרי ~

טו וּמִלֵּיל י"ז עַם נַח לְמִיָּמֵר:

(טו) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ לֵאמֹר:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(יד) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי, בְּיוֹם הַשְּׂבָעָה וָעֶשְׂרִים בּוֹ יבִּשָׁה הָאָרֶץ. (טו) אַז דְּבַר ה' אֶל נֹחַ בְּאַמִּירָה:

מאות ואחת, בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן מִן הַחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן כְּלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ, וְהִסִּיר נַח אֶת מִכְסָּה הַתֵּבָה וְהִבִּיט וְהִנֵּה כָּבֵד הַתֵּיבָשׁוּ פְּנֵי הָאָדָמָה.

(יב) וְהִמְתִּין בְּסִבְלָנוֹת עוֹד שְׂבַעַת יָמִים אַחֲרָיִם, וְשׁוֹב הַפְּרִיחַ אוֹתָהּ וְלֹא הוֹסִיפָה לְחַזֵּר אֵלָיו לְאַחַר מִכָּן. (יג) וְכֹאשֵׁר הִיָּה נַח בְּשִׁנְתּוֹ הַשָּׁשׁ

(טז) צא מן־התבה אתה ואשתך ובניך ונשי־בניך
 טז פוק מן תבותא את ואתתך ובניך ונשי
 בניך עמך:
 אתך:

כ"ט - אתה ואשתך וגו' • איש ואשתו, כאן התיר להם תשמיש המטה.

(יז) פלה־חיה אשר־אתך מפל־בשר בעוף ובבהמה
 ובכל־הרמש הרמש על־הארץ היצא אתך ושרצו
 בארץ ופרו ורבו על־הארץ:
 יז כל חיתא דעמך מפל בשרא בעופא
 ובבעירא ובכל רחשא דרחש על ארעא
 אפיק עמך ויתגלדון בארעא ויפשוין ויסגון
 על ארעא:

כ"ט - הוצא • "הוצא" כתיב, "היצא" קרי. "היצא",
 אמר להם שיצאו. "הוצא", אם אינם רוצים לצאת,
 הוציאם אתה. ושרצו בארץ • ולא בתבה, מגיד
 שאף הבהמה והעוף נאסרו בתשמיש.

(יח) ויצא־נח ובניו ואשתו ונשי־בניו אתו:
 יח ונפק נח ובנוהי ואתתה ונשי בניוהי
 עמה:

(יט) פלה־חיה פלה־רמש וכל־העוף כל רומש
 על־הארץ למשפחתיהם יצאו מן־התבה:
 כ"ט - למשפחתיהם • קבלו עליהם על־מנת לדבק במינו.
 יט כל חיתא כל רחשא וכל עופא כל דרחש
 על ארעא לזרעיתהון נפקו מן תבותא:

(כ) ויבן נח מזבח ליהוה ויקח מפל הבהמה הטוהר
 ומפל העוף הטוהר ויעל עלת במזבח:
 כ ויבנא נח מדבחא קדם יי ונסיב מפל
 בעירא דכנא ומפל עופא דכי ואסיק עלון
 במדבחא:

כ"ט - מפל הבהמה הטוהר • אמר: לא צנה לי הקדוש־ברוך־הוא להכניס מאלו שבעה שבעה, אלא כדי
 להקריב קרבן מהם (בראשית רבה, פרשה כ"ו ופרשה ל"ד) •

(כא) וירח יהוה את־ריח הניחח ויאמר יהוה אל־לבו
 לא אספ לקלל עוד את־האדמה בעבור האדם
 כי יצר לב האדם רע מנעריו ולא־אסף עוד להבות
 את־פלחי באשר עשיתי:
 כא וקביל יי ברענא ית קורבנה ואמר יי
 במימרה לא אוסף למילט עוד ית ארעא
 בדיל חובי אנשא ארי יצרא לבא דאנשא
 ביש מזעיריה ולא אוסף עוד למחחי ית כל
 דחי פמא דעבדית:

כ"ט - מנעריו • "מנעריו" כתיב, משננער לצאת ממעי
 אמו, נתן בו יצר הרע. לא אסף • "ולא־אסף". כפל
 הדבר לשבועה, הוא שכתוב (ישעיה נד) "אשר נשבעתי
 מעבר מי נח", ולא מצינו בה שבועה אלא זו, שכפל
 דבריו, והיא שבועה, וכן דרשו חקמים במסכת
 שבועות (דף לו) •

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(טז) צא מן התבה הפתוחה, אתה
 ואשתך ובניך ונשי בניך אתך.
 (יז) ואת כל החיות אשר אתך מפל
 בשר־ודם, מן המעופפים והבהמות
 וכל הרמש הזוחל על הארץ, פעל
 להוציא אותם אתך כדי להעמיד
 תולדות בארץ ופרו ויתרבו עליה.
 (יח) וכך יצא נח ובניו ואשתו ונשי
 בניו עמו.
 (יט) וכל חיות הטורף וכל הרמש וכל
 המעופפים ושאר הרמש על הארץ
 למיניהם יצאו מן התבה.
 (כ) ונח בנה מזבח לה' ולקח מקצת מן
 הבהמות הטוהרות ומקצת מן העופות
 הטוהרים, והקריב עולות על המזבח.
 (כא) וקבל ה' את הקרבן המרצה.
 אמר ה' מעצמו (מזמרת): לא אוסיף
 עוד למנע את השפע מן האדמה
 בספת האדם כי מחשבת לב האדם
 רעה היא מאז קטנותו, ולא אוסיף
 יותר להרג כל חי כפי שעשיתי.

(כב) עַד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחָם וְקִיץ וְחֹרֶף וַיּוֹם וַלִּילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ:
 כב עוד כל יומי ארעא זרועא וחרעא וקוצא וקורא וחימה וקציא וקטא וסתא וימם ולילא לא יקטלון:

אותן בשדות, ושמו קיץ, כמו (שמואל ב טו): "והלקחם והקיץ לאכל הנערים". וחם הוא סוף ימות החמה, קצי אב ואלול וקצי תשרי, שהעולם חם ביותר, כמו ששינינו במסכת יומא: 'שלהי קיטא קשי מקיטא'. ויום ולילה לא ישבתו. מפלל ששבתו כל ימות המבול, שלא שמשו המזלות, ולא נכר בין יום ובין לילה (בראשית רבה פרשה כ"ה ופרשה ל"ד). לא ישבתו. לא יפסקו כל אלה מלהתנהג כסדרן.

כ"ח עד כל-ימי הארץ וגו' לא ישבתו. ו' עתים הללו, שני חדשים לכל אחד ואחד, כמו ששינינו: קצי תשרי ומרחשון וקצי כסלו, זרע. קצי כסלו וטבת וקצי שבט, קור וכו', ב'בבא מציעא' (דף קו: ספרים אחרים: "עד כל-ימי", גלומר תמיד, כמו (במדבר יט) "עוד טמאתו בו"). קר. קשה מחרף. חרף. עת זרע שעורים וקטניות, החרפין להתבשל מהר. קר, הוא קצי שבט ואדר וקצי ניסן (מהרש"ל). קציר, קצי ניסן ואדר וקצי סיון. קיץ. הוא זמן לקיטת תאנים וזמן שמבשלים

~ נקודות משיחות קודש ~

— רש"י יומא כט, א ד"ה שילהי, ואלו החם של זריחת השמש כשזעזמה נחלש מחמשה עשר באב ואילך, כפי שרואים במציאות.

(לקוטי שיחות, כרך יח, עמ' 254)

קצי אב ואלול וקצי תשרי, שהעולם חם ביותר (רש"י ח, כב) ומה שאמרו רז"ל שחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה — יש לומר, שהעולם חם ביותר (לפי שכבר נתחמם כל האויר וגוף הבריות בהם הקיץ שעבר עליו

א וברייך יי ית נח וית בנויה ואמר להון פושו וסגו ומלו ית ארעא:

ט (א) וַיְבַרְךָ אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת־בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ:

ב ונדחלתכון ואימתכון תהי על כל חנת ארעא ועל כל עופא דשמאי בכל די תרחיש ארעא ובכל נוני נמא בידכון והון מקסירין:

(ב) וּמִזִּרְאֵכֶם וּחְתָכֶם יִהְיֶה עַל כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאָדָמָה וּבְכָל־דְּגַי הַיָּם בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ:

עוג מלך הבשן מת, צריך לשמרו מן העכברים, שגאמר: "ומזראכם וחתכם יהיה" — אימתי יהיה מזראכם על החיות? כל זמן שאתם חיים.

כ"ח וחתכם. ואימתכם, כמו: "תראו חמת" (אייב ח). ואגדה: לשון חיות (פנהרין צח שבת קנא), שכל זמן שהתינוק בן יומו חי, אין אתה צריך לשמרו מן העכברים.

ג כל רחשא דהוא חי לכון יהי למיכל כירוק עשפא יהבית לכון ית פלא:

(ג) כָּל־רִמְשׁ אֲשֶׁר הוּא־חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ בְּיַדְכֶם וְעֵשֶׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(כב) ולעולם, לארץ חיי הארץ; ואמר להם: פרו ורבו ופוצו בארץ. (ב) והפחד מכם והבהלה מכם יהיו על כל חיות השרץ של הארץ ועל כלל המעופפים בשמים ועל כלל הרומש על האדמה ועל כלל דגי הים, וזרעיה וקצינה, מקר העז והחם הפכה, הקיץ והסתו, היום והלילה לא יתבטלו. (א) והשרה ה' את ברכתו בנח ובבניו

בְּיָרֵךְ עֶשֶׂב שֶׁהַפְּקָרְתִּי לְאָדָם הָרִאשׁוֹן, "נִתְּתִי לָכֶם אֶת-כָּל".

כִּי-יֵאָמְרוּ לָכֶם יְהוָה לֹא־אָכַלָה • (סנהדרין טז) : שְׁלֵא הַרְשִׁיתִי לְאָדָם הָרִאשׁוֹן (לְאָכֹל) בָּשָׂר, אֲלֵא יָרַךְ עֶשֶׂב, וְלָכֶם –

ד בָּרַם בְּשָׂרָא בְּנִפְשָׁה דְמַה לָּא תַכְלוּן :

(ד) אֲדִי-בָשָׂר בְּנִפְשׁוֹ דְמוֹ לֹא תֹאכְלוּ :

הָרִי אָכַר מִן הַחַי, וְאִף "בְּנִפְשׁוֹ דְמוֹ לֹא תֹאכְלוּ" הָרִי דָם מִן הַחַי.

כִּי-יֵאָמְרוּ בָּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ דְמוֹ • אֶסֶר לָהֶם אָכַר מִן הַחַי, כְּלוּמַר כָּל זְמַן שֶׁנִּפְשׁוֹ בּוֹ, לֹא תֹאכְלוּ הַבָּשָׂר. בְּנִפְשׁוֹ דְמוֹ • בְּעוֹד נִפְשׁוֹ בּוֹ. בָּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ לֹא תֹאכְלוּ.

ה וַיְבָרַם יְת דְמִכּוּן לְנִפְשָׁתִיכּוֹן אֶתְבַּע מִיַּד כָּל חַיָּתָא אֶתְבַּעֵנָה וּמִיַּד אֲנָשָׂא מִיַּד גְּבֵר דִּישׁוּד יְת דְמָא דְאַחֵוּהִי אֶתְבַּע יְת נִפְשָׂא דְאַנְשָׂא :

(ה) וְאִף אֶת-דְמַכֶּם לְנִפְשָׁתִיכֶם אֲדַרְשׁ מִיַּד כָּל-חַיָּה אֲדַרְשֶׁנּוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אֲחִיו אֶת-נִפְשׁ הָאָדָם :

מִיַּד הַהוֹרֵג בְּמִזִּיד וְאִין עֲדִים, אֲנִי אֲדַרְשׁ. מִיַּד אִישׁ אֲחִיו • מִיַּד (מִי) שֶׁהוּא אֹהֵב לוֹ כְּאֵת וְהַרְגוֹ שׁוֹגֵג, אֲנִי אֲדַרְשׁ אִם לֹא יִגְלֶה וַיִּבְקֶשׂ עַל עוֹנוֹ לְמַחֵל, שֶׁאִף הַשׁוֹגֵג צָרִיךְ כְּפָרָה. וְאִם אִין עֲדִים לְחִיבּוֹ גְלוּת, וְהוּא אִינוֹ נִכְנָע, הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא דוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: "וְהָאֱלֹהִים אֵינָה לְיָדוֹ" בְּמַסְכֵּת 'מִכּוֹת': הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְזַמְּנֵן לְפוּנְדֵק אֶחָד וְכוּ'.

כִּי-יֵאָמְרוּ וְאִף אֶת דְמַכֶּם • אִף-עַל-פִּי שֶׁהִתְרַתִּי לָכֶם נְטִילַת נֶשֶׁמָה בְּכַהֲמָה, "אֶת דְמַכֶּם אֲדַרְשׁ" מִהַשׁוֹפֵף דָּם עֲצָמוֹ. לְנִפְשָׁתִיכֶם • אִף הַחוּגֵק עֲצָמוֹ, אִף-עַל-פִּי שְׁלֵא יֵצֵא מִמֶּנּוּ דָם. מִיַּד כָּל חַיָּה • לְפִי שֶׁחֲטָאוּ דוֹר הַמַּבּוּל וְהַפְּקָרוֹ לְמֵאֲכַל חַיּוֹת רְעוּת לְשִׁלֵּט בָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים מט) : "נִמְשַׁל בְּכַהֲמוֹת נְדָמוֹ", לְפִיכֵף הַצָּרֵף לְהִזְהִיר עֲלֵיהֶן אֶת חַיּוֹת. וּמִיַּד הָאָדָם •

~ נקודות משיחות קודש ~

הַתּוֹרָה עַד שְׁלֵא נִתְּנָה – שֶׁהָרִי נִצְטָנָה לֹא לְשַׁפֵּף דְמוֹ, וּפְשׁוּט שְׁנֵה דוּחָה קִיּוּם מִצְוָה שְׁלֵא נִתְּנָה. מֵה-שְׁאִין-בֵּן כְּשֶׁנִּצְטָנָה עַל הַמִּלָּה, הָרִי צוּיֵי זֶה דוּחָה אֶת הָאֶסוּר שֶׁל שׁוֹפֵף דָּם עֲצָמוֹ. (לקוטי שיחות, כרך י', עמ' 138)

הַשׁוֹפֵף דָּם עֲצָמוֹ (רש"י ט, ה) הִנְנוּ שְׁעַל-פִּי הָרֵךְ הַפְּשֵׁט אֶסוּר לוֹ לְאָדָם לְשַׁפֵּף דָּם עֲצָמוֹ, אִף שְׁלֵא יָבֹא עַל-יְדֵי-זֶה לְחַלִּי אוֹ לְמִיתָה (וּכְמוֹ הָאֶסוּר שֶׁל 'דְמוֹ לֹא תֹאכְלוּ', שֶׁהוּא דָם מִן הַחַי). לְפִי זֶה, מוּבָן מִדּוּעַ לֹא מֵל אֲבָרְהָם אֲבִינוֹ אֶת עֲצָמוֹ קִדְּם שֶׁנִּצְטָנָה, אִף שֶׁקָּנְסָם אֶת כָּל

וּדְיִשׁוּד דְמָא דְאַנְשָׂא בְּסִתְדִין עַל מִימַר דִּינִינָא דְמַה יִתְשַׁד אֲרִי בְּצַלְמָא דִּי עֶבֶד יְת אֲנָשָׂא :

(1) שֹׁפֵף דָּם הָאָדָם בְּאָדָם דְמוֹ יִשְׁפֹּף בִּי בְּצַלְמִי אֱלֹהִים עֲשֵׂה אֶת-הָאָדָם :

זֶה מִקְרָא חֶסֶר, וְצָרִיף לְהִיּוֹת: עֲשֵׂה הַעוֹשֶׂה אֶת הָאָדָם, וְכֵן הִרְבֵּה בְּמִקְרָא.

כִּי-יֵאָמְרוּ בְּאָדָם דְמוֹ יִשְׁפֹּף • אִם יֵשׁ עֲדִים הַמִּיתוּהוּ אִתָּם, לְמַה? "כִּי בְּצַלְמִי וּגו'". עֲשֵׂה אֶת הָאָדָם •

ז וְאַתּוֹן פּוּשׁוּ וּסְגוּ אֲתִילִידוֹ בְּאַרְעָא וּסְגוּ בָּה :

(1) וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שְׂרָצוּ בְּאַרְץ וּרְבוּ-בָּהּ :

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(ד) וְאוֹלָם בְּנוֹגַע לְבָשָׂר, אֵל תֹּאכְלוּהוּ עִם דְמוֹ שֶׁהוּא נִפְשׁוֹ. אֲנִי דוֹרֵשׁ אוֹתוֹ בְּפִקְדָה, כִּף כָּל אָדָם שֶׁהִרְג אֶת אֲחִיו אֶתְבַּע אֶת נִפְשׁוֹ שְׁלוֹ עֲצָמוֹ. (ה) וְאוֹלָם אֶת דְמַכֶּם, מֵעֲצָמְכֶם אֲדַרְשֶׁנּוּ בְּאֶסוּר לֹא תַעֲשֶׂה, וּמִיַּד שְׂאָר הַחַיּוֹת אֲנִי דוֹרֵשׁ זֹאת (1) בְּכֵף שֶׁקָּבַע כִּי שׁוֹפֵף דָּם אָדָם

שיעור יומי ליום חמישי כ"ט תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום - ט - פרשת נח
כ"ט • וְאִתְּם פְּרוּ וּרְבוּ • (כתובות ה): לְפִי פִשְׁטוֹ, הָרֵאשׁוֹנָה לְבִרְכָה וְכֵן לְצוּי. וּלְפִי מִדְרָשׁוֹ, לְהַקְיֵשׁ מִי שְׂאִינוֹ
 עוֹסֵק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה לְשׁוֹפֵף דָּמִים (יבמות סג).

~ יום חמישי כ"ט תשרי ~

(ח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ וְאֶל-בָּנָיו אִתּוֹ לֵאמֹר: ח וַיֹּאמֶר יי לְנֹחַ וּלְבָנָהוּי עִמָּה לְמִימָר:

(ט) וְאֲנִי הִנְנִי מֵקִים אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת-זִרְעֹכֶם אַחֲרֵיכֶם: ט וַיֵּאמֶר הָא אָנָּה מְקִים יֵת קִמִּי עִמְכוֹן וְעַם בְּנִיכוֹן בְּתִרִיכוֹן:

כ"ט • וַיֹּאמֶר הַנְּנִי • מִסְפִּים אָנִי עִמָּךְ, שְׁהִיָּה נֹחַ דּוֹאָג לְעֵסֵק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה, עַד שֶׁהִבְטִיחוֹ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁלֵא לְשַׁחַת הָעוֹלָם עוֹד, וְכֵן עָשָׂה. וּבְאַחֲרוֹנָה אָמַר לוֹ: הַנְּנִי מִסְפִּים לְעִשׂוֹת קִיּוּם וְחוּזֵק בְּרִית לְהִבְטָחָתִי, וְאַתָּן לָךְ אוֹת.

(י) וְאֵת כָּל-נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף הַבָּהֵמָה וּבְכָל-חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכָּל יִצְאֵי הַתְּבָה לְכֹל חַיַּת הָאָרֶץ: י וְעַם כָּל נַפְשָׁא חַיָּתָא דְעִמְכוֹן בְּעוֹפָא בְּבַעֲרִיא וּבְכָל חַיַּת אֶרֶץ אֶרֶץ דְעִמְכוֹן מִכָּל נַפְקֵי תְבוּתָא לְכָל חַיַּת אֶרֶץ:

כ"ט • חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם • הֵם הַמִּתְהַלְכִים עִם הַבְּרִיּוֹת. מִכָּל יִצְאֵי הַתְּבָה • לְהִבִּיא שְׁקִצִים וּרְמָשִׁים. לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ • לְהִבִּיא הַמְזִיקִין, שְׂאִינָן בְּכָלל ה' חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם, שְׂאִינָן הַלּוֹכֵן עִם הַבְּרִיּוֹת.

(יא) וְהִקְמַתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא-יִכָּרֵת כָּל-בֶּשֶׂר עוֹד מִמִּי מִבּוֹל וְלֹא-יִהְיֶה עוֹד מִבּוֹל לְשַׁחַת הָאָרֶץ: יא וְאַתָּם יֵת קִמִּי עִמְכוֹן וְלֹא יִשְׁתַּיְצִי כָּל בֶּשֶׂרָא עוֹד מִמִּי טוֹפְנָא וְלֹא יִהְיֶה עוֹד טוֹפְנָא לְחַבְלָא אֶרֶץ: כ"ט • וְהִקְמַתִי • אַעֲשֶׂה קִיּוּם לְבְרִיתִי, וּמַהוּ קִיּוּמוֹ? "אֵת הַקְּשֵׁת", כְּמוֹ שְׁמִסִּים וְהוֹלֵךְ.

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אוֹת-הַבְּרִית אֲשֶׁר-אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדוֹרֹת עוֹלָם: יב וַיֹּאמֶר יי דָּא אֵת קָנָם דִּי אָנָּה יְהִב בֵּין מִימְרֵי וּבִינֵיכוֹן וּבֵין כָּל נַפְשָׁא חַיָּתָא דִּי עִמְכוֹן לְדָרֵי עֲלָמָא:

כ"ט • לְדוֹרֹת עוֹלָם • נִכְתַּב חֹסֶר, שְׂיֵשׁ דוֹרוֹת שְׁלֵא הִצְרַכְנוּ לְאוֹת, לְפִי שְׂצַדִּיקִים גְּמוּרִים הִיוּ, כְּמוֹ דוֹרוֹ שֶׁל חֲזַקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי (בְּרַאשִׁית רַבָּה).

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(ח) וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ וּלְבָנָיו עִמָּה בְּאַמִּירָה. ח הַאָרֶץ. שֶׁל הַאָרֶץ אֲשֶׁר אִתְּכֶם, מִכָּל הַיּוֹצְאִים מִן הַתְּבָה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ. (ט) וְאֲנִי הִנְנִי מֵקִים אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת-זִרְעֹכֶם אַחֲרֵיכֶם. ט אָנִי מְצִיב אוֹתָהּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדוֹרוֹת, לְעוֹלָמֵי עַד. (י) וְעַם כָּל נַפְשָׁא חַיָּתָא אֲשֶׁר אִתְּכֶם, מִן הַמְעוֹפְפִים וְהַבְּהֵמוֹת וְכָל חַיַּת הַפְּרָא (יא) וְאֶת כָּל-נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם מִכָּל יִצְאֵי הַתְּבָה לְכֹל חַיַּת הָאָרֶץ. יא וְאַתָּם יֵת קִמִּי עִמְכוֹן וְלֹא יִשְׁתַּיְצִי כָּל בֶּשֶׂרָא עוֹד מִמִּי מִבּוֹל. יא וְאַתָּם יֵת קִמִּי עִמְכוֹן וְלֹא יִשְׁתַּיְצִי כָּל בֶּשֶׂרָא עוֹד מִמִּי טוֹפְנָא וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מִבּוֹל לְשַׁחַת הָאָרֶץ.

~ נקודות משיחות קודש ~

דורו של חזקיהו ודורו של רשב"י

והנה גם על הגאולה העתידה לבא, נאמר בכתובים (ישעיה סו, כב) שְׁאֵזוּ יְהוּי "השמים החדשים והארץ החדשה". שהעולם יתעלה לבחינה גבוהה מאד, עד שיהיה כמו "עולם חדש".

ועל-פי-זה יש לומר שנה שדוקא בדורות חזקיהו ורבי שמעון בן יוחאי לא הצרכו לאות הקשת הוא, כי שניהם שיכים לגאולה העתידה.

חזקיהו – אמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין צד, א) "בקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח". רבי שמעון בן יוחאי – חבר ספר הזוהר אשר "תפקון ביה מן גלותא ברחמי" (רעיא מהימנא נשא קכו, ב).

(על-פי לקוטי-שיחות כרך לה, עמוד 31 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

זאת אות-הקבית . . לדרת עולם: (ט, יב)
לדרת כתיב, פרט לשני דורות, לדורו של חזקיה . . ודורו של רבי שמעון בן יוחאי (בראשית רבה פרשה לה, ב)
יש לפרש הטעם שרק בשני דורות אלו לא נראתה הקשת:

אמרו חכמינו ז"ל (בראשית רבה פרשה ל, ח) שאחרי המבול נח ראה "עולם חדש", שעל-ידי המבול נטהר העולם ונתעלה למדרגה גבוהה מאד, עד שנקרא "עולם חדש". וזהו גם ענינה של אות הקשת לתראות ש"לא יהיה עוד מבול לשחת הארץ" – כי על-ידי המבול נטהרה הארץ באפן שאי-אפשר עוד שהעולם יהיה במצב שפל כזה שיהיה דרוש מבול לתקנו.

יג) את-קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני
בין מימרי ובין ארעא:

יג) את-קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני
ובין הארץ:

יד) והיה בענני ענן על-הארץ ונראתה הקשת
בענן:

יד) והיה בענני ענן על-הארץ ונראתה הקשת
בענן:

טז) בענני ענן • פשתעלה במחשכה לפני להביא חשך ואכבודן לעולם.

טו) וזכרתי את-בריתי אשר ביני וביניכם ובין כל-
נפש חיה בכל-בשר ולא-יהיה עוד המים למבול
לשחת כל-בשר:

טו) וזכרתי את-בריתי אשר ביני וביניכם ובין כל-
נפש חיה בכל-בשר ולא-יהיה עוד המים למבול
לשחת כל-בשר:

טז) ויהי קשתא בעננא ואחזנה למדבר קים
עלם בין מימרא דיי ובין כל נפשא חיתא
בכל בשרא די על ארעא:

טז) והיתה הקשת בענן וראיתה לזכר ברית עולם
בין אלהים ובין כל-נפש חיה בכל-בשר אשר
על-הארץ:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

אגלה אותה ותופיע, זכרון לבטיחות הנצחית מהיות מבול לעולמי עד מאת ה' לכל נפש חיה, בכל יצורי בשר אשר על פני הארץ.

טו) וזכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם ובין כל נפש חיה לכל יצורי בשר, ולא יגיעו המים עוד לדוגת מבול לשחת כל יצורי בשר.
טז) ומיד תהיה הקשת בעננים,

יג) קשתי, כבר הצבתי בעננים, ותהיה אות ברית ביני ובין יושבי הארץ.
יד) והיה כאשר אענין עננים על הארץ, תופיע הקשת בעננים.

כ"י • בין אלהים ובין כל נפש חיה • בין מדת הדין | כל נפש חיה, אלא זהו מדרשו: כשתבא מדת הדין
של מעלה ובייניכם, שהיה לו לכתוב: ביני ובין | לקטרג עליכם (לחייב אהכם), אני רואה את האות ונזכר.

(י) ויאמר אלהים אל־נח זאת אות־הברית אשר | יואמר יי' לנח דא את קנם די אקמית בין
הקמתני ביני ובין כל־בשר אשר על־הארץ: | מימרי ובין כל בשרא די על ארעא:

כ"י • זאת אות הברית • הראהו הקשת, ואמר לו: הרי האות שאמרת.

~ יום שישי ל' תשרי ~

(יח) ויהיו בני־נח היצאים מן־התבה שם וחס ויפת | יח ויהו בני נח די נפקו מן תבואת שם וחס
וחס הוא אבי כנען: | ויפת וחס הוא אבוי דכנען:

כ"י • וחס הוא אבי כנען • למה הצרף לומר כאן? | תולדות חם ולא ידענו שכנען בנו. לפיכך, הצרף
לפי שהפרשה עוסקה ובאה בשכרותו של נח, | לומר כאן: "וחס הוא אבי כנען".
שקלל ביה חם ועל־ידו נתקלל כנען, ועדין לא כתב

(יט) שלשה אלה בני־נח ומאלה נפצה כל־הארץ: | יט תלתא אלין בני נח ומאלין אתבדדו כל
ארעא:

(כ) ויחל נח איש האדמה ויטע כרם: | כושרי נח גבר פלח בארעא ונציב פרמא:

כ"י • ויחל • (בראשית רבה) עשה עצמו חלין, שהיה לו | כשנכנס לתבה, הכניס עמו זמורות ויחורי תאנים
לעסק תחלה בנטיעה אחרת. איש האדמה • אדוני | • (בראשית רבה) •
האדמה, כמו (רות א): "איש נעמי". ויטע כרם •

(כא) וישת מן־היין וישכר ויתגל בתוך אהלה: | כא וישתי מן חמרא ורוי ואתגלי בגו
משכנה:

כ"י • ויתגל • לשון ויתפעל. אהלה • "אהלה" כתיב, | שנקראת "אהלה", שגלו על עסקי היין, שנאמר (עמוס
רמז לעשרת השבטים שנקראו על שם שומרון, | 0: "השותים במזרקי יין".

(כב) וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד | כב וחזא חם אבוי דכנען ית עריותא
לשני־אחיו בחוץ: | דאבוי וחוי לתרין אחויה בשוקא:

כ"י • וירא חם אבי כנען • (בראשית רבה) יש מרבוינו | הדבר ונתקלל. וירא את ערות אביו • יש אומרים:
אומרים: כנען ראה והגיד לאביו, לכך הזכר על | סרסו (סנהדרין ט), ויש אומרים: רבעו (בראשית רבה) •

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

- (יז) ואמר ה' לנח: זאת אות הברית אשר הצבתי אותה ביני ובין כל יצורי בשר אשר על הארץ.
- (יח) והיו בני נח היוצאים מן התבה שם וחס ויפת, והיה חם מכנה בשם אבי־כנען (כי הוא אביו של כנען).
- (יט) שלשה אלה בני־נח ומאלה נפצה כל הארץ.
- (כ) וכאשר החל נח בעבוד האדמה ונטע כרם.
- (כא) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה.
- (כב) וירא חם אבי־כנען את ערות אביו ומיד הודיע לשני אחיו והמה בשוק.

כג וְנָסִיב שֵׁם וַיִּפֹּת יְת כְּסוּתָא וְשׁוּיָא עַל כְּתָף תַּרְוִיחֻן וְאַזְלוּ מִחֲזָרִין וְחִפְיָאוּ יְת עֲרִיתָא דְאַבְיָהוֹן וְאַפְיָהוֹן מִחֲזָרִין וְעֲרִיתָא דְאַבְיָהוֹן לֹא חֲזוּ:

(כג) וַיִּקַּח שֵׁם וַיִּפֹּת אֶת־הַשְּׂמֹלָה וַיִּשְׂמוּ עַל־שִׁבְם שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכוּ אַחֲרָנִית וַיִּכְסּוּ אֶת עֵרֹת אֲבֵיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרָנִית וְעֵרֹת אֲבֵיהֶם לֹא רָאוּ:

מִלְךְ-אֲשׁוּר אֶת שְׂבִי מִצְרַיִם וְאֶת־גְּלוֹת כּוּשׁ, נְעָרִים וְזָקְנִים עָרוֹם וְיַחֲף וְחִשׁוּפֵי שֵׁת וְגו'". וּפְנֵיהֶם אַחֲרָנִית • לָמָּה נֶאֱמַר פַּעַם שְׁנֵיָהּ? מִלְּמַד שֶׁשָּׂשְׂקָרְבוּ אֶצְלוֹ וְהִצְרִיכוּ לְהַפְךָ עֲצָמָם לְכַסּוֹתוֹ, הִפְכוּ פְּנֵיהֶם אַחֲרָנִית.

כט"ו ◀ וַיִּקַּח שֵׁם וַיִּפֹּת • אֵין כְּתִיב 'וַיִּקַּח' אֶלֶּא "וַיִּקַּח" (סנהדרין ט), לְמַד עַל שֵׁם שְׁנַתְּאֻמָּץ בְּמִצְוָה יוֹתֵר מִיִּפֹּת, לְכַף זְכוּ בְּנָיו לְטִלִּית שֶׁל צִיצִית, וַיִּפֹּת זָכָה לְקַבְּרָה לְבָנָיו, שְׁנַאֲמַר (יחזקאל לט): "אֲתָן לְגוֹג מְקוֹם־שֵׁם קְבָר", וְחַם שֶׁבָּנָה אֶת אָבִיו, נֶאֱמַר בְּזָרְעוֹ (ישעיה ט): "בֶּן זְנֵהָג

כד וְאֶתְעַר נֹחַ מִחֲמַרְהָ וַיִּדַּע יְת דִּי עֲבַד לֶהּ בְּרָה זְעִירָא:

(כד) וַיִּיקֶץ נֹחַ מֵיִינוֹ וַיִּדַּע אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן:

כט"ו ◀ בְּנוֹ הַקָּטָן • הַפְּסוּל וְהַבְּזוּי, כְּמוֹ (ירמיה מט): "הִנֵּה קָטָן נִתְתִּיף בְּגוֹיִם בְּזוּי".

כה וַאֲמַר לִיט כְּנַעַן עֲבַד פְּלַח עֲבָדִין יְהִי לְאַחֻזָּהִי:

(כה) וַיֹּאמֶר אַרְוֵר כְּנַעַן עֲבַד עֲבָדִים יְהִי לְאַחֻזָּהִי:

לְאַחֻזָּהִי: אָדָם הָרָאשׁוֹן שְׁנֵי בָנִים הָיוּ לוֹ, וְהָרֵג זֶה אֶת זֶה בְּשִׁבִיל יְרֻשַׁת הָעוֹלָם, וְאַכְבִּינוּ יֵשׁ לוֹ שְׁלִשָּׁה בָנִים וְעוֹדְנוּ מִבְּקָשׁ בֶּן רְבִיעִי?! •

כט"ו ◀ אַרְוֵר כְּנַעַן • אֶתָּה גְּרַמְתָּ לִי שְׁלֹא אוֹלִיד בֶּן רְבִיעִי אַחֵר לְשִׁמְשׁוֹנִי, אַרְוֵר בְּנִד רְבִיעִי לְהִיּוֹת מִשְׁמַשׁ אֶת זָרְעָם שֶׁל אֱלוֹ הַגְּדוֹלִים שֶׁהִטְלַעְלִיָּהֶם טֶרַח עֲבֹדָתִי מֵעַתָּה. וּמָה רָאָה חָם שֶׁסָּרְסוּ? אָמַר לָהֶם

כו וַאֲמַר בְּרִיף יְיָ אֱלֹהֵה דְשָׁם וַיְהִי כְּנַעַן עֲבָדָא לְהוֹן:

(כו) וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי כְּנַעַן עֲבַד לָמוֹ:

כט"ו ◀ בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם • שְׁעַתִּיד לְשִׁמּוֹר הַבְּטָחָתוֹ לְזָרְעוֹ, לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן. וַיְהִי • לָהֶם כְּנַעַן לָמַס עוֹבֵד.

כז פִּתִּי יְיָ לִפְתַּח וַיִּשְׂרִי שְׁכִינְתָּה בְּמִשְׁכְּנָה דְשָׁם וַיְהִי כְּנַעַן עֲבָדָא לְהוֹן:

(כז) יִפְתַּח אֱלֹהִים לִפְתַּח וַיִּשְׁכַּן בְּאַהֲלֵי־שָׁם וַיְהִי כְּנַעַן עֲבַד לָמוֹ:

שְׁכִינָה, וְהִיכָן שָׂרְתָה? בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה, שֶׁהָיָה מִבְּנֵי שָׁם. וַיְהִי כְּנַעַן עֲבַד • אַף מִשְׁיָגְלוֹ בְּנֵי שָׁם, יִמְכְּרוּ לָהֶם עֲבָדִים מִבְּנֵי כְּנַעַן.

כט"ו ◀ יִפְתַּח אֱלֹהִים לִפְתַּח • מִתְּרַגְּם: יִפְתַּח, 'יִרְחִיב'. וַיִּשְׁכַּן בְּאַהֲלֵי־שָׁם • יִשְׂרָה שְׁכִינָתוֹ בְּיִשְׂרָאֵל. וּמִדְרַשׁ חֲקָמִים: אַף־עַל־פִּי שׁ"פִּתַּח אֱלֹהִים לִפְתַּח", שֶׁבָּנָה כְּרֶשׁ, שֶׁהָיָה מִבְּנֵי יִפְתַּח, בֵּית שְׁנֵי – לֹא שָׂרְתָה בּוֹ

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

- (כג) מִיָּד לְקַח שֵׁם וְעָמוּ יִפְתַּח בְּגֵד וְשָׂמוּ אוֹתוֹ עַל גֵּב כְּתִפְיָהֶם וְהִלְכוּ עַל צַדָּם, וְכָף כְּסוּ אֶת עֵרֹת אֲבֵיהֶם וּפְנֵיהֶם מִשִּׁים הַצָּדָה, וְאֶת עֵרֹת אֲבֵיהֶם לֹא רָאוּ.
- (כד) וְכַאֲשֶׁר הִתְעוֹרַר נֹחַ מִשְׁכְּרוֹתוֹ, הִפְרִי אֶת מַה שֶׁעָשָׂה בּוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן חָם.
- (כה) וְאָמַר: יִמְנַע הַשִּׁפְעַ מִן אָבִי כְּנַעַן. עֲבַד מִשְׁעַבְד יְהִיָּה לְאַחֻזָּהִי (שם)
- (כז) יִיטִיב ה' לִפְתַּח וַיִּגְוֹר בְּאַהֲלֵי שָׁם וַיְהִי אָבִי־כְּנַעַן עֲבַד לָהֶם.

כח וַיְחַיֵּנָהּ אַחֲרֵי הַמַּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה: **שְׁנָה:**

כח וַיְחַיֵּנָהּ אַחֲרֵי הַמַּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה: **שְׁנָה:**

כט וַיְהִי כָּל יְוִמֵי נֹחַ תִּשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיָּמָת: **שְׁנָה וַיָּמָת:**

כט וַיְהִי כָּל יְוִמֵי נֹחַ תִּשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיָּמָת: **שְׁנָה וַיָּמָת:**

י (א) וַיֹּאמֶר הַתּוֹלְדֹת בְּנֵי־נֹחַ שֵׁם חָם וַיִּוְלְדוּ לָהֶם בָּנִים אַחֲרֵי הַמַּבּוּל:

י (א) וַיֹּאמֶר הַתּוֹלְדֹת בְּנֵי־נֹחַ שֵׁם חָם וַיִּוְלְדוּ לָהֶם בָּנִים אַחֲרֵי הַמַּבּוּל:

(ב) בְּנֵי יֶפֶת גִּמְרֵם וּמְגוֹג וּמְדֵי וַיִּוְנֵן וַתְּכַלּ וּמִשְׁדָּה וַתִּירָם: **כַּשׁ"י • וַתִּירָם • זו פָּרָס (בראשית רבה) •**

(ב) בְּנֵי יֶפֶת גִּמְרֵם וּמְגוֹג וּמְדֵי וַיִּוְנֵן וַתְּכַלּ וּמִשְׁדָּה וַתִּירָם: **כַּשׁ"י • וַתִּירָם • זו פָּרָס (בראשית רבה) •**

ג וּבְנֵי גִמְרֵם אֲשַׁכְנַז וְרִיפַת וַתְּגַרְמָה:

ג וּבְנֵי גִמְרֵם אֲשַׁכְנַז וְרִיפַת וַתְּגַרְמָה:

ד וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וַתְּרַשִּׁישׁ כְּתִים וַדָּנִים:

ד וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וַתְּרַשִּׁישׁ כְּתִים וַדָּנִים:

ה מֵאֵלֶּיךָ נִפְרְדוּ אֵינִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם אִישׁ לְלִשְׁנֹו לְמִשְׁפַּחְתָּם בְּגוֹיֵהֶם:

ה מֵאֵלֶּיךָ נִפְרְדוּ אֵינִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם אִישׁ לְלִשְׁנֹו לְמִשְׁפַּחְתָּם בְּגוֹיֵהֶם:

ו) וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן:

ו) וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן:

ז) וּבְנֵי כּוּשׁ סִבָּא וַחַוִּילָה וְרַעְמָה וְסַבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שָׁבָא וַדָּדָן:

ז) וּבְנֵי כּוּשׁ סִבָּא וַחַוִּילָה וְרַעְמָה וְסַבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שָׁבָא וַדָּדָן:

ח) וְכוּשׁ יֹלְדֵי אֶת־נִמְרֹד הוּא הַחַל לְהַיּוֹת גְּבֵר בְּאַרְצָן:

ח) וְכוּשׁ יֹלְדֵי אֶת־נִמְרֹד הוּא הַחַל לְהַיּוֹת גְּבֵר בְּאַרְצָן:

כַּשׁ"י • לְהַיּוֹת גְּבוּר • לְהִמְרִיד כָּל הָעוֹלָם עַל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, בַּעֲצַת דּוֹר הַפְּלִגָּה.

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

- (כח) וַיְחַיֵּנָהּ אַחֲרֵי הַמַּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה: **שְׁנָה:** (הספאליביים) וַיְחַיֵּנָהּ אַחֲרֵי הַמַּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה: **שְׁנָה:**
- (כט) וַיְהִי כָּל יְוִמֵי נֹחַ תִּשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיָּמָת: **שְׁנָה וַיָּמָת:** (הבוןגניים). וַיְהִי כָּל יְוִמֵי נֹחַ תִּשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיָּמָת: **שְׁנָה וַיָּמָת:**
- י (א) וַיֹּאמֶר הַתּוֹלְדֹת בְּנֵי־נֹחַ שֵׁם חָם וַיִּוְלְדוּ לָהֶם בָּנִים אַחֲרֵי הַמַּבּוּל: **שְׁנָה וַיָּמָת:** (א) וַיֹּאמֶר הַתּוֹלְדֹת בְּנֵי־נֹחַ שֵׁם חָם וַיִּוְלְדוּ לָהֶם בָּנִים אַחֲרֵי הַמַּבּוּל: **שְׁנָה וַיָּמָת:**
- (ב) בְּנֵי יֶפֶת גִּמְרֵם וּמְגוֹג וּמְדֵי וַיִּוְנֵן וַתְּכַלּ וּמִשְׁדָּה וַתִּירָם: **כַּשׁ"י • וַתִּירָם • זו פָּרָס (בראשית רבה) •** (ב) בְּנֵי יֶפֶת גִּמְרֵם וּמְגוֹג וּמְדֵי וַיִּוְנֵן וַתְּכַלּ וּמִשְׁדָּה וַתִּירָם: **כַּשׁ"י • וַתִּירָם • זו פָּרָס (בראשית רבה) •**
- ג וּבְנֵי גִמְרֵם אֲשַׁכְנַז וְרִיפַת וַתְּגַרְמָה: ג וּבְנֵי גִמְרֵם אֲשַׁכְנַז וְרִיפַת וַתְּגַרְמָה:
- ד וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וַתְּרַשִּׁישׁ כְּתִים וַדָּנִים: ד וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וַתְּרַשִּׁישׁ כְּתִים וַדָּנִים:
- ה מֵאֵלֶּיךָ נִפְרְדוּ אֵינִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם אִישׁ לְלִשְׁנֹו לְמִשְׁפַּחְתָּם בְּגוֹיֵהֶם: ה מֵאֵלֶּיךָ נִפְרְדוּ אֵינִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם אִישׁ לְלִשְׁנֹו לְמִשְׁפַּחְתָּם בְּגוֹיֵהֶם:
- ו) וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן: ו) וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן:
- ז) וּבְנֵי כּוּשׁ סִבָּא וַחַוִּילָה וְרַעְמָה וְסַבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שָׁבָא וַדָּדָן: ז) וּבְנֵי כּוּשׁ סִבָּא וַחַוִּילָה וְרַעְמָה וְסַבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שָׁבָא וַדָּדָן:
- ח) וְכוּשׁ יֹלְדֵי אֶת־נִמְרֹד הוּא הַחַל לְהַיּוֹת גְּבֵר בְּאַרְצָן: ח) וְכוּשׁ יֹלְדֵי אֶת־נִמְרֹד הוּא הַחַל לְהַיּוֹת גְּבֵר בְּאַרְצָן:

(ט) הוּא הָיָה גְבוּר צִיד לִפְנֵי יְהוָה עַל־כֵּן יֹאמֵר
 ט הוא הנה גבר תקיף קדם יי על כן יתאמר
 פְּנִמְרֹד גְבוּר צִיד לִפְנֵי יְהוָה:
 פְּנִמְרֹד גְבוּר צִיד לִפְנֵי יְהוָה:
 פְּנִמְרֹד גְבוּר צִיד לִפְנֵי יְהוָה:
 פְּנִמְרֹד גְבוּר צִיד לִפְנֵי יְהוָה:

כִּשִׁי • גְבוּר צִיד • צִד דַּעְתָּן שֶׁל בְּרִיּוֹת בְּפִיּוֹ, וּמִטְעֵן
 לְמֶרֶד בְּמִקּוֹם. לִפְנֵי ה' • מִתְפַּנֵּן לְהַקְנִיטוֹ עַל פְּנִיּוֹ.
 עַל כֵּן יֹאמֵר • עַל כָּל אָדָם מְרִשִׁיעַ בַּעֲזוֹת פְּנִים,
 יוֹדֵעַ רְבוּנוֹ וּמִתְפַּנֵּן לְמֶרֶד בּוֹ, יֹאמֵר: 'זֶה פְּנִמְרֹד
 גְבוּר צִיד' (בראשית רבה) •

(י) וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּכָל וְאָרֶץ וְאֶפְרַיִם וְכַלְנֵה
 בְּאֶרֶץ שְׁנַעַר:
 וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּכָל וְאֶרֶץ וְאֶפְרַיִם וְכַלְנֵה
 בְּאֶרֶץ שְׁנַעַר:
 וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּכָל וְאֶרֶץ וְאֶפְרַיִם וְכַלְנֵה
 בְּאֶרֶץ שְׁנַעַר:

(יא) מִן־הָאֶרֶץ הַהִוא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיְכַן אֶת־נִינְוֵה
 וְאֶת־רְחֹבַת עִיר וְאֶת־כַּלְח:
 מִן־הָאֶרֶץ הַהִוא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיְכַן אֶת־נִינְוֵה
 וְאֶת־רְחֹבַת עִיר וְאֶת־כַּלְח:
 מִן־הָאֶרֶץ הַהִוא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיְכַן אֶת־נִינְוֵה
 וְאֶת־רְחֹבַת עִיר וְאֶת־כַּלְח:

כִּשִׁי • מִן־הָאֶרֶץ • פִּינּוֹן שְׂרָאָה אֲשׁוּר אֶת בְּנָיו שׁוֹמְעִין לְנִמְרֹד וּמִוֹרְדִין בְּמִקּוֹם לְבָנוֹת הַמְּגַדְל, יֵצֵא מִתּוֹכֶם
 (בראשית רבה) •

(יב) וְאֶת־רֶסֶן בֵּין נִינְוֵה וּבֵין כַּלְח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה:
 יב וְיָת רֶסֶן בֵּין נִינְוֵה וּבֵין כַּלְח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה:
 יב וְיָת רֶסֶן בֵּין נִינְוֵה וּבֵין כַּלְח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה:
 יב וְיָת רֶסֶן בֵּין נִינְוֵה וּבֵין כַּלְח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה:
 כִּשִׁי • הָעִיר הַגְּדֹלָה • הִיא נִינְוֵה, שְׁנַעַמֵר (ינח א): "וְנִינְוֵה הִיְתָה עִיר גְּדוֹלָה לְאֱלֹהִים".

(יג) וּמִצְרַיִם יֵלֵךְ אֶת־לוּדִים וְאֶת־עַנְמִים וְאֶת־לְהָבִים
 וְאֶת־נַפְתָּחִים:
 וּמִצְרַיִם יֵלֵךְ אֶת־לוּדִים וְאֶת־עַנְמִים וְאֶת־לְהָבִים
 וְאֶת־נַפְתָּחִים:
 וּמִצְרַיִם יֵלֵךְ אֶת־לוּדִים וְאֶת־עַנְמִים וְאֶת־לְהָבִים
 וְאֶת־נַפְתָּחִים:

כִּשִׁי • לְהָבִים • שְׁפָנִיָּהִם דּוּמִים לְלֶהָב.

(יד) וְאֶת־פְּתָרְסִים וְאֶת־כַּסְלָחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם
 פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כַּפְתָּרִים:
 וְאֶת־פְּתָרְסִים וְאֶת־כַּסְלָחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם
 פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כַּפְתָּרִים:
 וְאֶת־פְּתָרְסִים וְאֶת־כַּסְלָחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם
 פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כַּפְתָּרִים:

כִּשִׁי • פְּתָרְסִים וְאֶת כַּסְלָחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם
 פְּלִשְׁתִּים • מְשֻׁנְּהִים יֵצְאוּ, שְׁהִיוּ פְּתָרְסִים וְכַסְלָחִים
 מִתְּלִפִּין מְשֻׁכָּב נְשׁוּתִיָּהֶם אֱלוֹ לְאֱלוֹ, וְיֵצְאוּ מֵהֶם
 פְּלִשְׁתִּים.

(טו) וּכְנַעַן יֵלֵךְ אֶת־צִידֹן בְּכַרוֹ וְאֶת־חַת:
 טו וּכְנַעַן אֱוִלִיד יֵת צִידוֹן בְּכַרְה וְיֵת חַת:

(טז) וְאֶת־הַיְבוּסִי וְאֶת־הָאֲמֹרִי וְאֶת־הַגְּרָגְשִׁי:
 טז וְיֵת יְבוּסָאִי וְיֵת אֲמֹרָאִי וְיֵת גְּרָגְשָׁאִי:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(ט) הוּא הָיָה גְבוּר מִפְּחִיד בֵּין יְדֵי ה' (לפני ה'), וְלָכֵן יֹאמֵר: פְּנִמְרֹד, גְבוּר מִפְּחִיד לִפְנֵי ה'.
 (י) וְהִיְתָה מַמְלַכְתּוֹ הָרֵאשׁוֹנָה בְּכָל וְאֶרֶץ וְאֶפְרַיִם וְכַלְנֵה בְּאֶרֶץ שְׁנַעַר.
 (יא) מִאֲוֶתֶה הָאֶרֶץ יֵצֵא אֲשׁוּר (מִצְאֲצַאיוֹ שֶׁל חֵם) וּבְנָה אֶת נִינְוֵה וְאֶת
 רְחֹבַת עִיר וְאֶת־כַּלְח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה.
 (יב) וְאֶת־רֶסֶן בֵּין נִינְוֵה וּבֵין כַּלְח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה.
 (יג) וּמִצְרַיִם הוֹלִיד אֶת לּוּדִים (תּוֹנִיסִידָה) וְאֶת עַנְמִים (אֶלְכַסְנֹדְרִיה) וְאֶת לְהָבִים (בְּהַנִּיסִים) וְאֶת נַפְתָּחִים (פְּרַמִּים).
 (יד) וְאֶת פְּתָרְסִים (בִּינִיסִים) וְאֶת
 (טו) וּכְנַעַן הוֹלִיד יֵת צִידוֹן בְּכַרְה וְיֵת חַת.
 (טז) וְאֶת הַיְבוּסִים וְאֶת הָאֲמֹרִים וְאֶת הַגְּרָגְשִׁים.
 (טז) וְאֶת הַיְבוּסִים וְאֶת הָאֲמֹרִים וְאֶת הַגְּרָגְשִׁים.

(יז) וְאֶת־הַחַיִּי וְאֶת־הָעֶרְקִי וְאֶת־הַפִּינִי:

יז וְאֶת־חַיִּי וְאֶת־עֶרְקִי וְאֶת־אֲנֹתוֹסָאִי:

(יח) וְאֶת־הָאֲרוּרִי וְאֶת־הַצְּמָרִי וְאֶת־הַחֲמָתִי וְאֶחָד נָפְצוּ מִשְׁפָּחוֹת הַכְּנַעֲנִי:

יח וְאֶת־אֲרוּרָאִי וְאֶת־צְמָרָאִי וְאֶת־חֲמָתָאִי וְאֶחָד מִשְׁפָּחוֹת הַכְּנַעֲנָאִי:

כט"א - וְאֶחָד נָפְצוּ - מֵאֵלֶּה נָפְצוּ מִשְׁפָּחוֹת הַרְבֵּה.

(יט) וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידוֹן בְּאֶכָּה גְרָרָה עַד־עֵזָה בְּאֶכָּה סְדֹמָה וְעֹמֶרָה וְאֲדָמָה וְצִבּוֹיִם עַד־לְשֵׁעַ:

יט וַיְהִי תַחֲוֹם הַכְּנַעֲנָאִי מִצִּידוֹן מְטִי לַגְּרָר עַד עֵזָה מְטִי לְסְדוֹם וְעֹמֶרָה וְאֲדָמָה וְצִבּוֹיִם עַד לְשֵׁעַ:

כט"ב - גְבוּל - סוּף אֶרְצוֹ, כָּל "גְבוּל" לְשׁוֹן סוּף וְקֶצֶה. בְּאֶכָּה - שֵׁם דְּבַר. וְלִי נִרְאָה, כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לְחֻבְרוֹ: גְבוּל זֶה מֵגִיעַ עַד אֲשֶׁר תָּבֵא לְמָקוֹם פְּלוֹנִי.

(כ) אֵלֶּה בְּנֵי־הֵם לְמִשְׁפַּחֲתָם לְלִשְׁנֹתָם בְּאֶרְצֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם:

כ אֵלֶּיז בְּנֵי הֵם לְזִרְעֵיהֶן לְלִישְׁנֵיהֶן בְּאֶרְצֵיהֶן בְּעַמְמֵיהֶן:

כט"ג - לְלִישְׁנֹתָם בְּאֶרְצֹתָם - אֶף־עַל־פִּי שְׂנֹאֲלֵקוּ לְלִישׁוֹנוֹת וְאֶרְצוֹת, כָּלֵם בְּנֵי הֵם הֵם.

(כא) וְלִשָּׁם יֵלֵד גַּם־הוּא אָבִי כָּל־בְּנֵי־עֵבֶר אַחִי יִפֶּת הַגְּדוֹל:

כא וְלִשָּׁם אֲתִילִיד אֶף הוּא אָבוֹהוֹן דְּכָל בְּנֵי עֵבֶר אַחֵיהִי דִּיפֶת רַבָּא:

שש מאות שנה [לנח]. נמצא, שהגדול בבניו היה בן מאה שנה, ושם לא הגיע למאה עד שנתים אחר המבול. אחי יפת - ולא אחי חם, שאלו שניהם כבדו את אביהם, וזה בזהו.

כט"ד - אָבִי כָּל־בְּנֵי־עֵבֶר - הַנֶּהָר - הִיָּה שֵׁם. אַחִי יִפֶּת הַגְּדוֹל - אִינִי יוֹדֵעַ אִם יִפֶּת הַגְּדוֹל, אִם שֵׁם? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "שֵׁם בֶּן־מֵאֵת שָׁנָה וְגו' שְׁנַתִּים אַחַר הַמִּבּוּל", הוּא אוֹמֵר יִפֶּת הַגְּדוֹל, שֶׁהָרִי בֶן חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה הִיָּה נֹחַ כִּשְׁהַתְּחִיל לְהוֹלִיד, וְהַמִּבּוּל הִיָּה בְּשַׁנַּת

(כב) בְּנֵי שֵׁם עֵילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרְם:

כב בְּנֵי שֵׁם עֵילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרְם:

כג וּבְנֵי אָרַם עוֹץ וְחוּל וְגֵתֵר וּמִשׁ: כג וּבְנֵי אָרַם עוֹץ וְחוּל וְגֵתֵר וּמִשׁ:

(כד) וְאַרְפַּכְשָׁד יֵלֵד אֶת־שֵׁלַח וְשֵׁלַח יֵלֵד אֶת־עֵבֶר:

כד וְאַרְפַּכְשָׁד אוֹלִיד יֵת שֵׁלַח וְשֵׁלַח אוֹלִיד יֵת עֵבֶר:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(כב) בְּנֵי שֵׁם: עֵילָם (תוּרִיסְטָאן) וְאַשּׁוּר (מוֹסוּל בְּעִירֵק כִּיּוּם) וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרְם (אַרְמֵן):	תגיע אל סדם ועמרה ואדמה וצבויים עד לשע.	(יז) וְאֵת הַחַיִּי וְאֵת הָעֶרְקִי וְאֵת הַפִּינִי (טראבלסיים).
(כג) וּבְנֵי אָרַם: עוֹץ (אַל־גוֹטָה) וְחוּל וְגֵתֵר (גַּאֲרִיקָה) וּמִשׁ (מִיאֵשׁ).	(כ) אֵלֶּה בְּנֵי הֵם לְפִי מִשְׁפּוֹחֹתָם לְלִישׁוֹנוֹתָם בְּאֶרְצוֹתָם לְגוֹיֵיהֶם.	(יח) וְאֵת הָאֲרוּרִי וְאֵת הַצְּמָרִי (חַמְצִיִּים) וְאֵת הַחֲמָתִי (חַמְצִיִּים), וְאֶחָדֵם בֶּן הַתְּפָרְדוּ מִשְׁפָּחוֹת הַכְּנַעֲנִיִּים.
(כד) וְאַרְפַּכְשָׁד הוֹלִיד אֶת שֵׁלַח וְשֵׁלַח הוֹלִיד אֶת עֵבֶר.	(כא) וְנוֹלַד לְשֵׁם גַּם כֵּן, הוּא אָבִי הַשּׁוֹשֶׁלֶת שֶׁל כָּל בְּנֵי עֵבֶר, וְהוּא אַחִי יִפֶּת הַמְבַּגֵּר מִמֶּנּוּ.	(יט) וְהִיָּה תַחֲוֹם הַכְּנַעֲנִיִּים מִן צִידוֹן עַד כִּי תגיע אל גרר ועד עזה עד כי

(כה) וּלְעֵבֶר יֶלֶד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בְיָמָיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם אַחִיו יֶקְטָן:
 כה ולעבר אתילידו תרין בנין שום חד פלג ארי ביזמוהי אתפליגת ארעא ושום אחוהי יקטן:

שנאמר: "ויקטן ילד וגו'", ואחר-כך "ויהי כל הארץ וגו'". ואם תאמר באמצע ימיו, לא בא הכתוב לסתם אלא לפרש, הא למדת, שבשנת מות פלג נתפלגו. יקטן • שהיה ענו ומקטין עצמו, לכך זכה להעמיד כל המשפחות הללו.

כ"י • נפלגה • נתבלבלו הלשונות ונפצו מן הבקעה, ונתפלגו בכל העולם. למדנו שהיה עבר נביא, שקרא שם בנו על שם העתיד, ושנינו ב'סדר עולם', שבסוף ימיו נתפלגו, שאם תאמר בתחלת ימיו, הרי יקטן אחיו צעיר ממנו והוליד כמה משפחות קדם לכן,

~ נקודות משיחות קודש ~

ברש"י הענין ד'מדרש שמות'. וראה פרוש המיחס לרש"י דבריי הימים-א, כג: נביא גדול היה עבר, אבל שמות אחרים לא נתנו לדרש.

שהיה עבר נביא, שקרא שם בנו על שם העתיד (י, כה) בדרך הפשט, אין הכרח ששם מבטא את ענינו של בעל השם (רק אם הפסוק עצמו מדגיש זאת, כמו אברהם – אב המון גוים), אלא-אם-כן יש הכרח בדרך הפשט ששם זה שיף לבעל השם, שלכן מצינו בכמה מקומות

(לקוטי שיוחות, כרך כה, עמ' 64)

(כו) וַיִּקְטָן יֶלֶד אֶת־אֱלֹמוֹרַד וְאֶת־שֵׁלֶף וְאֶת־ חֲצַרְמוֹת וְאֶת־יֵרַח:
 כו ויקטן אוליד ית אלמודד וית שלף וית חצרמות וית ירח:

כ"י • חצרמות • על שם מקומו, דברי אגדה (בראשית רבה) •

כז וית הדורם וית אוזל וית דקלה: **(כז) וְאֶת־הַדּוֹרֵם וְאֶת־אוּזָל וְאֶת־דִּקְלָה:**

כח וית עובל וית אבימאל וית שבא: **(כח) וְאֶת־עוֹבֵל וְאֶת־אַבִּימָאֵל וְאֶת־שְׁבָא:**

כט וית אופר וית חוילה וית יובב כל אליו בני יקטן: **(כט) וְאֶת־אוֹפֵר וְאֶת־חוּיְלָה וְאֶת־יוֹבֵב כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי יֶקְטָן:**

ל והנה מותבנהון ממשא מטי לספר טור: **(ל) וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמֹּשָׁא בְּאֶבְרָה סְפָרָה הַר הַקָּדִים:**

לא אליו בני שם לזרעיתהון ללשנהון לארציתהון בעממיהון: **(לא) אֵלֶּה בְּנֵי־שֵׁם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם לְגוֹיָהֶם:**

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

- (כה) ונולדו לעבר שני בנים, שם אחד מהם פלג כי בימיו נחלקה הארץ (בשנת 1996 לבריאתה), ושם אחיו יקטן.
- (כו) ויקטן הוליד את אלמודד ואת שלף ואת חצרמות ואת ירח.
- (כז) וית הדורם וית אוזל וית דקלה.
- (כח) וית עובל וית אבימאל וית שבא (סבא).
- (כט) וית אופר (פרמיים) וית חוילה (חוויל) וית יובב. כל אלה הם משפחות בני יקטן.
- (ל) והיה מושבם ממשא מן מכה עד מבואות אל מדינה (שבסעדיה) עד הנה המזרחי.
- (לא) אלה בני שם לפי משפחותם ללשונותם בארצותם וגויהם.

לִבְאֵלֶיךָ וְרַעֲיַת כְּנִי נָח לְתוֹלְדוֹתֶיךָ
בְּעַמְמִיחוֹן וּמֵאֵלֶיךָ אֶתְפָּרְשׁוּ עַמְמִי
בְּאַרְעָא בְּתַר טוֹפְנָא :

(לב) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי נֹחַ לְתוֹלְדוֹתֵם בְּגוֹיֵהֶם וּמֵאֵלֶּה
נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בְּאַרְצֵי אַחַר הַמְּבּוּל :

~ שבת קודש א' מרחשון ~

יא (א) וַיְהִי כָּל־הָאָרֶץ שְׁפָה אַחַת וּדְבָרִים אַחָדִים : א וַהֲיָה כָּל אֲרַעָא לִישָׁן חַד וּמִמְלַל חַד :

אַחָדִים", (ספרים אחרים: דברים חדים). אָמְרוּ: אַחַת לְאֶלֶף
וְתַרְנָו שָׁנִים הִרְקִיעַ מִתְמוּטָט, כְּשֵׁם שֶׁעָשָׂה בַיָּמֵי
הַמְּבּוּל. בָּאוּ וְנִעְשָׂה לוֹ סְמוּכוֹת (כראשית רבה).

כש"כ שְׁפָה אַחַת • לְשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ. וּדְבָרִים אַחָדִים •
בָּאוּ בְּעֵצָה אַחַת וְאָמְרוּ: לֹא כָּל הַיָּמִינוּ שֶׁיִּכָּר לוֹ אֵת
הַעֲלִיּוֹנִים. נִעְלָה לְרַקִּיעַ וְנִעְשָׂה עִמּוֹ מִלְחָמָה. דָּבַר
אַחַר: עַל יַחֲידוֹ שֶׁל עוֹלָם. דָּבַר אַחַר: "וּדְבָרִים

ב וַהֲיָה בְּמִטְלַחוֹן בְּקַדְמִיתָא וְאַשְׁפַּחוּ
בְּקַעֲמָא בְּאַרְעָא דְכָבֵל וַיִּתְיַבּוּ תַּמָּן :

(ב) וַיְהִי בְּנִסְעֵם מִקָּדֶם וַיִּמְצְאוּ בְּקַעָה בְּאַרְצֵי שְׁנַעַר
וַיִּשְׁבוּ שָׁם :

מִשֵּׁם לְתוֹר לָהֶם מְקוֹם לְהַחְזִיק אֵת כָּלָם, וְלֹא מִצְאוּ
אֵלָא שְׁנַעַר .

כש"כ בְּנִסְעֵם מִקָּדֶם • שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבֵים שָׁם, בְּדַכְתִּיב
לְמַעְלָה: (לעיל כ) "וַיְהִי מוֹשְׁבָם וְגו' הִר הַקָּדֶם" וְנִסְעוּ

ג וְאָמְרוּ גְבַר לְחִבְרָה הִבּוּ נִרְמֵי לְכַנִּי
וְנִשְׂרַפְנוּ בְּנִירָא יוֹקְדָתָא (ג' בְּנִירָא) וַהֲוֹת
לְהוֹן לְכַנְתָּא לְאַכְנָא וְחִימְרָא הָרָה לְהוֹן
לְשִׁיעַ :

(ג) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הִבָּה גִלְבָּנָה לְבָנִים
וְנִשְׂרַפָּה לְשַׂרְפָּה וְתָהִי לָהֶם הַלְבָּנָה לְאֶבֶן וְהַחֲמֹר
הִיָּה לָהֶם לְחֲמֹר :

הַזְמִינוּ, אִפְקַרְלִי"ר בְּלַע"ו. לְבָנִים • שָׁאִין אֲבָנִים
בְּכָבֵל, שְׁהִיא בְּקַעָה. וְנִשְׂרַפָּה לְשַׂרְפָּה • כְּפֹ עוֹשִׂין
הַלְבָּנִים, שְׁקוֹרִים טוּוֹל"ש בְּלַע"ו (צִיגֵל דִּאֲכַשְׁטִינִים),
שׁוֹרְפִים אוֹתָן בְּכַבְשָׁן. לְחֲמֹר • לְטוּחַ הַקִּיר.

כש"כ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ • אָמָה לְאָמָה: מִצְרִים לְכוּשׁ,
וְכוּשׁ לְפוּט, וְפוּט לְכַנְעָן. הִבָּה • הַזְמִינוּ עֲצָמְכֶם.
כָּל 'הִבָּה', לְשׁוֹן הַזְמִנָּה הוּא, שְׁמִכִּינִים עֲצָמָן
וּמִתְחַבְּרִים לְמִלְאָכָה, אוֹ לְעֵצָה, אוֹ לְמִשְׁאָ. הִבָּה •

ד וְאָמְרוּ הִבּוּ נְכִי לָנָא קְרָתָא וּמִגְדָּלָא
וְרִישָׁהּ מְטִי עַד צִית שְׁמִיָא וְנִעְבִּיד לָנָא
שׁוּם דִּילְמָא נִתְבַּדַּר עַל אִפִּי כָּל אֲרַעָא :

(ד) וַיֹּאמְרוּ הִבָּה | נִבְנֶה־לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרִאשׁוֹ
בְּשָׂמַיִם וְנִעְשָׂה־לָנוּ שֵׁם פֶּן־נִפּוּץ עַל־פְּנֵי כָּל־הָאָרֶץ :
כש"כ פֶּן־נִפּוּץ • שְׁלֹא יָבִיא עֲלֵינוּ שׁוּם מִכָּה לְהַפְּיִצְנוּ מִכָּאן .

ה וַיִּרְדּוּ יְהוָה לְרֹאֵת אֶת־הָעִיר וְאֶת־הַמְּגִדָּל אֲשֶׁר
בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם :

(ה) וַיִּרְדּוּ יְהוָה לְרֹאֵת אֶת־הָעִיר וְאֶת־הַמְּגִדָּל אֲשֶׁר
בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם :

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(ד) אָמְרוּ: בּוֹאוּ נִבְנֶה לָנוּ עִיר
וְאֶרְמוֹן גְּבוּהָ אֲשֶׁר רִאשׁוֹ יַעֲבֹר בְּגִבְהוֹ
אֵת הַשָּׁמַיִם, וְנִעְשָׂה לָנוּ שְׁמוֹת
(מִפְּרוֹסִמִּים) כְּדֵי שְׁלֹא נִתְפָּזַר עַל פְּנֵי כָּל
הָאָרֶץ.
(ה) וַהֲרִיד ה' צוֹ הַנְּחִיָּה מִכְּבֹד

בְּקַעָה בְּאַרְצֵי שְׁנַעַר וְקָבְעוּ אֵת מוֹשְׁבָם
שָׁמָּה.
(ג) וְאָמְרוּ מִקְצַת מֵהֶם לְמַקְצָתָם:
בּוֹאוּ נִלְבֹּן לְבָנִים וְנִכְיֵן אוֹתָם עַל יָדֵי
בְּשׂוּל, וְהָיָה לָהֶם חֲמֹר הַלְבָּנָה לְאֶבֶן
וְהַחֲמֹר הָיָה לָהֶם לְמִלֵּט.

(לב) אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחֹת בְּנֵי נֹחַ
לְתוֹלְדוֹתֵם וְגוֹיֵיהֶם וּמֵהֶם נִתְפָּרְדוּ
הַגּוֹיִם בְּאַרְצֵי (בְּעוֹלָם) אַחַר הַמְּבּוּל.
(א) וְהָיָה לְכָל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ שְׁפָה
אַחַת וְדַבּוּר אֶחָד.
(ב) וְכַאֲשֶׁר נִסְעוּ מִן הַמִּזְרַח מִצְאוּ

שִׁפְפָה אֶת הַטּוֹבָה וְאָמַר: (לעיל א) "הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי". אַף אֵלוּ כָּפוּ בַטּוֹבָה לְמָרֹד בְּמִי שֶׁהִשְׁפִּיעַם טוֹבָה וּמְלֻטָּם מִן הַמְּבוּל.

כ"ט◀ וַיֵּרֶד ה' לְרֵאוֹת. לֹא הִצְרִיךְ לָכֵף, אֲלֵא בֹא לְלַמֵּד לְדִינָיִם שֶׁלֹּא יִרְשִׁיעוּ הַנְּדוֹן עַד שִׁירָאוּ וַיִּבְיִנוּ. בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחומָא. בְּנֵי הָאָדָם • אֲלֵא בְנֵי מִי, שָׁמָּא בְנֵי חַמּוּרַיִם וּגְמֻלַיִם? אֲלֵא בְנֵי אָדָם הָרֵאשׁוֹן

וַיֹּאמֶר יי' הֵא עִמָּא חַד וְלִישַׁן חַד לְכַלְהוֹן וְדִין דְּשִׁרְיָו לְמַעְבַּד וּכְעַן לֹא יִתְמַנַּע מִנְהוֹן כַּל דְּחִשְׁבִּיב לְמַעְבַּד:

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אַחַד וְשִׁפָּה אַחַת לְכֻלָּם וְזֶה הַחֲלָם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבְצָר מֵהֶם כָּל אִשָּׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:

לֹא־יִבְצָר מֵהֶם וְגו' לַעֲשׂוֹת • בְּתַמִּיהָ, "יִבְצָר" לְשׁוֹן מְנִיעָה, כְּתַרְגוּמוֹ. וְדוּמָה לוֹ: "יִבְצָר רִיחַ נְגִידִים" (תהלים עז).

כ"י◀ הֵן עִם אַחַד • כָּל טוֹבָה זֹו יֵשׁ עִמָּהּ, שְׁעַם אַחַד הֵם וְשִׁפָּה אַחַת לְכֻלָּם, וְדָבָר זֶה הַחֲלוּ לַעֲשׂוֹת. הַחֲלָם • כְּמוֹ: אֶמְרָם, עֲשׂוֹתָם, לְהַתְחִיל הֵם לַעֲשׂוֹת.

זִכְבוּ נִתְגַּלִּי וּנְבַלְבַל תַּמָּן לִישְׁנֵהוֹן דְּלֹא יִשְׁמַעוּן (גבר) אֲנַשׁ לִישַׁן חֲכָרָה:

(ז) הִבֵּה גִרְדָּה וּנְבַלְהָ שֵׁם שִׁפְתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שִׁפְתַּת רַעְהוּ:

וּנְבַלְבַל, נו"ן מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן רַבִּים, וְה"א אֶחָרוּנָה יִתְרָה כְּה"א שֶׁל גִּרְדָּה. לֹא יִשְׁמַעוּ • זֶה שׁוֹאֵל לְבַנְהָ וְזֶה מְבִיא טִיט, וְזֶה עוֹמֵד עָלָיו וּפּוֹצֵעַ אֶת מַחוּ.

כ"י◀ הִבֵּה גִרְדָּה • בְּבֵית דִּינוֹ נִמְלָךְ מַעֲנִיתָנוּתוֹ יִתְרָה. הִבֵּה • מִדָּה כְּנִגְדַּת מִדָּה, הֵם אֶמְרוּ: "הִבֵּה נְבַנְהָ", וְהוּא כְּנִגְדָּם מְדַד וְאָמַר: "הִבֵּה גִרְדָּה". וּנְבַלְהָ •

ח וּבְדַר יי' תִּהְיוֹן מִתַּמָּן עַל אִפִּי כָל אֲרַעָא וּמְנַעוּ לְמַכְנֵי (נ"י וְאִתְמַנְעוּ מִלְּמַכְנֵי) קַרְתָּא:

(ח) וַיִּפֹּץ יְהוָה אֶתְּם מִשָּׁם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיַּחֲדֹל לְבַנְתַּת הָעִיר:

הוּא שְׁמַר שְׁלֵמָה (משלי) וּמְנַעוּ לְמַכְנֵי (נ"י וְאִתְמַנְעוּ מִלְּמַכְנֵי) קַרְתָּא:

כ"י◀ וַיִּפֹּץ ה' אֹתָם מִשָּׁם • בְּעוֹלָם הִנֵּה, מֵה שְׁאֲמָרוּ: "פֶּן נִפְוֵץ" נִתְקַיֵּם עֲלֵיהֶם. הוּא שְׁאֲמַר שְׁלֵמָה (משלי) • "מְגוֹרַת רָשַׁע הִיא תְּבוֹאֲנוּ".

ט עַל כֵּן קָרָא שְׁמָה בְּכָל אָרִי תַמָּן בְּלָבַל יי' לִישַׁן כָּל אֲרַעָא וּמִתַּמָּן בְּדַרְנֵין יי' עַל אִפִּי כָל אֲרַעָא:

(ט) עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָה בְּכָל כִּי־שָׁם בְּלָל יְהוָה שִׁפְתַּת כָּל־הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפִּיעַם יְהוָה עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ:

הַעוֹלָם? אֲלֵא שְׁדוֹר הַמְּבוּל הָיוּ גְזוּלָיִם וְהִיטָה מְרִיבָה בִּינֵיהֶם, לָכֵף נֶאֱבָדוּ. וְאֵלוּ הָיוּ נוֹהֲגִים אֶהְבָּה וְרַעוּת בִּינֵיהֶם, שְׁנֶאֱמַר: "שִׁפָּה אַחַת וְדָבָרִים אַחָדִים", לְמִדַּת שְׁשֻׁנָאוּי הַמְּחַלְקַת וְגִדּוֹל הַשְּׁלוֹם.

כ"י◀ וּמִשָּׁם הִפִּיעַם • לְמַד שְׁאִין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. וְכִי אִי זֹו קָשָׁה: שֶׁל דוֹר הַמְּבוּל, אוֹ שֶׁל דוֹר הַפְּלָגָה, אֵלוּ לֹא פִשְׁטוּ יָד בְּעַקֵּר, וְאֵלוּ פִשְׁטוּ יָד בְּעַקֵּר לְהַלְחֵם בּוֹ, וְאֵלוּ נִשְׁטְפוּ וְאֵלוּ לֹא נֶאֱבָדוּ מִן

י אֵלֶין תּוֹלְדַת שָׁם שָׁם כֵּר מֵאָה שְׁנִין וְאוֹלִיד יֵת אַרְפַּכְשָׁד תְּרַתִּין שְׁנִין כְּתֵר טוֹפְנָא:

(י) אֵלֶה תּוֹלְדַת שָׁם שָׁם בֵּין־מֵאת שָׁנָה אֶת־אַרְפַּכְשָׁד שְׁנַתִּים אַחַר הַמְּבוּל:

פִּירוּשׁ רַבִּי סַעֲדִיָּה גֵאוֹן (פְּרוּיֶקט רס"ג)

(ט) לְכֵן נִקְרָאָה בְּשֵׁם בְּכָל כִּי שְׁמָה פְּזוֹר ה' אֶת שִׁפְתַּת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, וּמִשָּׁם הִפִּיעַ אֹתָם ה' עַל כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ. (י) הִנֵּה בְּאוֹר שְׁרָרַת הַלְדוֹת שֶׁל שָׁם: כִּפְאֶשֶׁר הִיָּה שָׁם בֵּין מֵאָה שְׁנָה הוֹלִיד אֶת אַרְפַּכְשָׁד לְעַת שְׁנַתִּים אַחַר הַמְּבוּל.

(ז) לְכֵן אֹרִיד צוּ הַנְּחִיזָה מְכַבֵּד, וְנִפְיִן עַל יָדוֹ לְמַרְחָקִים אֶת לְשׁוֹנוֹתָם עַד אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע כָּל קְבוּצָה אֶת שִׁפְתַּת עֲמִיתָתָה. (ח) מִיָּד הִפִּיעַ ה' אֹתָם מִשָּׁם עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ, וְהִפְסְקוּ לְגַמְרֵי מְבַנְיַת הַיִּשׁוּב.

לְרֵאוֹת אֶת הַיִּשׁוּב וְהַמְּגִדֵל אֲשֶׁר בּוֹ עֲסָקוּ בְנֵי הָאָדָם לְבַנּוֹתוֹ. (ו) וְאָמַר ה': הִנֵּה הֵם כְּעַם אַחַד וְשִׁפָּה אַחַת לְכֻלָּם, וְזֶה אֲשֶׁר הַתְחִילוּ לַעֲשׂוֹת, וְכַעַת לֹא יִמְנַע מֵהֶם כָּל דָּבָר שֶׁהֵם פּוֹעֲלִים בּוֹ בְּמַרְץ רַב כִּי כֵן יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ.

שיעור יומי לשבת קודש א' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - יא - פרשת נח
 כַּשֵׁם בְּן מֵאֵת שָׁנָה • כְּשֶׁהוֹלִיד אֶת אֲרַפְכְּשָׁד, שְׁנַתִּים אַחַר הַמַּבּוּל.

(יא) וַיְחִי־שָׁם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אֲרַפְכְּשָׁד חֲמִשׁ
 מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

יא וַיְחִיָּא שָׁם בְּתַר דְּאוֹלִיד יְת אֲרַפְכְּשָׁד חֲמִשׁ
 מֵאָה שָׁנַיִן וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנּוֹן:

(יב) וַאֲרַפְכְּשָׁד חִי חֲמִשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד
 אֶת־שָׁלַח:

יב וַאֲרַפְכְּשָׁד חִיָּא תַלְתִּין וְחֲמִשׁ שָׁנַיִן
 וַאוֹלִיד יְת שְׁלַח:

(יג) וַיְחִי אֲרַפְכְּשָׁד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שָׁלַח שְׁלֹשׁ
 שָׁנִים וַאֲרַבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

יג וַיְחִיָּא אֲרַפְכְּשָׁד בְּתַר דְּאוֹלִיד יְת שְׁלַח
 אַרְבַּע מֵאָה וְתַלְתַּת שָׁנַיִן וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנּוֹן:

(יד) וַשָּׁלַח חִי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־עֶבֶר:

יד וְשָׁלַח חִיָּא תַלְתִּין שָׁנַיִן וַאוֹלִיד יְת עֶבֶר:

(טו) וַיְחִי־שָׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־עֶבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים
 וַאֲרַבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

טו וַיְחִיָּא שְׁלַח בְּתַר דְּאוֹלִיד יְת עֶבֶר אַרְבַּע
 מֵאָה וְתַלְתַּת שָׁנַיִן וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנּוֹן:

(טז) וַיְחִי־עֶבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־פֶּלֶג:

טז וַיְחִיָּא עֶבֶר תַלְתִּין וְאַרְבַּע שָׁנַיִן וַאוֹלִיד יְת
 פֶּלֶג:

(יז) וַיְחִי־עֶבֶר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
 וַאֲרַבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

יז וַיְחִיָּא עֶבֶר בְּתַר דְּאוֹלִיד יְת פֶּלֶג אַרְבַּע
 מֵאָה וְתַלְתִּין שָׁנַיִן וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנּוֹן:

(יח) וַיְחִי־פֶלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־רְעוּ:

יח וַיְחִיָּא פֶּלֶג תַלְתִּין שָׁנַיִן וַאוֹלִיד יְת רְעוּ:

(יט) וַיְחִי־פֶלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־רְעוּ תֵשַׁע שָׁנִים
 וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

יט וַיְחִיָּא פֶּלֶג בְּתַר דְּאוֹלִיד יְת רְעוּ מֵאֵתָן
 וְתֵשַׁע שָׁנַיִן וַאוֹלִיד בְּנִין וּבָנּוֹן:

(כ) וַיְחִי רְעוּ שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־שְׂרוּג:

כ וַיְחִיָּא רְעוּ תַלְתִּין וְתַרְתִּין שָׁנַיִן וַאוֹלִיד יְת
 שְׂרוּג:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרוייקט רס"ג)

(יא) וַיְחִי שָׁם אַחֲרֵי כֵן חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה שְׁבַמְהַלְכָן הוֹלִיד בָּנִים וּבָנוֹת.	אֶת עֶבֶר.	וּבָנוֹת.
(יב) וַיְחִי אֲרַפְכְּשָׁד חֲמִשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַהוֹלִיד אֶת שְׁלַח.	(טו) וַיְחִי שְׁלַח אַחֲרֵי כֵן אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ שָׁנִים שְׁבַמְהַלְכָן הוֹלִיד בָּנִים וּבָנוֹת.	(יח) וַיְחִי פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַהוֹלִיד אֶת רְעוּ.
(יג) וַיְחִי אֲרַפְכְּשָׁד אַחֲרֵי זֶה אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ שָׁנִים שְׁבַמְהַלְכָן הוֹלִיד בָּנִים וּבָנוֹת.	(טז) וַיְחִי עֶבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַהוֹלִיד אֶת פֶּלֶג.	(יט) וַיְחִי פֶּלֶג אַחֲרֵי כֵן מֵאֵתִים וְתֵשַׁע שָׁנִים שְׁבַמְהַלְכָן הוֹלִיד בָּנִים וּבָנוֹת.
(יד) וַיְחִי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַהוֹלִיד אֶת שְׁלַח וְהוֹלִיד אֶת שְׂרוּג.	(יז) וַיְחִי עֶבֶר אַחֲרֵי כֵן אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה שְׁבַמְהַלְכָן הוֹלִיד בָּנִים וּבָנוֹת.	(כ) וַיְחִי רְעוּ שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַהוֹלִיד אֶת שְׂרוּג.

(כא) וַיְחִי רֵעוּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שְׂרוּגַ שְׁבַע שָׁנִים
וּמֵאֲתַיִם שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ם

(כב) וַיְחִי שְׂרוּגַ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־נַחֲוֹר:
כב וַיְחִיָּא שְׂרוּגַ תְּלָתִין שָׁנִין וַאֲוֹלִידַ יְתַ נַחֲוֹר:

(כג) וַיְחִי שְׂרוּגַ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נַחֲוֹר מֵאֲתַיִם שָׁנָה
וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ם

(כד) וַיְחִי נַחֲוֹר תְּשַׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־תְּרַח:
כד וַיְחִיָּא נַחֲוֹר עֶשְׂרִין וְתֵשַׁע שָׁנִין וַאֲוֹלִידַ יְתַ תְּרַח:

(כה) וַיְחִי נַחֲוֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־תְּרַח תְּשַׁע־עֶשְׂרֵה
שָׁנָה וּמֵאֲתַיִם שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ם

(כו) וַיְחִי־תְּרַח שְׁבַע־עִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־אַבְרָם אֶת־
נַחֲוֹר וְאֶת־הָרָן:
כו וַיְחִיָּא תְּרַח שְׁבַע־עִין שָׁנִין וַאֲוֹלִידַ יְתַ אַבְרָם
יְתַ נַחֲוֹר וְיְתַ הָרָן:

(כז) וַאֲלֵה תּוֹלְדֹת תְּרַח תְּרַח הוֹלִיד אֶת־אַבְרָם
אֶת־נַחֲוֹר וְאֶת־הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לוֹט:
כז וַאֲלִין תּוֹלְדֹתַ תְּרַח תְּרַח הוֹלִידַ יְתַ אַבְרָם
יְתַ נַחֲוֹר וְיְתַ הָרָן וְהָרָן הוֹלִידַ יְתַ לוֹט:

(כח) וַיִּמָּת הָרָן עַל־פְּנֵי תְּרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ מוֹלְדֹתוֹ
בְּאוּר כְּשָׂדִים:
כח וַיָּמַתַ הָרָן עַל אִפֵּי תְּרַח אָבוּהַי בְּאַרְעָא
דְּיִלְדוּתַהּ בְּאוּרָא דְכַסְדָּאִי:

כט"ו ◀ על־פְּנֵי תְּרַח אָבִיו • בְּחַיֵּי אָבִיו (בראשית רבה).
ומְדַרְשׁ אַגְדָּה: יֵשׁ אוֹמְרִים שַׁעַל־יְדֵי אָבִיו מַת, שְׁקָבַל
תְּרַח עַל אַבְרָם בְּנֻו לְפָנָי נְמֻרַד עַל שְׁכַתַּת אֶת צְלָמִיו,
וְהַשְׁלִיכוֹ לְכַבְשָׁן הָאֵשׁ, וְהָרָן יוֹשֵׁב וְאוֹמַר בְּלִבּוֹ: אִם
אַבְרָם נוֹצַח אֲנִי מִשְׁלוֹ, וְאִם נְמֻרַד נוֹצַח אֲנִי מִשְׁלוֹ,
(יא) "מֵאוּרַת צַפְעוֹנִי". כָּל חוֹר וְכַקַּע עֲמַק, קְרוּי אוּר.

(כט) וַיִּקַּח אַבְרָם וְנַחֲוֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אַבְרָם
שָׂרִי וְשֵׁם אִשְׁת־נַחֲוֹר מִלְכָּה בְּתִי־הָרָן אֶבְי־מִלְכָּה
וְאָבִי יִסְכָּה:
כט וַיִּקְסַיב אַבְרָם וְנַחֲוֹר לְהוֹן נָשִׁין שׁוּם אִתַּת
אַבְרָם שָׂרִי וְשׁוּם אִתַּת נַחֲוֹר מִלְכָּה בְּתַ הָרָן
אַבוּהַא דְּמִלְכָּה וְאַבוּהַא דְּיִסְכָּה:

פירוש רבי סעדיה גאון (פרויקט רס"ג)

(כא) וַיְחִי רֵעוּ אַחֲרֵי כֵן מֵאֲתַיִם וְשְׁבַע
שָׁנִים שְׁבַמְהֻלְכָן הוֹלִיד בָּנִים וּבָנוֹת.
(כב) וַיְחִי שְׂרוּגַ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְהוֹלִיד
אֶת נַחֲוֹר.
(כג) וַיְחִי שְׂרוּגַ אַחֲרֵי כֵן מֵאֲתַיִם שָׁנָה
שְׁבַמְהֻלְכָן הוֹלִיד בָּנִים וּבָנוֹת.
(כד) וַיְחִי נַחֲוֹר תְּשַׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה,
וְהוֹלִיד אֶת תְּרַח.
(כה) וַיְחִי נַחֲוֹר אַחֲרֵי כֵן מֵאֲתַיִם שָׁנָה
וְשְׁבַע־עִים שָׁנָה, וְהוֹלִיד
אֶת אַבְרָם וְאֶת נַחֲוֹר (להבדיל מנחור אבי
תרח) וְאֶת הָרָן.
(כו) וַיִּמָּת הָרָן בְּאוּר שְׁשָׁרְתַת הַלְדוֹת שַׁל
תְּרַח כִּי הוֹלִיד אֶת אַבְרָם וְאֶת נַחֲוֹר
וְאֶת הָרָן, וְהָרָן הוֹלִיד אֶת לוֹט.
(כז) וַאֲלֵה תּוֹלְדֹתַ תְּרַח תְּרַח הוֹלִידַ יְתַ אַבְרָם
בְּאַרְץ הַלְדָּתוֹ, בְּתוֹף כְּכַשָׁן הַכַּשְׁדִּיִּים.
(כט) וַיִּקַּח אַבְרָם וְנַחֲוֹר לָהֶם נָשִׁים,
שֵׁם אִשְׁת־אַבְרָם שָׂרִי וְשֵׁם אִשְׁת־נַחֲוֹר
מִלְכָּה, בְּתוֹ שַׁל הָרָן אֶבְי מִלְכָּה וְאַבְי
יִסְכָּה.

שיעור יומי לשבת קודש א' מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - יא - פרשת נח
 זט
 כ"י יספה • זו שרה, על שם שסכתה ברוח הקדש, ושהכל סוכין בפיפה (ספרים אחרים: כמו שגאמר "ויראו אותה שרי
 פריעה"). ועוד: "יספה", לשון נסיכות (וכן הוא בסנהדרין ל"ט להדיא). כמו שרה, לשון שרה.
 ל ונתתי שרי עקרה אין לה ולד:

(לא) ויקח תרח את־אברם בנו ואת־לוט בן־הרן בן־בנו ואת שרי פלתו אשת אברם בנו ויצאו אתם מאור פשדים ללכת ארצה פנען ויבאו עד־חרן וישבו שם:
 כ"י יוצאו אתם • ויצאו תרח ואברם עם לוט ושרי.
 לא ודבר תרח ית אברם ברה וית לוט בר הרן בר ברה וית שרי פלתה אשת אברם ברה ונפקו עמהון מאורא דכסדאי למיזל לארעא דכנען ואתו עד חרן ויתיבו תמן:
 ל ונתתי שרי עקרה לית לה ולד:

(לב) ויהיו ימי־תרח חמש שנים ומאתים שנה וימת תרח בחרן*:
 לב ויהיו ימי תרח מאתן וחמש שנים וימת תרח בחרן: פ פ פ

כ"י וימת תרח בחרן • לאחר שיצא אברם מחרן ויבא לארץ פנען, והיה שם יותר מששים שנה, שהרי כתיב: (לקמן יב) "ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן", ותרח בן שבעים שנה היה כשנולד אברם, הרי קמ"ה לתרח כשיצא אברם מחרן. עדין נשארו משנותיו הרבה, ולמה הקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של אברם? שלא
 יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו: לא קים אברם את כבוד אביו, שהניחו זקן והלך לו. לפיכך, קראו הכתוב מת. (ספרים אחרים: ועוד) שהרשעים אף בתייהם קרויים מתים, והצדיקים אף במיתתן קרויים חיים, שגאמר: "ובניהו בן יהודע בן איש חי". בחרן • הנז"ל הפוכה, לומר לה: עד אברם, חרון אף של מקום:

חסלת פרשת נח

קנ"ג פסוקים, בצלא"ל סימן. אבי יסכ"ה לר"ט סימן.

* ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 63, ועמ' 423.

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנו - רסא

(ל) והיתה שרי עקרה אין לה ולד. אברם בנו, ויצאו אתם מן כבשן שמה.
 (לא) ולקח תרח את אברם בנו ואת פשדיים כדי ללכת אל ארץ פנען, והגיעו אל חרן וקבעו את מושבם נכדו לוט בן הרן ואת שרי פלתו אשת שנים, וימת תרח בחרן.

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ה תשרי < פרק כ, פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

יום שני, כ"ו תשרי < פרק כ, פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק

יום שלישי, כ"ז תשרי < פרק כ, מפרק קכ עד סוף פרק קלד

יום רביעי, כ"ח תשרי < פרק כ, מפרק קלה עד סוף פרק קלט

יום חמישי, כ"ט תשרי < פרק כ, מפרק קמ עד סוף פרק קמד

יום שישי, ל' תשרי < פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ

שבת קודש, א' מרחשון < פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון כ"ה תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלח, בה להבין אמרי... עד עמ' 276, לדבר מאומה.

קלל", וכפי שרבנו הזקן מסביר בפרוטרוט ענין התלבשות הארת השכינה גם בקליפות וכו'. מה שאין רבנו הזקן מביא מאמרו של הבעל-שם-טוב והקושיא האמורה שהקשו עליו – אפשר אולי לומר, על-דרך מה שאנו מוצאים בסיפורי מאסרו של רבנו הזקן, שמסר נפשו בפועל ממש שלא להיות נפרד חסודשולום מתנועה של הבעל-שם-טוב, אף לא לשעה קלה ואף לא למראית עין, כך גם בענינינו, שרבנו הזקן נזהר גם שלא להזכיר ענין של קושיא על תורת הבעל-שם-טוב, אלא הוא מסביר את הענין, ובמילא

בה. תוכנה של אגרת הקודש, סימן כ"ה, הוא ביאור על תורה של הבעל-שם-טוב, שנדפסה בספר "צוואת הריב"ש" (סימן ק"כ בהוצאת קה"ת משנת תשל"ה), בה מדובר איך כל דבר הוא התפשטות מהקדוש-ברוך-הוא באמצעות המדות אהבה ויראה, אלא שיכול להיות שהאהבה או היראה הן בגלות וכו'.

בהמשך כתוב שם, שכך הדבר גם כשהוא שומע מישהו מדבר בשעה שהוא מתפלל, יחשוב לעצמו "לשם מה הביא אותי הקדוש-ברוך-הוא כאן שהלוי ידבר בשעת תפילתי, הרי זה הכל

בהשגחה פרטית", אלא, הדיבור הוא השכינה והיא (השכינה) "שרתה" (כך כתוב שם הלשון, אך כפי שיסביר רבנו הזקן (באגרת זו) הלשון המתאימה היא לא "שרתה" כי-אם "נתלבשה") בפיו של אותו אדם, כדי שאתחזק בעבודת התפלה, ובפרט (כתוב שם להלן) אם המדבר הוא גוי או קטן, הרי יוצא שהשכינה צמצמה את עצמה כביכול בסוג אדם כזה, צריך הדבר בוודאי, להביא אותו לזירוז יתר בעבודתו. כפי הנראה, התנכלו מנגדי תורת החסידות למאמר זה של הבעל-שם-טוב האומר שהשכינה שרתה בגוי המדבר בשעה שיהודי מתפלל – הדבר היה קשה בעיניהם, לומר ענין של השראה (או אפילו התלבשות) של השכינה בגוי וכו'. ענין זה בא רבנו הזקן להסביר באגרת זו, בהקדמת ביאור מאמר רבותינו ז"ל "כל הכועס כאילו עובד עבודה-זרה" – שעל יהודי לדעת שכל דבר הוא מהקדוש-ברוך-הוא, וכשהלוי הכה אותו או דיבר דיבורים העלולים להביאו לידי כעס, התלבשה בזה הארה מהשכינה המחיה כל נברא כולל גם אותו אדם, בשעת מעשה, כשהכה אותו או כשדיבר אותם דיבורים.

כפי שהוא מביא ראייה על כך ממה שאמר דוד המלך כשמעי בן גרא קילל אותו: 'ה' אמר לו קלל', שלמרות שאין אנו מוצאים שהקדוש-ברוך-הוא יאמר זאת לשמעי, אך הרי כיוון שרוח פיו יתברך החיה בשעת מעשה את שמעי ונתן לו הכוח לדבר אותם דיבורים, הוא קורא לכך 'ה' אמר לו

בהשגחה פרטית", אלא, הדיבור הוא השכינה והיא (השכינה) "שרתה" (כך כתוב שם הלשון, אך כפי שיסביר רבנו הזקן (באגרת זו) הלשון המתאימה היא לא "שרתה" כי-אם "נתלבשה") בפיו של אותו אדם, כדי שאתחזק בעבודת התפלה, ובפרט (כתוב שם להלן) אם המדבר הוא גוי או קטן, הרי יוצא שהשכינה צמצמה את עצמה כביכול בסוג אדם כזה, צריך הדבר בוודאי, להביא אותו לזירוז יתר בעבודתו. כפי הנראה, התנכלו מנגדי תורת החסידות למאמר זה של הבעל-שם-טוב האומר שהשכינה שרתה בגוי המדבר בשעה שיהודי מתפלל – הדבר היה קשה בעיניהם, לומר ענין של השראה (או אפילו התלבשות) של השכינה בגוי וכו'. ענין זה בא רבנו הזקן להסביר באגרת זו, בהקדמת ביאור מאמר רבותינו ז"ל "כל הכועס כאילו עובד עבודה-זרה" – שעל יהודי לדעת שכל דבר הוא מהקדוש-ברוך-הוא, וכשהלוי הכה אותו או דיבר דיבורים העלולים להביאו לידי כעס, התלבשה בזה הארה מהשכינה המחיה כל נברא כולל גם אותו אדם, בשעת מעשה, כשהכה אותו או כשדיבר אותם דיבורים.

אגרת הקדש

בה להבין אמרי בינה מ"ש בספר הנק' צוואת ריב"ש הגם שנאמת

אינה צוואתו ולא ציוה כלל לפני פטירתו רק הם לקוטי אמרותיו הטהורות שלקטו לקוטי בתר לקוטי ולא ידעו לכון הלשון על מתכונתו. אך המכוון הוא אמת לאמיתו. והוא בהקדים מארו"ל כל הכועס כאילו עובד עכו"ם וכו'. והמעם מוכן ליודעי בינה לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה כי אילו היה

מתורצת הקושיא שהקשו על כך.

לְהִבִּין אִמְרֵי בִּינָה, – בהבנה של תורה, על-דרך הלשון במשלי², ועל-דרך מאמר הגמרא³: "אל"ף-ב"ית – אלף בינה", מפרש רש"י: למוד תורה, מֵה שְׁכָרְתוֹ בְּסִפְרֵי הַנְּקִרָא "צוואת ריב"ש", – צוואתו של רבי ישראל בעל-שם (טוב) – כך נקרא הספר, הַגֵּם שֶׁנֶּאֱמַת אִינְה צוואתו בְּלָל⁴, וְ – הבעל-שם-טוב, לֹא צִוָּה בְּלָל לִפְנֵי פְטִירָתוֹ, רַק – הענינים שבספר, הֵם לְקוֹטֵי אִמְרוֹתָיו הַטְּהוֹרוֹת – על-דרך "טהורה היא" הנאמר לגבי הנשמה, המציין מדריגת הנשמה שב"אצילות"; "טהורה" מלשון "כעצם השמים לטוהר"⁵, שְׁלִקְטוּ לְקוֹטֵי בְּתֵר לְקוֹטֵי, – כלומר, שלא אחד ליקט את הדברים, אלא היו כמה וכמה שליקטו אימרות מתורת הבעל-שם-טוב. "לקוטי בתר לקוטי" הוא לשון במסכת תענית⁶, וְלֹא יָדְעוּ לְכוֹן הַלְשׁוֹן עַל מַתְּבַנְתּוֹ, – שתבטא במדויק את תוכן הענין, כפי שיסביר להלן, שהבעל-שם-טוב היה אומר תורתו בשפת אידיש, ואילו התורות שבספר "צוואת הריב"ש" לשונן לשון הקודש, אֲךְ הַמְּכוֹן הוּא אֱמֶת לְאֱמֶתוֹ. – וזאת מתחיל רבנו הזקן להסביר המאמר המוכב ב"צוואת הריב"ש" סימן ק"כ: וְהוּא, – המאמר יוסבר, בְּתִקְדִים מֵאִמֵר רַי"ל⁷: "כָּל הַכּוֹעֵס בְּאֵלוֹ עוֹבֵד עֲכוּ"ם וְכוּ", וְהַמְעַם – מדוע הכועס הוא כאילו עובד עבודה זרה, מוֹכֵן לְיוֹדְעֵי בִּינָה⁸, לְפִי שְׁבַעַת כְּעֵסוֹ נִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ הָאֱמוּנָה; – בהקדוש-ברוך-

1. "התמים" חוברת ב' ע' נו. 2. א. ב. 3. שבת קד, א. 4. בתניא לפנינו ליתא לתיבת "כלל", וניתוספה ע"פ הגהת כ"ק אדמו"ר הצ"צ, הובאה ב"לוח התיקון" שבסוף ספר התניא הוצאת קה"ת. 5. משפטים כד, ו. 6. ו. ב. 7. זח"א כז, ב. ח"ג קעט, א. רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ג בשם "חכמים הראשונים". ובכ"מ. 8. ביאור הקשר דתואר "יודעי בינה" דוקא – ראה לקוטי לוי יצחק לתניא כאן.

השמים. להלן יאמר רבנו הזקן יתירה מזו, שלא זו בלבד כשכבר היה גזר הדין, דבר הנותן את האפשרות הכללית שהלז יוכל להרע לו – אלא אפילו הרעיון להרע לזולת והכוח שיש לו בשעת מעשה לעשות זאת, הרי הכוח לרעיון זה בא מהקדוש-ברוך-הוא (אלא מובן הדבר שאותו אדם שהוא בעל בחירה, היה יכול לדחות מחשבה זו ולא לעשות אותו מעשה), אך כעסו הוא הרי לא מפני שמרגיז אותו שהלז בחר בבחירתו להרע לו, אלא מרגיז אותו למה הוא הזיק לו, וזאת מפני שחסרה לו האמונה שהסיבה להזיקו היא גזר-דין מן השמים ולא בחירתו הרעה של הלז. ובלשון רבנו הזקן: **וְלֹא**

עוֹד, – מה שהגזירה מן השמים נתנה את הרשות והאפשרות הכללית שהוא ייזק, **אֲלֵא אִפְלוּ בְשַׁעַה זֶה מִמֶּשׁ שְׂמַכְהוּ אוּ מִקְלָלוֹ** – הרי באותו זמן ממש, **מִתְלַבֵּשׁ בּוֹ** – במזיק, **בְּחַ ה' וְרוּחַ פִּי וְתַפְרָדֵּה הַמְתִּיחוּ וּמְקִימוּ, וְכִמּוֹ שְׂפָתַי וְכִי ה' אָמַר לוֹ קָלֵל**" – דוד אומר זאת, שהקדוש-ברוך-הוא אמר לשמעיה בן גרא לקלל את דוד, **וְהִיכֵן אָמַר** – הקדוש-ברוך-הוא **לְשַׁמְעִי?** – היכן מוצאים אנו שהקדוש-ברוך-הוא יאמר לשמעיה לקלל את דוד? **אֲלֵא שְׂמַכְהוּ זֶה שְׂנַפְלָה לְשַׁמְעִי בְּלִבּוֹ וּמַחוֹ** – לקלל את דוד, **וְיִרְדֶּה מֵאֵת ה'**, – הקדוש-ברוך-הוא סיבב הסיבות שתעלה בלבו ובמוחו של שמעיה מחשבה זו, **וְ"רוּחַ פִּי"ו** – של הקדוש-ברוך-הוא, **הַמְתִּיחַ כָּל צְבָאָם** – כלשון הפסוק¹³: **"וּבְרוּחַ פִּי כָל צְבָאָם, הַחַיֵּה רוּחוֹ שֶׁל שַׁמְעִי בְשַׁעַה שְׁדָרְבֵּי דְבָרִים אֱלוֹ לְדוֹד; כִּי אֱלוֹ נִסְתַּלַּק רוּחַ פִּי"ו** ותפריד רגע אחד מרוחו של שמעיה – **לֹא יִכּוֹל לְדַבֵּר מֵאוּמָה**.

הוא והשגחתו, שהיא השגחה פרטית על כל נברא ונברא, **כִּי אֱלוֹ הָיָה מֵאִמִּין שְׂמַאֵת ה' הֵיִתָּה זֹאת לוֹ** – הדיבורים או המעשים שהביאו אותו לידי כעס – שהם באו מהקדוש-ברוך-הוא, **לֹא הָיָה בְּכַעַס כָּלָל**. – על מי שדיבר אותם דיבורים או עשה אותם מעשים.

וְאֵף שְׂפָן־אָדָם שֶׁהוּא בְּעַל בְּחִירָה מְקַלְלוֹ אוּ מְכַהוֹ אוּ מְזִיק מְמוֹנּוֹ, וּמְתַחֵב בְּדִינֵי אָדָם וּבְדִינֵי שָׁמַיִם עַל רַע בְּחִירָתוֹ – שבוחר לעשות מעשים רעים אלה, לקללו או להכותו וכו', הרי, לכאורה, אי אפשר לומר שהוא לא אשם, מפני שהוא שליח בלבד של הקדוש-ברוך-הוא והשגחתו; וראיה לדבר, שהרי הוא מחוייב בדיני

אדם ובדיני שמים? **אֵף־עַל־פִּי־בּוֹ, עַל הַנִּזְק כְּבָר נִגְזַר מִן הַשָּׁמַיִם**, – שייזק באותו נזק, ואם אותו אדם לא היה עושה זאת מפני שלא היה רוצה לבחור בבחירתו להרע להלז, הרי את הנזק היה הלז מקבל בין כה וכה, שכן: **וְהִרְבֵּה שְׁלוּחִים לְמִקּוֹם**. – לבצע גזירה שנגזרה. כל הענין המדובר כאן, הוא על-דרך המכילתא (שמביא רש"י) על הפסוק: **"וְהֵאֱלָקִים אֵנָּה לִידוֹ"**, שזהו מה שכתוב¹⁰: **"מִרְשָׁעִים יֵצֵא רִשְׁעוֹ"**, שלמרות שנגזר על הניזק לקבל אותו נזק – מסבב הקדוש-ברוך-הוא שאותו אדם מסויים יהיה המזיק שיוזק לניזק. אך, שם מדובר בשוגג, מה-שאין-כן כשהדבר הוא במזיד, כשהמזיק עושה זאת בבחירתו, ואם הוא לא היה עושה זאת, הרי (כפי שהגמרא אומרת במסכת תענית¹¹) **"הִרְבֵּה שְׁלוּחִים לְמִקּוֹם"** לבצע על-ידם את הגזירה. על-כל-פנים, מוכח מהאמור, שאין לניזק להיות בכעס על האדם שהזיק לו וכדומה, שכן לא הוא היה הסיבה על מה שאירע לו, הסיבה היא גזר הדין מן

~ יום שני כ"ו תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 276, (וזהו כי ה'... עד עמ' קלט, וחיות רוחנית).

שבשעת מעשה החיה אותו ונתן לו הכוח לדבר אותם דיבורים, "ומי יאמר לו וגו'". – מדוע

אגרת הקדש
(וזהו כי ה' אמר לו בעת ההיא ממש קלל את דוד ומי יאמר לו וגו' וכנודע מ"ש

(וזהו "כי ה' אמר לו" – פֶּעַת הָיָה מִמֶּשׁ – כשידיבר אותם דיבורים, "קָלֵל" אֵת דָּוִד, – בכך

9. משפטים כא, יג. 10. שמואל א' כד, יד. 11. יח, ב. 12. שמואל ב' טז, י. 13. תהלים לג, ו.

הַכְּלִי צִרְיָה לִידֵי הַצּוּרָה, שְׂאֵף שִׁידוֹ – של הנפה, מְסַלְקוֹת הַיָּמֵנוּ – מהכלי, הוּא – הכלי, קִנָּם מַעֲצָמוֹ. – בלי עזרתו של הנפה; כך הדבר, חושבים הם, בבריאת שמים וארץ, שאחרי שהקדוש־ברוך־הוא ברא אותם, אין הם זקוקים יותר חס־ושלום להקדוש־

ברוך־הוא, ולכן הם כופרים בהשגחה פרטית – שעל הקדוש־ברוך־הוא להשיגח תמיד על הנבראים, וְטַח מְרֵאוֹת עֵינֵיהֶם, – עיניהם דבוקות מלראות, הַהֲבִדֵל הַגְּדוֹל שֶׁבֵּין מַעֲשֵׂה אֱנוֹשׁ וְתַחבּוּלוֹתָיו, שְׂהוּא יֵשׁ מִיֵּשׁ – מדבר שכבר קיים יוצר האדם "יש" שני, כמו למשל מחתיכת כסף, שהחומר שלו כבר ישנו, יוצר האדם כלי, הרי שאת הכסף הוא לא היה צריך לייצר, שכן זה כבר היה

קיים, רַק שֶׁמִּשְׁנֵה הַצּוּרָה וְתַתְמוּנָה, – מצורת חומר הכסף הוא מייצר דמותו וצורתו של הכלי; הרי, כיוון שלא יצר שום דבר חדש, שכן הדבר היה קיים כבר, ואף תבניתו של הכלי שהוא יצר מהכסף, איננה חידוש נוסף בכסף, שכן לכסף יש מלכתחילה ה"עלוליות" (האפשרות) לעשות ממנו כלי, שהרי הכסף נברא כך, שיכולים לכופפו בכל צורה שהיא, הרי שהאדם לא חידש בכך שום דבר, לכן לאחר יצירתו, אין הכלי זקוק לידי האדם שיצר אותו, – אין הפילוסופים רואים את ההבדל בין מעשה אדם אלה, לַמַּעֲשֵׂה שְׁמַיִם וָאָרֶץ, שְׂהוּא יֵשׁ מֵאִין. – לפני בריאת שמים וארץ, לא היה קיים שום דבר, ועם בריאתם, נתהווה "יש", דבר שהוא חדש לגמרי שלא היה קיים לפני זה כלל, ואז, כשנברא דבר חדש (יסביר רבנו הזקן להלן) מן ההכרח שהכוח שברא את הדבר החדש, יהיה בו ויחדש אותו תמיד, שאילולא כך היה הדבר החדש מתבטל. על־כִּלְפַּיִם, הרי בריאת שמים וארץ היא "יש מאין", וְהוּא פְּלֵא גְדוֹל יוֹתֵר מִקְרִיעַת יַם־סוּף עַל דְּרָף־מִשְׁלַל, אֲשֶׁר הוֹלִיךָ ה' – את הים, בְּרוּחַ קְדִים עֹזָה כַּל הַלֵּילָה – הכוח האלקי שבקע את הים התלבש ברוח מזרחית עזה, וַיִּבְקְעוּ הַיָּם¹⁸, – ונצבו כחומה, וְאֵלֶּי פָּסַק הַרוּחַ כִּרְגַע – הָיוּ הַיָּם חוֹזְרִים וְנִגְרָים בְּמוֹרֵד בְּדַרְכָּם וּמִבְּעָם, וְלֹא קָמוּ כְּחוֹמָה, – ב"שער היחוד והאמונה" הוא מוסיף שזה "בלי ספק, כלומר, שאין שום מקום לחשוב שהמים היו נשארים

עשית כן. על המלה "לו" מציין הרבי ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר" (שנדפס בסוף "תניא") שלכאורה מלה זו ("לו") מיותרת, שהרי בפסוק כאן¹⁴ כתוב: "ומי יאמר מדוע עשית כן", בלי המלה "לו". – מה שהרבי אומר ש"לכאורה" המלה

"לו" מיותרת, יש שרוצים לפרש, שזה מפני שיכול להיות שכוונת רבנו הזקן היא על פסוק אחר בקהלת¹⁵: "[באשר דבר מלך שלטון] ומי יאמר לו מה תעשה", שמשמעותו "מי יכול לומר להקדוש־ברוך־הוא מה אתה עושה?"; אך כיוון שהרי דוחק לומר שבדברו אודות הפסוק המסתיים ב"ומי יאמר", יביא רבנו הזקן פסוק אחר (בקהלת), אפשר אולי לומר, שהמלה "לו" שמביא רבנו הזקן, היא לא מהפסוק אלא הוא

מפרש ש"מי יאמר מדוע עשית כן" אין הכוונה לשמעני בן גרא (כפי שיש מפרשים כך) אלא הכוונה היא "לו" לה" ש"אמר לו קלל": "מי יכול לומר להקדוש־ברוך־הוא מדוע עשית כך לצוות לשמעני לקלל את דוד".

וְכַנּוּדָע מֵהַ שֶׁפָּתַח הַבְּעַל־שֵׁם טוֹב וְלֵעַל פְּסוּקִים: "לְעוֹלָם ה' דְּרָךְ נָצַב בְּשָׁמַיִם", – הסביר הבעל־שם־טוב פסוק זה באריכות ובביאור, והפיץ את הנקודה המובאת במדרש תהלים (כמובא לעיל) – "שער היחוד והאמונה" פרק א'), שְׂצוּרָה אוֹתוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ בְּתֵן הַשְּׁמַיִם, שְׂהוּא מֵאִמֵּר: "יְהִי רִקְעַת כּוֹ" – בתוך המים"¹⁷, שממאמר זה נבראו השמים, הֵן – אותיותיו של מאמר זה, נִצְבּוֹת וְעוֹמְדוֹת מְלַבְּשׁוֹת בְּשָׁמַיִם לְעוֹלָם לְתַחִיּוֹתָם וּלְקִיָּמָם. – וכפי שמוסבר בפרוטרוט ב"שער היחוד והאמונה" פרק א' ופרק ב' – שכן הדבר בכל הנבראים. וְלֹא כְּתַפִּילוֹסוּפִים שֶׁבּוֹפְרִים בְּהַשְׁנָחָה פְּרִטִית, – בהשגחת הפרטית של הקדוש־ברוך־הוא על כל נברא ונוצר, והם סוברים שלמרות שהעולם נברא מהקדוש־ברוך־הוא ואינו קדמון, אך אין הקדוש־ברוך־הוא משיגח על הנבראים. שכן, וּמִדְּמִיּוֹן בְּדְמִיוֹנָם הַכּוֹנֵן אֶת מַעֲשֵׂה ה', "עֵשֶׂה שְׁמַיִם וָאָרֶץ", לַמַּעֲשֵׂה אֱנוֹשׁ וְתַחבּוּלוֹתָיו; – למעשים שאדם עושה מגולם (מחתיכת זהב או כסף וכדומה) כלי, ולתחבולותיו שמערבב חומרים שונים ועושה מהם כלי, כִּי כַּאֲשֶׁר יֵצֵא לְצוּרָה כְּלִי – שׁוֹב אֵין

14. ש"ב שם. 15. ח, ד. 16. תהלים קיט, פט. 17. בראשית א, ו. 18. בשלח יד, כא.

אחר (מטבע הזרימה לטבע היציבות כחומה), ובכל זאת זה פלא גדול, "חידוש", שאנו מבינים שעל הכוח המחדש – הכוח שפעל חידוש זה – לפעול תמיד בחידוש, אחרת יבטל החידוש מיד, הרי כל-שכן וקל-וחומר, יסביר להלן רבנו הזקן, שבחידוש של "יש

מאין", כפי שהדבר בבריאת כל הנבראים – בודאי שמן ההכרח שעל הכוח המחדש – הכוח האלקי שברא את הדבר – לפעול תמיד את החידוש, שהדבר יהיה "יש", ולא לחזור מיד כבתחילה ל"אין". הרי שגם בהתאם להשוואה המדומה שמדמים הפילוסופים 'מעשה

שמים וארץ' למעשה אדם שבכוחו ליצור רק "יש מיש" – הרי גם ב"יש מיש" – באופן שצריך להיות חידוש, שינוי מ"יש" אחד ל"יש" אחר (כמו מטבע המים לזרום במורד לטבע של להיות עומדים כחומה) מן ההכרח שעל הכוח המחדש לפעול תמיד, הרי זה מחייב, שהכוח האלקי שברא את הנברא, מן ההכרח שיהיה תמיד בנברא. הרי שנוסף על השקר שבהשוואתם 'מעשה שמים וארץ' למעשה אנוש ותחבולותיו, הם טועים גם בכך שהם חושבים שאין זה מן ההכרח שהכוח המחדש יעמוד תמיד בדבר המחדש, ואם כאן, שהחידוש הוא רק בשינוי "יש" אחד ל"יש" שני – מן ההכרח שהכוח המחדש יעמוד ויפעל תמיד בדבר המחדש – וְכַל־שֶׁכֶן וְקַל־וְחֹמֶר בְּבְרִיאת יֵשׁ מֵאֵין, שְׁהִיא לְמַעְלָה מִמְּטַבַּע, וְהַפְּלֵא וְפִלֵא יוֹתֵר מִקְרִיעַת יֵשׁ מֵאֵין, עַל־אֲחַת־בְּמַה־וּכְמָה שֶׁבְּהַסְתַּלְקוֹת חַס־וְשְׁלוֹם בְּחַ הַבּוֹרֵא יֵשׁ מֵאֵין מִן הַנִּבְרָא – יֵשׁוּב הַנִּבְרָא לְאֵין וְאִפְסֵם מִמֶּשׁ, אֶלֶּא צְרִיךְ לְהוֹיֵת בְּחַ הַפּוֹעֵל – הכוח היוצר ופועל את הנברא, בְּנִפְעָל – בנברא, תָּמִיד, לְתַחֲיוֹתוֹ וּלְקִיּוּמוֹ, וּבְחִינָה זוֹ¹⁹ – של כוח הבורא העומד תמיד בנברא להחיותו ולקיימו, הוא "דְּבַר ה'" וְ"רוּחַ פִּי"ו" שֶׁבְּעֶשְׂרֵה מֵאֲמֹרוֹת שֶׁבְּחֵן נִבְרָא הָעוֹלָם, – "דבר ה'" שבעשרה מאמרות הבורא את הנברא, עומד תמיד בנברא, שמעשרה המאמרות באים צירופי אותיות הדיבור המרכיבות את "דבר ה'" הבורא כל נברא, כפי שהוא אומר ב"שער היחוד והאמונה" בפרק א', שגם הנבראים שאינם נזכרים בעשרה המאמרות נמשך להם חיות מעשרה המאמרות על-ידי צירופי האותיות השונים ועל-ידי חילופים ותמורות של האותיות (שאות אחת מחליפה אות שניה וכו'), וְאִפְּלוּ אֶרֶץ תְּלֹזוּ הַגְּשָׁמִית וּבְחִינַת דוּמָם

ניצבים כחומה אחרי שהרוח היתה פוסקת לרגע, אלא הם היו בוודאי חוזרים לטבעם לזרום במורד, אֶף שֶׁמְטַבַּע זֶה בְּמִים – להיות ניגרים במורד, הוּא גַם־כֵּן נִבְרָא וּמְחַדֵּשׁ יֵשׁ מֵאֵין, – שבמקום שלפני זה היה "אין", לא היה טבע כזה, נוצר "יש", נוצר טבע כזה.

כלומר, בהתאם לפירושו של הרבי, טבע זה במים, שהם זורמים במורד ואינם ניצבים במקום כחומה, טבע זה עצמו הוא נברא "יש מאין" במים. כלומר, נוסף על שהמים עצמם נבראו "יש מאין" – נברא בתוך המים הטבע להיות זורמים ולא לעמוד במקום כחומה; הרי,

כשבאה הרוח העזה והשפיעה במים להיות ניצבים כחומה, מה היה על הרוח לפעול במים? – לא היה על הרוח ליצור דבר חדש, "יש" מ"אין", אלא היה עליה לשנות "יש" אחד ל"יש" שני, לשנות את טבע המים מלהיות זורמים ומתנועעים, ל"יש" אחר של טבע, להיות ניצבים כחומה, ובכל זאת, כיוון שיש בכך משום חידוש במים להיות ניצבים כחומה – מן ההכרח שאותו כוח שפעל את החידוש, הרוח שעשתה את המים ניצבים, ייצר את החידוש כל רגע, ומשך פוסק כוח זה – מתבטל החידוש, הרי זה מוכיח שגם בחידוש של "יש מיש" מן ההכרח שעל הכוח המחדש להיות ולפעול תמיד את החידוש. אלא, על כך שהטבע במים להיות ניגרים במורד, הוא נברא "יש מאין" – מביא רבנו הזקן ראייה להלן, שאין זה ענין עצמי במים, שנאמר שאם ישנו נברא (דבר שנברא), שזהו מים, מן ההכרח שיזרום במילא במורד, כמו למשל שנאמר שמה שנברא "תופס מקום" הוא ענין עצמי בנברא, ואין זה צריך להיבראות במיוחד "יש מאין", אלא עם בריאת הנברא הוא במילא באופן שהוא "תופס מקום"; אך זרימת המים איננה כך – שכן, ישנם הרי נבראים שהטבע שלהם אינו כך, הטבע שלהם הוא אחר לגמרי, הם עומדים, כמו למשל חומת אבנים שעומדת – ואינה זקוקה לדבר מן החוץ שיחזיק אותה, ובלשון רבנו הזקן: שְׁהִרִי חוֹמַת אֲבָנִים נֹצֶבֶת מַעֲצָמָה בְּלֵי רוּחַ, רַק שֶׁמְטַבַּע הַמִּים אֵינּוּ כֵן. – ואם יש בטבע המים שלא להיות עומדים אלא להיות זורמים במורד, הרי טבע זה הוא דבר נברא "יש מאין" בתוך המים. אם-כן מה היה על הכוח האלקי שהתלבש ברוח, לפעול? – הוא לא היה צריך לפעול "יש מאין", ליצור דבר חדש לגמרי שלא היה לפני זה בנבראים, היה עליו רק לשנות "יש" אחד ל"יש"

19. בתניא לפנינו: "זה", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק רבינו שצ"ל "זו", ככפנים.

מ"אין" ל"יש". וְהוּא שֶׁכֶּתֵב הָאֵרִי וְלִי²¹, שְׁנֵם בְּדוּמָם, בְּאֲבָנִים וְעֶפֶר וּמִיָּם, – שלא נראה בהם לכאורה שום חיות, יֵשׁ בָּהֶם בְּחִינַת נֶפֶשׁ וְחַיּוּת רוּחַנִיית. – והוא "דבר ה'" שברא אותו ומחיה ומקיים אותו להיות דומם, ולא לשוב להיות "אין" כפי שהאבן או העפר או המים היו לפני שנתהוו. להלן מסביר רבנו הזקן, ש"דבר ה'" המהווה כל הנבראים – הוא ה"שכינה":

שְׁבָה – שעפר²⁰ יש בו הרי גם כוח הצומח להצמיח צמחים, וצמיחה היא הרי ענין שנראה בו חיות לצמוח מקטן לגדול, ואילו הדומם שבעפר, שלא נראה בו שום ענין של חיות, אפילו לא חיות של צמיחה מקטן לגדול חַיּוּתָן וְקִיּוּמָן הוּא

"דְּבַר ה'" מַעֲשֵׂרָה מֵאֲמֵרוֹת הַמְּלֻבָּשׁ בָּהֶן וּמְקִימָן לְחַיּוּת דוּמָם וְ"יֵשׁ" מֵ"אֵין", וְלֹא יִחְזְרוּ לְאֵין וְאִפְסָם מִמֶּשׁ בְּשִׁתּוֹ. – לפני שנבראו

אגרת הקדש

שבה חיותן וקיומן הוא דבר ה' מ' מאמרות המלוּבש בהן ומקיימן להיות דומם ויש מאין ולא יחזרו לאין ואפס ממש כשהיו וז"ש הארזי"ל שגם בדומם כאבנים ועפר ומים יש בהם בחי' נפש וחיות רוחניית.

~ יום שלישי כ"ז תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קלט, והנה נודע לי"ח... עד עמ' 278, מתחת לארץ.

"מלכות", דבר ה', ישנן דרגות רבות. שכן, יֵשׁ בְּחִינַת וּמְדַרְגֵת "מְלָכוּת דְּאֲצִילוֹת", – ספירת ה"מלכות" של עולם ה"אצילות", וּבְחִינַת "מְלָכוּת דְּבְרִיאָה" – ספירת ה"מלכות" של עולם ה"בריאה", וְכוּ'. – הרי שבבחינת "דבר ה'" ישנן דרגות רבות, וּפְרוּשׁ "מְלָכוּת דְּאֲצִילוֹת", הוּא "דְּבַר ה'" הַמְּחִיָּה וּמְחַיָּה נִשְׁמוֹת הַגְּדוּלוֹת שֶׁהֵן מִבְּחִינַת אֲצִילוֹת, כְּמוֹ נִשְׁמַת אָדָם הָרִאשׁוֹן, שְׁנֶאֱמַר בּוֹ²³: "וַיִּפַּח כְּאִפְיוֹ בּוֹ", – נשמת חיים" – כלומר שהקדוש-ברוך-הוא נפח נשמה זו בבחינת "אצילות", וְכֵמוֹ נִשְׁמוֹת הַאֲבוֹת וְהַנְּבִיאִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן – ורבנו הזקן מפרש במה מתבטא מעלתם של

וְהִנֵּה, נוֹדַע לְיֹדְעֵי חֵן, – לידועי חכמה נסתרה (תורת הקבלה), כִּי "דְּבַר ה'" – המהוה ומחיה את הנבראים, בחינה זו באלקות נִקְרָא בְּשֵׁם "שְׂכִינָה" בְּלִשׁוֹן רַז"ל, – בש"ס ומדרשים וכדומה, וְ – היא נקראת "אֵמָּא תַתְּאָה" – ה"אמא התחתונה",

אגרת הקדש

והנה נודע לי"ח כי דבר ה' נק' בשם שכינה בלשון רז"ל ואימא תתאה ומטרוניתא בלשון הזהר ובפרט בר"פ וארא לפי ששוכן ומתלבש בנבראים להחיותם ובלשון המקובלים נק' בשם מלכות ע"ש דבר מלך שלטון כי המלך מנהיג מלכותו בדיבורו ועוד טעמים אחרים ידועים לי"ח ומודעת זאת כי יש בחי' ומדרגת מל' דאצילות ובחי' מל' דבריאה וכו'. ופי' מל' דאצילות הוא דבר ה' המחי' ומהוה נשמות הגדולות שהן מבחי' אצילות כמו נשמת אדה"ר שנא' בו ויפח באפיו כו' וכמו נשמות האבות והנביאים וכיוצא בהן (שהיו מרכבה לה' ממש ובטלים ממש במציאות אליו כמארו"ל שכינה מדברת מתוך גרונו של משה וכן

ו"מְטְרוֹנִיתָא" – מלכה, בְּלִשׁוֹן הַזְהַר, וּבִפְרָט – בזהר, בְּרִישׁ – בתחילת פְּרִשְׁתׁ וְאָרָא, – דף כב, ב. – שם מובא משל על הבחינה בה הקדוש-ברוך-הוא מדבר, מבת מלך, "מטרוניתא", לְפִי שְׁ – "דבר ה'", שוֹכֵן וּמְתַלַּבֵּשׁ בְּנִבְרָאִים לְחַיּוּתָתָם, – ולכן הוא נקרא "שכינה", מלשון "שוכן", ו"אימא תתאה" ו"מטרוניתא", המתייחסים לבחינה

הנביאים – (שְׁהִיוּ מְרַבְּכָה לַה' מִמֶּשׁ²⁴, וּבְטָלִים מִמֶּשׁ בְּמִצִּיאוֹת אֱלֹהֵי, – אל הקדוש-ברוך-הוא, כְּמֵאֲמַר רַז"ל²⁵: שְׂכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. – כלומר, ביטולו של משה היה גדול כל כך, שנבואתו אינה נחשבת כאילו הוא המדבר מה שהקדוש-ברוך-הוא מצווה עליו לדבר, אלא

שהיא "אמא" ו"מלכה" המחיה את ילדיה ואת החוסים בקרבה, וּבְלִשׁוֹן הַמְּקַבְּלִים נִקְרָא בְּשֵׁם "מְלָכוּת", עַל שֵׁם "דְּבַר מֶלֶךְ שְׁלִטוֹן"²², כִּי הַמֶּלֶךְ מְנַהֵיג מְלָכוּתוֹ בְּדִבּוּרוֹ, וְעוֹד טַעְמִים אֲחֵרִים יֹדְעִים לְיֹדְעֵי חֵן. – חכמה נסתרה (תורת הקבלה). וּמוֹדַעַת זֹאת, – וידוע הדבר, כִּי – בבחינת

20. הערת כ"ק רבינו: "כנראה מפרש "ארץ" דכאן – עפר (כמו בתדשא הארץ). לי נראה הפי' כאן – בניגוד (דברך ה' נצב ב)שמים שקדמו, ול"עולמות עליונים ותחתונים" (שהיוחה"א פ"א עיי"ש). וא"צ לחילוק דכח הצומח כו'. והרי מפרש תומ"י "בדומם כאבנים ועפר כו'". 21. ע"ח שער ל"ט פרק ג. וראה ג"כ שם שער נ'. 22. קהלת ח, ד. 23. בראשית ב, ז. 24. ב"ר רפמ"ו. ובכ"מ. 25. ראה זח"ג רלד, א. ועוד.

ה"יצירה", ו"מלכות דעשיה", – בחינת ה"מלכות" של עולם ה"עשיה", הוא "דבר ה" המְחִיָּה וּמְחִיָּה אֶת עוֹלָם הַיְהוּה בְּכִלְלוֹ, עַד יְסוּד הָעֵפֶר, וְ – כֵן הַמִּים אֲשֶׁר מִתַּחַת לָאָרֶץ²⁶ – בהתאם לאמור, שהתהוות כל הנבראים אשר על

פני האדמה היא מבחינת ה"שכינה", מההתגלות של הקדוש-ברוך-הוא, דרושה הסברה נוספת, כיצד נבראים אותם ענינים בעולם שהם מ"קליפות" שכ"נגד" האור האלקי – ורבונו הזקן מסביר:

שמלכתחילה מדבר הקדוש-ברוך-הוא עצמו באמצעות גרונו של משה, וְכֵן כָּל הַנְּבִיאִים וּבְעֲלֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, הָיָה קוֹל וְדַבּוּר הָעֵלְיוֹן מִתְלַבֵּשׁ בְּקוֹלָם וְדַבְּרוּם מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָאָרִיז'וֹל). ו"מלכות דבריאה", הוא "דבר ה" המְחִיָּה

וּמְחִיָּה הַנְּשֻׁמוֹת וְהַמְּלֻאכִים שְׂבָעוּלָם הַבְּרִיאָה, שְׂאִין מַעֲלָתָם – ומדריגתם, כְּמַעֲלָת – ומדריגת הַאֲצִילוֹת וְכוּ'. – ש"מלכות" של עולם ה"יצירה" היא ה"דבר ה" המהוה ומחיה את הנוצרים של עולם

אגרת הקדש

כל הנביאים ובעלי רוה"ק היה קול ודבור העליון מתלבש בקולם ודבורם ממש כמ"ש האריז'ו (ל) ומל' דבריאה הוא דבר ה' המחיה ומהוה הנשמות והמלאכי' שבעולם הבריאה שאין מעלתם כמעלת האצי' וכו' ומלכות דעשיה הוא דבר ה' המחיה ומהוה את עוה"ז בכללו עד יסוד העפר והמים אשר מתחת לארץ.

~ יום רביעי כ"ח תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 278, (אלא שבארצות... עד עמ' קמ, עמהם):

הנבראים עצמם, שְׂשֻׁמִים וְאָרֶץ וּבְחַיִּים וְחַיִּים וְעוֹפוֹת טְהוֹרִים – נִשְׁפָּעִים – מקבלים שפעם וחיותם מְקַלְפֵת נְגָה, וְיִבְעֵלֵי הַחַיִּים הַמְּמַאִים וְנִפְשוֹת הָאֲמוֹת – מקבלים חיותם מְשֻׁאֵר קְלִיפוֹת). – כמוסבר באריכות בחלק א' של

ספר ה"תניא" פרק ר', ההבדל בין "קליפת נוגה" המעורבת טוב ורע, לבין שאר "ג' קליפות הטמאות" שכולן רע. וְהַנְּהוּה, שְׂמִים וְאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם בְּאֲרָצוֹת הָאֲמוֹת – בְּלָם כְּלָא מִמֶּשׁ חֲשִׁיבֵי – נחשבים ככלום, לְגַבֵּי הַשָּׁרִים – המלאכים, שְׂהֶם חַיִּוֹתָם וְקִיּוּמָם. וְהַשָּׁרִים כְּלָא מִמֶּשׁ חֲשִׁיבֵי – נחשבים ככלום ממש, לְגַבֵּי חַיִּוֹת הַנְּמֻשָּׁךְ לְהֶם מִתְנִיצוֹן מ' דְּבַר ה' הַמְּאִיר עֲלֵיהֶם מְלַמְעֵלָה. – באופן של "מקף", וְאֵף-עַל-פִּיכֶן,

(אֵלָא שְׂבִאֲרָצוֹת הָאֲמוֹת – בחוץ לארץ, חַיִּוֹת – מ"דבר ה" המחיה שם את העולם, הוא עַל-יְדֵי הַתְּלַבְּשוֹת שָׂרִים הַחַיִּצוֹנִים הַמְּמַנִּים עַל שְׂבָעִים אֲמוֹת. דְּהֵינּוּ, שְׂיִוָּרד נִיצוֹן מ' דְּבַר ה', הַנְּקָרָא בְּשֵׁם "מְלֻכוֹת דְּעֵשִׂיָה", – ש"מ"דבר ה" עצמו בא

ניצוץ בלבד, וּמְאִיר עַל הַשָּׁרִים – המלאכים, שְׂל מַעֲלָה בְּבְחִינַת מְקוּף מְלַמְעֵלָה, – והוא מפרש שוב אֵךְ אֵינִי מִתְלַבֵּשׁ בְּהֶם מִמֶּשׁ, אֵלָא נִמְשָׁךְ לְהֶם חַיִּוֹת מִתְּהַאָרָה זוֹ שְׂמְאִיר עֲלֵיהֶם מְלַמְעֵלָה בְּבְחִינַת מְקוּף. וּמִהַשָּׁרִים – מהמלאכים, נִשְׁפָּע חַיִּוֹת לְאֲמוֹת, וְלִבְחִינַת חַיִּוֹת וְעוֹפוֹת שְׂבִאֲרָצוֹתֵיהֶם, – בחוץ לארץ; כלומר, בתחילה נשפעת החיות באומות עצמן, "מִיֵּן הַמְּדַבְּר", ולאחר מכן בבהמות וכדומה, מִיֵּן חַי, וְלִמִּין הַדּוֹמִם, לְאָרֶץ הַנְּשֻׁמִים, וְלִשְׂמִים הַנְּשֻׁמִים שְׂהֶם הַגְּלִגְלִים²⁷ (אֵלָא – קיים הבדל בין

אגרת הקדש

(אלא שבארצות העו"ג החיות הוא על ידי התלבשות שרים החיצוני' הממונ' על ע' אומות דהיינו שיוורד ניצוץ מדבר ה' הנקרא בשם מלכות דעשיה ומאיר על השרים של מעלה בבחי' מקיף מלמעלה אך אינו מתלבש בהם ממש אלא נמשך להם חיות מהארה זו שמאיר עליהם מלמעלה בבחי' מקיף ומהשרים נשפע חיות לעו"ג ולבהמות חיות ועופות שבארצותיהם ולארץ הגשמית ולשמים הגשמיים שהם הגלגלים (אלא ששמים וארץ ובהמות וחיות ועופות טהורים נשפעי' מקליפת נוגה והממאים ונפשות העו"ג משאר קליפות). והנה שמים וארץ וכל אשר בהם בארצות עו"ג כולם כלא ממש חשיבי לגבי השרים שהם חיותם וקיומם. והשרים כלא ממש חשיבי לגבי החיות הנמשך להם מהניצוץ מדבר ה' המאיר עליהם מלמעלה ואעפ"כ החיות הנמשך לתוכם מהארה זו הוא בבחי' גלות בתוכם שלכן נקרא' בשם אלקי'

חַיִּוֹת הַנְּמֻשָּׁךְ לְתוֹכָם – במלאכים ובשרים העליונים, מִתְּהַאָרָה זו, הוּא בְּבְחִינַת גְּלוּת בְּתוֹכָם, שְׂלִכֶן נִקְרָאִים

הַנְּשֻׁמִים שְׂהֶם הַגְּלִגְלִים²⁷ (אֵלָא – קיים הבדל בין

26. לשון הכתוב – יתרו כ, ד. 27. ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ג.

לְהֵם מִהַנִּיצוּץ מִדְּבַר ה' הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "שְׂכִינָה" – כאמור לעיל ש"דבר ה'" נקרא "שכינה" בלשון רבותינו ז"ל. ברם, מתעוררת השאלה: אם כך, הרי שענין הגלות היה תמיד, מאז בריאת העולם עם כל הדברים הטמאים שבו? – מסביר

רבנו הזקן בחצאי עיגול: (וְגִלּוֹת זֶה – הַנִּגְרָם בְּגִלּוֹל חֵירוֹתָן שֶׁל הַקְּלִיפוֹת עַל-יְדֵי נִיצוּץ מִדְּבַר ה', נִמְשָׁךְ מִחֲטָא עֵץ הַדַּעַת וְאֵילָף, – כִּידוּעַ, שֶׁעַל-יְדֵי חֲטָא עֵץ-הַדַּעַת נִמְשַׁכָּה חֵירוֹת לְקִלְיפוֹת שֶׁלֹּא הִיְתָה לָהֶם לִפְנֵי הַחֲטָא, אֵךְ – וְהוּא בְּחִינַת אֲחֻרַיִם לְבַד דְּקִדְשָׁה. – כְּלוּמַר, הַנִּיצוּץ הַנִּמְשָׁךְ אֵז לְשֵׁרִים הוּא מִבְּחִינַת "אֲחֻרַיִם"

בלבד, מהצד התחתון והחיצוני של קדושה ואלקות, אֵךְ בְּשִׁגְלוֹ יִשְׂרָאֵל לְבִין הָאֲמוֹת, וְאֲחֻזַּת יִשְׂרָאֵל וְשֵׁרֵשׁ הוּא בְּחִינַת פְּנִימֵי הַקְּדוּשָׁה – הפנימיות של הקדושה ברוך-הוא, הִנֵּה זֶה הִיא גְּלוּת שְׂלֵמָה, – שכן, גם הפנימיות של אלקות נמשכה בשרים של האמונת; כמוסבר בפרוטרוט לעיל ב"אגרת התשובה" פרק ו', עיני שם, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבֵּנוֹ לְ"ל"ס: "גְּלוּ לְאֲדָרִים – שְׂכִינָה עִמָּהֶם":)

– השרים של הגוים, בְּשֵׁם "אֱלֹקִים אֲחֵרִים", וְקָרוּ לָיָה: "אֱלֹהָא דְאֵלֵהֵיא"²⁸, – והם קוראים להקדושה ברוך-הוא האלוהה של האלוהיות (כלומר שגם הם נחשבים, לעצמם, כ"אלקים"), שְׁגָם הֵם, הֵן בְּחִינַת אֱלֹקוֹת. – בהרגשתם

ובישותם. וְלִבָּן – כִּיוּן שֶׁהַחֵירוֹת שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם (וְכָל אֲשֶׁר בְּרִשׁוֹתָם) הִיא מִהֶאֱרָה הָאֱלֹקִית הַמְאִירָה בְּשֵׁרִים הָעֲלִיּוֹנִים, כִּמְיֻלָּא הֵם אֲכַן מִקְבָּלִים חֵירוֹתָם מֵהֶם, וְלִכֵּן הַגּוֹיִם הַנִּשְׁפָּעִים מֵהֶם – מֵהַשֵּׁרִים הָעֲלִיּוֹנִים, הֵם עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת זָרָה מִמֶּשֶׁ, עַד עַתָּה קִזְוֵ, – שֶׁל הַגְּאוּלָּה הָעַתִּידִית, שְׂיִבָּלַע הַמּוֹת וְהַסְטֵרָא-אֲחֵרָא, –

הקליפות, וְ"אֵז אֲהַפֵּךְ אֶל עַמִּים כּו' לְקָרָא כְּלָם בְּשֵׁם ח"²⁹. – רבנו הזקן חזר כֵּן לֵמַר שֶׁהַסְּבִיר שֶׁהַנִּיצוּץ הָאֱלֹקִי מִחִיָּה אֶת הַשֵּׁרִים הָעֲלִיּוֹנִים, וְדַרְכָם אֶת הָעוֹבְדִים עֲבוֹדַת-זָרָה, הוּא בְּגִלּוֹת, וְאוֹמַר: וְ-הַחֵירוֹתָם שֶׁל עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת-זָרָה עַל-יְדֵי הַחֵירוֹת הָאֱלֹקִית, נִקְרָא גַּם-כֵּן בְּשֵׁם "גְּלוּת הַשְּׂכִינָה", מֵאֲחֵר שְׂחִיּוֹת זֶה אֲשֶׁר בְּבְחִינַת "גְּלוּת בְּתוֹכָם, – כִּפִּי שֶׁהוֹסְבֵר לְעִיל, הוּא מִהֶאֱרָה הַנִּמְשָׁכָת

אגרת הקדש

אחרים וקרו ליה אלהא דאלהיא שגם הם הן בחי' אלקות ולכן העו"ג הנשפעים מהם הם עע"ו ממש עד עת קץ שיבולע המות והסט"א ואז אהפוך אל עמים כו' לקרוא כולם בשם ה' ונקרא גם כן בשם גלות השכינה מאחר שחיות זה אשר בבחי' גלות בתוכם הוא מהארה הנמשכת להם מהניצוץ מדבר ה' הנקרא בשם שכינה (וגלות זה נמשך מחטא עה"ד ואילך והוא בחי' אחוריים לבד דקדושה אך כשגלו ישראל לבין האומות ואחיות ישראל ושרשם הוא בבחי' פנים העליונים הנה זו היא גלות שלימה וע"ז ארו"ל גלו לאדם שכינה עמהם):

~ יום חמישי כ"ט תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמ, והנה אף כי... עד עמ' קמ, האר"ו ז"ל:

וְהִנֵּה, אֵף כִּי ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד³¹, דְּחִינּוּ – שִׁשְׁמוֹ הוּא דְּבוּרוֹ וְ"רוּחַ פִּי" הַמְּכַנֶּה בְּיַד הַקְּדוּשָׁה³² בְּשֵׁם "שְׁמוֹ" הוּא יְחִיד וּמְיֻחָד – אֵף-עַל-פִּי כֵן, הֶאֱרָה וְהִמְשִׁכָת חֵירוֹת הַנִּמְשָׁכָת מִ"רוּחַ פִּי" וְתִקְרָה, מִתְחַלֶּקֶת לְאַרְבַּע מִדְּרָגוֹת שׁוֹנוֹת, שֶׁהֵן אֲרַבְּעָה עוֹלָמוֹת: אֲצִילוֹת, פְּרִיאָה, וְצִירָה עֲשִׂית. וְהַשֵּׁנוּי – בֵּין אֲרַבַּע הַמִּדְּרָגוֹת, הוּא

מַחְמַת צְמֻצוּמִים וּמְסָכִים (רְבִים), לְצְמֻצַם הָאוֹר וְהַחֵירוֹת וְלְהַסְתֵירוֹ, שְׂלֵא יְהֵא מְאִיר כְּלִי-בְּעוֹלָם הַפְּרִיאָה כְּמוֹ – שֶׁהוּא מְאִיר בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, וּבְעוֹלָם הַצִּירָה הוּא – הוּא וְהַחֵירוֹת מוֹסְתֵרִים עַל-יְדֵי צְמֻצוּמִים וּמְסָכִים יוֹתֵר וְכוּ'. – וְיֻתֵר מְכַן בְּעוֹלָם ה"עֲשִׂייה"; אֲכָל – לְמִדּוֹת כָּל הָאֲמוֹר, אֵין שׁוֹם שְׁנוּי חֲסֵד-וְשְׁלוֹם –

אגרת הקדש

והנה אף כי ה' אחד ושמו אחד דחיינו דבורו ורוח פיו המכונה בזה"ק בשם שמו הוא יחיד ומיוחד אעפ"כ ההארה והמשכת החיות הנמשכת מרוח פיו יתברך מתחלקת לד' מדרגות שונות שהן ד' עולמות אבי"ע והשינוי הוא מחמת צמצומים ומסכים (רבים) לצמצם האור והחיות ולהסתירו שלא היא מאיר כ"כ בעולם הבריאה כמו בעולם האצילות ובעולם היצו' הוא ע"י צמצומים ומסכים יותר וכו' אבל אין שום שינוי ח"ו בעצמות השכינה שהיא דבר

28. מנחות קי, א. ובחז"א ג מהרש"א שם. 29. צפני" ג, ט. 30. מגילה כט, ב. מכילתא בא יב, מא. ובכ"מ. 31. זכרי' יד, ט. 32. ראה תקי"ז תכ"ב (סו, ב).

על ידי הצמצומים והמסכים, בְּעֲצֻמוֹת הַשְּׂכִינָה, שֶׁהֵיא וּמִיִּצְרָה לְעֵשֶׂיהָ, וְלִכֵּן אֹר אֵין־סוּף בְּרוּחָהּוּא
 "דְּכַר ה'" ו"רוח פיו".
 וְגַם בְּכַחַת הַהֶאֱרָה
 וְהַמְשַׁכַת הַחַיִּית, –
 הַנְּמַשְׁכַת מ"דבר ה",
 הַגָּה הַהֶאֱרָה
 שְׁבִאֲצִילוֹת' פּוֹקַעַת
 הַמְסָד וּמִתְלַבְּשֵׁת
 ב'בְּרִיאָה', וְכֵן
 מ'בְּרִיאָה' לְיִצְרָה'
 ה' וְרוּחַ פִּיּוּ וְגַם בְּכַחַ' הַהֶאֱרָה וְהַמְשַׁכַת הַחַיִּית הַגָּה
 הַהֶאֱרָה שְׁבִאֲצִילוֹת בּוֹקַעַת הַמְסָד וּמִתְלַבְּשֵׁת בְּבְרִיאָה
 וְכֵן מְבַרֵיאָה לְיִצְרָה וּמִיִּצְרָה לְעֵשֶׂיהָ וְלִכֵּן אֹר א"ס
 ב"ה שְׁבִאֲצִילוֹת הוּא ג"כ בְּעֵשִׂיהָ וּבְעוּה"ו הַחוּמְרֵי ע"י
 הַתְּלַבְּשׁוֹתוֹ בְּמַלְכוּת דְּבִי"ע כַּמְבֹאֵר הַכֵּל בְּכַתְבֵי
 הָאֲר"י ז"ל:
 הַפֶּל בְּכַתְבֵי הָאֲר"י
 וְל"ל³³:

אגרת הקדש

~ יום שישי ל' תשרי ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קמ, והנה נפש... עד עמ' 280, בלא דבור:

שחכמה דאצילות נקראת "אבא", ו"בינה" נקראת "אימא",
 וספירת ה"דעת" נכללת משתייהן, כפי המוסבר בחסידות,
 ומדות אַהֲבָה וִירָאָה וְכו' שְׁבִנְפֵשׁוּ – של יהודי – הן
 דוֹגְמָא לְמַדוֹת שְׁבִנְפֵשׁוּ סְפִירוֹת, – דאצילות, הַנְּקִרְאוֹת
 בְּשֵׁם "זְעִיר אֲנִפִּין";
 וְכֵן הַדְּבִיר שְׁבִנְפֵשׁוּ
 דוֹגְמָא לְדְבִיר הַעֲלִיּוֹן,
 הַנְּקִרְאָ בְּשֵׁם "מַלְכוּת"
 ו"שְׂכִינָה", – כפי
 שהוסבר לעיל. וְלִכֵּן –
 כיוון שדיבורו של יהודי
 הוא דוגמא לדיבור
 שלמעלה, לשכינה,
 בְּשִׁמְדֵּבֶר דְּבִרֵי תוֹרָה
 – מְעוֹרֵר דְּבִיר הַעֲלִיּוֹן
 לִיְחַד הַשְּׂכִינָה, וּמְשׁוּם
 פּוֹסְקִים, בְּקִרְיַת שְׁמַע
 לֹא יֵצֵא בְּהִרְהוּר בְּלֹא
 דְּבִיר:

וְהִנֵּה נֶפֶשׁ הָאָדָם, – הַיְהוּדִי, יָדוּעַ לְכֹל שֶׁהֵיא בְּלוּלָה
 מְעֻשֵׁר סְפִירוֹת: חֲכֵמָה־בִּינָה־דְעַת וְכו'. – כַּמְבֹאֵר ב'תניא'
 חֵלֶק א' פֶּרֶק ג', וְאֵף שְׁבִלָן – כֹּל עֶשְׂרֵה הַכּוּחוֹת שֶׁכַּנְגַד עֶשֶׂר
 הַסְּפִירוֹת, בְּאִים מ'רוּחַ פִּיּוּ" יִתְבָּרֵךְ, בְּדְבָרֵיכֶם: – כִּמו
 שכתוב: "וְיִפַח בְּאִפֵּי
 כו", – נשמת חיים,
 הַלְשׁוֹן "וְיִפַח" מורה
 שֶׁהַנְּשֵׁמָה בָּאָה מֵהַרוּחַ
 וְהַחַיִּית הַפְּנִימִיִים
 שְׁנוּפְחִים מִבְּפִינִים,
 כַּמוֹסְבֵר בְּפּוֹרְטוּרוֹת
 ב'תניא' חֵלֶק א' פֶּרֶק ב'
 וְחֵלֶק ג' פֶּרֶק ה', מְכַלֵּל
 מְקוֹם – יֵשׁ קֶשֶׁר בֵּין כֹּל
 אֶחָד מֵעֶשְׂרֵה הַכּוּחוֹת לְבֵין
 כֹּל אֶחָת מֵעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת

אגרת הקדש

וְהִנֵּה נֶפֶשׁ הָאָדָם יָדוּעַ לְכֹל שֶׁהֵיא כְּלוּלָה מִי"ס
 חב"ד וכו' ואף שכולן מרוח פיו ית' כדרכיב
 יופח באפיו כו' מ"מ דרך פרט חב"ד שבנפשו הן
 דוגמא לחב"ד שבי"ס המכוונות בשם או"א ומדות
 אהבה ויראה וכו' שבנפשו הן דוגמא למדות שבי"ס
 הנקראות בשם ז"א וכח הדבור שבנפשו דוגמא לדבור
 העליון הנקרא בשם מלכות ושכינה ולכן כשמדבר
 ד"ת מעורר דבור העליון ליחד השכינה ומשום הכי
 קיי"ל בק"ש ובהמ"ז וד"ת לא יצא בהרהור בלא דבור:

הַכֵּי קוֹמָא־לֵן³⁴ – וְלִכֵּן אֲנִי
 וְכַרְבַת הַמְּזוּן וְדְבִיר תוֹרָה –
 דְּבִיר:

חֲכֵמָה־בִּינָה־דְעַת שְׁבִנְפֵשׁוּ הֵן
 דוֹגְמָא לְחֲכֵמָה־בִּינָה־דְעַת שְׁבִנְפֵשׁוּ סְפִירוֹת, – שֶׁלְמַעְלָה,
 הַמְּכַבְּשׁוֹת בְּשֵׁם "אָבָא" ו"אִמָּא"; – כִּמו שכתוב בזוהר

33. ראה ע"ח שמ"ב פ"ד. ובכ"מ. 34. ראה שו"ע אדה"ז ס"ב ס"ג. סקפ"ה ס"ג. הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"ב.

~ שבת קודש א' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 280, והנה זלעו"ו... עד עמ' 280, עד רום המעלות:

מתלבשת בבחינת גלות בתוכם. – כדי שהן תהיינה השולטות. ורבנו הזקן מסכם: והנה, אף שזה – אופן התלבשות השכינה בגלות בתוך הקליפות, צריך באור רחב איך ומה, מכל מקום האמת בן הוא. אלא שאף על-

פי"ב, אין הקליפות והאמות יונקים ומקבלים תיות אלא מהארה הנמשכת להם מבחינת אחרים דקדשה, כמאן דשדי בטר בתפיה, – כמי שמשליך אל מאחורי כתפו (כפי המוסבר ב"תניא" חלק א' פרק כ"ב), ואף גם זאת – דבר זה עצמו בא על ידי צמצומים ומסכים רבים ועצומים, עד שנתלבשה הארה זו בחמירות עולם הזה, ומשפעת לאמות עשר וכבוד וכל תענוגים נשמיים. מה שאין בן ישראל, יונקים – חיותם, מבחינת פנים העליונים, – מהפנימיות של הקדוש-ברוך-הוא, כמו שכתוב³⁵: "יאר ה' פניו אליך", כל אחד ואחד לפי שרש נשמתו עד רום המעלות:

והנה, – כשם שבקדושה ישנן עשר הספירות ועשרה כוחות הנפש האלקית, כך גם "זה לעמת זה, – עשה האלקים", שכנגד כל ענין בקדושה ישנה דוגמה בצד הנגדי, ב"סטרא אחרא", יש עשרה כתרי דמסאבותא³⁵, – עשרה כתרים מן הטומאה, כשם שישנן עשר ספירות בקדושה, ומתן נמשכות נפשות האמות, גם בן גלות מעשר בחינות אלו ממש. ומודעת זאת בארץ, – וידוע הדבר על פני תבל, מה שכתוב בספר הגלגולים³⁶ על פסוק³⁷: "אשר שלט האדם באדם לרע לו", שהוא סוד גלות השכינה בתוך הקליפות, לתחיותם ולתשלוטם בגזמן הגלות, – זה משמעות "אשר שלט האדם באדם", שאדם בליעל שמהקליפה שולט באדם שמהקדושה, אבל הוא "לרע לו" וכו'. – כפי המוסבר ב"ספר הגלגולים" שם, שזה כדי לברר ניצוצי הקדושה מהקליפה. ולכן האמות היו שולטין על ישראל, להיות נפשות האמות – באות מהקליפות אשר השכינה

אגרת הקדש

והנה זלעו"ו יש עשרה כתרי דמסאבותא ומהן נמשכות נפשות העו"ג ג"כ כלולות מעשר בחי' אלו ממש ומודעת זאת בארץ מ"ש בספר הגלגולים ע"פ אשר שלט האדם באדם לרע לו שהוא סוד גלות השכינה בתוך הקליפות להחיותם ולהשליטם בזמן הגלות אבל הוא לרע לו וכו' ולכן העו"ג היו שולטין על ישראל להיות נפשות העו"ג מהקליפות אשר השכינה מתלבשת בבחי' גלות בתוכם והנה אף שזה צריך ביאור רחב איך ומה מ"מ האמת בן הוא אלא שאעפ"כ אין הקליפות והעו"ג יונקים ומקבלים חיות אלא מהארה הנמשכת להם מבחי' אחוריים דקדושה כמאן דשדי בתר כתפי' ואף גם זאת ע"י צמצומים ומסכים רבים ועצומים עד שנתלבשה הארה זו בחומרות עולם הזה ומשפעת לעו"ג עושר וכבוד וכל תענוגים גשמיים. משא"כ ישראל יונקים מבחי' פנים העליונים כמ"ש יאר ה' פניו אליך כל אחד ואחד לפי שרש נשמתו עד רום המעלות:

העליונים, – מהפנימיות של הקדוש-ברוך-הוא, כמו שכתוב³⁸: "יאר ה' פניו אליך", כל אחד ואחד לפי שרש נשמתו עד רום המעלות:

35. זח"ג מא, ב. ובכ"מ. 36. פרק ב. 37. קהלת ח, ט. 38. נשא ו, כה.

עניין המבול היה לטהר את הארץ, שלכן היו גשמי המבול במשך ארבעים יום, דוגמת עניין הטהרה שעל-ידי ארבעים סאה במקווה

משיחת פרשת נח ה'תשכ"א

לוח היום יום ...

יום ראשון	יום ראשון	יום ראשון
<p>ה'תש"ד</p> <p>כה תשרי</p> <p>שיעורים. חומש: נח, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי...מצותך מאד. תניא: כה. להבין...לדבר מאומה.</p> <p>עֲשֶׂרָה נְגוּנִים – מֵהֶם תְּנוּעוֹת בְּלֶבֶד – מֵיַחֲסִים לְרַבְּנוּ הַזֶּקֶן שֶׁהוּא בְּעֶצְמוֹ חֵבְרִים.</p> <p>הַמֵּיַחֲסִים לְרַבְּנוּ הָאֲמֻצָּעִי, הֵינּוּ שֶׁנִּתְחַבְּרוּ בְּזִמְנּוֹ וְהָיוּ מְנַגְּגִים אוֹתָם לְפָנָיו, אֲבָל לֹא שֶׁהוּא מִחֵבְרִים. וְהֵיִתָּה אֲצִלוֹ קְבוּצַת אַבְרָכִים מְנַגְּגִים – וַיְדוּעָה בְּשֵׁם "דָּעַם מֵיִטְעֵלְעֵן רַבִּי'ס קֹאפֶעֶלְעֵ" [= "מִקְהֵלְתוֹ שֶׁל הַרְבֵּי הָאֲמֻצָּעִי"] – וְנִחְלָקָה לְשֵׁתֵי פְּלִגּוֹת: בְּעֵלֵי שִׁיר – בְּפֶה, וּבְעֵלֵי זִמְרָה – בְּכֻלָּם שׁוֹנִים.</p>		

יום שני	יום שני	יום שני
<p>ה'תש"ד</p> <p>כו תשרי</p> <p>שיעורים. חומש: נח, שני עם פירש"י. תהלים: קיט, מה...לא שכחתי. תניא: וזהו כי...קלט רוחניית.</p> <p>הָעֲנִין עַל פֶּסוּק "לְעוֹלָם ה' דְּבָרָךְ נֶצֶב בְּשָׁמַיִם", מִבֵּיא רַבְּנוּ הַזֶּקֶן (שֶׁעַר הַיַּחֲוֹד וְהָאֲמוּנָה פֶּרֶק א, אֲגֵרַת הַקֶּדֶשׁ כ"ה) בְּשֵׁם הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב, הַגֵּם שֶׁיֵּשׁ עֲנִין זֶה בְּמִדְרַשׁ תְּהִלִּים, וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר גַּם בְּ"לְקוּטֵי תוֹרָה" בְּדִבּוּר־הַמַּתְחִיל "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר", וְכוּנָה מִיַּחֲדָת בְּזֶה, כִּי בַיּוֹם שֵׁנִי הָיָה הַמְּאָמֵר "יְהִי רַקִּיעַ" – שֶׁהוּא הַנֶּצֶב בְּשָׁמַיִם – וְזֶה יְהִי לְזִכְרוֹן עוֹלָם, כִּי בַיּוֹם שֵׁנִי ח"י אֱלוֹל נוֹלַד הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב.</p>		

יום שלישי	יום שלישי	יום שלישי
<p>ה'תש"ד</p> <p>כז תשרי</p> <p>שיעורים. חומש: נח, שלישי עם פירש"י. תהלים: קכ"קלד. תניא: והנה נודע . . . 278 לארץ.</p> <p>הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת מְקִיפּוֹת אֶת חַיֵּי הָאָדָם מִיּוֹם גֵּיחוֹ מִבְּטָן אִמּוֹ עַד עֵת פְּקֻדָּתוֹ, וּמַעֲמִידוֹת אוֹתוֹ בְּקֶרֶן אוֹרָה בְּשֶׁכֶל בְּרִיא וּבְקִנְיָן מִדּוֹת נְעֻלוֹת וְהִנְהַגּוֹת יִשְׂרָאֵל לֹא רַק בֵּין אָדָם לְמָקוֹם אֲלָא גַם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ, כִּי הַמַּתְנַהֵג עַל פִּי הַתּוֹרָה וְהוֹרָאוֹת חו"ל הוּא חַי תַּיִם מְאֻשְׁרִים בְּגִשְׁם וּבְרוּחַ.</p>		

יום רביעי

יום רביעי

כח תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: קלה־קלט.
 תניא: (אלא שבארצות . . . עמהם).

"אם בַּחֲקָתִי תִלְכוּ גו' וְנִתְּתִי גְשָׁמֵיכֶם בְּעֵתָם". לְמוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת
 הֵם טַבְעַת הַקְּדוּשִׁין שֶׁבָּהֶם קָדֵשׁ הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לְהַתְּחִיב לְזוּן אוֹתָם
 וּלְפָרְנָסָם.

יום חמישי

יום חמישי

כט תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: קמ"קמד.
 תניא: והנה . . . האר"י ז"ל.
 מְבָרְכִים בְּרַבַּת הַקֶּשֶׁת, וְלֹא כִּישׁ מִפְּקָקִים בָּזָה.

איינער פון די מעזיבוזשער בעלי בתים האָט געהאַט א מחלוקת מיט נאָך א
 בעל הבית, און זייענדיג אַמאָל בא דעם בעש"ט אין שוהל האָט ער געשריען, אַז
 ער וואָלט זיין בר פלוגתא קורע כדג זיין.

דער בעש"ט האָט געהייסען די תלמידים געבען איינע די אנדערע די הענט,
 און זיך שטעלען לעבען אים מיט צוגעמאַכטע אויגען. דער בעש"ט האָט
 ארויפגעלייגט זיין הייליגע הענט אויף די אקסלען פון די צוויי תלמידים, וועלכע
 זיינען געשטאַנען לעבען אים, פלוצלונג האָבען די תלמידים אָנגעהויבען שרייען
 פון גרויס שרעק: זיי האָבען געזעהן ווי דער בעל הבית איז קורע כדג זיין בר
 פלוגתא.

דאָס באַווייזט קלאָהר, אז פון יעדער כח איז פאראן א פועל דבר: אָדער אין
 א לבוש חומרי, אָדער א רוחני וואָס מי קאָן אים אָנעמען נאָר מיט העכערע און
 איידעלערע געפילען.

תרגום

אַחַד מֵהַבְּעָלֵי בָתִּים' שֶׁל הָעִיר מְעֻזְבוֹ' הֵיְתָה לוֹ מְרִיבָה עִם עוֹד 'בְּעַל בַּיִת',
 וּבְהִיּוֹתוֹ פְּעַם אֶצֶל הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הוּא צָעַק, שֶׁהִיָּה "קוֹרֵעַ אֶת
 יְרִיבוֹ כְּדָג".

הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב צָוָה אֶת תְּלִמְדָיו לְשַׁלֵּב יָדַיִם כָּל אֶחָד עִם חֲבִירוֹ, וּלְהַתְּצִב לְיָדוֹ
 בְּעֵינָיִם עֲצוּמוֹת. הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב הִנִּיחַ יָדָיו הַקְּדוּשׁוֹת עַל כַּתְּפֵי שְׁנֵי הַתְּלִמִּידִים
 שֶׁעָמְדוּ בְּסוּף אֵלָיו. לְפִתְעַ הִחְלוּ הַתְּלִמִּידִים לְצַעֲקוֹ מִתּוֹךְ אִמָּה גְדוּלָּה: הֵם רָאוּ
 כִּי צִד 'בְּעַל־הַבַּיִת' קוֹרֵעַ אֶת יְרִיבוֹ כְּדָג!

זֶה מוֹכִיחַ בְּבִירוֹ, שֶׁמִּכָּל כַּח יִשְׁנוֹ פְּעַל דְּבָר: אִם בְּלְבוּשׁ חֲמָרִי, אוֹ רוּחָנִי
 שְׁאֵפְשֵׁר לְתַפְּסוֹ רַק בְּחוּשִׁים גְּעֵלִים וְעֲדִינָיִם יוֹתֵר.

יום שישי	<p style="text-align: center;">יום ששי</p> <p style="text-align: center;">ל תשרי, א דר"ח</p> <p style="text-align: center;">שיעורים. חומש: נח, ששי עם פירש"י. תהלים: קמה־קב. תניא: והנה נפש . . . 280 בלא דבור.</p> <p style="text-align: center;">הלל: כּוּפְלִין "הוֹדוּ לֵה" אַחַר כָּל אֶחָד מֵהַג' פְּסוּקִים "יֹאמַר נָא", וְגַם כְּשֶׁמֶתְפַלְּלִים בְּיַחֲד. - "וְאַבְרָהָם זָקֵן גו' וְבָרְיָה יִשְׁמְרֵנִי כו'" - ג' פְּעָמִים.</p>
---------------------	---

שבת קודש	<p style="text-align: center;">שבת</p> <p style="text-align: center;">א חשוון, שר"ח</p> <p style="text-align: center;">שיעורים. חומש: נח, שביעי עם פירש"י. תהלים: א"ט. תניא: והנה זלעז"ז . . . המעלות.</p> <p style="text-align: center;">בְּמִנְחָה - וְכֵן בְּשֵׁנֵי וַחֲמִישֵׁי דְשַׁבּוּעַ הָבֵא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה - קוּרִין לְיִשְׂרָאֵל מִפְּסוּק וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם גו'.</p> <p style="text-align: center;">כְּבוֹד קִדְשֵׁת אֲדֹנָי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] אָמַר לְאַחַד עַל יַחֲדוּת: מֵאִז שְׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ עֲלִי־הַשְּׁלוֹם "לֵךְ־לְךָ מֵאַרְצְךָ גו'" וְכָתִיב "וַיִּסַּע אַבְרָם הַלֹּךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה", הַתְּחַל סוּד הַבְּרוּרִים. וְעַל פִּי גִזְרַת הַהִשְׁגָּחָה הָעֲלִיוֹנָה הָאָדָם הוֹלֵךְ לְמַסְעָיו בְּמָקוֹם אֲשֶׁר הַנִּיצוּצוֹת הַצָּרִיכִים לְהַתְּבַרֵר עַל־יְדוֹ מְחַכִּים לְגַאֲלָתָם.</p> <p style="text-align: center;">הַצְּדִיקִים שֶׁהֵם בְּעֲלֵי רֵאִיָּה, רוֹאִים הֵם בְּאִיזָה מְקוֹם הַבְּרוּרִים שֶׁלָּהֶם מְחַכִּים לָהֶם וְהוֹלְכִים שָׁמָּה בְּעֶצְמָם. וְעַמָּא דְּבַר [=וְהֶאֱנָשִׁים חוּץ מֵהֶם], הֵנָּה עֵילַת כָּל הָעֵלוֹת וְסִבַּת כָּל הַסִּבּוֹת מְסַבֵּב כְּמָה עֵלוֹת וְסִבּוֹת שֶׁיִּבּוֹאוּ לְמָקוֹם הַהוּא, אֲשֶׁר שָׁם הִטְלָה עֲלֵיהֶם הָעֲבוּדָה בְּעִבּוּדַת הַבְּרוּרִים.</p>
---------------------	--

אגרות קודש

ב"ה, י"ד מרחשוון, ה'תשי"ב
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח והרה"ג הו"ח אי"א נו"מ עוסק
בצרכי צבור באמונה וכו' מהו"י שי

שלום וברכה!

לוטה פה מאמר מכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נייע אשר בטח יענין אותו.

היות שבעירו יש, ת"ל, הרבה בני ישיבות ובחורי חמד כ"י, בטח ישתמש בהשפעתו הכבירה עליהם לקרבם לרעיון החסידות ולהפיץ המעינות החוצה. ות"ח מראש אם יבשר בשו"ט בזה.

בברכה.

מ. שניאורסאהן

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ה תשרי ~

היסט הזב

ואילו לדעת התוספות (שם ד"ה שטהורים), כלי חרס המוקף צמיד פתיל (סוגר מיוחד) מיטמא בהיסט אף שאינו ראוי לנגיעת בשרו בפנים, מפני שעומד להיפתח, אבל לדעת רש"י, כלי חרס מוקף צמיד פתיל אינו מיטמא בהיסט זב. ומדברי הרמב"ם שכתב "שהרי הן ככלי חרס המוקף צמיד פתיל שפתחו תסום" עולה כשיטת תוספות. ועוד פסק הרמב"ם, שמחט הבלועה בעץ וטבעת בתוך הלבנה נטמאות בהיסט, אף שלא בא לכלל מגע. ויש לומר שטעמו כדעת התוספות - משום שעומדים להילקח משם ויבואו לכלל מגע. ובפירוש המשניות של הרמב"ם (כלים פכ"ד מ, י) משמע שגם פכין קטנים נטמאים בהיסט הזב, שלא כדעת רש"י. ובתוספות רי"ד (שבת שם) מבואר, שנטמאים כיוון שראויים לטומאת מגע על ידי שיער הזב.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ח, הלכה ג: חָמֵר בְּהִסָּט הַזָּב מִמְּנָעוּ - שָׂאֵם נִגַּע בְּכָלִי חָרָשׁ הַמְּקַף צְמִיד פְּתִיל, טְהוֹר; וְאֵם הִסִּיטוּ, טְמֵאָהּוּ.

אצל הזב קיימת טומאה שלא מצינו בכל התורה, והיא טומאת היסט שבכל התורה, אם הטומאה מזיזה את האדם או את הכלים - טהורים הם, אבל אם הזב הזיז אדם או כלים או מאכלים - הרי הם טמאים (ולמרות שאם נגע הזב בכלי חרס הכלי אינו נטמא, שאין כלי חרס מטמא מגבו, על ידי היסט הזב - גם כלי חרס נטמא).

לדעת רש"י (שבת עב, ד"ה ודין הוא), יש סייג לטומאה זו והיא: פכין קטנים שאין בשרו יכול לנגוע בתוכם שגם אם שערו נוגע, אינם נטמאים בטומאת היסט - כי כיוון שאינו ראוי לנגיעת בשר מתוכו, אינו נטמא בטומאת היסט.

~ יום שני כ"ו תשרי ~

השפעת האדם על בני ביתו

בדקדוקי טומאות וטהרות". כלומר, אין חשש שיעברו במזיד (שהרי אין הדבר כרוך בהפסד מונן) אלא מחוסר ידע.

ולכן, לגבי מעשרות בני-הבית אינם חשודים שלא להפריש מתבואת בעל הבית משום שאיננה שלהם ואינם מפסידים מכך, אך לאחר שמת והתבואה שלהם, הם עלולים להימנע מלהפריש ואינם נאמנים.

אך לגבי טומאה וטהרה החשש הוא, כאמור, רק לטעות מחוסר ידע, ובני ביתו של החבר נאמנים, כדברי הרמב"ם, "מפני שהוא מלמדו ומדגלן בדרך טהרה", ומאחר ולמדו את דקדוקי ההלכות, נאמנים גם לאחר מותו.

וכשנדייק בדברי הרמב"ם נמצא כי אף שבתחילה כלל גם את עבדיו ("ואשת חבר ובניו ובני ביתו ועבדיו הרי הן חכברים"), לגבי חבר שמת כתב "אשתו ובניו ובני ביתו בחזקת חכברים" ולא הזכיר את עבדיו, כי על העבדים אכן יש לסמוך שיקיימו את ההלכות בחיי האדון כדי לעשות את רצונו ולא לאחר מותו. ורק לגבי אשתו ובניו שאינם חשודים לעבור במזיד אלא מחוסר ידע, הרי לאחר שלמדו ממשיכים לקיים גם לאחר מותו ונאמנים.

(חזון יחזקאל, דמאי ב. יב)

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק י, הלכה ה: הַמְּקַבֵּל הַבְּרִי חֲבֵרוֹת, צָרִיךְ לְקַבֵּל בְּפָנָיו שְׁלֹשֶׁת חֲבָרִים; וְכֵנִי וְכֵנִי בֵּיתוֹ, אִין צָרִיכִין לְקַבֵּל בְּפָנָיו שְׁלֹשֶׁת חֲבָרִים - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַמְּדוֹ, וּמְדַגְּלֵן בְּדֶרֶךְ טְהָרָה. וְאִשְׁתְּ חֵבֵר וְכֵנִי וְכֵנִי בֵּיתוֹ וְעַבְדָּיו, חֲרִי הֵן בְּחֵבֵר; וְחֵבֵר שְׂמַת - אִשְׁתּוֹ וְכֵנִי וְכֵנִי בֵּיתוֹ בְּחֻזְקַת חֲבָרִים, עַד שִׁיחְשְׁדוּ.

דין דומה כותב הרמב"ם בהלכות מעשרות (פ"י ה"ב) לגבי נאמנות על מעשר: "כל תלמיד חכם לעולם נאמן ואינו צריך בדיקה אחריו, ובניו ובני ביתו ועבדיו ואשתו הרי הם כמוהו".

אך כאן מוסיף הרמב"ם כי אף לאחר מיתת החבר, "אשתו ובני ביתו בחזקת חכברים עד שיחשדו", אך לגבי מעשרות לא הזכיר זאת ומשמע שלאחר מותו אין בני ביתו נאמנים.

והחילוק נובע מהבדל יסודי בין שני הדינים:

לגבי מעשרות, חיסרון הנאמנות של עמי הארץ הוא משום "שהיו מקילין על עצמם ולא היו מפרישים אותם" (הל' מעשר פ"ט ה"א), היינו שהיו חשודים שלא להפריש בכוונה כדי שלא לתת אותם ללוי ולעני, אך לגבי טהרות כותב הרמב"ם (לעיל ה"א) שעמי הארץ אינם נאמנים משום "שאינם בקיאים

~ יום שלישי כ"ז תשרי ~

ביטול ברוב לענין טומאה וטהרה

התערובת הרי הוא נושא את הנבילה. ואילו חררה היא תערובת 'לח בלח' כי הוולד נמחה ונבלל בגופים הטהורים והרי היא כמי שאינה, ולכן אינה מטמאה אף במשא.

וה'מרומי שדה' (בכורות כג, א) תירץ:

'דבר שיש לו מתירין' אינו בטל ברוב רק אם קודם שנתערב היה ניכר ו"חל עליו שם דבר שיש לו מתירין ואחר כך נתערב", אך אם "לא היה ניכר מעולם קודם שנתערב... לא חל עליו שם דבר שיש לו מתירין" (שו"ע אדה"ז אר"ח סי' שכ ס"ד) והרי הוא בטל ברוב היתר.

וזהו החילוק בין תערובת נבילה בשחוטה לחררת דם: נבילה מטמאה במשא לפני שנתערבה בשחוטה ולכן הטומאה קיימת גם אחרי שנתערבה, אבל החררה כשהיתה במעי אמה אינה מטמאה ("אימתי היא מטמאה - כשיוצאה", חולין ע, ב), וכאשר היא יוצאת ממעי אמה הרי היא מתבטלת ברוב היתר, כך שלא היה לה דין טומאה מעולם, ולכן "אינה מטמאה לא במגע ולא במשא".

הלכות שאר אבות הטומאות פרק א, הלכה יז: נבילה שנתערבה בשחוטה - אם רב מן השחוטה - כמלה הנבילה בשחוטה, ואין הכל מטמא ממגע; אבל אם נשא הכל, נטמא. הקשה ה'כסף משנה':

חתיכת נבילה (שמטמאה במגע ובמשא) שנתערבה בשתי חתיכות בשר שחוטה, בטלה ברוב ואינן מטמאות במגע כי הרוב טהור ותולים שנגע בחתיכה שחוטה, אבל מטמאת במשא כי כשנשא את התערובת נשא גם את הנבילה, וכן פסק כאן הרמב"ם. ואילו בהלכה הקודמת (הט"ז) פסק שחררת דם (ולד בהמה שנמחה ומערוב עם דם וגופים אחרים) "בטלה ברוב היוצא עמה" ואינה מטמאה לא במגע ולא במשא. ויש לשאול: מדוע מועיל הביטול, הרי בנשיאת החררה הוא נושא גם את הנבילה?

ותירץ הר"י קורקוס:

תערובת נבילה בשחוטה היא תערובת 'יבש ביבש' והנבילה נמצאת בפני עצמה (אף שאינה ניכרת) ובנשיאת

~ יום רביעי כ"ח תשרי ~

איסור שהותר, חוזר ונאסר?

בשישים, אך חמץ שהתערב בפסח עצמו אינו בטל ואפילו מעט חמץ אוסר את כל התערובת.

ונחלקו ראשונים בחמץ שהתערב בערב פסח והתבטל - האם כשיגיע הפסח יחזור לאיסורו או שמאחר והתבטל אינו חוזר ונאסר (ראה שו"ע אר"ח סי' תמו, ד): יש שלמדו מהלכה זו שכשם שמאכל שפקע ממנו האיסור מחמת חיסרון שיעור, חוזר ונאסר כאשר יחזור לשיעורו, כך גם כאשר הותר האיסור מדין ביטול ברוב, יכול הוא לשוב לאחר מכן (ראב"ן סי' ח).

ונראה שלדעתם גם בביטול ברוב עדיין שם האיסור קיים למרות שהותר באכילה, כשם שבחיסרון השיעור שם האיסור עדיין קיים, ולכן בשני האופנים האיסור יכול לשוב לאחר מכן (ראה שבט הלוי ב, מב).

אך יש סוברים שאיסור שהתבטל ברוב אינו חוזר לאיסורו לעולם, ונראה שלדעתם רק בחיסרון שיעור עדיין שם האיסור קיים, ואילו בביטול ברוב האיסור הפך להיות ולכן אינו חוזר ונאסר.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ד, הלכה יג: פנות מן הנבילה או פנדשה מן השרי, שצמקו וחסרו - טהורין... היו כשיעור בתחלה, וצמקו וחסרו ונתפחו עד שהגיעו לשיעורן - הרי אלו מטמאין כשהיו, דין תורה.

בהלכה זו מבואר שאיסור שפקע ממנו איסורו מחמת שנחסר שיעורו, אם חזר לשיעורו חוזר ונאסר. ויש לדון באופנים נוספים שבהם פקע איסור, האם כשיחזור הדבר לקדמותו ישוב ויאיסר או לא.

א. מאכל איסור שהתקלקל עד שאינו ראוי לאכילת כלב פקע איסורו. ונחלקו הפוסקים מה דינו אם חזר לתיקונו באמצעים מלאכותיים: יש מדמים אותו להלכה זו ואומרים שכשם שהאיסור חוזר כשהדבר חוזר לשיעורו, כך הוא חוזר בחזרת המאכל לתיקונו (חלקת יואב יו"ד יא), אך יש מחלקים בנימוק שאיסור שנפחת משיעורו עדיין יש עליו שם איסור, ואף 'חצי שיעור' אסור מהתורה (אלא שאין חייבים עליו), אך כשהסריח פקע ממנו שם האיסור לגמרי ושוב אינו חוזר (חנות דעת - מובא בחלקת יואב שם. שבט הלוי ב, לח).

ב. חמץ בערב פסח שהתערב בהיתר הרי הוא בטל

~ יום חמישי כ"ט תשרי ~

ידיים עסקניות

אחד – סתם ידיים עסקניות הן, וסביר שנגעו במקומות מטונפים, ולכן גזרו עליהן טומאה ונטילת ידיים (רש"י שבת יד, א ועוד). טעם שני – כיוון שהידיים נגעו בטומאה וגזרו על הידיים להיות 'שני לטומאה' כדי לפסול את התרומה במגע (הובא בשו"ע אדה"ז ריש סי' קנח).

ובמשמעות של 'ידיים עסקניות הן' נחלקו: לשיטת רש"י, זהו רק מטעם לכלוך וביזיון לטומאה, אבל לשיטת הרמב"ם זהו מטעם הטומאה שהידיים נגעו בה.

ולפי זה, ניתן להסביר את הדעה שהעושה צרכיו לא יברך שוב על הנטילה, כי אם חיוב הנטילה הוא מצד לכלוך, כיוון שאינו מסיח דעתו מן הסעודה ושומר על נקיות ידיו מתוך מודעות וכוונה (באמצעות הנטילה), אין לחייבו שוב בברכה, וספק ברכות להקל.

אמנם, אם נוקטים שחיוב הנטילה הוא מצד גדר טומאה, סוף סוף נטמאו ידיו ויהיה חייב לברך "על נטילת ידיים".

(אור זרוע לצדיק, עמ' 150)

הלכות שאר אבות הטומאה פרק ח, הלכה ח: שְׁלֵמָה הַמְּלַךְ וּבֵית דִּינּוֹ גִזְרוּ עַל הַיָּדַיִם שֶׁהָיוּ שְׁנִיּוֹת, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא יֵדַע בְּוֹדָאֵי שְׁנַמְמָאוּ - מִפְּנֵי שֶׁהַיָּדַיִם עֲסָקְנִיּוֹת.

אדמו"ר הזקן מביא שתי דעות (או"ח סי' קסד, ב) במי שעשה צרכיו באמצע סעודה (בה נטל את ידיו). לדעה אחת, כיוון שעשה צרכיו ונגע במקומות המטונפים, עליו ליטול ידיים שוב ולברך על הנטילה. ולפי דעה אחרת, לא יברך כי הי' בדעתו לטהר את ידיו ולחזור לסעודה ואין כאן "היסח הדעת".

ויש לתמוה:

לכאורה, עיקר תקנת חכמים ליטול ידיים ללחם נובעת מכך ש"הידיים עסקניות הן" ויש לחשוש שמא נטמאו הידיים. ואם בסתם ידיים גזרו חכמים טומאה מספק, קל-יחומר בעושה צרכיו באמצע הסעודה שבוודאי יש לחייבו ליטול ידיים בברכה?

ויש לבאר:

הראשונים נתנו שני טעמים למצוות נטילת ידיים: טעם

~ יום שישי ל' תשרי ~

טומאת ידיים מחמת ספר

והקשו אחרונים (נודע ביהודה קמא, או"ח סי' ז. חתם סופר, שבת יד, א):

מדוע לא הביא הרמב"ם טעם זה, אלא כתב שהגזירה על הידיים היא כהמשך הגזירה על התרומה כדי למנוע את הנחתה בצד הספרים? וביארו:

כשגזרו חכמים שתרומה הנוגעת בספרים נטמאת (כדי שלא יניחו תרומה בצד הספרים), יתכן שלא היו גוזרים גזירה זו גם על הידיים שנגעו בספרים, אך כאשר גזרו על הידיים בגלל אזהרת רבי פרנך, כדי שלא יאחזו בספר ללא מטפחת, וטעם זה שייך רק בספר תורה ולא בשאר כתבי קודש, יטעו לומר כי כשם שיש חילוק בין ידיים הנוגעות בספר תורה (שנטמאות) לבין ידיים הנוגעות בשאר הספרים (שלא נטמאות), כך יש לחלק בתרומה עצמה, שנטמאת רק אם היא נוגעת בספר תורה ולא בנגיעה בשאר הספרים (והרי כדי למנוע קריעת הספרים ע"י עכברים אין חילוק ביניהם) ולכן כדי שלא לחלק בין ספר תורה לשאר הספרים לענין טומאת ידיים, הוסיפו וגזרו ש"מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי הקודש, נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומה".

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ט, הלכה ה: בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ מַנְיַחִין בְּכָרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה בְּצַד הַסְּפָרִים, וְאוֹמְרִים: זֶה קִדְשׁ, וְזֶה קִדְשׁ, וְכֵן הַעֲבָרִים, וְיִמְקְרְעוּן אֶת הַסְּפָרִים. לְפִיכָךְ גִּזְרוּ שֶׁהַתְּרוּמָה שֶׁנִּגְעָה בְּאַחַד מִכְתָּבֵי הַקִּדְשׁ, נְטַמְאָת... וְנִמְצְאוּ כָּל כְּתָבֵי הַקִּדְשׁ, פּוֹסְלִין הַתְּרוּמָה כְּשֵׁנִי. וְלֹא עוֹד, אֲלָא מִי שֶׁהָיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת, וְנִגַּע בְּאַחַד מִכְתָּבֵי הַקִּדְשׁ - נִעְשׂוּ יָדָיו שְׁנִיּוֹת, וְנִמְטְמְאִין אֶת הַתְּרוּמָה.

כהמשך להלכה ש"גזרו שכל תרומה שתגע באחד מכתבי הקודש נטמאת" כתב הרמב"ם ולא עוד, אלא גם מי שנגע באחד מכתבי הקודש "נעשו ידיו שניות". ובפירוש המשנה (ידיים פ"ג מ"ג) כתב שהגזירה השנייה (ידיים שנגעו באחד מכתבי הקודש) היא תוצאה של הגזירה הראשונה (שהתרומה נטמאת במגע עם הספר) כי "רצו לקיים ולהעמיד הגזירה".

והנה, בגמרא (שבת יד, א) נאמר שהגזירה על ידיים שנגעו בכתבי הקודש שיהיו פוסלות את התרומה, היא משום דברי רבי פרנך בשם רבי יוחנן שהאוחז ספר תורה בלי מטפחת נענש (שאינו מקבל שכר על הלימוד או על הגלילה בספר זה. תוספות שם), ולכן, כדי שלא יגעו בספר תורה בלי מטפחת, גזרו חכמים טומאה על הידיים שנגעו בספר.

~ שבת קודש א' מרחשון ~

דינו של חפץ המונח בכלי זו

ויש מבארים:

בדרך כלל במצב כזה נחשב החפץ כמונח, ולכן לגבי טומאה הרי זו טומאה נחה ומטמאת בספק, אך מלאכות שבת נלמדות ממלאכת המשכן שם נעשו פעולות ההוצאה באופן רגיל, ובדרך כלל אין בני אדם מניחים את חפציהם בכלי הצף על גבי מים, ולכן לא חייבים על הוצאה בדרך זו (רש"ש שבת ה, ב, ע"פ תוספות שם).

ויש מבארים באופן הפוך: דבר המונח בכלי נע נחשב כמתנועע, ולכן פטורים על הוצאתו בשבת, אך בטומאה אין להקל בספק רק משום שהטומאה נעה אלא רק כאשר היא עצמה צפה על המים, אך אם היא נגרת באמצעות דבר אחר אין מקילים בספק (כמבואר לעיל בהלכה ג: "וכל הנתלין והנגרין, הרי הן כמונחין"), ואין להחשיב את השרץ עצמו כצף על המים שהרי הכלי חוצץ בינו למים אלא הוא נחשב כמתנועע מכוח הכלי, ולכן אין מקילים בספקו (ברכת ראש נויר סד, א).

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יד, הלכה ד: שרץ שֶהָיָה מְנַח בְּכֵלִי, וְכֵלִי צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם... הָרִי זֶה בְּמִנְחָה עַל הָאָרֶץ, שֶׁסָּפְקוּ בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד טָמֵא.

בהלכות שבת (פי"ד ה"ד) פסק הרמב"ם שאיסור הוצאה מרשות לרשות הוא רק כשעקר ממקומו חפץ שהיה במצב של מנוחה והוציאו לרשות אחרת, אך אם החפץ היה בתנועה לא חייבים על הוצאתו. ואם היו פירות מונחים בכלי הצף על גבי מים, והוציאו את הפירות מהכלי והניח ברשות אחרת, פטור. ואף שהפירות נחים בכלי, מאחר והכלי מתנועע נחשבים גם הפירות כמתנועעים והמוציא אותם לרשות אחרת פטור.

מאידך, בהלכה זו מבואר שטומאה הצפה על פני המים אינה מטמאת בספק, וגם אם היא מונחת בכלי הצף על פני המים, מאחר והיא עצמה נחה בתוך הכלי הרי היא נחשבת כמונחת ומטמאת. ולכאורה הדברים סותרים זה לזה!

אגרות קודש

בי"ה, ט"ז מ"ח, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מעש"ק, בו כותב ע"ד התעסקותו בשדה חינוך הכשר המקרב את לבם של בני ובנות ישראל לאבינו שבשמים, ומה שכותב שאינו שבע רצון כי לא הצליח הרבה במשמעת, הנה זה מכבר אמרתי לו שייסיח דעתו מהמרה שחורה שלו שאין לו יסוד, ומה שלא הצליח הרבה, הנה בטח הוא ע"פ מרז"ל מגילה ו' ע"ב אם יאמר לך אדם לא יגעתי ומצאתי אל תאמין, אבל קודם לזה נאמר, אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, ובמילא הרי בידו דבר זה.

ב) מ"ש שאינו שבע רצון, הנה סימן טוב הוא זה, כי אי שביעת רצון יכול להמשיך גילוי כחות הנעלמים אם כחות הגלויים אינם מספיקים, משא"כ שביעת רצון מביא ע"פ רוב לישות וכו' והעדר העבודה ועכ"פ העדר העבודה במרץ המתאים, וזה היפך תכלית המקווה, והכוונה שעבודת האדם צריכה להיות דוקא ביגיעה. והאריכות בזה אך למותר.

בברכה להצלחה בעניינים הכלליים והפרטיים.

המחכה לבשו"ט.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

המשפּבּ. וְאָדָם זֶה שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִן הַמְדָרְס מְטַמֵּא בְּגֵדִים כֹּל זְמַן שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמְטַמְּאֵיו, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

5) גם כאן הוסיף רבינו מרכב, שאינו במשנה. (6) "דרס" הוא שם כולל לחמש הדרכים שנמנו בהלכה א. (7) את הכלי שישב, ששכב או שרכב עליו. (8) תורת כהנים שם פרק ג הלכה א. נראה לרבינו, שזו אינה דרשה גמורה לדונה כאילו נכתב בפירוש, אלא תורה שבעל פה היא ולפיכך מגדירה "מפי השמועה". (9) שלא תטעה לומר, שאינו מטמא אלא כל זמן שהזב דורס עליו (תורת כהנים שם).

ג. אין הזב מטמא את המשפּבּ עד שישנא רבו¹⁰ על המשפּבּ או על המושב או על המרפבּ. וכן הטהור שדרס על מדרס הזב אינו מתטמא מחמת המדרס עד שישנא רבו עליו. אכל אם נשא מעוטו¹¹, הואיל ולא נגע¹² - הרי זה טהור. כיצד? מקצת טמא על המשפּבּ¹³ ומקצת הטהור על אותו משפּבּ¹⁴ - המשפּבּ טהור, והטהור שנשא מקצתו עליו טהורין. הטמא שנשא רבו על מקצת המשפּבּ¹⁵ או המרפבּ - נטמא המשפּבּ פלו או המרפבּ פלו. וכן הטהור שנשא רבו על מקצת המדרס - נטמא, ואף על פי שלא נשא אלא מקצת המושב¹⁶.

10) רוב גופו. (11) מיעוט הגוף של הטמא או של הטהור. (12) כלומר, אם לא נגע כגון שאבן מפסיקה בין הזב בין המשכב או בין הטהור ובין המשכב. (13) שאבן מפסיקה בינו לבין הזב. (14) על משכב שכוה שלא נגע בו הזב. ולא התכוון לומר על אותו משכב עצמו שמיעוט הזב נישא עליו, שהרי אפילו אם רובו של הטהור נישא עליו - טהור. (15) המשנה שם מסיימת: נמצאת טומאה נכנסת לו ויוצאת ממנו (לטמא אחרים) במיעוטו. (16) חסר: על.

ד. זב שהיה מטל על חמשה ספסלין שהן מנחין לארפין¹⁷ - טמאים, שהרי נשא רבו על פל אחד מהן¹⁸. היו מנחין לרחפין¹⁹ - טהורין, שהרי לא נשא רבו על פל אחד מהן²⁰. ואם ישן עליהם - בין פן ובין פן טמאים, שפא נהפד²¹ עליהם ונמצא רבו על פל אחד. היה מטל על ששה פלים העשויים למשפּבּ, שתי ידיו על שנים, ושתי רגליו על שנים, וראשו על אחד, וגופו על אחד - אין טמא משום משפּבּ²² אלא זה שתחת גופו, שהרי נשא רבו עליו. עמד על שני משפּבּות, רגלו אחת על אחד ורגלו שניה על השני - שניהן טמאין²³.

17) והוא שוכב לרוחבן. (18) שהרי כל ספסל תומך כל רוחב גופו. (19) והוא שוכב לאורכין. (20) אם רוחב גופו תופס את רוחבם של כל הספסלים, הרי רק חלק החמישי

~ יום ראשון כ"ה תשרי ~

הלכות מטמאי משפּבּ ומושב

פרק שביעי

1) יבאר שבחמישה דברים הזב מטמא מרכב משכב ומושב, וכיצד. שמרכב ומושב מטמאים את האדם בשבעה דברים, וכיצד. זב שדרס על כלי שלא נעשה למרכב משכב ומושב.

א. הזב² מטמא את המשפּבּ והמושב והמרפבּ בחמש דרכים: עומד, יושב, שוכב, נתלה ונשען³. כיצד? פלי העשוי למשפּבּ או למושב או למרפבּ, אפלו היה תחת האבן, אם עמד אחד ממטמאי משפּבּ על האבן או ישב עליה או שכב או נשען עליה או נתלה בה, הואיל ונתנשא על הפלי הזה מפל מקום - נטמא ונעשה אב טמאה. וכל אחד מחמשה דרכים אלו הוא הנקרא מדרס⁴ בכל מקום.

2) משנה זבים פרק ב ד. ושם שנינו משכב בלבד, ורבינו הוסיף מושב ומרכב. בנוגע למושב השמיענו למעלה בפרק ו הלכה א, שדינו כמשכב. וכאן משמיענו רבינו שגם מרכב מטמא בחמש דרכים אלו, מפני שגם במרכב כתוב "יטמא" מיותר, שהרי כתוב שם אחר כך "יטמא". ולמה השמיטה המשנה את המרכב? מפני שבה המדובר "לטמא אדם לטמא בגדים" ומרכב אינו מטמא בגדי הנוגע בו. אבל רבינו השמיט את המלים "לטמא בגדים" ולפיכך מנה גם מרכב. (3) בתורת כהנים פרשת זבים פרק ב הלכה ז שנינו: אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב, שכב על המושב וישב על המשכב, עמד, נשען ונתלה מנין? תלמוד לומר "יטמא יטמא" - ריבה. (4) רבינו בפירושו על המשנה אומר: והשם הכולל לאלה החמשה פנים הוא: מדרס.

ב. וכן המשפּבּ והמרפבּ⁵ מטמאין את האדם בשבעה דרכים: בחמשה דרכים אלו שמנינו, ובמגע ובמשא. כיצד? משפּבּ או מרפבּ שדרס⁶ עליו הזב ונטמא במדרסו - הנוגע בו או הנושא טמא. וכן היושב עליו או העומד או השוכב או הנתלה או הנשען, אף על פי שהיתה אבן מבדלת בין הטהור ובין המדרס - הרי זה נטמא. שנאמר: והישב על הפלי אשר ישב עליו הזב. מפי השמועה למדו, שמקום שהזב יושב ומטמא⁷, אם ישב שם הטהור - נטמא⁸. מה הזב מטמא מרפבּ ומושב שתחת האבן, אף הטהור מתטמא מן המשפּבּ או המרפבּ שהוא מתחת האבן, אף על פי שאין הזב שם⁹ על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁתַּחֲתִי; שְׂאֵם יִרְצָה אֲדָם לְהַכְנִיס סִכִּין וְכִיּוֹצֵא בָּהּ בֵּין הַפְּלִים שְׁתַּחַת הַמִּכְבָּשׁ וּבֵין הַמִּכְבָּשׁ - מְכַנְּסִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא קָשׁוּר.

29 מעבדה לסחיטת שמן מזיתים או מגרעינים שמנים על ידי לחץ של קורה כבירה. (30) סל של נצרים קלוע כעין שבכה שמניחים בו הזיתים העומדים לסחיטה. ויש מפרשים שנותנים בו את פסולת הזיתים, אחר שהוציאו מהם מיטב שמנם ועל ידי לחיצת הקורה נפלט קצת שמן. (31) והזב נישא עליהם. (32) שנותן הכובס על הבגדים, כדי ליישר את קמטיהם. (33) הכסף משנה מפרש, שהכובס מניח לוח על הבגדים והמכבש עליו. והמדובר כאן, כשהזב לא ישב על הלוח אלא על קצה המכבש שלא כנגד הבגדים. והלוח עצמו אינו מהודק ביותר לבגדים. (34) רגלי המכבש.

ח. זב שִׁדְרָס³⁵ עַל פְּלִי שֶׁלֹא נַעֲשָׂה לְמִשְׁכָּב או לְמוֹשָׁב או לְמִרְכָּב, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא רְאוּי לְמִשְׁכָּב, הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע בוֹ - הָרִי זֶה טְהוֹר; שֶׁהָרִי אוֹמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנַעֲשֵׂה מְלֹאכְתָנוּ בְּכִלֵּי זֶה. פִּיזָר? כִּפָּה סֵאָה³⁶ וְיֹשֵׁב עָלֶיהָ, כִּפָּה עֲרֵבָה³⁷ וְיֹשֵׁב עָלֶיהָ, או שִׁשְׁבַּע עַל פְּרֻכַת או עַל קַלְעָה³⁸ שֶׁל סִפִּינָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרִים. שְׁנֵאָמַר: אֲשֶׁר יֹשֵׁב עָלָיו - הַמִּיחָד לִישִׁיבָה, לֹא שְׂאוֹמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנַעֲשֵׂה מְלֹאכְתָנוּ, מִפְּנֵי שֶׁכִּלֵּי זֶה לֹא נַעֲשָׂה לִישִׁיבָה. הִיָּה הַפְּלִי מְשֻׁמָּשׁ לִישִׁיבָה עִם מְלֹאכְתּוֹ שְׁעוֹשָׂה לָהּ - הָרִי זֶה מִתְטַמֵּא בְּמִדְרָס. כְּגוֹן הַרְדִּידִי³⁹ וְהַחֲלוֹק⁴⁰ וְהַשְּׁלִיתִי⁴¹ וְהַתְרַמְלִי⁴² וְהַחֲתָמִי⁴³, אֵף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן לֹא נַעֲשָׂה מִתְחִלָּה לְמִשְׁכָּב - הָרִי הוּא מְשֻׁמָּשׁ אֶת הַמִּשְׁכָּב עִם מְלֹאכְתּוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּאֵלוּ. וּבְהַלְכוֹת פְּלִים⁴⁴ אֲבָאָר כָּל הַפְּלִים הַמְטַמְּאִין בְּמִדְרָס וְכִלִּים שְׂאִין מְטַמְּאִין בְּמִדְרָס. וְאִי זֶה פְּלִי רְאוּי לִישִׁיבָה, וְאִי זֶה רְאוּי לִשְׁכִּיבָה, וְאִי זֶה רְאוּי לְרִכִּיבָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"זב שִׁדְרָס עַל פְּלִי שֶׁלֹא נַעֲשָׂה לְמִשְׁכָּב או לְמוֹשָׁב או לְמִרְכָּב, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא רְאוּי לְמִשְׁכָּב, הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע בוֹ - הָרִי זֶה טְהוֹר; שֶׁהָרִי אוֹמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנַעֲשֵׂה מְלֹאכְתָנוּ."

הנה יש בזה הוראה ועצה נפלאה בעבודת ה': כשכא היצר הרע אל יהודי, "אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו" כי הרי הוא טוען שבא בשליחותו של הקב"ה, ולהיותו "ירא שמים" הרי הוא ממלא את תפקידו, אומרים לו הן אמת שיש לך תפקיד ושליחות, אבל מכיון שגם לנו יש תפקיד ושליחות "אני נבראתי לשמש את קוני" אומרים לנו לך "עמוד ונעשה מלאכתנו" ואינך יכול להפריענו. כי כשיהודי חי עם הרגש תמידי ש"אני נבראתי לשמש את קוני" אין יצה"ר יכול להפריע לו, שהרי אומר לו "עמוד ונעשה

מגופו מונח על כל ספסל. (21) ואף על פי שפסק בפרק י"ח מאבות הטומאות הלכה י"ד, שכל הטומאות כשעת מציאתן, כאן אין אומרים כן, מפני שדרכו של ישן להתהפך והמלה "שמא" נמשכת לסופה של הפסקא: "ונמצא רובו על כל אחד." (22) אבל מיטמאים משום מגע הזב ונעשו ראשון לטומאה וזה שתחת גופו מטמא משום משכב ונעשה אב הטומאה. (23) שם שנינו: "עומד על שני כיסאות, רבי שמעון אומר, אם רחוקין זה מזה - טהורים." ורבינו בפירושו שם כתב: ואין הלכה כרבי שמעון וכן פסק כאן "טמאים" סתם ומשמע בין קרובים ובין רחוקים.

ה. הִיָּה יוֹשֵׁב עַל גְּבֵי הַמְטָה וְאַרְבָּעָה מְשֻׁכָּבוֹת תַּחַת אַרְבַּע רְגְלֵי הַמְטָה - כְּלָן טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שְׂאִינָהּ יְכוֹלָה לְעַמֵּד עַל שְׁלֹשׁ²⁴.

(24) ולפיכך כל רגל המיטה נושאת את כל גופו של הזב. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון. דין זה דומה לדין עומד על שני משכבות רחוקים זה מזה שבסוף ההלכה הקודמת. ונראה שעל דעת חכמים כאן הסתמך רבינו והכריע נגד דעת רבי שמעון בהלכה הקודמת. ומסולקת בזה השגת הראב"ד שם.

ו. הִיָּה רוֹכֵב עַל גְּבֵי בְּהֵמָה²⁵ וְאַרְבָּעָה מְשֻׁכָּבוֹת תַּחַת אַרְבַּע רְגְלֵיהָ - כְּלָן טְהוֹרוֹת. מִפְּנֵי שֶׁהַבְּהֵמָה יְכוֹלָה לְעַמֵּד עַל שְׁלֹשׁ, וְנִמְצְאוֹת הַרְבִּיעִית מְסִיעַ, וּמְסִיעַ אִין בוֹ מִמְשָׁכ²⁶; וְהוֹאִיל וְכָל אַחַת רְאוּיָה לְהִיּוֹת מְסִיעַ וְאִין אֲנִי יוֹדְעִים²⁷ אִי זו יָד וְאִי זו רֶגֶל הִיא שֶׁלֹא הִיָּתָה נִשְׁעָנָה עָלֶיהָ - הָרִי לֹא הַחֲזִיקָה טְמֵאָה בְּאַחַת מֵהֶן, וְלִפְיָכֵךְ כְּלָן טְהוֹרוֹת²⁸. לְפִיכָךְ, אִם הִיָּה מְשֻׁכָּב אֶחָד תַּחַת שְׁתֵּי יָדֵי הַבְּהֵמָה או תַּחַת שְׁתֵּי רְגְלֵיהָ או תַּחַת יָדָה וְרֶגְלָהּ - הָרִי זֶה טְמֵא, שֶׁהָרִי וְדָאֵי נִשְׂאָה הַזָּב עַל מְשֻׁכָּב זֶה, שְׂאִין הַבְּהֵמָה יְכוֹלָה לְעַמֵּד עַל שְׁתֵּים.

(25) בין סוס ובין חמור. ולא כדעת רבי יוסי שמחלק בין סוס לחמור. (26) וכל רגל נידונה כמסייע. ואין זה דומה לזב ישן על חמשה ספסלים שבהלכה ד. נימוק זה אמרו במסכת שבת צג, א. (27) מלשונו משמע שאנו מטהרים מפני הספק, אולם בגמרא שם דחה את נימוק הספק ופירשו משום מסייע. וצריך עיון. (28) אילמלי הוחזקה טומאה היינו מטמאים כולם מפני הספק או מפני התערובת, אבל כאן אף אחת אינה מטמאה, מפני שכולן הן מסייע בלבד. [מסגנונו של רבינו אפשר להבין, שיש כאן שני נימוקים, אבל נראים הדברים, שהסתמך בעיקר על הנימוק שכל רגל היא מסייע שאין בו ממש].

ז. יֹשֵׁב הַטְּמֵא עַל קוֹרַת בֵּית הַבַּד²⁹ - כָּל הַפְּלִים שֶׁבְּעֵקֶל³⁰ טְמֵאִים, שֶׁהָרִי הֵם רְצוּצִים תַּחַת הַקּוֹרָה³¹. אֲבָל אִם יוֹשֵׁב עַל מִכְבָּשׁ³² שֶׁל פּוֹבֵס - הָרִי הַפְּלִים שֶׁתַּחַת לּוֹחַ הַמִּכְבָּשׁ³³ טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְפוּי, וְנִמְצְאוֹת מְשֻׁעָנָה הַמִּכְבָּשׁ עַל רְגְלָיו³⁴, לֹא עַל הַפְּלִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לומר, שאם נשא הזב את האדם או את הפלים - שטמאן. ואחד זב וזבה נדה ויולדת בכל הדברים האלו. הנה למדת, שהאדם הטהור שהסיט את הזב - נטמא משום נושא זב; והזב שהסיט את הטהור, בין אדם בין פלים, אפלו פלי חרס - טמאין, מפני שהגדת הזב לאחרים כאלו נגע בהן⁸.

מלאכתנו" וכפסק הדין "הרי זה טהור". ויש להוסיף שאין אומרים לו "רד" או "הסתלק" וכד' אלא "עמוד" כי שלילה זו היא באופן של עמידה ועליה גם אצל היצה"ר עצמו, שהרי תכליתו אינו לבלבל את היהודי מעבודתו אלא שיתגבר עליו וינצחו, וזוהי העליה בשבילו.

(על-פי "זין מלכות" ספר המדע, סימן ל"ד מתוך רמב"ם "פרס המלך")

5) זבה, נדה ויולדת מן התורה. וגוי וגויה מדרבנן. שבת פג, א. 6) שם: "שלא מצינו לו חבר בכל התורה". (7) שאינו מטמא בנגיעה בדפנו החיצון, אלא בנגיעה בתוכו באוירו, אע"פ שלא נגע בדופנו כלל. ב'תורת כהנים' פרשת זבים פרק ד פרשתא ג ה"ב, שנינו: מאחר שלמדנו שאין מטמאים אותו (את כלי חרס) אלא מאוירו, מה תלמוד לומר (ויקרא טו, יב): "וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר"? מגע שהוא ככולו, הרי אומר זה היסטו. והטעם, שכל הכלי, לרבות תוכו, זז ממקומו. (8) כלומר, אע"פ שהסיטו בלי נגיעה, דינו כאילו נגע והסיט ומטמא כנושא.

35) ולא נגע. ראה למעלה פרק ו הלכה ו. כאן הוסיף ביאור והדגשה, שאפילו דבר הראוי למשכב אם לא נעשה לשם כך אינו מטמא משום משכב. (36) כלי מיוחד למדוד בו תבואה וקטניות. (37) עשויה ללוש בה בצק. (38) מפרש. (39) בגד דק. "וירקעו את פחי הזהב" (שמות ט, ג) מתרגם אונקלוס "ורדידו". ובהלכות סנהדרין פרק כ"ג הלכה ג כותב רבינו: מעשה באחד שהעביר נוצה של עוף מעל רידי הדיין. ויש מפרשים צעיף של אשה מלשון נשאו את רידי (שיר השירים ה, ז). ואם נקבל פירוש זה, יהיה המדובר בצעיף גדול העוטף גם חלק מהגוף. (40) בגד עם שרוולים. (41) כמו טליתות של מצוה שלנו. (42) ילקוט גדול מחזיק חמשה קבים (הקב אחד משהה בסאה) והרועה נותן שם חפציו ולפעמים הוא שוכב עליו. (43) ילקוט מחזיק שבעה קבים. (44) מפרק כב ואילך.

ג. חמר בהסט הזב ממגעו: שאם נגע בכלי חרס המקנה צמיד פתיל⁹ - טהור¹⁰, ואם הסיטו - טמאהו. וכן פלי חרס שהוא נבוב¹¹ בכדור ועדין לא נעשה לו פה, כמו אלפסין אירניות¹², אם הסיטן הזב - טמאים, ואף על פי שהן טהורין באהל המת, שהרי הן בכלי חרס המקנה צמיד פתיל שפתחו סתום. וכן מחט שהיתה בלועה¹³ בתוף העץ וטבעת הבלועה בתוף הלבנה, והסיט הזב את העץ או הלבנה - נטמאו הפלים הבלועים שבתוכן. וכן פל פיוצא בזה.

9) כיסוי מצומד, ואין בו מקום פתוח לאויר. (10) שם. (11) חלול באמצעו. (12) עדיית פ"ב מ"ה: "שהן טהורות באוהל המת, ומטמאות במשא הזב". ופירש שם רבינו: מחבתות כפולות, וכך הן נעשות: עושים כדור חלול מטיט, ואחרי שריפתו חותכים אותו באמצעו ומתחלק לשתי מחבתות. והמדובר כאן לפני שנחתכו ואינן פתוחות לאויר. (13) כלים פ"ט מ"ו. הכסף-משנה מעיר, שאלה טמאים גם באוהל המת, ורק בלוע בגוף חי בלבד אינו מיטמא, ואם-כן אין דינו דומה לדין אלפסין אירניות.

פרק שמיני

1) יבאר אם הסיטה הטומאה את האדם וחומר בהיטט הזב ממגעו, ודין זב שהכניס ידו לאויר כלי חרס, ואם היה קנה אחוז בקמטו והסיט, אם היה הקנה בקמטו של טהור והסיט, הזב בכף מאזנים וכלי משכב ומושב בכף שנייה, הזב והטהור שישבו על הספסל או עלו באילן או שהגיפו שניהם הדלת, ודין העלו זה את זה מהבור או שהיו מפשילים בחבלים, וטהור שהיכה זב או איכא, זב שנישא מקצתו על הטהור או בהיפך.

ד. זב שהכניס ידו¹⁴ או רגלו לאויר פלי חרס, הואיל ולא נגע בו מתוכו ולא הנידו - הרי זה טהור; שאין הגדה וכיוצא בה מטמאין לאיברים.

א. פבר בארני² בתחלת ספר זה, שאם הסיט³ האדם את הטמאה שהיא מטמאה במשא - נטמא משום נושא; אבל אם הסיטה הטמאה את האדם - לא נטמא⁴.

14) הכסף-משנה מציין מקור דין זה בשבת פב, ב: "נדה אינה מטמאה לאיברים" (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ו ה"ג, והשגת הראב"ד כאן).

2) בהלכות טומאת מת פ"א ה"ו. (3) הזיו ממקומו. (4) בכל הטומאות חוץ לזב וחבריו. ראה הלכה ב.

ה. זב¹⁵ שהיה קנה אחוז בתוף קמטו¹⁶, והסיט והוציא בקצה הקנה אדם או פלי - הרי הן טהורין. שנאמר: וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים. מפי השמועה למדו, שהפתוב הזה מדבר בהסט

ב. אין בכל אבות הטמאות פלן טמאה, שאם הסיט את האדם הטהור או את הכלי הטהור תטמא אותו, אלא הזב או חבריו⁵ בלבד. וזו היא הטמאה היתרה בזב שלא מצינו פמותה בכל התורה⁶, שאם הסיט את הטהורין - טמאין. פיצד? היתה קורה מטלת על ראש הגדר, ואדם טהור או פלים, אפלו פלי חרס⁷, על קצתה, והניד הזב את הקצה השני, הואיל ונתנדנדו מחמת הזב - הרי זה פמי שנגע בהן וטמאין ונעשו ראשון לטמאה דין תורה. ואין צריך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חללו לגודל רובע הקב (בבא מציעא קה, ב). (29) ענף, מלשון הכתוב (שופטים ט, מט): איש שוכה. (30) בגמרא שם אמרו: שנחבאת באחזיונה (הגהות הב"ח שם), ופירשו רש"י ו'תוספות' כשאוחזים אותה בכף היד כולה נחבאת בה ואינה נראית. ורבינו מפרש "כשאוחז בה והיא נחבאת בתוך ידו וכופף אותה, היא מזזת אותו" (לשון הכסף-משנה), פירוש, היד מזיזה את הענף. (31) סולם קטן, ואם אינו קבוע במסמר הוא מתנועע אילך ואילך. (32) קרש שמניחים ראשו אחד על הספינה וראשו השני נוגע בחוף, והוא משמש גשר לעבור עליו מן הספינה ליבשה. (33) כלומר, אפילו אם הכריע הזב ומתוך כך התרום הצד שהטהור יושב עליו, גם כן טמא משום היסט, ומכל-שכן אם כרע הטהור, שאז בגדיו נעשו אב הטומאה כמדרס הזב, כמבואר בהלכה ו. [בזה מסולקת תמיחה בעל החזון-איש שהקשה למה כתב רבינו: "וכאילו היסט הזב את הטהור" ולא להיפך, ולא מצא יישוב מניח דעתו]. (34) זבים פ"ג מ"ג. (35) כלומר, ע"י אדם, אינה זזה כשארם עולה עליה. ח. זב וטהור³⁶ שְהִיּוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד מְגִיפִין³⁷ אֶת הַדֶּלֶת או פותחין - הרי זה טהור³⁸. הַיָּה אֶחָד מְגִיף וְאֶחָד פּוֹתֵחַ - נְטֵמָא³⁹. הַעֵלוּ זֶה אֶת זֶה מִן הַבּוֹר: אִם הִטְמֵא הָעֶלָה אֶת הַטְּהוֹר - טְמֵאָהּ מִפְּנֵי שְׁהִיטוּ⁴⁰; וְאִם הִטְהוֹר הָעֶלָה אֶת הִטְמֵא - נְטֵמָא בְּמִשְׁאוֹ⁴¹, כְּמוֹ שְׂבָאֲרֵנוּ.

(36) שם מ"ב. (37) סוגרים. (38) כחכמים שם, ונימוקם: מפני שהגפת הדלת או סגירתה היא מלאכה קלה, אין האחד נתלה בחבירו (הרא"ש בפירושו למשנה). (39) מפני שזה מושך לכאן והשני לכאן, נתלים זה על זה. (40) הזיז את הטהור. (41) סתם טומאת משא היא כשהטהור נושא את הטומאה, ואפילו לא הזיזה ממקומה, אלא היתה מנוחת עליו (כך היא דעת רבינו, אולם רש"י ור"ש חולקים עליו), או כשהגביה אותה אפילו כל שהוא (ראה הלכות טומאת מת פ"א ה"ו), והיסט פירושו הזזה ממקומו, ובשניהם חמור זב משאר טומאת המטמאות במשא, שהן מטמאות רק אם הטהור היסט את הטמא ולא להיפך, וזב מטמא גם כשהוא היסט או נשא את הטהור.

ט. זב וטהור⁴² שְהִיּוּ מִפְּשִׁילִין⁴³ בְּחִבְלִים, אִם הִיָּה זֶה מוֹשֵׁף אֵילָף וְזֶה מוֹשֵׁף אֵילָף - נְטֵמָא⁴⁴. הִיּוּ אוֹרְגִין⁴⁵, בֵּין בְּעוֹמְדִין בֵּין בְּיוֹשְׁבִין, או טוֹחֲנִין, או פוֹרְקִין מִן הַחֲמוֹר או טוֹעֲנִין: בְּזִמְן שְׂמִשְׁאָן כְּבֵד - הִרִי זֶה טְמֵא; וְאִם הִיָּה מְשׁוּי קַל - טְהוֹר⁴⁶.

(42) שם. (43) שזורים. (44) ובגדיו טמאים טומאת מדרס, שהרי הטמא נשען על הטהור. (45) שם. (46) כשהמשא קל אין האחד נשען על השני, אבל כשהמשא כבד הם נשענים זה על זה באמצעות המשא.

י. טהור⁴⁷ שְהִיָּה מִפָּה אֶת הַזָּב - הִרִי זֶה טְהוֹר⁴⁸, וְזָב שְהִפָּה אֶת הַטְּהוֹר - טְמֵאָהּ; וְשָׂאֵם יִמְשֵׁף⁴⁹ הַטְּהוֹר - וְהִרִי הַטְּמֵא נוֹפֵל⁵⁰, וְנִמְצָא כְּאִלוֹ נִשְׁעַן עָלָיו⁵¹. וְלִפְיָקָף אֶף בְּגִדֵי הַטְּהוֹר טְמֵאִין.

הַזָּב¹⁷, וְהוֹצִיאוּ בְּלִשׁוֹן נְגִיעָה¹⁸ לוֹמְרָ: מַה נְּגִיעָה - בְּגִדֵי וְהַדּוֹמָה לְיָדָיו מִשְׁאָר גּוֹפּוֹ הַגְּלוּי אֲצֵל הַנְּגִיעָה, אֶף הִסְטוּ - עַד שֶׁיִּסֵּיט בְּגִלוּי שְׂבָגוּפוֹ, לֹא שֶׁיִּסֵּיט בְּבֵית הַסְּתָרִים. הִיָּה הַקְּנָה בְּקִמְטוֹ שֶׁל טְהוֹר וְהִסֵּיט בּוֹ אֶת הַזָּב - טְמֵא; שְׁהִמְסִיט אֶת הַטְּמֵאָה כְּנוֹשֵׂא אוֹתָהּ, וְכִשֶׁם שְׁהַנוֹשֵׂא בְּבֵית הַסְּתָרִים - טְמֵא, כְּמוֹ שְׂבָאֲרֵנוּ בְּתַחֲלַת סִפְרֵי זֵה¹⁹, כִּף הַמִּסִּיט בְּבֵית הַסְּתָרִים - טְמֵא.

(15) מימרא של ריש לקיש, נדה מג, א. (16) בקמטים שבעור הגוף, במקום שאינו מגולה לאויר. (17) שלא נגע בטהור אלא הזיזו ממקומו באמצעות משהו אחר. (18) שהרי אי-אפשר לנגוע במקומות הבלתי גלויים. (19) בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ח.

ו. הַזָּב²⁰ בְּכַף מֵאֲזַנִּים, וְכָלִי הָעֲשׂוּי לְמִשְׁכָּב או לְמִרְכָּב בְּכַף שְׁנֵיהֶם כְּנִגְדּוֹ: פְּרַעַי²¹ הַזָּב - הִרִי הֵן כְּבָלִים שְׂנֹנֵעַ בְּהוֹן²², שְׁהִרִי הִסִּיטֵן; פְּרַעַי הֵן - טְמֵאִין מִשׁוּם מִשְׁכָּב וְנִעֲשׂוּ אֵב, שְׁהִרִי נִשְׂאוּ הַזָּב וּכְאִלוֹ עֵמֵד עָלֶיהֶן. הִיָּה בְּכַף שְׁנֵיהֶם שְׂאָר הַכְּבָלִים²³ או אֲכָלִין וּמִשְׁקִין או אָדָם, בֵּין שְׂפָרְעוּ הֵן בֵּין שְׂפָרַע הַזָּב - בְּלֵן רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה²⁴.

(20) זבים פ"ג מ"ה. (21) הכריע, ומתוך כך עלתה הכף שהכלי עליה. (22) ולא כמשכב ומושב, שהם אב הטומאה. והנימוק, מפני שהם למעלה מן הזב (ראה למעלה פ"ז ה"ג). במשנה שם, כתוב: "טהורים". ופירש רבינו, וכן כל מפרשי המשנה שהם טהורים מטומאת מדרס, אבל טמאים כעלינו של זב. (23) שאינם ראויים למשכב ומושב (ראה למעלה פ"ו ה"ו). (24) מדין היסט או מדה, במשנה (שם מ"ז) כתוב רק "אוכלין ומושקין", ויובן שהוא-הדין לאדם וכלים.

ז. הַזָּב וְהַטְּהוֹר²⁵ שְׁיִשְׁבוּ עַל הַסִּפְסָל או עַל הַנֶּסֶךְ²⁶ בְּזִמְן שֶׁהֵן מַחְגִּירִין²⁷, או שְׁעָלוּ בְּאֵילָן שְׂכָחוּ רַע, וְהוּא הָאֵילָן שְׂאִין בְּעֵבִי עֶקְרוֹ כְּדִי לְחַק רִבֵּעַ הַקָּב²⁸, או שְׁעָלוּ בְּסִפְהָ²⁹ שְׂכָחָה רַע, וְהוּא שְׂנֹחֶבָא בְּהָ³⁰ וְרוֹחַק אוֹתָהּ תּוֹזוּ בּוֹ, או שְׁעָלוּ בְּסִלָּם מְצָרִי³¹ שְׂאִינוּ קְבוּעַ בְּמִסְמָר, או שְׁעָלוּ עַל הַכֶּבֶשׂ³² וְעַל הַקּוֹרָה וְעַל הַדֶּלֶת בְּזִמְן שְׂאִינָן מַחְבְּרִין בְּטִיט - הִרִי זֶה טְמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִתְנַדְּנִין בְּהֵן, וּכְאִלוֹ הִסִּיט הַזָּב אֶת הַטְּהוֹר³³ שְׁעֵמוֹ. אֲבָל אִם יִשְׁבוּ³⁴ בְּסִפְיָה גְדוּלָּה שְׂאִינָה וְכוּלָּה לְהִסִּיט בְּאָדָם³⁵, או עַל הַנֶּסֶךְ או עַל הַסִּפְסָל בְּזִמְן שְׂאִינָם מַחְגִּירִין, או שְׁעָלוּ בְּאֵילָן וּבְסִפְהָ שְׂכָחוּ יָפָה, או בְּסִלָּם מְצָרִי הַקְּבוּעַ בְּמִסְמָר, או בְּכֶבֶשׂ וּבְקוֹרָה וּבְדֶלֶת שְׂמֻחֲפָרִים בְּטִיט, אֲפִלוּ עָלוּ מִצַּד אֶחָד - הִרִי זֶה טְהוֹר.

(25) שם פ"ג מ"א. (26) קרש. (27) מתנדנדים כאדם חוגר. (28) אם יחקקו תוכו עד שיישאר דופן דק מאוד, לא יגיע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או על התנור, ובשעה שהקיש הניד פלים או אכלין ומשקין, אפלו הפילן - הרי אלו טהורין. וכן פל פיוצא באלו.

2) זבים פ"ד מ"ב. 3) של הדבר המחובר ואינו מתנרד. 4) דפק. 5) מפני שההנדה נגרמה בעקיפין ע"י רעידת הקרקע, וזה נקרא כוח כוחו ואינו מטמא (רש"י עירובין לה, א. ראה פירוש רבינו למשנה שם, ויש להניח שגם הוא התכוון לדברי רש"י). 6) הדפיקה הנידה ישירות את הכלים שלא היו מחוברים יפה. 7) תוספתא, זבים פ"ד ה"ה. 8) ראה למעלה פ"ח הערה כז. 9) יתד התקועה באסקופה אחורי הדלת. 10) של הדלת. 11) של ספינה. כל אלה אינם מחוברים יפה, ודפיקה קלה מרעידה אותם ישירות. 12) קורה עבה שעליה מונחים ראשי קורות הבית.

ב. תנור¹³ שהיתה הפת דבוקה בו, והקיש על התנור ונפל כפר, אפלו היה תרומה¹⁴ - הרי זה טהור¹⁵. ואם היה חרס מן התנור מדבק בכפר¹⁶ שנפל, אפלו היה חלין - הרי זה טמא¹⁷.

13) תוספתא, שם. התנורים שבזמניהם היו עשויים כעין סיר חרס גדול, ומסיקים אותם בפנים ואח"כ מדביקים שם את הפת. 14) שמחמירים בטהרתה. 15) מפני שהתנור כבד, לא הונד הכבר ישר מן הדפיקה. 16) הגר"א בתוספתא שם, שהחרס היה מודבק בתנור, והזב דפק בחרס זה, וזה לא כפירוש רבינו כאן. 17) במקרה זה, הרי נפל החרס, וביחד עמו גם הכבר, מכוח הדפיקה.

ג. אין המשכב¹⁸ או המרכב מטמא פלים או אכלין ומשקין אלא במגע בלבד; אבל אם היו פלים או אכלים ומשקין למעלה מן המדרס¹⁹ או שהיה המדרס למעלה מהן, אפלו לא הפסיק ביניהם אלא ניר, הואיל ולא נגע בהן - הרי אלו טהורין²⁰. וכן אם הסיט²¹ המשכב את הפלים או את האכלים והמשקין - הרי אלו טהורין.

18) בזבים פ"ה מ"ג, שנינו: "כל הנושא ונישא על המשכב טהור, חוץ מן האדם". 19) מונח כולל משכב מושב ומרכב. 20) שם מ"ה. 21) כגון שהמדרס והטהור היו על כפי המאזניים והכריע המדרס. ראה פ"ח ה"ו. נתבאר כבר, שמסיט דינו כנושא.

ד. הזב והטהור²² שישבו בספינה קטנה היכולה להמיט פאדם אחד²³, או באסדא²⁴, או שרכבו על גפי בהמה²⁵, אף על פי שאין בגדיהן נוגעין זה בזה - הרי בגדי הטהור טמאים מדרס, וטמאתן בספק, שפא דרס²⁶ הזב עליהן. וכן נדה שישבה עם הטהור²⁷ במטה - בגדים טמאין מדרס²⁸, חוץ מפפה שבראשה²⁹. וכן הבגדים שבראש הגס³⁰ שפספסנה טהורין³¹.

47) שם. 48) פירוש, טהור מטומאת מדרס, אבל הוא עצמו ובגדיו נעשו ראשון לטומאה מדין משא (הרא"ש בפירושו שם). ראה לקמן הערה מט. 49) יעזוב את מקומו, והמכה לא תגיע לגופו. 50) מעוצמת תנופת ידו. 51) על הטהור העומד ומקבל את המכה. וכשהטהור מכה את הטמא, הרי הטהור נשען על הטמא, ודינו כנושא את הזב שאין בגדיו טמאים.

יא. זב שנשא⁵² מקצתו על הטהור או טהור שנשא מקצתו על הזב - נטמא⁵³. פיצד? אצבעו של זב שהניחה למעלה מן הטהור או הטהור שהניח אצבעו למעלה מן הזב, אף על פי שיש ביניהן אגן או קורה וכיוצא בהם - הרי זה טמא⁵⁴. וכן חבורי הזב⁵⁵ שנשא על הטהור או חבורי טהור שנשא על הזב - הרי זה טמא, וכאלו נשא כל אחד מהם עצמו של חברו. ואלו הם החבורים: השנים הצפונים והשער שלהן⁵⁶. ויראה לי, שטמאה זו מדבריהם.

52) שם פרק ה, מ"ב. 53) למדנו למעלה בפרק ז הלכה ג, שמשכב ומושב אינם מיטמאים ואינם מטמאים אלא כשנישא עליהם רוב גופו של האדם. ומשמיענו רבינו כאן, שאדם מיטמא, אפילו בחלק קטן מן הגוף של הזב ושל הטהור. 54) טומאת אבן מסמא. 55) הדברים המחוברים לגוף. לקמן מבואר מה הם חיבורים. 56) תוספתא זבים פ"ה ה"ג.

פרק תשיעי

1) יבאר דבר שהיה מחובר בארץ או מסומר במסמרים והקיש עליו הזב והניד כלי, ודין כל דבר שנפל מכח הסיטו או מכוח הרעדה, ושאין מרכב ומושב מטמא אלא בנגיעה, ודין הזב והטהור שישבו בספינה או רכבו על החמור, הנדחק ברחיים שהגוי בתוכה.

א. דבר שהיה מחבר² בארץ או מסמר במסמרים: אם היה פחו³ יפה וחזק, והקיש⁴ עליו הזב, ובצעת שהקיש הניד פלי או אכלין ומשקין מפת הפאתו או שהפילן - הרי אלו טהורים; ואם לא היה פחו יפה וחזק אלא מתנרד, והקיש עליו הזב, והפיל או הניד בכח הפאתו פלים או אכלים ומשקין - הרי אלו טמאין, וכאלו הסיטן, שהרי מפתו נפלו⁶. זה הפלל: כל שנפל מפת הסטו - טמא; מפת הרעדה - טהור. פיצד? הקיש על אילן או ספה⁸ שפחון רע, או על סלם מצרי שאינו קבוע במסמר, או על קורה ודלת וכבש שאינם מחברים בטיט, או שהקיש על הנגר⁹ על המנעול¹⁰ והמשוט¹¹, ובשעה שהקיש הפיל אכלין ומשקין או פלים, אפלו הנידן ולא נפלו - הרי אלו טמאים. אבל אם הקיש על אילן או על ספה שפחון יפה, או על סלם מסמר, או על כבש או על דלת או קורה המחברין בטיט, או על המריש¹²,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׂיֵהָא נִזְהָר בְּטִמְאוֹת שְׂלָא יִטְמָא בְּהֵן⁹, וּבְטְהָרוֹת שְׂלָא יִטְמָא אוֹתָם¹⁰, וְיִזְהָר בְּנִטְלֵית יָדִים וּבְטְהָרוֹתָן, וְשְׂלָא יִקַּח מֵעַם הָאֶרֶץ דְּבָר לְחַ¹¹, וְלֹא יִתְאַרְחָ אֶצְלוֹ¹², וְלֹא יִאָרְחוּ אֶצְלוֹ בְּכִסּוֹת¹³.

2) בתקופת המשנה הגדירו תלמידי חכמים את עצמם כ"חברים" המשתייכים לחברה נאמנה (רבינו בפירושו לדמאי פרק ב משנה ג) והיו מתרחקים מאנשים ריקים מתורה שלא נזהרו ביותר בדקדוקי מצוות שונים, וקראו להם "עם הארץ". (3) מקיים כל המצוות אפילו אותן שנחשדו עליהן עמי הארץ. (4) בחגיגה יח, ב שנינו: "בגדי עם הארץ מדרס לפרושים" (שנוהרים מלאכול חולין שנטמאו, אף על פי שאין בזה כל איסור). ובחולין לה, ב נימקו: שמא ישבה עליהם אשתו נידה. (5) כלומר, מתוכו (ראה למעלה פרק ח הלכה ד). אבל אם נגע בגבו לא טימאהו, שכלי חיס אינו מיטמא מגבו (מצידו החיצון). (6) וכלל בידנו שאין שורפים תרומה וקדשים שנפסלו או נטמאו מספק, בבגדי עם הארץ החמירו. מקור הדין במסכת טהרות פרק ד משנה ה: "על שישה ספיקות שורפים את התרומה וכו'" ועל ספק בגדי עם הארץ" פירוש, על בגדי עם הארץ שנגעו וודאי בתרומה ונטמאה מספק, שמא ישבה עליהם אשתו נידה. (7) לומר שלא נטמאו. (8) להזהר בכל הדברים שחבר (תלמיד חכם) נזהר בהם. (9) שלא לצורך. (10) שלא יגע בהן כשהוא טמא. (11) שהוכשר לקבל טומאה ואולי נטמא, אבל אוכל שלא הורטב מעולם אינו מקבל טומאה. ונאמן עם הארץ לומר שפירות אלו לא נתלחחו מעולם. משנה דמאי פרק ב, ג. ושם שנינו שלא ימכור לעם הארץ לח ויבש. ורבינו השמיט דין זה מפני שמשנה זו נוקטת שיטת בית שמאי, שאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, אבל דעת בית הלל (שם פרק ו משנה ו) שמתור. ורבינו בפירושו שם כתב: "וזהו היא משנה אחרונה והלכה כן". וכן פסק בפרק ט"ז מהלכות טומאת אוכלים הלכה ט. (12) שמא יגע בו או בבגדיו ויטמאהו. (13) שלפעמים יושבים עליה ושמא ישבה עליה אשתו נידה, כאמור למעלה.

ב. הַבָּא לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת חוּץ מִדְּבָר אֶחָד מֵהֵן - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רְאִינוּהוּ שְׁנוּהֵג¹⁴ בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ¹⁵ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ וְאַחַר כֵּן מְלַמְּדִין אוֹתוֹ עֲסָקֵי טְמֵאָה וְטְהָרָה; וְאִם לֹא רְאִינוּהוּ שְׁנוּהֵג בְּצִנְעָה בְּבֵיתוֹ - מְלַמְּדִין אוֹתוֹ וְאַחַר כֵּן מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. וּמְקַבְּלִין אוֹתוֹ תַּחֲלָה לְטְהָרַת הַיְדִים¹⁶, וְאַחַר כֵּן מְקַבְּלִין אוֹתוֹ לְטְהָרוֹת¹⁷. וְאִם אָמַר: אֵינִי מְקַבֵּל אֶלָּא לְטְהָרַת הַיְדִים¹⁸ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. קִבֵּל לְטְהָרוֹת וְלֹא לַיְדִים - אֵף לְטְהָרוֹת אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. כְּשִׁמְקַבְּלִין אוֹתוֹ, חוֹשְׁשִׁין לוֹ¹⁹ כֵּל שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד שֶׁיִּלְמַד וְיִהְיֶה רְגִיל בְּטְהָרוֹת; וְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם מְשִׁקְּבֵל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת הָרִי בְּגָדָיו טְהוֹרִין, וְכֵל אֶכְלָיו וּמִשְׁקָיו טְהוֹרִין, וְנֶאֱמַן עַל כֵּל הַטְהָרוֹת, כְּשֶׁאֵר כֵּל הַחֲבָרִים, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ תְלַמֵּיד חֶכֶם.

22) שם פ"ג מ"א. (23) כשאדם אחד עולה עליה, הוא מטה אותה ונכפפת תחתיו. (24) רפסודה (קורות מחוברות יחד, ומשיטים אותן בנהרות). (25) דרכה של בהמה לכופף את גבה תחת רוכביה. (26) פירוש, שמא הכריע הטהור והגביה את הזב. ראה למעלה פ"ח ה"א וה"ב. (27) צ"ל "הטהורה" (כת"י תימן). (28) שמא דרסה עליהם. (29) של הטהורה, שאין לחשוש שמא דרסה עליה. (30) התורן. (31) מדובר בזב וטהור שישבו בספינה קטנה, שאמרנו למעלה שבגדי הטהור טמאים מדרס מספק, אבל אלה שבראש התורן אין הזב יכול לדרוס עליהם, ולפיכך טהורים. מקור דין זה במשנה שם בראש פרק ד: "רבי יהושע אומר, נדה שישבה עם הטהורה במיטה, כיפה שבראשה טמאה מדרס, ישבה בספינה, כלים שבראש הנס שבספינה טמאין מדרס". וסובר רבינו, שרבי יהושע חולק על המשנה שבפ"ג מ"א, שאינה מטמאת אלא את הבגדים הנמצאים בצידו של הטמא בלבד, אבל לא את הנמצאים במקום גבוה, ופסק כ'סתם משנה' (כסף-משנה).

ה. הַנְדָקָה³² בְּרַחִים שְׁהַעוּבָד פּוֹכְבִים בְּתוֹכָם³³ אוּ זָבִיב³⁴ וְכִיּוֹצֵא בוֹ³⁵ - הָרִי בְּגָדָיו טְמֵאִין מְדָרְס. בְּאֵי זֶה רַחִים אָמְרוּ? בְּרַחִים שְׁמַנְדְּנִין אֶת הַקְרָקַע עַד שְׁעוֹקְרִין אֶת הָעוֹמֵד כְּאֵין³⁶ וְדוֹחְפִין אוֹתוֹ מִמְקוֹמוֹ. וְדָבָר בְּרוּר הוּא, שְׁטֵמָאָה זוֹ בְּסַפֵּק, שְׁמָא נַעֲקַר הַטְמָא³⁷ וְדָרְס עַל בְּגָדֵי הַטְהוֹר.

32) תוספתא, טהרות פ"ו ה"ח. הלכה זו שנויה גם בתוספתא, אהלות פ"ט ה"ג, אבל שם הגירסה "שאינ עוקרים". (33) וחכמים גזרו שגויים מטמאים כזבים. (34) בתוספתא שם, הגירסה: והנדה בתוכה. (35) זבה, נדה ויולדת. (36) האדם העומד על יד הריחיים. (37) מכוחו של הנרנוד.

~ יום שני כ"ו תשרי ~

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

1) יבאר עם הארץ אם הוא בחזקת טמא ומה היא טומאתו ועד מתי הוא בחזקה זו, הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד, ודין מי הוא הצריך לקבל דברי חבירות. ועם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות והיו לו טהרות כשהיה עם הארץ, ודין אם נשאל החבר על טהרותיו, וחבר שנעשה מוכס או גבאי למלך, עם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר אחד או חבר שנחשד על הטהרות.

א. עִם הָאֶרֶץ², אֵף עַל פִּי שְׁהוּא יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁנוּ בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת³ - הָרִי הוּא בְּחִזְקַת טְמָא, וּבְגָדָיו מְדָרְס לְטְהָרוֹת⁴. וְאִם נִגְעוּ בְּגָדָיו בְּאֶכְלָיו וּמִשְׁקָיו - הָרִי הֵן טְמֵאִין. וְאִם נִגַּע בְּכָלִי חֶרֶס מְאִירוֹ⁵ - טְמֵאָהוּ וְשׂוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה עַל מַעֲזָן, אֵף עַל פִּי שְׁטֵמָאָתָן בְּסַפֵּק⁶. וְאֵינָן נֶאֱמָנִין עַל הַטְהָרוֹת⁷, לְפִי שְׂאִינָן בְּקִיָּאִין בְּדִקְדוּקֵי טְהָרוֹת וְטְמָאוֹת. וְלַעוֹלָם הוּא בְּחִזְקָה זוֹ וְאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַטְהָרוֹת עַד שֶׁיִּקְבֵּל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת⁸. וְמָה הֵן דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת שְׁיִקְבֵּל עָלָיו?

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ו תשרי - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קבג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27) לא חברים והוא סומך על דבריכם שלא נטמאו.
28) אינו יכול לסמוך עליהם. 29) לעצמו נאמן. 30) אינו נאמן להתיר לאחרים טהרות שנגע בהם לפני שקיבל דברי חבירות. 31) שיטהר את הטמא.

ח. חֵבֵר שֶׁנֶעֱשָׂה גִבְאֵי 32 לְמִלְכָּה או מוֹכֶסֶן 33 וְכִי־צִא בְּהֵן - דוֹחִין אוֹתוֹ מִחֲבֵרוֹתוֹ. פֶּרֶשׁ מִמַּעֲשֵׂי הַרְעִים - הָרִי הוּא כָּל אֶדָם, וְצָרִיף לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת כְּבַתְחִלָּה 34.

32) לגבות מסים. 33) גובה מכס. 34) "חזרו לומר, פירש (מגבאותו ומוכסנותו) הרי הוא ככל אדם".

ט. עִם הָאָרֶץ שֶׁקִּבֵּל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת וְנִחְשָׁד לְדַבֵּר אֶחָד - אֵינוֹ חֹשֵׁד אֲלֵא לְאוֹתוֹ דָּבָר. וְכָל הַחֹשֵׁד לְחֲמוֹר - נִחְשָׁד עַל הַקָּל; לְקָל - לֹא נִחְשָׁד לְחֲמוֹר.

י. חֵבֵר שֶׁנִּחְשָׁד 35 עַל הַטְּהָרוֹת, כְּגוֹן שֶׁמְכַר אֶכְלִין מְטֵאִין בְּחֻזְקַת שֶׁהֵן טְהוֹרִין - הָרִי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן לְעוֹלָם, עַד שִׁיִּדְעַ שֶׁחֹזֵר בְּתִשְׁבָּה גְמוּרָה 36.

35) רבינו מדמה זה לדין טבח שמכר בשר טריפה ואמר שהוא כשר. 36) רבינו שם מבאר מה היא תשובה גמורה: "שילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב או יוציא טריפה לעצמו (בכהמה שלו) בדבר חשוב".

יא. הַחֹשֵׁד עַל הַשְּׁבִיעִית או עַל הַתְּרוּמָה שֶׁמְכָר לְשֵׁם חֲלִין - הָרִי זֶה חֹשֵׁד עַל הַטְּהָרוֹת; שֶׁהַחֹשֵׁד עַל דְּבָר שֶׁל תוֹרָה - הָרִי הוּא חֹשֵׁד עַל דְּבָרֵי סוּפְרִים, וְהָאֶכְלִין הַטְּמֵאִין אֵין מְטֵאִין אַחֲרֵים אֲלֵא מִדְּבָרֵיהֶן 37, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. וְכָל הַחֹשֵׁד עַל דְּבָר - נֶאֱמָן לְהַעֲיֵד בּוֹ לְאַחֲרֵים וְלָדוֹן בּוֹ לְאַחֲרֵים. חֻזְקָה הִיא, שְׁאֵין אֶדָם חוֹטֵא כְּדִי שִׁיִּהְנוּ בּוֹ אַחֲרֵים.

37) אפילו אוכלים שנגעו באב הטומאה ונעשו ראשון לטומאה אינם מטמאים אחרים מן התורה, אבל אדם וכלים ראשונים מטמאים אוכלין ומשקין מן התורה.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

1) יבאר הדברים שעם הארץ נאמן עליהם, ואם הביא חבית של תרומה ואמר שבתוכו קודש, דין כלי שהיה בתוכו יין או שמן וראינו עם הארץ יושב ומשמרו להוציא ממנו נסכים, המקומות שהם נאמנים על הכלים, וטומאת עם הארץ ברגל מה דינה, טבילת כל כלי המקדש במוצאי יום טוב, ועם הארץ שאמר טהור אני מטומאת מת אם נאמן.

א. כְּכָר בְּאֲרָנוֹ 2, שְׁעֵמֵי הָאָרֶץ נֶאֱמָנִים הֵן עַל טְהַר פֶּרֶת הַחֲטָאִת. מִפְּנֵי חֲמִרְתָּה אֵין מְזַלְזֵלִין בָּהּ. וְכֵן נֶאֱמָנִים הֵן עַל טְהַר יֵין וְשִׁמֹן שֶׁל נְסֻכִים 3. אִם אָמַר: טְהוֹר הוּא 4 - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהָרָה 5. מִפְּנֵי חֲמִרְתוֹ נִזְהָרִין בּוֹ. וְכֵן נֶאֱמָנִים הֵן עַל הַתְּרוּמָה בְּשַׁעַת הַגְּתוּת 6 וְהַבְּדִים 7, מִפְּנֵי שֶׁקָּל הָעֵם מְטַהְרִין

14) מנהגי חבירות. 15) במקום שאנשים מן החוץ אינם מתבוננים במעשיו ואין לחשוד בו שכוונתו לרמות. 16) שיטול ידיו לסעודה לפני נגיעה בתרומה. שסתם ידים הן שניות לטומאה ופוסלות את התרומה. 17) להחזיק כל טהרותיו כטהרות של חברים. 18) מפני שעיקר אכילת חולין בטהרה היא נטילת הידים ואם קיבל עליו נטילתן, הרי לא השאיר דבר שלם. ומה שאמרנו למעלה שאם שייר דבר אחד אין מקבלים אותו, המדובר, כששייר דבר שלם. 19) אין סומכים עליו מפני שטרם התרגל לשמור כהלכה.

ג. תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת טְהָרָה, נֶאֱמָנִין וְאֵין צָרִיכִין לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת. אֲבָל מְשַׁחֲרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִהְיָ כְּהַנִּים סְלוּל 20 בְּעַצְמָן, שֶׁלֹּא יְהוּ מוֹסְרִין טְהָרוֹת אֲפִלּוֹ לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים עַד שִׁיִּקַּבֵּל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת.

20) מעלה יתירה.

ד. זָקֵן 21 וְיוֹשֵׁב בִּישׁוּבָה 22 אֵינוֹ צָרִיף לְקַבֵּל, שֶׁפָּכַר קָבֵל בְּשַׁעַת שִׁישׁוּב 23.

21) תלמיד חכם. 22) בישיבת חכמי תורה. 23) שאין מכניסים אדם לישיבה שלא קיבל עליו דברי חבירות ולפיכך אפילו אחר חורבן בית המקדש לא הצריכוהו קבלה.

ה. הַמְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת - צָרִיף לְקַבֵּל בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה חֲבָרִים. וְכִנּוּי וְכִנּוּי בֵּיתוֹ אֵין צָרִיכִין לְקַבֵּל בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַמֵּד וּמְרַגֵּל בְּדֶרֶךְ טְהָרָה. וְאֵשֶׁת חֵבֵר וְכִנּוּי וְכִנּוּי בֵּיתוֹ וְעַבְדּוֹ - הָרִי הֵן כְּחֵבֵר. וְחֵבֵר שְׁמַת - אֵשֶׁתוֹ וְכִנּוּי וְכִנּוּי בֵּיתוֹ בְּחֻזְקַת חֲבָרִים עַד שִׁיִּחְשְׁדוּ 24.

24) שיפול עליהם חשד מבוסס שאינם זהירים בטהרות.

ו. אֵשֶׁת עִם הָאָרֶץ או בֵּיתוֹ שֶׁנֶּשְׂאֵת לְחֵבֵר, וְכֵן עַבְדּוֹ שֶׁנִּמְכַר לְחֵבֵר - הָרִי אֵלּוֹ צָרִיכִין לְקַבֵּל עֲלֵיהֶן דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת כְּבַתְחִלָּה 25. אֲבָל אֵשֶׁת חֵבֵר או בֵּיתוֹ שֶׁנֶּשְׂאֵת לְעַם הָאָרֶץ, וְכֵן עַבְדּוֹ שֶׁנִּמְכַר לְעַם הָאָרֶץ - אֵין צָרִיכִין לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת כְּבַתְחִלָּה 26.

25) בגמרא שם וכן בתוספתא דמאי פרק ב הלכה ב הגירסה "בתחילה" כלומר, לפני שמוסרים להם טהרות צריכים לקבל דברי חבירות, שהרי מעולם לא נזהרו בזה. 26) גם כאן הגירסה בתוספתא ובגמרא: בתחילה. ובתוספתא מוסיימת הלכה זו: "הרי הן בחזקתן עד שיחשדו", כמו באשת חבר שמת ובניו ועבדיו.

ז. עִם הָאָרֶץ שֶׁקִּבֵּל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת, וְהָיָה לוֹ טְהָרוֹת כְּשֶׁהָיָה עִם הָאָרֶץ, וְאָמַר: אֲנִי יוֹדֵעַ וְדָאֵי שֶׁלֹּא נְטֵמָא, בְּזִמָּן שֶׁנֶּשְׂתַּעֲסְקוּ בֵּהֶן אַחֲרֵים 27 - הָרִי הֵן אֲסוּרוֹת כְּמִקְדָּם 28; וְאִם הוּא בְּעַצְמוֹ נִתְעַסַּק בֵּהֶן - הָרִי הֵן מְתוּרוֹת 29 וְאֲסוּרוֹת לְכָל אֶדָם 30. וְנִשְׁאֵל הַחֵבֵר עַל טְהוּרְתוֹ וּמוּרָה בֵּהֶן טְהָרָה לְעַצְמוֹ, וְאֵין חוֹשְׁדִין אוֹתוֹ כְּכָף 31.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממנו את היין, אסור להשתמש בו לטהרות, מפני שהאמיניהו רק על היין עצמו ולא על הכלי. למד זה מגמרא שם כה, ב שאמרו: מלאים דתרומה אינו נאמן. ורש"י שם מבאר, שהאמיניהו על התרומה משום הפסד הכהנים, אבל בכלים הריקנים אין להם הפסד, ואולי גם רבינו סובר כן]. (21) דקדק רבינו בלשונו, וכתב כאן "כלי ריקם" בלי ה"א הידיעה, כי המדובר בסתם כלי ריקם של עם הארץ, שהוא מעיד על טהרתו. אבל אם הביא יין קודש בכלי, ועירו ממנו את היין, נשאר הכלי בחזקת טהור כל זמן שחבר רואה אותו שלא נטמא. וברש"י שם מבאר, שגנאי הוא לקודש שהכלי שעירוהו ממנו יהיה טמא. ולמעלה בתרומה כתב "הכלי הריקים" בה"א הידיעה, מפני שהמדובר באתו הכלי שהביא בו את התרומה והוא נאמן עליה. עיין שם. ובוה מסולקת תמיהתם של הר"י קורקוס והכסף-משנה על רבינו.

ה. כלי שְהִיָּה בְתוֹכוֹ יֵין או שְמֵן וְרֵאֵינוּ עִם הָאֶרֶץ יוֹשֵׁב וּמְשֻׁמְרוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ נִסְכִּים - הַרִי הוּא נֶאֱמָן עַל טְהַרְתּוֹ הַכְּלִי, וְאִפְלוּ קִדְּם לְגַתוֹת וּלְבַדִּים בְּשַׁבְעִים יוֹם²²; אֲבָל קִדְּם לְשַׁבְעִים - אֵינָן נֶאֱמָנִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁאֵר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בִּירוּשָׁלַיִם נֶאֱמָנִים²³ עַל כְּלֵי חֶרֶס הַרִיקָם לֹאמַר שֶׁהוּא טְהוֹר לְקֹדֶשׁ לְעוֹלָם, בֵּין כְּלֵים דְּקִיָּם²⁴ בֵּין כְּלֵים גְּסִים, בֵּין מְלֵאִין בֵּין רִיקָנִים²⁵ - הַרִי הוּא נֶאֱמָן עַל הַכְּלִי, אִף עַל פִּי שֶׁהִמְשַׁקֵּין שֶׁבְתוֹכוֹ²⁶ טְמֵאִין. אִפְלוּ הִיָּה בְּגִדוֹ, שֶׁהוּא מְדֻרָּס²⁷, בְּתוֹף הַכְּלִי - הַרִי הַכְּלִי בְּחֻזְקַת טְהָרָה לְקֹדֶשׁ. וּמִפְּנֵי מָה הִקְלוּ בָהֶם? מִפְּנֵי שֶׁאֵין עוֹשִׂין כְּבִשּׁוֹנוֹת²⁹ בִּירוּשָׁלַיִם³⁰.

(22) שנינו שם כד, ב "כדי יין וכדי שמן המדומעות, נאמנים עליהן בשעת הגיתות והבדים, וקודם לגיתות שבעים יום" (רגילים היו לטהר את הכלים שבעים יום לפני תקופת הדריכה). ובגמרא (שם כה, ב) אמרו שהמדובר "במטהר את טבלו ליטול ממנו נסכים". ומפרש רבינו, שלא הקדיש עדיין כלום לנסכים אלא ייחדו לנסכים כשיצטרך לכך (וכן פירשו 'תוספות' שם ד"ה במטהר, ולא כפירוש רש"י) שהרי אם הקדישו נאמן כל השנה. (23) משנה שם כו, א. (24) קטנים. ברייתא שם כו, ב: "נאמנים על כלי חרס גסים לקודש" וכל-שכן על הדקים. ובברייתא אחרת שם אמרו, שעל דקים נאמנים מן המודיעים ולפנים (ראה ה"ו). (25) כר' יוחנן שם. (26) משקין חולין. (27) כלומר, שגורו עליו טומאת מדרס (למעלה פ"ה ה"א). בגמרא שם אמר ר' יוחנן: "אפילו אפיקורסותו בתוכו" ומפרש רבינו - בגדו (ראה רש"י שם). (28) סיום הברייתא הנזכרת. (29) לייצור כלי חרס. (30) ומוכרחים להשתמש בכלים המובאים ברובם בידי עמי הארץ מחוץ לירושלים.

ו. מִן הַמּוֹדִיעִית³¹ וּלְפָנֶיהָ - נֶאֱמָנִים עַל כְּלֵי חֶרֶס³²; מִן הַמּוֹדִיעִית וְלַחוּץ - אֵינָן נֶאֱמָנִין. וְהַמּוֹדִיעִית עֲצָמָה³³ - פְּעָמִים פְּלַחוּץ וּפְעָמִים פְּלָפְנִים. פִּיעַד? הִיָּה חֶבֶר נִכְנָס³⁴ וְעַם הָאֶרֶץ יוֹצֵא³⁵ וְכֵלֵי חֶרֶס בְּיָדוֹ - הַרִי זֶה נֶאֱמָן בְּמוֹדִיעִית לֹאמַר שֶׁהוּא טְהוֹר³⁶

עֲצָמָן וְכֵלֵיהֶן כְּדֵי לְעַשׂוֹת יַיִן וְשִׁמְנֵם בְּטְהָרָה. עֲבָרוּ הַגַּתוֹת וְהַבַּדִּים - אֵינָן נֶאֱמָנִים.

(2) בפ"ג מהלכות פרה הי"ב. (3) יין לנסכו על המזבח ושמן למנחות. (4) לנסכים. (5) משנה חגיגה כד, ב. רש"י שם מפרש, שהמדובר, כשהקדישו לנסכים, וכן משמע גם מלשונו של רבינו בפירושו שם. ויוצא מזה, שאסור לקנות ממנו יין ושמן של חולין לצרכי נסכים. ויש עוד מקום לעיין בדין זה. ראה לקמן ה"ד. במשנה שם אמרו, שרק בארץ יהודה נאמנים, אבל לא בשאר חלקי ארץ ישראל (ראה שם בגמרא כה, א) טעמו של דבר. וראה פירוש רבינו שם, וצ"ע. (6) בזמן דריכת הענבים בגת. (7) כתישת הזיתים בבתי הבד להוציא שמנם.

ב. כְּהֵן⁸ שֶׁהִבִּיא לוֹ עִם הָאֶרֶץ חֵבֵית יֵין או שְמֵן שֶׁל תְּרוּמָה⁹ - לֹא יִקְבְּלָנָה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּחֻזְקַת טְמֵאָה. הַנִּיחָה עִם הָאֶרֶץ אֲצֻלוֹ עַד גַּת הַבָּאָה וְהִבִּיאָה לוֹ¹⁰ - יִקְבְּלָנָה מִמֶּנּוּ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהִיא שֶׁל אֲשֶׁתְּקַד; שֶׁלֹּא גָזְרוּ עֲלֵיהֶם טְמֵאָה בְּשַׁעַת הַגַּתוֹת וְהַבַּדִּים.

(8) שם. (9) לא בשעת הגיתות. (10) בשעת הגיתות.

ג. עִם הָאֶרֶץ¹¹ שֶׁנֶּעַל בֵּית בְּדוֹ או גִתוֹ בְּשַׁעַת שֶׁגָּמְרוּ הָעַם לְדַרְךָ¹² וְהוֹלִיךְ אֶת הַמִּפְתָּח מִיָּד לַכֶּהֵן, אִף עַל פִּי שֶׁשֶׁהָהָר¹³ כְּמָה יָמִים אַחֵר שֶׁעָבְרוּ הַגַּתוֹת - הַרִי הַכֶּהֵן פֹּא וּפּוֹתַח בְּפָנָיו וּמִטְבִּילוֹ¹⁴ וְדוֹרְךָ וְנוֹטֵל תְּרוּמָה בְּטְהָרָה¹⁵. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵן - לֹא יִטַל תְּרוּמָה מֵעַם הָאֶרֶץ אֲלָא זִיתִים וְעֵנָבִים שֶׁאֵינָן מְכֻשְׂרִין¹⁶, שֶׁאֵינָן מְקַבְּלִין טְמֵאָה.

(11) טהרות פ"ט, מ"ד. (12) ואז היה עדיין נאמן על טהרת היין. (13) הכהן. (14) את עם הארץ. (15) אבל אם לא הביא את המפתח מיד אחר שנגרמה הדריכה - אינו נאמן. פסק כר' יהודה, במשנה טהרות פ"ט, ד. (16) אוכלין אינם מקבלים טומאה אלא אם נתלחלו באחד משבעת המשקין המפורטים במסכת מכשירין פ"ו מ"ד.

ד. הִבִּיא לוֹ¹⁷ עִם הָאֶרֶץ חֵבֵית שֶׁל תְּרוּמָה בְּשֵׁאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה וְאָמַר: הַפְּרִשְׁתִּי בְּתוֹכָהּ קֹדֶשׁ, אִפְלוּ רְבִיעִית¹⁸ - מִתּוֹף שֶׁנֶּאֱמָן עַל טְהַרְתּוֹ הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמָן עַל הַכְּלִי¹⁹. אִפְלוּ בְּשַׁעַת הַגַּתוֹת וְהַבַּדִּים, שֶׁעֲמִי הָאֶרֶץ נֶאֱמָנִין עַל הַתְּרוּמָה, אֵינָן נֶאֱמָנִין עַל הַכְּלֵי הַרִיקָם²⁰ לֹאמַר שֶׁהוּא טְהוֹר לְתְרוּמָה. וְכֵן אֵין נֶאֱמָנִין לְעוֹלָם עַל כְּלֵי רִיקָם לֹאמַר שֶׁהוּא טְהוֹר לְקֹדֶשׁ²¹.

(17) משנה חגיגה כד, ב. (18) חלק רביעי מלוג, מחזיק ביצה ומחצה. (19) בתוספות חולין לה, ב ד"ה ואם פירשו, שלא הקדיש רביעית מסויימת אלא אמר: ורביעית שאני עתיד להפריש מחבית זו תהיה קודש. שאם לא כן, כיצד ישתה הכהן את היין, הלא מעורב בו יין של קידוש (ראה תוספות זבחים פח, א ד"ה מן). (20) פירוש, אחר שעירו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ו תשרי - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממנו, ולפיכך מותר לחבר להשתמש בכלים שהוא עצמו מוציאם מן הכבשן.

ט. טמאת עם הארץ⁴⁵ ברגל⁴⁶ פטהורה היא חשובה, שכל ישראל חברים הן ברגלים⁴⁷, וכליהם פלם ואכליהם ומשקיהן טהורים ברגל, מפני שהפל מטהרין עצמן ועולים לרגל. לפיכך הן נאמנים כל ימות הרגל בין על הקדש בין על התרומה. משעבר הרגל חוזרין לטמאתן.

(45) משנה חגיגה כו, א. (46) בפסח, שבועות וסוכות, והמדובר בירושלים. (47) ר' יהושע בן לוי, דורש שם את הכתוב (שופטים כ, יא): "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים" - הכתוב עשן כולם חברים.

י. הפותח⁴⁸ חבית⁴⁹ ברגל והמתחיל בעסת⁵⁰ ועבר הרגל - הרי שאר החבית ושארה העסה בחזקת טמאה⁵¹, שהרי נגעו בו עמי הארץ. ואף על פי שלא נגע בה אלא בזמן שהיא פתורה⁵² - אינה טהורה אלא בימי הרגל בלבד⁵³.

(48) משנה שם. (49) חבר שפתח חבית יין למכור בקימעות, והקונים - וביניהם גם עמי הארץ - נוגעים בחבית ובכלים. (50) למכור לכל הבא. (51) פסק כחכמים. (52) כלומר, ברגל. (53) ולאחר הרגל, טמאים למפרע הטהרות שנגע בהם ברגל. ראה הלכה הבאה. בגמרא שם, שאלו אם מותר להניח את החבית לרגל הבא. ובמסקנא אמרו שמותר להניח. ורבינו סתם, ומשמע שאין להניחה. [קשה להבין מה בין זה להלכה ב. ראה כסף-משנה כאן].

יא. אחר הרגל⁵⁴ במוצאי יום טוב היו מטבילין כל הפלים שהיו במקדש, מפני שנגעו בהן עמי הארץ ברגל בשעת החג⁵⁵. ולפיכך היו אומרים להן: אל תגעו בשלחן, בשעה שמראין אותו לעולי רגלים⁵⁶, כדי שלא יהיה טמא במגעו אחר הרגל, ונמצא צריך טבילה⁵⁷ והערב שמש, ונאמר בלחם הפנים: לפני תמיד⁵⁸. וכל הפלים היו טעונים טבילה והערב שמש, חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת⁵⁹, מפני שצפונייהן כבטלין לגביהן⁶⁰.

(54) משנה שם. (55) ראה הלכה הקודמת, ובהערה שם. (56) בגמרא שם עמוד ב: "מלמד שמגביהים אותו ומראים בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם: ראו חיבתכם לפני המקום, סילוקו כסידורו". פירוש, הלחם היה טרי בשעת סילוקו מן השולחן כמו ביום סידורו על השולחן לפני שבוע ימים, ומראים לעולי רגל את הנס הזה המעיד שישראל חביבים אצל הקדוש-ברוך-הוא ועושה להם נסים. (57) וצריך להוריד ממנו את הלחם. (58) ואסור להסירו מן השולחן לפני השבת הבאה. במשנה שם נאמר: "ואומרים להם הזהרו שלא תגעו בשולחן". ופירש"י, לכהנים עמי הארץ אמרו, שהרי ליום וישראלים אסורים בכניסה להיכל

לקדש³⁷; היו שניהן נכנסין³⁸ או שניהן יוצאין³⁹ - אינו נאמן עד שיהא לפנים מן המודיעית.

(31) משנה שם כה, ב. ושם כתוב "המודיעים" (שם עיר רחוקה חמשה עשר מיל מירושלים - פסחים צג, ב). (32) משמע בין גסים ובין דקים, אולם בברייתא שם כתוב: "נאמנים בכלי חרס הדקים". ורש"י מפרש, מפני שכל אדם צריך לכלים קטנים, הקלו בהם וטיהרום מן המודיעים ולפנים, אבל בגסים משתמשים רק אלה המספקים יין לנסכים, ולפיכך טיהרו רק בירושלים עצמה. ודעת הראב"ד כרש"י. ראה כסף-משנה. [החזון-איש כותב שצ"ל "כלי חרס הדקים", ובטעות נשמטה המלה "הדקים", ורבינו מחלק בין ירושלים עצמה ובין לפנים מן המודיעים, וגסים טהורים רק בירושלים בלבד. וראיה חזקה לדבריו, מאריכות הלשון בהלכה זו, שהיה לו לכתוב בקיצור: מן המודיעים ולפנים - בירושלים. ומוכח מזה שמחולקים בדין כלים גסים]. (33) ברייתא שם. (34) בא מחוץ למודיעים, ונכנס לתוכה על-מנת להמשיך וללכת לירושלים. (35) מצד ירושלים. (36) מפני שהקדר לא יחזור לירושלים, ורצוי הדבר לקנות כליו ולהכניסם לירושלים. (37) אבל לא לתרומה. (38) יכול החבר לחכות עד שיגיעו לפנים מן המודיעים ולקנותם שם. (39) יכול היה לקנותם לפני שנכנסו לעיר, ואם לא עשה כך - אין מתירין לו (כסף-משנה), ונימוק שני: החבר אינו חוזר לירושלים אלא הולך לביתו, ואם כן אינו קונה לצרכי ירושלים, והתירו משום צרכי רבים בירושלים בלבד, וכל-שכן אם קדר נכנס וחבר יוצא.

ז. קדר⁴⁰ שהביא קדרות והניחן לפנים מן המודיעית, וכאו הלוקחין והוא אומר להן שטהורות הן: לקח קדרה ונכנס בה - הרי היא טהורה לקדש אבל לא לתרומה, כמו שבארנו⁴¹; לקח קדרה ויצא בה חוץ למודיעית - הרי זו טמאה בין לקדש בין לתרומה. אף על פי שהן הם הקדרות והוא הקדר עצמו, אינו נאמן אלא לפנים מן המודיעית.

(40) משנה שם כה, ב. (41) כמה פעמים בפרק זה.

ח. הלוקח⁴² פלי חרס מן הפכשן בכל מקום - הרי אלו טהורין בין לקדש בין לתרומה, ואין אומרים שמה נגע בהן עם הארץ. ואפלו לקח מן הסדר הראשון⁴³, ואף על פי שהפכשן פתוח וכבר נלקח חציו; שלא גזרו טמאה על כלים שבפכשן⁴⁴.

(42) הלכה זו שנויה במחלוקת תנאים במסכת פרה פ"ה מ"א, אולם בתוספתא שם פ"ה ה"א מסיים: "זו משנה הראשונה, רבותינו אמרו: פותח ונוטל ואינו נמנע, והחבר (גירסת הכסף-משנה "שהחבר") בא אפילו לאחר שלושה ימים ונוטל". ופסק רבינו כרבותינו בתוספתא (ראה כסף-משנה). (43) השורה הראשונה. (44) כל זמן שלא הוצאו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. המניח⁷ פליו פגני עם הארץ ואמר לו: שמר לי את אלו - הרי אלו טמאין מדרס וטהורין מטמא מת⁸. הניחן על כתפיו - טמאין מדרס וטמא מת. שכח פליו בבית הפנסת - הרי הן טהורין, שאינו רשות עם הארץ גמורה. הניח פליו במרחץ ובא ומצאן פמות שהן - טהורין. ומלמדן אותו שלא יעשה כן. הניח גתו ובזרו, אף על פי שגננס לעיר ובא ומצא עם הארץ בצדו - טהורין, מפני שאין לו רשות שיפנס.

7) כל הלכה זו, מקורה בתוספתא שם ה"ז. (8) כך היא גירסת רבינו שם (ראה ראב"ד וכסף-משנה). ומשמע אפילו לא אמר "טהורים הם". ואין זה דומה למפקיד ומוסר לאומן שבהלכה א, מפני ששם מסר את הכלים לרשות עם-הארץ, אבל כאן רק את השמירה הטיל עליו ולא יותר. ואעפ"כ מטמא מדרס, מפני שהם קצת ברשותו. (9) הרי מסרם לרשותו.

ג. המוסר¹⁰ מפתח ביתו לעם הארץ - כל שפבית טהור, שלא מסר לו אלא שמירת המפתח.

10) משנה, טהרות פ"ז מ"ב.

ד. המניח¹¹ פליו בחלונות של מרחץ¹² ונעל עליהם¹³, אף על פי שנתן המפתח לעם הארץ - פליו טהורין¹⁴. וכן אם התם על החלון או עשה לו סימן, אפלו מצא החותם מקלקל - הרי כל אלו טהורין¹⁵.

11) שם, מ"ז. (12) במרחצאות שלהם היו כעין חלונות סתומות מבחוץ, ולהם דלתות מבפנים, והבלן מסר לכל מתרחץ חלון להניח שם בגדיו. (13) במפתח. (14) ואפי' אם מסרו בלבן, לא יעיו לפתוח ולנגוע בבגדי המתרחצים, שהרי לא מסר לו אלא שמירת מפתח, כמו שאמרנו בהלכה הקודמת, אבל אם לא נעל במפתח, הרי סמך על שמירתו של הבלן שהוא עם-הארץ ולפיכך כליו טמאים. פסק כחכמים במשנה, שם. (15) תוספתא, שם פ"ח ה"ו.

ה. המניח¹⁶ עם הארץ בתוך ביתו לשמרו וישב הוא מרחוק: בזמן שהוא¹⁷ רואה את הנכנסין ואת היוצאין - הרי כל שפבית מן האכלין והמשקין וכלי חרס שאינו מקף צמיד פתיל טמאין¹⁸, אכל המשפכות והמקבכות¹⁹ וכלי חרס המקף צמיד פתיל²⁰ טהורין²¹; ואם אינו רואה לא את הנכנסין ולא את היוצאין - כל שפבית טמא. אפלו הנה פפות או פרות ידים ורגלים²² - הפל טמא, מפני שהן ברשות עם הארץ²³.

16) שם, מ"ה. (17) השומר. (18) כדן מוסר לעם-הארץ שמירת כליו (ראה ה"ב), ואפילו כלי חרס שאינו מיטמא מגבו, שמה הכניס ידו לתוכו, ומוכן שכל-שכן כלי שטף המיטמאים מגבם. (19) שנעשים אב הטומאה, אם ישב

שבו עמד השולחן. ורבינו מפרש "להם" לעולי רגל. שהרי כתב "שמראין אותו", וכהנים בלא-הכי רואים אותו כשנכנסים להיכל להשתחוות (ראה 'תוספות' שם). (59) שנעשו מעץ, וכלי עץ העומד בקביעות על מקום אחד ואין מזיזים אותו ממקומו, נקרא "כלי עץ העשוי לנחת" ואינו מקבל טומאה, ואע"פ שהמזבחות היו מצופים מתכת, העץ עיקר, כמו שמסיים רבינו כאן. (60) גמרא שם כז, א.

יב. עם הארץ שאמר⁶¹: טהור אני מטמאת מת, או שאמר: פלי זה טהור מטמאת מת - נאמן⁶², ומטבילין אותו משום טמאת עם הארץ בלבד, וצריך הערב שמש ואינו צריך הזאה. במה דברים אמורים? בששאלו ואמר טהור הוא; אבל הלוקח פלי סתם מרשות עם הארץ - חוששין לו שמה טמא מת הוא, ומזין עליו שלישי ושביעי בכל הפלים הנמצאים בכל מקום חוץ לירושלים; שלא גזרו טמאה על הפלים הנמצאים בירושלים, כמו שיתבאר⁶³ בטמאת הספקות.

61) חגיגה כב, ב. (62) לא האמינו אותם בטומאת זיבה, והאמינום בטבילת טומאת מת. ראה גמרא שם. (63) בפ"ג מהלכות אבות הטומאות ה"ד וה"ה.

פרק שנים עשר

1) יבאר המפקיד כלי אצל עם הארץ או הנותן כלי לאומן עם הארץ, שכח כליו בבית המרחץ או הניחם במרחץ, והמוסר מפתח בית לעם הארץ, ודין המניח עם הארץ בתוך ביתו לשומרו, ועם הארץ ששאל מחבר מיטה לישן עליה, ודין חבר שאמר לעם הארץ שמור לי פרה זו שלא תיכנס לבית, גבאי מלכות שנכנסו לתוך הבית למשכן, והגבאים והגנבים שעשו תשובה ואמרו לא נגענו רק בזה, ודין המניח ביתו פתוח ומצאו נעול או איפכא, והדר עם עם הארץ בחצר, קדר שהכניס קדירותיו למכור ויצא לשתות.

א. המפקיד² פלים אצל עם הארץ³ או שנתן פלי לאמן עם הארץ - הרי אלו טמאים טמא מת⁴ וטמאין מדרס. ואם מכירו⁵ שהוא אוכל בתרומה - טהורים מטמא מת⁶ אכל טמאים מדרס, מפני שאשתו נדה יושבת עליהם שלא מדעתו, שהרי אין נזהרין מן הטמאות בבתי עמי הארץ.

2) טהרות פ"ח מ"ד. (3) תוספתא, שם. (4) ואינם נטהרים עד שיזו עליהם מי אפר פרה אדומה ביום השלישי והשביעי. ומדובר, כשלא אמר שהם טהורים, אבל אם אמר שלא נטמאו - נאמן, כמבואר בסוף הפרק הקודם. (5) הנפקד מכיר את המפקיד, ויודע שהוא כהן ואוכל תרומה. (6) מפני שהנפקד נזהר שלא יטמאו בטומאת מת. ונראה, שאפילו לא אמר כלום, הכלים בחזקת טהרה, שהרי אם אמר שלא נטמאו, אמרנו למעלה שאפילו אם אינו מכירו נאמן. (ויש לתמוה על דברי רבינו בפירושו למשנה הנ"ל שכתב: "והוא נאמן באמרו לא נטמאו במת", ומשמע שאם לא אמר כלום - טמאים. וצ"ע).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחרי שהתעורר. [ה'חזון איש' מקשה, מה בין דין זה לדין של מיטה שבה"ז. ראה שם]. ואם הניחו ישן ומצאו ישן אין חוששים שמא התעורר ביתיים ונגע בכלים. (32) יש לחשוש שמא נגע בדברים שלא ראה אותם לפני כן, כדי להתבונן בהם, אבל אין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע בדברים המרוחקים, ופסק כחכמים. (33) שם, מ"ג. (34) כשהם עומדים על הקרקע בכל מקום שבבית, שאומנים אינם עומדים על מקום אחד כמו טוחנת (ראה ה"י). (35) כחכמים, נגד דעת רבי מאיר.

י. אֵשֶׁת חֵבֶר³⁶ שֶׁהֵנִיחָה אֵשֶׁת עִם הָאֶרֶץ טוֹחֶנֶת בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, אָפְלוּ פְּסָקָה³⁷ הֶרְחִים וְאָפְלוּ הָיוּ שְׂפִימִים³⁸ - אֵין טָמֵא אֶלָּא מְקוֹם שֶׁיְכוּלִין לִפְשֹׁט אֶת יָדָן וְלָגַע, וְאֵין אוֹמְרִין: שְׂמֵא הָאֵחֶת טוֹחֶנֶת וְהִשְׁנִיחָה בְּלִשָּׁה כָּל שְׂבִיבֵית וְשְׂמֵא נִתְלַת וְעֻלְתָּה בְּמִקְוֹמוֹת הַגְּבוּלוֹת.

(36) שם, מ"ד. (37) הפסיקה את הטחינה, אין חוששין שמא בזמן שלא טחנה הסתובבה בבית הריחיים ומשמה בכלים. ולפיכך טהורים גם הכלים שיכולה לנגוע בהם מבלי לעלות על כסא, משא"כ באומנים. (38) שתי נשים טוחנות.

יא. הָאֵשֶׁה³⁹ שֶׁנִּכְנְסָה לְהוֹצִיא פֶת לְעֵנִי, יֵצֵאת וּמִצָּאתוֹ⁴⁰ עוֹמֵד בְּצַד כְּפָרוֹת⁴¹, אָפְלוּ תְרוּמָה - הָרִי הֵן טְהוֹרוֹת, שְׂאֵין חִזְקוֹתוֹ לִגַּע שְׂלֵא בְרִשׁוֹת. וְכֵן הָאֵשֶׁה⁴² שֶׁיֵּצֵאָה וּמִצָּאָה אֵשֶׁת עִם הָאֶרֶץ חוֹתָה גְּחִלִים מִפְּתַח הַקְּדֻרָה - הָרִי הַקְּדֻרָה טְהוֹרָה⁴³.

(39) שם, מ"ט. (40) את עם-הארץ שהיה לפני כן במקום מרוחק מן הכיכרות. (41) ששינה את מקומו. (42) שם. (43) ואפילו היא של תרומה. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים שם, ופסק כרבים.

יב. גִּבְאֵי⁴⁴ מְלָכוֹת⁴⁵ שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת לְמִשְׁפָּן - כָּל שְׂבִיבֵית טָמֵא⁴⁶. אִם יֵשׁ עִמָּהֶם עוֹבֵד כּוֹכְבִים - נְאֻמִּים לֹא נִגְעוּ, מִפְּנֵי שְׂאִימַת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים עֲלֵיהֶן⁴⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?⁴⁸ בְּזִמְן שֶׁיֵּשׁ שָׁם יָדִים שֶׁנִּכְנְסוּ אוֹ שֶׁהָיָה הַמִּשְׁכָּן בִּידָם; אֲבָל אִם אָמְרוּ הֵן מְעַצְמָן: נִכְנְסוּ אֲבָל לֹא נִגְעוּ - נְאֻמִּין, שֶׁהִפָּה שְׂאֶסְר⁴⁹ הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּיר⁵⁰.

(44) שם, פ"ז מ"ו. (45) גובי מס, ואפילו חברים שביניהם דינם כעמיה-הארץ (ראה למעלה פ"י ה"ח). (46) מפני שרגילים למשמש כל מה שאפשר למשכן. (47) תוספתא, שם פ"ח ה"ד. במשנה שם מפרש רבינו, שהגבאים מפחדים למשמש כשהגוי עמהם, וגם כאן הוא מקיים פירושו זה, אבל קשה מאוד להבין למה מפחדים מפני הגוי (ראה השלמות). (48) נמשך לבבא ראשונה "כל שבבית טמא". (49) שאמר נכנסנו. (50) באמרו לא נגענו, כי אלמלא אמרו לא נכנסנו היו נאמנים. בלשון התלמוד והפוסקים "מיגו" (מתוך, מפני).

עליהם זב וכיוצא בו. (20) מהדוק יפה. (21) המשכבות והמרכבות טהורים מטומאת משכב ומושב, שלא גזרו על עם-הארץ שיטמא טומאה חמורה זו, ואין חוששים שמא נכנסה אשה נדה וישבה עליהם, אבל טמאים משום נגיעת עם-הארץ בכלים האחרים שבבית (ראה ה"ג והערות שם). וכלי חרס מוקפים צמיד פתיל טהורים ממש, מפני שא"י אפשר לו לנגוע בתוכם והם אינם מיטמאים מגבם. ואע"פ שהזב מטמא כלי חרס מוקפים צמיד פתיל (ראה למעלה פ"ח ה"ג) טומאת היסט, לא גזרו על עם-הארץ טומאה זו (ראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות כא). (22) במשנה כתוב: ואפילו היה "מובל", פירוש, אדם שמובילים אותו. (23) ולא חילקו חכמים בין אדם שיכול לנגוע לשאינו יכול.

ו. חֵבֶר²⁴ שֶׁהָיָה יֵשֶׁן בְּבֵיתוֹ שֶׁל עִם הָאֶרֶץ, וְהָיוּ בָלִים²⁵ מְקַפְּלִים וּמְנַחֲיִין תַּחַת רֵאשׁוֹ, וְסַנְדְּלוֹ וְחִבְיָתוֹ לִפְנֵיו - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת שְׂמִירַת בְּעֻלְיָהֶן, וְלֹא יֵגַע בָּהֶן עִם הָאֶרֶץ, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: עֲתָה יַעֲזוֹר וְיִבְיֵט בִּי.

(24) תוספתא, טהרות פ"ח ה"ב. (25) של החבר.

ז. עִם הָאֶרֶץ²⁶ שֶׁשָּׂאֵל מִחֵבֶר מִטָּה שֶׁיֵּישֶׁן עָלֶיהָ וְיֵישֶׁן עָלֶיהָ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֵבֶר - אֵין טָמֵא אֶלָּא אוֹתָהּ הַמִּטָּה וְעַד מְקוֹם שֶׁהוּא יְכוּל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ מֵאוֹתָהּ הַמִּטָּה וְלָגַע²⁷.

(26) שם. (27) ואין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע בדברים המרוחקים, מפני שהחבר מסר לרשותו רק את המיטה הזו, ירא הוא לרדת ממנה ולנגוע בכלים המרוחקים.

ח. חֵבֶר²⁸ שֶׁאָמַר לְעַם הָאֶרֶץ: שְׂמֹר לִי פְּרָה זוֹ שְׂלֵא תִכְנַס לַבַּיִת אוֹ שְׂלֵא תִשְׁבֵּר אֶת הַפְּלִים - הָרִי הַבַּיִת וְהַפְּלִים טְהוֹרִים, שְׂלֵא מִסָּר לוֹ אֶלָּא שְׂמִירַת הַפְּרָה. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: שְׂמֹר לִי בַיִת זוֹ שְׂלֵא תִכְנַס בוֹ הַפְּרָה, וְכָלִים אֵלוֹ שְׂלֵא תִשְׁבְּרֶם - הָרִי הֵן טָמֵאִין²⁹.

(28) תוספתא, שם. (29) מפני שמסר לעם-הארץ את שמירתם.

ט. הַמְּנִיחַ³⁰ עִם הָאֶרֶץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְיֵצֵא: הֵנִיחוֹ עַר וּמִצָּאוֹ עַר, יֵשֶׁן וּמִצָּאוֹ יֵשֶׁן, אוֹ שֶׁהֵנִיחוֹ עַר וּמִצָּאוֹ עַר - יֵשֶׁן - כָּל שְׂבִיבֵית טְהוֹרִין³¹; הֵנִיחוֹ יֵשֶׁן וּמִצָּאוֹ עַר - כָּל מְקוֹם הַקְּרוֹב מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא יְכוּל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלָגַע בוֹ טָמֵא³². וְכֵן הַמְּנִיחַ אֲמִנִין³³ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - אֵין טָמֵא אֶלָּא עַד מְקוֹם שֶׁיְכוּלִין לִפְשֹׁט אֶת יְדֵיהֶן וְלָגַע³⁴, וְאֵין אוֹמְרִים: שְׂמֵא עָלוֹ עַל גְּבִי כֶּסֶא אוֹ עַל סֵלִם וְנִגְעוּ בְּכָלִי אוֹ פְּאֻקְלִין הַתְלוּיִין לְמַעְלָה בַּכֶּתֶל³⁵.

(30) משנה, שם פ"ז מ"ב. (31) ואפילו הדברים שיכול לנגוע בהם כשהוא שוכב על מקומו. והטעם, מפני שכבר ראה את הכלים לפני השינה, אינו מעוניין למשמש בהם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פתיל - הרי אלו טמאין⁶², עד שיעשה לתנור מחיצה גבוהה עשרה טפחים⁶³, כדי שלא יהא ברשות עם הארץ.

(61) שם פ"ח מ"א. (62) ואין זה דומה לדינים שלמעלה ה"ה וה"ט, שמוקפים צמיד פתיל טהורים, מפני שכאן דירתו הקבועה של עם-הארץ ומעיו להסיר את הכיסוי ולהחזירו ולהדביקו. כך מפרש רבינו במשנה, והר"ש שם מפרש מפני שאשתו מסיטתו, ונדה מטמאה בהיסט גם מוקפים צמיד פתיל. ואפילו תנור מחובר שאי-אפשר להסיטו, גזרו עליו טומאה משום שאינו מחובר. וכן פירש גם ה'ברטנורא'. (63) פסק כרבי יוסי.

יח. חבירי⁶⁴ שהיתה לו מחיצה או ספה לפני פתחו של עם הארץ, או שהיתה מחיצה או ספה של עם הארץ לפני פתחו של חבירי - פלים שבספה או פלים שבמחיצה טמאים, מפני שיש לעם הארץ בספה זו או במחיצה זו רשות⁶⁵.

(64) תוספתא, טהרות פ"ט ה"א. (65) להיכנס שם, ושמה נגע בכלים.

יט. חבירי⁶⁶ שהיה גגו למעלה מגגו של עם הארץ - הרי זה שוטח שם פלים ומניח טהרות והן בחזקתן, אף על פי שעם הארץ יכול לפשט ידו ולגע⁶⁷. וכן בעובד פוכבים אינו חושש לא משום טמאה ולא משום יין נסוף⁶⁸. היו הגגות זה בצד זה או שהיה גגו של עם הארץ למעלה, ושטח החבר פלים או הניח טהרות בגגו - הרי כל מקום שיכול עם הארץ לפשט את ידו ולגע בחזקת טמאה⁶⁹.

(66) שם. (67) מפני שאם יפשוט ידו ויגע, ייתפס כגב. (68) עבודה זרה ע, ב. (69) שאם ייתפס, יאמר שנפל לו משהו והתגלגל לגג החבר והושיט ידו, כדי לחפש אותו ולקחתו.

כ. שתי חצרות⁷⁰ זו לפנים מזו, הפנימית של חבר והחיצונה של עם הארץ - חבר מניח שם פלים ושוטח שם פרות אף על פי שיד עם הארץ מגעת לשם, מפני שנתפש עליו פגג⁷¹.

(70) עבודה זרה, שם. (71) שהרי אין לו רשות להיכנס שם.

כא. חצר⁷² החלוקה במסיפס⁷³, וחבר בצד זה ועם הארץ בצד זה - טהרותיו טהורות אף על פי שיד עם הארץ מגעת, מפני שהם ברשות החבר⁷⁴.

(72) שם. (73) מחיצה נמוכה. (74) ועם-הארץ ייתפס כגב כשיושיט ידו לשם.

כב. חבירי⁷⁵ שנפל דליו לתוך בורו של עם הארץ⁷⁶ והלך להביא במה יעלנו - הרי זה טמא⁷⁷, מפני שהנח ברשות עם הארץ שעה אחת.

יג. הגנבים⁵¹ שונקסו לתוך הבית - אין טמא אלא מקום רגלי הגנבים⁵², מפני שהן מפחדין מלבלש אלא (דבר) שנוטלין בזמנן. ומה הן מטמאין במקום הליכתן? האכלין והמשקין וכלי חרס הפתוחים⁵³; אבל המשפכות והמרפכות וכלי חרס המקפין צמיד פתיל - טהורין⁵⁴. ואם יש עמהן עובד פוכבים⁵⁵ או אשה - הפל טמא⁵⁶.

(51) משנה, שם. (52) הרא"ש מפרש: בחדר שממנו גנבו הכל טמא, אבל אין חוששים שמה נכנסו לחדרים אחרים, מפני שהם מפחדים שמה יש שם אדם. (53) והוא-הדין בכלי שטף בין פתוחים ובין מוקפים צמיד פתיל. (54) משכבות ומושבות טהורים מטומאת מדרס. ראה ה"ה ובהערות שם. (55) שטמא מדרבנן כזב. (56) משכבות ומושבות נעשו אב הטומאה. ואין זה דומה לגנב משכב וישב עליו שאינו מטמא (רבינו בפכ"ד מהל' כלים ה"ז, ומקורו בבבא-קמא סו, ב) מפני שכאן לא גנב את המשכב, והתורה מיעטה רק גנוב וגזול, אבל שאינו שלו לא מיעטה (ראה משנה-למלך שם, ו'תפארת ישראל' 'בועז' אות ו).

יד. הגבאים⁵⁷ שעשו תשובה והחזירו מעצמן, לא מחמת יראת, ואמרו: לא נגענו בכל מה שהיה בבית ששונקסו - הרי אלו נאמנים ואפלו על מקום רגליהן.

(57) משנה וגמרא, חגיגה כו, א.

טו. המניח⁵⁸ את ביתו פתוח ומצאו פתוח או שמצאו נעול, אפלו הניחו נעול ומצאו פתוח, ולא נגנב ממנו פלים - כל שבפית טהור⁵⁹; שאני אומר: הגנבים פתוחו ונמלכו והלכו להם ולא נכנסו.

(58) משנה, טהרות פ"ח, ד. (59) בנעול ומצאו פתוח, מטמא רבי מאיר, ורבינו פסק כחכמים.

טז. קרדם⁶⁰ שאבד בבית, או שהניחו בזוית זו ובא ומצאו בזוית אחרת - הבית טמא; שאני אומר: אךם טמא נכנס לשם ונטלו.

(60) פסחים י, ב. כתב 'כסף משנה' ששאלו את רבינו, מה בין זה לכיכר של תרומה (במס' נדה ד, א) שהניחו למעלה ומצאו במקום אחר (ואפילו אם דבר טמא מונח למטה ממנו) טהור, שאני אומר טהור נכנס לשם והעביר את הכיכר למקום אחר, כדי שלא יפול על הטמא המונח תחת הדף. והשיב, שבקורדום אנו אומרים שאדם נכנס ולקח את הקורדום והשתמש בו והחזירו למקומו, ושואל שלא מדעת, דינו כגזלן ואין לתלות שחבר עשה זאת, אבל שם אין דרכו של אדם לקחת כיכר ולהחזירו, ולפיכך אנו תולים שטהור עשה זאת כדי שלא יפול (השאלה ותשובת רבינו, נדפסו במילואן ב'תשובות רבינו', הוצאת פריימן סי' קמט).

יז. הדרי⁶¹ עם עם הארץ בחצר ושכח פלים בחצר, אפלו חביות מקפות צמיד פתיל או תנור מקף צמיד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ז תשרי - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּלִבִּי הָיָה לְשֹׁמֵר⁶ עִם הָאָרֶץ שִׁיִּכְנֹס לְגַת שְׁלֹא יִגַע בְּכַלְיָם.

2) טהרות פרק ז משנה ז ושם כתוב סתם "המניח" ורבינו מפרש שהמדובר, בכהן המקבל לתוך כליו יין תרומה מעם הארץ והשאיר כליו בגיתו של עם הארץ, אולם הר"ש והרא"ש גורסים: "בגוי כליו טהורים". ופירשו שאין חוששים ליין נסך, אבל לטומאה חוששים. 3) בחזקת טהרה. 4) עם הארץ יודע שהכהן אוכל טהרות ויזהר, שלא לנגוע בכליו. 5) חבר. 6) שמתו לב ושמרתו.

ב. הַרוּצָה לְעִשׂוֹת יֵינוּ בְּטַהֲרָה בְּאֲמִנֵּי עַמֵּי הָאָרֶץ - הָרִי זֶה מְטַבֵּיל אֶת הַבוֹצְרִים⁷. וְכֵן אִם הָיָה עוֹשֶׂה שְׂמֹן - מְטַבֵּיל אֶת הַבְּדָדִין⁸. וְצָרִיף לְעַמּוּד עַל הָאֲמִנִּים עַד שִׁיִּטְבְּלוּ בְּפָנָיו, שֶׁהָרִי אֵינָן יוֹדְעִים⁹ הַלְכוֹת טְבִילָה וְחִיצוּנֵיהֶם¹⁰. יִצְאֵי חוּץ לְפֶתַח בֵּית הַבַּד וְנִפְנוּ אַחֲרָיו הַגָּדֵר וְחִזְרוּ - הָרִי אֵלָיו בְּטַהֲרָתָן. עַד כִּמָּה יִרְחִיקוּ וְהֵם טְהוֹרִין? עַד כִּדֵּי שְׁלֹא יִסְתְּרוּ מַעֲיָנָיו. אֲבָל אִם נִסְתְּרוּ מַעֲיָנָיו - חִזְרוּ לְטַמְּאָתָם, עַד שִׁיִּטְבְּלוּ פַעַם אַחֲרַי וְיַעֲרִיב שְׂמֶשֶׁן.

7) הקוטפים את הענבים מן הגפנים, שהענבים מקבלים טומאה משעת בצירתם מפני שהוכשרו במשקה היוצא מעצמו מן הענבים. 8) שדורכים את הזיתים בבית הברד ואז כבר הוכשרו, אבל מוסקי (קוטפי) הזיתים אינם צריכים טבילה, שהרי הזיתים לא הוכשרו ומעט המוהל הנסחט בסלים אינו מכשיר. לקמן יתבאר שאוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא הורטבו באחד משבעת המשקין (הלכות טומאת אוכלין פרק א הלכה א). 9) אבל אם היו בקיאים היינו מאמינים להם שטבלו שלא בפני החבר. 10) מה הם הדברים החוצצים בין הטובל ובין המים והטבילה אינה מועילה, כגון אם משהו דבוק בבשרו וכדומה.

ג. הַבְּדָדִין וְהַבוֹצְרִים שֶׁנִּמְצְאוּ טְמֵאָה לְפָנֵיהֶן - נִאֲמָנִין לומר לא נִגְעָנוּ. וְכֵן בְּתִינוּקוֹת שְׁלֵהֶם¹¹.

11) נאמנים לומר התינוקות לא נגעו ביין ובשמן.

ד. הַמְטַהֵר אֶת הַבְּדָדִין וְהַכְּנִיסֵן לְבֵית הַבַּד וְנָעַל עֲלֵיהֶן, אִם הָיוּ שָׁם פְּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמִדְרָס - הָרִי בֵּית הַבַּד פָּלוּ טְמֵא, שְׂמָא נִגְעוּ בְּאוֹתָן הַפְּלִים¹². וְאִפְלוּ רָאָה אוֹתָם מִקֶּדֶם נִזְהָרִין מֵאוֹתָם הַפְּלִים מִפְּנֵי טְמֵאָתָן - הָרִי בֵּית הַבַּד טְמֵא, שְׂמָא הִסִּיטוּ¹³ וְהֵן מְדַמִּין שְׂאִין הַמְּסִיט טְמֵא, שְׂאִין עַמֵּי הָאָרֶץ בְּקִיאִין בְּטַמְּאָת הַסֵּט¹⁴.

12) ואחר כן נגעו בזיתים ובשמן. 13) הזיזו אותם ממקומם בלי נגיעה. 14) ולפיכך גם הכלים שבבית הברד טמאים, שמא נגעו בהם לפני שפירשו מהטומאה שאם נגעו בהם אחר שפירשו אינם מטמאים אותם, שהרי הם ראשון לטומאה ואין ראשון מטמא כלים.

75) טהרות פ"ח מ"ג. 76) ואע"פ שהדלי בתוך הבור ואין עם הארץ יכול ליגע בו. והטעם, מפני שלא חילקו חכמים וטימאו את כל הכלים שהם ברשות עם הארץ (רבינו, שם). 77) טומאת מת, וטעון הזאת מי פרה בשלישי ובשביעי (רבינו בפירושו למשנה, שם).

כג. אִשֶׁת עִם הָאָרֶץ⁷⁸ שֶׁנִּכְנְסָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֵבֵר לְהוֹצִיא בְּנוֹ אוֹ בֵּתוֹ אוֹ בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל חֵבֵר - פֶּלַ שְׂבִיבֵית טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנְסָה שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת⁷⁹. קָדַר חֵבֵר⁸⁰ שֶׁהִכְנִיס קְדֻרוֹתָיו לְמִכּוֹר וְיָרַד לְשִׁתּוֹת - הָרִי הַפְּנִימִיּוֹת טְהוֹרוֹת וְהַחִיצוֹנוֹת טְמֵאוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהֲנִיחֵן⁸¹ סְמוּךְ לְרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹבְרִים וְהַשְּׂבִיבִים נוֹגְעִים בְּחִיצוֹנוֹת בְּשַׁעַת הַלִּיכָה⁸²; אֲבָל הֵיוּ רְחוֹקוֹת מִרִּשׁוֹת הַרְבִּיבִים: אִם הָיוּ פְּלֵי אֲמָנוֹתוֹ בְּיָדוֹ⁸³ - הַכֹּל טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁפְּלֵיו מוֹכִיחִין שֶׁהֵנְחוּ לְמִכּוֹר וְיָד הַפֶּלַח⁸⁴ מִמְשִׁמְשׁוֹת בְּהֵן; אִין פְּלֵי אֲמָנוֹתוֹ בְּיָדוֹ - הַפֶּלַח טְהוֹרוֹת, חִזְקָתָן שְׁלֹא נִגַע בְּהֵן אֲדָם⁸⁵. חֵבֵר שֶׁהִנִּיחַ⁸⁶ אֶכְלִין וּמִשְׁקִין עַל פֶּתַח חֲנוּתוֹ וְנִכְנַס - הָרִי אֵלָיו טְמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹבְרִים וְהַשְּׂבִיבִים מְמַשְׁמְשִׁין בְּהֵן⁸⁷.

78) שם, מ"ה. 79) רבינו שם מפרש: "אם נכנסה שלא ברשות אלא להוציא הענין הפלוני וכו' אימת בעל הבית עליה ולא תשלח ידה לדבר". 80) שם פ"ז מ"א. 81) כתובות כד, ב. 82) שלא ככוונה. 83) כגון המחק למחוק את המידות. 84) שמעוניינים לקנות. 85) מפני שחושבים שאינם עומדים למכירה, ויזהרו מלנגוע בהם. 86) תוספתא, טהרות פ"ט ה"ב. 87) מקומם מוכיח שלמכירה הם עומדים.

~ יום שלישי כ"ז תשרי ~

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) יבאר כהן שטיהר כליו לגת זו והניחם לגת הבאה, הרוצה לעשות יינו או שמנו בטהרה באומנים עמי הארץ, הבדדים והבוצרים שנמצאת טומאה לפנייהם אם נאמנים לומר לא נגענו, המטהר הבדדים והכניסים לבית הברד ונעל בפניהם, חמריו ופועליו טעונים טהרות ועברו לפניו והפליגו ממנו, חבר שהיה לבוש חלק ועטוף בטלית ומהלך ואמר בדעתי היה לשמור החלוק ולא הטלית, ודין היה משתמש מן החבית בטהרה בחזקת שהיה חולין ונמצאת תרומה, נתחלפו לה כלים של חול בכלים של שבת ולבשם, חבר שהניח טהרות או כלים ומת, ומי שאמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך, ודין היה עושה עמו בטהרות ולאחר זמן אמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו.

א. כִּהֵן² שֶׁטְהַר פְּלֵיו לְגַת זוֹ וְהִנִּיחַ לְגַת הַבָּאָה - הָרִי אֵלָיו בְּחִזְקָתָן³; שְׂאִין עַמֵּי הָאָרֶץ נוֹגְעִין בְּכַלְיָם שֶׁל כִּהֵן זֶה שֶׁהֵן בְּתוֹךְ גִּתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹכֵל טְהוֹרוֹת⁴. אֲבָל שֶׁל יִשְׂרָאֵל⁵ טְמֵאוֹת, עַד שִׁיאֲמַר:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

29) ומכיוון שהסיח דעתו מהשמירה הדייקנית הרי זה כאילו הסיח דעתו לגמרי משמירה (רש"י שם). (30) מפני שלא שמרה על כליה של השנייה כמו על כליה. ואפשר לפרש שהמדובר, כשלא ידעה האחת אם האחרת היא חבירה ולפיכך לא שמרה כל כך על כליה. (31) סודר שלה. כל דינים אלה הם מעלות יתירות לטהרות.

ז. חָבַר שָׁמַת וְהִנִּיחַ טְהוֹרוֹת³² - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרוֹת³³.
הִנִּיחַ בָּלִים - הָרִי הֵן טְמָאִים³⁴; שְׁאֵנִי אוֹמֵר: שְׁמָא³⁵
נִטְמָאוּ וְהָזָה עֲלֵיהֶם בְּשִׁלְשִׁי וְלֹא הָזָה עֲלֵיהֶן
בְּשִׁבְעִי³⁶, אוֹ שְׁמָא הָזָה עֲלֵיהֶם בְּשִׁבְעִי וְעַדִּין לֹא
הִטְבִּיל³⁷, אוֹ שְׁמָא לֹא הָזָה עֲלֵיהֶן בְּשִׁבְעִי³⁸ כָּל
עֶקֶר.

32) אוכלין ומשקין. (33) חבר אינו משהה בביתו אוכלין טמאים, כדי שלא יבוא לידי משול. (34) בכלים החמירו מפני שאפשר לטהרם על ידי הזאה וטבילה ולא חילקו בין כלי לכלי ולפיכך טימאו אף כלי חרס, שאין להם טהרה כלל. (35) כל הספיקות הללו נאמרו בתוספתא שם. (36) וטעונים הזאה ארבעת הימים הראשונים, שכל אחד הוא ספק שביעי. (37) וטעונים טבילה אחר כל ההזאות. (38) המלה בשביעי לכאורה מיותרת.

ח. מִי שְׁאָמַר לוֹ עַד אֶחָד: נִטְמָאוּ טְהוֹרוֹתַי, וְהִלָּה שוֹתֵק - הָרִי זֶה נֶאֱמָן וְהָרִי הֵן טְמָאוֹת. וְאִם הִכְחִישׁוּ וְאָמַר: לֹא נִטְמָאוּ - הָרִי הֵן בְּחֻזְקָתוֹ, עַד שְׁיַעֲיִדוּ שְׁנַיִם. הִיזָה עוֹשֶׂה עֲמוּ³⁹ בְּטְהוֹרוֹת אוֹ בְּזֻבְחִים, וְלֹא אַחַר זְמַן מִצְאוֹ וְאָמַר לוֹ בְּשַׁעֲה שֶׁפָּגַע בוֹ: טְהוֹרוֹת שֶׁעֲשִׂיתִי עִמָּךְ נִטְמָאוּ וְזֻבְחִים שֶׁעֲשִׂיתִי עִמָּךְ נִטְמָאוּ - הָרִי זֶה נֶאֱמָן. אֲבָל אִם פָּגַע בוֹ וְלֹא אָמַר לוֹ פְּלוֹם, וְאַחַר כֵּן פָּגַע בוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה וְאָמַר לוֹ - אֵינִי נֶאֱמָן, אֲלֵא הָרִי זֻבְחֵי בְּחֻזְקַת בְּשׁוֹרוֹת וְטְהוֹרוֹתַי בְּחֻזְקַת טְהוֹרָה.

39) והמדובר, בעושה עימו חנם, אבל אם הוא מקבל שכר נאמן אפילו בפגישה שנייה מפני שהוא מפסיד את שכרו ולפיכך אנו אומרים מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן גם לטמא את הטהרות, כמו סופר שכתב ספר תורה בשכר ואמר שהקלף לא היה מעובד לשמו והספר פסול.

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

הִלְכוֹת שְׁאֵר אֲבוֹת הַטְּמָאוֹת¹

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֶׂה², וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) דִּין טְמֵאת נְבִלָה. (ב) דִּין טְמֵאת שְׂרָץ. (ג) דִּין טְמֵאת שְׁכֶבֶת זָרַע. וְעִבּוּדָה זָרָה מִטְּמֵאָה פְּשָׂרָץ, וְטְמֵאתָהּ מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים.

וּבִאֵוָר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

1) רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות מונה אחד עשר סוגי אב הטומאות, והם: טומאת מת, טומאת מי חטאת (מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה), חטאת (בספרים שבידינו כתוב "חטאת", וצ"ל "חטאות", והכוונה לחטאות שמזים דמם בהיכל), טומאת צרעת, זב, זבה, נדה,

ה. הָיָו חֲמֻרֵיו¹⁵ וּפְעֻלָּיו טוֹעֲנִין טְהוֹרוֹת וְעוֹבְרִין לְפָנָיו, אֵף עַל פִּי שֶׁהִפְלִיגוּ¹⁶ יָתֵר מִמִּיל¹⁷ - הָרִי אֵלוֹ טְהוֹרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת שְׁהוּא שׁוֹמְרָן, וְהֵן מִפְּחֻדִין לַגֵּזַע וְאוֹמְרִים: עֲכָשׁוּ יְבוּא¹⁸, שֶׁהָרִי הוּא אַחֲרֵינוּ. אֲבָל אִם אָמַר לָהֶם: צְאוּ וְאֵנִי אָבֹא אַחֲרֵיכֶם¹⁹ - כִּינֵן שְׁנַתְּפִסוּ מְעִינֵיו הָרִי הֵן טְמָאוֹת²⁰.

15) נוהגי חמורים. (16) שהרחיקו. (17) מיל הוא אלפיים אמה ואין בעל הבית יכול לראות אם הם נוגעים. (18) שהרי הוא הולך אחריהם והם אינם יודעים, שמרחק רב כזה מפריד ביניהם (כסף משנה). (19) אחר זמן מה. (20) בטוחים הם שלא יבוא כל כך מהר ואינם מפחדים לנגוע.

ו. חָבַר שְׁהִיָּה לְכוּשׁ בְּחֻזְקַת וְעֵטוּף בְּטְלִית וּמְהֻלָּךְ, וְאָמַר: בְּלִבִּי הִיָּה לְשֹׁמֵר אֶת הַחֻלוֹק וְהִיָּיתִי נִזְהָר בוֹ, וְהִפְחַתִּי דַעְתִּי מִן הַטְּלִית - הָרִי הַחֻלוֹק בְּטְהוֹרָתוֹ וְהַטְּלִית טְמָאָה, שְׁמָא נִגַּע בָּהּ עִם הָאֶרֶץ. הִיָּה סֵל²¹ עַל פְּתוֹ וּמְגֻרְפָּה²² בְּתוֹךְ הַסֵּל, וְאָמַר: בְּלִבִּי הִיָּה לְשֹׁמֵר אֶת הַסֵּל²³, וְלְשֹׁמֵר אֶת הַמְּגֻרְפָּה מְדַבֵּר הַמְּטָמָאָה²⁴ אֲבָל לֹא מְדַבֵּר הַפּוֹסְלָה²⁵ - הַסֵּל טְהוֹר²⁶, וְהַמְּגֻרְפָּה טְמָאָה²⁷, וְכָל תְּרוּמָה שֶׁבִּפְסַל פְּסוּלָה, מִפְּנֵי הַמְּגֻרְפָּה שֶׁפּוֹסְלָת הָאֲכָלִין שֶׁבִּפְסַל. הִיָּה מִשְׁתַּמֵּשׁ מִן הַחֵבֶית בְּטְהוֹרָה בְּחֻזְקַת שְׁהִיָּה חֵלִין וְאַחַר כֵּן נִמְצְאוֹת תְּרוּמָה, אֵף עַל פִּי שְׁהִיָּה טְהוֹרָה - הָרִי הִיא אֶסְוֶרָה בְּאֲכִילָה, שְׁמָא נִגַּע בָּהּ טְבוּל יוֹם²⁸, שֶׁהוּא פּוֹסֵל בְּתְרוּמָה וְטְהוֹר בְּחֵלִין כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאָר, וְאֵינִי דוֹמָה מְשֹׁמֵר תְּרוּמָה לְמְשֹׁמֵר חֵלִין. וְאִם אָמַר: בְּלִבִּי הִיָּה לְשֹׁמֵרָה אֶפְלוֹ מְדַבֵּר הַפּוֹסְלָה - הָרִי זֶה מִתְרַת בְּאֲכִילָה. נִתְחַלְפוּ לוֹ בָּלִים שֶׁל שְׁכֶת בְּכָלִים שֶׁל חַל וְלִבְשָׁן - נִטְמָאוּ, שְׁאֵינִי מְשֹׁמֵר בָּלִים שֶׁל חַל בְּכָלִים שֶׁל שְׁכֶת²⁹. מְעַשֶׂה בְּשִׁתֵּי נְשִׁים חֲבוֹרוֹת שְׁנַתְּחַלְפוּ לְהֵן כְּלִיָּהן בְּבֵית הַמְּרַחֵץ, וְכֹא מְעַשֶׂה לְפָנָיו חֲכָמִים וְטְמָאוּ הַפְּלוֹ³⁰. אֶפְלוֹ נִפְלָה מְעַרְתָּהּ³¹ מִמְּנָה וְאָמַרָה לְחֶבֶר: תְּנֶה לִי, וְתִתְנֶה לָּהּ - נִטְמָאת. גְּזָרָה שְׁמָא יִתְנַגֵּה לָּהּ עִם הָאֶרֶץ, אוֹ שְׁלֵא יְהִיָּה הַחֶבֶר מְשֹׁמֵרָה; שְׁאֵין אָדָם מְשֹׁמֵר בָּלִים שְׁאֵינֵן שְׁלוֹ כְּכִלְיוֹ, אֲלֵא אִם כֵּן הוֹדִיעַ שְׁסַמָּךְ עֲלָיו.

21) ובו תאנים. (22) כלי ברזל שמשתמשים בו להפריד את התאנים המודבקות זו בזו. (23) מכל טומאה. (24) פירש בכסף משנה, מדבר הנותן לה כוח טומאה לטמא אוכלין שיפסלו אוכלין אחרים שיעצו בהם. (25) שנותן לה כוח לפסול את הנוגע בה (פסול אינו פוסל אחרים). (26) שהרי שמר עליו מכל דבר טמא. (27) פירוש, לפסול אוכלין אבל לא לטמאם (פירוש זה דחוק, שהרי פתח ב"הפוסלה" וסיים ב"טמאה", אולם לא מצאתי פירוש אחר להלכה זו). (28) טמא שטבל ביום וטרם שקעה השמש, טהור לחולין ופוסל את התרומה והוא שמר רק שמירת חולין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינו מטמא בגדים, והנושא מטמא בגדים. ובזה נבדל מרכב ממשכב וממושב, שגם נגיעתם מטמאה בגדים (ראה הלכות מטמאי משכב ומושב פ"ו הלכה ב). (9) ב'תורת כהנים' (שם פ"ו הלכה ז): "הנוגע יטמא עד הערב", ואין הנוגע מטמא בגדים. (10) הנוגע באב הטומאה נעשה ולד (ראשון לטומאה). (11) ונוגעים ראשון לטומאה כמו האדם, אבל כלים שנגע בהם אחרי שפירש מן הטומאה לא נטמאו. וכל זמן שלא פירש מן הטומאה, מטמא כל כלים שהוא נוגע בהם, ולא דוקא בגדים. שם, פרשתא ד, ה"ט: מנין לעשות שאר כלים כבגדים? (בתורה כתוב: יכבס בגדיו), תלמוד לומר "טמא" (צ"ל יטמא - הגר"א). (12) שם: "יכול יטמא אדם וכלי חרס? תלמוד לומר בגד, בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס". (13) פרק 1.

ב. אָחַד¹⁴ בְּהֵמָה וְחֵיהָ, בֵּין הַמְּתָרִין בְּאֲכִילָהּ בֵּין הָאֲסוּרִין¹⁵, אִם מֵתוּ - כִּלְוֵן בְּשָׂרָן מְטַמֵּא בְּכַזִּית. וְשִׁחִיטַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְחֵיהָ טְהוֹרָה מְטַהֲרֵת¹⁶ כָּל מְקוֹם. וְאֶפְלוּ שִׁחַט חֲלִין בְּעֶזְרָה וְקִדְוִשִׁים בַּחוּץ¹⁷ - הָרִי אֱלוֹ טְהוֹרִין. וְאִם אֲרַע פְּסוּל בְּשִׁחִיטָה - הָרִי זו נִבְלָה¹⁸ וּמְטַמֵּא בְּמִשְׁאֵא¹⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת שִׁחִיטָה²⁰.

(14) בין בהמה ובין חיה. (15) בגמרא חולין ע, ב למדו זה מן הכתוב. (16) אפילו אם היא אסורה באכילה ע"י אחד משמונה עשרה טריפות. שם עב, ב (ראה לקמן ה"א). (17) שהם אסורים גם בהנאה (ובחים סח, א). (18) כר' יהושע, במשנה חולין לב, א. (19) השחיטה אינה מועילה אפילו לטהר מטומאת משא החמורה. (20) פ"ג הלכה יח.

ג. בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחֵיהָ טְמֵאָה אֵין הַשְּׁחִיטָה מוֹעֵלֶת בָּהָּ²¹, וְאֶחָד הַשּׁוֹחֲטָה או הַנוֹחֲרָה או הַחוֹנֵקָה או שְׂמֵתָה פְּדֻרְפָּה - הָרִי זו נִבְלָה. וְכָל הַנְּבִלּוֹת מְצַטְרְפוֹת²² לְעֶנְיָן טְמֵאָה לְכַזִּית, אֶחָד טְמֵאוֹת וְאֶחָד טְהוֹרוֹת²³.

(21) משנה שם עב, ב. (22) משנה מעילה א, ב. (23) כחצי זית מטמאה מצטרף עם כחצי זית מטהורה לענין טומאה, אבל אין מצטרפים לחייב מלקות על אכילתם (ראה הלכות מאכלות אסורות פ"ד הלכה יז, והשלמות להלכה יב).

ד. מִחַ הָרִי הוּא פְּכֻשָׁר²⁴. וְדָם הַנְּבִלָה אֵינוֹ מְטַמֵּא²⁵ כְּנִבְלָה, אֲלָא הָרִי הוּא פְּמִשְׁקִין טְמֵאִים, שְׂאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אֶדָם וְלֹא כָּלִים²⁶ מִן הַתּוֹרָה²⁷.

(24) חולין קכה, א. (25) עדיות פ"ח מ"א. העיר ר' יהושע בן בתירה על דם נבילות שהוא טהור. (26) כוונת רבינו ברורה, שאינו מטמא מן התורה כלל אפילו בשיעור רביעית הלוג שהוא גדול פי שלושה מכזית. וחזר בו מפירושו למשנה זו (וכן פירש גם הרע"ב שם) שטהור מלטמא בכזית כבשר אבל ברביעית מטמא, מפני שבברייתא (מנחות קג, ב) נאמרה עדות זו בשם ר' יהושע (בן חנניה) ור' יהושע

יולדת, נבילה, שרץ ושכבת זרע. דיניהם של שמונת הראשונים נתבארו בארבע ההלכות הקודמות, ודיני שלושת אב הטומאות הנשארים יתבארו בהלכה זו, ומכאן השם "שאר אבות הטומאות". (2) כשאנו קוראים בתורה (ויקרא, יא) נמצא ציוויים רבים, אולם רבינו ביספר המצוות 'כלל שביעי, מודיע לנו שיטתו במנין המצוות, וקובע שאין למנות את פרטי המצוות כמצוות בפני עצמן, אלא כולן נמנות כמצוה אחת הכוללת דינים הרבה, והשיג על 'בעל הלכות גדולות' שמנה פרטים במספר תרי"ג המצוות. בהתאם לשיטתו זו, יצאו לו כאן רק שלוש מצוות-עשה.

פְּרָק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר שהנבילה אב מאבות הטומאות, ומה מטמאה, ואי זו היא נבילה. ודין אם שחיטה מועילה בבהמה וחיה טמאה, ואם הנבלות מצטרפות לטמא בכזית. מוח וחלב ודם בהמה טהורה שמתה או חלב בהמה טמאה. חלב הכוי והדברים שאין מטמאין מן הנבילות והבהמות שעורותיהן כבשרן. ודין אם עיבדן או הלך בהם כדי עיבוד או עשה מעשה שבטלם. ודין עד כמה יהיה העור חיבור ועור שיש עליו כזית נבילה. ודין עור שיש עליו שני חצאי זיתים, ובשר נבילה יבש או שהיה סרוח מעיקרו. ודין שיליא וקיבה וחלב של נבילה, ובהמה ששפעה חררת דם, ונבילה שנתערבה בשחוטה.

א. הַנְּבִלָה - אָב² מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת. כַּזִּית³ מִבְּשָׂרָהּ⁴ מְטַמֵּא אֶדָם וְכָלִים בְּמַגְעָה⁵, וְכָלִי חָרָס בְּאֹוִירָה⁶. וּמְטַמֵּא אֶת הָאֶדָם בְּמִשְׁאֵא⁷ לְטַמֵּא בְּגָדִים, כְּמִרְפָּב הַזָּב⁸. מִיֶּצֶד? אֶדָם שֶׁנִּגְעַת בְּנִבְלָה - נְטֵמָא, וְהָרִי הוּא רֵאשׁוֹן לְטַמֵּאָה. וְאִם נִגְעַת בְּכָלִים אֶפְלוּ בְּשַׁעַת מַגְעוֹ בְּנִבְלָה - הָרִי הֵן טְהוֹרִין⁹. וְכֵן כָּלִים שֶׁעָלְיוֹ טְהוֹרִין. לְפִי שֶׁהוּא וְלֹד¹⁰, וְאֵין וְלֹד מְטַמֵּא כָּלִים. אֲבָל הַנוֹשֵׂא אֶת הַנְּבִלָה מְטַמֵּא כָּלִים בְּשַׁעַת נְשִׂיאתָו¹¹, שְׂנֵאמֵר: וְהַנֹּשֵׂא אֶת נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדוֹ. וְאִתֵּן הַבְּגָדִים רֵאשׁוֹן לְטַמֵּאָה. וְאֵינוֹ מְטַמֵּא לֹא אֶדָם וְלֹא כָּלִי חָרָס וְאֶפְלוּ בְּשַׁעַת נְשִׂיאתָו¹², כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּמִטְמֵאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב¹³.

(2) כלים פ"א מ"ב. (3) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא יוד, ה"ו: "למה נאמר (ויקרא יא, מ) האוכל מנבלתה? ליתן שיעור לנוגע ונושא, מה האוכל - כזית, אף הנוגע והנושא כזית" (סתם אכילה - כזית). (4) ולא עצמות - 'תורת כהנים' שם פרק י: "מנבלתם" ולא מן העצמות. (5) כתוב בתורה (שם, כז): כל הנוגע מנבלתם יטמא עד הערב. (6) אם נכנס כזית מן הנבילה לאוירו של כל חרס, נטמא הכלי וכל מה שבתוכו, אף-על-פי שלא נגע בדופניו. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו יטמא", ודרשו ב'תורת כהנים' (שם פרשתא ז ה"ה): "מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו". (7) אם האדם נשא את הנבילה, אף-על-פי שלא נגע בה, כגון שהיה דבר מבדיל בין גופו ובין הנבילה, שנאמר (שם, כח): "והנושא את נבלתם יכבס בגדיו וטמא עד הערב". (8) שהנוגע בו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנשארו דבוקות בעור אחר הפשטו. (43) שם קית, א. והטעם, מפני שהם כיד לבשר, שנוטלים אותו והבשר ניטל עמו. (44) שם.

ח. הַאֲלֵל, בֵּין שֶׁפִּלְטָתוֹ חִיָּה⁴⁵ בֵּין שֶׁפִּלְטָתוֹ סִפְיָן⁴⁶ - אֵינוֹ מִצְטָרֵף לְכֹזֵית. וְאִם כֹּסֵסוֹ⁴⁷ יִהְיֶה בּוֹ פְּזוּת - מְטַמָּא⁴⁸.

(45) חיה אכלה את הבשר, והשאירה חתיכות קטנות דבוקות בעור. (46) כשהפריד בסכין את הבשר מהעור, נפלטו החתיכות מתחת חודו של סכין ונשארו במקומם בעור. (47) כנס את החתיכות הקטנות, והניחן יחד. (48) כרב הונא אליבא דרבי יהודה (שם קכא, א. ראה ראב"ד וכסף-משנה). והמדובר כשכנסו אדם בכוונה, וע"י מעשהו גילה דעתו שלא ביטלו לגבי העור. אבל אם כונס שלא בכוונה, כגון ע"י תינוקות, אינו מטמא (רש"י שם).

ט. וְאֵלוֹ⁴⁹ בְּהֵמוֹת שְׁעוֹרוֹתֵיהֶם כְּבָשָׂר: עוֹר חֲזִיר שֶׁל יִשׁוּב, וְעוֹר חֲטוּטָרַת הַגָּמֶל הַרְפָּה, וְעוֹר בֵּית הַבַּשֶּׁת, וְעוֹר הַשְּׁלִיל⁵⁰, וְעוֹר שֶׁפַחַת הַאֲלֵהָ. הֲרִי אֵלוֹ מְטַמְּאִין מִן הַנְּבֵלָה. וְאִם עֵבֶדן אוֹ הַלֵּךְ בְּהֵן⁵¹ כְּדִי עֵבֹדָה⁵² - הֲרִי אֵלוֹ טְהוּרִים. וְאִם עָשָׂה בְּהֵן מַעֲשֵׂה שְׁבִטָלָן⁵³ - טְהוּרִין אִף עַל פִּי שְׁלֵא הַלֵּךְ בְּהֵן כְּדִי עֵבֹדָה. פִּיצֵד? אֵיזֵן חֲמוֹר שֶׁשְׁלָאָה⁵⁴ לְכַפֵּיתוֹ - טְהוּרָה. בְּמָה הוּא כְּדִי עֵבֹדָה? אַרְבָּעָה מִלִּין⁵⁵. וְאִי זֶה הִיא חֲטוּטָרַת רְפָה? כֹּל זְמַן שְׁלֵא טְעָנָה⁵⁶. הַגִּיעַ זְמַנָּה לְטָעֵן⁵⁷ וְלֹא טְעָנָה, אוֹ שֶׁטְעָנָה קִדְם שְׁנִיגִיעַ זְמַנָּה⁵⁸ - הֲרִי זֶה סֶפֶק⁵⁹.

(49) משנה שם קכב, א. (50) העובר שבמעי אמו. רבינו השמיט עור הראש של עגל הרך, ועור הפרסות שנימנו (שם) בין אלה שעורותיהם כבשרם. וטעמו, מפני שר' יוחנן אמר (שם קכב, ב) שדעת יחיד היא, ואין הלכה כאותו יחיד. (51) יש שוטחים את העורות, כדי שידרוס עליהם, ועל-ידי זה הם מתקשים ונעשים ראויים למלאכת עור. (52) אולי צריך להיות: עיבודם. (53) על-ידי מעשה זה, ביטל אותם מתורת בשר הראוי לאכילה. (54) השתמש בה כטלאי לסל וכדומה. (55) גמרא שם. (56) שלא הניחו עליה משא. (57) הגמל גדל, וכוחו אתו לישא משאות. (58) הטעינו משא בעודו צעיר וחלש. (59) בעיא שם שלא נפשטה.

י. הַמְּפֹשֵׁיט⁶⁰ נְבֵלַת בְּהֵמָה אוֹ חִיָּה, בֵּין טְמָאָה בֵּין טְהוּרָה, בֵּין דְּקָה בֵּין גְּסָה: אִם לְשִׁטְיָהָ⁶¹ הַפְּשִׁיט - בֵּינָן שֶׁהַפְּשִׁיט מִן הָעוֹר כְּדִי אֲחִיזָה, וְהוּא שְׁנֵי טְפָחִים⁶², הַנוֹגֵעַ בְּעוֹר זֶה שֶׁהַפְּשִׁט טְהוּר⁶³; וְעַד שְׁלֵא הַפְּשִׁיט שְׁנֵי טְפָחִים - הַנוֹגֵעַ בְּעוֹר פְּנוּגֵעַ בְּבָשָׂר. הַפְּשִׁיטָה כְּדִי לַעֲשׂוֹת מִן הָעוֹר חֲמָת⁶⁴ - הֲרִי הָעוֹר חֲבוּר⁶⁵ עַד שֶׁיִּפְשִׁיט אֶת כָּל הַחֲזָה. וְאִם הַפְּשִׁיטָה מְרַגְלִיָּה⁶⁶ בְּלֶבֶד - הֲרִי הָעוֹר כְּלוּ חֲבוּר, וְהַנוֹגֵעַ בְּעוֹר פְּנוּגֵעַ בְּבָשָׂר, עַד שֶׁיִּפְרִישׁ הָעוֹר כְּלוּ מַעַל הַבָּשָׂר. וְכֵן הַמְּפֹשֵׁיט בְּשָׂרָצִים⁶⁷ - חֲבוּר עַד

בן בתירה, והוסיפו מעשה שהיה, שלא טימאו חכמים דם נבילה אפילו בשיעור גדול (ראה 'תוספות יום טוב' בעדויות שם, וראה הלכות טומאת אוכלין פ"י הלכה ג בהשלמות). (27) משמע שמדרבנן מטמא כלים כמשקין טמאים. אולם מלשונו בפ"י מטומאת אוכלין ה"ג, משמע שאינו משקה.

ה. הַלֵּב²⁸ בְּהֵמָה טְהוּרָה שְׂמָתָה - טְהוּר. שְׂנֵאמָר: וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרָפָה יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכָה²⁹ וְאָכַל לֹא תֹאכְלוּהוּ - מִי שֶׁאִסְרוּ מִשּׁוּם נְבֵלָה וְטְרָפָה³⁰ וְאִם הַכֶּשֶׁר בְּמִשְׁקִין הַמְּכַשְׁרִין³¹ - הֲרִי הוּא כְּאֹכְלִין טְמֵאִין³², וְאֵינוֹ כְּבָשָׂר נְבֵלָה. וְהַנוֹגֵעַ בְּחֵלֶב הַחוּפָּה אֶת הַפְּלֵא קִדְם הַפְּרָשָׁה³³ - הֲרִי זֶה טְמָא פְּנוּגֵעַ בְּפֵלֵא עֲצָמָה, שֶׁהֲרִי בְּמָה חוּטִין נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה³⁴ בְּחֵלֶב. אָבַל בְּהֵמָה טְמָאָה וְהַחִיָּה בֵּין טְהוּרָה³⁵ בֵּין טְמָאָה - אֶחָד בְּשָׂרָה וְאֶחָד חֵלְבָה לְטְמָאָה, וּמְטַמָּא אָדָם וְכֵלִים בְּפְזוּת כְּבָשָׂר הַנְּבֵלָה.

(28) פסחים כג. (29) משמע אפילו למלאכת קודש שאסור לטמאו. (30) זה נימוק לטומאת חלב בהמה טמאה שנתנבלה, שנאמרה בסוף הלכה זו. (31) אוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא נרטבו באחד משבעת המשקין שמנאם רבינו בפ"א מהלכות טומאת אוכלין הלכה ב [חלב שחוטה אינו צריך הכשר, מפני ששחיטתו מכשירתו]. (32) ואפילו אם לא נגע בטומאה, הרי הוא מטמא טומאת אוכלין כראשון לטומאה (רבינו בפירושו, עוקצין פ"ג מ"ט. ראה השלמות). (33) לפני שהפרידו מן הכליה. (34) מן הכליה, וחוטים אלה בשר הם. (35) שחלבה מותר באכילה כשנשחטה.

ו. הַכּוֹפֵי³⁶ - הַלֵּבּוֹ מְטַמָּא כְּבָשָׂרוֹ, וְטְמָאָתוֹ בְּסֶפֶק³⁷. לְפִיכָף אֵין שׁוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים, וְאֵין חֲזִיבִין כְּרַת עַל טְמָאָתוֹ וְעַל³⁸ בִּיאַת הַמְּקַדָּשׁ³⁹ אוֹ עַל אֲכִילַת קִדְשֵׁי⁴⁰.

(36) בברייתא חולין (פ, א) נחלקו תנאים במהותה של בריה זו, יש אומרים שהוא נולד מתיש וצביה (אביו בהמה, ואמו חיה). ור' יוסי אומר בריה בפני עצמה היא, ולא הכריעו בה חכמים אם היא מין חיה או מין בהמה. (37) שמא מין בהמה הוא, שחלבה טהור. (38) צ"ל "על". (39) פירוש, אם נטמא בחלב נבלת כוי ונכנס למקדש, אינו חייב כרת כמו טמא ודאי. (40) קדשי המקדש.

ז. וְאֵלוֹ דְּבָרִים⁴¹ שְׂאִין מְטַמְּאִין מִן הַנְּבֵלּוֹת: הַעֲצָמוֹת, וְהַקְּרָנִים וְהַטְּלָפִים, אֲפִלּוּ עֲקָרָן הֲרַךְ שְׂאִים יִתְחַד מִן הַחֵי יוֹצֵא דָם, וְהָעוֹר, אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מַעֲבָד, וְהַאֲלֵל⁴² וְהַגִּידִים, וְהַמְּרָק וְהַתְּבַלֵּין שְׂמַתְבְּשָׁלִין עֲמָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזְמַן שֶׁפָּרְשׁוּ מִן הַנְּבֵלָה; אָבַל הַנוֹגֵעַ בְּאֶחָד מִכָּל אֵלוֹ שֶׁשָּׁהֵן מִחֲפָרִין בְּבָשָׂר - הֲרִי זֶה טְמָא⁴³. וְהוּא שִׁיחָהּ בְּבָשָׂר פְּזוּת, שְׂאִין אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ מִצְטָרֵף לְכֹזֵית⁴⁴.

(41) משנה חולין קיז, ב. (42) חתיכות קטנות של בשר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כזית שלם בבת אחת אינו טמא, מפני שהמגע אינו מטמא. ולמה אין המגע מטמא? מפני שאין כאן נגיעה אחת בכזית שלם אלא שתי נגיעות - כל אחת בחצי זית - ושתי נגיעות אינן מצטרפות. (82) הכוונה לכזית שלם שחתכו לשנים, או חתך חצאי זיתים מנתח גדול, ולא באותם החצאים שהיו על העור (ראה שם קכב, בגמרא, רש"י ותוספות ד"ה דאמר). (83) במשנה שם קכד, א: ומורה ר' עקיבא וכו'. (84) חיבור מלאכותי. (85) ודינים כשני חצאים נפרדים. ואפילו אם נגע בשניהם - טהור, מפני ששתי נגיעות הן ואינן מצטרפות, כמבואר למעלה (כסף-משנה). ראה השלמות). (86) בתנאי. זה נמשך לדין נושא, כלומר: אימתי טמא הנושא? (87) ע"י דפיקות או לחץ חזק. (88) אם יגביה חלק אחד, יעלה השני עמו (ראה השלמות).

יג. בְּשֵׁרִי⁸⁹ נִבְלָה שֶׁנִּפְסַד וְהִבְאִישׁ וְנִפְסַל מִלְּאֹכֶל הַקֶּלֶב - טְהוֹר⁹⁰. לְפִיכָּךְ, נִצְּלָל⁹¹ הַנִּבְלָה - סִפֵּק אִם מִטְּמֵא בְּכִזִּית אִם לֹא⁹². בְּשֵׁרִי נִבְלָה שֶׁבִשְׁשׁ⁹³: אִם יָכוֹל לְשָׂרֹת בְּפִוֶּשְׁרֵינָּה מֵעֵת לְעֵת לְחֹזֵר לָהּ וְרֵאיוֹ לְקֶלֶב - מִטְּמֵא; וְאִם לֹא - טְהוֹר, וְאִפְלוּ פְּאֶקְלֵי⁹⁴ טְמֵאִין אִינּוּ מִטְּמֵא.

(89) בכורות כג, א. (90) ואם הוא ראוי לכלב, אע"פ שאינו ראוי לאכילת אדם, מטמא בין במגע ובין במשא. פסק כר' יוחנן שם (כסף-משנה). וראה לקמן פ"ג הי"א ופ"ד הי"ב). (91) בשר שנימוח וקרש. (92) הלכה למשה מסיני, שכזית ניצל מן המת מטמא כבשר (משנה זיר מט, ב), ובנבילה בעיא היא (שם נ, א) שלא נפשטה. ופסק רבינו, כדרכו בכל בעיא שלא נפשטה, שטמא מספק. [בגמרא שם משמע, שניצל אינו ראוי לאכילת אדם, אבל ראוי לאכילת כלב, ולפיכך אין מקום לבעיא זו לדעת בר פדא שנבילה שאינה ראויה לגר (לאכילת אדם) אינה מטמאה, ונשאלה לדעת ר' יוחנן, שהיא מטמאה, ופירושו ב'תוספות' שם (וכן גם בפירוש המיוחס (בטעות) לרש"י), שניצל, אע"פ שהוא ראוי לאכילת כלב אין דינו כבשר הנבילה, מפני שהוא כעפר ("עפרא בעלמא"), ושאל השואל, אם ניצל מנבילה כלול גם כן בהלכה שניצל מטמא אע"פ שהוא עפרא בעלמא או לא. ולפי פירושם, קשה להבין כוונת המילה "לפיכך" בדברי רבינו. ונראה שלדעת רבינו ניצל נפסל מאכילת כלב, ונמסרה הלכה שמתמא, ושאלו אם גם ניצל של בהמה נכללה בה]. (93) משנה נדה נד, ב. (94) צ"ל כאוכלין. פירוש שאינו מטמא אפילו במגע, ואפילו אוכלין ומשקין.

יד. בְּשֵׁרִי⁹⁵ נִבְלָה שֶׁהָיָה סְרוּחַ מֵעֲקָרוֹ וְאִינּוּ רֵאיוֹ לְמֵאֲכָל אָדָם - הָרִי זֶה טְהוֹר; שֶׁנֶּאֱמַר: לְגֵר אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאֶכְלָה - עַד שֶׁתְּהִיָּה תְּחִלָּתָהּ רֵאוּיָה לְגֵר.

(95) בכורות כג, ב.

טו. שְׁלֵיָא⁹⁶ שֶׁל נִבְלָה - הָרִי הִיא פְּרִישׁ וְכַרְעִי וְאִינּוּ מִטְּמֵאָה פְּנִבְלָה⁹⁷. וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ לְאֶכְלָה -

שֵׁיפְשִׁיט פְּלוּ. עוֹר שֶׁעַל הַצְּוָאר - חֲבוּר⁶⁸ עַד שֵׁיפְשִׁיט פְּלוּ. וְכָל עוֹר שֶׁהוּא חֲבוּר לְטֵמֵא⁶⁹ - כֶּף הוּא חֲבוּר לְהִתְטַמֵּא, שְׂאֵם הִיָּה שְׁחוּטָה וְנִגְעָה טְמֵאָה בְּעוֹר זֶה שֶׁהוּא חֲבוּר - נִטְמָא הַבָּשָׂר.

(60) משנה שם קכג, א. (61) שהעור ישמש לו שטיח. בהפשט כזה, קורעים את העור מן הזנב עד הצואר ואחר-כך מפרידים אותו מן הבשר בסכין. (62) גמרא שם. (63) כרב שם. (64) כעין שק גדול, שהרועים נותנים בו חפציהם, ויש משתמשים בו גם למשקין. בהפשט זה אין קורעים את העור לאורך הבהמה, אלא מרגל לרגל, ומפשיט ממטה למעלה באופן שיצא העור שלם בהיקפו, ואחר-כך קושרים במשיחה את המקום הפתוח. (65) אם נגע בעור הנבילה נטמא, כאילו נגע בבשר. (66) כשרוצים לעשות נוד (נוד קטן מחמת) מעור כבש, מתחילים להפשיט מן הרגלים, וממשיכים באופן שיצא העור כולו שלם, וקושרים את מקום הרגליים וממלאים אותו מים ומשקין אחרים (על פי פירוש רבינו במשנה). (67) ברייתא שם קכג, ב. (68) אם הפשיט כל העור, והשאיר עור הצואר - העור מטמא. כחכמים במשנה. (69) שהנוגע בעור נבילה נטמא.

יא. עוֹר⁷⁰ שֵׁישׁ עָלָיו כִּזִּית נִבְלָה - הַנוֹגֵעַ בְּצִיב⁷¹ הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ⁷² וּבִשְׁעָרוֹ שֶׁנִּפְגְּדוּ⁷³ מֵאֲחוּרֵי הָעוֹר נִטְמָא, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר בִּשְׁעָרוֹ שׁוֹמֵר לְבִשְׂרָה⁷⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁפְּלִטְתוֹ תְּהִי; אֲבָל פְּלִטְתוֹ סִפִּי⁷⁵, אִם הִיָּה מְרֻדָּד⁷⁶ - בִּטּוֹל אֲגַב הָעוֹר⁷⁷.

(70) משנה שם קכד, א. (71) חוט דק. (72) מן העור, והוא נוגע בבשר (רבינו בפירושו. ורש"י מפרש, שיוצא מן הבשר). (73) שכנגד הכזית. (74) והשומר מטמא כבשר עצמו. לא נתבאר דין הנוגע בשער כנגד הציב, ויש פנים לכאן ולכאן. (75) אנו אומרים שביטלו אצל העור. (76) דק מאוד וארוך ורחב, שאם תצרפו יחד יהיה בו כזית (רש"י). (77) שאין דרכו של אדם לטרוח ולכנס שיכבה דקה של בשר ולפיכך בטלו, אבל פלטתו חיה לא ביטלו אדם.

יב. עוֹר⁷⁸ שֵׁישׁ עָלָיו פְּשָׁנֵי חֲצָאֵי זִיתִים בְּשֵׁרִי נִבְלָה - הָעוֹר מִבְּטָלוֹ⁷⁹, וְאִינּוּ מִטְּמֵאִין לֹא בְּמִגַּע וְלֹא בְּמִשָּׂא⁸⁰; שֶׁפֶל שְׂאִינוֹ מִטְּמֵא מִן הַנִּבְלָה בְּמִגַּע - אִינּוּ מִטְּמֵא בְּמִשָּׂא⁸¹. אֲבָל שְׁנֵי חֲצָאֵי זִיתִים שֶׁתִּתְּכֶן בְּקִיסָם⁸² - הַנוֹשְׂאָן טְמֵא⁸³, שֶׁהָרִי נִשָּׂא פְּזִית, וְהַנוֹגֵעַ טְהוֹר, שְׂאִין חֲבוּרֵי אָדָם⁸⁴ חֲבוּר⁸⁵. וְהוּא⁸⁶ שֵׁיפְשִׁיטוֹ שֶׁנִּיחֶן מְרֻדִין⁸⁷ וְדִבּוּקִין זֶה בְּזֶה עַד שֵׁינְטָלוּ כְּאֶחָד⁸⁸; אֲבָל אִם הִיָּה חֲצִי זִית זֶה בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ וְזֶה בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ בְּקִיסָם אֶחָד, אִפְלוּ הוֹלִיף וְהִבִּיא כָּל הַיּוֹם פְּלוּ - טְהוֹר.

(78) משנה שם. (79) כמות קטנה שכזו בטלה לגבי העור. (80) עקיבא, שם. (81) נימוק זה נאמר בברייתא שם עמוד ב בשם ר' עקיבא, ופירושו: אף-על-פי שהוא נושא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואין אנו אומרים נשיאה אחת היא? חצי זית אינו מטמא כלל, ושני חצאי זיתים מצטרפים רק כשנישאו ביחד, והתורה אמרה (לפי דרשת עולא הנ"ל), שאם מגביה חלק מהכזית ואין כולו נישא עמו - אין זה נידון כנישאו ביחד, אבל כאן הוא נשא בבת אחת שיעור המטמא, אלא שאין אנו יודעים איזה כזית הוא הטמא ולכן הוא טמא, שהרי נשא כזית שלם בבת אחת, וחסרון ידיעה אינו מועיל לטהרין.

פָּרָק שְׁנַיִ

1) יבאר בהמה או חיה טמאה ששחטה או נחרה והיתה מפרכסת אם מטמאה טומאת נבילה. ודין חלק הבהמה לשנים או שניטלה ירך וחלל שלה, ובהמה שמת עוברת במיעיה. בשר או אבר הפורש מבהמה כשהיא חיה. ואם יש שיעור לאיברים. הבשר או האבר המדולדלים בבהמה או חיה שאינם יכולים לחיות. טריפה שנשחטה שחיטה כשרה. והשוחט בהמה ומצא בה עובר מת או בן שמונה חי. ודין השוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי קודם שיהלך על גבי קרקע. טריפה שנשחטה אם מטמאה קודש. ובהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו וחתכה וכו'. ודין שחיטת נכרי וישראל עומד על גביו. וקולית נבלה שניקבה או חישב לנוקבה.

א. בַּהֲמָה² או חַיָּה טְמֵאָה שֶׁנִּשְׁחָטָה³ - אֵינָה מְטַמְּאָה מִשּׁוּם נְבִילָה כֹּל זֶמֶן שֶׁהִיא מְפָרֶסֶת⁴, עַד שְׁתִּיזוּ אֶת רֵאשָׁהּ⁵, וְהָרִי הִיא פְּאָקְלִין טְמֵאִין⁶. נְחָרָה⁷ וְהָרִי הִיא מְפָרֶסֶת - אֵין בָּהּ אֶפְלוּ טְמֵאֵת אֶקְלִין⁸ כֹּל זֶמֶן שֶׁהִיא מְפָרֶסֶת. וְאֵיבֵר⁹ הַפּוֹרֵשׁ מִן הַמְּפָרֶסֶת¹⁰ - אֶסוּר לְבַנְי נֹחַ פְּפוֹרֵשׁ מִן הַחַיִּי¹¹, וּבֶשֶׁר הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנָּה - פְּפוֹרֵשׁ מִן הַחַיִּי. וְכֵן טְהוּרָה שֶׁנִּפְסְלָה בְּשַׁחֲטָתָה וְעַדִּין הִיא מְפָרֶסֶת, או שְׁחַט בָּהּ אֶחָד¹² או רב אֶחָד - אֵין לָהּ טְמֵאָה כֹּלל עַד שְׁתַּמּוּת¹³. חֶלֶק בַּהֲמָה לְשָׁנַיִם¹⁴ או שְׁנַטְלָה¹⁵ יָרֵךְ וְחָלָל שְׁלָהּ¹⁶ - הָרִי זֶה נְבִילָה וּמְטַמְּאָה בְּמִשְׁא וּבְמַגְע, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא עַדִּין פְּחִיִּים. וְכֵן אִם קָרְעָה מִגְּבֵה או שֶׁנִּשְׁבְּרָה מִפְּרֻקָּת וּרְב בֶּשֶׁר עִמָּה - הָרִי זֶה כְּנִבְלָה לְכֹל דְּבָר¹⁷.

2) משנה, חולין קיז, ב. 3) בידי ישראל, שחיטה המתירה בהמה טהורה לאכילה. 4) שם, קכא, ב - אמרו: "מפרכסת יצאה מכלל חיה, ולכלל מתה לא באה". 5) אם התיז את ראשה הרי היא כנבילה אף-על-פי שהיא מפרכסת. 6) אם נגע באב הטומאה נטמאה ומטמאה אוכלין אחרים - אפילו של חולין - גם בעודה מפרכסת. ואם נגעה בוולד הטומאה פוסלת את התרומה, מפני ששחיטה כזו מתירה בהמה טהורה לאכילה לישראל, היא מועילה בבהמה טמאה לעשותה כאוכל המקבל טומאה ומטמא. 7) אפילו ישראל (שם קכא, ב). 8) מפני שנחירה אינה מתירה לאכילה את המפרכסת, לא לישראל אפילו בטהורה ולא לגוי, אין עליה תורת אוכל. וכן גוי ששחט שחיטה כדנינה, שהרי שחיטתו נבילה והרי היא כנחירה. 9) שלם. 10) אפילו מטהורה

מְטַמְּאָה טְמֵאֵת אֶקְלִין⁹⁸. הַקֶּבֶה⁹⁹ וְהַחֲלָב¹⁰⁰ שֶׁל נְבִילָה - טְהוּרִין מִפְּלוּם¹⁰¹.

96) העור שהעובר מונח בו. 97) משנה חולין עז, א. 98) אם נגעה בטומאה, שהמחשבה עושה אותה אוכל, אבל אין המחשבה מועילה שתטמא טומאת נבילות. 99) פירוש, חלב קרוש שנמצא בקיבת נבילה, אבל עור הקיבה מטמא. 100) חלב צלול שבקיבה. 101) חולין קטז, ב. רבינו קיבל גירסת הר"ף שם: והילכתא . . . אבל מעמידין בקיבת נבילה וכו'. מאי טעמא? חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא (ראה פ"ד מהלכות מאכלות אסורות ה"ט' והי"ט, ומגיד-משנה שם).

טז. בַּהֲמָה שֶׁשִּׁפְעָה¹⁰² חָרַת דָּם¹⁰³, אָף עַל פִּי שֶׁנִּפְטְרָה מִן הַפְּכוּרָה¹⁰⁴ - אֵינָה מְטַמְּאָה¹⁰⁵ לֹא בְּמַגְע וְלֹא בְּמִשְׁא עַד שֶׁיְהִי בָּהּ צוּרַת נֶפֶל, לְפִי שֶׁהִיא בְּטֵלָה פְּרָב הַיּוֹצֵא עִמָּה¹⁰⁶, לְפִיכֶּךָ הִיא טְהוּרָה אָף עַל פִּי שֶׁיְהִי רְאוּיָה לְגֵר¹⁰⁷ אֲגַב אִמָּה¹⁰⁸.

102) הפילה. 103) חתיכה כעין דם קרוש, ויש בה בשר עובר שנימוק. 104) הוולד שתלד אחר-כך אינו קדוש כבכור, אפילו אם טרם ילדה בכלל (משנה בכורות כא, ב) מפני שאינו פטר רחם. 105) אף-על-פי שהחררה נידונת כוולד לענין בכורה. 106) הדם וגופים אחרים שאינם מגוף הנפל שנימוק (ר' יוחנן שם כב, א). ואם יש בה צורת ולד נפל, הרי אינו מעורב עם הגופים האחרים ואינם מבטלים אותו. 107) למעלה (בהלכה יד) אמרנו, שסרוחה מעיקרה ולא היתה ראויה לגר לפני הפלתה, ומטמאה עד שתפסל מאכילת כלב (שם כג, ב). 108) כל זמן שהחררה היא במעי אמה אינה נמאסת על האדם אלא עם יציאתה, ואז חלה עליה הטומאה, ואם כן לא נפסלה לאכילה לפני חלות הטומאה.

יז. נְבִילָה שֶׁנִּתְעַרְבָּה בְּשַׁחוּטָה, אִם רַב מִן הַשַּׁחוּטָה - בְּטֵלָה הַנְּבִילָה בְּשַׁחוּטָה¹⁰⁹, וְאֵין הַכֹּל מְטַמְּא בְּמַגְע; אֲבָל אִם נִשְׂא הַכֹּל - נְטֵמָא¹¹⁰. שְׂאֵי אֶפְשָׁר¹¹¹ לְשַׁחוּטָה שֶׁתְּחַזֵּר נְבִילָה¹¹², אֲבָל הַנְּבִילָה אֶפְשָׁר שֶׁתְּטַהַר בְּשִׁטְרָח, לְפִיכֶּךָ תִּבְטַל.

109) שם כג, א תני ר' חייא. 110) מפני שהטומאה ישנה כאן במציאות, והוא נשא אותה. ואין זה דומה לחררת דם (בה"ט ז) מפני שנימוק הבשר ונתערב עם הגופים הטהורים ואינו בעין (הר"י קורקוס). 111) זהו נימוק לדין מגע. 112) בגמרא נאמר טעם זה לפי דעת ר' יהודה, שמיין במינו אינו בטל, וכאן בטל מפני שאינו מין במינו ממש, שזו שחוטה, ולעולם לא תהיה נבילה שמתמאה במגע ובמשא (ראה השגת הראב"ד ודכסף-משנה). והר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן) מסביר את ההבדל בין מגע למשא. במגע הרי כל חתיכה היא נגיעה בפני-עצמה בבשר טהור מפני הביטול ברובו, ואפילו אם נוגע בבת אחת הרי נגיעות אינן מצטרפות, אבל במשא נשיאה אחת היא. [ומה בין זה לשני חצאי זיתים (בהי"ב) שאינו מטמא אלא במרודד,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׂאִינָן יְכוּלִין לְחַיּוֹת וְלַהֲדַבֵּק בְּשָׂאֵר הַגּוֹף - אֵינָן מְטַמְּאִין בְּנִבְלָה³⁴ כֹּל זְמַן שֶׁהַבְּהֵמָה בְּחַיִּים; וְהָרִי הֵן בְּשָׂאֵר אֲכָלִין, אִם הִכְשָׁרוּ³⁵ - מְקַבְּלִין טַמְאָה בְּמִקּוּמָן³⁶. נִשְׁחַטָה הַבְּהֵמָה - הִכְשָׁרוּ בְּשַׁחֲטָה³⁷ וְאֵינָן מְטַמְּאִין בְּנִבְלָה³⁸, שְׂאִין הַשַּׁחֲטָה עוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׂוּ מְחִימִים³⁹. אָבָל אִם מָתָה הַבְּהֵמָה - הַבְּשָׂר שֶׁהִיא מְדַלְדֵל בָּהּ צָרִיף הִכְשָׁרוּ⁴⁰, וְהָאֵיבָר מְטַמְּא מִשּׁוּם אֵיבָר מִן הַחַיִּים⁴¹ וְאֵינוֹ מְטַמְּא מִשּׁוּם אֵיבָר מִן הַנִּבְלָה⁴². וְמָה בֵּין אֵיבָר מִן הַחַיִּים לְאֵיבָר מִן הַנִּבְלָה? שֶׁהַבְּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵיבָר מִן הַחַיִּים - טָהוֹר, וְהַבְּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵיבָר מִן הַנִּבְלָה - מְטַמְּא בְּכַזִּית בְּמִגָּע וּבְמִשְׁאָ. וְזֶה וְזֶה⁴³ שְׂוִין לְשַׁעוֹר⁴⁴.

33) משנה, חולין קכז, א. (34) בשר מן החי אפילו פירש לגמרי מן הבהמה אינו מטמא (למעלה ה"ג), ונכתב כאן במדולדל להשמיענו שמטמא טומאת אוכלין אף-על-פי שעודנו מדולדל בבהמה חיה (ר"י קורקוס). (35) הורטבו באחד משבעת המשקין (ראה הל' טומאת אוכלין פ"א ה"ב) אחרי שנידלדלו. (36) בכתי' תימן, וכן בדפוס רומא: "במקומן", פירוש, כשהם תלויים בבהמה. (37) כרבי מאיר במשנה שם, נגד דעת רבי שמעון [בעירובין מו, ב שאלו: רבי מאיר ורבי שמעון, הלכה כמי? ולא נפשטה הבעיה, ולפיכך פסק רבינו לחומר]. (38) גמרא, שם. (39) בלשון התלמוד: "שחיטה אינה עושה ניפול" (חולין עג, ב). ואסורים באכילה, שהשחיטה מועילה להם רק לטהרם אבל לא להתירם לאכילה (שם). (40) אם לא הוכשר לפני שמתה. (41) שמיטה עושה ניפול, והרי הוא כאילו פורש לגמרי מן הבהמה רגע לפני מיתתה. (42) מובן מאליו, שהבשר המדולדל אינו מטמא כלל אם לא נגע בטומאה. (43) אבר מן החי ואבר מן הנבילה. (44) מטמאים בכל שהוא, אם יש בהם גידים ועצמות ובשר כדי להעלות ארוכה, כלמעלה בה"ג.

ו. טָרְפָה שֶׁנִּשְׁחַטָה⁴⁵ שַׁחֲטָה בְּשָׂרָה, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה - הָרִי הִיא טָהוֹרָה. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמִצָּא בָּהּ עֶבֶר מֵת⁴⁶ - שַׁחֲטָה אִמּוֹ מְטַהֲרָתוֹ מִיָּדֵי נִבְלָה⁴⁷. מִצָּא בָּהּ בֶּן שְׁמוֹנֶה חֳדָיִם - נִטְרָף⁴⁹. אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחַטָה⁵⁰ אַחֵר שֶׁנִּטְרָף - אֵין שַׁחֲטָתוֹ מְטַהֲרָתוֹ מִיָּדֵי נִבְלָה, לְפִי שְׂאִין לְמִינוֹ שַׁחֲטָה⁵¹. לְפִיכֵף, וְלֵד בְּהֵמָה⁵² שְׁלֵא שָׁהָה שְׁבַעַה יָמִים גְּמוּרִין, אִם שִׁחְטוּ בְּתוֹף שְׁבַעַה - אֵין שַׁחֲטָתוֹ מְטַהֲרָתוֹ מִיָּדֵי נִבְלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּנִפְלָל⁵³.

45) משנה, שם עב, ב. (46) אפילו בן תשעה חדשים (בהמה גסה טהורה יולדת לתשעה - כאדם). (47) משנה, שם עד, א. רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ג י"ד פסק שמותר באכילה, וכתב כאן "מטהרתו מידי נבילה" משום סיפא: "מצא בה בן שמונה חי וכו' אין שחיטתו מטהרתו". ולא הקפיד רבינו להודיע שמותר באכילה, מפני שכאן אנו עוסקים בידיני טומאה וטהרה בלבד. (48) מדובר כשלא

שנשחטה ע"י ישראל (רבינו בהל' מלכים פ"ט הי"ג), אע"פ שהיא מותרת לישראל. וטעמו של דבר, מפני שהשחיטה מתירה לישראל גם את המפורסת, אבל לגויים שלא ניתנה להם מצוות שחיטה, לא יצאה הבהמה מכלל חיה כל זמן שלא מתה. (11) שאבר מן החי וכן בשר מן החי, הם משבע המצוות שנצטוו עליהם הגויים. (12) סימן אחד, ורש"י או קנה. (13) בהמה אינה ניתרת באכילה בשחיטת סימן אחד, ולכן אין עליה תורת אוכל. [ראה הל' טומאת אוכלין פ"ג ה"ד, פריי דיינים נוספים בענין זה. ודילג עליהם רבינו כאן, מפני שאינם נוגעים לטומאת נבילות, שבה אנו עוסקים כאן]. (14) גיסטרא בלשון הגמרא (שם כא, א). (15) שם. (16) כל הבשר החופה את עצם הקולית. (17) שם.

ב. בְּהֵמָה¹⁸ שִׁמְתָה עֲבָרָה בְּתוֹף מַעֲיָה וְהוֹשִׁיט הַרְעָה אֶת יָדוֹ וְנָגַע בּוֹ, בֵּין בְּהֵמָה טַמְאָה בֵּין בְּטָהוֹרָה - הָרִי זֶה הַנּוֹגֵעַ טָהוֹר¹⁹, עַד שֶׁיִּצָּא הַנֶּפֶל לְאֹוִיר הָעוֹלָם.

(18) שם ע, ב. (19) בגמרא שם דרשו דין זה מהמקרא, אולם לדעת רבינו (בהל' טומאת מת פ"כ ה"א), שטומאה בלועה אינה מטמאה, דרשה זו מיותרת, ונאמרה שם אליבא דרבי עקיבא (שם עב, א) שעובר במעי אשה טמא. ולא נתברר לשם מה העתיק רבינו משנה זו.

ג. בְּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִבְּהֵמָה וְחִיָּה כְּשֶׁהֵן חַיִּין, בֵּין טָהוֹרִין בֵּין טַמְאִין - טָהוֹר וְאֵינוֹ מְטַמְּא בְּנִבְלָה²⁰. אָבָל אֵיבָר מִן הַחַיִּים הַפּוֹרֵשׁ מֵהֵן - מְטַמְּא²¹ בְּנִבְלָה, אַחַד אֵיבָר מִן הַחַיִּים הַפּוֹרֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה עֲצָמָה אוֹ אֵיבָר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשְּׁלִיל²² שֶׁבְּבִטְנָה²³. וְהָאֵיבָרִים אֵין לָהֶן שַׁעוֹר²⁴, אֲפִלוּ הֵיכָה כְּשַׁעוֹרָה אוֹ פְּחוֹת - מְטַמְּא. וְהוּא שְׂיֵהִיָּה הָאֵיבָר כְּבָרִיתוֹ²⁵, בְּשָׂר וְגִידִין וְעֲצָמוֹת²⁶, וְיֵהִיָּה עֲלָיו בְּשָׂר כְּדִי לְהַעֲלוֹת אַרְוֹכָה²⁷; הָיָה הַבְּשָׂר פְּחוֹת מֵהַעֲלוֹת אַרְוֹכָה בְּחִי אוֹ חָסֵר עֲצָמוֹת²⁸ - טָהוֹר²⁹.

(20) ברייתא, חולין קכח, ב. (21) משנה, שם קכז, ב. (22) עובר. (23) משנה, שם עב, א. (24) אהלות פ"א מ"ז. (25) בשלימותו הטבעית. ראה 'כסף משנה' הל' טומאת מת פ"ב ה"ג. (26) חולין קכח, ב. (27) כדי שיתרפא הפצע (כלים פ"א מ"ה). (28) ניטל קצת מן העצם. (29) אהלות פ"ב מ"ה, בדין אבר מן האדם. ובתוספתא שם (פ"א ה"ב) אמרו שגם בבהמה הדין כך (ראה הל' טומאת מת פ"ב).

ד. הַכְּלִיאָה³⁰ וְהַלְשׁוֹן וְהַשֶּׁפֶה וְכִיּוּצָא בָּהֶן, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן אֵיבָרִים וְאֵין עוֹשִׂין חֲלִיפִין³¹, הוּאִיל וְאֵין בָּהֶם עֲצָם - הָרִי הֵן בְּכַשְׁוֹר³².

(30) חולין קכח, ב. (31) אם נחתכו, אין אחרים גדלים במקומם. (32) מן החי שאינו מטמא כלל. פסק כרבי שם (ראה כסף-משנה).

ה. הַבְּשָׂר³³ אוֹ הָאֵיבָר הַמְדַלְדֵּלִין בְּבְהֵמָה אוֹ חִיָּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהיא אסורה באכילה. שם סח, א - דרשו מהכתוב (שמות כב, ל): "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", שהאבר שיצא לפני שחיטה, דינו כטריפה. המילה "בשדה" נדרשה חוץ למקומו הטבעי. (68) כחכמים, שם. (69) כמבואר בה"ח. (70) חכמים גזרו אחת-עשרה מעלות יתירות בקודש שלא גזרון בתרומה, ומנאן רבינו לקמן בפ"ב. (71) בעיה של אילפא שם סט, א. שאל, אם אפשר לצרף לענין טומאה שחיטת הסימן הראשון שבא להתיר באכילה, לשחיטת הסימן השני שאינו מתיר באכילה את האבר היוצא. (72) כרבא, שם.

י. שחיטת עובד פוכבים⁷³ - נבלה ומטמאה במשא, ואפלו ישראל עומד על גביו ושחט⁷⁴ בספיין יפה שחיטה פראוי. אחד העובד פוכבים ואחד הפותי⁷⁵ או גר תושב⁷⁶ שחיטתן נבלה⁷⁷. וקרוב פניני, שאף זה מדברי סופרים⁷⁸. שהרי טמאת עבודה זרה וטמאת תקרבתה מדבריהם, כמו שיתבאר⁷⁹, ובגלל עבודה זרה נתרחקו הפותים ונאסרה שחיטתן. ואם תאמר: והלא היא אסורה באכילה דין תורה! לא כל האסור באכילה מטמא, שהרי הטרפה אסורה וטהורה. ואי אפשר לחיב ברת על טמאה זו על ביאת מקדש ואכילת קדושי אלא בראיה ברורה⁸⁰.

(73) משנה, שם יג, א. (74) אפילו שחט. (75) הגויים שהושיב סחורב במדינת אפרים, שקיבלו עליהם מצוות כישראל ולא קיימו אותן. וחכמים השוו דינם לדין גויים (שם, ו, א). (76) שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ואפילו אם הוא מקיימן. (77) לאכילה ולטומאה. (78) הכונה לטומאה, אבל באכילה כותב רבינו לקמן שאסור מן התורה (ראה הל' שחיטה פ"ד הי"א, שלוקים על אכילתה). [בתוספתא חולין פ"א ה"א, למדו מן הכתוב (דברים יב, כא) "וזבחת... ואכלת" ולא זבוח הגוי ולא זבוח הקוף. ורבינו בהל' שחיטה, מביא דרשה אחרת מהמקרא (שמות לד טו): "וקרא לך ואכלת מזבחור". ונראה שרבינו הביא את הכתוב "ואכלת מזבחור", כדי לנמק למה לוקה על אכילתה, הלא על עשה אין לוקים, אולם בשמות שם כתוב "פן", ו"פן" דינו כלא-תעשה]. (79) לקמן פ"ו. (80) מלשון זה יש ללמוד, שרבינו עצמו מפקפק בדבר אם טומאתו מן התורה או מדבריהם (ראה רב"ד וכסף-משנה).

יא. קולית הנבלה⁸¹ - הנוגע בה או נושאָה טהור⁸²; שכל דבר⁸³ מן הנבלה שאינו מטמא במגע - אינו מטמא במשא. נקבה כל שהוא - הנוגע בה או נושאָה טמא⁸⁴. במה דברים אמורים⁸⁵? פשהיה המוח שבה מתקשקש⁸⁶, שהרי אינה מעלה ארוכה⁸⁷; אבל אם היה עומד במקומו, אם יש בו כדי להעלות ארוכה לעצם מבחוי⁸⁸ - הרי זו מטמאה במגע ובמשא פכל האיברים⁸⁹. וכבר פירשנו, שהקולית היא העצם הסתום מפל צדדיו.

(81) משנה, שם קכה, א. קולית = עצם הירך. (82) עצמות

נשחטה אמו כדן, וקרעה והוציא ממנה עובר בן שמונה חדשים, אבל אם נשחטה אמו הותר העובר אפילו לאכילה, וכל-שכן שאינו מטמא. (49) פירש, נאסר באכילה כטריפה. (50) ואמרנו למעלה שטריפה שנשחטה - טהורה. (51) בן שמונה חדשים אין לו שחיטה כלל, אלא ניתר בשחיטת אמו. וזה שהוציאורו לפני שחיטת אמו אין לו כל שחיטה, ולפיכך אינו דומה לטריפה ששחטה. (52) שנולד באופן טבעי. (53) כנולד לפני זמנו. [בשבת קלד, ב - אמרו שהוא ספק נפל. ונראה, שגם רבינו התכוון לכך]. ידעו חכמים, שנפל אינו חי שבעה ימים שלמים, ולכן אם עברו עליו שבעה ימים יצא מחשש נפל.

ז. השוחט⁵⁴ את הבהמה ומצא בה פן תשעה חי, קדם שיהלף על הקרקע, אף על פי שאין צריך שחיטה כמו שפארנו⁵⁵, שהרי שחיטת אמו מטהרתו, אם נטמאת אמו⁵⁶ - לא נטמא הוא⁵⁷, ואם נתנבלה אמו - הרי הוא טהור⁵⁸; שאין החי מתטמא לא טמאת אכלין ולא טמאת נבלות ואף על פי שהוא פאיבר מאיבריה⁵⁹. ואם מת קדם שפריס⁶⁰ על גבי קרקע - הרי הוא טהור⁶¹, ששחיטת אמו טהרתו.

(54) משנה, שם עד, א. (55) בהל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ד. (56) נגעה בדבר המטמא אוכלין לפני שהוציאו מתוכה את העובר. (57) מפני שהוא גוף בפני עצמו. כרבי יוחנן ברעת חכמים במשנה (כסף-משנה). (58) לגמרי טהור, אין דנים אותו כנבילה כחלק מגוף הבהמה, וגם לא נטמא בנגיעה באמו. (59) שהרי שחיטתה מתיר אותו באכילה בלי שחיטת עצמו. (60) שהעמיד פרסותיו. (61) שם עד, א. מדובר בבהמה שנשחטה, בין כשירה ובין טריפה, אבל לאכילה יש הבדל ביניהן. כשאמו כשירה הוא מותר באכילה, ובטריפה אסור (ראה כסף-משנה).

ח. טרפה שנשחטה⁶², אף על פי שהיא טהורה מן התורה, אם נגע בה הקדש - נטמא מדברי סופרים. וזו מעלה יתרה שעשו בקדש.

(62) שם עג, א.

ט. בהמה⁶³ המזקשה לילד, והוציא העבר את ידו וחתכה, ואחר כך שחט את אמו - האיבר שנחתך נבלה⁶⁴, ושאר בשר העבר טהור⁶⁵. שחט את אמו ואחר כך חתכה⁶⁶ - האיבר פטרפה שנשחטה⁶⁷, ושאר בשר העבר מגע טרפה שחוטתה⁶⁸, שהיא מטמאה את הקדש⁶⁹ אבל לא את התרומה⁷⁰. הוציא העבר את ידו בין שחיטת סימן לשחיטת סימן⁷¹ וחתכו - מצטרף⁷² שחיטת סימן לסימן לטהר האיבר מידי נבלה.

(63) ברייתא, שם סח, א. (64) כלומר, מטמא כנבילה מפני שהוא אבר מן החי (ראה למעלה ה"ג). (65) מפני שלא נגע אחר שחיטה באבר מן החי. (66) שם. ומשנה, שם עב, א. (67) שהשחיטה מטהרתה מטומאת נבילות אף-על-פי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְכִסָּס בְּגָדָיו - מְלֻמָּד, שֶׁהַמְתַּטְמָא בָּהּ מְטַמָּא בְּגָדָיו עַד שֶׁיִּפְרָשׁ מִמְטַמְאָיו, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. כִּי־עַד? הַבּוֹלֵעַ כְּזֵיתָ מִנְבֵּלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר וְנֹגַע בְּכֻלָּם בְּשַׁעַת בְּלִיעָתוֹ - טְמֵאִים וְנִעְשׂוּ רֵאשׁוֹן לְטֻמְאָה. הֲיֵה נֹגַע בְּאָדָם וּבְכָל חָרָס בְּשַׁעַת בְּלִיעָתוֹ - לֹא טְמֵאָן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּשֵׁאֵר אַבּוֹת הַטְּמֵאוֹת. וְאַחַר שֶׁבִּלַּע אֵינוֹ מְטַמָּא שְׂאֵר כְּלָיִם,⁶ שֶׁהָרִי הוּא כְּכָלִי רֵאשׁוֹן לְטֻמְאָה אַחַר שֶׁיִּפְרָשׁ מִמְטַמְאָיו, שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טְעוֹן טְבִילָה וְהָעֵרַב שְׂמֻשׁ⁷ - אֵינוֹ מְטַמָּא כְּלָיִם⁸.

2) כל הדינים שבהלכה זו מקורם בתורת כהנים פרשת אחרי פרק י"ב ומובאים במקומות שונים בש"ס. 3) איש מפי איש עד משה רבינו. 4) בתורת כהנים שם הלכה ז: יכול אף נבלת עוף הטמא ... תלמוד לומר "אשר תאכל נבילה וטריפה" ... נבילה שיש לה טריפה יצא עוף טמא אין לו טריפה (איסור טריפה חל רק על עוף טהור). 5) עייק הנאת הנפש היא בבית הבליעה. 6) פירוש, אפילו שאר כלים שאינם של חרס. 7) שקיעת החמה. טמא שטבל אינו טהור לכל דבר עד שתשקע החמה ונקרא "טבול יום". 8) מפני שכלים אינם מקבלים טומאה מראשון לטומאה אלא מאב הטומאה.

ב. אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה⁹ לטמא טמאה זו החמורה¹⁰, אלא פיון שפולע ממנה כזית מכל מקום - הרי זו מטמאה בבית הבליעה. חשב עליה לאכילה - הרי זו מטמאה טמאת אכלין¹¹, והרי היא פאכל ראשון לטמאה אף על פי שלא נגע בה טמאה אחרת¹², ואינה צריכה הכשר.

9) ישנם סוגי אוכלין שאינם מטמאים טומאת אוכלין עד שהאדם יחשוב לאכלם (ראה לקמן) ומשמיענו רבינו שנבלת עוף טהור מטמאה בבית הבליעה בלי מחשבה כזו. 10) שמתמאה בגדים. 11) אם נגעה באוכלין - נטמאו, אבל אם לא חישב לאוכלה אין דינה כאוכל, מפני שאין דרכם של בני אדם לאכול נבלת עוף. [בעוקצין פרק ג משנה ג שנינו, שלא אמרו דין זה אלא בכפרים, אבל בשווקים שמתאסף שם עם רב, נאכלת (על ידי גויים), ולפיכך מטמאה גם בלי מחשבה מיוחדת. וכן פסק רבינו בהלכות טומאת אוכלין פרק ג הלכה ג]. 12) נידה נא, א: אינה צריכה לא הכשר שרץ ולא הכשר מים. פירוש, מטמאה טומאת אוכלין אפילו לא נגעה בשרץ (או בדבר טמא אחר) ואפילו לא נרטבה באחד משבעת המשקין שמכשירים את האוכלין לקבל טומאה, וטעמו של דבר, מפני שבבית הבליעה היא מטמאה טומאה חמורה לטמא בגדים, וכל דבר שסופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר. כתנא דבי רבי ישמעאל שם.

ג. פרה אדמה¹³ ושעירים הנשרפים אינן כן. אף על פי שהן מטמאין המתעסק בהן, אם חשב עליהן לאכילה - צריכין שתגע בהן טמאה¹⁴ ואחר כך ישמאו טמאת אכלין.

נבילה אינן מטמאות (שם עז, ב) ובמוח שבה אינו יכול ליגע, ולפיכך אינה מטמאה אפילו מדין שומר לטומאה. 83) נימוק למה אינה מטמאה במשא. 84) שם. ובברייתא (שם קכו, ב): "בנבלתה" ולא בקולית סתומה, יכול (יכול אתה לחשוב) אפילו ניקבה? תלמוד-לומר "הנוגע יטמא", את שאפשר ליגע - טמא, ואת שאי-אפשר ליגע - טהור. אם הקולית נקובה אפילו כל שהוא, אפשר להכניס שערה דרך הנקב ולנגוע במוח, ולפיכך גם הנגיעה בעצם הקולית מטמאה, שהרי היא כשומר לטומאה (ראה עוקצין פ"א מ"א). 85) שקולית שלא ניקבה טהורה. 86) המוח ניתק מחיבורו בעצם הקולית בפנים, ומקשקש כשמנדנדים את הקולית. 87) בחי. ידעו חכמינו ז"ל, שעצם שנקלף מעליה הבשר, ויש בו מוח בריא בפנים, היא מעלה ארוכה (מתרפאת), אבל מוח שניתק ממקומו בפנים העצם אינה מרפא את העצם. 88) כמותו ואיכותו מספיקות כדי לרפאות ולהעלות עליה בשר. 89) אפילו במגע, מפני שנגע באבר שלם. פסק כרבי יוחנן שם.

יב. קולית⁹⁰ שחשב עליה לנקבה ועדין לא נקבה - הרי הנוגע בה ספק טמא; שהרי יש בדבר ספק, אי מחסר נקיבה ממחסר מעשה או לא⁹¹.

90) שם קכו, ב - בעיה של רבי אושעיא. 91) בספרים שלנו, הגירסא שם "הדר פשטה (חזר ופשט בעצמו את בעייתו) מחסור נקיבה לאו כמחוסר מעשה", ובספרי רבינו אין הסיום הזה.

~ יום רביעי כ"ח תשרי ~

פְּרָק שְׁלִישִׁי

1) יבאר שנבלת עוף טהור מטמאה מן התורה, וכיצד היא טומאתה. ודין נבלת עוף טהור אם צריכה מחשבה. ואם חישב עליה אם צריכה הכשר. תחב כזית נבלת בהמה למקום שנבלת העוף מטמא. הכורך כזית נבלת העוף בחזרת או בסיב ובלעו. הבולע נבלת עוף טהור ואחר שבלעה הקיאה. ואם בלע ממנה אבר שלם ואין בו כזית. ודין הדברים שמצטרפים לזית עם הבשר בעוף והראויים לאכילה או לשתיה. נבלת העוף שנפסדה מאכילת כלב, ועוף שנטרף ונשחט. נבלת העוף הטמא, ואבר מן החי הפורש ממנה או מן הטהורה.

א. נבלת העוף² הטהור מטמא מן התורה. מפי השמועה³ למדו, שזה שנאמר: וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבִלָה וְטְרֵפָה בְּאֶזְרָח וּבְגֵר וּבְגָדָיו וְרִחֵץ בְּמֵי־מַיִם - אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא פְּאוּכַל נְבִלַת הָעוֹף הַטְּהוֹר בְּלֶבֶד, שֶׁהוּא אֶסוּר מִשׁוּם נְבִלָה וְטְרֵפָה⁴. וְכִי־עַד הֵיא טְמֵאָתָה? אֵינָה מְטַמְאָה לֹא בְּמַגַּע וְלֹא בְּמִשְׂא וְלֹא בְּשִׁהִיא בְּתוֹף הַפֶּה, אֶלָּא בְּתוֹף בֵּית הַבְּלִיעָה. שְׁנֵאמַר: וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל - אֵינָה מְטַמְאָה אֶלָּא כְּשִׁהִיא בְּבֵית הַנֶּפֶשׁ⁵; וְזֶה שְׁנֵאמַר 'תֹּאכַל' - לְתַת שְׁעוֹר לְטְמֵאָתָה כְּשְׁעוֹר אֲכִילָה שֶׁהוּא כְּזֵית. וְהָרִי נֵאמַר בָּהּ:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21) הנוצה הדקה הנשארת בעוף אחר מריטת הנוצה הגסה.
22) הדקה מן הדקה הנשארת אחרי מריטת הכנפיים.
23) אם אכל פחות מכזית בשר, והנוצה שאכל עימו משלימה לכזית - טהור. 24) יבשים הם ונוהגים לחתכם ולזרקם. 25) אבל מטמאים ומיטמאים. כל הלכה זו מקורה בטהרות פרק א משנה ב.

י. האוכל מנבלת העוף הטהור מן העצמות הרפין או מן הגידין ומן השלל של ביצים²⁶ ומן הדם ומבשר מן החי²⁷ ממנו - טהור. אבל האוכל מן האשכול²⁸ של ביצים ומן הקרקרן ומן בני המעים, או שהמחה את החלב²⁹ באור וגמעו - הרי זה טמא אכול מבשרם; שהשותה בכלל אוכל. המחה בחמה וגמעו - טהור, שהרי הסריחו³⁰.

26) הביצים הקטנות כשהן דבוקות בשיררה. 27) חתך כזית בשר מעוף חי ואכלו. 28) הבשר שעל השיררה מבפנים. שהביצים דבוקות בו. 29) השומן. 30) שומן שניתן בחום השמש התקלקל ונפסל לאכילה.

יא. נבלת העוף הטהור³¹ שנפסדה מלאכל הפלב - טהורה. וכן אם יבשה פחוס ואינה יכולה להשרות בפושטין מעת לעת לחזור לכמות שהיתה - הרי זה טהורה. והאוכל נצל³² של נבלת העוף הטהור - הרי זה טהור.

31) מבואר למעלה פרק א הלכה יג בדין נבלת בהמה. 32) למעלה (שם) כתב רבינו ניצל של בהמה טמא מספק מפני שבעיניו היא שלא נפשטה, וכאן, בניצל של עוף, פסק שאינו מטמא מפני שהבעיניו היא בניצל של בהמה בלבד, וסובר רבינו שניצל של עוף מאוס יותר משל בהמה.

יב. עוף טהור שנשרף ונשחט שחיטה כשרה - שחיטתו מטהרתו, ואפלו נשחט בעזרה. ואם נמלק ונמצא טרפה - אין מליקתו מטהרתו³³. נמצאת אומר³⁴: שהשוחט עוף טהור, בין בחוץ בין בפנים, בין קדשים בין חלין - הרי זה טהור³⁵; והמולק חלין בפנים³⁶ או שמלק קדשים בחוץ - הרי אלו מטמאין³⁷ בגדים בבית הבליעה.

33) בין בפנים ובין בחוץ. 34) יוצא מזה. 35) ואף על פי שקדשים טעונים מליקה מפני שהשוחט עוף קדשים בחוץ חייב כרת (שם קז, א) הרי החשיבה תורה את שחיטת העוף בחוץ ולפיכך מטהרת מידי נבילה גם בפנים, שבפנים ובחוץ דינם שווה בכל ענייני טומאת נבלת העוף. 36) וכל שכן בחוץ, שלא מצאנו שם מליקה בכלל. 37) משנה שם סח, א. והטעם, מפני שאין מליקה מועילה לחולין בשום מקום, וקדשים בחוץ נלמד (שם) מן הכלל המקובל: "לא היה פסולו בקודש, מטמא בגדים בבית הבליעה".

יג. המולק³⁸ קדשים בפנים, אם היו ראויין לקררן

13) יש להוסיף: ופרים. 14) נבלת עוף טהור מטמאה אוכלין בנגיעה אפילו לא נגעה בטומאה, מפני שמתמאה טומאה חמורה בבית הבליעה כל אדם שהוא, אבל פרה ופרים שאינם מטמאים טומאה חמורה כל אדם, אלא את המתעסקים בהם, אינם מטמאים אוכלין אם לא נגעו בטומאה.

ד. פזית מנבלת הבהמה שתחבו כבוש¹⁵ והקניס לתוף מעי האשה מלמטה, או שהקניסו לתוף בליעתו של חברו במקום שנבלת העוף הטהור מטמאה - הרי זה טמא משום נושא¹⁶, לא משום נוגע, כמו שבארנו בתחלת הספר.

15) בפלך. 16) רבינו לשיטתו, שמשא מטמא אפילו כשלא הזיז את הטומאה ממקומה. פסק כרובא שם, שמקומות אלה דינם כבית הסתרים שמתמא במשא ולא במגע בניגוד לדעת אביו שדינם כבלוע שאינו מטמא כלל.

ה. הפורף פזית מבשר נבלת העוף הטהור בחזרת וכיוצא בה ובלעו, אף על פי שלא נגע בגרונו - הרי זה טמא¹⁷. פרכו בסיב¹⁸ ובלעו - הרי זה טהור¹⁹.

17) שדרך אכילה היא. דרכם של בני אדם לאכול בשר בחזרת, ולכן אין החזרת חוצצת. 18) כעין חוטים רכים הכרוכים על אילנות. 19) מפני שהטומאה לא נגעה בבית הבליעה והסיב חוצץ.

ו. הבולע נבלת העוף הטהור ואחר שבלעה הקיאה קדם שתתעפל - הרי זה אינו מטמא בגדים כשתצא לגרונו בשעה שמקיאה; שאינה מטמאה בבית הגפוש אלא בשעת בליעה, לא בשעה שמקיאה.

ז. מעי של נבלת העוף הטהור שבלעו, מקצתו בבית הבליעה ומקצתו בחוץ לתוף פיו: אם יש בבית הבליעה פזית - הרי זה טמא, ואם לאו - טהור.

ח. בלע²⁰ ממנה איבר שלם שאין בו פזית - אינו מתטמא. אפלו נטל צפור ואכלה: אם יש בה פזית - נטמא, ואם לאו - טהור.

20) תוספתא זבים פרק ה הלכה ו. נאמר בה "אשר תאכל" ופחות מכזית אינה אכילה.

ט. הכנפים²¹ והנוצה²², אף על פי שהן פאקלים ומתטמאין ומטמאין טמאת אכלין - אינן מצטרפין²³ מנבלת העוף הטהור לכזית. אבל המקומות הרפים הקרוכים לבשר מן החרטום והצפרניים - הרי הן כבשר ומצטרפין לכזית. ראשי אגפים²⁴ וראש הזנב והעצמות, אפלו הרפות - אינן מצטרפין²⁵.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ח תשרי - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טז. אִיבָר מִן הַמֵּת⁵⁰ מִן הָעוֹף - הָרִי הוּא פְּנֵלֶת הָעוֹף שֶׁפָּרַשׁ מִמֶּנּוּ: אִם הִיְתָה נְבֵלֶת עוֹף טְהוֹר - מִטְמָאָה טְמֵאָה חֲמוּרָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה בְּזוּיָת; וְאִם חָשַׁב עָלָיו לְאָכִילָה - מִטְמָא טְמֵאָת אֲכָלִין. וְאִם הִיְתָה נְבֵלֶת עוֹף טְמֵא - מִטְמָא טְמֵאָת אֲכָלִין, אִם חָשַׁב עָלָיו וְהִכְשֵׁר. וְאִינוּ מִטְמָא אֲכָלִין אַחֲרֵים עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ כְּבִיעָה, כִּשְׁעוֹר כָּל הָאֲכָלִין לְטְמָא, כְּמוֹ שִׁיְתַבָּאָר.

50) אבר מן העוף אינו כלול במה שאמרו במשנה (אהלות פרק א משנה ז): "האיברים אין להם שיעור".

פֶּרֶק רְבִיעִי

1) יבאר טומאת שמונה שרצים האמורים בתורה ושיעורה וכל דיניה.

א. שְׁמוֹנֵה שְׂרָצִים הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה, וְהֵן: הַחֲלָד² וְהַעֲבֹב וְהַצִּב וְהָאֲנָקָה וְהַלְטָאָה וְהַכֶּסֶל וְהַתְּנַשְׁמָת וְהַחֲמֹט - טְמֵאָת פְּלֵן שׁוֹה, וְהֵן הַנְּקָרָאִין שְׂרָץ לְעִנְיֵן טְמָאָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שְׁמוֹנֵה שְׂרָצִים הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה, וְהֵן: הַחֲלָד . . . וְהֵן הַנְּקָרָאִין שְׂרָץ לְעִנְיֵן טְמָאָה".

בספר "קהלת יעקב" כתב, ששבעת השרצים שמהחולד והלאה הם סוד שבעה קצוות הטומאה וכל אחד כלול מן השאר הרי ביחד מ"ט שערי טומאה, ואלו יש להם עוד צד טהרה ששבעה אלה שבים טהורים (כל שבים טהור) אבל החולד אינו גם בים (חולין כזו, א.) ואין לו צד טהרה כלשהו כי חולדה רומז לבינה, כמו שכתב הרב בעניין חולדה הנביאה כי חולדה לשון הטמנה וכיסוי, עלמא דאתכסיא "הנסתרות לה" אלקיננו" דקאי על בחינת הבינה. ובבינה נ' שערים, מ"ט מתפשטים לד' קצוות ושער הנו"ן נשאר בה וכולם מתקדשים על-ידי הבינה, כי האם מטהרתו והוא סוד התשובה שבחזרתם למקורם לבינה נטהרו, אבל אם פגם גם בבינה אין לו שוב מקום להיטהר. וכן מצינו ביציאת מצרים שהיו ישראל שקועים במ"ט שערי טומאה, ואילו הגיעו לשער הנו"ן שוב לא היו יכולים להיטהר.

ויש להוסיף שכל זה הוא בנוגע לגאולת מצרים, אבל בגאולה האמיתית יהיה גם הברור של שער הנו"ן כי במצרים הרע עדיין נשאר בתוקפו אלא שהיה העניין של "ברח העם", אבל בגאולה השלימה יתבטל הרע לגמרי וכתוב "...ובמנוסה לא תלכו"ן ועל זה נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" שהנפלאות שלעתיד-לבא הם כימי צאתך בכ"ף הדמיון, והיה עוד הרבה למעלה מהם.

וְלֹא נִמְצְאוּ בָּהֶן מוּמִין שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּמִקוּמוֹ - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרִין. פִּיּוּצָא בּוֹ, עֲגֻלָּה עֲרוּפָה³⁹ שֶׁנְּעַרְפָּה בְּהִלְכָתָהּ - טְהוֹרָה. בְּפִרְהָ כְּתִיב בְּהָ⁴⁰ קָדְשִׁים⁴¹. וְכֵן אִם נִשְׁחַטָּה⁴² אַחַר זְרִידָתָהּ לְנַחַל, אָף עַל פִּי שְׂאִסוּרָה בְּהִנָּאָה - הַצִּילָהּ אוֹתָהּ שְׁחִיטָתָהּ מִיַּד נְבֵלָה.

38) ברייתא שם. והיא מלמדת, שלא תאמר, אמנם התורה התירה מליקה בקדשים למזבח ולכהנים, אולם לאחרים לא יצאה מכלל נבילה. (39) שם ע, ב. אם נמצא אדם הרג ולא נודע מי רצחו מביאים בית דין עגלה, מורידים אותה לנחל ועורפים אותה. (40) שם: כפר לעמך ישראל. (41) ועשיית מצוותה מטהרתה מידי נבילה כמו מליקה בעוף. (42) שם. מפני ששחיתה מתירה בחולין, היא מועילה לטהר בעגלה ערופה.

יד. נְבֵלֶת הָעוֹף הַטְּמֵא - טְהוֹרָה⁴³ וְאִינָה מִטְמָאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה⁴⁴. וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ לְאָכִילָה וְהִכְשִׁרָהּ⁴⁵ - הָרִי הִיא פְּאָכָלִין טְמֵאִין שֶׁהֵן רֵאשׁוֹן לְטְמָאָה⁴⁶. וְכַנְפֵים וְהַנּוֹצָה וְהַמְקוּמוֹת הַרְכִּים מִן הַחֲרֻטוֹם וּמִן הַצִּפְרָנִים שְׁלָהּ - הָרִי הֵן כְּבִשְׂרָה⁴⁷.

43) בברייתא חולין (ק, ב) למדו זה מן הכתוב "נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה" (ויקרא כב, ח) מי שאיסורו משום נבילה, יצא זה שאיסורו משום כל תאכל טמאה. (44) שטומאה זו נאמרה בעוף טהור בלבד, כל דבר שאינו מיוחד למאכל אדם אינו מטמא טומאת אוכלין אלא אם חישוב עליו לאכילת אדם (הלכות טומאת אוכלין פרק א) ונבלת עוף טמא רוב בני אדם אינם אוכלים אותה ולפיכך צריכה מחשבה. (45) לשון המשנה טהרות פרק א, ג: "צריכה מחשבה והכשר" ופירש הר"י קורקוס, שהכוונה להכשר מים והכשר שרץ, היינו, שתורטב במשקין ותיגע אחרי כן בשרץ. אולם בכסף משנה כאן כתב, שמשלשון רבינו משמע שצריכה הכשר מים בלבד. (46) הר"י קורקוס פירש: כשנגעה באב. (47) מיתמאים ומטמאים ומצטרפים (טהרות שם משנה ג'). בעוף טהור אמרנו למעלה (בהלכה ט) שהכנפיים והנוצה אינן מצטרפות. הרא"ש מנמק את ההבדל: נבלת עוף טמא אין אוכליה מצויים ולפיכך מניחים אותה כמו שהיא עם הכנפיים והנוצות עד שיימצאו אוכלים ולפיכך הם חשובים כחלק מן העוף.

טו. אֶחָד הָעוֹף הַטְּהוֹר וְאֶחָד הָעוֹף הַטְּמֵא - אִיבָר מִן הַחֵי הַפּוֹרֵשׁ מֵהֶם טְהוֹר, וְאִין בּוֹ טְמָאָה פְּלֵל. שְׂנֵאָמֵר: וְלֹאֵלָה תִּטְמָאוּ, לְכֹל הַבְּהֵמָה⁴⁸ - לְהוֹצִיא אֶת הָעוֹף שְׂאִין לוֹ פֶּרְסָה. וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ, שְׁלֹא בָּא הַפְּתוּב אֶלָּא לְטְמָא אִיבָר מִן הַחֵי שְׁל בְּהֵמָה אוֹ חֵיָה⁴⁹.

48) והכתוב ממשיך: "אשר היא מפרסת פרסה". (49) ומפני שכתוב "פרסה" ממעטים אבר מן העוף.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14) זה פירוש להלכה הקודמת. 15) טומאת שרץ. 16) ראה למעלה פ"ב הי"א.

ה. בְּשֵׂרֵי¹⁷ מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשֶּׁרֶץ - טְהוֹרֵי¹⁸; שְׂאֵין מְטֵמָא אֲלֵא אֵיבָר הַדּוֹמָה לַשֶּׁרֶץ כְּלוּ: מַה שֶּׁרֶץ - בְּשֵׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת, אִף אֵיבָר הַפּוֹרֵשׁ - בְּשֵׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת.

17) בלי גידים ועצמות. 18) ברייתא חולין קכח, ב.

ו. הַכְּלִיא¹⁹ וְהַפֶּכֶד וְהַלְשׁוֹן וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן אֵיבָר וְאֵין עוֹשִׂין חֲלִיפִין²⁰ - הֲרִי הֵן כְּבִשָׂר, וְאִם פָּרְשׁוּ מִן הַחַי - טְהוֹרִין.

19) חולין שם. ראה למעלה פ"ב ה"ד. 20) אם נחתכו אינם חזורים וגדלים. ראה למעלה פ"ב ה"ד.

ז. דֵּם הַשֶּׁרֶץ²¹ - כְּבִשָׂר²², וּמִצְטָרֵף לְכַעֲדָשָׁה כָּל זְמַן שֶׁהוּא מְחַבֵּר בְּבִשָׂר²³.

21) משנה מעילה יז, א. 22) מטמא בכעדשה. 23) אבל אם פירש מן הבשר אינו מצטרף, כרב חנין בגמרא שם, וכפירוש ה'תוספות' שם ד"ה אמר.

ח. עֲצָמוֹת הַשֶּׁרֶץ²⁴ וְגִידָיו וְצַפְרָנָיו - טְהוֹרִין. וְעוֹר הַחֹלֵד וְהַעֲכָבֵר וְהַצֵּב וְהַתְּנַשְׁמָת - טְהוֹרֵי²⁵, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא לֹחַ וְעֵדִין לֹא עֹבְדוּ וְלֹא הִלֵּךְ בּוֹ²⁶. אֲבָל עוֹר הָאֲנָקָה וְהַפֶּכֶד וְהַלְטָאָה וְהַחֲמֵט - כְּבִשָׂרֵן, וּמְטֵמָא בְּכַעֲדָשָׁה. וְאִם עֹבְדֵן אוֹ שֶׁהִלֵּךְ בֵּהֶן כְּדִי עֹבְדָה - טְהוֹרִין. וְכַמָּה הִיא כְּדִי עֹבְדָה? כְּדִי הַלּוֹף אֲרַבְעָה מִלִּין.

24) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"י ה"ב, שנינו: "וכל אשר יפול מנבלתם עליו יטמא", לא מן העצמות ולא מן הציפורניים. ורבינו מוסיף גידים. 25) במשנה חולין קכב, א נמנו השרצים שעורותיהם מטמאים, ולא מנו תנשמת. ראה שם עמוד ב. 26) ראה למעלה פ"א ה"ט.

ט. קוֹלִית הַשֶּׁרֶץ²⁷ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ טְהוֹר, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא מְלֵאָה מַחַ. וְהוּא שְׂיֵהִיהַ הַמַּחַ מִתְקַשֵּׁק²⁸, שְׂאֵינוּ מַעֲלָה אַרוֹכָה; אֲבָל אִם הִיא עוֹמֵד בְּמִקוֹמוֹ וְיֵשׁ בּוֹ כְּדִי לְהַעֲלוֹת אַרוֹכָה בָּהּ מִבְּחוּץ - הֲרִי הַנוֹגֵעַ בָּהּ טֵמָא, כְּכֹל הָאֵיבָרִים שֵׁיֵשׁ בֵּהֶן כְּדִי לְהַעֲלוֹת אַרוֹכָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹנוֹ²⁹. נִקְבָּה הַקּוֹלִית כְּכֹל שֶׁהוּא - הַנוֹגֵעַ בָּהּ מְכַל מְקוֹם טֵמָא³⁰.

27) משנה שם קכח, א. 28) ראה למעלה פ"ב הי"א. 29) שם. 30) חולין שם.

י. בִּיצַת הַשֶּׁרֶץ³¹ הַמְרַקֶּמֶת³², אִף עַל פִּי שֶׁהַשֶּׁרֶץ נִרְאָה מִתּוֹכָהּ³³ - טְהוֹרָה. נִקְבָּה כָּל שֶׁהוּא - הַנוֹגֵעַ בָּהּ טֵמָא.

31) שם קכו, ב. יש שרצים שמולידים ולדות חיים, ויש מהם

ודוגמא לדבר בעבודת התשובה, שהקשה אדמוה"ז באגרת התשובה מעניינים שאין תשובה מועילה בהם, איך יתכן והרי אין לך דבר העומד בפני התשובה, ומתוך שאין מועילה תשובה תתאה אבל תשובה עילאה (תשובה עילאה' בנינה) מועילה גם לעניינים אלו. ועל-דרך-זה בעניינינו הגם שאין חולדה בים הרי זה בבחינת ים סתם, אבל כשנמשך ומתגלה בחינת ים לעתיד-לבוא בדרגא נעלית יותר אזי נעשה טהרה גם בנוגע לחולדה בירור שער הנו"ן. ומכיון שכל הגילויים שיהיו לעתיד-לבוא תלויים במעשינו ועבודתנו עתה, הרי שמעין ודוגמת דבר זה צריך להיות במעשינו ועבודתנו גם עתה. ועניין זה נפעל על-ידי שלומדים בתורה אודות שמונה שרצים, כי המציאות שלהם כמו שהיא בתורה הוא עניין של קדושה, ולא עוד אלא שעל-ידי-זה פועלים הביור והטהרה של שמונה השרצים גם במציאות העולם, עד לטהרה של שער הנו"ן.

(על-פי י"ן מלכות' ספר טהרה, סימן י"ח מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) לא עלה בידי אנשי המדע לקבוע בוודאות, שאפשר לסמוך עליה להלכה, את זהותם של שמונת השרצים ושמותיהם בזמננו.

ב. הַשֶּׁרֶץ³ - אֵב מְאֹבֹת הַטְּמָאוֹת. מְטֵמָא אֲדָם וְכִלִּים⁴ בְּמַגֵּעַ, וְכִלִּי חָרָס בְּאִוִיר⁵, וְאִינוּ מְטֵמָא בְּמִשְׁא⁶, וְהַנוֹגֵעַ בּוֹ אִינוּ מְטֵמָא בְּגִידִים⁷ בְּשַׁעַת מַגְעוֹ⁸. וְשַׁעוֹר טְמָאוֹתוֹ בְּכַעֲדָשָׁה⁹. וְכֹל הַשֶּׁרֶצִים מְצַטְרְפִין לְכַעֲדָשָׁה¹⁰.

3) כלים פ"א מ"א. 4) ככל אב הטומאה. 5) אם השרץ היה תלוי בחוט והכניסוהו לאויר כלי חרס ולא נגע בדופנו - נטמא הכלי. 6) אם לא נגע (שם). 7) בתורה כתוב (ויקרא יא, לא): "הנוגע בהם במותם יטמא עד הערב", ולא נאמר "יכבס בגדיו" כמו שנאמר בטומאות אחרות. 8) כלומר, אפילו בשעת מגע בשרץ, ומכל-שכן אחר שפירש ממנו. 9) כשיעור תחילת ברייתו של החומט. ברייתא חגיגה יא, א. 10) חצי עדשה משרץ זה וחצי עדשה משרץ אחר - מצטרפים ומטמאים (מעילה טו, ב).

ג. הָאֵיבָרִים¹¹ אֵין לָהֶן שַׁעוֹר¹². אֵיבָר מִן הַשֶּׁרֶץ כְּבָרִית¹³.

11) אהלות פ"א מ"ז. 12) מטמאים בכל שהם. 13) כשהוא שלם, כמו שנבאר (ראה למעלה פ"ב ה"ג).

ד. בְּשֵׂר¹⁴ וְגִידִים וְעֲצָמוֹת, שֶׁהוּא פְּחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה, בֵּין שֶׁפְּרֵשׁ מִן הַחַי בֵּין שֶׁפְּרֵשׁ מִן הַמֵּת - מְטֵמָא טְמָאוֹת¹⁵. וְהוּא שְׂיֵהִיהַ בְּבִשָׂר שְׂעֵלִיו אוֹ בַמַּח שְׂבַעֲצָם כְּדִי לְהַעֲלוֹת אַרוֹכָה¹⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טְמֵאִין אִינְזִין⁴⁹. וְאִין לָךְ בְּכָל הַשְּׂרָצִים מַה שְּׂמַטְמָא בְּמֹתוֹ חוּץ מִשְׂמוֹנַת הַמִּינִין הַמְּפָרְשִׁין בַּתּוֹרָה.

(45) אהלות פ"א מ"ו. (46) אבל נמלקו שני הסימנים (קנה וושט). פסק כריש לקיש בחולין כא, א. ושם משמע, שריש לקיש מקפיד רק על מליקת שני הסימנים, אבל העור לא מעלה ולא מוריד. (47) שנחתך והופרד לגמרי מגוף הלטאה מפרסם עוד זמן מסוים, ואף-על-פי שאין בו כל חיות. (48) שלא נמנו בהלכה א בין השמונה. (49) אפילו אם נגעו בטומאה, אינם מטמאים אוכלין ומשקין.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) יבאר טומאת זרע שכתב זרע הנוגע בה או הרואה אותה, ומתי היא מטמאה וכל דיניה.

א. שְׁכַבְתָּ זֶרַע² - מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאָה. מְטַמְּאָה אָדָם וְכֻלָּם בְּמַגֵּעַ, וְכֻלֵּי חֲרָס בְּאֹיֹר, וְאִינָה מְטַמְּאָה בְּמִשְׂאָה³, וְאִין הַמִּתְטַמְּא בִּיה מְטַמְּא בְּגָדִים⁴ בְּשַׁעַת מַגְעוֹ⁵. וְאֶחָד הַנוֹגֵעַ בָּהּ⁶ וְאֶחָד הַרוֹאֶה אוֹתָהּ בְּבִשְׂרוֹ⁷ - שְׁנֵיהֶן רֵאשׁוֹן לְטַמְּאָה⁸ דִּין תּוֹרָה. וְכַמָּה שַׁעוֹרָה? לְנוֹגֵעַ - בְּכַפְדָּשָׁה⁹, וְלְרוֹאֶה - בְּכָל שְׁהוּא¹⁰. וְאִין הַרוֹאֶה טְמֵא עַד שֶׁתִּצָּא מִמֶּנּוּ¹¹ וְיַחַתֵּם מִמֶּנּוּ פִי אִמְהָה¹², שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שְׁכַבְתָּ זֶרַע. לְפִיכָךְ¹³, אֲפִלּוּ רָאָה בְּקִיסָם¹⁴, הוֹאִיל וְהִגִּיעָה לְפִי אִמְהָה - נְטֵמָא. וְאֶחָד הַרוֹאֶה מִחֻמַּת בְּשָׂרוֹ¹⁵ אוֹ הַרוֹאֶה בְּאַנְסָם¹⁶ - טְמֵא.

(2) של אדם (כלים פ"א מ"א). (3) שם. (4) שם. (5) פירוש, אפילו בשעת מגעו. (6) בשכבת זרע של אדם אחר. בנדה מג, ב - למדו מהכתוב שהנוגע טמא. (7) האדם שיצאה ממנו. (8) זבים פ"ה מ"א. (9) נדה שם, מימרא של רבי חנילאי. למדו זה מנוגע בשרץ. (10) משנה, שם מ, א. (11) שם. (12) נקב האבר. רבינו דייק בלשונו וכתב: ויחתום "ממנו" פי אמה, ולא התכוון לומר שהחתים כל פי האמה אלא משהו ממנו הגיע עד לפי אמה וסתם חלק ממנו (ב'תורת כהנים' פרשת זבים פ"א ה"ג, דרשו: "החתים" אפילו כל שהוא. ומכאן שאפילו לא סתם את כל פי האמה, נקרא "החתים"), להוציא אם לא הגיע לפי האמה ולא נסתם כלום ממנו. פסק כ'סתם משנה' (שם מ, א) וכרב חנילאי (שם מג, ב) ולא כשמואל (ראה שם). ומיושבת בזה השגת הראב"ד (ראה כסף-משנה, וראה גם שתי ההערות הבאות). (13) מפני שמטמאה בכל שהיא. (14) הכניס קיסם לחלל האבר, ועבר עליו הזרע על לפי האבר. [ביאור הדברים: בגמרא שם כב, א שאל רבה: הרואה קרי (שכבת זרע) בקיסם מהו? ממנו אמר רחמנא (התורה אמרה "אשר תצא ממנו") עד דנפיק (שיצא) מבשרו ולא בקיסם, או דילמא (או אפשר) האי ממנו (תיבת "ממנו") זו עד שתצא טומאתו לחוץ? אמר ליה, תיפוק ליה (יצא לו דין זה) דהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האבר. ופירש רש"י, שדעת רבה כשמואל, שצריכה שיעור כחתימת פי האמה, והקיסם התופס מקום בפי האמה מקטין את

(חומט צב ולטאה) שמתילים ביצים. (32) שהתרקמה בה תבנית בעל-חי. (33) דרך קליפת הביצה השקופה. [בתוספתא חולין פ"ח ה"ה, אמרו: "וכמה היא ריקומה? כזי שייראה השרץ מתוכה". ומפרש רבינו, שאפילו במצב שכזה - טהורה, כל זמן שלא ניקבה. והטעם נאמר בכרייתא שם, מפני שאי-אפשר לנגוע בשרץ עצמו].

יא. שְׂרָץ³⁴ שֶׁחֲצִיּוֹ בִּשְׂרָץ וְחֲצִיּוֹ אֲדָמָה - הַנוֹגֵעַ בְּבִשְׂרָץ טְמֵא, וּבְאֲדָמָה טְהוֹר. וְאִם הַשְּׂרָץ עַל פְּנֵי כְּלִי³⁵ - אִף הַנוֹגֵעַ בְּאֲדָמָה, שְׁעָדִין לֹא נִגְמְרָה צוֹרְתוֹ, טְמֵא³⁶.

(34) משנה שם. (35) לכל ארכו, אבל לא לכל רחבו. (36) כר' יהודה במשנה, לפי פירושו של ר' יהושע בן לוי שם.

יב. בִּשְׂרָץ הַשְּׂרָץ שֶׁנִּפְסַד³⁷ וְהַבְּאִישׁ וְנִפְסַל מְלֵאכֶל הַכֶּלֶב - טְהוֹר. יִבְשֶׁשׁ³⁸ עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּחָרָשׁ: אִם יָכוֹל לְהַשְׂרוֹת בְּפוֹשְׂרִין מַעַת לַעַת וּלְחֹזֵר לַח כְּשֶׁהִיָּה - מְטַמְּא; וְאִם לֹא - טְהוֹר, וְאֲפִלּוּ בְּאֲכָלִים טְמֵאִים אִינוּ מְטַמְּא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַקְצֵת הַשְּׂרָץ; אֲבָל שְׂרָץ שֶׁיָּבֵשׁ וְשֶׁלְדוֹ קִיָּם³⁹, אוֹ שֶׁנִּשְׂרַף וְשֶׁלְדוֹ קִיָּם, הוֹאִיל וְתִבְנִית כְּלוֹ עוֹמֶדֶת - הָרִי זֶה מְטַמְּא⁴⁰. וְקָרוֹב בְּעֵינֵי⁴¹, שְׂטַמְּאָה זוֹ מְדַבְּרֵיהֶם.

(37) ראה למעלה פ"א ה"ג בדין נבילה. (38) משנה, נדה נד, ב. (39) תבניתו נשארה שלימה וניכרת. (40) שם נו, א. (41) סברת עצמו, ללא מקור בתלמוד ובגאונים. בגמרא שם למדו זה מן המקרא, ודעת רבינו שהדרשה היא "אסמכתא בעלמא" (חכמים הסמיכו גזירתם על הכתוב).

יג. פְּזִית מִן הַנְּבִלָה אוֹ פְּעֻדָּשָׁה מִן הַשְּׂרָץ שֶׁצָּמְקוֹ וְחָסְרוֹ - טְהוֹרִין⁴². פְּחוֹת מִפְּעֻדָּשָׁה מִן הַשְּׂרָץ וּפְחוֹת מִפְּזִית מִן הַנְּבִלָה שֶׁתִּפְחוּ וְעָמְדוּ עַל פְּשַׁעוֹר - מְטַמְּאִין מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁴³. הֵיּוּ בַּתְחִלָּה פְּשַׁעוֹר וְצָמְקוֹ, וְחָזְרוּ וְתִפְחוּ עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְשַׁעוֹרָן - הָרִי אֵלּוּ מְטַמְּאִין פְּשָׁהֵי דִין תּוֹרָה⁴⁴. וְכֵן אֵתָּה אוֹמֵר בְּכַזֵּית מִן הַמַּת.

(42) טהרות פ"ג מ"ד. (43) מנחות נד, א. (44) שם עמוד ב, נפרכה שיטת ר' שמעון ברבי וריש לקיש שאמרו יש דיחוי באיסורין. פירוש, אם ירד האיסור או הטומאה מחתיכה זו מפני שצמקה לפחות מכשיעור, שוב לא יחזור אפילו אם תתפח ותחזור לשיעורה הקודם (ראה הלכות טומאת אוכלין פ"ד ה"ה וה"ו).

יד. הַשְּׂרָץ⁴⁵ אִינוּ מְטַמְּא עַד שִׁימּוֹת. הַתּוֹרָה רֵאשִׁיחָן, אִף עַל פִּי שְׁעָדִין הָרֵאשׁ מְעַרְהָ בְּעוֹר הַגּוֹף⁴⁶, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן מְפָרְסִין כְּזָנֵב הַלְּטָאָה⁴⁷ - מְטַמְּאִין. שְׂאָר שְׂקָצִים וְרִמְשִׁים⁴⁸ כְּלָז, כְּגוֹן הַצְּפַרְדֵּעַ וְהַנְּחָשׁ וְהַעֲקָרָב וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה - הָרִי הֵן טְהוֹרִין מְכֻלָּים, וְאֲפִלּוּ בְּאֲכָלִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הטלה נורמלית כזרם בלתי נפסק. (29) השינוי הזה מוכיח ששכבת זרע יצאה עם השתן. (30) כלובן ביצה. (31) שם (מ"ג) שנינו: "טמא, דברי רבי אלעזר חסמא". ומזה למד רבינו, שחכמים חולקים עליו ומטהרים, ופסק כמותם (כסף-משנה).

ז. בעל קרי שְׁטֵבֶל³² ולא הטיל מים קדם שְׁיֻטְבַּל - כְּשֵׁיטֵיל מִים³³ טָמֵא, מִפְּנֵי צְחֻצּוּחֵי שְׁכַבְתִּי זָרַע שְׂאִינָן יוֹצְאִין אֶלָּא כְּשֵׁיטֵיל מִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?³⁴ בְּחֻלָּה אוּ בְּזִקָן; אֲבָל יִלְדֵי³⁵ בְּרִיא - טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹרֵה שְׁכַבְתִּי זָרַע בְּחֻזְקָה כְּחֵץ וְהִיא כְּלָה נִתְקַת מִן הָאִמָּה³⁶. עַד כְּמָה³⁷ הוּא יִלְדֵי? כָּל זְמַן שֶׁהוּא עוֹמֵד עַל רִגְלוֹ אַחַת וְנוֹעֵל אוּ חוֹלֵץ מִנְעֵלוֹ. וְאִם אֵינוֹ יְכוֹל לַעֲשׂוֹת בֵּין מִפְּנֵי חֲלִיוֹ³⁸ - הָרִי זֶה חוֹלָה לַעֲנָן זֶה.

(32) שם מ"ד. (33) אחר הטבילה. (34) כרבי יוסי, שם. (35) אדם צעיר. (36) אבר המין. (37) חולין כד, ב. (38) חולשתו.

ח. וְכָל אִשָּׁה³⁹ שֶׁשָּׁמְשָׂה מִטְּתָהּ יוֹרְדָה וְטִבְּלָה קִדְּם שְׁתַּקְנַח עֲצָמָה יָפָה יָפָה - הָרִי הִיא בְּטָמְאָתָהּ⁴⁰.

(39) מס' מקוואות, שם. (40) שאי-אפשר שלא תפלוט שכבת זרע, והפולטת - טמאה. ראה בהלכה הבאה.

ט. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁמְשׂוּ מִטְּתָן - שְׁנֵיהֶן טָמְאִים, וְשְׁנֵיהֶן רֵאשׁוֹן לְטָמְאָה דִּין תּוֹרָה⁴¹. וְאִין הָאִשָּׁה טָמְאָה מְשׁוּם נִזְעַת⁴² שְׁכַבְתִּי זָרַע, שְׁנִגִּיעַת בֵּית הַסְּתָרִים⁴³ אִינָה נְגִיעָה, אֶלָּא הַמְשַׁמְשֵׁת הָרִי הִיא כְּרוֹאָה קְרִי⁴⁴. וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה בַת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, שְׁנֹאֲמַר: [וְאִשָּׁה⁴⁵ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּה]. הִיתָה קְטָנָה מִבַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים - אִינָה מִתְטַמְּאָה בְּשִׁכְבָּהּ⁴⁶, אֲבָל מִתְטַמְּאָה בְּנִגְיעַת שְׁכַבְתִּי זָרַע אִם נִגְעָה⁴⁷ בְּכַשְׂרָה מִבְּחוּץ. [לְפִיכָךְ, הַבּוֹעֵל גְּדוּלָה שְׁלֹא כְּדַרְכָּה - טְהוֹרָה]⁴⁸; שְׁלֹא טָמֵא אוֹתָהּ הַכְּתוּב בְּטָמְאָת בֵּית הַסְּתָרִים אֶלָּא כְּדַרְכָּה.

(41) מן הכתוב (ויקרא טו, יח) ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע, ורחצו במים וטמאו עד הערב. (42) נדה מא, ב. (43) מקום שאינו נראה. נתבאר כבר (בהל' טומאת מת פ"א ה"ג), שנגיעת טומאה בבית הסתרים אינה מטמאה. (44) דינה כאיש שיצאה ממנו שכבת זרע. גזירת הכתוב היא (שם). (45) ב'תורת כהנים' פרשת מצורע (פ"ו ה"ז): "אשה", פרט לקטנה. יכול שאני מוציא בת שלוש שנים ויום אחד? תלמוד-לומר "ואשה". פירושו, סתם אשה משמע גדולה, והוא"ו המיותרת מרבה בת שלוש שנים ויום אחד, אבל למטה מגיל זה אינה ראויה לביאה. (46) מן הכתוב: ואשה אשר ישכב איש אותה וכו'. (47) צ"ל: נגעה. (48) יבמות לד, ב.

י. הַבּוֹעֵל⁴⁹ אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא הוֹצִיא שְׁכַבְתִּי זָרַע -

שיעור הזרע שהגיע לשם, ואם כן הדבר פשוט שאינו מטמא. וגם רבינו מפרש כך, ומפני שדעתו שמתמא במשהו, פסק שרואה בקיסם - טמא. ביאור זה מיישב גם תמיהת הכסף-משנה ד"ה ומ"ש. (15) מתוך קישוי אבר. (16) אכילה ושתייה מרובה, קפיצה, בהלה. אלה גורמים לפעמים להוצאת זרע (נדה לה, א).

ב. אִין שְׁכַבְתִּי זָרַע¹⁷ שֶׁל קָטָן מִטְּמָאָה עַד שֶׁיְהִיָּה בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד¹⁸.

(17) 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ו ה"א (וראה נדה לב, ב). (18) בהל' מטמאי משכב ומושב פ"א ה"ד והי"ב נתבאר, שזיבה של קטן בן יום אחד מטמאה.

ג. שְׁכַבְתִּי זָרַע אֲדָמָה - טְהוֹרָה¹⁹, עַד שְׁתֵּהִיָּה לְכַנָּה וְנִמְשָׁכֶת²⁰.

(19) נדה לב, ב. (20) כלובן ביצה טריה (תוספתא, זבים פ"ב ה"ב).

ד. וְכָל שְׁכַבְתִּי²¹ זָרַע שְׂאִין גּוֹפֵו שֶׁל אֲדָם מְרִגִּישׁ בָּהּ - אִינָה מִטְּמָאָה. לְפִיכָךְ, אִם רָאָה בְּלֹא קִשׁוּי וּבְלֹא תֵאָוָה - אִינָה מִטְּמָאָה מְשׁוּם שְׁכַבְתִּי זָרַע. נִעְקָרָה בְּהִרְגָּשָׁה, אִף עַל פִּי שֶׁיִּצְתָה שְׁלֹא בְּהִרְגָּשָׁה - טָמֵא²².

(21) מימרא של שמואל (נדה מג, א). בלשון אחרון אמרו בשם שמואל, שאפילו בלא הרגשה מטמאה ואף-על-פי-כן פסק רבינו כלשון ראשון, מפני שרבה סובר כך (כסף-משנה). (22) כשמואל בלשון ראשון גירסא שנייה (ראה כסף-משנה).

ה. הַמְהַרְהֵרָה²³ בְּלִילָה וְרָאָה שֶׁשָּׁמְשׂוּ מִטְּתָהּ בְּחִלּוּם וְעָמַד וּמָצָא בְּשָׂרוֹ²⁴ חֵם, אִף עַל פִּי שְׁלֹא מָצָא שְׁכַבְתִּי זָרַע - הָרִי זֶה טָמֵא. בֵּינָן שֶׁהִרְגִּישׁ שֶׁשָּׁמְשׂוּ בְּחִלּוּם כְּבָר רָאָה בְּהִרְגָּשָׁה, וְלְפִיכָךְ מָצָא בְּשָׂרוֹ חֵם; וְהִיתָה מְעַט וְנִתְקַנְחָה בְּכַשְׂרוֹ אוּ בְּכִלּוֹ, וְלְפִיכָךְ לֹא מָצָא לְחִלּוּחִית. הִרְהֵר וְלֹא מָצָא בְּשָׂרוֹ חֵם, אוּ שְׁמָצָא בְּשָׂרוֹ חֵם וְלֹא הִרְהֵר - טְהוֹר²⁵.

(23) מקוואות פ"ח מ"ג, כפירושו של רב הונא, נדה שם. (24) אבר המין. (25) תוספתא, שם פ"ו ה"ג.

ו. הַמְטִיל מִים²⁶ וְרָאָה מִים חֲלוּקִין²⁷ אוּ עֲכוּרִים בְּתַחֲלָה²⁸ - טְהוֹר; רָאָה אוֹתָם בְּאֲמָצַע אוּ בְּסוּף - הָרִי זֶה טָמֵא²⁹. הֵיוּ הַמִּים שֶׁהִטִּיל כְּלָם מִתַּחֲלָה וְעַד סוּף חֲלוּקִין אוּ עֲכוּרִים - הָרִי זֶה טְהוֹר. הֵיוּ לְבָנִים וְנִמְשָׁכִין³⁰ - טָמֵא. וְהַמְטִיל טְפִים עֲבוֹת מִתּוֹךְ הָאִמָּה - טְהוֹר³¹.

(26) משתין (שם מ"ב). (27) טיפות טיפות. נראה שמדובר באדם בריא שדרכו להטיל מים בקילוח, אבל כשהפסקת הזרם באה מחמת מחלה, שאין לה קשר לזיבה, טהור אפילו כשההפסקות באות בסוף. (28) בהתחלת ההטלה ואחר-כך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּלִטָה מְלִיל שְׁנֵי הַלָּאָה - טְהוֹרָה. וְהָאִישׁ שֶׁפָּרְשָׁה מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זֶרַע אֶפְלוּ לְאַחַר פְּמָה עוֹנוֹת - הָרִי זֶה טְמֵאָה⁶⁰ כָּל זְמַן שֶׁהָיָא לְחָה, וְהַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ טְמֵא⁶¹.

59) שבת פו, א. 60) מימרא של רב חסדא, שם. ופירושו רבינו חננאל ורבינו שם, שהכוונה בזכר שנרבע ופלט שכבת הזרע של הרובע. ונראה שגם רבינו מפרש כך. 61) נראה שכוונתו, שהאיש טמא כרואה קרי ולא כנוגע בלבד. ונפקא-מינה, שמטמאה בכל שהיא, ראה למעלה ה"א.

יד. שִׁכְבַת זֶרַע אֵינָה מִטְמֵאָה אֲלָא כִּשְׁהִיא לְחָה⁶². יבֻשָׁה פְּחָרֶס - טְהוֹרָה. וְאִם יִכּוֹלָה לְשָׂרוֹת מֵעַת לְעַת בְּפוֹשְׁרִין וְלַחֲזוֹר לְכַמוֹת שֶׁהִיָּתָה - הָרִי זֶה טְמֵאָה.

62) משנה, נדה נד, ב.

טו. כָּבֵר בְּאֲרָנּוּ בְּפֶרֶק זֶה, שֶׁהָרוּאָה קָרִי וְהָאִשָּׁה שֶׁשָּׁכְבָה אִישׁ אִתָּהּ שִׁכְבַת זֶרַע וְהוֹגֵעַ בְּשִׁכְבַת זֶרַע טְמֵאִים מִן הַתּוֹרָה. וְכֵן⁶³ הָאִשָּׁה שֶׁפָּלְטָה בְּתוֹךְ שִׁלְשׁ עוֹנוֹת - הָרִי הִיא טְמֵאָה מִן הַתּוֹרָה פְּרוּאָה קָרִי. אֲבָל שְׂאֵר הָאֲמוּרִין בְּפֶרֶק זֶה שֶׁהֵן טְמֵאִים, כְּגוֹן מְהַרְהֵר וּמְטִיל מַיִם - אֵינָן טְמֵאִין אֲלָא מִדְּבַרְיָהֶם, וְלֹא גָזְרוּ עֲלֵיהֶם טְמֵאָה אֲלָא לְתוֹרָה, אֲבָל לְחֵלִין - טְהוֹרִין⁶⁴.

63) ברייתא, שם מא, ב. 64) תוספתא, מקוואות פ"ו ה"ד.

טז. נְכָרִית⁶⁵ שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַשִּׁלְשׁ עוֹנוֹת, וְכֵן הַבְּהֵמָה⁶⁶ שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - הָרִי אִתָּהּ הַנְּפִלְטוֹת טְמֵאָה⁶⁷. פְּלִטָּתוֹ⁶⁸ לְאַחַר זְמַן זֶה - הָרִי הִיא סֶפֶק נִסְרָחָה אוֹ עֲדִין לֹא נִסְרָחָה⁶⁹.

65) משנה, מקוואות פ"ח, ד. 66) שבת פו, ב. 67) רב פפא שואל שם, אם נפלטה אחר שלושה ימים מה דינה. ומשמע שבתוך שלושה ימים ברור שמטמאה. 68) הגוייה או הבהמה. 69) בעיה של רב פפא, ונשארה בתיקו. [רב פפא שואל שם, מה דין נכרית שפלטה שכבת זרע של ישראל אחר שלושה ימים, והוא ממשך ואומר: "אם תימצי לומר, כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו (גופם חם)" פירוש ודין כדון ישראלית, "במעיה בהמה מה היא?" ומכיון שרבינו פוסק בכל מקום הלכה כ'אם תימצי לומר', יש לתמוה למה פסק כאן הרי היא ספק?]

יז. כָּבֵר בְּאֲרָנּוּ בְּהִלְכוֹת מִטְמֵאִי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב⁷⁰, שֶׁשִּׁכְבַת זֶרַעוֹ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים טְהוֹר מִפְּלוּם. לְפִיכָךְ, בֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִים, אֶפְלוּ בְּתוֹךְ שִׁלְשׁ עוֹנוֹת - טְהוֹרָה⁷¹.

70) פ"ב ה"י. 71) מס' מקוואות פ"ח מ"ד.

יח. עוֹבֵד פּוֹכְבִים שֶׁהֲרִישׁ⁷², וְנִתְגַּיֵר וְיָרַד וְטָבַל⁷³, וְיִצְאָה מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁהֲרִישׁ בֵּה אַחַר שֶׁטָּבַל⁷⁴ - הָרִי זֶה סֶפֶק טְמֵא⁷⁵.

טְהוֹר, אֶף עַל פִּי שֶׁהֲעִירָה. וְכֵן הָאִשָּׁה טְהוֹרָה עַד שִׁיּוּצִיא הָאִישׁ.

49) 'תורת כהנים' שם ה"ח.

יא. הָאִשָּׁה⁵⁰ שֶׁפָּלְטָה שִׁכְבַת זֶרַע⁵¹, אִם פָּלְטָה אִתָּהּ בְּתוֹךְ שִׁלְשׁ עוֹנוֹת⁵² - הָרִי הִיא טְמֵאָה פְּרוּאָה קָרִי. לְפִיכָךְ סוֹתְרַת יוֹם אֶחָד, אִם הִיָּתָה זָבָה⁵³, כְּאִישׁ יִשְׂרָאֵל קָרִי⁵⁴. וּמִטְמֵאָה בְּכָל שֶׁהוּא⁵⁵. אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא יֵצֵאת לַחוּץ אֲלָא נִעְקְרָה וְהִגִּיעָה לְבֵינֵי הַשְּׂנִיִּים⁵⁶ - נְטֵמָאָה; שֶׁהָרִי שִׁכְבַת זֶרַע כְּדָמָה: מַה דְּמָה מִטְמֵא בְּפָנִים⁵⁷, אֶף שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁתְּפִלֵּט אִתָּהּ בְּפָנִים.

50) מס' מקוואות שם מ"ג. 51) שְׁקִיבָלָה מְזוּכָר. 52) עונה - יום או לילה. שכבת זרע מטמאה כל זמן שהיא ראויה להיקלט בגוף האשה ולהוליד, ואחר זמן מסוים היא מתקלקלת ואינה "זרע" ואינה מטמאה. ונחלקו תנאים בדבר, כמה זמן יעבור ותקלקל. ופסק רבינו כרבי אלעזר בן עזריה במשנה, שאמר: "הפולטת זרע ביום שלישי (מהבעילה) טהורה". ובפירושו למשנה הוא מבאר, כגון שנבעלה ביום ראשון, והעונה הראשונה מתחילה בליל שני, ואחריה יום שני וליל שלישי הרי שלוש עונות, ואם תפלוט ביום שלישי היא טהורה. ולמה העדיף דעת רבי אלעזר בן עזריה על דעת רבי עקיבא ורבי ישמעאל שם? מפני שבגמרא שבת (פו, ב) אמר רבי יוחנן, שכך היא דעת חכמים. ויש ספרים שכתוב בהם שם "שש עונות", אבל רבינו גורס "שלוש" [53]. אשה שראתה דם בשלושה ימים זה אחר זה בימים הראויים לזיבה, הרי זו זבה וטמאה וצריכה לספור שבעה ימים נקיים מראיית דם וטובלת ונטהרת. ואם ראתה דם באחד מימים אלה, היא סותרת את הימים הנקיים, ועליה לספור שבעה ימים נקיים אחרי יום הראייה האחרונה. ומלמדנו רבינו, שאם לא ראתה דם אלא פלטה זרע בתוך שבעת הימים, אינה סותרת את כל הימים הנקיים אלא אותו היום אינו נחשב במספר הנקיים, וצריכה להוסיף רק יום אחד בלבד, אפילו אם פלטה ביום השביעי (נדה מב, א). 54) כזב הסופר שבעה נקיים וראה קרי (ראה דיני זב וזבה בח' איסורי ביאה פ"ו). 55) שם. 56) מקום בגוף האשה למעלה מבית החיצון. 57) אם נעקר ממקומו במקור ולא יצא לחוץ.

יב. שִׁכְבַת זֶרַע עֲצֻמָה שֶׁנְּפִלְטָה בְּתוֹךְ הַשִּׁלְשׁ עוֹנוֹת מִטְמֵאָה אַחֲרֵים שֶׁנִּגְעוּ בָּהּ, כְּדָרְךָ שֶׁטְמֵאָה הָאִשָּׁה שֶׁפָּלְטָה אִתָּהּ. וְאִם פָּלְטָה אַחַר שִׁלְשׁ עוֹנוֹת - הָרִי הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, וְכֵן שִׁכְבַת זֶרַע שֶׁנְּפִלְטָה טְהוֹרָה, שֶׁכָּבֵר נִסְפָּדָה צוּרְתָהּ⁵⁸.

58) ראה למעלה הערה נ.

יג. וְכַמָּה⁵⁹ הִיא עוֹנָה? יוֹם אוֹ לַיְלָה. וְאֵינִן הַעוֹנָה שֶׁנִּבְעָלָה בָּהּ מִן הַמִּגֵּן. מִיֵּצֵד? נִבְעָלָה בְּלֵיל הַשִּׁבְתָּה - שִׁלְשׁ עוֹנוֹת שָׁלָה: יוֹם הַשִּׁבְתָּה, וְלֵיל אֶחָד בַּשִּׁבְתָּה, וְאֶחָד בַּשִּׁבְתָּה. אִם פָּלְטָה בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - טְמֵאָה;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עבודה-זרה במהותה היא עניין שבדמיונו של אדם ומזוהר שלא ליתן לה חשיבות, ולכן מדגיש כאן שגם גזירת הטומאה של חכמים היא על ה'גברא', היינו להרחיקו מהעבודה-זרה. ועניין זה מודגש בפסוק "הסירו את אלקי הנכר כו" המדבר בהיטהרות והסתלקות ה'גברא' מעבודה-זרה.

(על-פי י"ן מלכות' ספר טהרה, סימן י"ט מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(72) בעיה במס' נדה מג, א. (73) לשם גירות. (74) יצאה אחר שטבל. (75) הבעיה לא נפשטה.

י.ט. גדולה⁷⁶ ששכב אותה קטן פחות מן תשע ואו עובד פוכבים או בהמה] - הרי זו טהורה⁷⁷; שְׁנֵאמַר: [וְאִשָּׁה אֲשֶׁר לְשֹׁכֵב אִישׁ אֹתָהּ] - עַד שֶׁיִּהְיֶה הַשֹּׁכֵב אִישׁ וּמִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו⁷⁸.

(76) למעלה משלוש שנים. (77) 'תורת כהנים' פרשת מצורע פ"ו ה"ח. (78) בהלכה יז.

~ יום חמישי כ"ט תשרי ~

פְּרָק שְׁשִׁי

1) יבאר שארבע אבות הטומאות יש בעבודה-זרה, וכיצד היא טומאתם, ושקולי אבות הטומאות דנו בה. אב הטומאה שמתמא במגע ואינו מטמא במשא או שמתמא במגע ובמשא. הנוגע באב מאבות הטומאות המושלך בתוך המקווה. זב שדרס על המשכב שהוא מונח במקווה.

א. טְמֵאת עֲבוּדָה זָרָה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. וַיֵּשׁ לָהּ רִמּוֹ בַּתּוֹרָה: הַסְרוּ² אֶת אֱלֹהֵי הַנֹּכֵר אֲשֶׁר בְּתַכְכֶּם וְהִטְהַרוּ³ וְהִחְלִיפוּ שְׂמֹלֵתֵיכֶם. וְאַרְבַּעַת אַבוֹת הַטְּמֵאוֹת יֵשׁ בָּהֶן: עֲבוּדָה זָרָה עֲצֻמָּה, וּמִשְׁמֵשִׁיָּהּ⁴, וְתַקְרַבְתָּ לָשֶׁלֶה⁵, וַיִּזְן שְׁנַתְּסוּךָ לָהּ. וְטֵמֵאת כָּלֶן מְדַבְּרֵיהֶן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"טמאת עבודה-זרה מדברי סופרים. ויש לה רמז בתורה: הסרו את אלהי הנכר אשר בתככם והטהרו והחליפו שמלתיכם כו".

ויש להבין מדוע בחר הרמב"ם ראייה מפסוק שלא הובא כלל בגמרא כאסמכתא לטומאה שגזרו חכמים על עבודה-זרה, והלא בגמרא הובאו פסוקים אחרים לגמרי, "תזרם כמו דוה", "שקץ תשקצנו" וכן איתקש למת כמו שנאמר "וישלך את עפרה על קבר בני העם" שכל לימודים אלו הם אסמכתא לגזירת חכמים על טומאת עבודה-זרה, אבל הפסוק שהביא הרמב"ם מאן דכר שמי'.

ויש לומר שבזה רוצה הרמב"ם לבאר הגדר המיוחד של ע"ז שבגללו גזרו עליה טומאה.

כי בפסוקים שהביאה הגמרא, מדובר על המיאוס של העבודה-זרה מצד עצמה, היינו איסור על ה'חפצא' של העבודה-זרה ואילו הביא הרמב"ם פסוקים אלו היה משמע שטומאת עבודה-זרה היא מצד החפצא של הע"ז ולכן הוזקק להביא הפסוק "הסירו את אלקי הנכר" לרמוז שהתוכן הכללי של גזירת טומאת עבודה-זרה של חכמים הוא כדי להרחיק ממנה את האדם ה'גברא', ואינו דומה איסור עבודה-זרה שאין בו ממש לשאר איסורים שה'חפצא' שלהם אסור מצד עצמו, כי

2) במשנה עבודה זרה מזו, ב הסמיכו על הכתוב (דברים ז, כו): "שקץ תשקצנו" (שקץ ושרץ היינו הך). ורבינו עצמו מביא רמז זה להלן בהלכה ב. (3) משמע שאלוהי הנכר מטמאים. (4) הכלים שמשמשים בהם לצרכי עבודת אילים. (5) הקרבנות שהקריבו לה. פרטי דיניהם מבוראים בהלכות הבאות.

ב. עֲבוּדָה זָרָה עֲצֻמָּה מְטֵמְאָה אָדָם וְכֻלָּים בְּמַגֵּעַ, וְכֻלֵּי חֵרֶס בְּאִוִּיר, וְאִינָה מְטֵמְאָה בְּמִשְׂא, כְּשֶׁרָץ, שְׁנֵאמַר: שְׁקֵץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ⁶. וְשַׁעֲרֵהָ פְּנִית. לֹא תִהְיֶה זֹאת מְטֵמְאָה מִן הַמֵּת⁷. אֲבָל אִם הִיְתָה הַצְּוֹרָה⁸ פְּחוּתָה מְפִזֵּית - טְהוֹרָה.

6) משמע שדינה כשקץ. (7) שאינו מטמא בפחות מכזית (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה ב). (8) גוף הפסל.

ג. קִצְץ אֵיבָר מִמְּנָה, אֲפִלּוּ הָיָה כְּמִרְדֵּעַ⁹ - הָרִי זֶה טְהוֹר; שְׁעֲבוּדָה זָרָה אִינָה מְטֵמְאָה לְאֵיבָרִים, אֲלֵא הַצְּוֹרָה כְּלָה כְּשֶׁהִיא שְׂלֵמָה. שְׁנֵאמַר: תִּזְרֶם כְּמוֹ דָּוָה¹⁰ - מֵה דָּוָה אִינָה מְטֵמְאָה לְאֵיבָרִים¹¹, אִף עֲבוּדָה זָרָה אִינָה מְטֵמְאָה לְאֵיבָרִים. כְּלֵי אַבוֹת הַטְּמֵאוֹת דָּנוּ בָּהֶן¹², מִפְּנֵי שֶׁטֵּמְאָתָהּ מְדַבְּרֵיהֶם. עֲשָׂאוּהָ כְּשֶׁרָץ שְׂאִינוּ מְטֵמְא בְּמִשְׂא, וּכְמַת שְׂאִינוּ מְטֵמְא אֲלֵא בְּכִזִּית¹³, וּכְנִדָה שְׂאִינָה מְטֵמְאָה לְאֵיבָרִים.

9) איבר גדול כמו העץ שנותנים על צוואר החמור כדי לכוון הילוכו (ויש מפרשים: מחרישה, ולהלכה כאן אין הבדל בין שני הפירושים). (10) נידה. (11) אם נחתך אבר מנידה אינו מטמא כנידה אלא ככל אבר מן החי. ראה פרק ח מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ד. (12) כל ההקלות שישנן באבות הטומאות השונות הקילו חכמים בטומאת עבודה זרה. (13) לא כשרץ שמתמא בכעדשה.

ד. נִתְּפָרְקָה¹⁴ עֲבוּדָה זָרָה, אִף עַל פִּי שְׁהֵדִיּוֹט¹⁵ יָכוֹל לְהַחְזִירָהּ וְהָרִי כָּל אֵיבָרֶיהָ קִימִים¹⁶ - אִינָה מְטֵמְאָה¹⁷.

14) פסל עשוי חוליות ונתפרקו (שם). (15) שאינו אומן. (16) וכל אדם יכול לחבר את החוליות ויחזור הפסל כמו שהיה. (17) בעיניו שלא נפשטה. אולם נאמר שם שלפי דעת חכמים שאבר ממנה אינו מטמא אין מקום לבעייתו, זו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ט תשרי - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במגע, וכלי חרס פאזיר, ומטמא אדם במשא²⁷ כנבלה, וטמאתו בכזית. שנאמר: אשר חלב זבחימו יאכלו, ושתו יין נסיכם. הרי יין נסיכם כחלב זבחימו. ואין מטמא טמאה זו אלא יין שנתנסף ביד²⁸ לפני עבודה זרה; אבל סתם יינן²⁹ של עובדי כוכבים - מטמא טמאה קלה כשאר כל משקין מטמאין³⁰.

(27) אבל לא באוהל. ורש"י כתב כאן שטמא גם באוהל. (28) שהושיט ידו ליין ושכך. (29) שאין אנו יודעים אם נתנסך או לא. (30) ושיעורו ברביעית הלוג שהיא כשלושה זיתים (שם ל, א).

ט. מכל הדברים שבארנו מתחלת הספר³¹ עד כאן אתה למד, שאבות הטמאות - מהן אבות של תורה, ומהן אבות של דברי סופרים.

(31) ספר טהרה.

י. כל המתטמא מחמת אב של תורה - הרי הוא ולד טמאה של תורה³², וכל המתטמא מחמת אב של דבריהם - הרי זה ולד של דבריהם.

(32) בין כלים בין אוכלין ומשקין.

יא. כל אב טמאה שטמא במגע ואינו מטמא במשא³³, בין אב של תורה בין אב של דבריהם - אדם הנוגע בו אינו מטמא בגדים בשעת מגעו³⁴, ולא אדם ולא כלי חרס, אף על פי שעדין לא פרוש ממטמאיו. והנו אחר שפרש ממטמאיו או קדם שיפרש ולד, שהוא מטמא אכלין ועושה אותן שני לטמאה, מפני שהוא ראשון.

(33) כגון שרץ. (34) פירוש אם נגע בבגדים בשעה שהוא נוגע בשרץ.

יב. וכל אב טמאה שטמא במגע ובמשא, בין אב של תורה³⁵ בין אב של דבריהם³⁶ - אדם הנוגע בו או הנושא מטמא בגדים³⁷ בשעת מגעו ובשעת נשיאתו, ועושה אותן ראשון לטמאה³⁸. וכן אם נגע באכלין - עשאן ראשון כל זמן שלא פרוש ממטמאיו. פרוש ממטמאיו - הרי הוא ראשון לטמאה לכל דבר, ואינו מטמא בגדים³⁹, ואם נגע באכלין - הרי הן שני. במה דברים אמורים? בשאר כל האבות חוץ מן הנבלות והמזרבים⁴⁰. אבל הנבלה והמזרב, אף על פי שטמאין במגע ובמשא - הנוגע בהן אינו מטמא בגדים בשעת מגעו⁴¹, ואם נגע באכלין - הרי הן שני לטמאה⁴²; והנושא מטמא בגדים בשעת נשיאתו⁴³, ואם נגע באכלין עד שלא פרוש - הנה ראשון לטמאה, כמו שבארנו.

(35) בכלום כתוב: "וכיבס בגדיו". (36) תיקנו כעין

וברור שאינה מטמאה. ומכיוון שרבינו פסק בהלכה הקודמת כחכמים כתב כאן "אינה מטמאה" (ראה משנה למלך).

ה. כל משמשי עבודה זרה - פשרין. מטמאין אדם וכלים במגע, וכלי חרס פאזיר, ואינן מטמאין במשא. ושעור טמאתן בכזית. ואפלו קצץ ממשמשיה פזית מן הפלי - מטמא פשרין. זו חמר במשמשיה יותר מעבודה זרה עצמה. ובית עבודה זרה עצמו, אבניו ועציו ועפרו - מטמאין בכזית¹⁸ במגע בכל המשמשיין.

(18) משנה עבודה זרה מז, ב. ומכאן למדנו דין קצץ ממשמשיה.

ו. המכניס ראשו ורבו לבית עבודה זרה - נטמא בנוגע. וכן פלי חרס שהכניס אורו לבית עבודה זרה - נטמא. ספסלים וקתדראות¹⁹ שהכניס רפן לבית עבודה זרה - טמאים. וכלן ראשון לטמאה²⁰.

(19) כיסאות. (20) מפני שנגעו באב הטומאה.

ז. תקרבת עבודה זרה²¹ מטמאה במגע ובמשא²² כנבלה. ושעורה בכזית. כל דבר שמקריבין לה, בין פשוט בין שאר אכלים ומשקין - הפל כנבלה, שהכתוב קראן זבחי מתים²³. ואף על פי שאין תקרבת עבודה זרה של אכלין בטליו²⁴ לעולם להתיירה בהנאה, אם בטלה - הרי זו ספק לטמאה²⁵. אבל פלי שהוא תקרבת עבודה זרה שבטלו - טהור²⁶. וכן עבודה זרה ומשמשיה שבטלן - טהורין.

(21) כל דבר שהוגש כקרבן לאליל. (22) אבל אינה מטמאה באוהל. כרבנן בעבודה זרה לב, ב וכלשון אחרון של רבא (חולין יג, ב) בפירוש המשנה. (23) "ויצמדו לבעל פזור ויאכלו זבחי מתים". והכוונה לתקרבות עבודה זרה (עבודה זרה כט, ב). (24) פסל של גוי שקטע ראש אונה, ראש חוטמה או מעשים אחרים המוכיחים יחס של ביזוי, הותר הפסל בהנאה. מפני שביטל את איכותו כאליל והוא כגוש פשוט. וכן כלים ומשמשים אם שברם, הותרו בהנאה, אבל אוכלין אינם בטלים ואסורים בהנאה (הלכות עבודת כוכבים פרק ח הלכה ט והלכה ז). (25) בעיני של רבי יוחנן (עבודה זרה נב, א) אם מה שאמרו אוכלין ומשקין אינם בטלים נוגע גם לענין טומאה או לאיסור הנאה בלבד שהוא מן התורה, אבל טומאה שהיא גזירת חכמים - בטלה. הבעיני נשאה בתיקו ולכן אומר רבינו: "הרי זו ספק לטומאה". ואף על פי שספק דרבנן - להקל, החמיר רבינו בטומאת עבודה זרה. (26) גמרא שם. רש"י שם מפרש, שהכוונה למשמשים, ונראה שלדעתו כלים שהם תקרובת אינם בטלים, ורבינו מפרש כחוספות (שם עמוד ב דיבור המתחיל כיוון) שגם תקרובת בכלל (כסף משנה).

ח. יין שנתנסף לעבודה זרה מטמא אדם וכלים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. הַשׁוֹרֵף פָּרָה אֲדָמָה וְשִׁעִירִים הַנְּשָׂרָפִים וְהַמְשֻׁלָּח אֶת הַשִּׁעִיר, אֵף עַל פִּי שִׁבְשֻׁעַת מַעֲשֵׂיהֶן מִטְמֵא בְּגָדִים, כְּמוֹ שִׁבְאֲרֹנוּ, אִם נִגְעוּ⁵⁰ בְּאֶבְלֵי אֶפְלוֹ בְּשֻׁעַת מַעֲשֵׂיהֶן - הָרִי הֵן שְׁנֵי לְטִמְאָה⁵¹.

50) השורף והמשלח. 51) וכן כתב רבינו בפירושו למשנה זבים פרק ה משנה ט: "ודע, כי שורף פרה ופירם והמשלח השעיר מטמאים בגדים כאשר ביארנו בפתיחה, אמנם עם זה אינם מטמאים שניים ופוסלים אחד אלא מטמאים אחד ופוסלים אחד כמו כל ראשון לטומאה (פירוש, האוכלין שנגעו בהם נעשים שני). ואל תחשוב שזה סותר הכלל שאמר רבי יהושע (שכל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא שניים ופוסל אחד), לפי שזה מבואר ואמר "כל המטמא בגדים בשעת מגעו" ולא אמר כל המטמאים בגדים גרידא (בלבד), ואלה (שורף ומשלח) לא במגע יטמאו בגדים אלא בהתעסקם עסק מיוחד, והבן זה". ברור, שרבינו מחלק בין דבר המטמא בגדים תמיד בנגיעה (או במשא) ובין דבר שמטמא בזמן עסק מסויים בלבד. המטמא בנגיעה או במשא עושה אוכלין ראשון, אבל אלה שטומאתם מוגבלת אינם מטמאים את האוכלין להיות כמותם אפילו בחיבורים, והם מיטמאים בנגיעתם בהאדם שהוא ראשון ועושה אותם שני לטומאה, ולמד הבלדל זה מדיוק לשונו של רבי יהושע.

טז. הַנוֹגֵעַ בְּאֵב מְאֹבֹת הַטְּמֵאוֹת הַמְשֻׁלָּח בְּתוֹךְ הַמְּקוּהָ, כְּגוֹן נִבְלָה אוֹ שֶׁרִץ אוֹ מִשְׁכָּב⁵² שֶׁהוּא בַּמְּקוּהָ וְנִגַּע בּוֹ - הָרִי זֶה טָמֵא. שִׁבְאֲרֹנוּ: אֵף מֵעֵין וּבֹר מְקוּהָ מִיֵּהָ יִהְיֶה טְהוֹר, וְנִגְעַת בְּנִבְלָתָם יִטְמָא - אֶפְלוֹ כְּשֶׁהֵן בְּתוֹךְ הַמְּקוּהָ מִטְמָאִין. וְכִשְׁיַעֲלָה מִן הַמְּקוּהָ זֶה הַנוֹגֵעַ יִטְהַר⁵⁴. [וְהַנוֹשֵׂאֵן מִטְמָא בְּגָדִים בְּשֻׁעַת נְשִׂאֲתָם, וְאִם נִגַּע בְּאֶבְלִים עַד שְׁלֹא פָּרַשׁ - הָרִי הֵן רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה, כְּמוֹ שִׁבְאֲרֹנוּ]. וְכֵן זָב שֶׁדָּרַס עַל הַמְּשֻׁכָּב שֶׁהוּא מִנְחַת בַּמְּקוּהָ - הָרִי הַמְּשֻׁכָּב טָמֵא; וְכִשְׁיַעֲלָה הַמְּשֻׁכָּב מִן הַמְּקוּהָ יִטְהַר⁵⁵, שֶׁהָרִי עָלְתָה לוֹ טְבִילָה⁵⁶. וְזֶה הַנוֹגֵעַ בַּמְּשֻׁכָּב כְּשֶׁהוּא בַּמְּקוּהָ, אִם פָּשַׁט יָדוֹ וְנִגַּע חוּץ לַמְּקוּהָ - הָרִי זֶה מִטְמָא בְּגָדִים. וְאִין צְרִיף לֹמַר שֶׁהוּא מִטְמָא אֶבְלֵי וּמִשְׁקִין.

52) דבר ששכב עליו הזב והדומה לו. 53) ואפילו שניהם - הטומאה והאדם - בתוך המקוה. 54) אם יפירוש מן הטומאה כשכולו עודנו בתוך המים, אבל אם הוציא חלק מגופו לפני שפירש מן הטומאה לא נטהר. ודרך אגב משמיענו רבינו שהטובל אינו נטהר עד שיעלה מן המקוה וכל זמן שהוא במקוה נשאר בטומאתו. 55) המשכב. 56) אחר פרישתו מן הזב. מובן שאם לא פירש מן הזב לפני שחלק ממנו יצא מן המים - לא נטהר (ראה הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ו הלכה ב).

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר שהאוכלין והמשקין מתטמאים, ואם מטמאים אוכלין או משקין, וכל דיניהם.

דאורייתא. 37) והוא הדין לכל כלים שהוא נוגע בהם. 38) כאילו נגעו הם עצמם באב. 39) מפני שראשון אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. 40) דבר שרכב עליו הזב. 41) בנוגע לא כתבה תורה יכבס בגדיו אלא "טמא עד הערב". 42) אבל אם נגע במשקין, בין בשעת מגעו ובין אחר שפירש נעשו ראשון מדרבנן. 43) בנושא כתבה תורה כיבוס בגדים.

יג. מִי חִטָּאת⁴⁴ שִׁישׁ בֶּהֶן פְּדֵי הַזָּאֵה⁴⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן נִבְלָה וְהַמְּרַקֵּב שְׂאִין מִטְמָאִין בְּגָדִים אֲלֵא הַנוֹשֵׂאֵן - הָרִי הַנוֹגֵעַ בֶּהֶן מִטְמָא בְּגָדִים בְּשֻׁעַת מִגְעוֹ מִשׁוֹם נוֹשֵׂא; שְׂאִי אֶפְשָׁר שִׁיגַע בְּמִים שְׁלֹא יִסִּיט⁴⁶ אוֹתוֹ, וְכִכֵּר בְּאֲרֹנוֹ שֶׁאֶחָד הַנוֹשֵׂא וְאֶחָד הַמְּסִיט. וְכֵן הַנוֹגֵעַ בְּצִמְרֵ הַנִּבְלָה אוֹ שֶׁנִּגַּע בְּנִימֵי⁴⁷ הַמְּרַקֵּב - מִטְמָא בְּגָדִים בְּשֻׁעַת מִגְעוֹ מִשׁוֹם נוֹשֵׂא; שְׂאִי אֶפְשָׁר לְנִגַּע בְּדְבָרִים אֲלוֹ שְׁלֹא יִסִּיט אוֹתוֹ, וְלִפְיֵךְ מִטְמָא בְּגָדִים עַד שְׁלֹא פָּרַשׁ בְּדִין הַנוֹשֵׂא.

44) מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה כדי להזות על טמאי מת. 45) בכלים פרק א משנה ב שנינו: "למעלה מהם (דרגת טומאה גבוהה יותר משרץ ושכבת זרע וכו') נבילה ומי חטאת שיש בהם כדי הזיה, שהם מטמאים את האדם כמשא לטמא בגדים במגע (פירוש, האדם הנושאים מטמא בגדים במגעו בשעת המשא) וחשוכי בגדים במגע". ופירש רבינו שם "חשוכי בגדים במגע": בגדים נמנעים מליטמא כשהאדם נוגע בנבילה או במי חטאת, מלשון חשכת נפשי משחת (ישעיה לח, יז) [ובספרי התנ"ך שלנו כתוב "חשקת" בקוף. ותמוה הדבר, שרבינו דילג על הפסוקים שבתורה ואחשון גם אני (בראשית כ, ו) ולא חשכת (שם כב, טו)]. ומלמדנו רבינו כאן שאינו מטמא בגדים מדין טומאת מגע אבל מטמאים מדין טומאת משא, מפני שאי אפשר לנגוע ולא להזיז. והרי"י קורקוס מובא בכסף משנה כאן, שואל, מה לי אם הטומאה היא משום נוגע או משום נושא, ומבאר שההבדל הוא במים קרושים בקור, שאפשר לנגוע בהם מבלי להסיטם. 46) יזיז. 47) השערות (חוטים דקיקים) הבולטות מן האריג.

יד. הַבּוֹלֵעַ נִבְלַת עוֹף הַטְּהוֹר - בְּשֻׁעַת בְּלִיעָתוֹ מִטְמָא בְּגָדִים, כְּמוֹ שִׁבְאֲרֹנוּ, וְהֵן רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה⁴⁸. וְכֵן אִם נִגַּע בְּאֶבְלֵי - הָרִי הֵן רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה. וְאֶחָד שֶׁבָּלַע⁴⁹ - הָרִי זֶה פָּרַשׁ מִמְּטָמָאִין.

48) במשנה שם: "מטמא שניים ופוסל אחד", פירוש, הבולע מטמא את הבגדים ונעשים ראשון והם מטמאים אוכלין להיות שני ואוכלין אלה פוסלים אחרים). ויוצא מזה, שהבולע מטמא שניים (את הבגדים ואת האוכלין שנגעו בהם) ונוסף על זה פוסל את התרומה שנגעה באוכלין. 49) במשנה שם: "הקיא או בלעה מטמא אחד ופוסל אחד". נבלת עוף טהור מטמא רק בזמן שהיא נמצאת בבית הבליעה של אדם (למעלה פרק ג הלכה א) ולפיכך אחר שבלעה, הרי זה כאילו פירש ממנה ודינו כראשון לטומאה, כמו שנתבאר למעלה בהלכה י"ב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המשקין טמאים לא יתטמאו בידיים טמאות וכו'. ברור שהתכוון למה שכתבנו למעלה. ורבינו שם מודיע שמקור דין זה בירושלמי חגיגה פ"ג ה"א. [בכסף-משנה מוסר מקור זה בשם עצמו, וכנראה לא הגיעה לידו הקדמה זו בתרגומה העברי]. (13) נזולים היוצאים מגופו של זב, כגון רוקן ומימי רגליו. (14) בהלכות טומאת משכב ומושב פ"א הי"ד וט"ו.

ג. כשגזרו¹⁵ על המשקין שיטמאו את הפלים, גזרו שיהיו מטמאין את הפלים מתוך¹⁶. כיצד? אם נפלו לאויר פלי חרס¹⁷ - נטמא פלו והרי הוא שני¹⁸; ואם נגעו¹⁹ בשאר פלים²⁰ מתוך - מטמא פלן ונעשו שניים. אבל אם נגעו משקין טמאים באחורי הפלי שיש לו תוף, בין בפלי חרס בין בפלי שטף ופלי מתכות - נטמאו אחוריו בלבד²¹, והרי אחוריו שני, ולא נטמא תוכו. במה דברים אמורים? לתרומה; אבל לקדש²², פלי שנטמאו אחוריו - נטמא פלו, והרי פלו שני לטמאה.

(15) כלים פכ"ה מ"א. ראה פירוש רבינו שם. (16) אם נגעו בצד הפנימי של הכלי - נטמא כולו. (17) אפילו לא נגעו בדופנו. (18) גזרו שמשקין הם ראשון. (19) בדופן הכלי. (20) שאינם מטמאים מאוירם אלא בנגיעה ממש. (21) אף-על-פי שמשקה הזב אינו מטמא כלי חרס בנגיעה מגבו (מאחוריו), וכל עיקרה של טומאת משקין היא גזירה משום משקה הזב, החמירו חכמים גזירתם יותר משל תורה. רבינו למד דין זה, ממה שאמרו (בכורות לח, א): "מה כלי חרס נטמא גבו לא נטמא תוכו, אף כלי שטף נטמא גבו לא נטמא תוכו" (ראה רבב"ד וכסף-משנה). (22) כלים שם מ"ט.

ד. כבר בארנו²³, שהאכלין אין מטמאין פלים, והמשקין מטמאין. ולמה עשו בטמאת משקין הפר זה ואמרו, שהפלי שנגעו משקין טמאין באחוריו - לא נטמא תוכו לתרומה? להודיע שטמאת פלים אלו מדבריהם, שלא ישרפו עליה תרומה וקדשים²⁴.

(23) בהלכה א. (24) התורה אסרה לשרוף תרומה וקדשים טהורים.

ה. כבר בארנו²⁵, שהאכלין והמשקין שנגעו פאב מאבות הטמאות - הרי הן ראשון לטמאה. וכן אם נגע אכל באדם או בפלי שנטמא פאב - הרי אותו האכל שני לטמאה. ואכל שנגע בזה השני - נקרא שלישי לטמאה. ואם נגע השלישי פאכל רביעי - הרי זה נקרא רביעי לטמאה. במה דברים אמורים? באכלין; אבל המשקין, אחד משקה שנגע פאב הטמאה או שנגע בראשון או שנגע בשני - הרי אותו המשקה תחלה לטמאה²⁶, ומטמא את חברו, וחברו את חברו, אפלו הן מאה²⁷, שאין מונין במשקין. כיצד? יין שנגע פאב הטמאה או בראשון

א. דבר מפרש בתורה, שהאכלין והמשקין מתטמאין. שנאמר: מפל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא, וכל משקה אשר ישקה בכל פלי יטמא. ואין האכל שנטמא מטמא אכל אחר מן התורה², ולא המשקין שנטמאו מטמאין דבר אחר מן התורה³. אבל מדברי סופרים גזרו על האכל הטמא, שאם נגע פאכל אחר - טמאהו; וכן אם נגע אכל הטמא במשקין - טמאין⁴. ואין אכל מטמא פלי שנגע בו לעולם ואפלו מדבריהם⁵. וכן גזרו⁶ על המשקין הטמאים שיטמאו אכלין או משקין או פלים שנגעו בהן⁷.

(2) והוא הדין שאינו מטמא משקין. (3) לכאורה אפשר ללמוד משינוי הלשון - גבי אוכל כתב: "אינו מטמא אוכל", וכאן כתב: "דבר אחר" - שאוכל טמא מטמא משקין. אולם אין הדבר כן, שהרי ממשיך וכותב: "מדברי סופרים גזרו וכו', וכן אם נגע אוכל הטמא במשקין - טמאין", ברור איפוא, שמטמא משקין מדברי סופרים בלבד. ולקמן בפ"י ה"י כתב: "וכן אם נגעו המשקין בוולד הטמאה, "בין אדם ובין כלים" נטמאו מדברי תורה", מכאן שאם נגעו באוכל ראשון - לא נטמאו מן התורה (ע' ביאורנו שם בענין שלישי ורביעי). [ודעת רש"י פסחים יט, א, שאוכל מטמא משקה מן התורה. ע' שם]. (4) צ"ל: טמאין (כת"י תימן). (5) נדה ז, ב. (6) שם. (7) הנימוק יבואר בהלכה ב.

ב. אין לך⁸ ולד טמאה⁹ שמשקין פלים אלא משקין טמאים בלבד. וטמאה זו מדבריהם¹⁰. והוא¹¹ שיהיו אותן המשקין טמאין מחמת אב מאבות הטמאות¹², בין של תורה בין של דבריהם. ומפני מה גזרו על המשקין טמאין שיטמאו פלים? גזרה משום משקה הזב¹³, שהוא אב ומטמא פלים דין תורה, שנאמר: וכי ירק הזב בטהור, כמו שבארנו¹⁴.

(8) פרה פ"ח מ"ה. (9) כל דבר שנגע באב הטמאה - בין כלים בין אוכלין ומשקין - נעשה ולד הטמאה. (10) נדה שם. (11) וזה נאמר. (12) פירוש, הטמאה למשקין אלה הגיעה מאב הטמאה שהיה הראשון לשלשלת הטומאות, ואפילו מאה חוליות באותה השלשלת, כגון שנגעו משקין באב הטמאה, ונגעו המשקין בכלים ואחר-כך נגעו משקין אחרים באותם הכלים וכן הלאה, הרי זה בגדר "מחמת אב הטמאה", למעט משקין שנגעו בידיים שחכמים גזרו עליהם טומאה, משקין אלה אינם מטמאים כלים. ובהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות, כותב רבינו: "אבל בתנאי שיהיו אלו המשקין יתטמאו מחמת השרץ, ר"ל שיהיה נסמך בטומאתו אליו (אל השרץ) כמו שיטמאוהו האב או הראשון או השני, כמו שקדם, לא שיהיה נטמא בידיים טמאות, לפי שידיים טמאות מטמאין את המשקין גם כן כמו שהתבאר. . . וזה ענין אמרם בתלמוד (שבת יד, ב) "דאיטמו מחמת שרץ", כאשר (כאילו) אמרו ז"ל שאלו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יָדְיוֹ לְבֵית מִנְגַעַ6 - נְטֻמָּאוּ יָדָיו. וְנְטֻמַּת הַיָּדִים מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים.

(2) זבים פ"ה מ"ב: "אלו פוסלים את התרומה... והידיים". פירוש, עושים את התרומה שלישי מפני שהידיים שניות ומדובר כשכל הגוף לא נטמא, כגון שנגעו בראשון לטומאה שאינו מטמא אדם וכלים. וטומאה זו היא אחד משמונה עשר דבר שגזרו ביום שרבו בית שמאי על בית הלל (ראה משנה, שבת יג, ב). (3) אבל אם נגעו בשני לטומאה, לא נטמאו. כחכמים במשנה, ידיים פ"ג, א. (4) מקום חיבור כף היד והזרוע. משנה, שם פ"ב, ג. (5) שם פ"ג מ"א. (6) בית שיש בו נגע והוסגר או הוחלט לטומאה על-פי כהן, הוא אב הטומאה ומטמא מן התורה את כל הבא לתוכו להיות ראשון (ראה הל' טומאת צרעת פט"ז). במה דברים אמורים, כשהכניס ראשו ורובו, אבל בכחות מזה לא נטמא מן התורה, וגזרו חכמים טומאה על הידיים שהוכנסו.

ב. הַיָּדִים שְׁנִיּוֹת7 מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים לְעוֹלָם. שְׂאִין טְמֵאתָן אֲלֵא מְדַבְּרֵיהֶם, וְכִשְׁגָּרוּ טְמֵאָה עָלֵיהֶן גָּזְרוּ שְׂהִיּוּ כְּשֵׁנִי לְטְמֵאָה. אֶפְלוּ הַכֹּנִיס יָדְיוֹ לְבֵית הַמִּנְגַעַ8, או שְׁנַגַע בְּיָדְיוֹ בְּאֶדָם שְׁמֻטְמָא בְּגָדֵים9 עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמֻּטְמְאָיו - הָרִי יָדְיוֹ שְׁנִיּוֹת10.

(7) שם. (8) שהוא אב הטומאה, והנכנסים לתוכו נעשו ראשון. (9) כגון הנושא את הנבילה וכדומה, והבגדים נעשים ראשון. (10) אבל גופו לא נטמא, כמו שנתבאר למעלה פ"ו הי"א.

ג. הַפְּגוּל וְהַנּוֹתֵר11 וְצָרִיד שֶׁל מְנַחוֹת12 - הָרִי הֵן כְּרֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה, וּמוֹנִין בְּהֵן רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי, לְפִיכָה13 מְטֵמְאִין אֶת הַיָּדִים בְּכַבִּיצָה14. וְאֵין הַפְּגוּל וְהַנּוֹתֵר מְצַטְרְפִין15, אֶף עַל פִּי שְׂשַׁעוֹרָן שׁוֹה בְּכַבִּיצָה16, הוֹאִיל וְנְטֻמַּת הַיָּדִים מְדַבְּרֵיהֶן17. אֲבָל שְׂאָר הָאֶקְלִין מְצַטְרְפִין18. שְׂאִין19 אֲכָלִים טְמֵאִין מְטֵמְאִין אֶת הַיָּדִים עַד שְׂהִיּוּ בְּכַבִּיצָה.

(11) משנה, פסחים קכ, ב. (12) קרטים דקיקים של קמח שנרבקו יחד לגושים עבים, שאינם סופגים את השמן שבמנחה ולא הוכשרו לקבל טומאה, מפני שלא נרטבו במשקה, אבל חיבת הקודש מכשירה אותם לקבל טומאה כשיגעו בדבר המטמא. ובמנחות (קב, ב) אמרו, שמדרבנן מונים בהם ראשון ושני (ראה השלמות פ"ב הי"ד). (13) מפני שהם ראשון (ראה ה"א). (14) בפסחים שם, נחלקו אמוראים בשיעורם של פיגול ונותר, אם הוא בכזית כשיעור איסור אכילתם או כשיעור טומאת אוכלין ככל מקום - בכביצה. והלכה בכביצה. [לא נתבאר למה כלל רבינו צריד של מנחות עם פיגול ונותר, הלא שני ענינים נפרדים הם, פיגול ונותר טמאים מחמת עצמם, ובצריד של מנחות מדובר כשנגע בטומאה (ראה ראב"ד)]. (15) משנה, מעילה יז, ב. (16) וכלל אמר רבי יהושע (שם עמוד א): כל שטומאתו ושיעורו שווה, מצטרפים. (17) נימוק זה

או פְּשָׁנִי - הָרִי יֵין זֶה פְּרֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה. וְכֵן אִם נִגַע יֵין זֶה בְּשִׁמּוֹן, וְשִׁמּוֹן בְּחֵלֶב, וְחֵלֶב בְּדָבֶשׁ, וְדָבֶשׁ בְּמִים, וּמִים בְּיֵין אַחֵר, וְכֵן עַד לְעוֹלָם - בְּלֵן רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה, וּכְאֵלוּ כָּל אֶחָד מֵהֶן נְטֻמָּא בְּאָב תְּחִלָּה, וְכֵן מְטֵמְאִין אֶת הַכֹּלִים28. וְכֵן כָּלִי שְׁנַטְמְאִין אַחֲרָיו בְּמֻשְׁקִין29, וְנִגְעוּ מֻשְׁקִין אַחֲרֵים בְּאַחֲרֵי הַכֹּלִים הַטְּמֵאִין, אֶפְלוּ הָיוּ מֻשְׁקִין חֲלִין30 - נִעְשׂוּ הַמֻּשְׁקִין הָאַחֲרֵים תְּחִלָּה לְטְמֵאָה, וּמְטֵמְאִין כֹּלִים אַחֲרֵים וְעוֹשִׂין אוֹתָן שְׁנִיִּים, וְאֵין צָרִיד לִזְמַר שְׂהִיּוּ31 מְטֵמְאִין אֶקְלִין וּמֻשְׁקִין אַחֲרֵים.

(25) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. (26) משנה פרה פ"ח, ז: "כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (ראשון)", ושני פוסל את התרומה. (27) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב. (28) בפרה פ"ח מ"ה, שנינו: "כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה". כל ולד הטומאות - פירוש, ראשון ושני, ומסיימת המשנה: "נטמא משקה - טימאן", כלומר, אם נטמא משקה באלה - נטמא ומטמא כלים. (29) טהרות פ"ח מ"ה, מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע באוכלין שנגעו באחורי הכלים, ושניהם מטמאים את המשקין שנגעו באחורי כלים שנטמאו במשקין. (30) ומכל-שכן של תרומה או קודש. (31) המשקין.

ו. אַחֲרֵי הַכֹּלִי שְׁנַטְמְאוּ בְּמֻשְׁקִין, וְנִגְעוּ אֶקְלִין32 בְּאַחֲרֵי הַכֹּלִי הַטְּמָא, אֶפְלוּ אֶקְלִי תְּרוּמָה - הָרִי הֵן טְהוֹרִין. שְׂהִפְלִי שְׁנַטְמְאוּ אַחֲרָיו בְּלֶבֶד אֵינוּ מְטֵמְא אֶת הָאֶקְלִין אֲלֵא לְקֹדֶשׁ בְּלֶבֶד; שְׂהִפְלִי שְׁנַטְמְאוּ אַחֲרָיו - הָרִי זֶה טְמָא כְּלוּ לְקֹדֶשׁ, כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוּ33, לְפִיכָה מְטֵמְא אֶכָּל הַקֹּדֶשׁ.

(32) בזה נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע, ופסק כר' אליעזר, מפני שבנדה ז, ב אמרו: הלכה כר' אליעזר, ופירשו שם, שר' אליעזר מטמא משקין אפילו של חולין, ומטהר אוכלין אפילו של תרומה. (33) למעלה ה"ג. ומשמע בנדה שם, שגם תוכו מטמא אכלי קודש, אף-על-פי שהכלי נטמא ממשקין שנגעו באחוריו. ראה רש"י שם.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) יבאר הנוגע בידיו בראשון לטומאה, ושהידיים שניות מדברי סופרים. ודין הפיגול והנותר וצריד של מנחות ובשר קודש שיצא חוץ למחיצתו. אם יש טומאת ידיים במקדש, ומי שנטמאה ירו אחת ונגעה באחרת. ששלמה המלך ובית דינו גזרו על כל הידיים שיהיו שניות. לט אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילה. שגזרו על כל אדם שאכל או שתה אוכלין טמאים, שיהיו שני לטומאה. אם כל האוכלין מצטרפים לכחצי פרס וכל המשקין לרביעית.

א. כָּל הַנּוֹגַע2 בְּיָדְיוֹ בְּרֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה3, בֵּין שְׂהִיּוּ אוֹתוֹ רֵאשׁוֹן אֶדָם או כָּלִי או אֶכָּל או מֻשְׁקִין טְמֵאִין - נְטֻמָּאוּ יָדְיוֹ בְּלֶבֶד עַד הַפֶּרֶק4. וְכֵן הַמְכַנִּיס יָדָיו5 לְאוֹיֵר כָּלִי חָרָס שְׁנַטְמָא בְּאָב הַטְּמֵאָה, או שְׂהַכְנִיס

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ט תשרי - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נאמר בגמרא שם בשם שמואל. (18) שם במשנה. (32) משמע, שאם נגע במשקין טמאים, ידיו (19) נימוק למה צריכים צירוף.

ד. קולית²⁰ הפגול או הנוטר, אף על פי שהיא סתומה²¹ - הנוגע בה פידי נטמאו ידיו²²; שהעצמות של קדשים ששמשו נותר או פגול²³ מטמאין את הידים, הואיל ונעשו בסיס לדבר האסור²⁴.

(20) עצם הירך, ויש בה הרבה מוח. (21) ואמרנו למעלה (פ"ב הי"א), שקולית הנבילה אינה מטמאה במגע כשלא ניקבה. (22) משנה, חולין קכה, א. שנינו שם: "וקולית המוקדשים - הנוגע בהם, בין סתומים בין נקובים - טמא". ומפרש רבינו שם, שמדובר בנותר (וכן פירש רש"י). (23) שימש כבסיס למוח שהוא נותר או פיגול. (24) גמרא, שם.

ה. פשר קדש²⁵ שיצא חוץ למחיצתו²⁶ - הרי הוא ספק אם מטמא את הידים או לא²⁷. לפיכך אינו מטמא, שספק טמאת הידים טהור, כמו שיתבאר²⁸. ואם פשר פסח שיצא חוץ לבית הוא - הרי הוא טהור. בגי חבורה²⁹ ריזין הין³⁰.

ח. שלמה המלך⁴³ ובית דינו גזרו על כל הידים שיהיו שניות, ואף על פי שלא ידע בודאי שנטמאו, מפני שהידיים עסקניות⁴⁴. ולא גזרו שלמה על הידים טמאה אלא לקדש⁴⁵, ואחר כך גזרו חכמים שאחריו אף לתרומה. ולפיכך צריך נטילת ידים לתרומה. ואם נגע בתרומה קדם שישל ידיו - פסולה, ונשרפת על טמאה ז⁴⁶.

(25) פסחים פה, ב. (26) התורה קבעה מחיצות לבשר קודש, מחיצת עזרת ישראל לקדשי קדשים, ומחיצת חומת ירושלים לקדשים קלים, והבשר שיצא מחוץ למחיצות אלו - נפסל. בגמרא: "נפסל ביוצא". (27) בעיה שם שנשארה בתיקו. (28) לקמן פי"ד ה"א. (29) פסח אינו נאכל ביחיד אלא בחבורה של בני אדם שנמנו עליו, ונקראים "בני חבורה" (הל' קרבן פסח פ"ב ה"א). (30) גמרא, שם: "בפסח לא מיבעיא לן (אין אנו שואלים) דלא גזרו רבנן טומאה, מאי טעמא (מה הוא הנימוק)? בני חבורה זריזין הן". פירוש: הבעיה ביוצא, מנומקת שם בזה שגזרו טומאה על נותר, כדי שיהיו הכהנים לאכול את הקודש בזמנו ולא יבוא לידי נותר, שהכהנים היו מקפידים מאוד על טומאה. ושאל השואל אם גם ביוצא גזרו. אפשר לומר שבנותר חששו שיתעצלו ולא יאכלו את הבשר בזמן הקבוע, אבל יוצא הוא מעשה בידים ולזה לא חששו. ומאידך אפשר לומר, שלא חילקו חכמים וחששו גם להוצאה בידים, ולא גזרו בפסח הנאכל בחבורה ומזוזים אחד את השני ואין יוצא שכיח, וחכמים לא גזרו בדבר שאינו שכיח. ויוצא מזה שנותר שכיח גם בפסח, כגון בחבורה קטנה שקשה להם לאכול הכול.

(43) שבת יד, ב. (44) רגילות לנגוע ולהתעסק בכל דבר, וחוששים אנו שמא נגעו בדבר המטמא. [רש"י שם דחה פירוש זה, ומפרש שדרכן לנגוע בגוף ובמקומות מלוכלכים, וגנאי הוא לתרומה שתיגע בכלכוך, ומלשונו של רבינו משמע שחששו לנגיעה בטומאה, ואף-על-פי-כן לא גזרו אלא טומאת ידים ולא טומאת כל הגוף]. (45) שם טו, א. (46) נתבאר כבר, שאין שורפים תרומה וקדשים שנטמאו טומאה דרבנן, אבל בטומאת ידים גזרו חכמים בפירוש שריפה (מימרא של אילפא, שם).

ט. לט⁴⁷ אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילת ידים⁴⁸, ואין חוששין שמה יגע⁴⁹. אבל לא יעשה פן בחלין ששמשו על טהרת הקדש או על טהרת תרומה⁵⁰, גזרה שמה יגע, לפי שאינו מקפיד עליהן⁵¹.

(47) כורך. (48) חולין קז, ב: "התירו מפה לאוכלי תרומה, ולא התירו מפה לאוכלי טהרות". (49) בידים עצמם, מפני שכהנים זריזים הם, ונזהרים מלנגוע בתרומה בידים טמאות. (50) פרושים היו נוהגים להזהר בטהרת חולין כמו בטהרת תרומה או קודש. (51) אינו מקפיד על טהרתם כמו על טהרת קודש ממש או תרומה, ולפיכך יש לחשוש שיגע בידים ממש מתוך חוסר זהירות. מלשונו משמע שחולין

ו. אין טמאת ידים במקדש³¹. שפשעה שגזרו טמאה על הידים, לא גזרו במקדש. אלא הנוגע באכלין טמאים³² וכיוצא בהן, בין שנגע במקדש בין שנגע חוץ למקדש, ונגע בקדשים במקדש - לא טמאין. ואם נגע חוץ למקדש - הרי זה מטמא את הקדש ופוסל את התרומה, כמו שיתבאר³³.

(31) פסחים יט, א: אמר רבי עקיבא, זכיננו שאין טומאת ידים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֲכִילָה שֶׁלִּפְנֵי טְבִילָה וְשִׁלְאֵתֶר טְבִילָה בְּכַדֵי אֲכִילַת פָּרֶס - הָרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין⁷².

63) משנה, מעילה יז, ב. 64) דעת רבינו שפרס הוא שלוש ביצים. [ודעת רש"י (כריתות יב, ב) שפרס הוא כארבע ביצים]. 65) יותר קצת, בריווח. 66) רביעית הלוג. לוג = שש ביצים. 67) משנה, שם. 68) לטמא את הגוף ולעשותו שני. 69) זמן אכילה רגילה של שלוש ביצים. 70) כריתות יג, א. 71) שם. 72) ואין אנו אומרים, שהטבילה הועילה לבטל את פעולת חצי השיעור הראשון, ונשאר רק החצי השני ואין בו שיעור לטמא. והטעם, מפני שבחצי זית אינו מטמא כלל, לא עשתה הטבילה כל פעולה.

יב. אִשָּׁה⁷³ שֶׁהִיא רֹאשׁוֹן לְטִמְאָה וּמְנִיקָה אֶת בְּנָהּ - הָרִי הֵבֵן טְהוֹר⁷⁴, וְלֹא גָזְרוּ עָלָיו לְטִמְאָה⁷⁵. שֶׁאִפְלוּ תֹאמַר שֶׁיִּנְק רְבִיעִית, אֲפָשֶׁר שֶׁיִּשַׁשׁ מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף יֵתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פָּרֶס, שֶׁהָרִי אֵינּוּ יוֹנֵק בְּבַת אַחַת⁷⁶.

73) שם. 74) אינו מיטמא מנגיעת אמו, מפני שראשון אינו מטמא אדם. 75) משום שינק חלב טמא. 76) אלא לאט לאט, ובספק לא גזרו.

יג. הַמְעַבְרֶת⁷⁷ הַתִּירוּ לָהּ לְאֹכַל אֲכָלִין טְמֵאִין פְּחוֹת מִפְּשֻׁעוֹר, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא אוֹכֶלֶת הַרְבֵּה, מִפְּנֵי הַסְּכָנָה. וְאִינָה צְרִיכָה טְבִילָה, אֲלֵא הָרִי הִיא טְהוֹרָה.

77) ברייתא, שם: "התירו לה לעוברת לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה", ומוסיף רב פפא: אפילו טובא (הרבה). ומפרש רבינו, שהתירו לה לאכול ולא לטבול אחר-כך (כסף משנה). ולמה לא גזרו עליה טומאה? שמה תימנע מאכילה כדי שלא תיטמא - ותסתכן ('אור שמח'). ומה שאמר "פחות מכשיעור ואפילו אוכלת הרבה" נראה לפרש, שלכתחילה מאכילים אותה פחות פחות מכשיעור, אבל גם כשהיא אוכלת הרבה אינה צריכה טבילה. [ואפשר גם לפרש, שמדקדקים להאכילה פחות פחות מכשיעור אף-על-פי שברור לנו שתצטרך לאכול הרבה. ראה השלמות].

~ יום שישי ל' תשרי ~

פֶּרֶק הַשִּׁיעוּר

1) יבאר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו עליו שלשת לוגים מים שאובים שהוא טמא. מי שנפלו עליו שלשת לוגים מים משני כלים, או נפלו על ראשו ולא על רובו וכו'. ודין הספרים שמטמאים התרומה והידיים.

א. הַבֵּא רֹאשׁוֹ וְרֹבּוֹ²⁴ בְּמֵי שְׁאוּבִין³, או שֶׁנִּפְלוּ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל רֹבּוֹ שֶׁלִּשְׁתֵּי לֹגִין⁴ מֵיִם שְׁאוּבִין - הָרִי הוּא כְּשֵׁנִי לְטִמְאָה עַד שִׁיטְבֵּל⁵. וְאִם נִגַּע בְּאֲכָלִין⁶ - עֲשֹׂאן שְׁלִישִׁי; וְאִם נִגַּע בְּמִשְׁקֵין טְמֵאִים⁷ - עֲשֹׂאן⁸ תְּחִלָּה⁹ לְטִמְאָה אֲכָלִים וּמִשְׁקֵין אַחֲרֵי־כֵן, אֲבָל לֹא

שלא נעשו על טהרת הקודש או תרומה, מותר לאכול במפה. וכן כתב רבינו בפירוש בהל' ברכות פ"ו ה"ח (ראה ראב"ד וכסף-משנה שם).

1. הוֹאִיל וְהִדְרִים שְׁנִיּוֹת⁵², אִם נִגְעוּ בְּמִשְׁקָה - עֲשֹׂאוֹם תְּחִלָּה. וְאִם נִגְעוּ מִשְׁקֵין אֵלּוּ בְּאֲכָלִין - עוֹשִׂין אוֹתָן שְׁנִי, וְאִם נִגְעוּ בְּמִשְׁקֵין אַחֲרֵי־כֵן - עוֹשִׂין אוֹתָן תְּחִלָּה; שֶׁהַמִּשְׁקֵין תְּחִלָּה לְעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵³. אֲבָל אֵין מִשְׁקֵין אֵלּוּ שֶׁנִּטְמְאוּ מִחֲמַת הַיְדִים מִטְמְאִין בְּלֵים⁵⁴, שֶׁעָקַר טִמְאַת הַיְדִים מִדְּבָרֵיהֶם. וְכֵן גָּזְרוּ חֻכְמֵי־שָׁמַיִם⁵⁵ עַל כָּל אֶדָם שֶׁיֹּאכֵל אֲכָלִין טְמֵאִין, בֵּין שֶׁאֲכָל אֲכָל רֹאשׁוֹן אוֹ אֲכָל שְׁנִי, וְעַל כָּל הַשְׁוֹתָה מִשְׁקֵין טְמֵאִים⁵⁶, שֶׁיִּהְיֶה שְׁנִי לְטִמְאָה עַד שִׁיטְבֵּל⁵⁷. וְאִם נִגַּע בְּאֲכָלִין - עֲשֹׂאן שְׁלִישִׁי⁵⁸; וְאִם נִגַּע בְּמִשְׁקֵין, אִפְלוּ מִשְׁקָה חֲלִין - עֲשֹׂאן תְּחִלָּה לְטִמְאָה אֲכָלִין וּמִשְׁקֵין אַחֲרֵי־כֵן⁵⁹, אֲבָל לֹא לְטִמְאָה בְּלֵים, הוֹאִיל וְעָקַר טִמְאַת אֶדָם זֶה מִדְּבָרֵיהֶם⁶⁰. וּמִפְּנֵי מָה גָּזְרוּ⁶¹ לְטִמְאָה עַל הוֹאֵל אֲכָלִין טְמֵאִים? שֶׁמָּא יֹאכֵל אֲכָל רֹאשׁוֹן אוֹ שְׁנִי וְיִשְׁתֶּה עָלָיו מִשְׁקָה תְּרוּמָה, וְנִמְצָא הַמִּשְׁקָה תְּרוּמָה טְמֵאָה בְּאֲכָל שְׁבִפּוֹ. וְכֵן הַשְׁוֹתָה מִשְׁקֵין טְמֵאִין - שֶׁמָּא יֹאכֵל עִמָּהֶן אֲכָל תְּרוּמָה, וְנִמְצָא טְמֵאָה בְּמִשְׁקֵין שְׁבִפּוֹ. וְיִכְבֵּר בְּאֲרָנוּ בְּתִירוּמוֹת⁶², שֶׁאִסוּר לְאֹכַל תְּרוּמָה טְמֵאָה.

52) ונתבאר למעלה בפ"ו ה"ה, שמשקין הנוגעים בשני, נעשו ראשון. 53) למעלה, שם. 54) דין זה נאמר כבר למעלה (שם ה"ב) בקיצור, וכאן כפל הדבר בתוספת ביאור (ראה הערות שם). 55) טהרות פ"ב מ"ב. 56) זבים פ"ה, יב. 57) ואינו צריך הערב שמש (ראה פ"ט ה"א). 58) מכאן הוכחה שמדובר בתרומה, שהרי בחולין אין שלישי. 59) אף-על-פי שיעקר טומאת גוף האדם הוא מגזירת חכמים. 60) ואפילו אם אכל או שתה דברים שהם טמאים מן התורה. 61) שבת יד, א. 62) פ"ז ה"ג.

יא. אֵינוּ מִתְטַמְּא⁶³ עַד שֶׁיֹּאכֵל מִאֲכָלִים טְמֵאִים כְּחִצֵי פָּרֶס⁶⁴, שֶׁהוּא כְּחִצֵּה וּמְחַצֶּה שׁוֹחֲקֶת⁶⁵. וְכֵן הַשְׁוֹתָה אֵינוּ מִתְטַמְּא עַד שֶׁיִּשְׁתֶּה מִמִּשְׁקֵין טְמֵאִין רְבִיעִית⁶⁶. וְכָל הָאֲכָלִין מִצְטָרְפִין⁶⁷ לְכַחֲצֵי פָּרֶס לְפָסֵל אֶת הַגְּזוּה⁶⁸, וְכָל הַמִּשְׁקֵין מִצְטָרְפִין לְרְבִיעִית. וְאִם אֲכָל אוֹ שְׁתֶּה פְּחוֹת מִשְׁעוֹר זֶה - טְהוֹר. אֲבָל מְעַט וְשָׁהָה וְאֲכָל מְעַט: אִם יֵשׁ מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף כְּדֵי אֲכִילַת פָּרֶס⁶⁹ - מִצְטָרְפִין, וְאִם לֹא - אֵין מִצְטָרְפִין. וְכֵן אִם שְׁתֶּה מְעַט וְשָׁהָה וְשְׁתֶּה מְעַט: אִם יֵשׁ מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף כְּדֵי אֲכִילַת פָּרֶס - מִצְטָרְפִין, וְאִם לֹא - אֵין מִצְטָרְפִין⁷⁰. אֲבָל פְּחוֹת מִכְּשֻׁעוֹר וְטְבֵּל⁷¹ וְעִלָּה, וְאֲבָל מְעַט מִיָּד, אִם לֹא שָׁהָה בִּיגְיָהֶן וְהָרִי בֵּין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִשְׁאֵר גּוּפוֹ וְרֵבּוֹ בְּמִים שְׂאוּבִין מְלֻמָּטָה אוּ מִן הַצַּד - הֲרִי זֶה טְהוֹר, עַד שְׂוִיבֵא רֵאשׁוֹ וְרֵבּוֹ הַסְּמוּךְ לְרֵאשׁוֹ כְּדָרְכּוֹ.

15) על השכיח בלבד גזרו, ולא גזרו על הכלתי שכיח, ואין הדבר שכיח, שאדם יתרחץ באופן משונה כזה.

ג. הִבָּא מֵרֵאשׁוֹ וְרֵבּוֹ הַחֲצִי¹⁶ בְּמִים שְׂאוּבִין וְנִפְלוּ עַל הַחֲצִי הָאֲחֵר מִים שְׂאוּבִין, הוֹאִיל וְחֲצִיו בְּנִפְיָהּ וְחֲצִיו בְּבִיבָהּ - טְהוֹר¹⁷.

16) החצי מראשו ורובו. 17) בעיני שנשארה בתיקן שם, ומפני שטומאה זו גזירת חכמים היא, פסק רבינו לקולא.

ד. הִיוּ שְׁלֹשֶׁת הַלְּגִין שֶׁנִּפְלוּ עָלָיו אוּ שָׂבָא בְּהֵן מִקְצָתָן שְׂאוּבִין וּמִקְצָתָן אֵינָן שְׂאוּבִין, אוּ שֶׁנִּתְעַרְבּ בְּהֵן יִזַּן דְּבִשׁ וְחֶלֶב - הֲרִי זֶה טְהוֹר, עַד שֶׁהִיוּ הַשְּׁלֹשָׁה בְּלֵן מִים שְׂאוּבִין. שְׁלֹשֶׁת לְגִין אֵלֶי¹⁸ שֶׁנִּפְלוּ עַל הַטְּהוֹר אוּ שָׂבָא בְּהֵן וְטִמְאוּהוּ, כִּינֹן שֶׁנִּעְשָׂה כְּשֶׁנִּי לְטִמְאָה - הֲרִי הַמִּים הָאֵלוֹ טִמְאִין, שֶׁהֲרִי נִגְעוּ בְּשֶׁנִּי. וְהֲרִי אֵלוֹ הַמִּים אוֹמְרִין לְזֶה הַטְּהוֹר: טִמְאָנוּ אוֹתוֹ וְטִמְאָנוּ¹⁹.

18) פירוש, שהם כולם שאובים. התיבה "אלו" אינה נמשכת לשאובים מעורבים שבתחילת הלכה זו. 19) שנינו היינו טהורים ואנחנו טימאנו אותו תחילה ואחר כך הוא טימא אותנו. [בתוספות יום טוב זבים פרק ה משנה י"ב למד מלשונו של רבינו בהלכה זו - "שלושת הלוגין שנפלו עליו או שבא בהן" - ששיעור זה נאמר גם בבא ראשו ורובו].

ה. בְּרֵאשׁוֹנָה הִיוּ מְנִיחִין כְּפָרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה כְּצַד הַסְּפָרִים, וְאוֹמְרִים: זֶה קִדְּשׁ וְזֶה קִדְּשׁ. וּבְאִין הַעֲכָפְרִים וְקוֹרְעִין אֶת הַסְּפָרִים. לְפִיכָּךְ גָּזְרוּ, שֶׁכָּל תְּרוּמָה שֶׁתִּגַּע בְּאֶחָד מִכִּתְבֵי הַקִּדְּשׁ - נִטְמָאת, וְהֲרִי הִיא כְּשֶׁלִּישֵׁי לְטִמְאָה כְּאֵלוֹ נִגְעוּ בְּשֶׁנִּי. וְנִמְצְאוּ כָּל כִּתְבֵי הַקִּדְּשׁ פּוֹסְלִין אֶת הַתְּרוּמָה כְּשֶׁנִּי. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא מִי שֶׁהִיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת וְנִגְעוּ בְּאֶחָד מִכִּתְבֵי הַקִּדְּשׁ - נִעְשׂוּ יָדָיו שְׂנִיּוֹת וּמִטְמְאִין אֶת הַתְּרוּמָה וְאֶת הַמִּשְׁקִין. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין הַיָּדִים מִתְּטִמְאוֹת אֲלֹא מֵרֵאשׁוֹן לְטִמְאָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ - הֵן מִתְּטִמְאוֹת מִן הַסְּפָרִים²⁰.

לְטִמְאָה פְּלִים¹⁰. וּמִפְּנֵי מָה גָּזְרוּ לְטִמְאָה עַל אָדָם זֶה? מִפְּנֵי שֶׁהִיוּ טְבוּלֵי יוֹם¹¹ טוֹבְלִין בְּמַעֲרוֹת שְׂמִימִיּהֵן רְעִים¹², וְאֲחֵר כֶּךָ הִיוּ רוֹחֲצִין בְּמִים שְׂאוּבִים יָפִים דְּרָף נְקִיּוֹת. וּפְשֻׁט הַמִּנְהַג כֶּךָ, עַד שֶׁהִיוּ רַב הָעַם מְדַמִּים שְׂמִים שְׂאוּבִים שְׂרוֹחֲצִין בְּהֵן בְּאֶתְרוּנָה הֵן שְׂמִטְהֵרִין, לֹא הִטְבִּילָה שְׂבָמִי מִקְנָה, וְהִיוּ טוֹבְלִין בְּזִלְזוּל בְּלֹא פְּוִנָה¹³. וּלְפִיכָּךְ גָּזְרוּ, שֶׁכָּל שָׂבָא רֵאשׁוֹ וְרֵבּוֹ בְּמִים שְׂאוּבִים אוּ שֶׁנִּפְלוּ עַל רֵאשׁוֹ וְרֵבּוֹ - נִטְמָא וְנִעְשָׂה כְּשֶׁנִּי לְטִמְאָה. אֲפֵלוּ טְהוֹר¹⁴ שְׂאִינוּ טְבוּל יוֹם, אִם נִפְלוּ עַל רֵאשׁוֹ וְרֵבּוֹ שְׁלֹשֶׁת לְגִין מִים שְׂאוּבִין אוּ שָׂבָא רֵאשׁוֹ וְרֵבּוֹ בְּמִים שְׂאוּבִין - הֲרִי זֶה כְּשֶׁנִּי לְטִמְאָה עַד שֶׁיִּטְבַּל. טְבַל - אֵינוֹ צָרִיךְ הָעֵרֵב שְׂמֵשׁ, מִפְּנֵי שֶׁעָקַר לְטִמְאָה זוֹ מִדְּבָרֶיהֶן. וְכֵן הָאוֹכֵל אֶכְלִין טִמְאִים וְהַשׁוֹתֶה מִשְׁקִין טִמְאִין וְטְבַל - אֵינוֹ צָרִיךְ הָעֵרֵב שְׂמֵשׁ. וְכֵן פְּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמִשְׁקִין - כִּינֹן שֶׁמִּטְבִּילֵן טְהוֹר, וְאִין צָרִיכֵן הָעֵרֵב שְׂמֵשׁ. מִפְּנֵי שֶׁטִּמְאוֹת אֵלוֹ עָקְרוּ מִדְּבָרֶיהֶן.

2) רוב הגוף בלי הראש. 3) ממים שנשאבו בכלים. פרטי דיניהם ראה בהלכות מקוואות. 4) לא נתברר אם גם בבא ראשו צריך שלושה הלוגין. ראה לקמן הלכה ד. 5) אבל אינו צריך הערב שמש, כמו שיתבאר לקמן. 6) של תרומה. 7) יש לתקן את התיבה "טמאים" ולגרוס "טימאים". 8) צריך להיות "ועשאן" וכן הגירסא בדפוס רומא (ר"מ). 9) נתבאר בפרק הקודם, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה (ראשון לטומאה). 10) הטעם מבואר בסוף הלכה זו. 11) טמאים שטבלו בו ביום וטרם שקעה השמש נקראים "טבולי יום". 12) מזהומים. בקיץ קשה היה למצוא בארץ ישראל בור שיש בו ארבעים סאה מים נקיים. 13) לא דקדקו לטבול כדין. 14) במשנה זבים שם נאמר: "הבא ראשו ורובו במים שאובים וטהור שנפלו על ראשו שלושה הלוגים מים שאובים", משינוי סגנון זה בין רישא לסיפא, הרישא אומרת "הבא" סתם והסיפא אומרת "וטהור שנפלו וכו'" למדו בתוספות שבת שם דיבור המתחיל וטהור, שטהור הבא ראשו ורובו במים שאובים לא נטמא, ודעת רבינו אינה כן ואינו מחלק בין טבול יום ובין טהור.

ב. מִי שֶׁנִּפְלוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה לְגִין מִים שְׂאוּבִין מִשְׁנֵי פְּלִים אוּ מִשְׁלֹשָׁה: אִם הִתְחִיל הַשְּׁנִי עַד שֶׁלֹּא פָּסַק הָרֵאשׁוֹן - מִצְטָרְפִין, וְאִם לֹא - אֵין מִצְטָרְפִין. נִפְלוּ מֵאַרְבַּעָה פְּלִים - אֵין מִצְטָרְפִים, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִתְחִיל זֶה עַד שֶׁלֹּא פָּסַק זֶה - הֲרִי זֶה טְהוֹר. נִפְלוּ עַל רֵאשׁוֹ אֶכְלֵ לֹא עַל רֵבּוֹ, אוּ שֶׁנִּפְלוּ עַל רֵבּוֹ וְלֹא עַל רֵאשׁוֹ, אוּ שֶׁנִּפְלוּ עַל רֵאשׁוֹ בְּלֶבֶד מְלֻמָּעָה וְעַל רֵבּוֹ נִפְלוּ מִן הַצַּד אוּ מְלֻמָּטָה - הֲרִי זֶה טְהוֹר, עַד שֶׁיִּפְלוּ עַל רֵאשׁוֹ וְעַל רֵבּוֹ הַסְּמוּךְ לְרֵאשׁוֹ כְּדָרְכּוֹ¹⁵. וְכֵן אִם בָּא רֵאשׁוֹ בְּמִים שְׂאוּבִין וְלֹא בָּא רֵבּוֹ, אוּ בָּא רֵבּוֹ וְלֹא בָּא רֵאשׁוֹ, אוּ שָׂבָא רֵאשׁוֹ בְּלֶבֶד וּבָא

~ נקודות משיחות קודש ~
"מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי הקדש - נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומה".
וממשיך בהלכה שלאח"כ וכן "רצועות התפילין עם התפילין... הרי אלו מטמאין את הידים. ובזה ישנו עניין תמוה לכאורה הדורש ביאור. מצינו שהכהנים הניחו תפילין בשעת העבודה, אמנם לא תפילין של יד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27) פרק ד מפסוק ז ואילך עד סוף הפרק, כל פרק ה וי"ט פסוקים הראשונים מפרק ו כתובים ארמית. (28) פרקים ב עד ז. (29) מה שנכתב בכתבי הקודש בלשון ארמית. (30) כתב עתיק מאוד ואמרו (בסנהדרין כא, ב) שבתחילה ניתנה התורה בכתב זה ובימי עזרא נשתנה ברוח הקודש לכתב אשורי, הוא הכתב שלנו.

ח. הפותב הלל³¹ ושמע³² לתינוק להתלמד בו, אף על פי שאינו רשאי³³ - הרי אלו מטמאין את הידים.

31) פרקי הלל שבספר תהלים (קיג-קיא). (32) פרשת שמע ישראל (דברים ו). (33) שאסור לכתוב פרשיות אלא ספרים שלמים (הלכות ספר תורה פרק ז הלכה י"ד).

ט. המשיחות³⁴ והרצועות שתפרן לספר³⁵, אף על פי שאינו רשאי לקמן³⁶ - כל זמן שהן מחברין לספר מטמאין את הידים.

34) חוטים. (35) תפר בהן את יריעות ספרי קודש. (36) שאין תופרים את הספרים אלא בגידים. [ויש מפרשים שתפרם לספר ממש על מנת לקשור בהם את הספר].

י. תיק של ספר ומטפחות ספרים בזמן שהן תפורות³⁷ - מטמאין את הידים. אבל הברכות, אף על פי שיש בהן מאותיות של שם ומענינים הרבה של תורה - אינן מטמאין את הידים.

(37) לספר.

יא. ספרי המינים³⁸ - אינן מטמאין את הידים. פרישת סוטה³⁹, הואיל ולמחיקה עומדת - אינה מטמאה את הידים.

38) כנראה הכוונה לכופרים בקדושתם של ספרי התנ"ך ומכל שכן אלה שכותבים לשם אלילים. (39) הפרשה בספר במדבר פרק ה, הנמחקת למים המאררים שמשקים את הסוטה, ויש בה יותר מן 85 אותיות.

פרק עשירי

1) יבאר הטעון הערב שמש מן התורה או מדברי סופרים. טבול יום מה פוסל. ומשקין היוצאים מכל המטמאים. אם שלישי שבתרומה ורביעי שבקודש מטמאים משקה או אוכל אחר. מה שהאדם למד מכל מה שהקדמנו למעלה.

א. כל המתטמא פאב מאבות הטמאות, בין אדם בין בלים - הרי הוא ראשון לטמאה, כמו שבארנו², עד שייטבל. טבל - הרי הוא פשוני לטמאה³ עד שיעריב שמשו. שנגמר: פמים יוכא וטמא עד הערב וטהר. הפתוב קרא לטבול יום טמא⁴.

2) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. (3) פסחים יד, א: "שמן שנפסל בטבול-יום, מאי הוי? שלישי". ומכאן שטבול-יום דינו כשני. (4) ומכאן שטמא מדאורייתא (שבת יד, ב).

ב. אחד טבול יום⁵ מטמאה חמורה, פגון שטבל

"שנאמר בבגדי כהונה על בשרו ולבשם, מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים ... לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת". אבל של ראש יכול להניח ואם רצה להניחם מניח (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י ה"ו). כמו"כ מצינו שקראו בספר-תורה במקדש גם בכל שבת שני וחמישי, שהרי סדר עבודת הכהנים היה גם תפילה וא"כ בשלמא בנוגע להנחת תפילין וקריאת התורה במקדש, כבר כתב הרמב"ם ש"אין טומאת ידים במקדש", אבל בפשטות הניחו תפילין גם מחוץ למקדש ועל-דרך-זה נגעו גם בכתבי הקודש בהיותם מחוץ למקדש וצריכים טבילה לקודש (במ' סאה) ולא רק נטילת ידים בעלמא, ולכאורה לא מצינו שכהן שנכנס למקדש היה חייב לטבול את ידיו (מלבד קידוש ידים ורגלים) מפני שנגע בתפילין חוץ למקדש. ודוחק לומר שהכהנים הניחו תפילין רק במקדש, שהרי לא מצינו שהיה להם מקום מיוחד בביהמ"ק עבור התפילין, ובפרט שתירוצו כזה לא יפתור את זה שלפחות פעם אחת הביאו את התפילין למקדש. ויש לברר ולמצוא האם היו צריכים להניח תפילין רק בהיותם בקודש, או שיש לומר שזה שלא גזרו טומאת ידים במקדש, מהני גם בנוגע לנגיעה בכתבי הקודש ותפילין מחוץ למקדש.

(על-פי "זין מלכות" ספר טהרה, סימן כ' מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(20) שהוא עצמו שני.

ו. רצועות תפילין עם התפילין²¹, וגליון שבספר²² שלמעלה ושלמטה²³ שבתחלה ושפסוף²⁴ כשהן מחברין לספר²⁵, וספר שנמחק ונשתיר בו שמנים וחמש אותיות, ומגלה שפתוב בה מן התורה שמנים וחמש אותיות, כפרשת יייהי בנסע הארץ²⁶ - הרי אלו מטמאין את הידים. ולא דברי תורה בלבד, אלא כל פתבי הקדש, אפלו שיר השירים וקהלת שהן דברי חכמה, מטמאין את הידים.

21) כשהן מחוברות לתפילין. (22) המקומות שנשארו ללא כתב. (23) וכל שכן הגליון שבין דף לדף. (24) שבתחילת הספר ובסופו. בכבא בתרא יג, ב אמרו שצריך להשאיר גליון בתחילת הספר ובסופו. (25) למעט הגליונות שנחתכו (שבת קטז, א). (26) בפרשה זו ישנן שמונים וחמש אותיות והוא ספר שלם בפני עצמו ולפיכך יריעה שכתוב בה 85 אותיות נתקדשה.

ז. תרגום שבעזרא²⁷ ושבעזרא²⁸ - הרי הוא מקלל פתבי הקדש. אבל תרגום²⁹ שפתבו עברית ועברית שפתבו תרגום, או שכתב פתבי הקדש בכתב עברי³⁰ - אינן מטמאין את הידים, עד שיהיו פתובים אשורית על העזר ובבדי.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פוסלים אחרים]. (13) יולדת, זב וזבה ומצורע מחוייבים להביא קרבנות אחר שטבלו והעריב שמשם, וכל זמן שלא הקריבו קרבנותיהם נקראים "מחוסרי כפרה" (ראה הלכות משכב ומושב פ"ה ה"ד, בהערות והשלמות). והמדובר במחוסרי כיפורים שאינו טבול-יום, אבל לפני הערב שמש דינו כראשון לגבי קודש. [בדפוס רומא (ר"מ) חסרה כל פיסקא זו של דין מחוסר כיפורים. ונראה שמחקה מפני שהיא נראית סותרת את דברי רבינו בהלכות משכב ומושב שם. אולם פירושינו כאן ושם - מסלקים את הסתירה]. (14) צורה סגנונית ערבית, והכוונה היא חזיון השלילה, כאילו אמר: לא ימצא לעולם. ראה הלכות יסודי התורה פ"א ה"א.

ד. כָּל הַמְטַמְּאִין¹⁵, בֵּין חֲמוּרִין בֵּין קָלִין¹⁶, מְשַׁקֵּין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן, כְּגוֹן רֶקֶן וּמִימֵי רִגְלֵיהֶן - הֲרִי הֵן כְּמִשְׁקֵין שְׁנֵגְעוּ בָהֶן. אֵלוּ וְאֵלוּ רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה, כְּמוֹ שֶׁבִּארְנוּ. חוּץ מִזֶּב וּחֲבָרִי¹⁷, שֶׁמִּשְׁקֵין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן - אֵב טִמְאָה, וּמִשְׁקֵין שֶׁהִזְבּ וּחֲבָרִי נֹגְעִין בָּהֶן - תַּחֲלָה. אֲפֹלוּ אוֹכֵל אֶכְלִין טִמְאִין אוֹ שׁוֹתֵה מִשְׁקֵין טִמְאִין, הַמִּשְׁקֵין הַיּוֹצֵאִין מִמֶּנּוּ קִדְּם שְׁיִטְבֵּל - כְּמוֹ הַמִּשְׁקֵין שְׁנֵגְעוּ בָהֶן, שֶׁהֵן תַּחֲלָה¹⁸. וְכֵן טְבוּל יוֹם, מִשְׁקֵין הַיּוֹצֵאִין מִמֶּנּוּ - כְּמִשְׁקֵין שֶׁהוּא נֹגְעַ בָּהֶן, שְׁאֵין מְטַמְּאִין אַחֲרֵים כְּלָל¹⁹; אֶלָּא אִם נִגְעוּ²⁰ בְּמִשְׁקָה חֲלִין - הֲרִי הֵן טְהוּרִין, וְאִם נִגְעַ בְּמִשְׁקָה קִדְּשׁ - תְּרוּמָה - הֲרִי הֵן שְׁלִישִׁי, וְאִם נִגְעַ בְּמִשְׁקָה קִדְּשׁ - הֲרִי הֵן רְבִיעִי.

(15) טבול-יום פ"ב מ"א. (16) בחולין פח, א פירשו: קלין - שרץ; חמורין - זב. (17) זבה, נדה, יולדת ומצורע. (18) אף-על-פי שטומאתם גזירת חכמים. לדעת רבינו, מה שאמרו שם "קלין - שרץ", הכוונה משרץ ולמטה, למעט מת, שמקומו בין החמורים, אבל גם טמאים מדרבנן בכלל. (19) אבל פוסלים תרומה וקודש, כמבואר לקמן. ואפילו אם נגע במשקין או אוכלין של תרומה ונעשו שלישי, אין אוכלים אלו פוסלים את הקודש, ואף-על-פי ששלישי לטומאה עושה רביעי בקודש. ונראה להסביר טעמו, מפני שאילו נגע טבול יום בקודש, היה עושהו רביעי שאינו פוסל קודש אחר בניגעתו, אין הדבר מתקבל על הדעת בנגע בתרומה שתפסול את הקודש. ואין לדמות זה לאותם הדברים שהומלץ עליהם במשנה (פרה פ"ח): "מטמאין לא טימוני - ואתה טימתני". (20) טבול-יום.

ה. וְעֵתָה יִתְבָּאֵר לָךְ²¹, שְׁאֵין שְׁלִישִׁי שֶׁבְּתְרוּמָה וְלֹא רְבִיעִי שֶׁבְּקִדְּשׁ מְטַמְּא מִשְׁקָה אַחֲרָי²² אוֹ אֶכְלֵ אַחֲרָי, וְאֵין צָרִיף לֹמַר שְׁאֵין מְטַמְּאִין כְּלָים. לְפִיכָךְ, קִדְּרָה שְׁמִלָּא מִשְׁקֵין²³ וְנִגְעַ בָּהֶן²⁴ טְבוּל יוֹם: אִם הִיא מִשְׁקָה חֲלִין - הַפֵּל טְהוּר, וְאִם הִיא מִשְׁקָה תְּרוּמָה - הַמִּשְׁקֵין פְּסוּלִין וְהַקִּדְּרָה טְהוּרָה. וְאִם הִיא יָדִיו טְמֵאוֹת²⁵ - הַמִּשְׁקָה טְמֵא²⁶, בֵּין מִשְׁקָה תְּרוּמָה בֵּין מִשְׁקָה חֲלִין. וְזֶה חֲמֹר בְּיָדִים מִבְּטָבוּל יוֹם²⁷. וְחֲמֹר

מְזִיבוֹת מְטַמְּאֵת מֵת וְצָרְעַת²⁸, וְאֶחָד טְבוּל יוֹם מְטַמְּאֵת שְׂרָץ²⁹ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כָּל הַטְּעוֹן הָעֶרֶב שְׁמֵשׁ, בֵּין אָדָם בֵּין כְּלָים, בֵּין מְדַבְּרֵי תוֹרָה בֵּין מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים* - הֲרִי הוּא כְּשֵׁנִי לְטִמְאָה עַד שְׁיַעֲרִיב שְׁמֵשׁוֹ.

(5) תוספתא טהרות פ"א ה"ג. (6) כל אלה טומאה חמורה הם, והאדם הוא אב הטומאה. (7) טומאה קלה, שהאדם הוא ראשון לטומאה. (8) רבינו מגדיר בכמה מקומות במונח "דברי סופרים", דברים שלא נכתבו בתורה שבכתב בפירושו, ואף-על-פי שהם מדאורייתא (ראה פיה"מ כלים פ"ז מ"ב, כסף-משנה הלכות אישות פ"א ה"ד, ויד מלאכי כללי רמב"ם אות 1). ונראה שגם כאן התכוון לטומאות של תורה שאינן כתובות בפירושו, כגון כל הטומאות מהדרשה של "חרב הרי הוא כחלל", [ראה הלכות טומאת מת פ"ה ה"ג. ושם בהלכה ה, כותב רבינו בפירושו: ואף-על-פי שהן דברי קבלה, אינן דברי תורה]. אבל בטומאות שהן מדרבנן ממש, הטבילה לבדה מטהרת בלי הערב שמש, כמו ששינוי (פרה פ"א מ"ה): "כל הטעון ביאת מים (טבילה) מדברי סופרים. . . לאחור ביאתו (לאחר שטבל) מותר בכלן (חולין, תרומה וקודש)". והמשנה מתכוונת לטמאות של דבריהם ממש. [אמנם גם במשנה מצאנו שקראו "דברי סופרים" לדינים שהם מן התורה ולא נכתבו במקרא, כגון: חמורים דברי סופרים מדברי תורה (סנהדרין פח, ב), אבל מקרים נדירים הם].

ג. טְבוּל יוֹם⁹ פּוֹסֵל¹⁰ אֶכְלֵי תְּרוּמָה וּמִשְׁקָה תְּרוּמָה, וְאֶכְלֵי הַקִּדְּשׁ וּמִשְׁקָה הַקִּדְּשׁ, פּוֹסֵל הַכֹּל¹¹. יִצְדַּק? טְבוּל יוֹם שְׁנֵגְעַ בְּאֶכְלִין שֶׁל תְּרוּמָה - עֲשָׂאן שְׁלִישִׁי לְטִמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׁנִי. וְכֵן אִם נִגְעַ בְּמִשְׁקֵין שֶׁל תְּרוּמָה - טִמְאִין, וְהֲרִי הֵן שְׁלִישִׁי¹² לְטִמְאָה. נִגְעַ טְבוּל יוֹם בְּמִשְׁקֵין שֶׁל קִדְּשׁ - טִמְאֵן, וְהֲרִי הֵן רְבִיעִי לְטִמְאָה. וְכֵן אִם נִגְעַ בְּאֶכְלֵי הַקִּדְּשׁ - עֲשָׂאן רְבִיעִי. אֲבָל אִם נִגְעַ בְּאֶכְלֵי חֲלִין וּמִשְׁקָה חֲלִין - הֲרִי הֵן טְהוּרִין. וְדִין מְחַסֵּר כְּפוּרִים¹³ וְטְבוּל יוֹם בְּנִגְיַעַת הַקִּדְּשׁ אֶחָד הוּא. הֲרִי נִתְבָּאֵר לָךְ מִכָּל אֵלוּ הַדְּבָרִים, שְׁאֵין שָׁם¹⁴ מִשְׁקֵין שְׁנִיּוֹת לְעוֹלָם, אֶלָּא הַמִּשְׁקֵין תַּחֲלָה לְעוֹלָם; חוּץ מִמִּשְׁקֵין שְׁנֵגְעַ בָּהֶן טְבוּל יוֹם, שֶׁהֵן שְׁלִישִׁי אִם הִיוּ תְּרוּמָה, אוֹ רְבִיעִי אִם הִיוּ קִדְּשׁ.

(9) פרה פ"א מ"ה. (10) כל מקום שנאמר "פסול", הכוונה שהדבר עצמו נטמא, אבל אינו מטמא אחרים (לקמן פ"א ה"א). (11) ואינו מטמא, אף-על-פי שטבול-יום הוא כשני (למעלה ה"א), ושני מטמא את הקודש להיות שלישי, ושלישי עושה רביעי בקודש. כחכמים במעילה ת, ב. ונתפרש שם טעמו, מכיוון שטבל - טומאתו קלושה ואין כוחה יפה לטמא אלא לפסול. (12) בניגוד לכלל שבידינו: כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (שם). [בהלכה זו משתמש רבינו במונחים "טמאים" "טימאים", במקום "פסולים" "פוסלים", אלא שהוא מבאר מיד שאינם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. הַאֲכִילִים לֹא יִהְיוּ אֶב טִמְאָה לְעוֹלָם, לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵיהֶם. וְיִהְיוּ רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי מִדְּבָרֵי תוֹרָה. שֶׁהָאָדָם אוֹ הַכֶּלִי שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה, אִם נִגְע בְּאֶכָל - עֲשָׂאָהוּ שֵׁנִי³⁷. וְהָאֲכִילִין יִהְיוּ שְׁלִישִׁי³⁸ וְרִבְעִיעִי³⁹ לְטִמְאָה מִדְּבָרֵיהֶן בְּלִבָּד⁴⁰.

בְּטָבוֹל יוֹם מִפְּיָדִים טִמְאוֹת: שֶׁסֶפֶק טָבוֹל יוֹם - פּוֹסֵל מִסֶּפֶק²⁸, וּסֶפֶק הַיָּדִים - טָהוֹר, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר²⁹.

(21) טהרות פ"ב מ"ג, ד' וה'. (22) הסגנון אינו מדוייק, שהרי שלישי שבתרומה מטמא משקין של קודש, כמבואר במשנה ו שם, וכן פסק רבינו לקמן פי"א ה"ח. ורבינו התכוון לדומה לה בדרגת הקדושה, כגון תרומה. או הכוונה לנגעו טבול-יום. (23) טבול-יום פ"ב מ"ב. (24) במה שבתוכה. (25) מגזירת ידיים (ראה למעלה פ"ח ה"ח). (26) אבל הקדירה טהורה. [דעת רבינו שמשקין שנגעו בידיים - אינם מטמאים כלים. ומה שאמרו במשנתנו "הכל טמא", מפרש רבינו שם בין חולין ובין תרומה. ודעת הר"ש משנן שכן מטמאין, ומפרש "הכל טמא" היינו המשקין והקדירה]. (27) שידיים מטמאות משקה חולין, וטבול-יום אינו מטמא. (28) משנה זבים פרק ב, ב. וראה לקמן פי"ג ה"ט. (29) לקמן פי"ד ה"א.

(37) מן התורה. ודווקא אדם או כלי, אבל אוכל ראשון שנגע באוכל - לא טימאהו מן התורה אלא מגזירת חכמים, ולפיכך דייק רבינו וכתב: שהאדם או הכלי (ראה למעלה פ"ז ה"א). (38) תרומה וקודש. (39) בקודש. (40) וכן כתב בסוף הפרק גבי טבול-יום שפוסל מדבריהם. ודבריו אלה נראים נוגדים דברי עצמו בפרק יא ה"ג וה"ד, שלמד שלישי מן הכתוב ורביעי מקל-וחומר, ומקור דבריו שם בברייתא פסחים יח, ב: "למדנו שלישי בקודש מן התורה, ורביעי מקל-וחומר" [ראה צ"ח פסחים בסוגיא ר' חנינא סגן הכהנים אות סט, ומנחת-חנינון מצוה קמה, וראה בכיורנו לקמן בפ"א].

ו. אַחַד טָהוֹר שֶׁהָיוּ יָדָיו טִמְאוֹת אוֹ³⁰ טָבוֹל יוֹם שִׁדְיוֹ טִמְאוֹת³¹ - הָרִי זֶה מִטְמֵא מִשְׁקָה חֲלִין וְעוֹשֶׂה אוֹתָן תַּחֲלָה לְטִמְא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין, כְּמוֹ שִׁבְאָרְנוּ³². וּמֵאֲחֵר שֶׁמִּשְׁקָה שִׁצָּא מִטָּבוֹל יוֹם - כְּמִשְׁקִין שֶׁנִּגַּע בָּהֶן, טָבוֹל יוֹם שֶׁנִּפְלַ מְרָקוֹ אוֹ מִימֵי רִגְלָיו עַל כֶּבֶר שֶׁל תְּרוּמָה - הָרִי זֶה טָהוֹר³³, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמִשְׁקִין שֶׁנִּגַּע בָּהֶן.

י. הַמִּשְׁקִין יִהְיוּ אֶב טִמְאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה, כְּגוֹן מִי חֲטָאת וְרֵק הַזֵּב וּמִימֵי רִגְלָיו. וְיִהְיוּ רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה, כְּגוֹן שֶׁנִּגְעוּ בְּאֶב מֵאֲבוֹת הַטִּמְאוֹת. וְכֵן אִם נִגְעוּ הַמִּשְׁקִין בְּוֹלַד הַטִּמְאָה, בֵּין אָדָם בֵּין בְּלִים - נִטְמָאוּ מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְהָרִי הֵן כְּרֵאשׁוֹן לְטִמְאָה לְטִמְא אַחֵרִים מִדְּבָרֵיהֶן⁴¹. וְכֵן אִם נִגְעוּ בְּשֵׁנִי, בֵּין אָדָם בֵּין בְּלִים בֵּין בְּאֲכָלִין - נִעֲשֶׂה רֵאשׁוֹן לְטִמְא אַחֵרִים מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שִׁבְאָרְנוּ⁴². וְיִהְיוּ⁴³ הַמִּשְׁקִין שְׁלִישִׁי וְרִבְעִי מִדְּבָרֵיהֶם. כִּיצַד? אִם נִגַּע טָבוֹל יוֹם בְּמִשְׁקָה תְּרוּמָה - עֲשָׂאָהוּ שְׁלִישִׁי, וְאִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ - עֲשָׂאָהוּ רִבְעִי. וְאִין אֶתָּה מוֹצֵא מִשְׁקִין שְׁנִיּוֹת לְעוֹלָם, וְלֹא מִשְׁקָה שֶׁאִינוּ תַּחֲלָה⁴⁴, חוּץ מִמִּשְׁקָה טָבוֹל יוֹם⁴⁵ אוֹ מִחֲסֵר כְּפוּרִים בְּקֹדֶשׁ, כְּמוֹ שִׁבְאָרְנוּ, שֶׁהוּא⁴⁶ פּוֹסֵל מִדְּבָרֵיהֶם⁴⁷ וְאִינוּ מִטְמֵא.

(30) בין . . . ובין. (31) מגזירת ידיים. (32) למעלה פ"ח ה"י. (33) משנה, נדה עא, ב.

ז. מִכָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים³⁴ שֶׁהִקְדַּמְנוּ לְבָאָרֶם אֶתָּה לְמַד, שֶׁהָאָדָם יִהְיֶה אֶב לְטִמְאָה וְיִהְיֶה רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה. וְלְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה הָאָדָם שְׁנִי אֲלָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְהוּא הָאוֹכֵל אֲכָלִין טִמְאִים אוֹ הַשׁוֹתֶה מִשְׁקִין טִמְאִין אוֹ הַבָּא רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ בְּמִים שְׂאוּבִין, שֶׁכֵּל אֵלוֹ כְּשֵׁנִי לְטִמְאָה מִדְּבָרֵיהֶם. וְכֵן שְׂאָר כָּל הַבְּלִים חוּץ מִכָּל חֵרֶס³⁵ יִהְיוּ אֶב טִמְאָה וְיִהְיוּ רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה. וְלֹא יִהְיֶה הַכֶּלִי לְעוֹלָם שְׁנִי לְטִמְאָה אֲלָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. שְׂאֵם יִטְמָא בְּמִשְׁקִין טִמְאִים - יִהְיֶה שְׁנִי מִדְּבָרֵיהֶן, כְּמוֹ שִׁבְאָרְנוּ.

(41) נתבאר למעלה פ"ז ה"ה. וראה שם ה"א. (42) שם. (43) ויש גם אפשרות שיהיו. (44) שיהיו שלישי או רביעי. (45) הסגנון מסובך קצת, וכוונתו ברורה: שניות לא יהיו לעולם. אבל שלא יהיו תחילה, יש אפשרות - כגון נגיעת טבול-יום. (46) טבול-יום. (47) ראה מה שכתבנו בסוף ה"ט.

פְּרָק אַחַר עֲשָׂרִי

1) יבאר כל מקום שנאמר באוכלין "פסול" - מה דינו. אם שני עושה שלישי בחולין ואם שלישי עושה רביעי בתרומה או רביעי וחמישי בקודש וכו'. ודין בשר תאוה אם מטמא הקודש ופוסל התרומה. וחיבורי אוכלין ע"י משקין אם הם חיבור. שני שבחולין ושלישי שבתרומה ורביעי שבקודש מה פוסלים. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או חולין שנעשו על טהרת תרומה. כל קודש האמור בענין אוכלין ומשקין. כל דבר שוודאי מטמא את החולין מן התורה.

(34) ראה הלכות טומאת מת פ"ה. (35) שאינו אב הטומאה לעולם, ואפילו אם נגע במת. ראה הלכה ח.

ח. כְּבֶר בְּאָרְנוּ³⁶, שֶׁכֵּל חֵרֶס לֹא יִהְיֶה אֶב טִמְאָה לְעוֹלָם, לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וְיִהְיֶה רֵאשׁוֹן לְטִמְאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְשֵׁנִי מִדְּבָרֵיהֶן, אִם נִטְמָא בְּמִשְׁקִין, כְּשֶׂאָר הַבְּלִים. וְלֹא יִהְיֶה הָאָדָם וְלֹא הַבְּלִים שְׁלִישִׁי וְלֹא רִבְעִי לְעוֹלָם, לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

א. כָּל מְקוֹם² שֶׁנִּאֲמַר בְּאֲכָלִין פְּסוּל - הוּא שִׁיחָהּ

(36) שם ה"ח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקדש¹⁷, ואינו פוסל את התרומה. ויראה לי, שלא גזרו עליו אלא פדי שלא יערכוהו עם פשר הקדש ויבואו לטעות ולשגוג בו, וידמו שהבשר זה¹⁸ הוא חל והוא קדש¹⁹ ויאכלנו בטמאה.

האכל עצמו טמא, ולא יטמא אכל אחר; אלא אם נגע באכל אחר - הרי הוא טהור.

(2) טהרות פ"ב מ"גו.

(15) בשר חולין נקרא "בשר תאוה", מלשון הכתוב (דברים יב, כ): כי תאוה נפשך לאכול בשר. (16) תוספתא, נדה פ"ט ה"י. (17) פירוש - פוסל (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (18) בשר הקודש. (19) והרי הוא קודש.

ב. הראשון שבחלין³ - טמא ומטמא. השני - פסול ולא מטמא. ואין שני עושה שלישי בחלין⁴. מניין לאכל שני שהוא פוסל בחלין? שנאמר: וכלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא⁵. נמצא השרץ אב, וכלי חרס שנפל השרץ לאורו ראשון, והאכל שבפלי שני והרי הוא אומר יטמא וכן שרץ⁶ שנפל לאור התנור⁷ - הפת שניה, שהתנור ראשון.

ו. חבורי אכלין²⁰ על ידי משקין²¹ - הרי הן חבור לטמא טמאת אכלין²². והדבר ספק, אם חשוכים כגוף אחד למנות בהן ראשון ושני ושלישי²³, או חושבים זה האכל שנגעה בו הטמאה ראשון, והאכל המחבר לו שני.

(3) שם. (4) שם. (5) במה דברים אמורים, ששני בחולין פסול מן התורה? כשנגע בכלי או באדם שהוא ראשון או אב, אבל אוכל ראשון אינו פוסל את השני מן התורה אלא מדרבנן (למעלה פ"ז ה"א). (6) לא נתבאר מה זה מוסף על האמור למעלה. (7) התנורים בתקופת המשנה היו של חרס.

(20) איבעיא בזבחים קה, ב. (21) שתי חתיכות אוכלין, וביניהם משקה הנוגע בשניהם. (22) אם נגעה טומאה באחד מהם - נטמא גם השני (כך מפרש רבינו האיבעיא שם, ולא כפירוש רש"י). (23) פירוש, הדבר ספק אם שניהם כגוף אחד ממש גם לענין מנין דרגות הטומאה, ואם נגעה נבילה בחתיכה אחת נעשתה גם השניה ראשון לטומאה ועושה שני.

ג. הראשון⁸ והשני שבתרומה - טמאים ומטמאים⁹. השלישי - פסול ולא מטמא. ואין שלישי עושה רביעי בתרומה. מניין לאכל שלישי שהוא פוסל¹⁰ בתרומה? שנאמר: ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים. נמצא טבול יום אסור בתרומה עד שיעריב שמשו¹¹, ואם נגע בה - פסלה, וטבול יום כשני לטמאה הוא. הא למדת, שהשני עושה שלישי בתרומה.

ז. השני שבחלין²⁴ פוסל אכלי תרומה ועושה אותן שלישי. ואם נגע במשקה חלין - טמא²⁵. ואין צריך לומר, אם נגע במשקה תרומה או במשקה קדש, שהוא מטמא את הכל.

(8) טהרות, שם. (9) השני פוסל אוכלין ואינו מטמא, ונקט לשון "מטמא" מפני שהוא מטמא משקין. (10) צ"ל פסול. (11) יבמות עד, ב.

(24) טהרות פ"ב מ"ו. (25) נעשו ראשון. נתבאר כבר כמה פעמים, שכל הפוסל את התרומה - מטמא משקין להיות תחילה.

ח. השלישי שבתרומה²⁶ שנגע באכלי קדש - פסול ונעשו רביעי. ואם נגע במשקה הקדש - טמא²⁷ ונעשו תחלה²⁷. אבל אם נגע שלישי שבתרומה במשקה תרומה - הרי הוא טהור²⁸. וכן רביעי שבקדש, אם נגע במשקה קדש - הרי זה טהור.

ד. הראשון¹² והשני והשלישי בקדש - טמאין ומטמאין¹³. הרביעי - פסול ואינו מטמא. ואין רביעי עושה חמישי לעולם. ומניין לשלישי בקדש שהוא טמא? שנאמר: והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל; וכבר קרא הכתוב לשני טמא, שנאמר: כל אשר בתוכו יטמא. הא למדת, שבשר הקדש שנגע בשני - נטמא וישרף. ומניין לרביעי בקדש שהוא פסול? מקל והמר¹⁴: ומה מחסר פפורים, שהוא מתר בתרומה, אסור בקדש עד שיביא כפרתו; השלישי, שהוא פסול בתרומה, אינו דין שיעשה רביעי בקדש? אבל החמישי טהור.

(26) שם. (27) שכל משקה שנטמא הוא ראשון (ראה למעלה פ"י ה"י). (28) שאין רביעי בתרומה.

ט. חלין שנגעשו על טהרת תרומה²⁹ - השלישי שבהן פסול בתרומה³⁰, ואם נגע³¹ בקדש - אינו עושהו רביעי³², ואפלו משקה קדש אינו פוסל. וחלין שנגעשו על טהרת הקדש - השלישי שבהן טהור בחלין³³.

(12) טהרות, שם. (13) ראה הערה ת. (14) פסחים יח, ב.

(29) נזהרו לעשותן בטהרה כמו בעשיית תרומה. (30) הלכה פסוקה היא בחולין דף לג ולד, שחולין שנעשו על טהרת תרומה דינם כתרומה. (31) המשקה.

ה. בשר תאוה¹⁵, אף על פי שהוא טהור, גזרו עליו¹⁶ שיהיה כשלישי לטמאה: מטמא את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

43) מימרא של עולא, חולין לד, ב. (44) ואינו צריך הערב שמש. (45) זבחים צט, ב: "באכילה עבד (עשו) רבנן מעלה (טהרה מסוג גבוה), בנגיעה לא עביר רבנן מעלה". (46) טהרות פ"ב מ"א: "והשלישי נאכל בנויד הדמע", פירוש, בתבשיל שנתערבה בו תרומה. ובחולין שם אמרו, שמדובר כשאין בתבשיל כזית תרומה בכדי אכילת פרס, ומכאן המקור להלכה זו.

יב. האוכל⁴⁷ שלישי שבתרומה או של חלין שנעשו על טהרת התרומה, אף על פי שהוא טהור לנגיעת תרומה - הרי הוא פשוט לענין קדש⁴⁸; שטהרת תרומה טמאה היא אצל הקדש⁴⁹. אבל האוכל שלישי שבחלין שנעשו על טהרת הקדש - הרי הוא טהור⁵⁰; שאין לה דבר שעושה רביעי בקדש אלא קדש מקדש⁵¹ בלבד.

47) שם מ"ב כרבי יהושע. כדי להסביר הלכה זו, עלינו לבאר מתחילה את דברי רבי יהושע במשנה שם על-פי פירושו של רבינו. שנינו שם: "רבי יהושע אומר, אוכל אוכל ראשון ואוכל שני - שני, שלישי - שני לקודש ולא שני לתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה". פירוש, אדם שאכל דבר מאכל שהוא ראשון לטומאה או שני לטומאה, נעשה גופו שני לטומאה ואסור לאכול תרומה וקודש, ואם נגע בתרומה - נפסלה, ואם נגע בקודש - נטמאה. אם אכל דבר שהוא שלישי לטומאה, נעשה גופו שני לענין קודש, ואם נגע בקודש עשהו שלישי, אבל לענין תרומה אינו שני אלא שלישי ואסור לאכול תרומה, כמו שנבאר בהלכה הקודמת, ומותר לנגוע בה. ומסיים רבי יהושע, שכל זה אמור בחולין שנעשו על טהרת תרומה. ומבאר רבינו שם, שהוא-הדין בתרומה ממש. ולתוספת ביאור ייאמר, שרבי יהושע משמיענו ריבוחא, שאפילו בשלישי שבחולין שנעשו על טהרת תרומה גם-כן עושים שני לקודש. ורבינו מוסיף כאן ריבוחא, שאפילו אם אכל שלישי של תרומה, שהיא פסולה מן הדין, אף-על-פי-כן מותר בנגיעת תרומה. מתוך ביאור זה מוסברים דברי רבינו מאליהם. ראה בהערה הבאה. (48) משמע שהוא עושה שלישי וזה עושה רביעי, ואין כל הבדל בזה בין תרומה ממש ובין חולין על טהרת תרומה. [בפירושו למ"ו שם בדין נגיעה, מחלק רבינו בין שני אלה ואומר, שחולין על טהרת תרומה אינם עושים רביעי בקודש (וכן פסק למעלה ה"ט). ואילו כאן באוכל לא חילק. ונראה טעמו, שבאוכל החמירו חכמים ונתנו עליו טומאה חמורה יותר מטומאת הדבר שאכל, הרחיבו גזירתם גם על חולין בטהרת תרומה, מה-שאינ-כן בנגיעה]. (49) בחולין לה, א - אמר רבי יצחק בר שמואל בר מרתא, האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקודש, טהור לאכול בקודש, שאין לה דבר שעושה רביעי בקודש אלא קודש מקודש (פירוש, קדושת גופו ממש) בלבד. והקשו עליו מהמשנה שהבאנו למעלה: "שלישי שני לקודש ולא שני לתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה" והרי חולין אלה אינם קודש מקודש, ועושים

(32) טהרות פ"ב מ"ו, ראה פירוש המשנה שם. (33) חולין לג, ב - לפי דעת רבי יהושע. בטהרות שם קובע רבינו, שכל מקום שנאמר בו חולין שנעשו על טהרת הקודש הם כקודש, הכוונה לפי שיטת משנה ראשונה בנדה ע"א, ב - שטבול יום אסור לנגוע במים שהוכנו לשטוף בהם את הפסח, אבל משנה אחרונה מתירה לנגוע מפני שטבול יום הוא כשני, ואינו פוסל את המים שהם חולין, ואף-על-פי שנעשו על טהרת הקודש. וכן כתב גם בפירושו לחגיגה יח, ב. ופסק כאן כמשנה אחרונה. ולמה החמירו בחולין שנעשו על טהרת תרומה יותר משנעשו על טהרת הקודש? מפני שכהנים רגילים לאכול גם חולין בטהרת תרומה, ולפיכך חלה על חולין אלה קדושת תרומה, מה-שאינ-כן בטהרת הקודש, שרק יחידים נוהגים שמירה קפדנית זו, בטלה דעתם ולא חלה כל קדושה על אותם החולין (רש"י חולין, שם).

י. האוכל רביעי שבקדש - אסור לו לאכול את הקדש³⁴, ומתיר לגע בקדש ואינו פוסל³⁵. אפילו תבשיל³⁶ שנותר בו הקדש ואין בו³⁷ פזית בכדי אכילת פרס³⁸ - הרי זה לא יאכל³⁹ ברביעי של קדש⁴⁰, אלא בחמישי⁴¹, שהוא טהור כמו שבאנו⁴².

34) גזרו חכמים שאדם האוכל יהיה טמא כטומאת המאכל, ואע"פ שהמאכל אינו מטמא אוכלין בנגיעה (חולין לד, א) ואסור לו לאכול קודש. [שם מדובר בשלישי לענין תרומה (ראה הלכה הבאה) ורבינו למד מתרומה לקודש, כשם ששלישי בתרומה פוסל את האוכלו לאכול בתרומה, אע"פ שאינו פוסל תרומה בנגיעה, כך גם ברביעי בקודש]. (35) שרביעי אינו עושה חמישי. (36) של חולין או תרומה. (37) בקודש. (38) פרס הוא חצי ככר לחם ששיעורו שש ביצים. וכזית בכדי אכילת פרס - פירוש, שנתערב כזית (כחצי ביצה) קודש בחמשה כזיתים של התבשיל, וביחד הם ששה (ויש אומרים: כזית בששה כזיתים). (39) אף-על-פי שבדינים אחרים אינו נידון כאילו הוא בעין. (40) פירוש, אדם שאכל רביעי של קודש, לא יאכל תערובת זו. (41) הוא-הדין שמתיר לאוכלו בלי כל תערובת. רבינו מפרש מה ששנינו: "והחמישי נאכל בנויד הקודש", הכוונה למעט רביעי שאינו נאכל אפילו בתערובת, אבל אינו ממעט חמישי בלי תערובת. וכאן נקט - כדרכו - לשון המשנה. (42) למעלה ה"ד.

יא. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או של חלין שנעשו על טהרת תרומה - הרי זה אסור לאכול את התרומה⁴³ עד שיטבול⁴⁴, ומתיר לגע בתרומה⁴⁵ והרי היא טהורה. באכילה עשו מעלה, בנגיעה לא עשו מעלה. במה דברים אמורים? בתרומה עצמה; אבל תבשיל שנותר בה בו תרומה, אם אין שם פזית בכדי אכילת פרס - הרי זה מתיר לאכול מאותו תבשיל⁴⁶ כדרך שמתיר לגע בתרומה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש א' מרחשון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. הַחֲלָה⁶⁴ וְהַפְּרוּרִים⁶⁵ וְתִשְׁלוּמֵי תְרוּמָה⁶⁶ [וְחֻמְשָׁה] - הֲרִי הֵן פְּתוּמָה⁶⁷.

64) שמפרישים מן העיסה (במדבר טו, כ). 65) פירות העץ והאדמה הראשונים (דברים כו, ב). 66) זר (לא כהן) שאכל תרומה, מחוייב לשלם לכהן את מחירה עם תוספת חומש המחיר. 67) חלה עליהם קדושת תרומה לכל דבר. תוספתא שם ה"ה.

טו. הַטְּבֵלָה⁶⁸ וְהַמְדַמְעֵי⁶⁹ וְגִדּוּלֵי תְרוּמָה⁷⁰, וּמַעְשֵׂר שְׁנֵי וְרֵאשׁוֹן⁷¹, וְעֵסֶה הַטְּבוּלָה לְחֲלָה⁷² - הֲרִי הֵן פְּחֻלִין⁷³, וְהֵרֵאשׁוֹן טָמֵא בְּהֵן, וְהֵשְׁנֵי פְּסוּל, וְאִין בְּהֵן שְׁלִישִׁי.

68) תבואה ופירות ארץ ישראל לפני הפרשת תרומות ומעשרות. 69) תרומה שנתעברה בחולין ואין בחולין פי מאה. מן התורה בטלה התרומה ברוב חולין, וחכמים גזרו שלא תיבטל אלא במאה. 70) תרומה שנזרעה והצמיחה תבואה, התבואה החדשה אסורה מגזירת חכמים (שבת ז', ב). 71) מצוה מן התורה להפריש שתי מעשרות מגידולי קרקע האמורים למעלה, מעשר ראשון ניתן ללוויים, ומעשר שני מעלים לירושלים ונאכל שם בטהרה לכל אדם מישראל. 72) לפני הפרשת חלתה. 73) טבל, גידולין ומעשרות, נשנו בתוספתא שם. וטבול לחלה, נאמר בסוטה ל, ב בלשון שני.

טז. כֹּל דְּבָרָא⁷⁴ שְׁוֹדָאוֹ⁷⁵ מִטְּמֵא אֵת הַחֲלִין מִן הַתּוֹרָה - גְּזֵרוּ עַל סַפְקוֹ בְּחֻלִין הַטְּבוּלִין לְחֲלָה שְׁתַּעֲשֶׂה אוֹתָהּ הָעֵסֶה בְּטָהֳרָה. וּמִפְּרִישִׁים מְמַנָּה חֲלָה, וְחֲלָתָה תְלוּיָהּ, לֹא נֶאֱכָלָתָ⁷⁶ וְלֹא נִשְׂרַפְתָּ⁷⁷.

74) נדה ז, א. מסקנת אביי. 75) אם טומאתו וגם נגיעתו ודאי. 76) שאסור לאכול חלה טמאה כמו תרומה טמאה. 77) שמא היא טהורה, ואסור לאבד בידיים תרומה וחלה טהורה.

~ שבת קודש א' מרחשון ~

פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר

1) יבאר שאחת עשרה מעלות עשו חכמים לקודש על התרומה.

א. אַחַת עֶשְׂרֵה מַעְלוֹת? עָשׂוּ חֲכָמִים לְקֹדֶשׁ עַל הַתְּרוּמָה, וְאֵלוֹ הֵן: יֵשׁ לְאָדָם לְהַטְבִּיל פְּלִים בְּתוֹךְ פְּלִים³ לְתְרוּמָה, אֲכָל לֹא לְקֹדֶשׁ. גְּזֵרָה שְׁמָא יִהְיֶה פִי הַכְּלִי צָר וְלֹא יִהְיֶה בּוֹ פְּשׁוּפֶרֶת הַנּוֹד⁴, וְנִמְצָאוּ הַפְּלִים שְׁבָתוֹכוֹ כְּאֵלוֹ טְבֵלוֹ בְּמִים שְׁפַכְלִי, לֹא בְּמִקְוָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? פְּשָׁהֵיהּ הַפְּלִי הַגָּדוֹל שְׁנֵי שְׁבָתוֹכוֹ הַפְּלִים הַטְּמֵאִין טְהוֹר; אֲכָל אִם הִיא טְמֵא - מִתּוֹךְ שְׁעָלָתָהּ לֹא טְבִילָה, עָלָתָה טְבִילָה לְפִלִים שְׁבָתוֹכוֹ אֶפְלוּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן בְּקֹדֶשׁ.

שני בקודש? והשיב רבי יצחק: "הנח לתרומה, שטהרתה טומאה אצל הקודש", כלומר לא נעשה שני מפני שהחולין היו שלישי, אלא מפני שלא נעשו על טהרת הקודש. פירוש, לא נזהרו לשמור שמירה מעולה מפני הטומאה כמו ששומרים על קודש, אלא שמירה פחותה קפדנית כעין שמירת תרומה. ומפני שרבינו פסק למעלה (ה"ט), שחולין שנעשו על טהרת הקודש, השלישי שבהן טהור (ראה שם בכיאוורנו טעמו של דבר), וכן בסוף הלכה זו הוא מביא להלכה את דברי רבי יצחק, הוכרח לקבל גם נימוקו למה נעשה שני. 50) ומותר לו לאכול קודש. למעלה בהלכה ט, כתב רבינו דין זה לענין נגיעה, וכאן מלמדנו שגם לענין אכילה הדין כן, שלא טענה לומר שדינם כרביעי שאינם פוסלים את הקודש בנגיעה, והאוכלם נפסל גופו מלאכול קודש (ראה ה"י). 51) מקודש קדושה מליאה (ראה ה"א) ולא חולין שנעשו על טהרת הקודש. [ומדובר במעלות היתירות שגזרו בקודש, אבל טומאות שהם מעיקר הדין, כגון שלישי שבתרומה - עושה רביעי, כמו שנתבאר למעלה בה"ח].

יג. כֹּל קֹדֶשׁ⁵² הָאֵמֹר בְּעֵנִין טְמֵאֵת אֲכָלִין וּמִשְׁקִין הוּא קֹדֶשׁ מִקֹּדֶשׁ הַמְּקַדְּשִׁין, בְּגוֹן בִּשְׂרָר קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים⁵³ וּבִשְׂרָר קֹדֶשִׁים קָלִים⁵⁴, וְחִלּוֹת תּוֹדָה⁵⁵ וְרִיקָקֵי נְזִיר⁵⁶ שְׁנִשְׁחַט עָלֵיהֶן הַזְּבָח⁵⁷, וְהַמְּנַחֹת⁵⁸ שְׁקֹדְשׁוֹ בְּכָלִי⁵⁹, וְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם⁶⁰ וְלֶחֶם הַפְּנִים⁶¹ מִשְׁקָרְמוֹ בְּתַנּוּר⁶²; אֲכָל חִלּוֹת תּוֹדָה וְרִיקָקֵי נְזִיר שְׁלֹא נִשְׁחַט עָלֵיהֶן הַזְּבָח, וְהַמְּנַחֹת שְׁלֹא קֹדְשׁוֹ בְּכָלִי - אִינֵן לֹא כְּקֹדֶשׁ וְלֹא כְּחֻלִין אֲלֵא כְּתְרוּמָה⁶³.

52) תוספתא, טהרות פ"א ה"ד (ראה שם גירסת הגר"א). 53) עולות, חטאות ואשמות ושלמי ציבור, שמקריבים בחג השבועות. 54) תודה ושלמים. 55) המביא קרבן תודה, צריך להביא עמו ארבעים לחם אפוי מארבעה מינים (ויקרא ז, יב). 56) נזיר שהשלים ימי נזירותו, מביא שלושה קרבנות, ועמהם עשרים לחם מצה משני מינים (במדבר ו, טו). דיניהם מפורשים בהל' מעשה הקרבנות ס"ט. [לא נתבאר לי למה קורא רבינו ללחמי תודה "חלות" וללחמי נזיר "ריקקים", בעוד שהמקריב תודה, וכן גם הנזיר מביאים חלק חלות וחלק ריקקים, וההבדל בין חלות וריקקים הוא, שהחלות נילשות בשמן והריקקים במים, ומושחים אותם בשמן אחר אפייתם והלחם סופגן]. 57) שחיטת הקרבנות מקדשת את הלחמים בקדושה מלאה. 58) הבאות בפני עצמן, לא כתוספת לקרבן. 59) שנתנו אותן בכלי שרת שבמקדש. 60) שהציבור מקריב בחג השבועות. 61) שנים עשר לחמים שמניחים בכל שבת על השולחן שבהיכל, ומחלקים אותם לכהנים בשבת שלאחריה (ויקרא כד, ה). 62) שעלה עליהם קרום מחום התנור. שתי הלחם ולחם הפנים מתקדשים קדושה מלאה עם תחילת אפייתם שהיא העלאת הקרום. 63) שם.

שָׁמָא יִגְעוּ מְשַׁקֵּין שְׁפִיפּוּ בְּאַחֲרֵי הַכְּלִי וַיַּחְזְרוּ וַיִּטְמְאוּ תוֹכוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְתַרּוּמָה; אֲבָל לְקֹדֶשׁ, נְטִמְאוּ אַחֲרָיו - נְטִמְאוּ בְּלֵן⁸.

6) מעלה שנייה ששנו חכמי המשנה שם. (7) במשנה שלפנינו כתוב "בית הצביטה" וגם רבינו בפירושו שם גורס כך ומפרש שם שהיה שקע בעובי שפת הכלי, כדי להשימם שם אצבע להחזיק את הכלי ולא יכניס את האצבע לתוך הכלי עצמו. וכנראה קיבל פירושו של רבי יוחנן (שם כב, ב) "מקום שנקיי הדעת צובעין בו" ומפרש כהערוך, שצובעין הוא מלשון "הצביעו" במשנה יומא כב, א שפירושו הוציאו אצבע. (8) אחוריים, תוך ובית אצבע.

ג. הַנוֹשֵׂא אֶת הַמְּדָרְס⁹ - מִתָּר לֹא לְשֵׂא עִמּוֹ תְּרוּמָה בְּאֶחָד, וְהוֹאִיל וְאִין הַנוֹשֵׂא נוֹגֵעַ בְּתַרּוּמָה¹⁰ וְלֹא תְּרוּמָה נוֹגֵעַת בְּמְדָרְס - הָרִי הִיא טְהוּרָה. אֲבָל לֹא הַקֹּדֶשׁ, אִף עַל פִּי שְׂלֵא נִגַּע בּוֹ. מִעֲשֵׂה הֵיחָד¹¹ בְּאֶחָד, שְׁנֹשֵׂא חֲבִית שֶׁל קֹדֶשׁ¹² טְמֵאָה בְּמְדָרְס שְׁנֹשֵׂא עִמָּה. בְּאוֹתָהּ שְׂעָה גְזָרוּ, שֶׁהַנוֹשֵׂא אֶת הַמְּדָרְס לֹא יִשָּׂא אֶת הַקֹּדֶשׁ. וְלֹא גְזָרוּ אֲלֵא בְּמְדָרְס עִם הַקֹּדֶשׁ¹³, כִּמְעֵשֶׂה שְׂהֵיָה. וְאִם עֶבֶר וְנֹשֵׂא, הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע בְּקֹדֶשׁ - הָרִי הַקֹּדֶשׁ טְהוּר¹⁴.

9) דבר שהזב עמד, ישב או שכב עליו נקרא בלשון חכמים "מדרס הזב" או מקוצר: "מדרס", והוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים ואוכלין ומשקין. (10) רבינו במשנה מפרש, כגון שהמדרס והתרומה מונחים על לוח עץ שאינו מקבל טומאה והאדם מרים את הלוח, אבל אם האדם נוגע בשניהם, הוא נטמא מפני שנשא את המדרס ומטמא את התרומה. [ורש"י פירש, שהתרומה מונחת בכלי חרס שאינו מקבל טומאה אלא מתוכו והאדם אינו נוגע באווירו, ולפיכך לא נטמאה התרומה על ידי נגיעתו של נושא המדרס]. (11) שם כב, ב. נימוק הגזירה. (12) צריך להיות: "ויטמאה" או "ונטמאה". (13) אבל לא בטומאה אחרת, כגון שרץ ונבילה ורק בקודש ולא בתרומה. במקום שגזרו טומאה מפני מעשה שהיה, גזרו כעין המעשה בלבד ולא במקרים שאינם דומים לו מכל הבחינות. (14) מחלוקת אמוראים (שם כג, א) ופסק להקל כמו בכל ספק דרבנן.

ד. בְּגֵדֵי אוֹכְלֵי תְּרוּמָה¹⁵, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן טְהוּרִין וַיִּנְזְהִרִין מִן הַטְּמָאוֹת - הָרִי בְּגֵדֵיהֶן מְדָרְס לְקֹדֶשׁ¹⁶.

15) שנשמרו בטהרת תרומה. (16) מטמאים אדם וכלים כמדרס הזב. זאת היא מעלה רביעית.

ה. כְּלֵי שֶׁהוּא מְפַצֵּל¹⁷ וְלוֹחֲתֵיו וְקוֹרוֹתֵיו מְקַשְׂרוֹת, כְּגוֹן מִטָּה וְכִיפָאָה בָּהּ: אִם נְטִמָּא וְצָרִיף לְהַטְבִּילוֹ לְתַרּוּמָה - יֵשׁ לוֹ לְהַטְבִּילוֹ כְּלוּ כְּאֶחָד כְּשֶׁהוּא מְקַשֵּׁר; אֲבָל לְקֹדֶשׁ - מִתִּיר¹⁸ וּמִנְגַּב¹⁹, שְׁמָא יֵשׁ שָׁם דְּבַר הַחֻצִּין²⁰, וּמִטְבִּיל וְאַתְר כֶּף קוֹשֵׁר.

17) מחובר מחלקים שונים שאפשר לפרקם. (18) את החבלים הקושרים את חלקי הכלי זה לזה. (19) מנקה

נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ -

"אחת עשרה מעלות עשו חכמים לקדש על התרומה... כו".

ובסיום הפרק חילק: "שש מעלות ראשונות עשאוּם בין לקודש בין לחולין שנעשו על טהרת הקודש, וחמש אחרונות עשאוּם בקודש בלבד.. כו". המספר עשר מורה על סדר השתלשלות, ואילו י"א ("אחת עשרה מעלות") על למעלה מסדר השתלשלות, כידוע בעניין עבודת הקטורת שעל ידי י"א סממנים שבה היו מבררים בחינת הי"א דלעומת-זה.

ובעבודת האדם: חולין שנעשו על טהרת הקודש היא העבודה עם עצמו ובה עשו רק שש מעלות כי לא כל אחד ראוי לעבודה נעלית זו, על-דרך שמצינו בהלכה ד"מחזי כיוהרא". אבל גם כאשר יהודי נמצא בדרגא זו שע"פ דין יכול להקריב קרבנות ולאכול קדשים, הוסיפו "חמש אחרונות" כדי שיהיו "אחת עשרה מעלות לקודש כו" כי ענייני הקודש הם ההתעסקות עם הזולת וכדי להדר ולהוסיף בזה באופן של "לפנים משורת הדין" שזהו עניין החסידות והפצתה, צריך להגיע לעבודה הקשורה עם בחינת י"א - למעלה מסדר השתלשלות, ובעבודה זו יש להדר בכל ההידורים מבלי לחשוש ל"מחזי כיוהרא" או שלא להלך בגדולות.

(על פי "ין מלכות" ספר טהרה, סימן כא מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) בחגיגה כ, א נשנו החומרות שהטילו חכמים בטהרת הקודש יותר מבתרומה מבלי לקבוע מספרן. ובגמרא שם כא, ב נחלקו רבי אילא ורבה במספרן - רבי אילא קובע שהן עשר ורבה אומר שהן אחת עשרה - ויש במחלוקתם זו עניין לדין (יבואר לקמן), ופסק רבינו כרבה מפני שגם רב חזקוני סובר כמותו. (3) מותר להניח כלים טמאים קטנים בתוך כלי גדול שהורו להטבילם במקווה וייטהרו. (4) החיצון. (5) כעובי השפופרת שנותנים בפי הנוד. במקוואות פרק ו משנה ז שנינו: "עירוב מקוואות כשפופרת הנוד". פירוש אם יש שני מקוואות זה בצד זה, באחד יש שיעור מקווה (ארבעים סאה מים) ובשני פחות מכשיעור זה וצניור מחברים, דינם כמקווה אחד כשהוא הצניור הוא כשפופרת הנוד ומותר לטבול במקווה החסר, ואם הצניור פחות משיעור זה אינו מערב את שני המקוואות. ושם מבואר ששפופרת הנוד רוחב חללה "כשתי אצבעות חוזרות למקומן", פירוש, שאפשר לגלגל שתי אצבעות בחללו של הצניור. ובכלי בתוך כלי יש לחשוש, שמא יטביל כלים זעירים, כגון מחטים וכדומה, בכלי שפיו צר ואם כן המים שבתוכו אינם כמחבורים למקווה ומתוך כך לא עלתה טבילה למחטים שבתוכו, ובתרומה לא גזרו. נימוק זה אמרו שם בשם רבא.

ב. כְּלֵי¹⁶ שֶׁנְטִמְאוּ אַחֲרָיו בְּמְשַׁקֵּין - לֹא נְטִמָּא תוֹכוֹ, וְלֹא בֵּית אֲצִבְעֵי שְׁפִעְבֵּי שְׁפִתּוֹ. וְהַמְשַׁקֵּין שְׁבִתּוֹכוֹ אוֹ שְׁבִיבֵית צְבִיעָתוֹ טְהוּרִין. וְשׂוֹתָהּ בּוֹ, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה מבאר, שאם האמצעי שביניהם הוא גם כן סולת היה מצטרף עם אותו חצי העישרון שנעשה בו הטומאה שהרי ביניהם אין הפסק. וזה לא כפירוש רש"י, ראה רב"ד].

ט. היו שני צבורין בכלי, והצבור האחד מחבר למים שאחורי הכלי, ונגע טמא בצבור השני³³ - נטמאו שניהן³⁴ בצרוף הכלי, ונטמאו המים שאחורי הכלי³⁵ מחמת זה האכל המחבר להן, אף על פי שהן אחורי הכלי. נגע הטמא במים שאחורי הכלי - נטמא האכל המחבר להן, והדבר ספק אם נטמא האכל השני בצרוף הכלי או לא נטמא מחמת הצרוף³⁶.

33 שאינו נוגע לא במים ולא בציבור המחובר להם. 34 שני הציבורים. 35 רבי ירמיה שואל שם אם הצירוף מועיל לטמא גם מה שמחוץ לכלי כשהוא מחובר למה שבתוך הכלי, והוסיף ושאל: "אם תמצוי לומר כיוון דמחבר מחבר (ונטמאו שני הציבורים), חיבור מים וצירוף כלי מהו?" ודרכו של רבינו לפסוק כאם תמצוי לומר. 36 בעיני שנייה של רבי ירמיה, אם צירוף הכלי מוגבל לנגיעת טומאה בפנים הכלי ולא בנגיעה מבחוץ או בין כך ובין כך מצרף. בעיא זו לא נפשטה. מובן שהאוכל הנוגע במים נטמא מפני הנגיעה הישירה במים הטמאים.

י. אכל קדש שנטמא והניחו בכלי, ובתוף הכלי אכל קדש אחר טהור, ואין נוגעין זה בזה - הטהור בטהרתו³⁷ והטמא בטמאתו. בא טבול יום ונגע באכל הטמא - יש בדבר זה ספק, אם נפסל הטהור מחמת מגע טבול יום מפני צרוף הכלי או לא נפסל; שלא נגע טבול יום אלא באכל ששבע מן הטמאה³⁸ ולא הוסיף לו פלום³⁹.

37 לא אמרו הכלי מצרף, אלא כששניהם מונחים בכלי בשעה שנעשה טומאה באחד מהם. 38 כאדם השבע שאינו מקבל אוכל, כך הוא אינו בולע טומאה. 39 ומתוך כך לא נטמא הציבור השני. והטומאה הראשונה גם כן אינה מטמאה, כמו שאמרנו בבבא הקודמת. ולמה נקט טבול יום ולא טומאה סתם? מפני שקודש הנוגע בטבול יום אינו מטמא ולא פוסל קודש אחר בנגיעה, ואם כן לעולם אינו מוסיף טומאה. אבל שרץ או נבילה מוסיף טומאה, במקרה שהחלק הטמא היה שני או שלישי או רביעי (ראה רש"י שם בראש העמוד).

יא. הרביעי בקדש - פסול; אבל בתרומה - טהור. וכן שלישי בתרומה, אם נגע במשקה קדש - הרי זה נטמא⁴⁰, כמו שבארנו; והשלישי שבתרומה או שבקדש אם נגע במשקה תרומה - לא פסלו.

40 עשה ראשון.

יב. מי שנטמאת ידו אחת ונגע בה בידו שניה או בידו חברו - פסול⁴¹ את השניה והרי היא פשלישי.

במטלית כל חלק בפני עצמו. 20 מפריע את מי המקווה מלהגיע למקום שהוא דבוק בו (מעלה חמישית).

ו. פלים הנגמרין בטהרה²¹, אפלו היה העושה אותן תלמיד חכם ונזהר בהן - הרי אלו צריכין טבילה לקדש, ואינן צריכין הערב שמש; אבל לתרומה - משתמש בהן בלא טבילה, שהרי נעשו בטהרה. ומפני מה הצריכו טבילה לקדש? גזרה משום רק עם הארץ שיגע בהן²² בשעת מלאכה ועדין²³ הוא לח²⁴.

21 גמר מלאכה שלהם היה בטהרה, והמלאכה עד סמוך לגמר עשה עם הארץ. 22 שמא נפל הרוק על הכלי בשעת עשייתו, ורוקו של עם הארץ מטמא (ראה הלכות משכב ומושב פרק י'). 23 אחרי גמר מלאכה. 24 ומטמא את הכלי, אבל לפני שנגמרה מלאכתו אין עליו דין כלי ואינו מקבל טומאה (מעלה שישיית).

ז. אחר שנגמר הכלי - מצרף²⁵ מה שבתוכו לקדש, אבל לא לתרומה. פיצד? פלי שהוא מלא פרות פרודין זה מזה, כגון צמקין וגרוגרות, ונגע טמא באחד מהן - נטמא כל מה שבפלי לקדש, אבל לא לתרומה. וכל המעלות²⁶ של דבריהם הם²⁷. ורמז יש למעלה זו בתורה: בן אחת עשרה זהב מלאה קטרת. אמרו חכמים: כל מה שבפף - הרי הוא כגוף אחד. אפלו שאין לו תוף²⁸ מצרף מה שעליו לקדש. כגון שהיו צבורין על גבי הלוח או על גבי העור, אף על פי שאין הפרות נוגעין זה בזה.

25 עושה את כל הגושים שבו כגוש אחד לענין טומאה. 26 לרבות זו. 27 כרבי יוחנן שם כד, א, שאמר: "מעדותו (עדויות פרק ח משנה א) של רבי עקיבא נשנית משנה זו" פירוש, שנינו שם: "העיד רבי שמעון בן בתירא על אפר חטאת שנגע טמא במקצתו נטמא כולו. הוסיף רבי עקיבא על הסולת ועל הקטורת וכו' שנגע טבול יום במקצתם שפסל את כולם". ומפני שטומאת אפר פרה היא מדרבנן, שהרי אין עליו כל קדושה, למדו בגמרא (שם כג, ב) שגם הסולת והדומה לו - מדרבנן. 28 זו היא מעלה שביעית.

ח. היו שני הצבורין²⁹ בתוף הכלי ודבר אחר³⁰ ביניהן ונטמא אחד משניהן; אם היה הדבר שבניהן צריך לפלי³¹ - הכלי מצרפן ונטמא הפלי; ואם אינו צריך לפלי³² - לא נטמא אלא זה שנגע בו הטמא בלבד.

29 כגון עישרון סולת למנחה והניח חצי עישרון בצד זה של הכלי וחציו השני בצד אחר. 30 לא סולת של מנחה העומדת להקטרה (כסף משנה). 31 כגון לבונה. 32 כגון בשר או שיירי מנחה הנאכלים לכהנים. [הכסף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּאֶכָּל שְׁנֵי שְׁהֶכְשֶׁר - הָרִי זֶה הַשְּׁנֵי סֶפֶק, מִפְּנֵי שְׁהֶרְאִשׁוֹן לֹא הֶכְשֶׁר.

52) בעיניי שלא נפשטה בחולין לו, א בצריד של מנחות שלא הוכשר אם חיבת הקודש מועילה גם למנות ראשון ושני או לפסול בלבד. [הכסף משנה שואל, הלא למעלה פרק ח הלכה ג פסק רבינו בצריד של מנחות שמונים בו ראשון ושני ונתבאר שם שהסתמך על מה שאמרו במנחות קב, שמדרבנן אין כל ספק שמונים ראשון ושני, והשואל שאל מהו דין תורה, ולמה כתב כאן "הרי זה ספק" ומשמע אפילו מדרבנן? והוא מבאר: שם המדובר בטומאה דאורייתא גזרו חכמים למנות ראשון ושני בלי הכשר מים, אבל כאן בטומאת ידיים, שכל עיקרה מגזירת חכמים אפשר שלא החמירו אלא לפסול בלבד, ולא למנות ראשון ושני. ומזה יוצא שכל דברי רבינו בהלכה זו נמשכים לדין ראשון שבהלכה הקודמת ובדילוג על בבא שנייה שם המדברת בנגעה טומאה באוכלין].

טו. הָאוֹנֵן⁵³ אַחַר שֵׁשׁ זְמַן אֲנִינּוֹתוֹ, וּמַחֲסֵר פְּפוּרִים אַחַר שֶׁהֵבִיא פְּפֻרְתּוֹ - צְרִיכִין טְבִילָה לְאֵכִילַת הַקֹּדֶשׁ, אֲבָל לֹא לְתְרוּמָה; שְׁהֶאוֹנֵן וּמַחֲסֵר פְּפוּרִים מִתְּרִין לְאֶכָּל אֶת הַתְּרוּמָה. וּמִפְּנֵי מָה הַצְּרִיכּוֹם טְבִילָה לְקֹדֶשׁ? שֶׁהָרִי עַד עֵתָה הָיוּ אֲסוּרִין לְאֶכָּל אֶת הַקֹּדֶשׁ וְהִסִּיחוּ דַעְתָּן⁵⁴, וְשָׂמָּה נִטְמְאוּ וְהֵם לֹא יָדְעוּ. וְלֹא עָשׂוּ מַעֲלָה זֹאת אֶלָּא לְאֵכִילָה; אֲבָל לְנִגְיעָה - נִוְגְעִים בְּקֹדְשִׁים קֹדֶם טְבִילָה⁵⁵.

53) אבל לפני קבורת המת. 54) מלשמוך על טהרת הקודש. 55) זבחים צט, ב: באכילה עביד (עשו) חכמים מעלה, בנגיעה לא עביד חכמים מעלה.

טז. שֵׁשׁ מַעֲלוֹת הָרְאִשׁוֹנוֹת עֲשָׂאוֹם בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לְחֵלִין שְׁנַעֲשׂוּ עַל טְהַרְת הַקֹּדֶשׁ; וְחִמְשׁ אַחֲרוֹנוֹת, שֶׁהֵן מִן הַפְּלִי מִצְרָף מָה שֶׁבָּתוּכוֹ וְהִלָּאָה - עֲשָׂאוֹם בְּקֹדֶשׁ בְּלִבְד, אֲבָל לֹא בְּחֵלִין שְׁנַעֲשׂוּ עַל טְהַרְת הַקֹּדֶשׁ, אֶלָּא הָרִי הֵן בְּחִמְשׁ אֵלּוּ בְּחֵלִין. לְפִיכֹף, חֵלִין שְׁנַעֲשׂוּ עַל טְהַרְת הַקֹּדֶשׁ - הָרְאִשׁוֹן טְמֵא בְּהֵן, וְהַשְּׁנִי פְּסוּל, וְהַשְּׁלִישִׁי טְהוֹר בְּחֵלִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) יבאר שחמש מעלות עשו חכמים בבגדים. ואם צריך טבילה לתרומה ולקודש מחמת היסח הדעת. ואם צריך כוונה לטבילה ולנטילה. כל הכלים שגזרו שיהיו בחזקת טומאה. תרומה וקדשים שנטמאו בספק אב מאבות הטומאות של תורה. על כמה ספיקות שורפים את התרומה, ואם שורפים על שני ספיקות.

א. חִמְשׁ מַעֲלוֹת עֲשׂוּ חֲכָמִים בְּבִגְדִים, וְאֵלּוּ הֵן: בְּגָדֵי עֲמֵי הָאָרֶץ - מִדְּרָס³ לְאוֹכְלֵי חֵלִיָּהּ בְּטְהַרְהָ. וְכֵן עֲמֵי הָאָרֶץ עֲצָמָן - כְּזָבִיבִין⁴ לְטְהַרְוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵. וּבְגָדֵי אוֹכְלֵי חֵלִיָּהּ בְּטְהַרְהָ - מִדְּרָס

וְאֵם הֵיְתָה יָדוֹ בְּלוּלָה⁴² בְּמִשְׁקָה, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע - נִטְמְאֵת חֲבֵרְתָהּ⁴³. וְצָרִיף לְהַטְבִּיל אֶת שְׁתֵּי הָיָדָיִם וְאַחֲרֵי כֵן יִגַּע בְּקֹדֶשׁ. אֲבָל בְּתְרוּמָה, אִם נִטְמְאֵת יָדוֹ הָאֲחֵת - לֹא נִטְמְאֵת חֲבֵרְתָהּ, וְאִפְלוּ נִגַּע בָּהּ כִּשְׁהִיא נִגְוֵבָה⁴⁵. וְאִין צָרִיף לְהַטְבִּיל יָדוֹ שְׁנֵי נִטְמְאֵת, אֶלָּא נִוְטְלָה וְנִוְגַע בְּתְרוּמָה.

41) אם תיגע בקודש תפסול אותו, אבל לא תטמאהו. כרבי יוסי בן יהודה שם. 42) רטובה, ונטמאה היד בנגיעתה במשקה ונעשית שנייה מגזירת טומאת משקין ולא משום המעלה שבקודש. 43) נעשית שנייה כמותה. ונראה טעמו, שמה נגעה היד השנייה במשקין שעל יד הטמאה ונעשתה שני. [רבינו למד חשש זה ממה שאמרו שם: "היינו רבותיה דנגובה". ראה רש"י שם]. 44) נתבאר למעלה פרק ח הלכה ז שלקודש לא די בנטילת ידיים אלא צריכות טבילה במקווה כשירה כמו ששנינו (שם יח, ב): "נוטלים לידים לחולין למעשר ולתרומה, ולקודש מטבילין". מובן, שאם היא נגובה וגם לא נגע בידו האחרת מטביל את היד הטמאה בלבד. 45) כלומר, אם היא נגובה, אבל אם היא לחה נטמאת השנייה מפני נגיעתה במשקה (מעלה תשיעית). [למה לא מנו כאן שתי מעלות, א. יד מטמאה חבירתה לקודש ולא לתרומה; ב. לקודש צריכה טבילה ולתרומה מספיקה נטילה? בתוספות שם כ, ב דיבור המתחיל חומר פירשו, שנמנו רק המעלות שהן חומרות לענין טומאה (בלשון הגמרא: "דררא דטומאה", ראה תוספות נדה ו, א דיבור המתחיל אבל), ולפיכך, לא מנו את הטבילה].

יג. אֲכָלִין נְגוּבִין שֶׁלֹּא הֶכְשֶׁר⁴⁶ - אוֹכְלִין אוֹתָם בְּיָדִים מְסֻבּוֹת⁴⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתְרוּמָה; אֲבָל בְּקֹדֶשׁ - חֵבֶת הַקֹּדֶשׁ מִכְשָׁרְתָן⁴⁸, וְאֲסוּר לְמִי שִׁידִיו טְמֵאוֹת לְאֶכָּל קֹדֶשׁ שֶׁלֹּא הֶכְשֶׁר. וְאִפְלוּ לֹא נִגַּע בּוֹ אֶלָּא בְּכּוֹשׁ⁴⁹ אוֹ שֶׁמֶחֶב לֹו חֲבֵרוֹ⁵⁰ לְתוֹךְ פִּיו - הָרִי זֶה אֲסוּר⁵¹. וְאִין צָרִיף לִזְמֵר, שְׂאֵם נִגְעָה טְמֵאָה בְּאֶכְלִין שֶׁל קֹדֶשׁ שֶׁלֹּא הֶכְשֶׁרוּ - שְׁנִטְמְאוּ, מִפְּנֵי שֶׁחֵבֶת הַקֹּדֶשׁ מִכְשָׁרְתָן.

46) שלא נרטבו באחד משבעת המשקין (ראה פרק א מהלכות טומאת אוכלין הלכה א והלכה ב). 47) סתם ידיים שגזרו עליהם להיות שניות (ראה למעלה פרק ה הלכה ח, או אם נגעו בראשון לטומאה ולא נטמא האדם). 48) את אוכלי הקודש ומקבלים טומאה בלי הכשר משקין (שם כד, ב). 49) פלך של עץ שאינו מקבל טומאה. 50) שידיו טהורות. 51) בגמרא שם מנמק רבי חנינא בן אנטיגנוס שמה יקח צנון או בצל לח ויאכל ביחד עם הקודש ויטמאהו, שהרי המשקין שעל הצנון או הבצל שנגעו בידיו נעשו ראשון. (זאת היא מעלה עשירית).

יד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְפֶסֶל הָאֶכָּל עֲצָמוֹ וְלֶאֱסָרוֹ בְּאֵכִילָה; אֲבָל לְמִנּוֹת בּוֹ רְאִשׁוֹן וְשְׁנֵי - הָרִי זֶה סֶפֶק⁵². יִצְעֵד? נִגַּע אֲכָל שְׁנִטְמָא בְּלֹא הֶכְשֶׁר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סופרים¹⁴; אַבְל דִּין תּוֹרָה, הוֹאִיל וְטָבַל מִכָּל מְקוֹם - הָרִי הוּא טָהוֹר לְכָל.

10) משנה שם יח, ב. (11) במשנה שם כתוב: "טבל ולא הוחזק (פירוש, לא התכוון) כאילו לא טבל", אבל בגמרא שם יט, א פירשו, כאילו לא טבל למעשר, אבל לחולין הטבילה מטהרתו. (12) הרי הוא בחזקת טהרה. (13) שני, ומכל-שכן לחמורים ממעשר. (14) בגמרא שם משמע, שמעלות דרבנן הן.

ג. מי שְׁהִיָּה¹⁵ טָהוֹר לְתוֹמָה וְהִסִּיחַ אֶת לְבוֹ מִלְּאֹכֶל - נִטְמָא בְּהֶסַח הַדַּעַת, וְאִסוּר לְאָכֹל תְּרוּמָה עַד שִׁיטְבַל פְּעַם שְׁנִיָּה, וְאִינוּ צָרִיף הָעֵרֵב שְׁמֵשׁ¹⁶. הִיוּ יָדָיו טָהוֹרוֹת לְתוֹמָה וְהִסִּיחַ לְבוֹ מִלְּאֹכֶל, אָף עַל פִּי שְׂאוֹמֵר: יוֹדַע אֲנִי שְׁלֹא נִטְמָאוּ יָדַי - הָרִי יָדָיו טְמָאוֹת בְּהֶסַח הַדַּעַת, שְׁהִיָּדִים עֲסָקְנִיאוֹת¹⁷. אִם לְתוֹמָה כֵּן, קָל וְחֹמֵר לְקַדְּשׁ שְׂכָל הַמְּסִיחַ דַּעְתּוֹ צָרִיף טְבִילָה. וְאִם לֹא שָׁמַר עֲצֻמוֹ מִטְמָאָת מֵת וְלֹא יָדַע בְּוֵדָאֵי שְׁלֹא נִטְמָא - הָרִי זֶה צָרִיף הַזָּאֵה שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִיעִי¹⁸, מִפְּנֵי הַסַּח הַדַּעַת. וְאִם יָדַע שְׁלֹא נִטְמָא בְּמֵת וְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִשְׂאֵר טְמָאוֹת - הָרִי זֶה צָרִיף טְבִילָה וְהָעֵרֵב שְׁמֵשׁ¹⁹ אָף לְתוֹמָה. וְדָבָר בְּרוּר הוּא, שְׂכָל אֱלוֹ הַטְּבִילוֹת מְדַבְּרִיהֶן.

15) טהרות פרק ז מ"ח. כחכמים. (16) מותר לאכול תרומה אפילו לפני שקיעת החמה. זבחים צט, א. (17) רגילות להתעסק ולנגוע בכל דבר (טהרות שם). (18) צריך להזות עליו מי אפר פרה אדומה ביום השלישי וביום השביעי כמו על טמא מת ממש. (19) למעלה המדובר כשהסיח דעתו מלאכול תרומה אבל יודע הוא שלא נטמא, הטילו עליו חובת טבילה בלבד ואינו צריך הערב שמש, וכאן המדובר כשהסיח דעתו מלהשמר מטומאה, ולפיכך צריך הערב שמש, שמא נגע בטומאה.

ד. וְכֵן גְּזֵרוֹ חֲכָמִים²⁰ עַל הַפְּלִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוּקִים וּבְרַחוּבוֹת, אֶפְלוּ בְּמִדְבָּרוֹת²¹, שִׁיְהִיוּ בְּחֻזְקַת טְמָאָה, שְׂמָא בְּזָב אוֹ בְּמֵת נִטְמָאוּ. וְכֵן הִרְקִינָן הַנִּמְצָאִין שָׁם - בְּחֻזְקַת טְמָאָה, שְׂמָא רַק זָב וְכִיוּצָא בּוֹ הוּא הִרְקִי הֵנָּה.

20) שבת טו, ב. (21) שאין אנשים מצויים שם.

ה. כָּל הַפְּלִים²² הַנִּמְצָאִין בִּירוּשָׁלַיִם - טָהוֹרִין, אֶפְלוּ נִמְצָאוּ דְרָף יְרִידָה לְבֵית הַטְּבִילָה²³. שְׁלֹא גְזֵרוֹ טְמָאָה עַל הַפְּלִים הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַיִם²⁴, חוּץ מִן הַסְּפִינִים לְשִׁחִיטַת הַקֹּדְשִׁים²⁵, מִפְּנֵי חֲמַרַת הַקֹּדְשִׁים. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּסִפְנֵי הַנִּמְצָאֹת בִּירוּשָׁלַיִם בְּשִׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה; אֲבָל אִם מִצָּא סִפִּין בִּירוּשָׁלַיִם בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִסָּן - שׁוֹחֵט בָּהּ הַקֹּדְשִׁים מִיָּד²⁶, וְאֶפְלוּ חָל אַרְבָּעָה עָשָׂר לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת²⁷; שְׁלֹא גְזֵרוֹ עַל הַסְּפִינִין הַנִּמְצָאִים בַּיּוֹם

לְאוֹכְלֵי מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁶. אֲבָל אוֹכְלֵי חֲלִיָּהּ בְּטָהֳרָה, וְהֵן הַנִּקְרָאִים פְּרוּשִׁים - אֵינָם כְּזָבִים⁷. אֶפְלוּ לְתוֹמָה הָרִי זֶה הַפְּרוּשׁ טָהוֹר, אֶפְלוּ אִם נִגַּע בָּהּ בְּגוּפוֹ. וּבְגָדֵי אוֹכְלֵי מַעֲשֵׂר שְׁנִי - מְדָרְס לְאוֹכְלֵי תְרוּמָה. וּבְגָדֵי אוֹכְלֵי תְרוּמָה - מְדָרְס לְקַדְּשׁ. אֲבָל אוֹכְלֵי תְרוּמָה עֲצֻמָּן - אֵינָן כְּזָבִין לְקַדְּשׁ. וּבְגָדֵי אוֹכְלֵי קַדְּשׁ - מְדָרְס לְחֻטָּאת⁸, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה⁹. אֲבָל הַטָּהוֹר לְקַדְּשׁ - אִינוּ כְּזָב לְחֻטָּאת.

~ נקודות משיחות קודש ~
.. "בגדי עמי הארץ - מדרס.. כו"
לשיטת הרמב"ם, גזירת חכמים על טומאת עמי הארץ אינה רק מצד חשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו על עמי הארץ "חזקת טומאה" כיון שאינם "בקיאים בדקדוקי טהרות וטומאות" ולכן סבר הרמב"ם שהטעם שברגל הם "בחזקת טהרה" אינו משום החשש ד"הוה לאינצויי והי' כל אחד ואחד עושה במה לעצמו כו" (כשיטת רש"י) כי אין זה טעם מספיק להוציאם מ"חזקת טומאה" אלא מפני ש"הכל מטהרין עצמם ברגל", וכן בטהרת פרת חטאת מפני חומרתה אין מזולזלין בה, ומשום כך נאמנים גם על טהרת יין ושמן של נסכים ועל התרומה בשעת הגתות שבכולם נזהרים גם עמי הארץ, ולכן במקרים אלו לא החילו עליהם חכמים חזקת טומאה.
(על פי לקו"ש חלק לו ע' 23 והערה 31 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) משנה, חגיגה יח, ב. (3) הטילו עליהם טומאה כטומאת הכלים שדרס עליהם זב. (4) מטמאים את הטהרות במגע. (5) בפ"י מהלכות מטמאי משכב ומושב. (6) כרב אחא בר אדא (שם יט, ב). (7) ירושלמי שם פ"ב ה"ז. (8) לפרה אדומה שנקראה חטאת, וחכמים החמירו בטהרתה. (9) פ"ג ה"א.

ב. וְכֵן¹⁰ עָשׂוּ חֲכָמִים מַעֲלוֹת בְּטְבִילָה. בִּיצֵד? מִי שְׂטָבַל בְּלֹא פְּנֵה - הָרִי זֶה טָהוֹר לְחִלְקִין¹¹, וְאִסוּר בְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי עַד שִׁיִּתְפַּנֵּן לְטָבַל לְמַעֲשֵׂר. טָבַל לְמַעֲשֵׂר - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טָהֳרָה לְמַעֲשֵׂר, וְאִסוּר בְּתוֹמָה. טָבַל לְתוֹמָה - הַחֻזֵק¹² לְתוֹמָה, וְאִסוּר בְּקַדְּשׁ. טָבַל לְקַדְּשׁ - הַחֻזֵק לְקַדְּשׁ, וְאִסוּר לְחֻטָּאת. טָבַל לְחֻטָּאת - הַחֻזֵק לְכָל; שֶׁהַטְּוֵבַל לְחַמּוֹר - הַחֻזֵק לְקָל. טָבַל סָתָם וְלֹא נִתְפַּנֵּן לְאֶחָד מִכָּל אֱלוֹ - הָרִי זֶה טָהוֹר לְחִלְקִין בְּלִבְדוֹ, וְטָמֵא כְּשִׁיְהִי אֶפְלוּ לְמַעֲשֵׂר¹³. וְכֵן הַטְּוֵבַל יָדָיו אוֹ הַטְּבִילֵן - צָרִיף פְּנֵה אֶפְלוּ לְמַעֲשֵׂר. וּמִן הַמַּעֲשֵׂר וּמַעֲלָה צָרִיף פְּנֵה, אֲבָל לְחִלְקִין אִינוּ צָרִיף פְּנֵה. וְכָל הַמַּעֲלוֹת הָאֵלוּ מְדַבְּרֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁלֹא יִתְטַמְּאוּ בְּמַגַּע עִמֵּי הָאָרֶץ. וּבִשְׁעַת הַרְגֵל³⁹:
שְׂבָאֲמַצֵּעַ הַדְּרֹךְ - טְהוּרִים, שְׂפָל יִשְׂרָאֵל טְהוּרִים
בְּרִגְלָ; וְשִׁבְצָדִין - טְמֵאִים⁴⁰, שֶׁהֵטְמִים בְּרִגְלָ
מְעֵטִים וְהֵן פּוֹרְשִׁים לְצַדֵּי הַדְּרָכִים.

(35 שם. 36) באמצע רחובות העיר. (37) שמא הוא של
עם הארץ, שרוקו מטמא מדרבנן כרוק הזב. (38) בצדי
הרחובות. (39) ביימים טובים. (40) כר' יוסי שם.

ט. כְּשֵׁם⁴¹ שֶׁהָרֵאוֹן עוֹשֶׂה שְׁנֵי וְהַשְּׁנֵי עוֹשֶׂה
שְׁלִישִׁי⁴², בֵּן סֶפֶק רֵאוֹן עוֹשֶׂה סֶפֶק שְׁנֵי וּסֶפֶק שְׁנֵי
עוֹשֶׂה סֶפֶק שְׁלִישִׁי.

(41) תוספתא טהרות פ"ה ה"ה. (42) בתרומה.

י. תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים⁴³ שֶׁנִּטְמָאוּ בְּסֶפֶק אָב מֵאֲבוֹת
הַטְּמָאוֹת שֶׁל תּוֹרָה - הֵרִי אֱלוֹ נִשְׂרָפִין בְּטֵמְאָה זו.
בְּגוֹן שֶׁנִּסְתַּמְּק ל⁴⁴ אִם נָגַע בָּאָב זֶה אוֹ לֹא נָגַע.

(43) כל הדינים מכאן עד סוף הפרק, מקורם במשניות
טהרות פ"ד, ממשנה ד ואילך. (44) פירוש, מה שאמרנו
"בספק אב", המדובר בספק אם נגע או לא, והטומאה היא
ודאית, ולפיכך רק בטומאה של תורה שורפים תרומה
וקדשים, ולא בטומאה דרבנן, אבל כשהספק הוא בטומאה
עצמה והנגיעה ודאית, שנינו (שם מ"א): דבר שהוא אב
הטומאה והוא מדברי סופרים - ספיקו טמא. [ולא נתברר
לי, למה כתב רבינו "בספק אב", הלא גם כשנגעו באדם או
בכלים שהם ראשון דאורייתא, הדין כן? ואולי נקט לשון
המשנה שהבאנו "אב הטומאה, והוא מדברי סופרים", ושם
לא טימאו אלא אב הטומאה בלבד, ואפילו בנגיעה ודאית,
ומלמדנו רבינו שבדאורייתא אפילו ספק נגיעה טמא].

יא. וַיֵּשׁ שֵׁם⁴⁵ סֶפֶקוֹת שְׂאִין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן וְאִין
אוֹכְלִין אוֹתָן אֶכְלִין שֶׁנִּסְתַּמְּק לוֹ בְּהֵן, אֶלֶּא תוֹלִין,
לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין⁴⁶. וַיֵּשׁ שֵׁם סֶפֶקוֹת שְׁשׁוֹרְפִין
עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, וְאִין צְרִיף לומר קְדָשִׁים⁴⁷.

(45) ויש במציאות. ניב שכיח בסגנונו של רבינו.
(46) מניחים אותם עד שירקבו. (47) שהחמירו חכמים
בטהרתם, ולפיכך טומאה שגורמת לשריפת תרומה, על-
אחת-כמה-וכמה שתגרום שריפה לקדשים.

יב. אֶבֶל עַל סֶפֶק סֶפֶק הַטְּמָאָה⁴⁸ - אִין שׁוֹרְפִין עֲלֵיו
תְּרוּמָה לְעוֹלָם, וְאִין צְרִיף לומר קְדָשִׁים⁴⁹; אֶלֶּא
תוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין.

(48) כשיש שני ספיקות לצד טהרה, כגון ספק נגע בבית
הפרס (מקום שנחרש בו קבר) שטימאו חכמים מספק את
הנוגע בו, שמא נגע בעצם כשעורה, ובספק נגע יש שני
ספיקות (רבינו בפירושו למשנה יא שם. (49) "אין צריך
לומר" זה, לכאורה סותר ל"אין צריך לומר" שבהלכה יא,
שנאמר גבי שורפים. ובכסף-משנה מבאר, שיש פנים לכאן
ולכאן. "אין צריך לומר" בדין שורפים, מנומק בסוף ההלכה
הקודמת. וה"אין צריך לומר" כאן, בדין אין שורפים, מוסבר

הַזֶּה²⁸. וְכֵן אִם מֵצֵאָה בְּיוֹם טוֹב²⁹ - שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד;
שְׁחִיטָתָהּ כָּל הַיָּמִים בְּיוֹם טוֹב טְהוּרִין.

(22) שקלים פ"ח מ"א. (23) ויש להניח, שנאברו כשהוליכו
אותם לטבילה מטומאתם. פסק כר' יוסי שם. [בעירובין מו,
ב אמרו: הלכה כר' יוסי מחבריו]. (24) פסחים יט, ב.
(25) בשקלים שם שנינו, שאם מצא סכין בשלושה עשר
בניסן, צריך להטבילה להשיטת הפסח בארבעה עשר.
ומפרש רבינו, שהכוונה לנמצאה בירושלים, ומשמיעה
המשנה שאף-על-פי שכל ישראל מטהרים סכיניהם
לשיטת הפסח, חוששים שמא נאבדה לפני טבילתה. ומובן
שמכל-שכן בכל ימות השנה. (26) מטבילים היו סכיניהם
בשלושה עשר בניסן, כדי שיעריב שמשם לפני ארבעה
עשר. ואין אנו חוששים, שמא נאבדה בשלושה עשר לפני
הטבילה, ונמצא ב"ד, מפני שמכבדים היו את שווקי
ירושלים בכל יום. רש"י בפסחים ע, א מפרש מפני שעולי
רגל מרובים, אין לחשוש שאיש לא ראה את הסכין זמן רב.
ולפלא בעיני, למה נטה רש"י מהנימוק שלמעלה? והלא
גמרא ערוכה היא (בפסחים ז, א) שוקי ירושלים עשויים
להתכבד בכל יום? (27) לא חששו שמא הסכין טמאה
ותטמא את הקדשים, ונמצא שהשוטח חילל את השבת
שהיא עבירה חמורה (רבינו בפירושו למשנתנו). (28) כל
אדם מטביל את סכיניו לשיטת הפסח. (29) שם.

ו. מֵצֵאָה³⁰ הַסֶּפֶין בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר - מִזֶּה עֲלֵיהֶן³¹
וּמִטְבִּילָהּ, וְשׁוֹחֵט בָּהּ לְמַחֵר; מִפְּנֵי שֶׁעֲשׂוּאָהּ בְּיוֹם
זֶה כְּאֵלוֹ יוֹם שְׁלִשָׁה עָשָׂר שְׁבִיעֵי שְׁלָה³².

(30) שם. (31) במשנה כתוב: "שונה ומטביל". ומפרש
רבינו "שונה" היינו הזאה שניה שמזים ביום השביעי
לטומאה. ראה למעלה ה"ג. (32) שכל אחד מטהר סכיניו
לשיטת פסח, ומפני שהם יודעים שצריך לטהר מטומאת
מת, יש לתלות שהזאה ראשונה ארבעה ימים לפני י"ג
בניסן. ולא חששו שמא לא הגיע עדיין יום שביעי לטומאה.
ולזה התכוון רבינו באמרו: עשאוה כאילו יום י"ג שביעי
שלה.

ז. מֵצֵא סֶפֶין קְשׁוּרָה לְסֶפֶין הַיְדוּעָה אֶלְלָ³³, בֵּין
בְּיוֹם טוֹב בֵּין בְּשָׂאָר הַיָּמִים - הֵרִי הִיא כְּמוֹתָ³⁴: אִם
טְהוּרָה - טְהוּרָה, וְאִם טְמָאָה - טְמָאָה.

(33) הוא יודע אם טהורה היא או טמאה. (34) רבינו למד
זה, מדין קופיץ הקשור לסכין - שנשנה במשנתנו, שהרי אין
כל טעם לחלק בין קופיץ לבין סכין לענין זה. [בכסף-משנה
מתפלא למה השמיט רבינו דיני קופיץ שנאמרו במשנתנו.
ותייר, מפני שרובנן דין קופיץ כדין סכין, ורק במקרה בלתי
שכיח, כשנשיא גוסס בשלושה עשר ומת ב"ד, שונה דין
קופיץ מדין סכין, לפיכך לא הקפיד להודיע דין זה].

ח. כָּל הַרְקִין³⁵ הַנִּמְצָאִים בְּירוּשָׁלַיִם בְּאֲמַצֵּעַ הַדְּרֹךְ³⁶
- גְּזוֹר עֲלֵיהֶן טְמָאָה³⁷ כְּשֶׁאָר הַרְקִין הַנִּמְצָאִים בְּכָל
מְקוֹם. וְכָל הַרְקִין הַנִּמְצָאִים בְּצִדְדֵי³⁸ בְּירוּשָׁלַיִם -
טְהוּרִים; שֶׁהַפְּרוּשִׁים הֵן שֶׁמְהַלְכִין בְּצִדְדֵי, פְּדִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרֶק אֲרֵבְעָה עָשָׂר¹

1) יבארו ששנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל דבר.

א. שְׁנַיִם עֶשֶׂר סִפְקוֹת² טִהְרוּ חַכְמַיִם, וְאֵלוּ הֵן: סִפְק מַיִם שְׁאוּבִים לְמִקְוֵה. סִפְק טְמֵאָה צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. סִפְק מְשַׁקֵּין לְטֵמֵא אַחֲרֵימ. אֲבָל לְטֵמֵאת עֲצָמָן - טְמֵאִים מִסִּפְק. סִפְק הַיָּדִים, בֵּין לְטֵמֵאת עֲצָמָן בֵּין לְטֵמֵא אַחֲרֵים בֵּין לְטִהְרַת יָדִים מִטְמֵאתָן. סִפְק דְּבָרֵי סוּפְרִים. סִפְק הַחֲלִין. סִפְק קְרִבְנוֹת. סִפְק נְגַעִים. סִפְק עוֹבֵר וְעוֹמֵד. סִפְק שְׂרָצִים. סִפְק רְשׁוֹת הַרְבִּים. סִפְק שְׁתֵּי רְשׁוֹת.

2) טהרות פ"ד מ"ז. רבינו השמיט שני ספקות שנאמרו במשנה: ספק נזירות וספק בכורות, מפני שאין להם שייכות לדיני טומאה שבהם הוא עוסק כאן, ובמקומם הוסיף: ספק עובר ועומד, וספק שתי רשויות. וכל השנים עשר יבוארו בהלכות הבאות.

ב. סִפְק מַיִם שְׁאוּבִין לְמִקְוֵה פִּיצַד? שְׁלֹשָׁה לְגִין מַיִם שְׁאוּבִין שֶׁנִּפְלוּ לְמִקְוֵה - פְּסֻלוּהוּ. סִפְק נִפְלוּ סִפְק לֹא נִפְלוּ; וְאִפְלוּ נִפְלוּ³, סִפְק יֵשׁ בְּהֵן שְׁעוֹר אוֹ אֵין בְּהֵן - סִפְקוֹ טָהוֹר, וְהָרִי הַמִּקְוֵה בְּכִשְׁרוֹתוֹ. וְאֵין מוֹרִין לוֹ⁴ לְטַבֵּל בְּמִקְוֵה זֶה וְלַעֲשׂוֹת טְהוֹרוֹת לְכַתְּחֻלָּה; וְאִם טַבֵּל וְעָשָׂה - טְהוֹרְתָיו טְהוֹרוֹת.

3) פירוש, או אפילו ידוע לנו שנפלו, אלא שאין אנו יודעים אם היו בהם שלושה לוגין. והרי כאן שני דינים: א. ספק נפלו, ספק לא נפלו; ב. ודאי נפלו מים שאובים, אלא שאין הדבר ידוע אם היה בהם כשיעור הזה (רבינו בפירושו למשנתנו). 4) כרבי יוסי, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, בשני מקוואות.

ג. סִפְק טְמֵאָה צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם פִּיצַד? שְׂרָץ⁵ שְׁהִיָּה צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, בֵּין שְׁהִיָּה הַמַּיִם בְּכֻלֵּים⁶ אוֹ בְּקַרְקָעוֹת, וְיָרַד לְמַיִם⁷, אִפְלוּ אֵין שָׁם אֲלָא מְלֵא אָדָם וְטְמֵאָה⁸ - הָרִי זֶה טָהוֹר⁹, עַד שְׂיַדַע וְדָאֵי שֶׁנִּגְעָה. וְלֹא אָמְרוּ סִפְק טְמֵאָה צָפָה טָהוֹר אֲלָא לְשָׂרִץ בְּלִבְד¹⁰. וְכָל הַנִּתְלִים¹¹ וְהַנִּגְרָרִין¹² - הָרִי הֵן בְּמַנְהִיץ¹³.

5) במשנתנו (טהרות פ"ד, ז"ח) כתוב טומאה צפה סתם, ואפשר לפרש כל טומאה שהיא. אולם בגמרא נזיר (סג, ב) אמרו: "צפה אינה מטמאה לענין שרץ" ולמדו זה מהכתוב, ומשמע שמת מטמא, וכן שנינו שם (סד, א) בפירוש. 6) כנתא-קמא במשנתנו. 7) וכל-שכן אם לא היתה הטומאה במים כשירד, ונפלה שם לפני שעלה. 8) שהמקום צר מאוד, והדעת נותנת שנגע. 9) כרבי יוסי, שם. 10) מפני שזה נלמד מהכתוב (ויקרא יא, כט): בשרץ השורץ על הארץ. 11) הטומאה תלויה בחבל וכדומה. 12) אם משהוא גורר שרץ על פני המים, ואדם אחר נכנס

מפני שהאיסור לשרוף קדשים טהורים חמור יותר משריפת תרומה. והדברים אינם מניחים את הדעת, שהרי במקרה שיש פנים לכאן ולכאן, צריך לומר בפירוש דין שניהם].

יג. עַל שְׁשָׁה סִפְקוֹת⁵⁰ שׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה, וְכֻלָּם גִּזְרָה מִדְּבָרֵיהֶם⁵¹. וְאֵלוּ הֵן: עַל בֵּית הַפָּרֶס⁵². וְעַל עֶפֶר הַבָּא מֵאֶרֶץ הָעַמִּים⁵³. וְעַל בְּגָדֵי עֵם הָאֶרֶץ⁵⁴. וְעַל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים⁵⁵. וְעַל הָרִקִּים הַנִּמְצָאִים. וְעַל מִי רִגְלֵי אָדָם טְמֵא⁵⁶ שֶׁנִּתְעַרַב בְּמִי רִגְלֵי בְּהֵמָה מִחֻצָּה לְמַחֲצָה וְאֵין יָדוּעַ אִם בְּטָלוּ מֵרְאִיתָן⁵⁷ אִם לֹא. פִּיצַד? אִם נִטְמֵאת תְּרוּמָה מִחֻמַּת אֶחָד מִשְׁשָׁה אֵלוּ, אָף עַל פִּי שְׂעָקָר טְמֵאתָן בְּסִפְק - הָרִי זֶה תִּשְׂרָף, הוֹאֵיל וְדָאֵי סִפְקוֹת אֵלוּ טְמֵאתָן מִן הַתְּרוּהָ, שְׁהִמַּת וְהִזָּב טְמֵאִין מִן הַתְּרוּהָ. וְאַחַת תְּרוּמָה שֶׁנִּגְעָה בְּאַחַת מִשְׁשׁ טְמֵאוֹת הָאֵלוּ אוֹ שֶׁנִּטְמֵאת מִחֻמַּת אֶחָד מֵהֵן וְהָרִי הִיא שְׁלִישִׁי לְאַחַת מֵהֵן⁵⁸ - הָרִי זֶה תִּשְׂרָף. אֲבָל אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ בְּכָל מְקוֹם אִם נִגַּע בְּבֵית הַפָּרֶס וּבְאֶרֶץ הָעַמִּים אוֹ לֹא נִגַּע, אִם נִגַּע בְּבְגָדִים וְרִקִּין וְכֻלָּים וְמִי רִגְלִים אוֹ לֹא נִגַּע - הָרִי אֵלוּ תוֹלִין. מִפְּנֵי שְׂעָקָר טְמֵאתָן מִפְּנֵי הַסִּפְק, שְׁמָא טְמֵאִין הֵן אוֹ טְהוֹרִים; וְאִם תֵּאמַר טְמֵאִין, שְׁמָא נִגַּע שְׁמָא לֹא נִגַּע. וְנִמְצָאוּ שְׁנֵי סִפְקוֹת, וְאֵין שׁוֹרְפִין עַל שְׁנֵי סִפְקוֹת אֲלָא תוֹלִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁹.

50) שם מ"ה. 51) מה-שאיין-כן בשאר טומאות דרבנן, שאין שורפים אלא תולים. 52) ביארנו בהלכה הקודמת, ראה הלכות טומאת מת פ"י ו"א. 53) תרומה וקדשים שנגעו באפר חוץ-לארץ שהוא לארץ ישראל. ראה הלכות טומאת מת שם. 54) שהם טמאים כמדרס הזב מספק, שמא ישבה עליהם אשתו נדה (חולין לח, ב). 55) שהם טמאים מספק, כאמור למעלה בהלכה ד. 56) טהרות פ"ד מ"ה. במשנה כתוב "אדם" סתם, ורבינו הוסיף מסברת עצמו את המלה "טמא", פירוש שידוע לנו שהם מאדם טמא, שאם לא ברור לנו, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא מאדם טהור הם, ואפילו אם מאדם טמא - שמא בטלו. ראה בהערה הבאה. [ודעת הר"ש שם, שהחמירו אפילו בשני ספיקות]. 57) רבינו מפרש משנתנו ע"פ התוספתא שם פ"ה ה"ב. שנינו שם: "נתערבו (מי רגלים טמאים) במי רגלים אחרים (טהורים), רואין אותן כאילו הן יין במים, אם בטלו מראיהן - טהורין, ואם לאו - טמאים". פירוש, אם כמות יין כמותם של מי הרגלים הטמאים, נתערבה בכמות מים כמות הטמאים, היה מראה היין בטל, וכל התערובת היתה מקבלת מראה מים - טהורים, ואם לאו - טמאים. ומלשונו של רבינו משמע, שהמדובר במחצה על מחצה, ולמד זה מלשון המשנה "שהם כנגד מי רגלי בהמה". [אולם כיצד אפשר לקיים יחד את השיעור שבתוספתא ואת הדיוק מלשון המשנה?]. 58) כגון אם נגעו התרומה בדבר שנגע בדבר שנטמא מאב הטומאה. 59) למעלה ה"ב. חומרות יתירות גזרו חכמים בששה ספיקות אלה, עשו הספק כוודאי, ואת שני הספיקות כספק אחד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נגעו המשקין בפפרות ספק לא נגעו - טהורות. וכן אם נסתפק לו אם נגעו משקין טמאין בכלי זה או לא נגעו - הרי הכלי טהור. וכן אם נסתפק לו אם נגעו משקין אלו הטמאין במשקין אחרים או לא נגעו - הרי המשקין האחרים טהורין. אבל טמא שפשט ידו או רגלו לבין משקין טהורין, או שזרק כפר טמא³¹ לבין משקין טהורין, ספק נגע במשקין ספק לא נגע - הרי אלו טמאין בספק. וכן כל פיוצא בזה.

29) טהרות פ"ד מ"ט. 30) שמשקין אינם מטמאים אחרים מן התורה אלא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא. פסק כתנא-קמא. [לקמן (ה"ח) מבאר הי"כספ משנה' דעת רבינו, שלא אמרו ספק ליטמא - טמא, אלא במשקין לבר, אבל ספק אוכלין טהור אפילו לטומאת עצמם. ונראה טעמו, מפני שחכמים החמירו בטומאת משקין יותר מבטומאת אוכלין. ודבריו תמוהים מאוד, שהרי לקמן בהלכה יוד, בהניח הכיכר עד שייגבבו משקין ספק טמאים שנפלו עליה, כתב רבינו שהיא טמאה, ומנמק: "והרי אין כאן משקין אלא כיכר" וצע"ג]. 31) ראה לקמן פט"ו ה"ו.

ח. חבית³² שהיא מלאה משקין ופשט הטמא את ידו לאוירה³³, ספק נגע במשקין ספק לא נגע בזהן - המשקין טמאין³⁴, והחבית טהורה³⁵; שאין ספק המשקין מטמא. וכן אם נכנסו משקין שהן טמאין מספק לאויר החבית³⁶ - הרי החבית טהורה³⁷, והמשקין שבתוכה טהורין³⁸, שאין מתטמאין אלא מן החבית³⁹. ואם נתערבו משקין אלו הספק במשקין שבתחבית - הרי כל המשקין טמאין בספק⁴⁰, והחבית טהורה⁴¹. וכן אם נפלו משקין אלו לתוף התנור⁴² - הרי הפת והתנור טהורין⁴³.

32) תוספתא, שם פ"ה ה"ו וה"ז. 33) סתם חבית של חרס היא שטמאה מאוירה בלי נגיעה. 34) נתבאר בהלכה הקודמת, שספק משקין לטומאת עצמם - טמא. 35) אף-על-פי שמשקין מטמאים כלים. בתוספתא שם ה"ו, הגירסא "טבול יום". ונראה, שגם בדברי רבינו יש להגיה ולכתוב "טבול יום" במקום "טמא", שהרי טמא מטמא את החבית כשהשיט ידו לאוירה. ובדוחק אפשר ליישב את הגירסא שלפנינו ולפרש באדם שהוא ראשון לטומאה, שאינו מטמא כלים. 36) ולא נגעו לא בחבית ולא במשקין שבה. 37) כמו בדין הקודם. 38) אף-על-פי שספק משקין להיטמא - טמא. 39) אם נפל שרץ לאויר כלי חרס, ואוכלין או משקין בתוכו, נטמא הכלי כאילו נגע בו השרץ ונעשה ראשון, אבל האוכלין והמשקין אינם מתטמאים ישר מן השרץ אלא מאויר הכלי, ולפיכך נעשו שניים, ובנידון שלפנינו - מכיוון שהחבית טהורה לא נטמאו המשקין כלל. 40) מפני תערובת משקין שהם טמאים מספק. 41) כמו בדנינים הקודמים. 42) של חרס. 43) שם.

ט. המרבץ⁴⁴ פיתו במים טמאים או שזלפן⁴⁵ והיו

לתוכם. 13) נזיר, שם. ופירושו ב'תוספות' שם ד"ה כל, מפני שאדם אוזח בשרץ אין דינו כצף.

ד. שרץ¹⁴ שהיה מנח בכלי וכלי צף על פני המים, או שהיה מנח על המת¹⁵ או על הנבלה, ואפילו נמוח הנבלה¹⁶ או בשר מת שתחתיו, או שהיה מנח על שכבת זרע הצפה על פני המים - הרי זה כמנח על הארץ, שספקו ברשות היחיד טמא, כמו שיתבאר. הרי שרץ על גבי שרץ צף על פני המים - הרי זה פטמאה עבה שצפה על פני המים, וספקו טהור. הרי מנח על גבי מי חטאת¹⁷ ומי חטאת צפין על פני המים - הרי זה ספק אם הוא כמנח או אינו כמנח. לפיכך יראה לי, שספקו טהור.

14) הדינים שבהלכה זו, הם בעיות בניזר שם. וכל בעיא אחוזה בוז שקדמה לה, כחוליה בשרשרת של "אם תמצי לומר". ורבינו פוסק בכל מקום כ"אם תימצי לומר". 15) על כזית מן המת וברור לו שלא נגע במת, שאם לא כן הרי נטמא - לדעת רבינו, שטומאה צפה אינה טהורה אלא בשרץ בלבד. 16) ונעשתה כמשקה סמך (עבה). 17) שהם סמיכים מפני האפר שבהם. דין זה הוא האחרון בשרשרת הבעיות, ונשאר בתיקו.

ה. כדרך שטהרה¹⁸ ספק טמאה צפה על פני המים בין בכלים בין בקרקעות, פך טהרו ספק טהרה הצפה על פני המים¹⁹ בין בכלים בין בקרקעות. כיצד? ערבה שהיא טמא מת וכפר תרומה פרוף בסיב²⁰ או בניזר ונתון בתוכה, וירדו לתוכה מי גשמים ונתמלאת, ונפשט הנזר והרי הפכר צף על פני המים²¹ והנזר מבדיל בינו לבין המים, וספק נגע צדו²² בערבה ספק לא נגע - הרי הוא בטהרתו²³, מפני שהוא צף.

18) תוספתא, טהרות פ"ה ה"ד. 19) פירוש, הטומאה נחה והטהרה צפה, וספק אם נגעה בטומאה שהיא נחה. 20) גידולים דומים לחוטים שעל גזעי אילנות ואינם מקבלים טומאה. וכן נייר אינו מקבל טומאה. 21) ולא שימאו המים את הכיכר. 22) של הכיכר. 23) שם.

ו. שרץ²⁴ שנמצא צף על גבי בור בתוף הגת²⁵: לתרומה - ספקו טמא²⁶, ולפועליו²⁷ - ספקו טהור²⁸, מפני שהיא טמאה צפה.

24) שם פ"א ה"ט. 25) שדורכים בו יין, והשרץ צף על גבי היין. 26) במים טהורו חכמים אף לתרומה (ראה הלכה ה), אבל לא ביין. 27) אוכלי חולין בטהרה. 28) בתרומה ממש לא טהרו אלא במים, אבל לאוכלי חולין בטהרה לא חילקו בין מים ליין (כסף-משנה).

ז. ספק משקין²⁹ לטמא אחרים - טהור³⁰, לטמאת עצמן - טמא, כיצד? הרי מקל בידו ובראשו משקין טמאים וזרקן לתוף פפרות טהורות, ספק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִהֵן, וְסִפֵּק בְּטִמְאָה נִגַּע סִפֵּק בְּטְהוֹרָה; אוֹ שֶׁהָיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת וּלְפָנָיו שְׁנֵי כַפָּרִים, אֶחָד טְהוֹר וְאֶחָד טָמֵא, וְנִגַּע בְּאֶחָד מֵהֶם, סִפֵּק בְּטִמְאָה נִגַּע סִפֵּק בְּטְהוֹר נִגַּע; אוֹ שֶׁהָיוּ יָדָיו אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טִמְאָה וּלְפָנָיו כַּפֵּר טָמֵא וְכַפֵּר טְהוֹר וְנִגַּע בְּשִׁנְיָהֶן, סִפֵּק טִמְאָה בְּטָמֵא וְהִטְהוֹרָה בְּטְהוֹר אוֹ טִמְאָה בְּטְהוֹר וְהִטְהוֹרָה בְּטָמֵא - הַיָּדִים כְּמוֹת שֶׁהָיוּ, וְהַכַּפָּרִים כְּמוֹת שֶׁהָיוּ⁵⁷. וְכֵן אִם הָיוּ יָדָיו טָמְאוֹת וְהִטְבִּילָן⁵⁸ אוֹ נִטְלָן⁵⁹, סִפֵּק שְׁתֵּמִים שֶׁשָּׁהָרוּ בֵּהֶן כְּשָׂרִים לַיָּדִים סִפֵּק שֶׁהָיוּ פְּסוּלִין⁶⁰, סִפֵּק יֵשׁ בֵּהֶן כְּשֶׁעוֹר⁶¹ סִפֵּק אִין בֵּהֶן, סִפֵּק שֶׁהָיָה דָבָר חוֹצֵץ עַל יָדוֹ סִפֵּק שְׁלֵא הָיָה - הָרִי יָדָיו טְהוֹרוֹת.

שֵׁם טְהוֹרוֹת, סִפֵּק נִתְּזוּ עֲלֵיהֶן סִפֵּק לֹא נִתְּזוּ - סִפֵּקוֹ טְהוֹר⁶⁴.

(44) שם ה"ח. (45) שפך טיפות טיפות. (46) כדין ספק משקין לטמא אחרים.

י. זלף⁴⁷ מִשְׁקִין טְהוֹרִין וְטִמְאִים בְּתוֹךְ הַבֵּית, וְנִמְצְאוּ אַחַר כֵּן מִשְׁקִין⁴⁸ עַל כַּפֵּר שֶׁל תְּרוּמָה: נְטִלָה⁴⁹ וְנִשְׁאָל עֲלֵיהֶן⁵⁰ - הָרִי זוֹ טְהוֹרָה; שֶׁסִּפֵּק הַמִּשְׁקִין לְטָמֵא - טְהוֹר. הַנִּיחַ הַכַּפֵּר עַד שֶׁיִּנְגְּבוּ הַמִּים שְׁעָלֵיהֶן - הָרִי זוֹ טִמְאָה בְּסִפֵּק; שֶׁסִּפֵּק טִמְאָה בְּרִשׁוֹת הַיַּחֲדָד - טָמֵא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר⁵¹, וְהָרִי אִין כֶּאֱיֵן מִשְׁקִין, אֲלֵא כַּפֵּר⁵² שֶׁהָיָה סִפֵּק טִמְאָה סִפֵּק טְהוֹרָה.

(47) שם. (48) ספק טהורים ספק טמאים. (49) בעוד המשקין על הכיכר. (50) שאל לחכם מה דינה. (51) לקמן פט"ו וי"ח. (52) ואם נטהרה יטעו הרואים, שאינם יודעים שספק משקין לפנינו, ויחשבו שספק ברשות היחיד אפילו לטומאת עצמו טהור. [ראב"ד כאן. ונראה שאינו משיג אלא מפרש סברתו של רבינו, שכל זמן שהמשקין קיימים, אנו דנים את השאלה מבחינת המשקין, והרי קבלה בידינו, שספק משקין לטמא אחרים - טהור, אבל כשנתנגבו המשקין, יצא הענין מדין טומאת משקין, ולפיכך דנים את הכיכר ככל ספק טומאה ברה"י].

יא. סִפֵּק⁵³ יָדִים⁵⁴, בֵּין לְהִתְטַמֵּא בֵּין לְטָמֵא אַחֲרִים בֵּין לְטְהוֹרָתָם⁵⁵ - טְהוֹר, כִּי־עַד? הָיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת וּלְפָנָיו שְׁנֵי כַפָּרִים טָמְאִין⁵⁶, סִפֵּק נִגַּע סִפֵּק לֹא נִגַּע; אוֹ שֶׁהָיוּ יָדָיו טָמְאוֹת וּלְפָנָיו שְׁנֵי כַפָּרִים טְהוֹרִים, סִפֵּק נִגַּע סִפֵּק לֹא נִגַּע; אוֹ שֶׁהָיוּ יָדָיו אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טִמְאָה וּלְפָנָיו שְׁנֵי כַפָּרִים טְהוֹרִים וְנִגַּע בְּאֶחָד

(53) ידים פ"ב מ"ד. (54) דיני טומאת ידים, נתבאר למעלה בפ"ח. (55) אם הטומאה היא וודאית, אלא שנסתפק אם טיהר אותן כדין. (56) שהם ראשונים לטומאה, נתבאר למעלה (פ"ח ה"א), שידיים אינם מתטמאים אלא מראשון לטומאה. זאת דוגמא להתטמא. (57) עד כאן דוגמאות לטמא, ומכאן ואילך דוגמאות "לטהרתן". (58) לקודש (ראה למעלה פי"ב ה"ב). (59) לתרומה. (60) כגון מים שנעשתה בהם מלאכה. (רבינו בפ"ו מהל' ברכות ה"ז מונה ארבעה דברים הפוסלים את המים). (61) שיעור לנטילה - רביעית הלוג, לטבילה - ארבעים סאה, כמו לטבילת הגוף.

יב. הִיָּתָה יָדוֹ אַחַת טִמְאָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִי זֶה הָיָה - אוֹמְרִין לוֹ שְׁלֵא יַעֲשֶׂה טְהוֹרוֹת⁶² עַד שֶׁיִּטַּל שְׁתֵּי יָדָיו; וְאִם נִגַּע בְּאַחַת מֵהֶן בְּטְהוֹרוֹת קִדְּם שֶׁיִּטַּל יָדָיו - טְהוֹרוֹתָיו טְהוֹרוֹת.

(62) רבינו מדמה דין זה לדין שני מקוואות, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, שהובאה למעלה ה"ב.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

זו נוהגת אלא בכקר וצאן בלבד, שנאמר: וְכָל מַעֲשֵׂר כֶּקֶר וְצֹאן וְגוֹמְרֵי³.

(2) "ואין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת" (ראה להלן פ"ז הלכה ה). (3) "כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה".
ב. מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה נוֹהֵג בְּחֵלְדָן, אֲבָל לֹא בְּמִקְדָּשֵׁינִי. וְנוֹהֵג בְּאֶרֶץ וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ⁵, בְּפָנֵי הַבַּיִת וְשֵׁלֵא בְּפָנֵי הַבַּיִת⁶. אֲבָל חֲכָמִים אָסְרוּ לַעֲשׂוֹר בְּהֵמָה בְּזִמְן הַזֶּה, וְתִקְנּוּ שְׂאִין מַעֲשֵׂרִין אֲלֵא בְּפָנֵי הַבַּיִת. גְּזֵרָה שְׂמָא יֹאכְלֵהוּ תָמִים⁷ וְנִמְצָא בָּא לַיָּדִי אֲסוּר כְּרַת, שֶׁהוּא

~ יום ראשון כ"ה תשרי ~

הִלְכוֹת בְּכוֹרוֹת

פָּרֵק שִׁשִּׁי

(1) יבאר מעשר בהמה במה נוהג ומי חייב בו ואנה נשחט ושאסור למכרו.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ אֶחָד מִמֶּנּוּ מִכָּל בְּהֵמַת טְהוֹרוֹת שֶׁיּוֹלְדוּ לְאֲדָם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה². וְאִין מִצְוָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהלכות מעה"ק הי"ז. (14) שם במשנה. "ובמסכת מדות (פ"ג מ"א ומ"ב) יתבאר לך שפינות המזבח יש מהן שיש להן יסוד, ויש מהן שאין להן יסוד" (רבינו בפי"ה מ"בובחים שם). (15) על המזבח. בובחים שם: "תניא ר' יוסי הגלילי אומר, חלבו לא נאמר (במדבר יח, יז, לענין בכור) אלא חלבם, דמו לא נאמר אלא דמם, לימד על בכור ומעשר ופסח שטעונין מתן דמים ואימורין לגבי מזבח". (16) זבחים שם במשנה "הבכור נאכל לכהנים, והמעשר לכל אדם, ונאכלין בכל העיר". (17) כלומר, אפילו חזה ושוק אינו מחוייב לתת לכהן, וכן כתב רש"י בבכורות סא. (18) שחלה קדושה גם על בעל מום, שהרי נאמר (ויקרא כז, לג) "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו", ודרשו בגמרא (בכורות נז.) שבעל מום לא פסול לענין מעשר בהמה, וראה להלן הלכה יד. (19) בתורת מעשר, ואסור להגזז ולהעבד (רש"י בפירוש החומש שם).

ה. מעֶשֶׂר בְּהֵמָה אֲסוּר לְמַכְרוֹ כְּשֶׁהוּא תָּמִים²⁰, שְׁנֵאמַר בּוֹ: לֹא יִגָּאֵל. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּר²¹, שְׁנֵאֵה שְׁנֵאמַר לֹא יִגָּאֵל - אִף אֲסוּר מְכִירָה בְּמִשְׁמַע, שְׂאִין נִגָּאֵל וְאִינוּ נִמְכָּר כָּלָל. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁהַמּוֹכֵר מְעַשֵּׂר - לֹא עֲשָׂה כְּלוּם וְלֹא קָנָה לוֹקְחָה²², וּלְפִיכֶךָ אִינוּ לוֹקְחָה²³. כְּמוֹכֵר חֲרָמֵי כְּהֲנִים שְׂלֹא קָנָה לוֹקְחָה²⁴, וְכַמוֹכֵר יְפֵת תְּאֵר²⁵, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאֵר בְּמִקְוָמוֹ²⁶.

(20) מעשר שני פ"א משנה ב "מעשר בהמה אין מוכרין אותו תמים חי", ובבכורות לא: מפורש שאינו נמכר לא חי ולא שחוט. אלא שיש אומרים שלאחר שחיטה לא נאסרה מכירתו מן התורה אלא מדרבנן (כסף-משנה). וראה במנחת חינוך מצוה שסא. וכן נראה להלן בהלכה ז שכתב "ומעשר בהמה של יתומים שנשחט במומו מותר למכרו", הרי שרק שנשחט במומו מותר, אבל בתם אסור. (21) בבכורות לב. "אמר רב דימי אמר ר' יוחנן, נאמר לא יגאל במעשר, ונאמר ולא יגאל בחרמים. מה להלן מכירה עמו (שהרי שם נאמר (ויקרא כז, כח) "לא ימכר ולא יגאל"), אף כאן מכירה עמו". (22) כן מוכח מתוספתא קידושין (פ"ד) שהמקדש בבשר מעשר אינה מקודשת. ורבנן הפקיעו הקידושין לאחר שחיטה, כמו דהוי מן התורה מחיים, ומוכרש שלא קנה לוקח. וכן משמע בבכורות (לב): ולכתוב רחמנא לא ימכר וכו' הוה-אמינא איזדבונא הוא דלא מזדבן, אבל כו' קמ"ל לא יגאל, דלא איזדבונא מזדבן ולא איפרוקי מפרק - הרי שגם בדיעבד לא מועילה המכירה (אור שמח). (23) כלומר, כיון שהלוקח לא קנה, נמצא שלא עשה כלום ולכן אינו לוקח. אלא שצריך עיון, הרי לרבא שאמר (תמורה ד): כל מה שאמרה התורה לא תעביד, אי עביד לא מהני, ובכל זאת הוא חייב מלקות משום שעבר על צו התורה, וראה לחם-משנה. (24) פירוש, אם אמר אדם על דבר השייך לו, שיהיה חרם, צריך ליתנו לכהן ואין לו פדיון לעולם, ראה בפ"ו מהלכות ערכין וחרמין הלכות א"ד. ומה שאמרו בזבחים ט. "למילקא עליה בלא יגאל" (עיין תוספות שם ד"ה למאי), הרי שלוקחין על לאו זה - לפי נוסחת הספרים שלנו אינו כן. וראה בהערת הגר"ח הליד לספר

שְׁחִיטַת קֳדָשִׁים בַּחוּץ⁸. וְאִם עֵבֶר וְעֲשָׂה בְּזִמְן הַזֶּה - הֲרִי זֶה מְעַשֵּׂר⁹ וְיִאֲכַל בְּמוֹמוֹ¹⁰.

(4) משנה בבכורות נג. "ואפילו היו קדשים קלים, ואפילו על דעת האומרים (ר' יוסי הגלילי שם): קדשים קלים מומן בעלים" (רבינו בפי"ה מ"שם), מפני שנאמר (שם) "העשירי יהיה קודש לה' - "ייהיה קודש אמר רחמנא, ולא שכבר קדוש" (גמרא שם). (5) במשנה שם. "ובגמרא שם אמרו, שמשנה זו אינה אליבא דרבי עקיבא הסובר שמעשר בהמה אינו נוהג בחוצה לארץ אלא לענין חלות הקדושה, אבל אסור להקריבו על גבי המזבח (וראה למעלה פ"א הלכה ה לענין בכור בחוצה לארץ), ורבינו שהעתיק המשנה כלשונה, נראה שדעתו דלא כר"ע" (תוי"ט שם פרק ט משנה א). (6) שם במשנה. (7) שם: "אי הכי, האידינא נמי וכו' אלא אמר רבה משום תקלה". (8) ראה בפ"א מהלכות שגגות ה"ד, ובהערות שם. (9) "כן מוכח בירושלמי שקלים (פ"ח הלכה ד), ובבבלי בסוף בכורות (סא.), וכמו שכתבו שם התוס' ד"ה במעשר בזה"ו (יד איתן). ועיין עוד בפ"ח מהלכות ערכין וחרמין הלכה ח. (10) אף שבסוף מסכת בכורות שם אמרו שמעשר בהמה בזמן הזה ימות - סמך רבינו על מה שנאמר בתוספתא בכורות פרק ז: "בהמה שנתערב בה ספק מעשר בזה", ירעו כולן עד שיסתאבו" (אור שמח, וראה ב"נודע ביהודה" מהדורה תנינא חלק יורה-דעה סימן קפט).

ג. הַפֵּל חֲקִינִן בְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה: כְּהֲנִים¹¹ לְוִיִּים וְיִשְׂרָאֵלִים.

(11) שהרי רבי אלעזר בן עזריה היה כהן (מעשר שני פ"ה משנה ט), ועשירי לעזרא (ברכות כז:); ועישר בהמותיו (ביצה כג.) ועיין שם בתוספות סוף ד"ה תליסר). וכן בסוף פרק הגזול עצים (בבא קמא קי:); נסתפקו אם נפל לו לכהן עשר בהמות בגזל הגר, אם מחוייב להפריש מהן מעשר (ראה להלן הי"ג). הרי מבואר שכהנים חייבים במעשר בהמה (רבינו בתשובתו, הוצאת פריימן סימן קלה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה לבכורות פ"ה (לו:), ראה להלן פ"ו הלכה ט. אבל רבינו חננאל גרס בחולין קלו: "מסתברא ממעשר הוה ליה למילף, שכן זכרים טמאים [כהנים] וכו'" ופירש שכהנים פטורים ממעשר בהמה (הובאו דבריו ברמב"ן ורשב"א שם, וכן הוא בערוך ערך זכר ב). וראה במנחת חינוך מצוה שס, שיישב דברי ר"ח שלא תקשה עליהם מהא דביצה כג. ובבא קמא קי:

ד. וְדִין מְעַשֵּׂר בְּהֵמָה שְׂוִיהָה נִשְׁחַט בְּעִזְרָה¹², וְזוֹרְקִין אֶת דָּמוֹ זְרִיקָה אַחַת¹³ כְּנִגְדַּ הֵיִסוּד¹⁴, וּמִקְטִירִין אֲמוּרָיו¹⁵, וְשֵׂאֵר הַבְּשָׂר נִאֲכַל לְבַעֲלִים בִּירוּשָׁלַיִם כְּשֵׂאֵר קֳדָשִׁים קְלִים¹⁶. וְאִין לְכְּהֲנִים בּוֹ כְּלוּם, אֲלֵא כְּלוֹ לְבַעֲלִים כְּפִסְחָה¹⁷. וְאִם הָיָה בְּעַל מוּם, בֵּין שֶׁנִּפְלַל בּוֹ מוּם בֵּין שֶׁהִפְרִישׁוּ בְּתַחֲלָה בְּמוֹמוֹ¹⁸ - הֲרִי זֶה נִאֲכַל בְּכָל מְקוֹם¹⁹.

(12) משנה בזבחים נו: (13) כלומר שפיכה אחת. ראה פ"ה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהמה חיה, בשעת שומא, בהן (שם לא: לב.). (38) פירוש, אם דמי העור והגידין וכו' היו עשרים זוז, ודמי הבשר עשרים זוז, ואמר המוכר ללוקח שמוכר לו את העור והגידים במחיר של ארבעים זוז, ואת הבשר הוא נותן לו במתנה - מותר (ברייתא שם לא:). (39) בעיא שם לב. אם מותר להבליע בעצמות, ופשוטה שם שבמקום שעושין מהם כלים, מבליעין בהן את הבשר שהרי הם יקרים, אבל במקום שאין עושים מהם כלים ומחירים מוזל מאד, ולכן במקום זה אין מבליעים בהם את הבשר, שלא שיך הבלעה אלא כשנבלע בדבר שהוא חשוב יותר או לכל הפחות דומה בחשיבותו, אבל בדבר שהוא פחות חשוב אין הדבר החשוב יכול להיבלע בו.

ט. הפל נאמנים על מומי מעשר לומר: מום זה מאליו בא⁴⁰ ולא נעשה לדעת⁴¹. ואפלו אלו שאינן נאמנים על הכזר⁴² - נאמנים על המעשר. ורואה אדם מומי מעשר שלו ומתירו, אם היה ממחה⁴³. שאם ירצה, יטיל מום בכל עדרו ואחר כך יעשר⁴⁴, ונמצא המעשר בעל מום מתחלתו⁴⁵.

(40) משנה שם לו: (41) שאסור להטיל מום בקדשים, משום שנאמר (ויקרא כב, כא) "כל מום לא יהיה בו", ולמדו מזה (שם לג:). שאסור להטיל מום בקדשים. וכשם שהמטיל מום בכזר קנסו אותו (למעלה פ"ב הלכה ז), כמו כן המטיל מום במעשר בהמה בכזרה - קנסוהו. (42) כגון בעליו כהן (פירוש המשניות לרבינו שם), ראה למעלה פ"ב הלכה יז, שבכזר אינו נאמן. ומכאן שכהן חייב במעשר בהמה, ראה למעלה הלכה ג. (43) ואין חשד שיאמרו שהוא התיר אף על-פי שלא היה מום קבוע (שם לא:), אע"פ שבכזר אין הדין כן (למעלה פ"ג הלכה א). (44) גמרא שם ושם. שכל זמן שלא עישר, אין איסור להטיל בו מום, שהרי עדיין לא נתקדש. וזהו טעם לשני הדינים הנ"ל. (45) מתחילת עישורו. ראה להלן הלכה יד שגם בבעל מום, מצוה להפריש מעשר.

י. הלוקח טלאים שנולדו בשנה זו⁴⁶ או שנתנו לו במתנה - הרי הם פטורים מן המעשר⁴⁷, עד שיוולדו ברשותו⁴⁸. לפיכך⁴⁹, השתפין שנתתפו בהמות, והביא זה מאה טלאים וזה מאה טלאים וערכום⁵⁰ ונתתפו בהן - הרי המאתים פטורים מן המעשר⁵¹, שכל טלה מהן פמכור⁵². וכן האחים שירשו טלאים מאביהם⁵³ - הרי הן פטורין מן המעשר⁵⁴. אבל הנולדים להם בשתפות לאחר מפאן מאלו הבהמות, בין לשתפין בין לאחים - חייבין במעשר⁵⁵. וכן אם היו שתפין במעות וקנו בהמות ממעות השתפות, והאחים שקנו בהמות ממעות הירשה - הרי הנולדים מהם לאחר מפאן חייבין במעשר. שהרי ברשותן נולדו, והרי הן פאיש אחד. חלקו האחים והשתפין אחר שנוולדו להן הבהמות ברשותן וחזרו ונתתפו - הרי אלו פטורין מן המעשר⁵⁶. שישעיה שחלקו נעשו הכל

המצוות ל"ת רסג. (25) שהתירה התורה לחלוצי הצבא לקחת אתם לאשה מבנות הנכר שראו בשביה (דברים כא, יב). ואסור למכרה לאחר, ואם מכרה אין זו מכירה. ומכאן כי הנוסחא הנכונה בספר המצוות שם היא כאותם הספרים שלא העתיקו שם "ואם מכרה לוקה". ועיין משנה למלך. (26) בפ"ח מהלכות מלכים הלכה ו.

ו. מדברי סופרים שאסור למכרו בעל מום ואפלו שחוט, גזרה שפא ימכרנו חי²⁷. לפיכך²⁸ אין שוקלין מנה כנגד מנה²⁹ במעשר פדרף ששוקלין בכזר³⁰, מפני שהוא נראה פמוכר³¹.

(27) בכורות שם לא: ולב. גם לרבא וגם לרשב"י מותר למכור בעל מום שחוט מן התורה, ורק חכמים גזרו עליו שלא למכרו, גזירה שפא ימכרנו גם לפני שחיטה. אבל יש להבין שהרי גם לרבא וגם לרשב"י גם בעל מום חי אין איסור למכור כ"אם מדברי סופרים (מנחת חינוך מצוה שסא, והרש"ש שם לא:). (28) מכיון שאסור למכור מעשר בהמה בכל אופן. (29) "חלק כחלק, כגון שיחלקו אותה לששה או לשבעה חלקים, ונותנים חלק בכף זה וחלק בכף זה, ר"ל כפות המאזנים" וכו' (רבינו בפיה"מ בכורות לא:). (30) ראה למעלה פ"א הלכה יח. (31) במשנה שם, אמרו "ישוקלין מנה כנגד מנה בכזר, ומשמע שדווקא בכזר אבל לא מעשר" (כסף-משנה). וראה ר"ט אלגזי ריש פרק חמישי אות לו.

ז. ומעשר בהמה של יתומים שששחט פמומו³² - מתר למכרו³³ פדרפו³⁴. מפני השבת אבדה ליתומים לא גזרו עלינו³⁵.

(32) אבל נשחט בתמימותו, אסור. ראה למעלה הלכה ה. (33) ברייתא שם: (34) אף בלא שיבליע את דמי הבשר בדמי העור, החלב והגידין, ראה להלן הלכה ח ובכורות לא: (35) שם, כתירוצו של רב ששת. ופירש"י השבת אבדה שאין יכולין לאוכלו כולו ויסריח. ויש להבין שבגמרא שם אמרו, שמה שאמרו במשנה "הבכור והמעשר אין נמכרין באטליז" שמשמע מזה שמעשר בהמה נמכר בבית - המדובר בבהמת יתומים, אם כן לא התירו למכור בבהמת יתומים אלא בבית ולא באטליז. ורבינו כאן לא מזכיר כלל מזה, ואדרבה מסתימת דבריו משמע שיותר למוכרו אפילו באטליז.

ח. מעשר בהמה שששחט פמומו³⁶ - מתר למכר חלבו וגידיו ועורו ועצמותיו, ולא אסרו למכר אלא בשרו בלבד³⁷. ואם הבליע דמי הבשר בדמי העור והחלב והגידין ומכר הפל בהבלעה - מתר³⁸. ואם היו דמי העצמות יקרים, והבליע דמי הבשר בדמי העצמות - מתר³⁹.

(36) אבל תם שנשחט אסור במכירה, ראה למעלה. (37) כלומר, לא גזרו חכמים אלא בדבר הנישום מחיים, כגון הבשר שכל חשיבות הבהמה היא בבשר, אבל לא בדבר שאינו נישום מחיים, כגון העור והגידין, שאין חשיבות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו דין זה, מהיכא תיתי לומר אחרת. הרי גם בגמרא שם מקשה על ר' ירמיה - פשיטא! ומתרתת הגמרא כי ר' ירמיה אמר דין זה רק משום קלבון, והוא כשחלקו בבהמות ולא חלקו בכספים שפטורים מקלבון, ולא אומרים כיון שחלקו בבהמות עומדים הם ליחלק גם בכספים, ויהיה חייב בקלבון עיי"ש, הרי שלענין מעשר בהמה אין שום סברא לומר שאם חלקו בבהמות ולא חלקו בכספים שיהיו חייבים במעשר בהמה, ודבר ברור שהם פטורים, ולשם מה הביא רבינו דין זה?

יב. הַלֹּקֵחַ עֲשָׂרָה עֶבְרִים בְּמַעֲי אֶמֶן - כִּלְּן נִכְנְסִין לְדִיר לְהַתְעַשֵּׂר⁶⁰, שְׁהָרִי בְּרִשְׁוֹתוֹ נוֹלְדוּ⁶¹.

60) מימרא של ר' יוחנן שם נז. 61) ומה שהלוקח פטור מן המעשר (ראה למעלה הלכה י) אינו אלא כשלקח לאחר שנולדו, אבל אם לקח כשהם עדיין עוברים ונולדו ברשותו, חייב לעשר, שכן כתוב (שמות כב, כט) "כִּן תַּעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ לְצֹאֲנֶךָ", לא הקפידה התורה שלקוח פטור ממעשר אלא כשלקח בשעת עשייה (כלומר, בעת שראויין להתעשר), שהוא אחר הלידה. אבל במעי אמם, אי-אפשר עדיין להתעשר (בגמרא שם).

יג. כִּהֵן⁶² שֶׁנִּפְלְוּ לוֹ עֲשָׂרָה בְּהֵמוֹת בְּגִזְל הַגֵּר⁶³ - פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשֵׂר; שְׁמֵתוֹת פְּהֵנָה מִתְּנוֹת הֵם⁶⁴, וְכִכָּר בְּאֲרָנוֹ⁶⁵ שְׁהִנֹּתָן מִתְּנָה פְּטוּר⁶⁶ מִן הַמַּעֲשֵׂר.

62) ראה למעלה הלכה ג, שכהנים חייבים לעשר את בהמותיהם. 63) הגזול את הגר ונשבע הגזולן לשקר שלא גזל, ומת הגר והתוודה הגזולן, משלם קרן וחומש לכהנים וכו' (בבא קמא קי.). 64) ולא ירושה. ובעיא היא בגמרא שם, אם הכהנים לענין גזל הגר נחשבים כיורשים וחייבים, או כמקבלי מתנות ופטורין, ופשוטה שם שהם כמקבלי מתנות ולא כיורשים. 65) למעלה הלכה י. 66) המקבל.

יד. הַפֶּלֶן נִכְנְסִין לְדִיר⁶⁷ לְהַתְעַשֵּׂר⁶⁸: בֵּין תְּמִימִים בֵּין בְּעֵלֵי מוֹמִין⁶⁹, וְכֹל אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ⁷⁰; חוּץ מִן הַפְּלָאִים⁷¹ וְהַטְּרָפָה⁷² וְיוֹצֵא דִפְן⁷³ וּמַחֲסֵר זִמְן⁷⁴, שֶׁפֶל אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר. וְכֵן הֵיטוֹם שְׁמֵתָה אִמּוֹ אוֹ נִשְׁחָטָה עִם לִדְתוֹ⁷⁵ - אֵינּוּ מִתְעַשֵּׂר⁷⁶. וְדָבָרִים אֵלּוּ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה הֵם⁷⁷.

67) "הוא מקום המוקף שמכניסים בו הצאן והבקר בשעת מעשר, ולפעמים יהא מוקף בנין או קנים וכיוצא בזה" (רבינו בפייה"מ). וראה להלן פ"ז הלכה א סדר הפרשת מעשר בהמה. 68) משנה בכורות נז. 69) בגמרא שם למדו כן מהפסוק (ויקרא כז, לג) "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו" - מכאן שבעל מום חייב במעשר. 70) כמו הרובע והנרבע, המוקצה לעבודה-זרה ושנעבד בו עבודה-זרה, ואתנן ומחיר כלב, ולפי שכל אלו אינם אסורים אלא בדבר שבעל מום אסור בו, כמו שנאמר (שם כב, כה) "כי משחתם בהם מום בם, לא ירצו לכם" ואין השחתה אלא עבודה-זרה וערוער וכו', ומעשר בהמה הואיל ואין חוששין בו למום, אין חוששין לכל אלו (שם). 71) במשנה שם,

לְקוֹחִין וְהִלְקוּחַ פְּטוּר, וְכִשְׁחֹזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - הָרִי נִשְׁתַּתְּפוּ בְּבַהֲמוֹת, וְעֵדִין לֹא יִלְדוּ לָהֶן בְּרִשְׁוֹתָן אַחַר שְׁתוּף זֶה הַשָּׁנִי. וְאַף עַל פִּי שְׁחִלְקוּ גְדִיִּים כְּנֶגֶד גְּדִיִּים וְטָלָאִים כְּנֶגֶד טָלָאִים⁵⁷ וְעֲשָׂרָה כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה⁵⁸ - הַפֶּל פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר וְהָרִי הֵן פְּלִקוּחִין.

46) כלומר, לאחר שהם ראויים להתעשר, ולא שלוקח טלאים בשבעת הימים הראשונים ללידתם, ראה להלן הלכה טו. 47) משנה שם נה: "הלוקח או שנותן לו במתנה, פטור ממעשר בהמה". 48) שהרי נאמר (שמות כב, כח-כט) "בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשורך לצאנך". ודרשו בגמרא (שם נז): "מה בניך אין בלוקח ומתנה, אף צאנך ובקרך אינו בלוקח ומתנה (אלא עד שיוולדו ברשותו)" ואף-על-פי שפסוק זה נאמר בכור - קיבלו חז"ל (שם) שהוא לענין מעשר בהמה. 49) לפי שלקוח פטור מן המעשר. 50) [ראה בפ"ד מהלכות שולחין ושותפין הלכה א, ובהוספה להערה י שם]. 51) במשנה שם: "האחים והשותפין שחייבים בקלבון, פטורים ממעשר בהמה", אבל רש"י גורס "האחים השותפין" וכו'. 52) לשותף השני, ומה שנלמד בגמרא שם מהפסוק (במדבר יח, טו) "יהיה לך ולא של שותפות", הכוונה שהפסוק מלמדנו שגם שותפות הוא בגדר של לקוח (קרית ספר). 53) במשנה שם. 54) שכל טלה הוא כמכור לכל אחד מהאחים, כיון שיש לכולם חלק בו (קרית ספר). 55) שם במשנה "קנו מתפיסת הבית חייבים, ואם לאו פטורים" ומפרש רבינו בפייה"מ "תפיסת הבית, היינו הממון המשותף בין האחים, קודם שחלקו ירושת אביהם", ודברי המשנה מתבארים כך, שאם השתתפו בבהמות או שירשו את הבהמות, וכמו כן אם נשתתפו או ירשו מעות (וטרם חלקו) וקנו כמעות אלו בהמות, הרי הבהמות פטורים מן המעשר. רק באם ילדו בהמות אלו, הנולדים חייבים במעשר, שהרי הנולדים אינם לקוחים, אבל ראה בפירש"י שמפרש אחרת לגמרי את דברי המשנה, וראה בקרית-ספר כאן. 56) שם במשנה "האחים והשותפין שחייבים בקלבון, פטורים מן המעשר". וראה בפייה"מ שמפרש את המשנה גם באופן זה, שחייבים בקלבון ופטורים מן המעשר, כשחילקו ביניהם השותפין בבהמות שנולדו ברשותם ושוב נשתתפו. 57) אין אומרים שבחלוקה זו הוברר שזהו המגיע לכל שותף ושותף או לכל אח ואח עוד משעה ראשונה (כרב ענן שם), אלא שגם זה נחשב ללקוח ופטורים מן המעשר (כדברי רב נחמן שם). 58) אין אומרים שהוברר שזה חלק של כל אחד ואחד מהשותפים ומהאחין המגיע להם משעה ראשונה (רבי אלעזר שם), אלא שגם זה נחשב ללקוח ופטורים מן המעשר (דברי ר' יוחנן שם).

יא. הָאֲחִין וְהַשְּׂתָפִין שְׁחִלְקוּ בְּכֶסֶפִּים וְלֹא חִלְקוּ בְּבַהֲמָה - תְּכִיבִין בְּמַעֲשֵׂר, שְׁעֵדִין לֹא נַעֲשׂוּ הַבְּהֵמוֹת לְקוֹחִין. אֲבָל אִם חִלְקוּ הַבְּהֵמוֹת, אָף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא חִלְקוּ הַכֶּסֶפִּים - הָרִי אֵלּוּ פְּטוּרִין⁵⁹.

59) דברי ר' ירמיה שם נז: אבל יש להבין לשם מה הביא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּהֵן - הָרִי פֶלֶן פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֶׂר⁸³, שֶׁפֶל אֶחָד מֵהֵן סִפֵּק הוּא.

82) שנאמר (ויקרא כז, לב) "העשירי יהיה קודש", ודרשו (בבא מציעא ז.י) "עשירי ודאי אמר רחמנא, ולא עשירי ספק". כלומר, "הצריך הכתוב לעשר את הודאי, ולא הצריך לעשר את הספק" (רש"י שם). (83) תוספתא בכורות פ"ז: "נתערב בהן יתום או לקוח - הרי כולן פטורין". וראה להלן פ"ח הלכה יד.

~ יום שני כ"ו תשרי ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר כיצד מפרישין מעשר בהמה, ואם היו לו חמשה טלאים בירושלים וחמשה בעכו אם מצטרפין.

א. מי שֶהָיוּ לוֹ עֶשְׂרֵה טְלָאִים וְהִפְרִישׁ אֶחָד מֵעֶשְׂרֵה², הָיוּ לוֹ מֵאָה וְהִפְרִישׁ עֶשְׂרֵה לְמַעֲשֶׂר - אֵין אֵלוֹ מַעֲשֶׂר³. אֵלָא בִּיצֵד עוֹשֶׂה? כּוּנְס כֹּל הַטְּלָאִים⁴ אוֹ פֶל הַעֲגָלִים⁵ לְדִיר⁶, וְעוֹשֶׂה לוֹ פֶתַח קָטָן פְּדִי שְׁלָא יֵצֵאוּ שְׁנַיִם כְּאֶחָד⁷. וְאִמּוּתֵיהֶן מַעֲמִיד מִבְּחוּץ⁸ וְהֵן גּוֹעוֹת, שִׁישְׁמְעוּ הַטְּלָאִים קוֹלָן וְיֵצֵאוּ מִן הַדִּיר לְקִרְאָתָן; שְׁנֵאמַר: כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט - שִׁיעֵבֵר מֵעֲצָמוֹ, וְלֹא שִׁישְׁמְעוּ פִּדְיוֹ⁹. וְכִשְׁיֵצְאוּ מִן הַדִּיר זֶה אַחֵר זֶה, מִתְחִיל וּמוֹנֵה אוֹתָן בְּשֶׁבֶט¹⁰: א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט'; וְהִיּוֹצֵא עֶשְׂרֵי - בִּין זָכָר בִּין נִקְבָּה¹¹, בִּין תָּמִים בִּין בַּעַל מוֹם¹² - סוֹקְרוֹ בְּסִקְרָא¹³ וְאוֹמֵר: הָרִי זֶה מֵעֶשְׂרֵי¹⁴. לֹא סִקְרוֹ בְּסִקְרָא וְלֹא מְנָאן בְּשֶׁבֶט, אוֹ שְׁמֵנָאן רְבוּצִים¹⁵ אוֹ עוֹמְדִים¹⁶ - הָרִי אֵלוֹ מֵעֶשְׂרֵי¹⁷; הוֹאִיל וּמְנָאם עֶשְׂרֵה עֶשְׂרֵה וְקִדֵּשׁ עֶשְׂרֵי - הָרִי זֶה מֵעֶשְׂרֵי¹⁸.

2) כלומר, לא מנה אותם אחד שנים וכו' אלא נטל אחד מהם בלי למנותם. (3) משנה, בכורות נח, ב - כדברי חכמים, ולא כרבי יוסי ברבי יהודה שם, שאמר שכשם שתרומה ניטלת באומד ובמחשבה, כמו כן מעשר בהמה. (4) שנועד בשנה זו. (5) כבהערה הקודמת. (6) מקום מוקף אבנים או קנים וכיוצא בזה. (7) ואם יצאו כן, ראה להלן פ"ח ה"ד. (8) ברייתא, שם. (9) גמרא, שם. (10) ברייתא, שם: "מצוה למנותן בשבט". שבט הוא המקל שביד הרועה. (11) תוספתא שם פ"ז, וכן הוא בחולין קלו, א. שבמצות מעשר בהמה לא הבדילה התורה בין זכר לנקבה, כמו שהבדילה בככור. (12) ראה למעלה פ"ו ה"ד. (13) צובעו בצבע אדום, שיהיה ניכר. (14) שם, במשנה. (15) שוכבים. (16) כלומר, ולא כשיצאו מן הדיר. (17) שם, במשנה ובברייתא. (18) שם, בברייתא: "תלמוד-לומר העשירי קדש, מכל-מקום".

ב. אֵין צְרִיף לְצִרְף כֹּל בְּהֵמָה שְׁנוֹלְדָה בְּרִשׁוֹתוֹ¹⁹ לְדִיר אֶחָד, אֵלָא מְצִרְף כֹּל עֵדֶר וְעֵדֶר לְבִדְדוֹ²⁰. הָיוּ לוֹ חֲמִשָּׁה טְלָאִים בִּירוּשָׁלַיִם וְחֲמִשָּׁה טְלָאִים בְּעָכוֹ - אֵין

ונלמד בברייתא שם גבי שאר כל הקדשים מן הפסוק (ויקרא כב, כז) "שור או כשב" פרט לכלאים שאינו נקרב על המזבח, ונלמד בגזירה-שוה: נאמר לענין קדשים "תחת אמו", ונאמר לענין מעשר בהמה "תחת השבט" שכלאים אינו מתעשר, וכלאים זהו מי שאביו מין אחר ואמו מין אחר, וכמו תישבא על הרחל שהוולד כלאים. (72) כגון שנחתכה רגלה מן הארכובה ולמעלה, ושאר מיני הטריפות המובאות בהלכות שחיטה בפרקים ה"י. ונלמד שם בגמרא, שהטריפה אינה נכנסת להתעשר, משום שנאמר (שם כז, לב): "כל אשר יעבור תחת השבט" - פרט לטריפה שאינה עוברת, "לפי שהיא חולה" (רבינו בפי"ה"מ). (73) שנועד לא דרך הרחם, אלא חתכו את בטן אמו והוציאו. וראה בדברינו למעלה פ"ב הלכה ד. ונלמד בגמרא שם ממה שכתוב לענין שאר כל הקדשים (שם, כז) "שור או כשב או עז כי יולד" - פרט ליוצא דופן, שאינו קרב למזבח, ובגזירה-שוה הנ"ל למדו שיוצא דופן אינו מתעשר. (74) פירוש, בתוך שבעת ימי היוולדו, ונלמד שם בגמרא ממה שכתוב (שם) לענין שאר כל הקדשים "והיה שבעת ימים תחת אמו" - פרט למחוסר זמן, שאינו נקרב על המזבח. ונלמד בגזירה-שוה כנ"ל שמחוסר זמן אינו מתעשר. [נאמרו בזבחים יב. שבלייל שמיני הוא נכנס לדיר להתעשר, ורבינו השמיט דבר זה, מפני שלא אמרו כן אלא למי שסובר "לילה אינו מחוסר זמן" (שם), ואילו רבינו פסק ש"לילה מחוסר זמן", להלן פ"ג מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ד. וראה בכסף-משנה כאן]. (75) כלומר, שלא היתה שעה אחת עם אמו אחר הלידה. (76) במשנה שם: "והיתום, ואיזהו יתום, כל שמתה אמה או שנשחטה ואחר-כך ילדה, ר' יהושע אומר אפילו נשחטה אמה וכו'", "ואין הלכה כר' יהושע" (רבינו בפי"ה"מ). ובגמרא שם למדו זאת ממה שכתוב בכל הקדשים "תחת אמו" - פרט ליתום שאינו נקרב, ונלמד גז"ש כנ"ל שיתום אינו מתעשר. (77) כלומר, אינם מפורשים בתורה, אלא קבלום חכמים ולמדום מגזירה-שוה.

טו. אֵין הַלֹּקֶחַ פְּטוּר⁷⁸ אֵלָא אִם בֵּן נִלְקַח אַחֵר שְׁנֵאמַר לְהַתְעַשֵּׂר⁷⁹. לְפִיכָּה, הַלֹּקֶחַ טְלָאִים בְּתוֹךְ שְׁבַעַת יְמֵי הַלֵּדָה - כְּשִׁגְיַע זְמַנָּם⁸⁰ חַיֵּב לְעֶשְׂרָן; שְׁפִינָן שְׂאִין מְחַסְרֵן זְמַן רְאוּי לְהַתְעַשֵּׂר, הָרִי זֶה פְּמִי שְׁלֵקַח עֲבָרִים וְנוֹלְדוּ בְּרִשׁוֹתוֹ⁸¹.

78) לעשר את הבהמות שלקח, ראה למעלה הלכה י. (79) בכורות נו. "אמר רבא, אמר קרא (שמות כב, כט) תעשה" ("בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשורך לצאנך", שממנו למדו פטור לוקח, ראה למעלה הלכה י), בשעת עשיה מיעט הכתוב. ופירש"י "בשעה שהן ראויין להתעשר, מיעט הכתוב שלא יהו לקוחין". וברייתא שנאמר בה שגם לקוח לפני זמנו פטור מלעשר, אינה אלא דעת יחיד. (80) כלומר, ביום השמיני. (81) ראה למעלה הלכה יב.

טז. כֹּל בְּהֵמָה שֶׁהִיא סִפֵּק אִם בֵּת מֵעֶשֶׂר הִיא אוֹ אֵינָה בֵּת מֵעֶשֶׂר - הָרִי הִיא פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשֶׂר⁸². לְפִיכָּה, טְלָאִים שְׁנוֹתְעַרְבֵן בְּהֵן יְתוֹם אוֹ לְקוּחַ וְכִיּוֹצֵא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עָשָׂר בְּהֵמָה מִשְׁנָה עַל שְׁנָה - הָרִי זֶה מִעֵשֶׂר, מִפְּנֵי חֲמֵרֵת הַקְּדוּשִׁים, שֶׁהָרִי לֹא הִקְפִּידָה תּוֹרָה עַל מִעֵשֶׂר בְּהֵמָה בְּפִרוּשׁ שִׁיהִיָּה שְׁנָה שְׁנָה.³³

30) שם. וראה להלן (ה"ו) שהשנה החדשה לענין מעשר בהמה מתחילה באחד בתשרי. 31) מסכת תרומות פ"א מ"ה, ופ"ה מהל' תרומות הי"א. 32) ומוזה למדו (שם נג): שאין מעשרין מעשר דגן מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש. ומעשר בהמה נלמד בהיקש ממעשר דגן (שם). 33) כשם שהקפידה בפירוש בזרע הארץ, ואמרה "היוצא השדה שנה שנה", שלפיכך אם עישר משנה לשנה אינו מעשר, כמפורש בהל' תרומות שם - ואילו במעשר בהמה לא נאמר כן בפירוש אלא בהיקש למדו כן ממעשר דגן, ולפיכך אם עישר הרי זה מעשר. ובלחם-משנה הקשה מכמה דברים שלא נלמדו אלא בהיקש, ואעפ"כ לא כתב בהם רבינו שאם עישר הרי זה מעשר.

ו. כָּל הַנוֹלָדִים בְּאֶחָד בְּתִשְׂרֵי עַד עֵשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֵלּוּל - מִצְטָרְפִין וּמִעֵשְׂרִין מֵאֵלּוּ עַל אֵלּוּ.³⁴ נוֹלָדוּ חֲמֵשֶׁה טְלָאִים בְּעֵשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֵלּוּל וְחֲמֵשֶׁה בְּאֶחָד בְּתִשְׂרֵי - אֵין מִצְטָרְפִין.³⁵ לָדוּ תוֹלְדוֹת בְּתוֹךְ שְׁנָתָן.³⁶ - הָרִי הִיא וּבִתָּה נִכְנָסִים לְדִיר לְהִתְעַשֵּׂר.³⁷

34) משנה, שם נז, ב. וזהו לפי דעת רבי אלעזר ורבי שמעון החולקים על רבי מאיר, וסוברים שא' בתשרי הוא ראש השנה גם למעשר בהמה. ולמדו כן בהיקש (בר"ה ח). "עשר תעשר" - בשתי מעשרות הכתוב מדבר: מעשר דגן ומעשר בהמה, מה מעשר דגן ר"ה שלו א' תשרי, כן גם מעשר בהמה ר"ה שלו א' תשרי. 35) בכורות שם, ומשום שאלו שנולדו בכ"ט אלו שייכים לשנה החולפת, והחמישה שנולדו למחר בא' בתשרי שייכים לשנה החדשה, ואין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת, ראה למעלה ה"ה. 36) כלומר, אלה שנולדו בתוך שנה זו, נתעברו וילדו גם הם. 37) כן הוא בתוספתא בכורות פ"ז (הובאה בכורות כ:), גדייה שילדה שלש בנות ובנות שלש שלש נכנסות לדייר להתעשר" (כסף-משנה). וכן מפורש בחולין קיד, א - שהאם נכנסת להתעשר עם הבת (יד איתן).

ז. אֵין הַטְּלָאִים הַנוֹלָדִים בְּמוֹ הַטְּבֵּל³⁸ שְׁאִסּוּר לְאָכַל מִמֶּנּוּ עַד שִׁיעֵשֶׂר, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ בְּמִקּוּמוֹ³⁹, אֵלּא מִתֵּר לְמַכּוֹר⁴⁰ וְלִשְׁחוֹט כָּל מָה שִׁיִּצְרָה⁴¹ עַד שִׁיעֵשֶׂר, וְיִהְיֶה הַמִּעֵשֶׂר קִדְשׁ⁴² וְיֵאָכַל פְּהֻלְכְתּוֹ⁴³, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ⁴⁴.

38) "כל אוכל שחייב להפריש ממנו תרומה ומעשרות, קודם שיפריש ממנו נקרא טבל" (פ"י מהל' מאכלות אסורות הי"ט). 39) בהל' מאכלות אסורות, שם. 40) ואילו טבל אסור למכרו (פ"ו מהל' מעשר הי"ו). 41) משנה, בכורות נז, ב. וחכמים קבעו זמנים לעשר, וכשהגיע הזמן אסור למכור ולשחוט עד שיעשר (להלן ה"ח, מהמשנה שם). וקודם שהגיע הזמן - גם מדרבנן מותר למכור ולשחוט.

מִצְטָרְפִין²¹, וְכָלֵן פְּטוּרִין מִן הַמִּעֵשֶׂר²². וְכִמְהָ יִהְיֶה בֵּין אֵלּוּ לְאֵלּוּ וְיִצְטָרְפוּ? שִׁשָּׁה עֵשֶׂר מִיל²³.

19) אם הן רחוקות זו מזו יותר משה עשר מיל, כדלהלן. 20) ושיעור המרחק ביניהם שיהיה עדר, מבואר להלן: ששה עשר מיל, ולא יותר. 21) בתוספתא שם פ"ז (הובאה בגמרא שם נה): "היו לו חמש בכפר חנניא, וחמש בכפר עותני - אין מצטרפות". ורבינו נקט "ירושלים ועכו" להשמיענו שאף מארץ ישראל ומחוצה לארץ (שהרי עכו חוצה לארץ היא - פ"א מהל' תרומות ה"ט) מצטרפים, אם הם קרובים ששה עשר מיל, ודלא כרבי מאיר (במשנה שם נד): שאמר: "הירדן מפסיק למעשר בהמה" (וגם התוספתא שם סברה כוותיה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, שאין הלכה כרבי מאיר. 22) שבכל עדר ועדר אין עשרה שיתחייבו במעשר. 23) משנה, שם.

ג. הִיוּ שְׁלֹשָׁה עֲדָרִים, בֵּין כָּל אֶחָד וְאֶחָד שִׁשָּׁה עֵשֶׂר מִיל²⁴ - הָרִי שְׁלֹשֶׁתָן מִצְטָרְפִין²⁵. בִּיצֵד? הִיָּה תִשְׁעָה מִכָּאן וְתִשְׁעָה מִכָּאן וְאֶחָד בְּאֵמְצַע²⁶ - הָרִי שְׁלֹשֶׁתָן נִכְנָסִין לְדִיר לְהִתְעַשֵּׂר.

24) באופן שהמרחק בין שני החיצוניים הוא שלשים ושנים מיל. 25) שהעדר האמצעי מצרף אליו את שני העדרים החיצוניים, שהרי המרחק מן האמצעי לכל אחד מהחיצוניים אינו יותר משה עשר מיל, וכן הוא במשנה שם. 26) כרב, שם בגמרא, שצריך שיהא בעדר האמצעי ביחד עם כל אחד ואחד מהחיצוניים שיעור מעשר. ודלא כשמואל שאמר אפילו חמש מכאן וחמש מכאן ואחד באמצע - מצטרפים.

ד. אֵין מִעֵשְׂרִין מִן הַצֵּאן עַל הַבָּקָר וְלֹא מִן הַבָּקָר עַל הַצֵּאן.²⁷ אָבַל מִעֵשְׂרִין מִן הַכֹּבְשִׁים עַל הָעֵזִים וּמִן הָעֵזִים עַל הַכֹּבְשִׁים²⁸; שְׁנֹאֵמָר: וְכָל מִעֵשֶׂר בָּקָר וְצֵאן - מִשְׁמַע כָּל צֵאן אֶחָד²⁹, שִׁשְׁנֵיהֶם נִקְרָאִים שָׁה וְהָרִי הֵם כְּמִין אֶחָד.

27) משנה, שם נג, א. ובגמרא שם נד, ב - למד זאת אביי ממה שנאמר (ויקרא כז, לב) "וכל מעשר בקר וצאן וגו' העשירי יהיה קודש לה'", תן עשירי לזה ותן עשירי לזה. כלומר, שסמך "כל מעשר" ל"בקר" ו"עשירי" ל"צאן", באופן שכתוב מעשר אצל כל אחד ואחד, להודיע שאין מעשרין מבקר על צאן ולא מצאן על בקר, ורבה למד זאת (שם) ממה שנאמר (דברים יד, כב) "עשר תעשר", בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, ומקיש מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן אין מעשרים ממין על שאינו מינו, אף מעשר בהמה כן. 28) משנה, שם. 29) שם.

ה. אֵין מִעֵשְׂרִים מִן הַנוֹלָדִים בְּשְׁנָה זֹו עַל הַנוֹלָדִים בְּשְׁנָה אַחֲרֵת³⁰, כְּשֵׁם שֶׁאֵין מִעֵשְׂרִין בְּזֵרַע הָאֶרֶץ מִן הַחֲדָשׁ עַל הַיִּשָּׁן וְלֹא מִן הַיִּשָּׁן עַל הַחֲדָשׁ³¹; שְׁנֹאֵמָר: הַיִּצָּה הַשָּׂדֶה שְׁנָה שְׁנָה³². וְיִרְאֶה לִי, שְׁאֵם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(42) כלומר, ואז אסור למכרו (למעלה פ"ו ה"ה).
(43) כלומר, אוכלו בירושלים כשאר קדשים קלים.
(44) למעלה שם ה"ד.

2) כדי להפריש מעשר בהמה. (3) כלומר, השביעי והשישי וכו'. (4) כלומר, השלושה-עשר והארבעה-עשר וכו'. (5) בקדושת מעשר בהמה. (6) שהם סמוכים לעשירי. וראה להלן הלכה ג שלפעמים אם קרא לי"א עשירי - שאינו קדוש. (7) בכורות ט: "תנו רבנן מנין שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד-עשר עשירי ששלשתן מקודשים? תלמוד לומר (ויקרא כז, לב) וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה' (משמע בין שקראו הוא עשירי, בין שהיה עשירי למנין ולא קראו עשירי - רש"י), יכול שאני מרבה אף שמיני וי"ב שקראם עשירי, אמרת הואיל והוא קדוש וטעותו מתקדשת מה הוא אינו מקודש אלא בסמוך לו (כלומר, הוא עצמו, שאין לך סמוך יותר מגופו), אף טעות אינה מתקדשת אלא בסמוך (כגון תשיעי ואחד עשר שהם סמוכים לעשירי, מלפניו ומלאחוריו). (8) כלומר, לא רק אם קרא "עשירי" לתשיעי לבדו, שהוא קדוש, אלא אפילו אם קרא גם לאחד עשר "עשירי" - כיוון שקרא לעשירי "תשיעי", ולא עשירי - קדושים גם התשיעי וגם האחד-עשר, מפני שקראם עשירי, והעשירי מאיליו קדוש, אף שקראו תשיעי.

ב. והיאך דינם? התשיעי אינו קרב, אלא נאכל במומו, והעשירי מעשר, והאחד עשר יקרב שלמים. וטעון נסכים בשלמים, ואינו עושה תמורה, מפני שהוא עצמו פתמורה. במה דברים אמורים? בשהיה המונה הוא בעל הבהמות; אבל העושה שליח לעשר לו וטעה, בין בתשיעי בין באחד עשר, אין מקדש אלא העשירי הודאי בלבד; שלא עשאהו שליח לטעות ולהפסידו, אלא לקדש פראווי.¹⁵

9) ראה למעלה פרק שישי הלכה ד, מה דינו של מעשר. (10) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא ג, א) "ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא וגו'" - "לרבות אחד עשר לשלמים". וכן הוא בתורת כהנים (ויקרא פרק טז הלכה ד). ושם: "מן הבקר להוציא את התשיעי" (שאינו קרב שלמים אלא יאכל במומו). (11) נלמד ממה שנאמר (במדבר טו, ה) "ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד", ו"האחד" זה אחד עשר של מעשר שקרב שלמים. (12) כלומר, אם אמר על בהמה אחרת שתהא תמורת זו - אינו כלום. (13) ואין תמורה עושה תמורה. (14) בהאחד-עשר, שמקריב שלמים, מפסיד הוא את החזה והשוק, שצריך ליתנם לכהן, ובתשיעי הוא מפסיד בזה שצריך להמתין עד שיפול בו מום, ועוד שאסור לגזוז ולעבוד בו כפירוש רש"י שם. (15) את העשירי. כן הוא בגמרא שם סא. "לתיקוני שדרתיך ולא לעוותיך" (=לתקן שלחתיך ולא לקלקל).

ג. זה שאמרנו, שאם קרא לאחד עשר עשירי נתקדש - פשקרא לעשירי תשיעי; אבל אם קרא

ח. קבעו חכמים שלשה זמנים בשנה למעשר בהמה, ומשיגייע זמן מהן אסור לו למכר או לשחט עד שיעשר. ואם שחט - הרי זה מתר. ואלו הן השלשה זמנים: ביום חמשה עשר קדם הפסח, וביום חמשה עשר קדם עצרת, וביום חמשה עשר קדם ההגה. וכל זמן מאלו נקרא גרן מעשר בהמה. נמצאת אומר, שהגרות של מעשר בהמה ביום אחרון מחדש אדר וביום שלשים וחמשה מספירת העמר וביום אחרון מחדש אלול. ולמה קבעו הגרות בימים אלו? כדי שתהיינה הבהמות מצויות לעולי רגלים. שאף על פי שמתר למכר קדם שיעשר, כמו שבארנו, היו נמנעים למכר עד שיעשורו ויעשו המצוה.⁴⁸

(45) משנה, שם. (46) כרבי עקיבא, שם. (47) "ואמאי קרי ליה גורן? דטבלה כגורן" (בגמרא שם נח.). שהרי מדרבנן הרי הוא כטבל, ואסור למכור ולשחוט עד שיעשר (רש"י שם). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה, שם. (48) דברי רבי נתחום בריה דרב חייא איש כפר עכו (שם).

ט. הכניס פל הצאן או הבקר לדיר והתחיל למנות ולקדש עשירי עד שנושארו בתוך הדיר פחות מעשרה - הרי זה מניחן לגרן אחר, והן מצטרפין לאלו שייגדו, ויתעשרו הכל בגרן אחד.⁵⁰ ואף על פי שהוא יודע שאלו ישארו במגן - חיב להכניס הכל לדיר, והנשארו ישארו.⁵¹

(49) שבשנה זו, אבל לא לגורן שבשנה הבאה. שהרי אין מעשרים משנה לשנה, ראה למעלה ה"ה. (ומה שאמרו בתוספתא פ"ו (הוצאת צוקרמנדל, עמ' 30, 542) "והשאר יתעשרו לשנה הבאה", צ"ל "לעונה הבאה" וראה ב"הר המוריה"). (50) ברייתא, ודברי רבא, שם נט, ב. (51) שם.

~ יום שלישי כ"ז תשרי ~

פרק שמיני

1) יבאר המונה וטעה במנין, אם נתקדש, והעושה שליח וטעה.

א. המכניס צאן לדיר² והתחילו לצאת אחת אחת והוא מונה כמו שבארנו, וטעה במנין וקרא לשמיני או לשלמטה ממנו³ עשירי, או שקרא לשנים עשר או שלמעלה ממנו⁴ עשירי - לא נתקדשו. אבל אם קרא לתשיעי או לאחד עשר⁶ עשירי - נתקדשו. ודבר זה הלכה מפי הקבלה נשמע,⁷ שהטעות מתקדשות למעשר שלמעלה ממנו ושלמטה ממנו, אבל לא שלפניהם ושלאחריהם. אפלו קרא לתשיעי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גמור שהרי לא קראו עשירי. (26) וכאן אין צריך פדיון, כדין מעשר בהמה שנפל בו מום, ולפיכך לא כלל רבינו שתי ההלכות האחרונות ביחד, כשם שכלל את שתי ההלכות הראשונות – "שאלה האחרונות אינן שוות" לעניין פדיון.

ה. התחיל למנות ויצאו תחלה שנים שהן ראשון ושני - הרי זה מונה הכל זוג זוג ומקדש זוג עשירי²⁷. וכן אם מנאן שלשה שלשה בכל פעם ופעם או חמשה חמשה - מקדש הפת העשירית²⁸.

(27) ושניהם מעשר. משנה שם ס. "יצאו שניים כאחת מונה אותם שניים שניים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. אבל יש גורסים שם מונה אותם "שניים" ולא "שניים שניים", ולפי זה פירושו להיפך, שאינו מונה זוג זה כיחידה אחת אלא כשניים. (28) כלומר, הכת העשירית של שלושה או של חמישה וכו'.

ו. יצאו בתחלה שנים ומנאן אחד²⁹, וקרא השלישי שיצא אחריהן שני, ומנה פדרפו אחד אחד - הרי התשיעי והעשירי מקדשין, ויאכלו במומן³⁰. התשיעי - מפני שהוא העשירי הודאי, שהרי שנים יצאו בתחלה; וזה שקראו עשירי הוא אחד עשר, והקורא לאחד עשר עשירי - נתקדש³¹, כמו שבאנו³².

(29) כלומר, מנה אותם בתור יחידה אחת. (30) שם במשנה "מנאן אחד, תשיעי ועשירי מקולקלין" ומפרש רבינו (וכן פירש בפירוש המשניות) מקולקלין שאינם קריבים ואינם נאכלים אלא עומדים עד שיפול בהם מום ויאכלו במומן לבעלים. (31) באופן שקרא לעשירי תשיעי, ועקר על ידי כך שם עשירי ממנו. (32) למעלה הלכות ב"ג, ואף על פי שאם קרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי, העשירי קרב מעשר והאחד עשר קרב שלמים – אין זה אלא אם שינה מתשיעי ואילך, אבל כדין שלנו ששינה את כל המניין מהתחלה ועד הסוף, שניהם אינם קריבים, אלא נאכלים במום.

ז. מנאן למפרע, כגון שיצא ראשון ואמר עשירי, ויצא שני ואמר תשיעי, עד שיצא העשירי ומנה אחת - הרי זה קדש, שהעשירי מאליו נתקדש.

ח. קרא לתשיעי עשירי ונשא העשירי בדיר - התשיעי יאכל במומן³³, וזה שנשא בדיר מעשר, אף על פי שלא יצא ולא בררו³⁴, שהעשירי מאליו נתקדש. מת העשירי בדיר - התשיעי יאכל במומו, וכל השמונה שיצאו ונמנו פטורין, ואף על פי שלא נתקדש עשירי שלהן לקרב אלא מת קדם שיצא, שהמנאן הראוי פוטר.

(33) שהתשיעי נתקדש בטעות. אף אם לא נעקר שם עשירי

לעשירי עשירי וקרא אחריו לאחד עשר עשירי - לא נתקדש אחד עשר, שהרי העשירי הודאי לא עקר שם עשירי מעליו¹⁶¹. ואפלו יצא העשירי ולא קראוהו לא עשירי ולא אחד עשר אלא שתק, ואחר כך יצא אחד עשר וקראוהו עשירי - לא נתקדש, שהעשירי מעצמו נתקדש; ואף על פי שלא קראוהו עשירי, הואיל ולא עקר שם עשירי מעליו - אין אחד עשר מקדש¹⁷.

(16) משנה שם "זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו, אין אחד עשר מקודש". (17) בגמרא (שם ס:) "זה הכלל (=הנאמר במשנה: "זה הכלל כל שלא נעקר שם עשירי ממנו אין אחד עשר מקודש") לאתויי מאי, לאתויי יצא עשירי ולא דיבר, ויצא י"א ואמר עשירי, אין י"א מקודש".

ד. יצאו תשיעי ועשירי כאחד, בין שקרא שניהם עשירי¹⁸ בין שקראם תשיעי - שניהם מקדשין¹⁹, ויאכלו במומן ואינן קריבין²⁰. וכן אם יצא עשירי ואחד עשר כאחד: אם קראן עשירי - הרי עשירי ואחד עשר מערבים זה בזה²¹, והם כמו מעשר שנתערב בשלמים²² שאיכלו במומן²³, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין; ואם קראן²⁴ אחד עשר - הרי העשירי והחלין מערבין זה בזה²⁵, ויאכלו במומן²⁶.

(18) דברי רבא שם ס: שתשיעי ועשירי מעורבים זה בזה ושניהם קדושים שהרי קרא לשניהם עשירי, וראה למעלה הלכה א שאם קרא לתשיעי: "עשירי" – הוא קדוש. (19) בגמרא שם: "אמר רבא – קראן תשיעי, עשירי וחולין מעורבין זה בזה – קראן עשירי, עשירי ותשיעי מעורבים זה בזה". ואם כן מה שכתב רבינו "שניהם מוקדשין", וזה מוסב על שתי הבבות הנ"ל, – על כרחנו שאין הכל שווה, שהרי קראם עשירי שניהם מוקדשים וודאי (העשירי מעשר והתשיעי קודש ואינו קרב), אבל קראם תשיעי אינם קדושים אלא מספק, שהרי התשיעי שלא קראו עשירי, לא נתקדש כלל. (20) שהרי התשיעי גם אם הוא קדוש (כשקראו עשירי), אינו קרב אלא נאכל במומו (למעלה הלכה ב), ומשום שלא ידוע איזהו התשיעי לכן שניהם אינם קריבים, ונאכלים במום. (21) ושניהם קדושים בוודאי והגוזז והעובר אף באחד משניהם לוקה ארבעים (רש"י שם). (22) שהרי האחד-עשר (שקראו עשירי) קרב שלמים. (23) וצריך פדיון, כדין פסולי המוקדשין. ואינם קריבים, אף כי גם העשירי וגם האחד-עשר ראויים להקרבה כשלא נתערבו – אם נתערבו אסור להקריבם, שהרי מעשר בהמה אינו טעון הרמת חזה ושוק וכולו נאכל לבעלים, אבל שלמים טעונים הרמת חזה ושוק ואינם נאכלים אלא לכהנים ומכיוון שהכהנים מועטים הן שמא לא יהיו כהנים מצויים יבוא לידי נותר, וקיימא לן אין מביאים קדשים לבית הפסול. (24) לעשירי ולאחד-עשר שיצאו כאחד. (25) שהרי העשירי קדוש מאליו והאחד עשר הוא חולין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למניין, ושאר הארבעה וכן השישה הרי הם יצאו בפתח אחד והם מניין כדין. (46) שלא היו שם עשרה, שהרי השישה יצאו לפני זה מפתח שני. (47) שהרי מהעשרה שבפתח אחד הופרש אחד למעשר, והארבעה שיצאו מהפתח השני פטורין משום מניין הראוי, שבעת שיצאו נשאר עוד בדיר מספר מספיק כדי שיוכל לעשר מהן. (48) שנחלקו השישה לשניים ויצאו שני הראשונים מהששה, בבת אחת זה מפתח אחד והשני מפתח השני.

יא. היו לו תשעה עשר טלאים בתוך הדיר, ויצאו תשעה בפתח זה ותשעה בפתח שני - נוטל האחרון לשם מעשר⁴⁹ וכלן פטורין; שאותן התשעה⁵⁰ נמנו מנין הראוי⁵¹.

(49) כלומר, מוציאו מאיזה פתח שהוא, והוא מעשר. (50) כלומר, אותן שהעשירי לא יצא מפתחם. (51) שכשיצאו התשעה נשאר בדיר לצרף לעשרה.

יב. היה מונה והוציא הטלה ראשו ורבו מן הדיר וחזר - הרי הוא פגמוי לכל דבר.

יג. היה מונה והפסיק המנין מפני חברו שדבר עמו או שחשקה ליל שבת⁵² - הרי זה חוזר ומשלים מנינו אחר כך.

(52) שאסור לעשר מעשר בהמה בשבת ויום טוב משום הסקרא (=הצבע) שסוקרין אותו בעת המניין.

יד. היה מונה היוצאין אחד אחד ומקדש עשירי, וקפץ אחד מן המנויין⁵³ לתוך הדיר, לתוך אלו שעדיין לא נמנו ולא נתעשרו - נפטרו הכל; שכל אחד מהן ספק אם הוא המנוי שקפץ⁵⁴ או אחר, וכבר בארנו שכל המנויין פטורין.

(53) משנה שם נח: "קפץ אחד מן המנויין לתוכן הרי אלו פטורים". ומפרש רבינו שהמדובר הוא שמנה כבר עשרה וקידש העשירי ואחר כך קפץ אחד מן התשעה לתוך הדיר. אבל ברש"י שלפנינו מפורש שהמדובר גם כשקפץ אחד מן המנויין לפני שקדש עשירי שנפטרו במניין הראוי. (54) שכבר נפטר במניין הקודם ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב. ואפילו אם יקרה שהעשירי יהיה אחד מן החייבים - שמא זה המנוי הוא בין התשעה, והעשירי אינו עשירי ומכיוון שיש ספק בדבר לא חיבתו התורה, שהרי נאמר (ויקרא כז, לב) "העשירי יהיה קודש" - "עשירי וודאי ולא עשירי ספק".

טו. קפץ אחד מן העשיריים⁵⁵ לתוך הדיר - פלן ירעו עד שיפול בהן מום⁵⁶ ויאכלו בממקן⁵⁷.

(55) אחד מאלו שנתקדשו בקדושת מעשר בהמה. (56) שעל כל אחד ואחד יש ספק שמא הוא המעשר. (57) לבעלים כדין מעשר בהמה שאין לכהן בו כלום. סליקו להו הלכות בכורות בסייעתא דשמיא

מהבהמה העשירית. ומשום כך ייאלץ במומו. (34) פירוש לא יצא עם המניין וגם לא קבעו בעליו לעשירי.

ט. הכניס עשרה טלאים לדיר והיה מונה והולך, מת אחד מן המנויין³⁵ - מונה ומשלים כדרכו ומקדש עשירי, אף על פי שאין שם עתה חיים אלא תשעה³⁶.

(35) כלומר, אלה שיצאו מן הדיר להימנות. (36) כיוון שמקודם היו בתוך הדיר עשרה חיים.

י. מת אחד מאלו שבתוך הדיר³⁷ - אלו שנמנו³⁸ פטורין, מפני שהמנין הראוי למעשר פוטר אף על פי שלא הפריש עליהן, כמו שבארנו, ואלו שבתוך הדיר³⁹ מניחין לגרן אחר עד שייצטרפו לאחרים⁴⁰. וכן מי שהיה לו ארבעה עשר טלאים והכניסן לדיר, ויצאו ארבעה⁴¹ ומנאן בפתח זה, ויצאו ששה⁴² ומנאן בפתח אחר, ונשארו שם ארבעה בתוך הדיר: אם יצאו הארבעה הנשארים מן הפתח שיצאו בו הששה - נוטל מהן אחד⁴³ וכלן פטורין⁴⁴; שאותן הארבעה שיצאו תחלה מפתח ראשון מנין הראוי פטורין⁴⁵. ואם יצאו אלו הארבעה הנשארים מן הפתח שיצאו בו הארבעה תחלה - הרי אותם הארבעה שיצאו בתחלה ואותן הששה שיצאו אחריהן בפתח שני פטורין, שכל אחד מהן נמנה מנין הראוי למעשר, שהרי נשארו שם בדיר אחרים להשלים המנין ולעשר; אבל אלו הארבעה שנשארו, אף על פי שיצאו ונמנו מפתח הראשון - אינו מנין הראוי⁴⁶, לפיכך מצטרפין לגרן אחר. יצאו ארבעה מפתח זה וארבעה מפתח שני ונשארו שם ששה: אם יצאו הששה מאחד משני הפתחים - נוטל מהן אחד מעשר וכלן פטורין⁴⁷; ואם יצאו הששה בשני הפתחים⁴⁸ - הרי הששה מצטרפין לגרן אחר, והשמונה שיצאו תחלה מכאן ומכאן פטורין; שכל ארבעה מהן נמנו מנין הראוי להשלים עליו עשרה ולעשר, שהרי ששה היו שם נשארים בתוך הדיר.

(37) כלומר, אלה שטרם יצאו מהדיר להימנות. (38) שיצאו במניין. (39) שעדיין לא יצאו. (40) שעדיין לא נפטרו מן המעשר ויהיו ביחד עשרה. (41) בראשונה. (42) בשנייה, אבל אם יצאו השישה בראשונה ואחריהם הארבעה בפתח השני, ונשאר ארבעה בדיר, אם יצאו אלו שנשארו דרך הפתח שיצאו בהם השישה, הם והשישה פטורים, והארבעה הראשונים מצטרפים לגורן אחר, אבל אם נשאר בדיר או יצאו דרך פתח אחר, הרי השישה פטורים והארבעה הראשונים וכן הארבעה האחרונים מצטרפים לגורן אחר. (43) למעשר. (44) כל הארבעה-עשר. (45) שהרי אחר שיצאו הארבעה הראשונים נשאר בדיר מספר מספיק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום רביעי כ"ח תשרי ~

הלכות שגגות

ב. וְכַל עֲבֵרָה שֶׁחִיבִין עַל זְדוּנָהּ פֶּרֶת - חֵיבִין עַל שִׁגְגָתָהּ חֲטָאָה⁸, חוץ מִשְׁלֹש עֲבֵרוֹת: מַגְדָּף⁹ וּמִבְטֵל מִלֵּה¹⁰ וְקָרְבֵן פֶּסַח¹¹. הַפֶּסַח וְהַמִּלֵּה¹² - מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲטָאָה אֵין מְבִיאִין אֶלָּא עַל שִׁגְגַת לֹא תַעֲשֶׂה¹³, שְׁנֵאמֶר: אַחַת מִפְּנֵי מִצְוֹת¹⁴ יֵי אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ¹⁵; וְהַמְגַדֵּף - מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה¹⁶, וְנֵאמֶר: לַעֲשֶׂה בְּשִׁגְגָה¹⁷ - יֵצֵא מַגְדָּף שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה¹⁸. לְפִיכֵךְ, הַמְקַבֵּל עֲבוּדָה זָרָה בְּאֵלוֹהֵי, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב פֶּרֶת, וְאֵם הִיָּה מְזִיד - נִסְקָה¹⁹, אֵם קָבַל בְּשִׁגְגָה - פֶּטוּר מִן הַקָּרְבָּן²⁰, לְפִי שֶׁלֹּא עֲשֵׂה מַעֲשֶׂה, וְנֵאמֶר: פַּעֲשָׁתָהּ אַחַת²¹.

(8) משנה בכריתות שם, וספרא שם. (9) הוא מברך את השם, ראה בפ"ב מהלכות עבודה זרה הלכה ז. (10) תינוק שלא נולד נימול, מוטל עליו חיוב למול את עצמו לכשיגדל, ואם לא מל עצמו במזיד - ביטל מצוות עשה, שחייב כרת, כמו שנאמר (בראשית יז, יד) "וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ואף-על-פי-כן אינו חייב חטאת, אם לא מל עצמו בשגגה (כגון שלא ידע שיש עליו חיוב למול עצמו). (11) שביטל מצוות הקרבת קרבן פסח. ואף-על-פי שחייב כרת אם ביטל במזיד, כמו שנאמר (במדבר ט, יג) "והאיש אשר הוא טהור וברוך לא היה, וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", - אינו חייב חטאת אם ביטלה בשוגג, כשלא ידע שהוא מחויב להקריב קרבן פסח או שלא ידע שערב פסח היום. (12) אף אם בטלו את המצוה ע"י מעשה, וכגון שטמא את עצמו בערב פסח בשגגה (ראה אור-שמח כאן). (13) כריתות ג. וספרא פ' ויקרא (תחילת דיבורא דחובה הלכה ה). (14) כן נכון, וכ"כ בדפוס רומי ובכ"י תימן. והוא בויקרא שם לענין נפש כי חטאת, ובדפוסים חדשים "אחת מכל מצוות" והיא טעות סופר. (15) ספרא שם. (16) כחכמים במשנה כריתות ב., ולא כר' עקיבא (שם ז. וראה בלחם-משנה). (17) שיעבור על הלאו על-ידי מעשה. (18) שם במשנה, ובספרא שם פרק א הלכה ג. (19) כן צריך להיות. והיינו אם התרו בו. ולמדו כן (סנהדרין שם) ממה שנאמר (שמות לב, ח) "וישתחו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך וכו'". הוקשה אמירה להשתחוואה. (20) סנהדרין סג. לפי דעת חכמים, ולא כר' עקיבא. (21) למעלה כתב רבינו "לעשות בשגגה", ושני כתובים למה? (הגהות עמק המלך).

ג. כָּל פֶּרֶתוֹת²² שֶׁבַתּוֹרָה חוּץ מִשְׁלֹש פֶּרֶתוֹת שֶׁבַּאֲרָנוֹ²³, אֵם עֵבֶר הַיְחִיד עַל אַחַת מֵהֵן בְּשִׁגְגָה - מְבִיא חֲטָאָה קְבוּעָה²⁴. חוּץ מִטְּמֵא שְׂאֵכֵל קֹדֶשׁ²⁵ וְטְמֵא שְׁנֹכְנֵס לְמִקְדָּשׁ²⁶, שֶׁשְׁנֵיהֶם אֵין מְבִיאִין חֲטָאָה קְבוּעָה אֶלָּא קָרְבֵן עוֹלָה וְיֹרֵד²⁷, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר²⁸.

(22) איסורים שחייבים עליהם כרת. (23) למעלה הלכה ב: מגדף, מבטל מילה ומבטל קרבן פסח. (24) ראה להלן הלכה ד, מה היא חטאת קבועה. (25) אכל בשר קדשים וחשב שהוא בשר חולין, ואילו אכל במזיד - חייב כרת,

יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) שִׁיקָרִיב הַיְחִיד קָרְבֵן חֲטָאָה קְבוּעָה עַל שִׁגְגָתוֹ. (ב) שִׁיקָרִיב אֲשֶׁם מִי שֶׁלֹּא נֹדַע לוֹ אֵם חֲטָאָה אֵם לֹא חֲטָאָה, עַד שֶׁיִּדְעֶה לוֹ וְיָבִיא חֲטָאָתוֹ. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא אֲשֶׁם תְּלוּי. (ג) שִׁיקָרִיב הַחוּטָא אֲשֶׁם עַל עֲבֵרוֹת יְדוּעוֹת. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא אֲשֶׁם וְדֹאֵי. (ד) שִׁיקָרִיב הַחוּטָא קָרְבֵן עַל עֲבֵרוֹת יְדוּעוֹת. אֵם הִיָּה עֲשִׂיר - בְּהֶמָּה, וְאֵם הִיָּה עֵנִי - עוֹף אוֹ עֲשִׂירִית הָאֵיפָה. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא קָרְבֵן עוֹלָה וְיֹרֵד. (ה) שִׁיקָרִיבוּ הַסְּנֵהֲדִיין קָרְבֵן אֵם טַעוּ וְהוֹרוּ שֶׁלֹּא פְּהֻלְכָה בְּאַחַת מִן הַחֲמִירוֹת.

וּבִאֹר מִצְוֹת אֱלוֹי בְּפָרְקִים אֱלוֹי:

פָּרֵק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר העובר בשגגה על מצוה שחייבין עליה כרת, ומה היא חטאת קבועה וקרבן עולה ויורד.

א. כָּל הָעוֹבֵר בְּשִׁגְגָה² עַל אַחַת מִמִּצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה³ שִׁישׁ בֵּה מַעֲשֶׂה⁴ שֶׁחִיבִין עָלֶיהָ פֶּרֶת⁵ - הִרִי זֶה חֵיב לְהִקְרִיב קָרְבֵן חֲטָאָה⁶. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁשִּׁיקָרִיב חֲטָאָתוֹ עַל שִׁגְגָתוֹ⁷.

(2) שנעלם ממנו שדבר זה אסור לו, וזה אפשר בשני אופנים: (א) שחשב על איסור מן האיסורים המפורטים להלן בהלכה ד - שהוא מותר, או שידע שהוא אסור אבל לא ידע שחייבים עליו כרת (להלן פ"ב הלכה ב). (ב) שלא נודע לו שזוהי עבירה, כגון: הבא על אשה ולא ידע שהיא אמו או אחותו, וכן העושה מלאכה ולא ידע שהיום שבת. (3) למעט מצוות-עשה שיש בהן כרת, ראה להלן. (4) למעט מגדף (להלן הלכה ב). (5) אם עבר עליה בזדון. ובמצוות לא-תעשה שחייבין עליה מיתת בית-דין, אם עבר עליה בעדים והתראה - כשעבר עליה שלא בעדים והתראה, שאז חייבים עליה כרת. (6) שנאמר (ויקרא ד, כז-כח): "ואם נפש אחת חטאת בשגגה מעם הארץ בעשותה אחת ממצוות ה' אשר לא תעשינה ואשם וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא", ונאמר (במדבר טו, כט): "תורה אחת יהי לכם לעושה בשגגה", הרי שאינו חייב חטאת אלא אם עבר בשגגה על לאו שיש בו מעשה (כריתות ב. במשנה, וראה להלן בהלכה ב). ובספרא (ויקרא תחילת דיבורא דחובה הלכה ז) "אשר לא תעשינה, יכול דברים שזדונן כרת ודברים שאין זדונן כרת, ת"ל תורת אחת יהיה לכם לעושה בשגגה, הרי כל העושה בשגגה בעבודה-זרה: מה עבודה-זרה מיוחדת מעשה שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אף כל מעשה שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת". (7) לא מובן מה נתחדש כאן, הרי כבר כתב: "חייב להביא קרבן חטאת".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובתה": חמותו, אם חמותו, אם חמיו, בת אשתו, בת בתה, בת בנה (לחם-משנה). (35) במשנה שם. ובין אם היתה נשואת אביו (שחייב שתיים: משום אמו ומשום אשת אב, ראה הלכות איסורי ביאה פ"ב ה"ב) ובין אם היתה אנוסת אביו, שאינו חייב אלא אחת, משום בא על אמו, שנאמר (ויקרא יח, ז) "וערות אמך לא תגלה אמך היא", וחייב כרת אם היה במזיד בלא עדים והתראה, שנאמר בסוף פרשת העריות (שם יח, כט): "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם", ובשוגג - חייב חטאת קבועה, שכל שבמזיד חייב כרת, בשוגג חייב חטאת קבועה (למעלה הלכה ב). (36) חמותו, במשנה שם "הבא על אשה ובתה", וכתוב (ויקרא יח, יז) "ערות אשה ובתה לא תגלה", וחייב כרת במזיד בלא התראה ככל העריות (שם, כט), וחטאת בשגגה ככל חייבי הכריתות. (37) של אשתו, שנאמר (שם, יז): "ערות אשה ובתה לא תגלה וגו' ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה" וגו' ואין הבדל בין אם נשא אותה קודם שבא על בת בתה, לבין אם נשא בת בתה ואח"כ בא עליה, אבל אם אמו היא שני מדברי סופרים, ראה בפ"א מהלכות אישות הלכה ו. (38) שנאמר (שם): "אשה ובתה לא תגלה, את בת בנה וגו' לא תקח לגלות ערותה" וגו' ואין נפק"מ מי קדם למי. (39) בין שהיא בתו מנשואתו (=מאשתו) שהיא גם בכלל "אשה ובתה" וחייב שתיים, ובין שהיא מאנוסתו (ואינה אשתו מן הנישואין, שאינה בכלל אשה ובתה), אף שאין זה מפורש בתורה - אסורה היא עליו מן התורה בקל-וחומר: אם בת הבת אסורה, בתו לא כל-שכן (פ"ב מה' איסורי ביאה הלכה ו, עיין שם). ובגמרא (יבמות ג. וכריתות ה. ועוד) למדו אותה גם מגזירה-שוה. (40) ובתו ובנו שנולדו לו, בין מנשואתו (וחייב שתיים, גם משום בת בתה ובת בנה, ראה להלן) בין מאנוסתו, שנאמר (שם, י) "ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותך", וחייב כרת במזיד כמפורש (שם, כט), ואם שגג חייב חטאת קבועה, כנ"ל. (41) אף אם היא אינה בתו, שנאמר (שם, יז): "ערות אשה ובתה לא תגלה", ואם היא בתו חייב שתיים, אחת משום בתו ואחת משום אשה ובתה (הלכות איסורי ביאה שם). וחייב כרת במזיד וחטאת בשוגג כנ"ל. (42) של אשתו. אף אם הבת והבן אינם שלו, שנאמר (שם): ערות אשה ובתה לא תגלה, את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה" וגו', ואם היא גם בתו חייב שתיים: אחת משום בת בתה, ואחת משום בת בתו. (43) בין אחותו מאביו ובין אחותו מאמו. וכמו כן בין מן הנישואין, שהיא נולדה לאביו או לאמו בדרך הנישואין, ובין מזנות שזנתה אמו או אביו עם אחרים והיתה לו אחות מזנות הרי זו ערוה עליו, כמו שנאמר (שם, ט): "ערות אחותך בת אביך או בת אמך, מולדת בית או מולדת חוץ, לא תגלה ערותך". וכשנולדה לאביו דרך הנישואין הוא חייב שתיים, גם משום ערות אחותו בת אשת אביו שבסמוך. וראה בהלכות איסורי ביאה שם הלכות ב"ד. (44) כלומר, בת אשת נשואת אביו, שנאמר (שם, יא): "ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא, לא תגלה ערותה", וחייב גם משום ערות אחותו שלמעלה (ראה בהלכות איסורי ביאה שם). אבל על אחותו מאנוסת אביו, אינו חייב אלא משום

שנאמר (ויקרא ז, כ): "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה" (מכות יד: וראה להלן פ"י הלכה ה). ורש"י במשנה כריתות ב. מביא ממה שנאמר (ויקרא כב, ג) "אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב וגו' אל הקדשים וגו' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא". וראה בשבועות ז. (26) היינו מפתח עזרת ישראל ולפנים, שאילו עשה כן במזיד - חייב כרת (פ"ג מהלכות ביאת מקדש הלכה יב), כמו שכתוב (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל, כי את מקדש ה' טמא" (להלן פ"י הלכה ה), וכתוב עוד (שם יט, יג) "כל הנוגע במת בנפש האדם וגו' ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל" (מכות שם, וברש"י במשנה כריתות ב). (27) משנה בכריתות שם. וראה להלן הלכה ה. ד, מה הוא קרבן עולה ויורד. (28) להלן פ"י הלכה ה. שמה שכתוב (ויקרא ה, ב-ג, ו-ז, יא) שאם נטמא ונעלמה ממנו טומאתו שחייב קרבן עולה ויורד - המדובר כשטמא זה נכנס למקדש או אכל קדשים ולא ידע, וראה שבועות ו:

ד. חטאת קבועה היא הבאה מן הבמה²⁹ בלבד³⁰, וקרְבַן עוֹלָה ויִוָּרֵד הוא קרְבַן שְׂאִינֵי קְבוּעֵי, אֲלֵא אִם הָיָה עֶשְׂרִי - מְבִיא חֲטָאת בְּהֵמָה, וְאִם הָיָה עֵגִי - מְבִיא עוֹף³¹ או עֶשְׂרִיית הָאֵיפָה³², כְּמוֹ שִׁתְּבִאָר³³. נִמְצְאָתָ לְמֹד, שֶׁכָּל הָעֵבְרוֹת שֶׁהִיחִיד מְבִיא עַל שְׂגָגָתָ חֲטָאת קְבוּעָה אֲרֻבַּעִים וְשִׁלְשִׁים³⁴. וְאֵלוֹ הֵן: (א) הֶבֶא עַל אֲמוֹ³⁵. (ב) הֶבֶא עַל אִם אֲשֶׁתוֹ³⁶. (ג) הֶבֶא עַל אִם אִמָּה³⁷. (ד) הֶבֶא עַל אִם אֲבִיהָ³⁸. (ה) הֶבֶא עַל בֶּתוֹ³⁹. (ו) הֶבֶא עַל בֶּת בֶּתוֹ. (ז) הֶבֶא עַל בֶּת בְּנוֹ⁴⁰. (ח) הֶבֶא עַל בֶּת אֲשֶׁתוֹ⁴¹. (ט) הֶבֶא עַל בֶּת בֶּתָּה. (י) הֶבֶא עַל בֶּת בֶּת בֶּתָּה⁴². (יא) הֶבֶא עַל אַחֹתוֹ⁴³. (יב) הֶבֶא עַל אַחֹתוֹ שֶׁהִיא בֶּת אֲשֶׁת אָבִיו⁴⁴. (יג) הֶבֶא עַל אַחֹת אָבִיו. (יד) הֶבֶא עַל אַחֹת אֲמוֹ⁴⁵. (טו) הֶבֶא עַל אַחֹת אֲשֶׁתוֹ⁴⁶. (טז) הֶבֶא עַל אֲשֶׁת אָבִיו⁴⁷. (יז) הֶבֶא עַל אֲשֶׁת אָחִי אָבִיו⁴⁸. (יח) הֶבֶא עַל אֲשֶׁת בְּנוֹ⁴⁹. (יט) הֶבֶא עַל אֲשֶׁת אָחִיו⁵⁰. (כ) הֶבֶא עַל אֲשֶׁת אִישִׁי⁵¹. (כא) הֶבֶא עַל הַנְּדֵהָ⁵². (כב) הַשּׁוֹכֵב עִם זָכָר⁵³. (כג) הֶבֶא עַל אָבִיו⁵⁴. (כד) הֶבֶא עַל אָחִי אָבִיו⁵⁵. (כה) הַשּׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה⁵⁶. (כו) הָאִשָּׁה שֶׁמְבִיאָה עֲלֶיהָ אֶת הַבְּהֵמָה⁵⁷. נִמְצְאוּ פֶל פִּרְתוֹת שֶׁפְּעֻרִיּוֹת עֶשְׂרִים וְשִׁלְשִׁים⁵⁸.

(29) ראה להלן בסוף ההלכה, שמפרט איזו בהמה מביא בעבודה-זרה, ואיזו בשאר חייבי כריתות. וכן ההבדל בין הדיוט למלך וכהן משוח, לענין שאר חייבי כריתות. (30) ולא מן העוף ולא מן הסולת כקרְבַן עולה ויורד. (31) שתי תורים, או שני בני יונה. (32) סולת, כשאין ידו משגת גם לעוף. (33) להלן פ"י הלכה ד. (34) במשנה (שם) אמרו: "שלשים ושש כריתות", משום שהמשנה מונה "אשה ובתה" לאחת, ואילו רבינו מפרט בכלל "אשה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ערות אחותו, ולא משום ערות אחותו בת אשת אביו, שאנוסתו אינה כאשתו. (45) כריתות ב. במשנה. ובין שהיא אחותה מן הנישואין, בין מזנות, הרי זו עורה עליו (הלכות איסורי ביאה שם הלכה ה), שנאמר (שם, יב"ג): "ערות אחות אביך לא תגלה, שאר אביך היא. ערות אחות אמך לא תגלה, כי שאר אמך היא". (46) במשנה שם. והיינו דווקא בחיי אשתו. ובין כשהיא אחותה מאמה בין אחותה מאביה, בין מן הנישואין ובין מזנות, אבל לאחר מות אשתו מותר באחותה (הלכות איסורי ביאה שם הלכה ט), שנאמר (שם, יח): "ואשה אל אחותה לא תקח, לצרור גלגות ערותה עליה בחייה". (47) אפילו אינה אמו, בין בחיי אביו (שהוא חייב שתיים, גם משום אשת אביו, וגם משום אשת איש), בין לאחר מותו, בין מן האירוסין בין מן הנישואין, בין שנתגרשו בין שלא נתגרשו (הלכות איסורי ביאה שם הלכה א), שנאמר (שם, ח): "ערות אשת אביך לא תגלה, ערות אביך היא". ואם אשת אביו זו, היתה גם אמו, חייב גם משום בא על אמו. (48) משנה שם, שנאמר (שם, יד): "ערות אחי אביך לא תגלה, אל אשתו לא תקרב דודתך היא". ודוקא אשת אחי אביו, מן האב, אבל אשת אחי אביו מן האם בלבד, וכמו כן אשת אחי אמו, בין שהוא אח אמו מהאב, ובין שהוא אח אמו מן האם, אינן אסורות כ"אם מדרבנן, ראה בפ"א מהלכות אישות הלכה ו. (49) שם, שנאמר (שם, טו): "ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה". (50) שם, שנאמר (שם, טז) אשת אחיך לא תגלה, ערות אחיך היא", וכגון שמת אחיו והניח אחריו בנים, או כגון שגרשה שאין כאן מצות יבום. וכל אלו: אשת אחיו, אשת בנו ואשת אחי אביו, הם עליו ערוה בין מן האירוסין בין מן הנישואין, בין שנתגרשו בין שלא נתגרשו, בין בחיי בעליהן בין לאחר מותן (חוץ מאשת אחיו שלא הניח בן), ואם בא על אחת מהן בחיי בעלה, חייב שתיים. גם משום שאר בשר, וגם משום אשת איש, ראה בהלכות איסורי ביאה שם הלכה א. (51) שם, שנאמר (שם, כ): "ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה". (52) שם, שנאמר (שם, יט) "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה". (53) שם, שנאמר (שם, כב) "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה היא". ואחד הבא על הזכר, ואחד המביא זכר עליו (פ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה יד). וחייב כרת במזיד בלא התראה ככל העריות (שם, כט). ואם היה שוגג, מביא חטאת קבועה ככל חייבי כריתות. (54) מלבד מה שעבר על הלאו של "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה" (שלמעלה), חייב גם משום "ערות אביך וגו' לא תגלה" (שם, ז), ובסנהדרין נד. מבוואר שהכוונה לאביו ממש, לחייבו שתי חטאות אם עבר בשוגג, ראה גם להלן פ"ד הלכה א. (55) גם זה, מלבד מה שעבר על הלאו של "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה", חייב גם משום "ערות אחי אביך לא תגלה" (שם, יד). ואם שגג חייב שתי חטאות, שם, וראה גם להלן פ"ד שם. (56) כריתות שם. ובין שבא על הבהמה (בין זכר ובין נקבה), ובין שהביא את הבהמה עליו, שנאמר (שם, כג): "ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה". ואחד בהמה ואחד חיה ועוף (פ"א מה' איסורי ביאה הלכה טז). וחייב כרת במזיד בלא

ובשאר העברות שבע עשרה, ואלו הן: א) העובד עבודה זרה⁵⁹ במעשה⁶⁰. ב) הנותן מזרעו למלך⁶¹. ג) בעל אוב⁶². ד) בעל ידעוני במעשה⁶³. ה) המחלל את השבת⁶⁴. ו) העושה מלאכה ביום הכפורים⁶⁵. ז) האוכל ושותה ביום הכפורים⁶⁶. ח) האוכל נותר⁶⁷. ט) האוכל חמץ בפסח⁶⁸. י) האוכל חלב⁶⁹. יא) האוכל דם⁷⁰. יב) האוכל פגול⁷¹. יג) השוחט קדשים חוץ לעזרה⁷². יד) המעלה קרבן חוץ לעזרה⁷³. טו) המפסם את שמן המשחה⁷⁴. טז) המפסם את הקטרת⁷⁵. יז) הסף בשמן המשחה⁷⁶.

(59) כריתות שם. שכתוב (שמות כ, ה): "לא תשתחוה להם ולא תעבדם" (ראה בספר המצוות ל"ת ה"ו). וחייב כרת במזיד בלא עדים והתראה, שנאמר (במדבר טו, לא): "כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר, הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה". ובסנהדרין צט. אמרו שפסוק זה מדבר לענין עבודה זרה, דתנא דבי ר' ישמעאל "כי דבר ה' בזה", זה המבזה דיבור שנאמר לו למשה מסיני "אנכי ה' אלהיך, לא יהי לך אלהים אחרים" (שמות כ, ג), ואם עבד עבודה זרה בשגגה, כגון שחשב שהתורה אסרה רק זיבוח וקטור לעז, אבל לא אסרה השתחוואה וניסוך (רש"י כריתות ב). מביא חטאת קבועה, כמו שנאמר (במדבר טו, כב): "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה", ואמרו בהוריות ת. "איזו היא מצוה שהיא שקולה ככל המצוות, הוי אומר זו עבודת כוכבים", ונאמר (שם כז): "ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת שנתה לחטאת". (60) וכגון שהשתחוה, או הקריב או ניסך או קטיר לעז, אפילו אין דרך עבודת עבודה זרה זו בכך, וכן אם עבד עז במעשה ככל אופן שהוא דרך שעובדים עז זו (ראה פ"ג מהלכות עז, הלכות ב"ג), אבל המקבל בשוגג את העז לאלוה, אע"פ שהוא חייב כרת במזיד, אינו מביא קרבן, לפי שלא עשה מעשה, ונאמר שם (טו, כט): "תורה אחת יהי לכם לעושה בשגגה", ראה למעלה הלכה ב. (61) כריתות שם. ובהלכות עז פ"ו

ערות אחותו, ולא משום ערות אחותו בת אשת אביו, שאנוסתו אינה כאשתו. (45) כריתות ב. במשנה. ובין שהיא אחותה מן הנישואין, בין מזנות, הרי זו עורה עליו (הלכות איסורי ביאה שם הלכה ה), שנאמר (שם, יב"ג): "ערות אחות אביך לא תגלה, שאר אביך היא. ערות אחות אמך לא תגלה, כי שאר אמך היא". (46) במשנה שם. והיינו דווקא בחיי אשתו. ובין כשהיא אחותה מאמה בין אחותה מאביה, בין מן הנישואין ובין מזנות, אבל לאחר מות אשתו מותר באחותה (הלכות איסורי ביאה שם הלכה ט), שנאמר (שם, יח): "ואשה אל אחותה לא תקח, לצרור גלגות ערותה עליה בחייה". (47) אפילו אינה אמו, בין בחיי אביו (שהוא חייב שתיים, גם משום אשת אביו, וגם משום אשת איש), בין לאחר מותו, בין מן האירוסין בין מן הנישואין, בין שנתגרשו בין שלא נתגרשו (הלכות איסורי ביאה שם הלכה א), שנאמר (שם, ח): "ערות אשת אביך לא תגלה, ערות אביך היא". ואם אשת אביו זו, היתה גם אמו, חייב גם משום בא על אמו. (48) משנה שם, שנאמר (שם, יד): "ערות אחי אביך לא תגלה, אל אשתו לא תקרב דודתך היא". ודוקא אשת אחי אביו, מן האב, אבל אשת אחי אביו מן האם בלבד, וכמו כן אשת אחי אמו, בין שהוא אח אמו מהאב, ובין שהוא אח אמו מן האם, אינן אסורות כ"אם מדרבנן, ראה בפ"א מהלכות אישות הלכה ו. (49) שם, שנאמר (שם, טו): "ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה". (50) שם, שנאמר (שם, טז) אשת אחיך לא תגלה, ערות אחיך היא", וכגון שמת אחיו והניח אחריו בנים, או כגון שגרשה שאין כאן מצות יבום. וכל אלו: אשת אחיו, אשת בנו ואשת אחי אביו, הם עליו ערוה בין מן האירוסין בין מן הנישואין, בין שנתגרשו בין שלא נתגרשו, בין בחיי בעליהן בין לאחר מותן (חוץ מאשת אחיו שלא הניח בן), ואם בא על אחת מהן בחיי בעלה, חייב שתיים. גם משום שאר בשר, וגם משום אשת איש, ראה בהלכות איסורי ביאה שם הלכה א. (51) שם, שנאמר (שם, כ): "ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה". (52) שם, שנאמר (שם, יט) "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה". (53) שם, שנאמר (שם, כב) "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה היא". ואחד הבא על הזכר, ואחד המביא זכר עליו (פ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה יד). וחייב כרת במזיד בלא התראה ככל העריות (שם, כט). ואם היה שוגג, מביא חטאת קבועה ככל חייבי כריתות. (54) מלבד מה שעבר על הלאו של "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה" (שלמעלה), חייב גם משום "ערות אביך וגו' לא תגלה" (שם, ז), ובסנהדרין נד. מבוואר שהכוונה לאביו ממש, לחייבו שתי חטאות אם עבר בשוגג, ראה גם להלן פ"ד הלכה א. (55) גם זה, מלבד מה שעבר על הלאו של "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה", חייב גם משום "ערות אחי אביך לא תגלה" (שם, יד). ואם שגג חייב שתי חטאות, שם, וראה גם להלן פ"ד שם. (56) כריתות שם. ובין שבא על הבהמה (בין זכר ובין נקבה), ובין שהביא את הבהמה עליו, שנאמר (שם, כג): "ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה". ואחד בהמה ואחד חיה ועוף (פ"א מה' איסורי ביאה הלכה טז). וחייב כרת במזיד בלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כל מלאכה, וחייב כרת במעשה במזיד בלא עדים והתראה, כמו שנאמר (שם לא, יד): "ושמרתם את השבת וגו' כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמיה", ואם עבר ושגג חייב קרבן חטאת ככל חייבי הכריתות. (במשנה שם. וכגון שעבר ועשה אחת מל"ט המלאכות או תולדותיהן שחייבין עליהן בשבת (ראה פ"א מה' שביתת עשור הלכה ב), "שאינן בין שבת ליוהכ"פ אלא שזה (=שבת) זדונו בידי אדם (=מיתת ב"ד, אם היה בעדים והתראה), וזה (=יוהכ"פ) זדונו כרת" (משנה מגילה ז:), ונאמר (ויקרא כג, כח): "וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה, כי יום כיפורים הוא לכפר עליכם" וגו' וחייב כרת במזיד כמו שנאמר (שם, ל): "וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדתה את הנפש ההיא מקרב עמה", ובשוגג חייב חטאת. (66) כריתות שם. וחייב כרת אם אכל או שתה במזיד, כמו שנאמר (שם, כט): "כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה", ועינוי זה הוא אכילה ושתייה שלמדים גזירה-שוה "עינוי עינוי", שכתוב כאן עינוי, וכתוב (דברים ח, יג) "ויענך וירעביך". מה שם עינוי רעבון, אף כאן עינוי רעבון (יומא עד:), והאוכל ושותה בשגגה חייב חטאת, כיתר חייבי הכריתות, כנ"ל (וראה בספר המצוות ל"ת קצו). ושיעור אכילה ביוהכ"פ הוא ככותבת הגסה שהיא פחות מכביצה. ושיעור השתייה, הוא כמלוא לוגמיו של כל אחד ואחד, והוא כדי שיסלקם לצד אחד בפיו ויראה מלא לוגמיו (ראה פ"ב מה' שביתת עשור הלכה א). (67) כריתות שם. והוא מה שנשאר מבשר קדשים אחרי הזמן שקבעה התורה לאכילתם, שעליו נאמר (שמות כט, לד): "ושרפת את הנותר באש, לא יאכל כי קודש הוא", והאוכלו במזיד חייב כרת, כמו שנאמר (ויקרא יט, ח): "ואוכליו עונו ישא, כי את קודש ה' חלל ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ואם אכל בשוגג חייב חטאת קבועה, ככל חייבי הכריתות (וראה בספר המצוות ל"ת קלא). (68) שם, והיינו כזית חמץ (פ"א מהלכות חמץ ומצה הלכה ז). שנאמר (שמות יג, ג): "ולא יאכל חמץ", והאוכלו במזיד חייב כרת, שנאמר (שם יב, טו): "כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש ההיא מישראל", והאוכלו בשוגג חייב חטאת קבועה ככל חייבי הכריתות (ראה בהלכות חמץ ומצה שם הלכה א, ובספר המצוות ל"ת קצו). (69) במשנה שם. וכגון שאכל כזית (פ"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה א) חלב שעל הקרב ושעל שתי הכליות ושעל הכסלים (שם הלכה ה) של שור או כשב או עז (שם הלכה א), שנאמר (ויקרא ז, כג): "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו", והאוכלו במזיד חייב כרת, שנאמר (שם ז, כה): "כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה, ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה, ובשוגג חייב קרבן חטאת קבועה. (70) "היוצא בשעת שחיטה ונחירה או בשעת התזת הראש, כל זמן שיש בו אדמומית, וכן דם הכנוס בתוך הלב וכו'" (פ"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה ג) ושיהיה כזית, מבהמה חיה ועוף (שם הלכה א). ונאמר (שם, כז): "כל נפש אשר תאכל כל דם, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ובשוגג חייב חטאת קבועה. (71) הם קדשים שחשב בעת שיעשה אחד מד' עבודות

הלכה ג, כתב רבינו: "כיצד היו עושים, מדליק אש גדולה ולוקח מקצת זרעו ומוסרו לכהניהם עובדי האש, ואותן הכהנים נותנים הבן לאביו, אחר שנמסר בידם, להעבירו באש ברשותו, ואבי הבן הוא שמעבירו בנו על האש ברשות הכהנים ומעבירו ברגליו מצד זה לצד אחר בתוך השלהבת, לא שורפו למולך כדרך ששורפין בניהם ובנותיהם לעבודה-זרה אחרת, אלא בהעברה בלבד היתה עבודה זו". ואסרה התורה דבר זה, שכתוב (ויקרא יח, כ): "ומזרעך לא תתן להעביר למולך; "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש" (דברים יח, י), וחייב סקילה בעדים ובהתראה. ואם לא נסקל או שלא התרו בו, דינו בכרת, שכתוב (ויקרא כ, ב-ג): "ואל בני ישראל תאמר, איש איש מבני ישראל וכו' אשר יתן מזרעו למולך מות יומת, עם הארץ ירגמוהו באבן, ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אותו מקרב עמו כי מזרעו נתן למולך", ואם העביר את בנו למולך בשגגה, שחשב שהתורה לא אסרה זאת, חייב להביא קרבן חטאת קבועה, שהרי כל חייבי כריתות למדים מע"ז (שבת סט). שהשוגג חייב חטאת. (62) כריתות שם. "כיצד הוא מעשה האוב? זה שהוא עומד ומקטיר קטורת ידועה, ואחזו שרביט של הדס בידו ומניפו, והוא מדבר בלאט בדברים ידועים אצלם, עד שישמע השואל כאילו אחד מדבר עמו ומשיבו על מה שהוא שואל, בדברים מתחת הארץ, בקול נמוך עד מאד, וכאילו אינו ניכר לאוזן אלא במחשבה מרגיש בו, וכן הלוקח גולגולת המת ומקטיר לה ומנחש בה עד ששמע כאילו קול יוצא מתחת שחיו, שפל עד מאד, ומשיבו" (הלכות ע"ז הלכה א). וכתוב (ויקרא יט, לא): "אל תפנו אל האובות ואל הידעונים", וחייב כרת במזיד בלא עדים והתראה, שכתוב שם (כ, ו): "והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים לזנות אחריהם ונתתי את פני בנפש ההיא והכרתי אותו מקרב עמו", ואם היה בשוגג חייב חטאת קבועה. ולא כתב רבינו כאן "בעל אוב במעשה", כמו שכתב להלן בבעל ידעוני, לפי שתמו של אוב הוא במעשה, ואין שתמו של ידעוני במעשה, ראה להלן. (63) מניח עצם עוף ששמו: "ידוע" בפיו, ומקטיר ועושה מעשים אחרים עד שיפול כנכפה (=חולי נפל) וידבר בפיו דברים שעתידיים להיות" (הלכות ע"ז שם ה"ב) והזהר על זה בתורה, וחייב כרת במזיד כמו שנאמר (שם): "והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים וגו' והכרתי אותו מקרב עמו". וחייב חטאת בשוגג ככל יתר חייבי הכריתות. ומה שכתב רבינו בעל ידעוני במעשה, שפסק כריש לקיש (כריתות ג: וסנהדרין סה.), שלפיכך נאמר במשנה (כריתות ב.) "בעל אוב" ולא "בעל ידעוני", משום שבעל ידעוני אין בו מעשה. שמשים עצם בפיו ואינו מדבר בשעת שימת העצם אלא לאחר כך (כפירש"י סנהדרין שם). ואינו מקטיר ועושה מעשים (מרכבת-המשנה הלכות עבודה-זרה שם ה"א) ואינו חייב קרבן בלא מעשה. לפיכך כתב רבינו "בעל ידעוני במעשה", אבל בעל אוב שתמו יש בו מעשה (לחם-משנה כאן, ומשנה-למלך להלן פ"ד הלכה א). (64) משנה כריתות שם, ובגמ' ג. שעבר ועשה אחת מל"ט המלאכות או תולדותיהן (ראה פ"ז מהלכות שבת הלכה א), נאמר (שמות כ, י): "ויום השביעי שבת לה' וגו' לא תעשה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השֹׁגֵג בְּאַחַת מֵאֵלֶּיךָ? אִם שֹׁגֵג בְּעִבּוּדָה זָרָה - מִבֵּיא עֵז בַּת שְׁנֵתָה לְחֻטָּאת, וְהִיא הָאֻמּוֹרָה בְּפִרְשֵׁת שְׁלַח לְךָ⁷⁸. בֵּין שְׁהִיָּה הַחֻטָּא הַדְּיוּט⁷⁹ או מִלֶּךָ או כְּהֵן גְּדוֹל או מְשֻׁחַ מִלְחָמָה⁸⁰ - הַכֹּל שְׁוִיִן בְּשִׁגְגַת עִבּוּדָה זָרָה⁸¹. אָבֵל אִם שֹׁגֵג בְּאַחַת מֵשְׁאָר אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם: אִם הִיָּה הַדְּיוּט - מִבֵּיא שְׁעִירַת עֲזִים או נִקְבָּה מִן הַכֹּפְשִׁים⁸², וְזוֹ הִיא חֻטָּאת שֶׁל אֶחָד מֵעַם הָאָרֶץ הָאֻמּוֹרָה בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא⁸³; וְאִם הַמֶּלֶךְ הוּא שְׁשֹׁגֵג בְּאַחַת מֵהֵן - מִבֵּיא שְׁעִירַת⁸⁴ עֲזִים לְחֻטָּאת; וְאִם כְּהֵן מְשֻׁחַ הוּא⁸⁵ - מִבֵּיא פֶרֶן בֶּן פֶּקֶד לְחֻטָּאת⁸⁶, וְהוּא נִשְׂרָף⁸⁷, כְּמֹו שְׁנֵתַפְרֵשׁ שָׁם⁸⁸.

(77) ראה למעלה הערה נז. (78) במדבר טו, כז: "ואם נפש אחת תחטא בשגגה, והקריבה עז בת שנתה לחטאת." (79) שאינו לא מלך ולא כהן גדול. (80) בעת מלחמה היו ממנין כהן לדבר אל העם, ומושחין אותו בשמן המשחה (פ"ז מהלכות מלכים הלכה א). ובכת"י תימן: "או מלך או כהן משיח". וכן נכון, שהרי לפי גירסתנו נשמע שרק בעבודה-זרה אין הבדל בין הדיוט לבין משוח מלחמה, ואילו בברייתא (הוריות יב:) מפורש שאף בשאר חייבי חטאות אין הבדל ביניהם. (81) משנה הוריות ט. שנאמר (שם): "ואם נפש אחת תחטא", אחד יחיד ואחד נשיא ואחד משיח - כולן בכלל "נפש אחת" הן (שם ח.). (82) משנה בהוריות ט. (83) ד, כז-כח, לב: "ואם נפש אחת תחטא מעם הארץ וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה וגו' ואם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה". (84) כן צריך להיות, וכן הוא בכ"י תימן, שנאמר (שם, כב-כג): "אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצות ה' וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים", בהוריות י: "איזהו נשיא, זה מלך" וכו'. (85) כהן גדול שנמשח בשמן המשחה. אבל מימות יאשיהו ואילך שנגנו שמן המשחה (שם יב.), והיו ממנים כהן גדול בלבישת שמונה בגדים בלבד, אינו מביא פר בן בקר (פ"ד מהלכות כלי המקדש הלכה יד). (86) במשנה שם. שנאמר (שם, ג): "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב פר בן בקר לחטאת". (87) ראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טו, ובפ"ז שם, שיש חטאות הנאלכות ויש חטאות הנשרפות. (88) שם, יב: "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה וגו' ושרף אותו על עצים באש".

ה. אֶחָד יְחִיד שְׁשֹׁגֵג בְּאַחַת מֵאֵלֶּיךָ או מִבְּרִינִי⁸⁹, שְׁנֵאמַר: תּוֹרָה אַחַת תְּהִיָּה⁹⁰ לָכֶם לַעֲשׂוֹת בְּשִׁגְגָה. בְּיַצֵּד? אֲנָשֵׁי מְדִינָה שְׁשֹׁגְגוּ וְדָמּוּ שְׁהִיּוּם חַל וְהָרִי הוּא יוֹם הַפְּפוּרִים, וְכָלֵן אָכְלוּ וְעָשׂוּ מִלְּאִכָּה - כָּל אֶחָד מֵהֵן מִבֵּיא שְׁתֵּי חֻטָּאוֹת⁹¹, כְּפִשׁוֹת או שְׁעִירוֹת. וְכֵן אִם שֹׁגֵגוּ פֶלֶן וְהִקְטִירוּ לְעִבּוּדָה זָרָה - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הָעוֹבְדִים מִבֵּיא עֵז בַּת שְׁנֵתָה לְחֻטָּאת⁹².

(89) ברייתא ביבמות ט. ואינם כציבור להביא פר (שם, יד). אלא הרי הם כחידים, משום שלא עשו על פי הוראת בית-דין. (90) לפנינו (שם): "הייתה". (91) אחת על עשיית

(שחיטה, קבלה, הולכה וזריקת הדם) על-מנת לאכול (הבשר) או להקריב (האימורים) לאחר הזמן הראוי לכך (פ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו), והאוכלו במזיד חייב כרת, שנאמר (שם, יח) "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי וגו' לא יחשב לו פיגול יהי' והנפש האוכלת ממנה עונה תשא", ואמר רבי אליעזר (זבחים כט.) שהכתוב הנ"ל מדבר במחשב על זבחו לאכלו ביום השלישי, ולמדו (בכריתות ה.) בגזירה-שוה "עון עון" מנותר: נאמר כאן "והנפש האוכלת ממנו עונה תשא", ונאמר בנותר (שם יט, ח) "ואוכליו עונו ישא כי את קודש ה' חלל ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", כשם שנותר חייב עליו כרת, אף פיגול חייב עליו כרת. והאוכלו בשוגג חייב חטאת קבועה. (72) כריתות שם. שנאמר (שם יז, ג-ד): "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כבש וגו' מחוץ למחנה, ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה' וגו' ונכרת האיש ההוא מקרב עמו", והשוחטם בשוגג חייב חטאת קבועה. (73) כריתות שם. כלומר הקטירו על האש מחוץ לעזרה. שנאמר (דברים יב, יג): "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה", והמעלהו במזיד חייב כרת, שנאמר (ויקרא שם, ח-ט): "ואליהם תאמר, איש איש וגו' אשר יעלה עולה או זבח, ואל פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה' ונכרת האיש ההוא מעמיו", והמעלה בשוגג חייב חטאת קבועה. (74) כריתות שם. פירוש שעשה שמן המשחה, וכגון שלקח שמן זית, היין, ויערב בתוך השמן מר דרור וקנמון, וקנה בשם וקדה באותו משקל ומדה כמו שעשה משה למשוח את הכהנים וכלי המקדש (ראה שמות ל, כג-ל), ונאסר לעשותו כמו שנאמר (שם, לב): "ובמתכונתו לא תעשו כמותו", והעושהו במזיד חייב כרת, שנאמר (שם, לג): "איש אשר ירקח כמותו וגו' ונכרת מעמיו" (ודוקא אם עשה כדי להמשח בו, אבל אם עשהו להתלמד או ליתנו לאחרים פטור, פ"א מהלכות כלי המקדש הלכה ד) והעושה בשגגה חייב חטאת קבועה כיתר חייבי הכריתות כנ"ל. ו"המפטם" היינו "המשמין", כלומר שמשמין את השמן עם ריח טוב, על-ידי-זוה שהוא מערב בו סממנים (תפארת ישראל כריתות פ"א משנה א). (75) שם. ראה בפ"ב מה' כלי המקדש, מעשה הקטורת. ואם עשה קטורת במזיד, כדי להריח בה, אע"פ שלא הריח בה - חייב כרת על עשייתה (הלכות כלי המקדש שם הלכה ט), אבל עשה כדי להתלמד בה או למסרה לציבור - פטור (שם). שנאמר (שמות ל, לז-לח): "והקטורת אשר תעשה במתכונתה לא תעשו לכם, קודש תהי' לך לה', איש אשר יעשה כמותה להריח בה ונכרת מעמיו", והעושה כן בשוגג חייב חטאת קבועה. (76) כריתות שם. כלומר סך כזית משמן המשחה שעשה משה, על זר שאינו כהן ולא מלך ממלכי בית דוד (ראה פ"א מהלכות כלי המקדש הלכה ה-ז), חייב כרת במזיד, שנאמר (שם, לב-לג): "ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו", והסך בשוגג חייב חטאת קבועה.

הָרִי אֵלֶּיךָ אַרְבָּעִים וְשֵׁשׁ⁹³ עֲבֹרֹת שְׁמִבְיָאִין עַל שִׁגְגַת חֻטָּאת קְבוּעָה. וְיָמָה הוּא הַקְּרִיבָן שְׁמִבְיָא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כה, ב - ולא כאביי (שבת, שם) שאמר שאף בשבועה אין שגגת קרבן שמה שגגה (לחם-משנה).

ג. מי שלא נודע לו עצמו של חטא שחטא, אף על פי שידע בודאי שיעברו על לא תעשה שיש בו פרת - הרי זה פטור מקרבן חטאת¹¹; על לא תעשה שיש בו פרת - הרי זה פטור מקרבן חטאת¹²; ונאמר: אשר חטא בה¹³ - עד שידע החטא שחטא בו¹⁴. פיצד? חלב ונוותר¹⁵ לפניו, ואכל את אחד מהם¹⁶ ואין ידוע אי זה אכל; אשתו נדה¹⁷ ונאותה¹⁸ בפית¹⁹, וישגג ויבא על אחת מהן²⁰ ואין ידוע אי זו מהן בעל; שפת יוים הפפורים לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן ואין ידוע באי זה מהן עשה - הרי זה פטור מקרבן חטאת²¹.

מלאכה ביום הכיפורים, ואחת על אכילה באותו יום. אבל אם שגגו הציבור על-פי הוראת טעות של בית-דין, אם שגגו בעבודה-זרה - מביא כל שבט ושבט פר לעולה ושעיר לחטאת, ובשאר חייבי כריתות מביא כל שבט ושבט פר חטאת (להלן פ"ב הלכה א).

~ יום חמישי כ"ט תשרי ~

פְּרָק שְׁנַיִ

1) יבאר שאין אדם חייב חטאת עד שיהא שוגג מתחילה ועד סוף, ומי שלא נודע לו עצמו של חטא שחטא בו ואם נודע לו וחזר ושכחו.

א. אין אדם חייב חטאת על שגגתו עד שיהיה שוגג מתחלה ועד סוף; אבל אם שגג מתחלה והזיד בסוף או הזיד מתחלה וישגג בסוף - פטור מקרבן חטאת². פיצד? כגון שהוציא חפץ מרשות לרשות בשפת³, עקר בזדון והניח בשגגה⁴ או שעקר בשגגה והניח בזדון⁵ - פטור, עד שיעקר בשגגה ויניח בשגגה. וכן כל פיוצא בזה⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שלא נודע לו עצמו של חטא שחטא, אף על פי שידע בודאי שיעברו על לא תעשה שיש בו פרת - הרי זה פטור מקרבן חטאת".

וממשיך "חטא ונודעה לו חטאתו וחזר ושכחו, הרי זה מביא חטאת לשם מה שהוא, ותאכל כשאר חטאות הנאכלות". ומקורו בתוספתא "חטא ונודעה לו חטאתו ושכח באיזה חטא חטא, הרי זה מביא חטאת ותישחט לשם מה שהיא ותאכל". והקשה בראב"ד על הסיפא של התוספתא "וחזרו ומביא חטאת על הידיעה ותישחט לשם מה שהיא ותאכל", ומשמע שאף שכבר הביא חטאת חוזר ומביא חטאת אחרת. וקשה, כיון שכבר הביא החטאת, היאך יביא שוב חטאת, והלא הוא מביא חולין בעזרה.

ותירץ ה'כסף משנה' שהחטאת הראשונה שהביא מכפרת קצת, ולכשיוודע לו חטאו ויביא חטאת אחרת תיגמר הכפרה, אבל לרמב"ם לא היתה גירסת התוספתא הזו, ולכן לא פסק את הדין ד"יביא חטאת אחרת" כלל.

והנה בדין זה מודגשת מעלתו של יהודי, שהגם שמדובר ביהודי שעבר עבירה שחייב על זדונה "כרת", ש"נכרת ונפסק חבל ההמשכה משם הוי' ב"ה", מכל-מקום הידיעה שלו נוגעת לחיוב הקרבן ואם לא ידע אינו חייב.

יתירה מכך, ידיעתו של יהודי חשובה כל-כך להצריכו קרבן, גם אם כבר הביא חטאת לשם מה שחטא ונודע לו מה שחטא, שידיעתו זו חשובה עד כדי כך שגורמת להבאת קרבן נוסף.

(על-פי יין מלכות' ספר קרבנות, סימן ח' מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) משנה, שבת קב, א. וראה גם פ"א מהל' שבת הי"ט. 3) מרשות היחיד לרשות הרבים או להיפך, ראה פ"ב שם הי"ט. 4) וראה שם ה"ח, כי הוצאה מרשות לרשות היא אחת מל"ט מלאכות שנאסרו בשבת. 5) עקר את החפץ והוציאו מרשות אחת בזדון והניחו ברשות השניה בשוגג, שחשב בלבו שכל האיסור הוא רק העקירה, ולא ההנחה. וראה בהל' שבת שם הי"ט. כי איסור ההוצאה בשבת הוא שיעקור מרשות זו ויניח ברשות האחרת, אבל אם עקר ולא הניח ברשות אחרת או הניח ולא עקר מרשות אחרת - אינו חייב. 6) שחשב בלבו שכל האיסור של הוצאה בשבת היא ההנחה ברשות האחרת, ולא העקירה. 7) בכל חיובי החטאות.

ב. עבר עברה וידע שהיא בלא תעשה אבל אינו יודע שחייבין עליה פרת - הרי זה שגגה ומביא חטאת⁸. אבל אם ידע שהיא בכרת וישגג בקרבן ולא ידע אם חייבין עליה קרבן אם לאו - הרי זה מזיד; ששגגת קרבן אינה שגגה⁹ בעברות אלו שחייבין עליהן פרת¹⁰.

8) כרבי יוחנן, אליבא דרבנן של מונבו (שבת ט.ט.) ולא כריש לקיש שם שאינו חייב אלא אם שגג גם בלא-תעשה. 9) כרבנן, ולא כמונבו - הסובר ששגגת קרבן הרי היא שגגה לחייבו קרבן חטאת (שבת, שם). 10) אבל בעבירה שאין חייבין עליה כרת במזיד, ובשוגג חייבים עליה חטאת, כמו שבועת ביטוי לשעבר (= שנשבע שלא אכל ואכל, שחייבין על שבועה זו בשוגג קרבן חטאת) ובאופן שנשבע שלא אכל והוא יודע שאכל וידע גם כי שבועה זו אסורה, אבל אינו יודע אם חייבין עליה קרבן, נחשב זה לשגגה וחייב חטאת (פ"ג מהל' שבועות ה"ז), וכרב נחמן בשבועות

11) בשוגג. 12) כרבי יהושע במשנה, כריתות יט, א. 13) "או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קרבנו". (14) בגמרא שם, לפי דברי רבי יהושע. (15) במשנה, שם. וראה למעלה (פ"א ה"ד) כי האוכל חלב או נותר במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת. (16) בשוגג. (17) וראה למעלה (שם) כי הבא על הנדה במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת. (18) וראה למעלה (שם) כי הבא עליה במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת. (19) במשנה, שם. (20) בשוגג. וראה למעלה (שם), כי העושה מלאכה בשבת או ביוה"כ במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת. (21) שם. וראה להלן פ"ח ה"ה שגם אשם תלוי אינו מביא, שאין אשם תלוי בא בספק חטא, וכאן הרי יודע בוודאי שחטא.

ד. חטא²² ונודע לו חטאתו ויחזר ושכח²³ - הרי זה מביא חטאת לשם מה שהוא²⁴, ותאכל פשאר חטאות הנאכלות²⁵.

(22) בשוגג. (23) כלומר, שכח איזה חטא עשה. (24) "כלומר, ישחטנה ויאמר הרי זה לשם חטאת שאני חייב, אע"פ שאיני זוכר מה הוא. יהיה לשם מה שאני חייב" (כסף-משנה). וזה בתוספתא כריתות פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 25, 565). והלכה זו היא אפילו לרבי יהושע (השגות הראב"ד כאן) הסובר שצריך שידע עצמו של החטא (ורבינו פוסק כמותו למעלה ה"ג, ולהלן פ"ח ה"ה) שהרי נודע לו עצמו של החטא, אלא ששכחו אחר-כך. (25) שם בתוספתא.

ה. שגג בשם אחד והם שני גופין - חייב. פיצד? שתי נדות²⁶ ושגג באחת מהן²⁷ ואין ידוע אי זו היא²⁸, שתי אחיות ושגג באחת מהן²⁹ ואין ידוע אי זו היא³⁰ - חייב חטאת³¹, שהרי ידע עצמו של חטא. למה זה דומה³²? לשתי גרות דולקות שפכה אחת מהן³³ ואין ידוע אי זו נר היא, או לשני תמחויין³⁴ של חלב שאכל מאחד מהן ואין ידוע מאי זה תמחוי מהן אכל - שהוא חייב. וכן כל פיוצא בזה.

(26) שתי נשים נדות שהיו עמו בבית. (27) בא על אחת מהן בשגגה, כגון שחשב שהן טהורות. (28) שנודע לו אחר-כך שהיו טמאות נדה, ולא נודע לו אי זו מהן בעל. (29) כלומר, לא ידע שהן אחיותיו. (30) שנודע לו אחר-כך שהן אחיותיו, ולא נודע לו אי זו מהן בעל. (31) במשנה, כריתות יט, א: "ר"ש ור"ש בן זשורי אומרים לא נחלקו (רבי יהושע ורבי אליעזר) על דבר שהוא משם אחד (= מלאו אחד) שהוא חייב". (32) (בשתי נדות אין הדבר פשוט כל כך, שהרי אם בא על שתיהן, חייב על כל אחת ואחת, הואיל והן גופים מוחלקים (להלן פ"ה ה"ג) והיה מקום לומר, שידיעת ספק על אחת משתיהן, אינה ידיעה לחייבו קרבן, אבל בשתי נרות שגם אם כיבה שתיהן, ובשני תמחויין של חלב אם אכל שתיהן, שהגופים אינם מחלקים, ואינו חייב אלא אחת (להלן פ"ו ה"א-ב), פשוט הדבר, שידיעת ספק על אחת משתיהן היא ידיעה לחייבו קרבן). (33) בשבת. וראה פ"ב מהל' שבת ה"ב, כי המכבה בשוגג - חייב חטאת. (34) שתי קערות.

ו. כל המחייב חטאת קבועה על שגגתו ועשה בשגגה ונודע לו אחר שחטא, אף על פי שלא היתה לו ידיעה בתחלה שזה חטא הוא - הרי זה חייב חטאת³⁵. פיצד? תינןק ששפכה לבין העובדי פוכבים ונדל והוא אינו יודע מה הם ישראל ולא דתם, ועשה מלאכה בשבת ואכל חלב ודם וכיוצא בהן, כשידע לו שהוא ישראל ומצוה על כל אלו - חייב להביא חטאת על כל עברה ועברה³⁶. וכן כל פיוצא בזה³⁷.

(35) כרב ושמואל, ולא כרבי יוחנן וריש לקיש (שבת ס:): האומרים שפטור הוא מקרבן, מאחר שלא ידע מעולם, והרי הוא כאנוס. ואף-על-פי שכלל בידינו, הלכה כרבי יוחנן במקום רב ושמואל - פסק רבינו כאן כרב ושמואל לפי שדבריהם כדברי חכמים, ואילו דברי רבי יוחנן וריש לקיש כמובן, והלכה כרבים נגד יחיד, ראה כסף-משנה, לחם-משנה ומעשה-רוקח. (36) ברייתא שם, כרבנן ולא כמונבז, כלומר: מביא חטאת אחת על כל חילולי השבת שחילל במשך הזמן, וכן על כל אכילות חלב ודם שאכל במשך הזמן. (37) חטאת אחת על כל איסור, אף כי עבר עליו כמה וכמה פעמים.

ז. השוגג בלא פונה³⁸ בעריות או במאכלות אסורות - חייב חטאת³⁹; בשבת⁴⁰ - פטור מחטאת⁴¹. פיצד? היה מתעסק עם אשה ובעלה בלא פונה לבעילה⁴², והרי היא ערוה עליו; דמה שזה שפפיו רק הוא ובלעו בלא פונה לשם אכילה בעולם, והרי הוא חלב - הרי זה חייב חטאת. נתפנו להגביה את התלוש וחתך את המחבר בלא פונה לחתיכתו⁴³ - פטור; מלאכת מחשבת אסרה תורה⁴⁴, כמו שפארנו במקומו⁴⁵.

(38) זהו "מתעסק" שבתלמוד. ואינו דומה לשוגג סתם, כי שוגג סתם, הוא שמכוון לעשות את הדבר שעשה, אלא ששגג וחשב כי הוא מותר. אבל מתעסק, הוא שלא חשב כלל לעשות דבר זה שעשה, וראה רש"י כריתות יט, ב. (39) משום שנהנה מן האיסור (דברי רב נחמן, בכריתות שם). (40) ששגג בלא כוונה לעשות מלאכה זו, כנ"ל. (41) המשך דברי רב נחמן, שם. (42) רבינו גרשום פירש שם, שנפל מן הגג ונתקע בתוך האשה, ורש"י פירש, שהיו אשתו ואחותו בבית ונתכוון לבוא על אשתו, ונשמטה אשתו ולא ידע ובא על אחותו. (43) שהתכוון להגביה דבר-מאכל תלוש מן הקרקע, וחתך את המאכל המחובר לקרקע, והרי לא התכוון כלל לחתוך. והזכיר כאן רבינו אופן זה משום שהוא לדברי הכל (שבת עב:), אבל הוא-הדין אם מתכוון לחתוך את התלוש, וחתך את המחובר - שהוא פטור, שאף כי מתכוון לעצם החיתוך, הרי לא התכוון אלא לחיתוך של היתר ולא לחיתוך של איסור, ואין זה מלאכת מחשבת, וכדעת רבא (שבת, שם). וכן כתב רבינו להלן פ"ז ה"א (כסף-משנה). (44) בשבת, כלומר, שיעשה את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואחד בערב שבת, אף אם טעה והחליף ומל את של שבת בערב שבת, ובשבת מל רק את של ערב שבת, אף כי מילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת, כיון שסוף סוף עשה מצוה – פטור מחטאת (לחם-משנה). (57) כלומר, כיון שצריך למול את של שבת, שהיא מילה בזמנה ודוחה שבת ועושה ברשות, הוא פטור גם על מה ששגג ומל את של האחד בשבת, שהוא טועה בדבר מצוה, וגם עשה מצוה בזה שמל את של שבת. (58) והוא עשה מצוה בשל שבת, ולא עשה מצוה בשל אחד בשבת. (59) כלומר, הוא טרוד וממהר לקיים המצוה. (60) ומל גם את של האחד בשבת, ולפיכך הוא פטור. (61) שלא ניתנה שבת להידחות אצלו כלל. (62) שהרי הוא טועה בדבר מצוה ולא עשה מצוה, גם רבי יהושע מודה בזה שחייב.

ט. אִמְזֵן⁶³ שְׁבָא לְמוֹל לְפָנוֹת הַיּוֹם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת⁶⁴, וְאָמְרוּ לוֹ: לֹא נִשְׁאָר פְּנָאֵי בְּיוֹם כְּדֵי שְׁתַּמּוּל, וְאִם תִּתְחִיל לְמוֹל - לֹא תִשְׁלִים עַד יֵצֵאת הַשַּׁבָּת, וְנִמְצְאת חוֹבֵל בְּשַׁבָּת וְלֹא עוֹשֶׂה מִצְוֵה⁶⁵, וְאָמְרוּ: רְגִיל בָּהּ אֲנִי וְזָרִיז וּבִמְהֵרָה אֲמוּל, אִם לֹא הִשְׁלִים אֶלָּא עַד יֵצֵאת הַשַּׁבָּת - הָרִיז זֶה חֵיב חֲטָאת⁶⁶, שְׁהָרִיז הַתְּרוּ⁶⁷.

(63) מוהל מומחה. (64) לתינוק בן שמונה ימים, שזמנו למול בשבת. (65) ואין השבת נדחית. והחובל בשבת, שלא במקום מצוה, חייב חטאת (פ"ח מהל' שבת ה"ז), ואע"פ שלא גמר המצוה אין זה מקלקל, שהרי המעשה שעשה מצטרף עם מה שיעשה אח"כ, לעשותו מהול, ועי' 'מאירי' שם. (66) בשבת קלג, ב – אמרו שהוא חייב כרת, וצריך עיון. וראה בהגהות הגר"ע"א. (67) כלומר, משום כך אינו אנוס וחייב חטאת, ואינו כמזיד, כיון שלא נתכנין לעבור (כסף-משנה).

י. הַמוֹצֵיא⁶⁸ אֶת הַלּוֹלֵב⁶⁹ בְּיוֹם טוֹב הֶרְאֵשׁוֹן שֶׁל חֵג שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת⁷⁰ כְּדֵי לְצַאת בּוֹ⁷¹ וְהַעֲבִירוּ⁷² אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים בְּשׂוֹגְג⁷³ - פְּטוּר⁷⁴, שְׁהָרִי בְּרִשׁוֹת הַוָּצֵיא⁷⁵. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסֶח בְּיוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת⁷⁶, וְנוֹדַע לוֹ אַחַר כֵּן שֶׁמְשַׁכּוֹ הַבְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶם⁷⁷ אוֹ שִׁמְתוֹ אוֹ נִטְמְאוֹ⁷⁸ קִדְם שְׁחִיטָה, אוֹ שֶׁנִּמְצְא⁷⁹ טְרֵפָה בַּסֶּתֶר⁸⁰, כְּגוֹן נְקוּב מַעִים אוֹ רָאָה⁸¹ - הָרִי זֶה פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁשָּׁחַט בְּרִשׁוֹת⁸². אֲבָל נִמְצָא בְּעַל מוֹם אוֹ שְׁחִיתָה טְרֵפָה גְלוּיָהּ⁸³ - הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאת, מִפְּנֵי שְׁחִיתָה לוֹ לְבָדִק וְאַחַר כֵּן יִשְׁחוּט⁸⁴. וְכֵן כֹּל פְּיוֹצָא בְּזָה.

(68) סוכה מא, ב – במשנה. (69) מביתו לרשות הרבים. (70) שבזמן שבית המקדש קיים, היה לולב ניטל ביום הראשון שחל להיות בשבת (פ"ז מהל' לולב ה"ו), ורק לאחר שחרב בית המקדש, אמרו חכמים ליטול את הלולב בשבת (שם ה"ז). (71) ידי חובת מצות נטילת לולב. ועתה בהוצאתו זו לא קיים המצוה, כגון שנטלו שלא כדרך גדילתו (סוכה מב. ופ"ז מהל' לולב ה"ט). ולפי דעת

המלאכה במחשבה תחילה לכן. וטעם זה הוא לפי דברי רבי יהושע (כריתות, שם) ה'לומד ממה שכתוב (ויקרא ד, כב) "אשר חטא בה" עד שיוודע לו במה חטא (ראה למעלה ה"ג), לכן דורש כמו רב נחמן שמתעסק בשבת פטור, משום שמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל רבי אליעזר לומד (שם) דין מתעסק בשבת שפטור, מהפסוק "אשר חטא בה". וראה 'קריית ספר' כאן. (45) פ"א מהל' שבת ה"ח, ולהלן פ"ז הי"א.

ח. כָּל הַעוֹשֶׂה מִצְוֵה מִן הַמִּצְוֹת וּבְכֻלָּל עֲשִׂיתָה נְעֻשִׂית עֲבָרָה שְׁחִיבִין עָלֶיהָ פְּרַת⁴⁶ בְּשִׁגְגָה⁴⁷ - הָרִי זֶה פְּטוּר מִחֲטָאת, מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה בְּרִשׁוֹת⁴⁸. מִיָּצֵד? הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ⁴⁹ וְהָרִי הִיא נְדָה וְהוּא לֹא יָדַע - הָרִי זֶה פְּטוּר מִחֲטָאת, שְׁהָרִי עֲשָׂאָה בְּרִשׁוֹת⁵⁰. אֲבָל אִם בָּא עַל אִשְׁתּוֹ⁵¹ וְהָרִי הִיא נְדָה - חֵיב חֲטָאת⁵², מִפְּנֵי שֶׁלֹּא שְׂאֵלָה⁵³ וְאַחַר כֵּן יָבֵעַ. אֲבָל יְבִמְתּוֹ - אִינוֹ רְגִיל בָּהּ כְּדֵי שֶׁיִּשְׁאֵל לָהּ⁵⁴. וְכֵן מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוּקוֹת, אֶחָד לְמוֹל בְּשַׁבָּת וְאֶחָד לְמוֹל בְּעֶרֶב שַׁבָּת אוֹ בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת, וְשִׁכַּח⁵⁵ וּמִל שְׁנֵיהֶן בְּשַׁבָּת⁵⁶ - פְּטוּר מִחֲטָאת; שְׁהָרִי יֵשׁ לוֹ רִשׁוֹת לְמוֹל אֶחָד מֵהֶן בְּשַׁבָּת, וְשַׁבָּת דְּחוּיָהּ הִיא אֲצִלוֹ, וּמִצְוֵה עֲשָׂה⁵⁷; אִף עַל פִּי שְׁהֶם שְׁנֵי גּוֹפִינָן⁵⁸, הוֹאִיל וּזְמַנּוֹ בְּהוֹל⁵⁹ אִינוֹ מְדַקְדָּק⁶⁰. אֲבָל אִם לֹא הָיָה אֶחָד מֵהֶן רְאוּי לְמוֹל בְּשַׁבָּת⁶¹, וְשִׁכַּח וּמִל בְּשַׁבָּת מִי שְׂאִינוֹ רְאוּי לְמוֹל בְּשַׁבָּת - חֵיב חֲטָאת⁶².

(46) אם היה עושה אותה במזיד, וכל שחייבים עליה כרת במזיד, חייבים עליה קרבן חטאת בשוגג (למעלה פ"א, ה"א). (47) כלומר, זה לא עשה במזיד כי אם בשגגה, וכגון שעשה גם את המצוה וגם את העבירה, ופסק כרבי יהושע לפי דעת רבי שמעון בן אלעזר, שבת קלז, א – שטעה בדבר מצוה ועשה מצוה – פטור מחטאת (לחם-משנה). (48) כי הרי היה צריך לעשות המצוה. (49) כדי לקיים מצות ייבום, להקים שם לאחיו שמת בלא זרע (דברים כה, ה' ז). (50) דברי רבי יוחנן, פסחים עב, ב: "יבמתו נדה בעל פטור". (51) אפילו בשעת עונתה, שמקיים מצות עונה. (52) אף כי טעה בדבר מצוה ועשה מצוה (כי גם בהיותה נדה, אם בא עליה שוגג יש לו מצות שמחת עונה יחד עם איסור נדה, ולא כדעת ה'תוספות' – לחם-משנה) – אינו פטור אף לרבי יהושע (דברי רבי יוחנן, בפסחים שם). (53) שאדם רגיל באשתו ואינו מתבייש ממנה לשאול אותה אם היא טהורה (שם). וסובר, שלפי טעם זה, אף אם קיים מצוה בביאה זו, וכגון שבא עליה בשעת עונתה – חייב חטאת (כסף-משנה). (54) כי הוא מתבייש ממנה (פסחים, שם). (55) שאחד מהם אינו עומד למול בשבת, אלא חשב שזמנם של שניהם למול בשבת. (56) זה מוסב על האופן השני, שהיה לו למול אחד בשבת, ואחד באחד בשבת, לכן כתב "ומל שניהם בשבת", שאם לא מל אלא התינוק של אחד בשבת, חייב חטאת, שהרי לא עשה מצוה. אבל באופן הראשון שהיה לו למול אחד בשבת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁהִיָּה נִקְבָּה אוּ פֶּן שְׁתִּימִים⁹⁷ - חֵיב חֲטָאת, שְׁהִיָּה
אֵינוֹ רְאוּי לְקָרְבַּן פֶּסַח⁹⁸. וְכֵן אִם שָׁגַג וְשָׁחַט בְּשִׁבְתָּ
שְׂלֵא לְאוֹכְלָיו⁹⁹ אוּ שְׂלֵא לְמִנְנוּיָיו¹⁰⁰ אוּ לְעֶרְלִים¹⁰¹
אוּ לְטָמְאִים¹⁰² - חֵיב חֲטָאת¹⁰³. שְׁחָטוּ לְאוֹכְלָיו
וְשְׂלֵא לְאוֹכְלָיו¹⁰⁴, לְמִנְנוּיָיו וְשְׂלֵא לְמִנְנוּיָיו¹⁰⁵,
לְמוֹלִים וְלְעֶרְלִים¹⁰⁶, לְטָמְאִים וְלְטָהוֹרִים¹⁰⁷ -
פְּטוּר¹⁰⁸, שְׁהִיָּה הַפֶּסַח פֶּשֶׁר¹⁰⁹. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(92) כגון שלמים. (93) שחשב שהקדישו לשם פסח.
(94) כגון שהיה זכר בן שנה (ראה פ"א מהל' קרבן פסח
ה"א). וזה גרם לו לטעות שזהו קרבן הפסח. (95) אף
שאסור להקריב זבחים אחרים בשבת, פטור מקרבן חטאת,
כפי שיתבאר להלן. (96) שהרי יש עליו מצוה לשחוט
פסח, והוא חשב שזהו הפסח, ואף כי אינו עולה לו לשם
פסח, וצריך להביא פסח אחר - כיון שטעה בדבר מצוה
ועשה מצוה, שהרי הקריב קרבן, פטור מן החטאת, כרבי
יהושע במשנה, פסחים ע"א, ב. וסובר רבי יהושע (שם סב):
כל הזבחים שנובחו שלא לשמן כשרים, ואף הנשחט לשם
הפסח (רש"י שם). וראה בפט"ו מהל' פסולי המוקדשין
הי"ב, וב'מאירי' פסחים שם. (97) וחשב שמוותר לשחוט
אחרים לשם פסח בשבת, או שנתעלמה ממנו שהיום שבת
(רש"י ו'מאירי' שם). (98) ואין זה טועה בדבר מצוה,
שהרי כולם יודעים שאין הפסח בא מאלו, ואין זה נחשב
לשוחט ברשות (רש"י, שם). (99) כגון שכל המנויים על
פסח זה היו חולים או זקנים, שאין כל אחד ואחד מהם יכול
לאכול כזית מן הפסח (ראב"א מהל' קרבן פסח ה"ה)
שאם נשחט להם, הקרבן פסול, ולא ניתנה שבת להידחות
לקרבן זה. (100) ששחט את הפסח לשם חבורה אחרת,
ולא לשם חבורת האנשים שנמנו על קרבן זה, שהקרבן
פסול (שם). (101) שכל המנויים על פסח זה היו ישראלים
שלא נימולו, שגם זה אם נשחט פסול (שם). (102) שכל
המנויים על פסח זה נטמאו, וראה בהל' קרבן פסח שם,
שאם נשחט הוא פסול. וזה שגג וחשב שהקרבן כשר ומותר
לשוחטו בשבת, או שנעלם ממנו כי שבת היום.
(103) משנה, פסחים ע"א, ב. משום שלא עשה מצוה, שהפסח
הוא פסול. (104) שחלק מהאנשים שלשם שחט את
הפסח היו חולים או זקנים, וחלק מהם היו בריאים שיכולים
לאכול כזית ממנו, שהקרבן כשר בדיעבד, ראה להלן.
(105) ששחט גם לשם אנשי החבורה שנמנו על פסח זה, וגם
על אנשי חבורה אחרת שנמנו על פסח אחר, שהקרבן כשר
בדיעבד, ראה להלן. (106) שנמנו על פסח זה גם ישראלים
שנימולו וגם ישראלים שלא נימולו, שאף הוא כשר, ראה
להלן. (107) שחלק מן המנויים היו טהורים וחלק טמאים,
שגם זה כשר, ראה להלן. (108) מקרבן חטאת, במשנה
שם. (109) בכל אלו שמנה רבינו למעלה, ראה בהל' קרבן
פסח שם, ואם כן הרי הוא טעה בדבר מצוה ועשה מצוה.

יג. השוחט בשבת קָרְבַּן צְבוּר¹¹⁰ שְׂלֵא לְשִׂמּוֹ¹¹¹ -
הִרִי זֶה חֵיב חֲטָאת¹¹², וְיִקְטִיר אֲמוּרִים לְעֶרְבִי¹¹³. וְכֵן
אִם שָׁחַט יָתֵר עַל חוֹבַת הַיּוֹם¹¹⁴ - חֵיב חֲטָאת עַל
הַתּוֹסֵפֶת¹¹⁵.

הסוכרים "מצוות צריכות כוונה", לא יצא משום שלא כיוון
לצאת. וראה בפ"ב מהל' שופר ה"ד (הר המוריה).
(72) כלומר: או העבירו. וכן פירש ה'מאירי' (פסחים ע"ב):
מה שאמרו במשנה (סוכה, שם) "יום-טוב הראשון של חג
שחל להיות בשבת, ושכח והוציא את הלולב לרשות
הרבים", דהיינו: או שהוציא מרשות היחיד לרשות הרבים,
או שהעביר ארבע אמות ברשות הרבים. (73) ששכח כי
שבת היום. (74) מקרבן חטאת. (75) דברי רבי יוסי,
במשנה שם. כלומר: היה טרוד במצוה ומחשב ועסוק
וממהר לעשותה, ומתוך כך טעה ושכח שהוא שבת, וטעה
בדבר מצוה ושגג בדבר כרת פטור מקרבן, כיון שסוף סוף
עשה מצוה, שנטל הלולב בהוצאה זו (רש"י שם, ושם מב.
וראה למעלה ה"ח). (76) שהרי אם "חל י"ד להיות בשבת
- כמעשה בחול, כך מעשה בשבת" (פ"א מהל' קרבן פסח
ה"ז). (77) כלומר, אלו שנמנו על פסח התחרטו ונמנו על
פסח אחר לפני שחיתתו של זה, ופסח זה שנשחט בלי
מנויים פסול הוא (פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ג) ואינו דוחה
את השבת. (78) המנויים, שלא ניתנה השבת להידחות
בשחיתת כבש זה. (79) הכבש, אחר שחיתתו.
(80) במקום מוסתר בגוף שאין לראותו לפני הפשטתו.
(81) ראה פ"י מהל' שחיטה ה"ח. והוברר שלא עשה מצוה
בשחיטה זו ששחט בשבת. (82) משנה, פסחים ע"א, ב.
ואע"פ שהוא טועה בדבר מצוה ולא עשה מצוה - פטור
משום שהוא אנוס, ע"י ברע"ב שם, ב'לחם משנה' ובי'הר
המוריה'. (83) ראה בהל' שחיטת שם, פירוט כל הטריפות
הנסתרות והגלויות. (84) משנה, פסחים שם.

יא. שְׁחַט אֶת הַפֶּסַח בְּשִׁבְתָּ⁸⁵ שְׂלֵא לְשִׂמּוֹ⁸⁶ בְּטָעוֹת⁸⁷
- פְּטוּר⁸⁸, מִפְּנֵי שְׁהִזְבַּח כְּשֶׁר⁸⁹; שְׁעֻקֵּירַת שְׂמּוֹ
בְּטָעוֹת - אֵינָה עֻקֵּירָה⁹⁰, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת
פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁹¹.

(85) כשחל יום י"ד בניסן להיות בשבת. (86) אלא לשם
זבח אחר. (87) שחשב על הפסח כי הוא שלמים.
(88) מקרבן חטאת. (89) ועלו לבעלים לשם חובת הפסח
(פט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"א) ולא חילל שבת.
(90) אבל אם שחט את הפסח שלא לשמו בזדון (וכגון
שחשב כשם שמוותר לשוחטו לשם פסח בשבת, כן מותר
לשחוט את הפסח בשבת לשם זבח אחר. רש"י פסחים ע"א):
חייב חטאת שעקר שם פסח מהקרבן, ואינו מותר לשחוט
כ"א לשם פסח ולא לשם קרבן אחר, וזה ששחט לשם
קרבן אחר חילל את השבת וחייב חטאת, שלא שחט ברשות
ולא עשה מצוה, שהרי הוא פסול (הל' פסולי המוקדשין
שם), והוא במשנה, פסחים שם: "הפסח ששחטו שלא
לשמו בשבת, חייב עליו חטאת". ואמרו בגמרא (שם ע"ב).
כי כוונת המשנה לעוקר שם הפסח בזדון, אבל אם עקר
בטעות, אינו חייב חטאת, שעקירה בטעות אינה עקירה, ולא
חילל את השבת. (91) שם.

יב. שְׁחַט זְבָחִים אֲחֵרִים⁹² לְשֵׁם פֶּסַח בְּטָעוֹת⁹³: אִם
רְאוּיִן הֵם לְקָרְבַּן פֶּסַח⁹⁴ - פְּטוּר מִקָּרְבַּן חֲטָאת⁹⁵,
מִפְּנֵי שְׁשָׁחַט בְּרִשׁוֹת⁹⁶; אִם אֵינָן רְאוּיִין, כְּגוֹן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ביום טוב, זורק את הדם רק ע"מ להתיר בשר באכילה (שמותו לצלות ולבשל ביו"ט) ולא התיר את האימורין להקטיר בערב, שאם נטמא או נאבד הבשר לא יזרוק, וגם ראה ברייתא שם כי כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן בשבת, לא יזרוק הדם. (121) בתוספתא שם לפנינו: זורק דמן "שלא" לשמן, וצ"ל: "זורק דמן לשמן" (חסדי דוד). וכעין זה בתוספתא מנחות פ"ה. (122) תוספתא, שם: "בשבת לא יזרוק ומותר בהנאה, ואם זרק את הדם בין בשוגג בין במזיד, הבשר יאכל ויקטיר אימורים למוצאי שבת". (123) אף-על-פי שעלו לבעלים לשם חובה (תוספתא, שם).

טו. הִיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שֶׁל צְבוּר¹²⁴, אֶחָת כְּחוֹשֶׁה וְאֶחָת שְׁמֹנֶה, וְהִיְתָה חֹבֶת הַיּוֹם בְּאַחַת, בֵּין חֲטָאת¹²⁵ בֵּין עֹלָה¹²⁶, וְשָׁגַג וְשָׁחַט הַשְּׁתַּיִם¹²⁷: אִם שָׁחַט כְּחוֹשֶׁה בְּתַחֲלָה וְאַחַר כֶּף שָׁחַט הַשְּׁמֹנֶה - פְּטוּר מִקְרִבָּן חֲטָאת¹²⁸. וְלֹא עוֹד, אֲלָא שְׂאוּמְרִים לֹא¹²⁹: הֵבֵא שְׁמֹנֶה וּשְׁחוּט לְכַתְּחִלָּה¹³⁰. אֲבָל אִם שָׁחַט הַשְּׁמֹנֶה תַּחֲלָה¹³¹ וְאַחַר כֶּף הַכְּחוֹשֶׁה - חֵיב חֲטָאת עַל הַתּוֹסֵפֶת¹³². נִמְצְאָת הָרֵאשׁוֹנָה הַשְּׁמֹנֶה טְרֵפָה בְּכַנֵּי מַעִים, אִף עַל פִּי שְׂלֵא יָדַע שֶׁהִיא טְרֵפָה בְּעַת שֶׁשָׁחַט הַכְּחוֹשֶׁה¹³³ וְלֹא לְזֶה נִתְּפָן, הוֹאִיל וְנִשְׁחַטָה הָאֲחֵרוֹנָה כְּמִצְוֹתָה¹³⁴ - הָרִי זֶה פְּטוּר מִחֲטָאת¹³⁵. וְכֵן הַפּוֹרֵס מִצִּדָּה לְהַעֲלוֹת דְּגָיִם מִן הַיָּם¹³⁶ בְּשָׂגָה¹³⁷, וְהַעֲלָה תִּינוֹק¹³⁸ עִם הַדְּגָיִם, בֵּין שְׂשֻׁמֶע שְׂטֻבֵעַ תִּינוֹק בֵּין שְׂלֵא שְׂשֻׁמֶע¹³⁹, הוֹאִיל וְהַעֲלָה תִּינוֹק - הָרִי זֶה פְּטוּר מִחֲטָאת, אִף עַל פִּי שְׂלֵא הִיְתָה כְּנִתָּה אֲלָא לְצוּד¹⁴⁰, מִפְּנֵי שֶׁהִיא שׂוֹגְגָה¹⁴¹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(124) דברי רבה, מנחות סד, א. ומדובר כאן בשבת. (125) כגון ר"ח שחל בשבת או שבת חוה"מ, שמקריבין שעיר לחטאת. (126) שמקריבין בשבת כמה עולות תמידין ומוספין (ראה ב'תוספות' שם ד"ה שחט). וכגון שגמר להקריב את העולות חוץ מאחת שלא הקריב עדיין. (127) שחשב שמותר לשחוט את הקרבן השני, אף-על-פי שאחרי ששחט את קרבן הציבור, אין הקרבן השני ראוי לציבור. (128) שכתוב (מלאכי א, ח) "הקריבהו נא לפחתך, הירצך? או הישא פניך? אמר ה' צבאות". הרי שצריך להקריב לה' מן המובחר, והמקריב מן הפחות במקום שיש לו מובחר, הקרבן פסול, ראה רש"י מנחות שם. (129) אחר ששחט את הכחושה. (130) שם, דברי רבה, ומטעם הנ"ל, שלא הקריב בראשונה מן המובחר ולא יצא די חובתו, והותרה שבת אצל עבודה, אפילו למצוה מן המובחר ('אור שמח'). (131) שיצאו ידי חובתם. (132) שם, דברי רבה. וראה למעלה הי"ג. (133) ולפי רצונו התכוון בעת ששחט את הכחושה, לשחיטה אסורה. (134) כיוון שהתברר שהקרבן הראשון פסול. (135) במנחות שם: "אל רבינא לרב אשי, נמצאת הראשונה כחושה בכני מעיים מהו, בתר מחשבתו אזלינן וגברא לאיסורא קא מכוון, או דילמא בתר מעשיו אזלינן. א"ל לאו היינו דרבה

(110) כגון התמיד או המוסף של שבת, שצריך להקריבן בשבת לשמם. (111) לשם קרבן אחר, שלא עלה לציבור לשם חובה (פ"ט מהל' פסולי המוקדשין ה"א). ואינו אלא כנדבה שאינה דוחה את השבת. (112) שחילל את השבת, והוא בתוספתא פסחים פ"ה: "השוחט את התמיד בשבת שלא לשמו - חייב". (113) במוצאי שבת. אם עבר וזרק את הדם בשבת, ראה להלן הי"ד. (114) ששחט שלשה תמידים ומוספים במקום שנים. (115) במשנה, פסחים עא, ב - נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על רבי מאיר, כששחט זבחים אחרים לשם תמידין ומוספין בשבת, אם חייב חטאת או לא, וסובר רבי יהושע (שרבינו פוסק כמותו) שמכיון שקרבנות הציבור האמורים בשבת יש להם קצבה (= מספר מוגבל, שהם שני תמידין ושני מוספין), אף-על-פי שעשה מצוה, שהרי כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, אין זה טועה בדבר מצוה, שהרי אינו רואה הרבה אחרים עסוקים בשחיטתן, וכיון שנשחטו התמידים או המוספים, יודע הוא שאין צורך לשחוט יותר, אלא נחשב לשוגג (שחשב שאף שאין צורך יותר, מותר לשחוט עוד) וחייב חטאת (רש"י, שם). ואין הבדל בין אם הקרבנות שמוסף נקבעו לשם זבח אחר או שנקבעו לכתחילה לשם תמידין ומוספין, ורק שחטן אחר שקיים כבר חובת היום. ובתוספתא פסחים פ"ה מפורש "השוחט שתי חטאות לציבור, ואין צריכין אלא אחת - חייב על האחרונה, שתי עולות לציבור ואין צריכין אלא אחת - חייב על האחרונה". ומסתבר כי הדברים אמורים בשוחט בשבת.

יד. שָׁחַט קְרָבָנוֹת יְחִיד¹¹⁶ שְׂאִין דוּחִים אֶת הַשְּׁבֵת¹¹⁷ בְּשֵׁבֶת בְּשָׂגָה - חֵיב חֲטָאת¹¹⁸, וְהִבְשֵׁר מִתֵּר בְּהִנָּאָה¹¹⁹, וְאִין זוֹרְקִין אֶת הַדָּם¹²⁰. וְאִם עָבַר וְזָרַק דָּמָם לְשִׁמְן¹²¹, בֵּין בְּשׂוּגָג בֵּין בְּמִזֵּד - עָלוּ לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה, וְזָקְטִיר אֲמוּרִין לְעֵרֵב, וְהִבְשֵׁר יֶאֱכָל¹²², וְיָבִיא הַשְּׂוֹחֵט חֲטָאת עַל שְׂגָגָתוֹ¹²³.

(116) כגון נדרים ונדבות, וגם עולת ראה ושלמי שמחה ושלמי חגיגה. ראה פ"א מהל' חגיגה ה"ח. (117) כלומר, קרבנות יחיד אינם דוחים השבת, לפי שאין להם זמן קבוע בקרבנות ציבור, ואפשר להקריבם אחר השבת, ראה הל' חגיגה שם. (118) תוספתא שם "חטאת יחיד ועולת יחיד ששחטן בשבת לשמן, וזרק דמן (שלא) לשמן, הרי זה חייב והורצו הבעלים". וכ"ה בתוספתא מנחות פ"ה. (119) תוספתא, מנחות שם. אף-על-פי שאינו נאכל, שהרי לא נזרק הדם (ר"י קורקוס מובא בכסף-משנה) - מותר ליהנות ממנו אחר שתעובר צורתו ויוצא לבית השריפה, שאין דין אלו, כדין קדשים שמתו שנקברים ואסורים (ראה פ"ט מהל' פסולי המוקדשין הי"א). כי בקדשים קלים אין מועלין לפני זריקת הדם ('מרכבת המשנה'). (120) אף שאין זו מלאכה, אסרו חכמים לזרוק הדם, שהרי הוא מתיר הבשר באכילה (ראה פ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ד, כי אסור לאכול הבשר לפני הזריקה) לצורך מוצאי שבת, שהרי בשבת אסור לבשל ולצלות. ראה ביצה כ, ב - שרבא חולק על רבה בר רב הונא, וסובר שאם עבר ושחט נדרים ונדבות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא מזיד, ואינו מביא חטאת. (5) במשנה שם: "אמרו לו [חכמים לרבי מאיר]: מה אם ירצה לומר מזיד הייתי פטור", ופירושו בגמרא שם יב. שהוא נאמן משום "מיגו", ופירושו בתוספות (דיבור המתחיל או) שהכוונה בזה, שמתרין דיבורו, שמה שאמר לא אכלתי, היינו לא אכלתי שוגג אלא מזיד, שאם לא כן הרי הוא "מיגו במקום עדים" ואינו נאמן וכן דברי רבינו. (6) אבל אם מכחיש את העדים ואומר לא אכלתי לא שוגג ולא מזיד אינו נאמן, וחיוב חטאת.

ב. שְׁתַּק וְלֹא הִפְלִיג אֶת הָעֵדִים⁸, (אָלֵא) אָפְלוּ אֲמָרָה לֹא אִשָּׁה⁹: אֲכַלְתָּ חֶלֶב או עֲשִׂיתָ מְלֶאכֶה בְּשֶׁבֶת, וְשִׁתַּק - חֵיב לְהֵבִיא חֲטָאתָ¹⁰. אָמַר לוֹ עַד אֲחָד: חֶלֶב הוּא זֶה, וְשִׁתַּק¹¹, וְחָזַר וְאָכַל בְּשֶׁבֶת - מֵבִיא חֲטָאתָ. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ¹² - לֹאֲקָה עָלָיו¹³, אָף עַל פִּי שֶׁעָקַר הָעֵדוֹת בְּעַד אֲחָד¹⁴.

(7) כלומר, לא חלק על העדים = לא הכחישם. (8) בין עד אחד בין שני עדים. (9) ואף שנשים פסולות לעדות נתורכו כגון נשים, בתורת כהנים (פרק ז) ממה שנאמר (ויקרא ד, כח): "או הודע אליו חטאתו" – אפילו אמרה לו אשה אפילו אמרה לו שפחה. (10) שם בגמרא: "עד אומר אכל והוא אומר לא אכלתי פטור – טעמא דמכחיש ליה, אבל שתיק מיחייב". (11) שאם מכחישו אין העד נאמן. (12) בשני עדים. (13) כדין אוכל חלב בהתראה, שחייב מלקות, נוסף על עונש כרת. (14) כן הוא בירושלמי (סוטה פרק ו הלכה ב וזויר פרק ח הלכה א): "אמר לו עד אחד: חלב הוא, והתרו בו שניים – לוקה. ועיקר עדותו לא בעד אחד?" (משנה למלך). ואף על פי שעד אחד אינו נאמן אלא להתיר ולא לסור – זה אינו אלא בדבר שיש לו חזקת היתר, אבל חתיכה זו מעולם לא הייתה בחזקת היתר, ולכן נאמן הוא להעיד עליה שהיא חלב.

ג. כָּבֵד בְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, שֶׁהַמְּפָרִישׁ חֲטָאתוֹ עַל הַחֶלֶב שְׂאֵכֵל - לֹא יִבְיָאָה עַל הַשֶּׁבֶת שֶׁחָלַל או עַל הַדָּם שְׂאֵכֵל; שְׂנֵאָמַר: וְהֵבִיא קָרְבָּנוּ שְׁעִירַת עִזִּים וְגוֹמֵר עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא - עַד שִׁיְהִיָּה קָרְבָּנוּ לְשֵׁם חֲטָאוֹ, לֹא שִׁיקְרִיבָנָה מִחֲטָא עַל חֲטָא. וְאִם הִקְרִיב - פְּסָלָה¹⁵. יִתֵּר עַל זֶה אָמְרוּ: הַפְּרִישׁ חֲטָאתוֹ עַל חֶלֶב שְׂאֵכֵל אָמַשׁ - לֹא יִבְיָאָה עַל חֶלֶב שְׂאֵכֵל הַיּוֹם; וְאִם הֵבִיא - פָּפֵר. וְאִין צְרִיךְ לִמְרָא, שְׂאֵם הַפְּרִישָׁה אָבִיו וְנִמְתָּ, וְהִיָּה הַבֵּן מְחַבֵּב בְּאוֹתוֹ הַחֲטָא¹⁶ - שְׂלֵא יִבְיָאָה הַבֵּן עַל חֲטָאוֹ¹⁷, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר שָׁם¹⁸.

(15) כן הוא בכריתות כז: "הפריש בהמה על החלב והביאה על הדם, על הדם והביאה על החלב הרי לא מעל ולא כיפר וכו' קרבנו על חטאתו עד שיהא קרבנו לשם חטאו". ובזבחים ט: אמרו: "רב אחא בריה דרבא מתני כולהו (=חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם, לשם חטאת עבודה זרה, לשם חטאת נזיר) לפסולא, מאי טעמא (ויקרא ד, לב) ושחט אותה לחטאת, לשם אותה חטאת". (16) לפי נוסחה

ורבא כו', ואיכא דאמרי א"ל היינו פלוגתייהו דרבה ורבא וכו' רבה אמר פטור, זיל בתר מעשיו". ומפרש רבינו "נמצאת הראשונה כחושה" – שהיתה טריפה (ולא כפירוש רש"י שם). ופסק כרבה, לפי הלשון השני שבגמרא (וראה כסף-משנה, לחם-משנה ו'קריית ספר' כאן). (136) ראה פ"ז מהל' שבת ה"א, שצידה היא אחת משלשים ותשע אבות מלאכות. (137) שחשב שמתור לצוד בשבת, או שנעלם ממנו ששבת היום. (138) שטבע בים, ומצד הצלת התינוק מותר לפרוס מצודה. (139) שלא היתה כוונתו אלא לצוד דגים. (140) שהולכים אחר מעשיו, ונתברר שמעשיו נעשו בהיתר שהרי הציל את התינוק. שם, מחלוקת רבה ורבא, ופסק כרבה לפי הלשון השני שבגמרא. (141) כלומר, לא נתכוין להציל את התינוק, אלא עשה כן מחמת שוגג שלא ידע ששבת היום או שאין איסור בצידה.

טז. מִי שֶׁהִיָּה לִפְנֵינוּ בְּלִילֵי הַפֶּסַח צְלִי שֶׁל פֶּסַח¹⁴² וְנוֹתֵר מִן הַקְּדָשִׁים¹⁴³, וְנִתְכַוֵּן לְאָכֵל צְלִי שֶׁהוּא מִצֻּרָה¹⁴⁴ וְשִׁגַּג וְאָכַל הַנוֹתֵר - הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאתָ¹⁴⁵, שֶׁהָרִי לֹא עָשָׂה מִצֻּרָה בְּאֲכִילָהּ זֹו. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

(142) בפסחים עב, ב: "נתחלף לו שפוד של נותר בשפוד של צלי ואכלו – חייב". ושם לפי לשון אחד אין בזה שום פלוגתא (כסף-משנה). ואע"פ ששם לא מפורש שמדובר בפסח, סובר רבינו שכיון שאמרו "שפוד של צלי", בוודאי בפסח איירי, שדרכו בכך, כמפורש במשנה שם עד. (צל"ח, שם). (143) והאוכל נותר בשוגג חייב חטאת (למעלה פ"א ה"ד). (144) שנאמר (שמות ב, ח) "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש וגו'". (145) (ואין זה דומה לאוכל תרומת חמץ בערב הפסח, שפטור מלשלם מפני שזמנה בהול (פ"י מהל' תרומות הי"ב) – שחמץ בערב הפסח אינו מותר אלא עד ארבע שעות, אבל אכילת פסח היא עד חצות הלילה (וראה צל"ח שם, ותוספת הגרע"א בתרומות פ"ח מ"א).

~ יום שישי ל' תשרי ~

פְּרַק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר מי שהעידו עליו עדים שחטא חטא שחייבין עליו חטאת קבועה ולא התרו בו.

א. מִי שֶׁהִעִידוּ עָלָיו עֵדִים² שֶׁחָטָא³ חֲטָא שְׁחִיבִין עָלָיו חֲטָאת קְבֻעָה, וְלֹא הִתְרוּ בּוֹ⁴ אֶלֵא אָמְרוּ: וְאִינוּף שֶׁעֲשִׂיתָ מְלֶאכֶה בְּשֶׁבֶת או שְׂאֵכֵלְתָּ חֶלֶב, וְהוּא אֹמֵר: אֲנִי יוֹדֵעַ בְּוֵדָאֵי שְׂלֵא עֲשִׂיתִי דְּבַר זֶה - אִינוּ חֵיב חֲטָאתָ. הוֹאִיל וְאִם יֹאמֵר מְזִיד הָיִיתִי - יִפְטֹר מִן הַקְּרָבָן, כְּשֶׁאָמַר לְהֵן לֹא אֲכַלְתִּי וְלֹא עֲשִׂיתִי - נִעְשָׂה כְּאוֹמֵר לֹא אֲכַלְתִּי בְּשֶׁבֶת אֶלֵא בְּדוּוֹן⁵, שֶׁהוּא פְּטוּר מִן הַקְּרָבָן, וְלֹא הִכְחִישׁ אֶת הָעֵדִים⁶.

(2) שני עדים או יותר. (3) בשוגג. (4) שאילו התרו בו הרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החטא³⁰. פיצד? מומר לאכל חלב שאכל חלב בשגגה והביא חטאתו - אין מקבלין ממנו עד שישחרר בתשובה³¹. אפלו היה מומר לאכל חלב לתאבון³², ונתחלה לו חלב בשמן ואכלו, והביא קרבן - אין מקבלין ממנו. שמשאכל בודון, בין להכעיס בין לתאבון, הרי הוא מומר. היה מומר לאכל חלב ושגג ואכל דם - מקבלין ממנו, כמו שבארנו.

25) שכל המודה בה הרי הוא ככופר בכל התורה כולה. 26) שהוא ככופר במעשיו של הקדוש-ברוך-הוא ומעיד עדות שקר, שח"ו לא ברא את עולמו ולא שבת במעשה בראשית. 27) אף על עבירה אחרת. ודינו כמומר לכל התורה כולה, שנתמעט מן הקרבן ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכם קרבן", מכס, ולא כולכם, להוציא המומר (גמרא חולין שם). 28) עבירה אחת לעבור עליה בודון. 29) "והוא מפורסם יודוע לעשותה והורגל בה". 30) שם ה: "רבי שמעון בן יוסי אומר משום רבי שמעון, אשר לא תעשינה בשגגה ואשם (ויקרא ד, כב), השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו, אינו שב מידיעתו, אינו מביא קרבן על שגגתו" (=כלומר שוגג כזה, שאם היה יודע שדבר זה אסור היה נהר ונבדל מלעבור - מקבלים ממנו קרבן על שגגתו. אבל שוגג כזה, שאם היה יודע כי דבר זה אסור גם כן היה עובר, אין מביא קרבן על שגגתו) ודווקא על אותו החטא אינו מביא קרבן, אבל על חטא אחר מביא. 31) מה שכתב רבינו "עד שיחזור בתשובה", היינו שאחרי שיחזור בתשובה וייכשל בשוגג יביא אז חטאת, אבל על החטאים שחטא בהיותו מומר אינו מביא קרבן, שהרי אינו שב מידיעתו. 32) לא מצד שהוא רוצה לעבור על האיסור בודון, כדי להכעיס, אלא בגלל שהוא מתאוה לאכול בשר, וכיוון שאין לו בשר של היתר - אוכל של איסור.

ח. מי ששגג³³ והפריש חטאתו ואחר כך³⁴ נעשה מומר³⁵ ויחזר בתשובה, או נשתטה³⁶ ויחזר ונשתפה³⁷, אף על פי שנדחה הקרבן פינתים³⁸ - הרי זה חזר ונראה³⁹; שאין בעלי חיים נדחין⁴⁰, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין. לפיכך יקריבה עצמה. וכשם שאם נולד בו מום עובר⁴¹ ונתרפא - יחזר לכשרותו⁴², כך אם נדחו הפעלים ויחזרו ונראו - יקרב.

33) ועשה אחד מן הדברים האסורים ועונשם בשוגג חטאת. 34) אחר שהפריש ולפני שהקריב. 35) לכל התורה, או לעבודה זרה וחילול שבת בפרהסיא, שאין מקריבין קרבנו. 36) אחר שהפריש את החטאת ואז אין מקריבין קרבנו, מפני שצריך שיהיה בשעת הכפרה בדעה צלולה. 37) נתרפא וחזר לאיתנו. 38) שאין להקריב את הקרבן לא בשעת היותו מומר, ולא בשעה שהיה שוטה. 39) הקרבן חוזר להיות ראוי להקרבה אחרי חזרו בתשובה, ואחרי שנשתפה. 40) כלומר, אין אומרים שמכיוון שנדחה פעם מהקרבה,

אחת בדברי רבינו אם הפריש חטאת על חלב שאכל אמש והביאה על חלב שאכל היום - אם הביא כיפר, ולפי זה משמיענו כאן שחטאת של אב אינה מכפרת על הבן אפילו באותו החטא (לחם משנה שם). ולפי הנוסחא השנייה שם ש"אם הביא לא כיפר", צריך לומר, שבחטאת של אב היה מקום לטעות, כי הבן עומד במקום האב, ומשמיענו כי אין הדבר כן. 17) דקדק לכתוב על חטאו (=על חטאו שלו) שעל חטאו של אביו בוודאי שאין להביא, שהרי חטאת שמתו בעליה תמות. ונלמד בכרייתא שם ממה שנאמר (ויקרא ד, כח) "קרבנו" - "בקרבנו הוא יוצא ואינו יוצא בקרבן אביו". 18) פרק ד הלכה א, שחטאת שמתו בעליה - תמות. הרי שאין היורשים מקריבים אותה [לעצמם].

ד. המביא חטאת¹⁹ על שני חטאים²⁰ - תרעה עד שיפול בה מום ותמכר²¹, ויביא בדמי חצייה לחטא זה ובדמי חצייה לחטא השני. וכן שנים שהביאו חטאת אחת על שני חטאים²² - תרעה עד שיפול בה מום ותמכר, ויביא זה חטאתו בדמי חצייה ויביא זה חטאתו בדמי חצייה.

19) כלומר, הפריש חטאת אחת. 20) וכיוון שפירש כי חטאת זו על שני החטאים הללו, אי אפשר להקריבה, שהרי נאמר "קרבנו על חטאתו" ולא קרבנו על שני חטאים, ולהקריבו על חטא אחד גם כן אי אפשר, שהרי הפריש אותו על שני חטאים ואין זה קרבנו על חטאתו. 21) שהרי אסור לפדות קדשים הראויים למזבח עד שיפול בה מום. 22) שאי אפשר להקריבו בשותפות על שני חטאים, שהרי כתוב "קרבנו על חטאתו" ואם אחד אינו יכול להביא קרבן אחד על שני חטאים - כל שכן שני אנשים על שני חטאים, ולהקריבו לשם אחד בלבד גם כן אי אפשר, שהרי גם השני הפרישו לחטאת שלו ואין אדם יוצא בקרבנו של חברו.

ה. הביא שתי חטאות על חטא אחד - יקריב אי זו שייציה, והשניה תרעה עד שיפול בה מום, ויפלו דמיה לנדבה²³.

23) והרי זה כמפריש שתי חטאות לאחריות (שאם תאבד האחת יביא את השנייה), שמתכפר באיזו שירצה, והשנייה תרעה עד שיפול בה מום, ויפלו דמיה לנדבה (=שנותן המעות בתיבה מיוחדת שהייתה לשם כך במקדש, ובית דין מקריבים באותם המעות שכתובה עולות נדבה).

ו. הביא שתי חטאות על שני חטאים²⁴ - זו תשחט לשם חטא האחד, והשניה לשם החטא השני.

24) הפריש סתם ולא פירש איזו מהן על חטא זה ואיזו מהן על חטא זה.

ז. פבר בארנו בהלכות מעשה הקרבנות, שהמומר לעבודה זרה²⁵ או לחלל שבתות בפרהסיא²⁶ - אין מקבלין ממנו קרבן כלל²⁷, והמומר לעברה²⁸ משאר עבירות²⁹ - אין מקבלין ממנו חטאת על אותו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו - הרי זה לא נתפטר לו, וכשיחזר בתשובה אחר יום הכפורים חייב להביא פל אשם תלוי שהיה חייב ב'.⁵⁴

51) שגמרו לשוב אל ה' מדרכם הרעה. נראה שם הלכה ב שעל מצוות קלות, כגון לא תעשה ועשה שאין בהן כרת, שעיר המשתלח מכפר בלי תשובה]. 52) שהרי לא נתכפר בקרבן שבעט בו. 53) שאמר או חשב בליבו, שאין יום הכיפורים, מכפר. 54) כיוון שיום הכיפורים לא כיפר עליו.

יא. כל אשמות שבתורה מעפבין את הכפורה⁵⁵, חוץ מאשם נזיר⁵⁶. ספק נזיר⁵⁷ וספק מחסרי כפורה⁵⁸ וספק סוטה⁵⁹ - פלם מביאין קרבנותיהן אחר יום הכפורים⁶⁰.

55) כלומר, כל חייבי אשמות שבתורה אינם מתכפרים עד שיביאו את קרבנם [וברייאתא היא בנזיר יח: "לפי שמצינו שכל אשמות שבתורה שהן מעכבין"]. 56) הנזיר מביא אשם אם נטמא, ואין האשם הזה מעכב את כפרתו, אלא מיד לאחר שמביא את חטאתו מתחיל למנות ימי נזירות חדשים (שהאשם הזה אינו אלא לדורון בלבד), ולמדו כן (נזיר יט). ממה שנאמר (במדבר ו, יב): "והזיר לה' את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו לאשם", הרי הקדים הפסוק "והזיר" ל"והביא האשם" ללמד שאף על פי שלא הביא אשמו נתכפר. 57) כריתות כו. כלומר, שמסתפק אם נטמא אם לא (רש"י שם). 58) כגון זב, זבה, יולדת ומצורע. זב שנסתפק אם ראה שתי ראיות או שלוש ראיות, שמביא חטאת העוף הבאה על הספק; וזבה שנסתפקה אם היא זבה גדולה או זבה קטנה, שמביאה חטאת העוף הבאה על הספק, ואף ספק יולדת חייבת חטאת העוף מספק. 59) כלומר, סתם סוטה, שקינא לה בעלה ונסתרה, וספק אם נטמאה אם לא נטמאה, שחייבת להביא מנחת קנאות. 60) כריתות כו. אף שיום הכיפורים מכפר על חטא שאין מכיר בו אלא ה' - אלו צריכים להביא קרבנותיהם אפילו אחר שעבר יום הכיפורים, משום שנאמר ביום הכיפורים (ויקרא טז, טז) "וכיפר על הקודש וגו' לכל חטאתם - והתודה וכו' לכל חטאתם", ודרש ר' אושעיא (שם) "לכל חטאתם ולא לכל טומאתם". וכל אלו (=ספק נזיר, ספק מחוסרי כפרה וספק סוטה) אין קרבנותיהם אלא לטהרם, או להתירם באכילת קדשים, ולא לכפר על החטא (גמרא שם).

יב. מי שהוא מחייב חטאת או אשם והרי הוא יוצא מפית דין להרג⁶¹: אם היה זבחו זבוח⁶² - משהיה אותו עד שפירק הדם ואחר כך יהרג; ואם עדין לא נשחט הזבח - אין משהיה אותו עד שיקריבו עליו⁶³.

61) שחוץ ממה שעבר עבירה בשוגג, עשה גם אחד מהדברים שחייבים עליהם מיתת בית דין. והמדובר בכל עבירות שבתורה חוץ מעבודה זרה וחילול שבת בפרהסיא, שאף אם עבד עבודה זרה וחילל שבת פעם אחת נעשה מומר ואין מקבלין ממנו קרבן. 62) כלומר, שנגמר דינו

שוב לא יוכלו להקריבו לעולם - אלא מיד שמסתלקת הסיבה לדיחוי שוב ראוי הוא להקריבה, וכרב ביומא סד. הסובר שבעלי חיים אינם נדחים, ולא כו' יוחנן שאמר (בזבחים שם) שאם אכל חלב והפריש קרבן והמיר את דתו וחזר בתשובה, או נשתטה וחזר ונשתפה, שאין הקרבן חוזר ונראה. 41) כלומר, מום העובר במשך הזמן, אבל כל זמן שלא עבר - אין להקריבו. 42) שנאמר (ויקרא כב, כה): "כי משחתם בהם מום בם לא יירצו לכם", ולמדו מזה: "מום בם הוא דלא יירצו (=כל זמן שמום בהם לא יירצו) הא עבר מומן יירצו".

ט. חייבי חטאות⁴³ ואשמות ודאים שעבר עליהן יום הכפורים - חייבין להביא אחר יום הכפורים⁴⁴, וחייבי אשמות תלוין - פטורים⁴⁵. שנאמר: מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. כך למדו מפי השמועה⁴⁶, שקל חטא שאין מפיר בו אלא ה' נתפטר לו. לפיכך⁴⁷, מי שבא על ידו ספק עברה⁴⁸ ביום הכפורים, אפלו עם חשכה⁴⁹ - פטור מאשם תלוי, שקל היום מכפר⁵⁰. נמצאת למד, שאין מביאין על לא הודע של יום הכפורים אשם תלוי, אלא אם לא כפר לו יום הכפורים כמו שיתבאר.

43) שעברו בשוגג על דבר שחייבין על זדונו כרת. 44) ואף על פי שכתב רבינו בהלכות תשובה, כי יום הכיפורים מכפר לשבים על כל העבירות (שם פרק א, הלכה ג) - אם נתחייב קרבן או מלקות, אין יום הכיפורים מכפר אלא אם מביא קרבנו, או ילקה. 45) להביא אשם תלוי אחר שעבר עליהם יום הכיפורים וגם זה במשנה שם. ואם נודע לו אחר יום הכיפורים, שבוודאי חטא בשוגג, חייב להביא חטאת. 46) שם כה: בשם ר' אלעזר. ורב תחליפא משמו של רבא למד מדקדוק פסוק זה על חייבי קרבנות שמכירים בהם, כגון חטאות ואשמות וודאים - שחייבים. 47) כיוון שחייבי אשמות תלוין, שעבר עליהם יום הכיפורים, פטורים מקרבן. 48) שנסתפק אם עבר בשוגג על אחת מחייבי כריתות. 49) קודם שתחשך (ראה שבת לד. ופרק ה מהלכות שבת הלכה ג). כשאחר מעשה העבירה יש עוד שהות מן היום. אבל אם חטא סמוך לשקיעת החמה שאין עוד שהות מן היום, אין יום הכיפורים מכפר (שבועות יג:). 50) ואין צריך ליום שלם, אלא כל שעה ושעה שלו מכפרת.

י. אין יום הכפורים ולא החטאת ולא האשם מכפרין אלא על השבים⁵¹ המאמינים בכפרתן; אבל המבעט בהן - אינן מכפרין בו. פיצד? היה מבעט והביא חטאתו או אשמו והוא אומר או מחשב בלבו שאין אלו מכפרין, אף על פי שקרבו במצותן - לא נתפטר לו, וכשיחזר בתשובה מבעיטתו צריך להביא חטאתו ואשמו⁵². וכן המבעט ביום הכפורים⁵³ - אין יום הכפורים מכפר עליו. לפיכך, אם נתחייב באשם תלוי ועבר עליו יום הכפורים והוא מבעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עֲלִיּוֹ⁴³ בְּהֶעֱלַם אַחַת - אֵינּוּ חַיֵּב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת⁴⁴.
עֲשׂוֹ הַשׁוֹכֵב וְהַנֶּשֶׁכּ בְּבִהְמָה וְזָכוּר כִּבְעִילָה אַחַת.

2) שהעושה אותן בשוגג, חייב עליהן חטאת. (3) כן בכתב-יד תימן. ובדפוס רומי כאן ולהלן בסמוך, ובדפוסים חדשים, בטעות: "אחת". ורוצה לומר, אפילו בהעלם אחד (וכל-שכן אם עשה בכמה העלמות). והיינו, שנעלמו ממנו כל האיסורים האלו, וחשב שהם מותרים, ורק אחר שעשה כל אותן העבירות, נודע לו שהם אסורים. (4) דברי ר' יוחנן בכריתות ב: ולמד זאת ממה שכתבה התורה בבא על אחותו חיוב כרת באופן מיוחד בפרשת קדושים (ויקרא כ, יז), אף כי אחותו נכללה בין שאר עריות החייבים כרת (שם יח, כט), וזה בא ללמד, שכשם שאחותו חייב עליה אפילו אם עשאה ביחד עם עבירות אחרות, כמו כן כל יתר העריות כולן - חייב הוא על כל אחת ואחת מהן. ורבי יצחק וכן רבנן (כריתות שם) למדו זאת ממה שנאמר (שם יט): "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה", ולא נאמר "ואל נדה בטומאתה לא תקרב" - ללמדך שהוא חייב על כל אשה ואשה, אפילו בהעלם אחד. (5) למעלה פ"א הלכה ד. (6) ארבעים ושלש לאו דוקא, שהרי באשה לא שייך "השוכב עם זכר", ו"הבא על אביו", ו"הבא על אחי שמביאה עליה את הבהמה" (לחם-משנה). (7) כלומר, משום מקראות רבים = אזהרות הרבה. (8) משנה בכריתות יג: וראה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה יב. (9) שאם לא כן "אין איסור חל איסור" (פי"ז מהלכות איסורי ביאה הלכה ח). (10) כשבא על אשת אחי הקיים, כשהיא נדה, כמבואר להלן. וראה בהלכות איסורי ביאה שם. (11) כאן לא נתן לנו רבינו דוגמא מ"איסור כולל". אבל כבר פירשה בפרק יד מהלכות מאכלות אסורות הלכות יח-יט, והדגימה באחד שאכל חלב ביום הכיפורים, שכיון שאיסור יוכ"פ חל גם על דברים המותרים, חל הוא גם על חלב, ובניגוד ל"איסור מוסף" שלמעלה, שחל איסור נוסף על האיסור גופו, ואנו אומרים: מתוך שהגרושה אסורה לכהן הדיוט, אסורה היא גם לכהן גדול, אע"פ שבלא זה היא אסורה עליו - כאן ב"איסור כולל" לא נוסף איסור על האיסור גופו, אלא אנו אומרים: מתוך שאסור הוא לאכול ביום הכיפורים דברים המותרים, נאסר הוא גם בחלב. (12) ברייתא בחולין מ. (13) שהרי כל האיסורים הללו אינם על ה"חפצא", אלא על ה"גברא" ומוזהר על כולם כאחד - בשעת שחיטה. (14) שהוא חייב שלש חטאות. (15) לעבודה-זרה, גמרא שם: (16) שיעבוד אותה בגמר זביחה, אלא עובד אותה מיד עם התחלת השחיטה. (17) דברי עולא שם. כי במעשה כל שהוא בבהמה לשם ע"ז נאסרה הבהמה (פ"ח מהלכות ע"ז הלכה א). ואף-על-פי שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו (ראה שם), וקדשים שלו אף הם ממון גבוה - כיון שהוא מתכפר בהם הם נחשבים שלו והוא יכול לאוסרם (גמרא שם, וראה גם רש"י - לח"מ). ולפי מה שכתב רבינו בפ"ב מהלכות שחיטה הלכה כא, שמה שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו הוא משום שאין כוונתו אלא לצערו, אין צריך לטעם הנ"ל, לאסור את הקדשים, שהרי

אחר שנשחט קרבנו. (63) ברייתא בערכין ז. ומפרש ר' יוסף (שם) שלכן אין משהין אותו עד שישחטו ויזרק הדם - משום שאסור לענות את הדין, אלא משנגמר דינו הורגין אותו מיד, אבל אם זבחו וזכו כזר, שהשהייה היא קצרה, משהין אותו עד שיזרק הדם כדי שיתכפר על החטא.

~ שבת קודש א' מרחשון ~

פֶּרֶק רִבְעִי

(1) יבאר דין העושה עבירות הרבה בהעלם אחד, ואם עשה מעשה שחייב עליו משום שמות הרבה אם חייב על כל שם.

א. הַעוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת² הִרְבֵּה בְּהֶעֱלַם אַחַת³ - חַיֵּב חֲטָאת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת⁴. אֶפְלוּ עָשָׂה הָאַרְבָּעִים וְשֵׁשׁ אֱלוֹ שְׁמֵינּוּ⁵ בְּהֶעֱלַם אַחַת - חַיֵּב אַרְבָּעִים וְשֵׁשׁ חֲטָאוֹת⁶. וְכֵן אִם עָשָׂה מַעֲשֶׂה אֶחָד שֶׁהוּא חַיֵּב עָלָיו מִשׁוּם שְׁמוֹת הִרְבֵּה⁷ - חַיֵּב עַל כָּל שֵׁם וְשֵׁם⁸. וְהוּא שֶׁהָיוּ הָאִסוּרִין פְּלֵן בְּאֵין כְּאַחַת⁹ אוֹ אִסוּר מוֹסִיף¹⁰ אוֹ אִסוּר כּוֹלֵל¹¹. כִּיצַד? הַשׁוֹחֵט בְּהֵמַת קְדָשִׁים חוּץ לְעִזְרָה בְּשֶׁבֶת לְעִבּוּדָה זָרָה - חַיֵּב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת¹²: מִשׁוּם שׁוֹחֵט קְדָשִׁים בַּחוּץ, וּמִשׁוּם מַחְלֵל שֶׁבֶת, וּמִשׁוּם עוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה; שֶׁהָרִי שְׁלֹשֶׁת הָאִסוּרִין בְּאֵין כְּאַחַת¹³. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁴? בְּאִמּוֹר בְּגִמְרָה זְבִיחָה הוּא עוֹבֵד אוֹתָהּ¹⁵; אֲבָל אִם לֹא הִיָּתָה כּוֹנֵנוֹ לְכֹפֵר¹⁶ - מְשִׁישְׁחַט בָּהּ מַעַט לְשֵׁם עִבּוּדָה זָרָה תֹּאסֵר¹⁷, וְאֵינוּ חַיֵּב מִשׁוּם שְׁחוּטֵי חוּץ עַד שִׁישְׁחוּט שְׁנַיִם¹⁸ אוֹ רֵב שְׁנַיִם¹⁹, וְנִמְצָא בְּשִׁגְמֵר הַשְּׁחִיטָה שְׁחַט בְּהֵמָה הָאִסוּרָה לְקִרְבָּן, שְׁאֵינוּ חַיֵּב עָלֶיהָ מִשׁוּם שׁוֹחֵט בַּחוּץ²⁰, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֵנוּ²¹. הִיָּתָה²² חֲטָאת הַעוֹף²³, וְהָיָה חֲצִי קֶנֶה שְׁלֵה פְּגוּם²⁴, וְהוֹסִיף בּוֹ²⁵ כָּל שֶׁהוּא²⁶ בְּשֶׁבֶת לְשֵׁם עִבּוּדָה זָרָה - חַיֵּב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת²⁷, שֶׁהָרִי שְׁלֹשֶׁת הָאִסוּרִין בְּאֵים כְּאַחַת²⁸. וְכֵן הַעוֹשֶׂה מְלֶאכֶה²⁹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת - חַיֵּב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת³⁰, מִפְּנֵי שְׁנֵי הָאִסוּרִין בְּאֵין כְּאַחַת³¹. הִבָּא עַל אִשֶׁת אָחִיו הַקָּטָן³² כְּשֶׁהָיָה נָדָה - מִבֵּיא שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת³³: מִשׁוּם אִשֶׁת אִישׁ, וּמִשׁוּם אִשֶׁת אָח, וְהֵן שְׁנֵי אִסוּרִין הַבְּאֵין כְּאַחַת, וּמִשׁוּם נָדָה, שֶׁהוּא אִסוּר מוֹסִיף³⁴; שְׁמִתוֹף שְׁנִיתוֹסֵף בָּהּ אִסוּר זֶה לְבַעֲלָהּ - נוֹסֵף לִיבְמָה³⁵. וְכֵן פִּיּוּצָא בְּזֶה. הִבָּא עַל אָבִיו - חַיֵּב שְׁתֵּים³⁶: אַחַת מִשׁוּם עֲרוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה, וּמִשׁוּם וְאֵת זָכַר לֹא תִשָּׁכַח. וְכֵן הִבָּא עַל אָחִי אָבִיו - חַיֵּב שְׁתֵּים³⁷, שְׁנֵי אִסוּרִים: עֲרוֹת אָחִי אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה³⁸. הִבָּא עַל הַזָּכוּר וְהִבִּיא זָכוּר עָלָיו³⁹ בְּהֶעֱלַם אַחַת, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן שְׁנֵי גוֹפִיָן⁴⁰ - אֵינוּ חַיֵּב אֶלָּא חֲטָאת אַחַת⁴¹; שְׁנֵי אִסוּרִים: וְאֵת זָכַר לֹא תִשָּׁכַח - הַשׁוֹכֵב וְהַנֶּשֶׁכּ שֵׁם אֶחָד⁴² הוּא. וְכֵן הִבָּא עַל הַבְּהֵמָה וְהִבִּיא בְּהֵמָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִתּוֹךְ שֶׁנֶאֱסָרָה עַל שְׂאֵר אַחֵי יִשְׁמַעֲאֵל⁶⁹, נוֹסֵף לְיַעֲקֹב בְּהִ70 אֶסוּר אֲשֶׁת אַחֵי אָבִיו. מִתּוֹךְ שֶׁנֶאֱסָרָה לְיַעֲקֹב לְיִבּוּם לְפָנָיו יִצְחָק⁷¹, וְעַבְרַיִם יִצְחָק וְיִבְמָה אֶף עַל פִּי שְׂהִיא שְׂנִיָּה לִ72 - מִתּוֹךְ שֶׁנֶאֱסָרָה עַל שְׂאֵר אַחֵיו⁷³, נוֹסֵף בְּהִ אֶסוּר לְיַעֲקֹב מִשּׁוּם אֲשֶׁת אָבִיו וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אִישׁ, שְׂשִׁנֵי הָאֶסוּרִין בְּאֵין כְּאֶחָת⁷⁴. אִם שְׂגַג יַעֲקֹב וְכָא עַל סְרַח זֶה כְּשֶׁהִיא נְדָה⁷⁵ בְּחֵי יִצְחָק בְּעֵלָה⁷⁶ וּבְחֵי רַחֵל אֲשֶׁת יַעֲקֹב⁷⁷ - הָרִי זֶה חֵיב עָלֶיהָ שְׂמוֹנָה חֲטָאוֹת: מִשּׁוּם בֵּת בְּתוֹ⁷⁸, וּמִשּׁוּם אַחֹת אֲשֶׁת⁷⁹, וּמִשּׁוּם כְּלָתוֹ⁸⁰, וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אַחֵיו⁸¹, וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אָבִיו⁸², וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אָבִיו, וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אִישׁ, וּמִשּׁוּם נְדָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(45) בשוגג. ומקור הלכה זו בכריתות יד: במשנה ובגמרא. (46) אסורה. (47) משום שמונה שמות. משנה שם. (48) שהוא בעלה של רחל, בתו של לבן. (49) שהיא אשתו השנייה, ואינה בתו של לבן. (50) שהוא חותנו של יעקב. (51) שהיא מותרת לו, שהרי זלפה אינה קרובתו. (52) אחרת חוץ מסרח. (53) שעדיין אין על יעקב שום איסור "אחות אשתו", וכשנולדה סרח חלים על יעקב שני האיסורים: "בת בתו" ו"אחות אשתו" בבת אחת, ואילו היתה ללבן עוד בת, לא היתה סרח נאסרת משום בת בתו, כיון שיעקב כבר נאסר באיסור "אחות אשתו" באחותה של רחל, אין איסור "בת בתו" חל עליו, אף כי לגבי סרח באים שני האיסורים כאחד (מרכבת המשנה, וראה לחם-משנה). (54) נכדתו, שהיא בת תמנע, שהיא בתו של יעקב. (55) רחל. (56) לבן. ולא מאמה. (57) שמיד עם לידתה של סרח, חלים על יעקב שני האיסורים כאחד, וכבר אמרנו למעלה, שבבת אחת חל איסור על איסור. (58) בן יעקב, שהיא בת אחותו, ומותרת לו. (59) בנישואין אלו. (60) משום "אשת אחיו". (61) בנישואין אלו. (62) שמתוך שנאסרה על בני יעקב, נאסרה גם על יעקב עצמו, שהרי באיסור מוסיף - חל איסור על איסור, כנ"ל. (63) נקט אחי יעקב מאמו, משום דלהלן, שנשאת לישמעאל ונפלה לייבום לפני יצחק, שאם היתה נשואה לפני זה לאחי יעקב מאביו, הרי היא כלתו של יצחק, ואינה נופלת לפניו לייבום, כמפורש בפ"ו מהלכות יבום וחליצה שערוה פטורה מן החליצה ומן היבום (כסף-משנה). ואפילו אם עבר ויבמה אינה "אשת אב", שהרי אין קידושין תופסין בכלתו. ועוד, שהרי היא אסורה עליהם משום אשת אח, ולא חל עליהם שום איסור אחר. לכן כתב שנישאה לאחי יעקב מאמו, ואם כן אינה אסורה לא על יצחק ולא על אחי יעקב מאביו. (64) משום אשת אח. (65) בנישואין אלו, על האיסורים הקודמים. (66) שאיסור חל על איסור באיסור מוסיף. (67) בעלה, שהוא אח של יעקב. (68) דוד יעקב, שהוא אחי יצחק אביו. (69) באיסור אשת אח. (70) בנישואין אלו. (71) שהוא אביו של יעקב. שמן התורה יש חיוב על יצחק לייבמה, ורק מדרבנן אסרו לייבם בת נכדתו, משום איסור שניות, ראה יבמות כא. כי בת נכדתו היא איסור שניות מדרבנן (פ"א מהלכות אישות הלכה ו, אות יא). ובמשנה

בקדשים לא שייך לומר שהוא מתכוון לצערו (מרכבת המשנה בהלכות ע"ז שם). (18) שני הסימנים = הקנה והוושט. (19) רוב שני הסימנים. ראה משנה חולין כז. "שחט רוב שנים בבהמה, שחיתו כשרה". וראה שם מ. שאינו חייב משום שחטי חוץ אם לא שחט אלא סימן אחד. (20) דברי הגמרא שם, שהוא כמתחך בעפר. (21) בפ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו ואילך, שאינו חייב על שחיתת קדשים בחוץ אלא על הראויים ליקרב על המזבח. (22) זו ששחט בחוץ, בשבת לע"ז. (23) שהעוף מותר בשחיתת רוב סימן אחד (חולין כז). ואף-על-פי שהכשירו בפנים (=בעזרה) במליקה - לענין "שחטי חוץ", אינו חייב אלא אם שחטו (זבחים קיא: במשנה). (24) חתוך. (25) שחט אותה. (26) וע"י הכל-שהו נגמרת השחיטה בעוף, ואם היה העוף חולין, מותר הוא באכילה (פ"א מהלכות שחיטה הלכה יא). (27) חולין מ: (28) שבשחיטת הכל-שהו עובר הוא על שחטי חוץ, על שחיטה לע"ז והוא מחלל את השבת. (29) בשוגג. (30) גם משום שבת וגם משום יוהכ"פ. והיא מחלוקת בבביתא חולין קא: ודין זה הביא רבינו גם להלן פ"ו הלכה ו. (31) בבביתא שם למדו ממה שנאמר (ויקרא כג, ג' כז) "שבת היא", "יום הכיפורים הוא", לחייב על שניהם. אבל לפי מה שפסק רבינו, שאיסור חל על איסור בבת אחת, אין צורך ללימוד זה, ועיין רש"י שם ד"ה שלח. (32) החי, ואם כן היא גם אשת אח וגם אשת איש. (33) משנה ביבמות לג: (34) שהרי היא נאסרת גם על בעלה בזמן נדתה. (35) לאחיו של בעלה, זה שבא עליה באיסור. (36) סנהדרין נד. (37) שם. (38) וגם משום "ואת זכר לא תשכב". (39) כלומר, אותו הזכור שלפני זה בא הוא עליו, אבל אם הביא עליו זכר אחר חייב שתיים, ראה להלן פ"ה הלכה ג. (40) ראה להלן שם, כי גופין מחלקין לחייבו שתיים. (41) מחלוקת בין ר' ישמעאל ור"ע בכריתות ג, ופסק כר"ע (כסף-משנה). (42) שר"ע דורש שם "לא תשכב", קרי ביה גם "לא תשכב", ונחשב כאילו בא הוא פעמיים על הזכר הזה בהעלם אחד. (43) אותה הבהמה שבא עליו לפני זה. ראה להלן פ"ה שם. (44) כריתות שם. ולדברי אב"י, גם ר' ישמעאל שמחייב שתיים אצל הבא על הזכור והביא זכר עליו, מחייב רק אחת אצל הבא על הבהמה והביא בהמה עליו, וראה להלן שם.

ב. יש פועל⁴⁵ בעילה אחת⁴⁶ וחיוב עליה שמונה חטאות⁴⁷. פיצד? יעקב⁴⁸ שְׁהִיָּתָה לוֹ בֵּת מִזְלֻפָּה⁴⁹ וְשָׂמָה תִּמְנַע, נִשָּׂא לְבֶן⁵⁰ תִּמְנַע⁵¹ וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּת וְשָׂמָה סְרַח, וְאֵין לְלֶבֶן בֵּת⁵² אֶלָּא רַחֵל לְבָדָה⁵³, נִמְצָאת סְרַח בֵּת בֵּת יַעֲקֹב⁵⁴ וְאַחֹת אֲשֶׁתוֹ⁵⁵ מְאֵבִיהָ⁵⁶ הֵן שְׁנֵי אֶסוּרִין הַבְּאֵין כְּאֶחָת⁵⁷. נִשָּׂאת סְרַח לְרֵאוּבֵן⁵⁸ וְנִאֲסָרָה⁵⁹ עַל שְׂאֵר בְּנֵי יַעֲקֹב⁶⁰, נוֹסֵף בְּהִ⁶¹ אֶסוּר לְיַעֲקֹב וְהָרִי הִיא כְּלָתוֹ⁶². מִתּוֹךְ שֶׁנֶאֱסָרָה עַל סְרַח זֶה לְאָחֵי יַעֲקֹב מִאֲמוֹ⁶³ - מִתּוֹךְ שֶׁנֶאֱסָרָה עַל שְׂאֵר אַחֵי יַעֲקֹב⁶⁴, נוֹסֵף לְיַעֲקֹב בְּהִ⁶⁵ אֶסוּר אֲשֶׁת אַחֵיו⁶⁶. מִתּוֹךְ שֶׁנֶאֱסָרָה עַל שְׂאֵר אַחֵי יַעֲקֹב⁶⁷ וְנִשָּׂאת סְרַח זֶה לְיִשְׁמַעֲאֵל⁶⁸ -

מתוך מהדורת חזק

וְאִסּוּר בֵּת אַחַת הִיא⁸⁷ - אֵינוּ חָיִב אֲלֵא חֲטָאת אַחַת⁸⁸. לְפִי שְׁנַאמֵר בְּאִשָּׁה וּבִתָּה: וּבֵת בְּנֵה וּבֵת בִּתָּה שְׂאֵרָה הֵנָּה זָמָה הִיא - הַכְּתוּב עֲשֵׂה וְשִׁלְשָׁה גּוֹפִיִן כְּגוֹף אֶחָד⁸⁹, לְפִיכָךְ יַחְשְׁבוּ הַשְּׁלֹשָׁה שְׁמוֹת כְּשֵׁם אֶחָד⁹⁰.

85) כגון שנשא את לאה ונשא גם את בתה של רחל אחותה של לאה, וגם את בת בנו של לכן, שהוא אחיהן של לאה ורחל, ושגג ובה על אשת לכן (אחר מותו) שהיא אמם של לאה ורחל אחיהן. 86) ג' איסורים הם. 87) כגון שקידש את שלשתן בבת אחת על-ידי שליח. 88) משנה בכריתות יד: "ר' יוחנן בן נורי אומר, הבא על חמותו, חייב עליה משום חמותו ואם חמותו ואם חמיו. אמרו לו, שלשתן שם אחד הן". 89) כלומר, התחיל בשלש נשים, וסיים בלשון יחיד "זימה היא", להורות כי לפעמים אינו חייב על שלש אלו אלא חטאת אחת, כגון שבא על אשה אחת שישנם עליה שלשה לאווין אלו (שם טו. דברי ר' אבהו בשם ר' יוחנן). 90) וזהו מה שאמרו (שם) במשנה "אמרו לו, שלשתן שם אחד הן".

ה. אָבֵל הֵבֵא עַל אֲחוֹתָיו, שֶׁהִיא אֲחוֹת אָבִיו וְהִיא אֲחוֹת אִמּוֹ - חָיִב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת!⁹¹; שְׁנַאמֵר: עֲרוֹת אֲחוֹתוֹ גְּלוּ - חָיִב עַל אֲחוֹתוֹ בְּפִנְי עֲצֻמָּה וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲחוֹת אִמּוֹ וְאֲחוֹת אָבִיו⁹². וְהִיא אֲחוֹתוֹ זֹאת? כְּגוֹן שֶׁבָּא עַל אִמּוֹ וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה שְׁתֵּי בָנוֹת, וּבְעַל אַחַת מִבְּנוֹתָיו וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֶּן; כְּשִׁבּוֹא הַמְּזוֹר הִזָּה עַל הַבֵּת הַשְּׂנִי, שֶׁהִיא אֲחוֹת אִמּוֹ הַמְּזוֹרָה, שֶׁהִיא אֲחוֹתוֹ מֵאָבִיו, שֶׁהִיא אֲחוֹת אָבִיו מֵאִמּוֹ - חָיִב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה⁹³.

91) משנה וגמרא שם טו. 92) שהענין הזה של "ערות אחותו גילה" נכפל בפסוק (שם) כדי להורות שהוא חייב על כל שם ושם. 93) אם עשה מעשה אחד שחייב עליו משום שמות הרבה, שחייב על כל שם ושם, ראה למעלה הלכה א.

שם כ. "איסור מצוה = שניות מדברי סופרים, חולצת ולא מתייבמת". (72) ותופסין קידושין באיסור דרבנן. 73) של יעקב מאביו, משום אשת אב. 74) וחלים שניהם בבת אחת על האיסורים הקודמים, ששניהם מוסיפים עליהם, ובאיסור מוסיף אמרינן איסור חל על איסור. 75) ומתוך שנאסרה על בעלה יצחק, נאסרה גם על יעקב, כמבואר למעלה הלכה א. 76) אבל לאחר מיתתו, אינו חייב משום אשת איש. 77) שהיא אחות סרח, אבל לאחר מותה של רחל אינו חייב משום איסור אחות אשתו, שאיסור אחות אשתו אינו אלא בחיי אשתו (ויקרא יח, יח). 78) סרח בת תמנע בת יעקב. 79) שהיא בתו של לכן, והיא אחות רחל אשת יעקב. 80) אשת בנו ראובן, שאסורה עליו גם לאחר מות בנו או לאחר שגירשה (פ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה א). 81) שהרי נישאה לאחיו מאמו, ועיין שם הלכה ב. 82) שהרי נישאה לישמעאל.

ג. כָּל אֵלוֹ שֶׁתֵּאָסַר זֶה הָעֲרֻה עֲלֵיהֶן פְּאִסּוּר מוֹסִיף, צָרִיךְ שִׁיְהוּ הֶאֱנָשִׁים הָאֲחֵרִים מְצוּיִין בְּעוֹלָם⁸³ כְּדִי שֶׁתֵּאָסַר עֲלֵיהֶן, וּמִתּוֹךְ שֶׁתֵּאָסַר עֲלֵיהֶן יִתּוּסָף אִסּוּר אַחֵר לְזָה; אָבֵל אִם אֵינֶן מְצוּיִין - אֵין אוֹמְרִין: הוֹאִיל וְאֵלוֹ הִיָּה לְזָה בָּנִים אוֹ אֲחִים הִיָּתָה נֶאֱסְרָת עֲלֵיהֶן - יִתּוּסָף אִסּוּר לְזָה⁸⁴, שֶׁהָרִי אֵין שֵׁם עַתָּה לֹא בֶן וְלֹא אָח. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּהֵן.

83) כך נלמד מהגמרא בכריתות שם, שאמרו "מודה ר' יוסי באיסור מוסיף, מאי איסור מוסיף איכא הכא? דאיכא ברא לסבא, מיגו דאיתוסף איסורא לגבי בריה, איתוסף איסורא לגבי דידיה". הרי שדווקא אם יש לו לאביו בן, הרי זה איסור מוסיף (כסף-משנה). 84) לזה שהיא אסורה עליו מקודם באיסור אחר.

ד. מִי שֶׁהָיָה נָשׁוּי שְׁלֹשׁ נָשִׁים, וּבָא עַל אִמָּה שְׁל אַחַת מֵהֶן, שֶׁהִיא אִם אִמָּה שְׁל שְׁנֵיהֶן, שֶׁהִיא אִם אָבִיהָ שְׁל שְׁלִישִׁית⁸⁵, אָף עַל פִּי שֶׁזָּקְנָה זֹה הִיא חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ שְׁמוֹת הֵן⁸⁶

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום שני כ"ו תשרי ~

מצות עשה קד.

הַמְּצֻוָה הַקָּד — הַצּוּי שְׁנֹצְטוּיִנוּ לְהִיּוֹת הַזָּב מְטֻמָּא, וּמְצֻוָה זֶה כּוֹלֶלֶת הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הוּא נֶעֱשֶׂה זָב, וּבְאִיזָה אֶפְן הוּא מְטֻמָּא לְזוּלָתוֹ.

~ יום ראשון כ"ה תשרי ~

מצות עשה קו.

הַמְּצֻוָה הַקָּד — הַצּוּי שְׁנֹצְטוּיִנוּ לְהִיּוֹת זָבָה מְטֻמָּאָה, וּמְצֻוָה זֶה כּוֹלֶלֶת הַלְכוֹת הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הִיא נֶעֱשֶׂית זָבָה, וְאִיךְ מְטֻמָּאָה זוֹלָתָה אַחֵר שֶׁנֶּעֱשְׂתָה זָבָה.

מתוך מהדורת חזק

~ יום שלישי כ"ז תשרי ~

מצות עשה קד. צו.

המצוה הק"ד — הצווי שנוצטוינו להיות הַזָּב מְטֵמָא, ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם הוא נעשה זב, ובאצוה אפן הוא מְטֵמָא לזולתו.

המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטוינו להיות הַנְּבֵלָה מְטֵמָא, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני מזכיר לך עתה הקדמה, אֲשֶׁר רָאוּי שְׁתִּזְכְּרֶנָּה בכל מה-שִׁזְכֵּר לְקִמּוֹן מִיַּיִן הַטְּמְאוֹת, והוא: זה שאנו מוֹנִים כַּל־מִין וּמִין מִן־הַטְּמְאוֹת כְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, אִין עֲנִינוּ שְׁאֲנוּ חֲבִיבִים לְהַטְמֵא בְּטֵמְאָה זֹו, וְגַם לֹא שְׁאֲנוּ מִזְהָרִים מְלֵהטְמָא בְּהַ, עַד שִׁיְהִי (או בכלל) מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, אֲלֹא זֶה שֶׁהַתּוֹרָה אִמְרָה כִּי הַנוֹגֵעַ בְּמִין זֶה נְטֵמָא, או שְׁדָבָר זֶה מְטֵמָא בְּאִפְּן כְּזֶה, לְמִי שְׁנֹגַע בּוֹ — מִצְוֹת עֲשֵׂה, כְּלוֹמֵר: דִּין זֶה שְׁנֹצְטוּיִנוּ בּוֹ הוּא מִצְוֹה, הִינּוּ שְׁאֲנוּ אוֹמְרִים שֶׁהַנוֹגֵעַ בְּדָבָר פְּלוֹנִי בְּאִפְּן כְּזֶה נְטֵמָא; וְאִם הוּא בְּמִצְבֵּי אַחֵר, אִינוּ נְטֵמָא. אֲךָ עֲצָם הַהַטְּמָאוֹת הוּא דָבָר שֶׁל רְשׁוֹת: אִם רוֹצֵה מְטֵמָא וְאִם לֹא אִינוּ מְטֵמָא. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמייני): "וּבְנִבְלָתָם לֹא תַעֲשֶׂה" (ויקרא יא, ח) — "יְכוּל אִם נִגַע אֲדָם בְּנִבְלָה לְקָה אַרְבָּעִים? תִּלְמוּד לומר: "וְלֹאֲלֵה תַטְמְאוּ" (שם יא, כד); יְכוּל אִם רָאָה אֲדָם נְבֵלָה יִלְךְ וְיִטְמָא לָהּ? תִּלְמוּד לומר: "וּבְנִבְלָתָם לֹא תַעֲשֶׂה", הָא כִּיצַד? הִי אומר: רְשׁוֹת". אִם כֵּן הַמִּצְוָה הִיא — הַדִּין אֲשֶׁר נְצַטוּיִנוּ בְּדִינִים אֱלוּ וְנֶאֱמַר לָנוּ שֶׁהַנוֹגֵעַ בְּזֶה נְטֵמָא וְנַעֲשֶׂה טְמָא וְחִיב בְּכָל־חִיּוּבֵי הַטְּמָאִים: לְצִאת חוּץ לְמַחְנֵה שְׂכִינָה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש וּפְנִימָה) וְשֶׁלֹּא לְאָכַל קֶדֶשׁ וְלֹא לִנְגַע בּוֹ וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה — וְזֶהוּ הַצְּוִי, כְּלוֹמֵר: שְׁנַעֲשֶׂה טְמָא אִם נִגַע בְּדָבָר זֶה, או אִם הִיָּה בְּקִרְבָּתוֹ בְּאִפְּן כָּךְ. וְזָכוֹר עֲנִינוּ זֶה בְּכָל־מִין מִיַּיִן הַטְּמָאָה.

~ יום חמישי כ"ט תשרי ~

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ז — הצווי שנוצטוינו להיות שְׁמוֹנֶה מִיָּנִים מִן הַשְּׂרָצִים מְטֵמְאִין. ומצוה זו כוללת טמאת שרץ ודיניה.

~ יום שישי ל' תשרי ~

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ז — הצווי שנוצטוינו להיות שְׁמוֹנֶה מִיָּנִים מִן הַשְּׂרָצִים מְטֵמְאִין. ומצוה זו כוללת טמאת שרץ ודיניה.

~ שבת קודש א' מרחשון ~

מצות עשה קה.

המצוה הק"ה — הצווי שנוצטוינו להיות שְׁכַבְת זָרַע מְטֵמְאָה, ומצוה זו כוללת כל-דיני שְׁכַבְת זָרַע.

~ יום רביעי כ"ח תשרי ~

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטוינו להיות הַנְּבֵלָה מְטֵמָא, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני מזכיר לך עתה הקדמה, אֲשֶׁר רָאוּי שְׁתִּזְכְּרֶנָּה בכל מה-שִׁזְכֵּר לְקִמּוֹן מִיַּיִן הַטְּמְאוֹת, והוא: זה שאנו מוֹנִים

נביאים

הושע פרק יז ה"ט

ה יום מלִפְנֵי הַחֲלוֹ שָׁרִים חֶמֶת מִיַּיִן מִשְׁךְ יָדוֹ אֶת־לְצִיצִים: ו פִּי־קִרְבוֹ כִּתְנוּר לָבֶם בְּאֲרָבִם פְּלִהֲלִילָה יִשָּׁן אֶפְהֶם פֶּקֶר הוּא בָעַר פֶּאֶשׁ לְהִבָּה: ז כָּלֶם יַחְמוּ פִתְנוּר וְאָכְלוּ אֶת־שִׁפְטֵיהֶם פְּלִמְלִכְיָהֶם נִפְלוּ אִין־קִרָא בָהֶם אֵלֵי: ח אֶפְרַיִם בְּעַמִּים הוּא יִתְבּוֹלֵל אֶפְרַיִם הִיָּה עֵגָה פְּלִי הַפּוֹכָה: ט אָכְלוּ זָרִים כְּחֹו וְהוּא לֹא יִדַּע גַּם־שִׁיבָה זִרְקָה בּוֹ וְהוּא לֹא יִדַּע:

רש"י

אזלו ואתו בצפרא הדא היא כי קרבו כתנור וגו' אמר לון אנא דחיל מן סנהדרין דילכון אמרון ליה אנן קטלינן לון הדא היא ואכלו את שופטיהם: משך ידו וגו'. כד הוה חמי בר נש כשר הוה מוטיב גבוי תרין ליצנין ואינון אמרין לו איזה דור חביב מכל הדורות והוא אמר לון דור המדבר ואינון אמרין לו ולא עבדין עכו"ם והוא אמר לון אגב דהווי חביבין לא איתענשוון ואינון אמרין לו חש דמלאכא בעי למעבד כן דום שהמלך רוצה לעשות כן: (ח) יתבולל. יבולבל בגולה בין האומות: עוגה בלי הפוכה. תירגם יונתן כחררה דעד דלא איתהפכת איתאכלת עוגה חררה שאופין על הגחלים: (ט) והוא לא ידע. לא שם אל לבו שאכלוהו מלכי ארם בימי יהואחז שנא' (מלכים ב יג) כי לא השאיר ליהואחז וגומר וישימים כעפר לדוש ואעפ"כ לא חזר ירבעם בנו מדעת (מרעת ס"א) אביו: גם שיבה זרקה. תרגום יונתן אף חלישותא מטתינון ואינון לא מסתכלין:

(ה) יום מלכנו. ביום שהיה ממליכין את מלכיהם: החלו שרים. נעשו שרינו חולים: חמת מיין. מחום היין הבוער במ והמלך מושך ידו מן הטובי' והכשרים להתחבר את לוצצים: (ו) כי קרבו כתנור לבם בארבעם. הכינו והזמינו את לבם במעשה אורב שלהם כתנור זה שמכינים ומסיקין אותו לאפות: כל הלילה ישן אופיהם. נחתום שלהם המסיק את התנור לאחר שהכינו לבם וחשבו את גמר הרעה איך יעשה: ישן אופיהם. כלומר עד הבוקר ישנים ולבוקר בוערים כאשר עד שגמרו את רעתם: (ז) ואכלו את שופטיהם. הרגו את סנהדרין שלהם לפי שהיו מוחים בידם ומה עלתה להם כל מלכיהם נפלו לפי שאין קורא בהם אלי ובירושלמי במסכת ע"ז דרשו ביום שהמליכו את ירבעם החלו שרים חמת מיין כמו שמפורש אתון לגביה אמרין ליה קום עבד לן עכו"ם אמר לון השתא עתי רמשא הוא וכל עמא שתיין כלומר עת שכרות הוא שמא עכשיו שכורים אתם ומחר תחזרו בכם איזלון ואיתו בצפרי

מצודת ציון

(ה) החלו. מל' חלי: חמת. הוא נאד וכן וחמת מים (בראשית כא): לוצצים. מל' לץ: (ו) קרבו. ר"ל הכינו: בארבעם. מל' אורב: אופיהם. מל' אפיה: (ז) יחמו. מל' חום: ואכלו. ר"ל הרגו: (ח) יתבולל. מל' בלבול וערבוב כמו שם בלל ה' (בראשית יא): עוגה. חררה וכן ועשי עוגות (שם יח): (ט) שיבה. הוא עוד יותר מזקנה: זרקה. ר"ל נזרקה:

מצודת דוד

(ה) יום מלכנו. ר"ל ביום שמחת מלך ישראל כיום הלילה או יום המלכתו אז נעשו השרים חולים בעבור נאדות מהיין כי הרבו למלאותם לשתיה ונעשו חולים מרובי השכרות: משך ידו. כ"א משך ידו מתקון המדינה להתחבר עם הלווצצים: (ו) כי קרבו. אשר הקריבו והכינו לבם לארוב זה על זה כמו שהאופה מכין התנור להסקה: ישן אופיהם. האופה ישן הוא כל הלילה וכאשר יאיר הבוקר הוא מבעיר שלהבת כתנור כדרך האש המעלה להב ר"ל בעוד שאין סיפק בידו לעשות הוא שבת ונח אבל מיד כשיהי' לאל ידו לעשו' מיד עושהו: (ז) יחמו כתנור. היצר מחממם לעבירה כתנור בוער: ואכלו. הרגו את הסנהדרין על שמיהו בידם ולכן נפלו כל מלכיה' ועכ"ז אין בהם מי שיקרא אלי לשוב מדרכו: (ח) הוא יתבולל. הוא התערב בין העכו"ם ולמד מעשיהם: עוגה בלי הפוכה. כחררה הנאפת על הגחלים כשאנים מהפכים אותה מעבר אל עבר שאז היא נשרפת מקצתה ואינה אפויה מקצתה כן הוא אינו מתבונן במעשיו להיות על צד השווי והיושר: (ט) אכלו זרים. העכו"ם לקחו מארצו ואינו משים על לב כאלו לא ידע מזה: גם שיבה זרקה בו. נזרקה בו תשות כח מול האויב כאיש שיבה ואינו משים על לב:

כתובים

דברי הימים ב פרק כה א"י

א בְּנֵי־עֲשָׂרִים וְחֲמִשׁ שָׁנָה מָלְךְ אֲמֻצָּהוּ וְעֲשָׂרִים וְתֵשַׁע שָׁנָה מָלְךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמֹן יְהוּעָדָן מִירוּשָׁלַם: ב וַיַּעַשׂ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי יְהוָה רָק לֹא בָלָבָב שָׁלֵם: ג וַיְהִי כַּאֲשֶׁר חִזְקָה הַמַּמְלָכָה עָלָיו וַיַּהֲרֹג אֶת־עַבְדָּיו הַמַּכִּים אֶת־הַמֶּלֶךְ אָבִיו: ד וְאֶת־בְּנֵיהֶם לֹא הָמִית כִּי כִפְתּוּב בַּתּוֹרָה בְּסֵפֶר מֹשֶׁה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר לֹא־יָמוּתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים וּבָנִים לֹא־יָמוּתוּ עַל־אָבוֹת כִּי אִישׁ בְּחַטָּאוֹ יָמוּתוּ: ה וַיִּקְבֹּץ אֲמֻצָּהוּ אֶת־יְהוּדָה וַיַּעֲמִדֵם לְבֵית־אָבוֹת לְשָׂרֵי הָאֲלָפִים וּלְשָׂרֵי הַמַּאֲוֹת לְכָל־יְהוּדָה וּבְנֵימָן וַיִּפְקְדֵם לְמִנְּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה וַיִּמְצָאֵם שְׁלֹש־מֵאוֹת אָלֶף בַּחוּר יוֹצֵא צָבָא אַחַז רַמַח וְצַנָּה: ו וַיִּשְׁפֹּר מִיִּשְׂרָאֵל מֵאָה אָלֶף גְּבוּר חֵיל בְּמֵאָה כִּפְר־פָּסֶף: ז וְאִישׁ הָאֱלֹהִים בָּא אֵלָיו לֵאמֹר הַמֶּלֶךְ אֵל־יָבֵא עִמָּךְ צָבָא יִשְׂרָאֵל כִּי אֵין יְהוָה עִם־יִשְׂרָאֵל כָּל בְּנֵי אֲפָרַיִם: ח כִּי אִם־בָּא אִתָּה עֲשֵׂה חֶזֶק לְמַלְחָמָה יִכְשִׁילְךָ הָאֱלֹהִים לְפָנַי אוֹיֵב כִּי יִשְׁפַח בְּאֱלֹהִים לַעֲזוֹר וּלְהַכְשִׁיל: ט וַיֹּאמֶר אֲמֻצָּהוּ לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וּמַה־לַּעֲשׂוֹת לְמֵאת הַפָּפֶר אֲשֶׁר נָתַתִּי לַגְּדוּד יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים יֵשׁ לַיהוָה לָתֵת לְךָ הַרְבֵּה מִזֶּה: י וַיִּבְדִּילֵם אֲמֻצָּהוּ לַהַגְדוּד אֲשֶׁר־בָּא אֵלָיו מֵאֲפָרַיִם לְלָכֵת לְמִקּוּמָם וַיַּחַר אַפָּם מְאֹד בִּיהוּדָה וַיִּשׁוּבוּ לְמִקּוּמָם בְּחָרִי־אָף: (ס) יא וְאֲמֻצָּהוּ הִתְחַזַּק וַיִּנְהַג אֶת־עַמּוֹ וַיִּלְךְ גַּיַּא הַמֶּלֶךְ וַיֵּךְ אֶת־בְּנֵי־שַׁעִיר עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים: יב וְעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים חַיִּים שָׁבוּ בְנֵי יְהוּדָה וַיָּבִיאוּם לְרֹאשׁ הַסֵּלַע וַיִּשְׁלִיכוּם מֵרֹאשׁ־הַסֵּלַע וְכָלֵם נִבְקְעוּ: יג וּבְנֵי הַגְּדוּד אֲשֶׁר הָשִׁיב אֲמֻצָּהוּ מִלָּכֵת עָמוּ לְמַלְחָמָה וַיִּפְשְׁטוּ בְּעָרֵי יְהוּדָה מִשְׁמֶרֶן וְעַד־בֵּית חוֹרוֹן וַיָּפוּ מֵהֶם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַיָּבֹז בָּזָה רַבָּה: (פ)

רש"י

תולידם עמך: (יב) וכולם נבקעו. ויהי אחרי בא וגו'. באיכה רבתי עליו נאמר ורגז ושחק ואין נחת (משלי כט): (יג) ויפשטו בערי יהודה משמרון ועד בית חורון. לאחר שחזרו למקומם כדלעיל ויחר אפם מאד ביהודה וישוּבו למקומם שאם לא כן אלא מיד שנבדלו מאמציה פשטו בערי יהודה היה לו לומר ויפשטו בערי יהודה מבית חורון עד שומרון:

(ז) כי אין ה' עם ישראל כל בני אפרים. לפי שירבעם משבט אפרים והוא היה הראשון שהחטיא את ישראל ובכל דור ודור אחריו היה להם למוקש שהיו עובדין לעגלי זהב של ירבעם: (ח) כי אם בא אתה. פתרון אם לא תאמין בדברי הלא תנסה בא אתה ועשה וחזק למלחמה: לעזור ולהכשיל. פתרון יש לו כח וגבורה לעזור לך בלא חיל של אפרים ולהכשיל אותך אם

מצודת ציון

(יב) שבו. מל' שביה: (יג) ויפשטו. מל' התפשטות ופזור כדרך הנלחמים ושוללים:

(ד) ככתוב. כי עשה ככתוב בתורה ולתוספת ביאור אמר בספר משה: על בנים. בעבור עון הבנים: איש בחטאו ימותו. ר"ל כל המתים המה כל איש בחטאו ולא בחטא זולתו: (ה) לבית אבות וכו'. לכל בית אב לבד ולכל שר אלף ומאה עם אנשיו לבד: (ז) כל בני אפרים. מלכות עשרת השבטים קרויה על שם אפרים על כי ירבעם המלך הראשון שעליהם היה מבני אפרים: (ח) כי אם בוא אתה. בוא למלחמה לבד ולא עמהם: יכשילך. ר"ל פן יכשילך ומענינו תבין חסרונו ור"ל אם יבואו עמך צבא ישראל פן יכשילך האלהים לפני האויב: (ט) ומה לעשות. ר"ל וכי אפסיד הכסף הלא לא יחזירו לי: יש לה' וכו'. וימלא חסרונו ממקום אחר: (י) ויבדילם. מבין אנשי יהודה: ויחר אפם. כי לבזיון יחשב להם: (יב) נבקעו. נבקע כריסם:

מצודת דוד

(ד) ככתוב. כי עשה ככתוב בתורה ולתוספת ביאור אמר בספר משה: על בנים. בעבור עון הבנים: איש בחטאו ימותו. ר"ל כל המתים המה כל איש בחטאו ולא בחטא זולתו: (ה) לבית אבות וכו'. לכל בית אב לבד ולכל שר אלף ומאה עם אנשיו לבד: (ז) כל בני אפרים. מלכות עשרת השבטים קרויה על שם אפרים על כי ירבעם המלך הראשון שעליהם היה מבני אפרים: (ח) כי אם בוא אתה. בוא למלחמה לבד ולא עמהם: יכשילך. ר"ל פן יכשילך ומענינו תבין חסרונו ור"ל אם יבואו עמך צבא ישראל פן יכשילך האלהים לפני האויב: (ט) ומה לעשות. ר"ל וכי אפסיד הכסף הלא לא יחזירו לי: יש לה' וכו'. וימלא חסרונו ממקום אחר: (י) ויבדילם. מבין אנשי יהודה: ויחר אפם. כי לבזיון יחשב להם: (יב) נבקעו. נבקע כריסם:

משניות מסכת בבא מציעא

ט המְשַׁפֵּיר בֵּית לַחֲבָרוֹ, וְנָפַל – חַיֵּב לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית. הִיָּה קָטָן – לֹא יַעֲשֶׂנוּ גְדוֹל; גְּדוֹל – לֹא יַעֲשֶׂנוּ קָטָן; אֶחָד – לֹא יַעֲשֶׂנוּ שְׁנַיִם; שְׁנַיִם – לֹא יַעֲשֶׂנוּ אֶחָד. לֹא יִפְחוּת מִהַחְלוּנוֹת וְלֹא יוֹסִיף עֲלֵיהֶן, אֲלֵא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם.

פ ר ק ת ש י ע י

א הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ, מְקוֹם שְׁנֵהֲגוֹ לְקַצּוֹר – יִקְצַר; לְעֶקוֹר – יַעֲקֹר; לְחֵרוֹשׁ אֲחֵרָיו – יַחְרֹשׁ; הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְדִינָה. כְּשֵׁם שְׁחוֹלְקִין פְּתוּבָא, כְּפֶן חוֹלְקִין בְּתֵבָן וּבְקֶשׁ; כְּשֵׁם שְׁחוֹלְקִין בֵּינוּ, כְּפֶן חוֹלְקִין בְּזִמְרוֹת וּבְקִנְיָם; וְשֵׁנֵיהֶם מְסַפְּקִין אֶת הַקְּנִיָּים.

ב הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ וְהָיָה בֵּית הַשְּׁלֵחִין, אוֹ בֵּית הָאֵילָן; יֵבֵשׁ הַמַּעֲזֵן וְנִקְצֵץ הָאֵילָן – אֵינּוּ מְנַפֵּה לוֹ מִן

פירוש ברטנורא

ט חייב להעמיד לו בית. [לימי שכירות]: היה גדול לא יעשנו קטן וכו'. והוא הראה לו בית ואמר לו בית כזה אני משכיר לך. אבל העמידו על הבית ואמר לו בית זה אני משכיר לך, ונפל, אינו חייב לבנותו. ואם אמר לו בית סתם, יעמיד לו מקום שיקרא בית, בין גדול בין קטן:

טא א המקבל שדה. באריסות, למחצה לשליש ולרביעי. או בחכירות, בכך וכך כורין לשנה: לחרוש אחריו. אחר הקצירה או העקירה, כדי להפוך שרשים של עשבים רעים שבה וימותו: ובקנים. המעמידים את הגפנים: ושניהם מספקים את הקנים. מה טעם אמר, מה טעם חולקים בקנים, לפי ששניהם מספקים את הקנים החדשים בכל שנה:

ב בית השלחין. קרקע יבשה שאין די לה מי גשמים: או בית האילן. ובשביל האילן היא חביבה על הארים, שנטול חלק בפירות בלא מורה: יבש המעין.

משניות מבוארות – קהתי

הרעים, יַחְרֹשׁ – בגמרא מבואר, שאף על פי שאין נוהגים לנכש את העשבים הרעים, והמקבל יניכש, מכל מקום אינו יכול לפטור עצמו בזה מלחרוש לאחר הקצירה או העקירה, שהואיל ולא התנה בפירוש בשעה שקיבל את השדה, שינכש את השדה ולא יחרוש אותה, אסור לו לשנות ממנהג המקום; הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְדִינָה – ושניהם, בין בעל השדה ובין המקבל, מעבדים זה על זה. שיש ומנהג המקום נוח לזה, ויש שהוא נוח לזה, כגון הקצירה נוחה למקבל, שאינו טורח בה כל כך כמו בעקירה, והיא מועילה לבעל השדה, שעל ידי הקש הנשאר בקרקע לאחר הקצירה מודבלת השדה; וכן העקירה נוחה למקבל, שיהא לו קש לבהמתו, ונוחה לבעל השדה, שמתנקה שדהו. ברם, אם יש מנהג בלא טעם, אין הולכים אחריו לעכב את שכנגדו, שאינו אלא מנהג סדום ("תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"). כְּשֵׁם שְׁחוֹלְקִין – בעל השדה והאריס, בְּתֵבָאָה – כפי המוסכם, כגון שכל אחד נוטל מחצה, או שבעל השדה נוטל שליש והאריס שני שלישים, כְּפֶן חוֹלְקִין בְּתֵבָן וּבְקֶשׁ – במפרשים מבואר: הנקצר עם השיבולים נקרא "תבן". והנשאר בארץ קרוי "קש" (עיני "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"); כְּשֵׁם שְׁחוֹלְקִין בֵּינוּ, כְּפֶן חוֹלְקִין בְּזִמְרוֹת – בענפים שנקצרו, וּבְקִנְיָם – בסמוכות סמוכים בהן את הגפנים כדי להעמידן. וְשֵׁנֵיהֶם – בעל הכרם והאריס, מְסַפְּקִין אֶת הַקְּנִיָּים – קונים את הקנים החדשים בשותפות. בגמרא מבואר, שפיסקה זו היא תנינת טעם להלכה שלמעלה; מה טעם שניהם חולקים בקנים? לפי ששניהם מספקים את הקנים החדשים בכל שנה. אבל אם אחד מהם סיפק אותם, הרי הם שלו בלבד (רמב"ם הל' שכירות ט, י). יש מפרשים, שבסיפא מדובר במקום חדש, שאין שם מנהג (שיטה מקובצת בשם הר"ן והרשב"א, ומובא בתוספות רבי עקיבא אגרו).

~ יום שני ~

ב א ו ר מ ש נ ה ב

הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ – באריסות או בחכירות, וְהָיָה בֵּית הַשְּׁלֵחִין – שדה שאין מי הגשמים מספקים לה, ויש בה מעיין שמשקים אותה ממנו, או בֵּית הָאֵילָן – שדה שיש בה אילנות, ובשביל זה חביבה

~ יום ראשון ~

ב א ו ר מ ש נ ה ט

הַמְשַׁפֵּיר בֵּית לַחֲבָרוֹ, וְנָפַל – הבית בתוך ימי שכירותו, חַיֵּב המְשַׁפֵּיר, לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית – לשוכר לימי שכירותו. הִיָּה קָטָן – אם הבית שנפל היה קטן, לֹא יַעֲשֶׂנוּ גְדוֹל – שיכול השוכר לעכב עליו ולומר: אין רצוני בבית גדול; גְּדוֹל, לֹא יַעֲשֶׂנוּ קָטָן – ואם הבית היה גדול, לא יעשנו עכשיו קטן; אֶחָד – היה זה בית אחד, לֹא יַעֲשֶׂנוּ שְׁנַיִם – שני בתים, שְׁנַיִם – היו שני בתים, לֹא יַעֲשֶׂנוּ אֶחָד – בית אחד; לֹא יִפְחוּת מִהַחְלוּנוֹת – שהיו בבית שנפל, וְלֹא יוֹסִיף עֲלֵיהֶן – על החלונות, אֲלֵא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם – כלומר שאף השוכר יסכים לשינויים שרוצה המשכיר לעשות. בגמרא מבואר, שמדובר במשנתנו בכגון שהמשכיר הראה בית לשוכר ואמר לו: "בית כזה אני משכיר לך", ובאה המשנה להשמיענו, שאינו יכול לומר, שלא התכוון אלא שיהא קרוב לנהר כאותו בית שהראה לו וכיוצא בזה, אלא חייב להעמיד לו בית כמידתו וכזורתו. אבל אם אמר לו: בית זה אני משכיר לך, ונפל אותו בית, אינו חייב להעמיד לו בית, שמזלו של השוכר גרם לכך. ואם אמר לו "בית" סתם, בונה לו המשכיר בית כרצונו, ואין השוכר יכול לעכב עליו (בבא מציעא קג, א).

ב א ו ר מ ש נ ה א

הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִחֲבֵרוֹ – באריסות, היינו שמקבל את השדה לעבדה ולטפל בה, ונותן לבעל השדה מחצה או שליש מהיבול שתהא עושה; או שמקבלה בחכירות, שנותן לבעל השדה דבר קצוב מן התבואה, כגון שלושים כור היטים לשנה, בין שתעשה השדה הרבה ובין שתעשה מעט; או שמקבלה בשכירות, היינו שנותן לבעל השדה סכום קצוב במעות לשנה (ברטנורא; "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"); מְקוֹם שְׁנֵהֲגוֹ לְקַצּוֹר – את התבואה במגל, יִקְצַר – המקבל במגל; לְעֶקוֹר – מקום שנהגו לעקור את השיבולים עם השרשים, היינו לתלשם ביד, יַעֲקֹר – ואינו רשאי לקצור, לְחֵרוֹשׁ אֲחֵרָיו – מקום שנהגו לחרוש אחר הקצירה או העקירה, כדי שימותו שרשי העשבים

חכורו. אם אמר לו: חכר לי שדה בית השלחין זה או שדה בית האילן זה; יבש המעון ונקצץ האילן – מנכה לו מן חכורו.
 ג המקבל שדה מחברו והוכירה – שָׁמֵן אותה בְּמָה ראויה לעשות, ונותן לו; שָׁפָךְ פותב לו: אם אוכיר ולא אעביר, אֶשְׁלַם בְּמִיטְבָּא.
 ד המקבל שדה מחברו ולא רצה לנפש, ואמר לו: מה אכפת לך, הואיל ואני נותן לך חכורה – אין שומעין לו, מפני שיכול לומר לו: למחר אתה יוצא ממנה, והיא מעלה לפני עשבים.
 ה המקבל שדה מחברו ולא עשתה, אם יש בה פדי להעמיד פרי – חֵיב לטפל בה. אמר רבי יהודה: מה קצבה בפרי? אלא אם יש בה פרי נפילה.

פירוש ברטנורא

שבה. שממנו משקין אותה: מן חכורו. אם קבלה בחכירות כך וכך כורין לשנה. דמעיקרא לא גלי דעתיה דמשום מעין או אילן טפי לה בחכירותיה: חכור לי בית השלחין זה. גלי דעתיה דכשבל שהיא בית השלחין טפי לה והכרה ממנו:
 ג המקבל שדה. למחצה לשליש ולרביע; והוכירה. שלא חרש בה ולא זרעה: אם אוכיר. אעשה בורה: ולא אעביר. ולא אעשה בה פעולה הראויה לה: אשלם במיטבא. כפי מה שהיתה ראויה לעשות אם היתה חרושה וזרעה כראוי:
 ד ולא רצה לנפש. לנקות התבואה מעשבים רעים, שמתישים כח הקרקע ומעכבין התבואה מלעלות: מה איכפת לך. אם יחסר חלקי שהעשבים מכחישין השבלים, אתן לך חכירות כך וכך כורין שפסקתי עמך:
 ה המקבל שדה מחברו. למחצה לשליש ולרביע כארס: ולא עשתה. תבואה אלא מעט. ובא לו הארס למנוע מלהתעסק בה עוד, שאין בה כדי טרחו: אם יש בה כדי. לעשות מתבואתה כרי. שיש בו כדי לכסות הרחת שזורים בה התבואה, והוא קרוב לסאתים. חייב לטפל בה בעל כרחו: מה קצבה בפרי.

משניות מבוארות – קהתי

בחכירת השדה! אֵין שוֹמְעִין לוֹ – אין מקבלים את טענותי, אלא חייב הוא לנכש, מִפְּנֵי שְׂכִיבֹל לֹמַר לוֹ – יכול בעל השדה לומר לחוכר: לְמַחֵר – לאחר זמן, אֲתָה יוֹצֵא מִמֶּנָּה – ומוסר לי את השדה בחזרה, וְהִיא מַעֲלָה לְפָנַי עֲשָׂבִים – שתהא מגדלת עשבים רעים ומכחישה את תבואתי. בגמרא מבואר, שאפילו אמר לו: באחרונה אני חורש אותה, אין שומעים לו, לפי שיפלו הזרעים מהעשבים הרעים לארץ ויחזרו ויצמחו, אלא חייב החוכר לנכש אותה שנה שנה.

משנתנו מתפרשת בחכירות, שכן באריסות פשוט הדבר שחייב הארס לנכש ואינו יכול לומר לבעל השדה "מה איכפת לך"... שהואיל ובעל השדה מקבל חלק מהיבול, הרי מעוניין הוא בניכוש, כדי שהעשבים הרעים לא יכחישו את השיבולים (רש"י).

באור משנה ה

משנתנו דנה בארס שנמנע מלטפל בשדה, מפני שהיא רעה ואין בה כדי טרחו. **הַמְקַבֵּל שְׂדֵה מַחְבְּרוֹ** – באריסות, למחצה או לשליש או לרביע, **וְלֹא עֲשֵׂתָה** – ולא הוציאה השדה אלא מעט תבואה, ומתוך כך אין הארס רוצה לטפל בה, מאחר שאין בה כדי טרחו, **אִם יֵשׁ בָּהּ פְּדִי לְהַעֲמִיד פְּרִי** – לעשות ערימה מתבואתה; ומבואר בגמרא, ששיעור הכרי, כדי שאפשר להעמיד בו את הרחת לזרות בה את התבואה, והוא שיעור סאתיים, **חֵיב** – הארס, **לְטַפֵּל בָּהּ** – בכריית בגמרא מבואר הטעם, שכך כתב הארס לבעל השדה בשטר האריסות: "אנא איקום ואניר (אני אעמוד ואחרוש), ואזרע ואקצור ואעמר ואדוש ואזרה ואעמיד כרי לפניך, ותטול את חציו (או שלישי או רביעי, כפי שהוסכם ביניהם), ואני אטול השאר בשכר נעמלי ובמה שהוצאתי (רמב"ם הל' שכירות ת, יב). **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַה קָּצְבָה בְּפָרִי** – האם יכול כרי לשמש מידה קצובה בין לשדה גדולה בין לשדה קטנה? והרי אינו דומה טיפולה של שדה גדולה לטיפולה של שדה קטנה? **אֶלָּא אִם יֵשׁ בָּהּ פְּדִי נְפִילָה** – כמידת הזרע שהפיל בזריעת השדה, כלומר כשיעור שזרע בה, הריהו חייב לטפל בה. והלכה נתנא קמא וכדעת ריש לקיש (בגמרא), שאם יש בה כדי להעמיד כרי (היינו סאתיים) יתיר על ההוצאה, חייב הארס לטפל בה (רמב"ם הל' שכירות ח, יב; שיטה מקובצת בשם הרמ"ך).

משנתנו אינה מתפרשת אלא באריסות, שאילו בחכירות אפילו אין החוכר מטפל בשדה, צריך הוא לתת לבעל השדה את חכירותו.

היא על המקבל, שאוכל הוא מפירותיהם; **יֵבֵשׁ הַמַּעֲזָן** – של בית השלחין, וְנִקְצָץ הָאֵילָן – או שנקצצו האילנות שהיו בשדה שקיבל, **אֵינוֹ מְנַכֵּה לוֹ מִן חֲכוּרוֹ** – אין המקבל מנכה לבעל השדה משיעור התבואה שפסק עמו בחכירותו או באריסותו, מאחר שלא פירש בתחילה שבשבל המעין או בשבל האילנות הוא מרבה בחכירות שדה זו. **אבל אם אמר לו** – המקבל לבעל השדה: **חֲכַר לִי** – החכר לי **שְׂדֵה בֵּית הַשְּׁלַחִין זֶה, או: שְׂדֵה בֵּית הָאֵילָן זֶה** – שגילה דעתו, שהוא לוקח בחשבון את המעין או את האילנות, **יֵבֵשׁ הַמַּעֲזָן וְנִקְצָץ הָאֵילָן, מְנַכֵּה לוֹ מִן חֲכוּרוֹ** – מנכה המקבל לבעל השדה משיעור התבואה שפסק עמו.

באור משנה ג

משנתנו דנה בארס שלא עיבד את השדה, מה הוא משלם לבעל השדה. **הַמְקַבֵּל שְׂדֵה מַחְבְּרוֹ** – באריסות, למחצה או לשליש או לרביע, **וְהוֹכִירָהּ** – והניחה בורה, שלא חרש בה ולא זרע, **שָׁמֵן אוֹתָהּ** – את השדה, **בְּמָה ראויה לעשות** – להוציא יבול, אילו היתה מעוברת כראוי, וְנוֹתֵן לוֹ – מחצה או שלישי או רבע משומת היבול, כפי שהתנו ביניהם, **שָׁפָךְ פוֹתֵב לוֹ** – הארס בשטר האריסות: **אִם אוכיר** – אניחנה בורה, **וְלֹא אֶעֱבִיד** – או שלא אעבד את השדה כראוי (יתפרש ישואל), **אֶשְׁלַם בְּמִיטְבָּא** – כפי מה שהיתה ראויה לעשות אילו היתה חרושה וזרעה כראוי. במפרשים מבואר, שאפילו לא כתב לו כך, הרי זה כאילו כתב לו, שכתנאי בית דין הוא (תוספות; הרא"ש; מגיד משנה – רמב"ם הל' שכירות ח, ג).

משנתנו שנויה באריסות, כמו שבארנו, שכן בחכירות לא שייך לומר "שמין אותה כמה ראויה לעשות", שהרי החוכר נותן לבעל השדה דבר קצוב שפסק עמו (רש"י).

~ יום שלישי ~

באור משנה ד

משנתנו דנה בחוכר שאינו מעבד את השדה כראוי, ונמצא הקרקע נפחת בכך. **הַמְקַבֵּל שְׂדֵה מַחְבְּרוֹ** – בחכירות, בכך וכך כורים לשנה, **וְלֹא רָצָה** – החוכר, לְנַפֵּשׁ – לעקור את העשבים הרעים, **וְאָמַר לוֹ** – לבעל השדה: **מַה אֲכַפֵּת לָךְ** – שאיני מנכש, והרי אתה אינך מפסיד בוה, **הואיל ואני נותן לך חכורה** – כך וכך כורים שפסקתי עמך

ו המקבל שדה מחברו ואכלה חגב, או נשדפה; אם מפת מדינה היא – מנפה לו מן חכורו; אם אינה מפת מדינה – אינו מנפה לו מן חכורו. רבי יהודה אומר: אם קבלה הימנו במעות, בין כך ובין כך – אינו מנפה לו מחכורו.
 ז המקבל שדה מחברו בעשרת פורים חטים לשנה, לקתה – נתן לו מתוכה; היו חטיה יפות – לא יאמר לו: הריני לוקח מן השיק, אלא נתן לו מתוכה.
 ח המקבל שדה מחברו לזרעה שעורים – לא יזרענה חטים; חטים – יזרענה שעורים; רבן שמעון בן גמליאל אומר. תבואה – לא יזרענה קטנית; קטנית – יזרענה תבואה; רבן שמעון בן גמליאל אומר.

פירוש ברטנורא

אין קצבה זו ראיה שתהיה שדה גדולה כשיעור כרי ושדה קטנה כשיעור כרי. ואינה דומה טיפולה של שדה גדולה לטיפולה של שדה קטנה: אלא אם יש בו כדי נפילה. כלומר כשיעור מה שזרע בה, חייב לטפל בה. ואין הלכה כרבי יהודה:
ו המקבל שדה. בחכירות כך וכך כרוין: מפת מדינה. שאכל חגב, או נשדפה רוב שדות של אותה מדינה או אותה בקעה: אינו מנכה. דאמר לו מולך גרם: בין כך ובין כך. אפילו היא מכת מדינה אינו מנכה. שעל המעות לא נגזרה גזירה:
ז ולקתה. שהיו החטים שדופות: נתן לו. עשרה כורים שפסק עמו מחטים שדופות הללו. ולא מצי האיך למוכר ליה חטים יפות קא בעינא מיך:
ח המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים. בחכירות כך וכך שעורים או חטים או מעות: לא יזרענה חטים. שהחטים מכחישות הקרקע [יותר] מן השעורים: רשב"ג אומר. ששקעה לקרקע כשזורעים אותה שנה ממוין זה ושנה ממוין אחר. ולענין פסק הלכה הכל לפי הקרקע ולפי המקום. אם התנה עמו בדבר שמכחיש הקרקע מעט אינו יכול לשנות ולזרוע דבר שמכחיש הרבה. ואיפכא שרי:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ח

משנתנו דנה בחוכר, שהתנה עמו בעל השדה מה לזרוע, אם רשאי הוא לשנות אם לאו.

המקבל שדה מחברו – בחכירות, בכך וכך כורים לשנה, על מנת לזרעה שעורים, לא יזרענה חטים – שהחטים מכחישים את הקרקע יותר מן השעורים; חטים – על מנת לזרעה חטים, יזרענה שעורים – רשאי הוא לזרעה שעורים. רבן שמעון בן גמליאל אומר – לזרעה שעורים. בגמרא מבואר טעמו, שנאמר (צפניה ג, א): "שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייהם לשון תרמית", כלומר שאסור לשנות ממה שהתנו, ואפילו לטובה. ויש מבארים הטעם (בגמרא). שלדעת רבן שמעון בן גמליאל אין לזרוע בכל שנה מין אחר, ושמא זרעה בעל השדה חטים בשנה שעברה, ואם יזרענה החוכר שעורים, נמצא מקלקל את השדה (כפירוש רש"י). ברם, בעלי התוספות מפרשים טעם זה להיפך, שלדעת רבן שמעון בן גמליאל אין לזרוע בכל שנה אותו מין, ושמא בעל השדה זרעה אשתקד שעורים, הלכך אסר רבן שמעון בן גמליאל על החוכר לזרעה שעורים כשהתנה עמו בעל השדה לזרעה חטים. תבואה – החוכר שדה מחברו על מנת לזרעה תבואה, לא יזרענה קטנית – שהקטנית מכחשת את הקרקע יותר מן התבואה; קטנית – על מנת לזרעה קטנית, יזרענה תבואה – רשאי הוא לזרעה תבואה, שהרי השינוי הוא לטובה. ויש גורסים להיפך: קטנית לא יזרענה תבואה. תבואה יזרענה קטנית (עינין 'תוספות יום טוב'). רבן שמעון בן גמליאל אומר – לשנות ממה שהתנה, כמו שבארנו הטעם לעיל. ולענין פסק הלכה הכל לפי טיב הקרקע, שאם התנה עמו בדבר שמכחיש את הקרקע מעט, אינו רשאי לשנות ולזרוע דבר שמכחיש הרבה, ואילו להיפך רשאי הוא לשנות (רמב"ם; ברטנורא).

בארנו משנתנו בחוכר, שכן המקבל שדה באריסות, הואיל והוא נתן לבעל השדה חלק מהיבול, כפי המוסכם ביניהם, אין בעל השדה מקפיד כל כך על הכחשת הקרקע, ובלבד שיקבל יבול משובח. הלכך רשאי האריס לשנות לדבר שהוא טוב יותר, אף על פי שמכחיש את הקרקע יותר מהדבר שהתנה עליו (רש"י טו); ויש סוברים להיפך, שהמקבל שדה באריסות אסור לו לשנות בכלל, שהואיל ויש לבעל השדה חלק בגוף התבואה, יכול הוא לומר: רוצה אני במה שהתנינו ולא בדבר אחר ("מיד משנה" בשם הרמב"ן).

~ יום רביעי ~

באור משנה ו

משנתנו דנה בחוכר שדה מחברו, ואירע בה אונס, אם מנכה לבעל השדה מחכורו אם לאו.

המקבל שדה מחברו – בחכירות, בכך וכך כורים לשנה, ואכלה חגב – ארבה, או נשדפה – שנפלו הגרענים מן השיכולים על ידי רוח סערה: אם מפת מדינה היא – שלקו רוב השדות של אותה העיר, מנפה לו מן חכורו – מפחית החוכר לבעל השדה משיעור התבואה שפסק עמו בחכירותו, לפי הפסדו. אם אינה מפת מדינה, אינו מנפה לו מן חכורו – שבעל השדה אומר לחוכר: מולך גרם. רבי יהודה אומר: אם קבלה הימנו במעות – שקיבל החוכר את השדה בכך וכך דינרים לשנה (ולא בתבואה). בין כך ובין כך – אפילו היתה מכת מדינה, אינו מנפה לו מחכורו – שעל המעות לא נגזרה גזירת השדפון והחגב. ברם, אם חכר אותה בתבואה, כיון שנתן לבעל השדה מתוך אותה שדה, הרי אף על חכירותו נגזרה הגזירה ('תפארת ישראל'). והלכה כתנא קמא.

משנתנו אינה מתפרשת אלא בחכירות, שהרי באריסות לא שייך לומר "מנכה לו מן חכורו", שכן מה שימצאו יחלקו.

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד בחוכר שדה מחברו בכך וכך כורים לשנה, שפורע לו חכירתו מתוך אותה שדה, בין שעשתה תבואה לקיחה בין שעשתה תבואה יפה.
המקבל שדה מחברו – בחכירות, נגון בעשרת פורים חטים לשנה, לקתה – התבואה, שהיו החטים שדופות, נתן לו – החוכר לבעל השדה, עשרת הכורים חטים שפסק עמו, מתוכה – מתוך התבואה של אותה שדה, ואין בעל השדה יכול לדרוש ממנו שיקח לו חטים יפות מן השוק. היו חטיה יפות – אם החטים של אותה שדה היו משובחות, לא יאמר לו – החוכר לבעל השדה: הריני לוקח מן השיק – חטים בינוניות שבביל לתת לך חכירותך, אלא נתן לו מתוכה – מתוך אותה השדה, חטים יפות.

~ יום חמישי ~

ט המקבל שדה מחברו לשנים מעטות – לא יזרענה פשתן, ואין לו בקורת שקמה. קבלה הימנו לשבע שנים – שנה ראשונה יזרענה פשתן, ויש לו בקורת שקמה.
 י המקבל שדה מחברו לשבוע אחד בשבע מאות זו – השביעית מן המנין. קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זו – אין השביעית מן המנין.
 יא שכיר יום – גובה פל הלילה. שכיר לילה – גובה פל היום. שכיר שעות – גובה פל הלילה וכל היום. שכיר שבת, שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע; יצא ביום – גובה פל היום; יצא בלילה – גובה פל הלילה וכל היום.

פירוש ברטנורא

ט לשנים מועטות. פחות משבע שנים: לא יזרענה פשתן. שורע פשתן מכחיש בארץ הרבה ושרשיו נשארים בקרקע עד שבע שנים: ואין לו בקורת שקמה. עין תאנה של יער הוא, וקוצצים ענפיו לקורות הבנין, והם חורים וגדלים, והם חורים משבע שנים אינן נעשות קורות. הלכך קבלה לפחות משבע שנים לא יקין קורות שבה, דלאו אדעתא דקורות נחית, דבשנים מועטות אינם חורים לקורות. אבל קבלה לשבע שנים, שנה ראשונה וזרעה פשתן וקוצץ שקמה שבה:

יא שכיר יום גובה כל הלילה. שלאחריו, שנאמר (ויקרא י"ט) לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר. ואי אפשר לומר שבשכיר לילה מדובר, שהרי אין שכירות משתלמת אלא בסופה, דכתיב (שם כ"ה) כשכיר שנה בשנה, ודרשנין מינה [כבא מציעא ס"ה ע"א] שכירות של שנה זו משתלמת בתחילת שנה אחרת. אלמא לא משתעבד ליה לשכיר יום עד שקיעת החמה. וכי כתיב לא תבא על כרחך בשכיר לילה תוקמיה, שנשתעבד לו לבוקר משכלתה שכירותו. וכן לא תלין נמי לא תוקמיה בשכיר לילה, דהא לא משתעבד ליה עד הבוקר: שכיר שעות גובה כל היום וכל הלילה. הכי קאמר, שכיר שעות דיום גובה כל היום, שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה: שכיר שבוע, שמיטה: יצא ביום. שכלתה שכירותו לבוקר או ביום, גובה כל היום. וכיון ששקעה חמה עובר עליו: יצא בלילה. שכלתה שכירותו בלילה: גובה כל הלילה וכל היום. דכיון דמשכב פעולתו מתחשך הוה ליה שכיר לילה, ואינו עובר עליו בבוקר עד למחרת בשקיעת החמה:

משניות מבוארות – קהתי

שכיר. ואם אחרו לאחר זמנו, עובר ב"לא תעשה", שנאמר (שם): "ולא תבא עליו השמש" (רמב"ם הל' שכירות יא. א); וכן נאמר (ויקרא יט. ג): "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר". משנתנו באה ללמד, מתי זמנו של שכיר לגבות את שכרו, ומתי עובר בעל הבית על "לא תלין" ועל "בימוה תחן שכרו".

שכיר יום – העובד ביום וגומר מלאכתו בערב, גובה – שכרו, פל הלילה – שלאחריו; ואם לא שילם לו בעל הבית עד הבוקר, עובר על מה שנאמר (ויקרא יט. ג): "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר". ופירשו חכמים, שפסוק זה בא ללמד שבכיר יום, שגובה כל הלילה (בריייתא בגמרא). שכיר לילה – העובד בלילה וגומר מלאכתו בבוקר, גובה – שכרו, פל היום – שלאחריו, ואם לא שילם לו בעל הבית עד שקיעת החמה, עובר על מה שנאמר: "ביומו תחן שכרו ולא תבוא עליו השמש". בגמרא מבואר, שהואיל ושכירות אינה משתלמת אלא בסוף, שנאמר (ויקרא כה. ג): "כשכיר שנה בשנה" – שכירות של שנה זו אינה משתלמת אלא בשנה אחרת, נמצא שאין בעל הבית משתעבד לשכיר יום עד שקיעת החמה, ועליו נאמר: "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר"; ואם שכתוב "לא תבוא עליו השמש" על כרחך בשכיר לילה מדובר, שנשתעבד לו בבוקר, משכלתה שכירותו. שכיר שעות – ששכרו בעל הבית לעבוד אצלו כמה שעות, גובה פל הלילה וכל היום – בגמרא מבואר, שכוונת המשנה היא: שכיר שעות בלילה גובה כל הלילה; שכיר שעות ביום גובה כל היום. שכיר שבת – ששכרו בעל הבית לעבוד שבוע ימים, שכיר חדש – ששכרו לעבוד חודש ימים, שכיר שנה – ששכרו לעבוד שנה שלמה, שכיר שבוע – ששכרו לעבוד שבע שנות השמיטה, יצא ביום – גמר מלאכתו ביום, גובה פל היום – ואם לא שילם לו בעל הבית עד שקיעת החמה עובר על "לא תלין". יצא בלילה – גמר מלאכתו בלילה, גובה פל הלילה וכל היום – בגמרא מבואר, שהסיפא כדעת רבי שמעון היא, החולק על תנא קמא וסובר, ששכיר שעות בלילה גובה כל הלילה וכל היום, אבל לדעת תנא קמא, יצא בלילה גובה כל אותו הלילה, וכן הלכה (רמב"ם הל' שכירות יא. ב).

~ שבת קודש ~

ב א ו ר מ ש נ ה י ב

משנתנו מוסיפה ללמד בידי שכר שכיר.

ב א ו ר מ ש נ ה ט

המקבל שדה מחברו – בחכירות (רש"י), לשנים מעטות – פחות משבע שנים, לא יזרענה פשתן – שורע פשתן מכחיש את הקרקע הרבה ושרשיו נשארים בקרקע עד שבע שנים (ברטנורא), ואין לו בקורת שקמה – גזע אילן השקמה וענפיו קרויים קורות, לפי שעושים מהם קורות לבנין, ובאה המשנה ללמדנו, שאם חקר גם אילן השקמה אגב הקרקע, הואיל וחכרו לשנים מועטות, אינו רשאי לקצוץ ממנו ענפים, לפי שבפחות משבע שנים אינם חורים וגדלים לכדי קורות, ונמצא שלא על דעת הקורות ירד לשדה, שהרי חייב הוא להחזיר לבעל השדה את אילן השקמה כמו שהיה. קבלה הימנו לשבע שנים – שחכר את השדה ואילן השקמה לשבע שנים, שנה ראשונה – של חכירתו, יזרענה פשתן – רשאי הוא לזרעה פשתן, שלאחר שבע שנים חוזרת השדה ליושנה, ויש לו בקורת שקמה – ורשאי הוא לקצוץ ענפים מאילן השקמה, שהרי במשך שבע שנים של חכירתו יגדלו הענפים ויחזרו לאיתנם, ונמצא מחזיר את השדה כמו שהיתה בשעה שקיבל אותה.

בארנו משנתנו בחכירות (כפירוש רש"י). שכן אם קיבל את השדה באריסות, יכול הוא לזרוע מה שירצה אפילו תוך שבע שנים, כיון שיש לבעל השדה חלק בתבואה. ויש חולקים על כך (עין "תוספות יום טוב").

~ יום ששי ~

ב א ו ר מ ש נ ה י

המקבל שדה מחברו – בין באריסות בין בחכירות ("מגיד משנה"), לשבוע אחד – לשבע שנות השמיטה, בשבע מאות זו – לשבוע כולו, השביעית מן המנין – שנת השמיטה עולה למנין השנים, שאינו מנכה לו בשביל שנת השמיטה; קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זו – שלא אמר "לשבוע", אלא "לשבע שנים", אין השביעית מן המנין – ויושב בשדה שבע שנות תבואה חרץ משנת השמיטה שבהן.

ב א ו ר מ ש נ ה י א

"מצוות עשה ליתן שכר השכיר בזמנו, שנאמר (דברים כד, טו): "ביומו תחן

יב אַחַד שְׂכָר אָדָם וְאֶחָד שְׂכָר בְּהֵמָה, וְאֶחָד שְׂכָר בָּלִים – יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ" (דברים כד, טו), **וְיֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם "לֹא-תִלִּין פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד-בֹּקֶר"** (ויקרא יט, יג). **אִימָתִי? בְּזִמְנֵי שִׁתְּבָעוּ; לֹא תִבְעוּ – אִינוּ עוֹבְרֵי עָלָיו. הַמְּחָהוּ אֶצֶל חֲנוּנִי אוֹ אֶצֶל שְׁלַחְנִי – אִינוּ עוֹבְרֵי עָלָיו. שְׂכִיר, בְּזִמְנֵוֹ – נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל; עֹבֵר זְמַנּוֹ – אִינוּ נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. אִם יֵשׁ עֲדִים שִׁתְּבָעוּ – הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. גַּר תּוֹשֵׁב – יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ", וְאִין בּוֹ מִשּׁוּם "לֹא-תִלִּין פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד-בֹּקֶר".**

יג הַמְּלוּהָ אֶת חֲבָרוֹ לֹא יִמְשַׁכְּנֶנּוּ אֶלָּא בְּבֵית דִּין, וְלֹא יִכְנַס לְבֵיתוֹ לְטוֹל מִשְׁכּוֹנּוֹ, שְׁנֵאמַר (דברים כד, יא): **"בְּחוּץ תַּעֲמֹד".** הָיוּ לוֹ שְׁנֵי כִלִּים – נוֹטֵל אֶחָד וּמְנִיחַ אֶחָד; וּמְחִזִּיר אֶת הַכֶּר בְּלִילָה וְאֶת הַמְּחַרְשָׁה בַּיּוֹם. וְאִם

פירוש ברטנורא

יב אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר בללים. דכתיב לא תלין פעולת שכיר אתך, כל שפעולתו אתך, ואפילו בהמה וכלים: לא תבעו אינו עובר עליו. דכתיב אתך, לדעתך שלא מדעתו: המחאה. נתקן מצאנו והעמידו אצל חנוני ואמר לו תן לפועל זה דינר פירות ואני אשלם, או אמר לשלחני תן לו דינר מעות: אינו עובר עליו. דכתיב אתך, ולא שהמחאה אצל חנוני: שכיר בזמנו נשבע ונוטל. משום דבעל הבית מרוד בפועלו ולפעמים סבור שנתן והוא לא נתן, שקלוה לשבועה מבעל הבית ושדויה אשכרי: שלא בזמנו. אף על גב דבעל הבית מרוד בפועלו, כי מנא זמן חיוביה רמי אנפשיה ומדבר, ולא חשיד בעל הבית שהוא עובר על כל תלין: גר תושב. שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ואוכל נבלות. אין בו משום לא תלין, דכתיב ברישא דקרא רעך, רעך ולא גר תושב:

יג המלוה את חבירו. והגיע זמן ולא פרעו: לא ימשכננו. ליקח ממנו משכון בעל כרחו ואפילו בשוק, אלא ע"י שליח בית דין, שיקח ממנו ברשות ב"ד: ולא יכנס לביתו. אפילו שליח ב"ד לא יכנס לביתו. וכל שכן בעל חוב עצמו: היה לו שני כלים. וחובו כנגד שניהם ומשכנו בשניהם: נוטל אחד ומחזיר

משניות מבוארות – קהתי

חיובו לשלם, הריהו נתן דעתו על כך וזכר, ואינו חשוד שיעבור על "לא תלין". **אם יש עדים שיתבעו** – בסוף זמנו, כגון שהיה שכיר יום ותבעו בסוף הלילה, או שהיה שכיר לילה ותבעו בסוף היום (גמרא: הרא"ש), ואמר לו בעל הבית בפני העדים, שישלם לו אחר כך, **הרי זה נשבע ונוטל** – ומבואר בגמרא: דווקא כל אותו היום של תביעה, כגון אם עבד ביום שני עד הערב, שזמנו לגבות שכרו כל ליל שלישי, נמצא כל ליל שלישי נשבע ונוטל, ואילו ביום שלישי אינו נוטל בשבועה; ואם הביא עדים שתבעו בסוף ליל שלישי, הרי זה נשבע ונוטל כל יום שלישי; אבל מליל רביעי והלאה המוציא מחברו עליו הראיה. וכן אם הביא עדים שהיה תובעו והולך עד יום חמישי בבוקר, הרי זה נשבע ונוטל כל יום חמישי (הרא"ש; רמב"ם הל' שכירות יא, ו). **גר תושב** – גוי שקיבל עליו שבע מצוות בני נח והוא אוכל נבלות (עינין באורנו לעיל ה, ו). **יש בו משום "ביומו תתן שכרו"** – שפסוק זה נאמר אף על גר תושב, שנאמר שם (דברים כד, יז): "או מגרך אשר בארצך בשעריך", ודרשו: "בשעריך" – זה אוכל נבלות, שנאמר בו (דברים יז, כא): "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתנהו ואכלה"; **ואין בו משום "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר"** – שפסוק זה אינו מדבר אלא בישראל, שנאמר שם בתחילת הפסוק (ויקרא יט, יג): "לא תעשק את רעך", ודרשו: רעך ולא גר תושב.

באור משנה יג

משנה זו עוסקת בדין הבא למשכן את חברו על חובו. בענין זה נאמר בתורה (דברים כד, יג): "כי תשה ברעך משאת מאומה, לא תבוא אל ביתו לנכנס בעבטו. בחוץ תעמוד. והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט החוצה. ואם איש עני הוא, לא תשכב בעבטו. השב תשיב לו את העבט כבוא השמש ושכב בשלמתו וברכך. וכן תהיה צדקה לפני ה' אלהיך". משנתנו באה ללמד פרטי הדינים הנלמדים מפרשה זו.

המלוה את חברו – והגיע זמן הפירעון ולא פרעו, **לא ימשכננו אלא בבית דין** – לא יטול ממנו משכון בעל כורחו, ואפילו מתוך לביתו, אלא על ידי שליח בית דין, שיטול משכון מן הלווה ברשות בית דין. **ולא יכנס לביתו לטול משכנו** – בגמרא מבואר: אפילו שליח בית דין לא יכנס לביתו של הלווה למשכנו, אלא עומד מבחוץ והלה מוציא לו משכון, **שנאמר: "בחוץ תעמד"** והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט החוצה". ודרשו בבבליא בגמרא: ממשמע שנאמר "בחוץ תעמוד", איני יודע שהאיש אשר

אחד שכר אדם – בין שכר פעולת האדם, ובין שכר מלאכת הבהמה, **ואחד שכר בללים** – ובין שכר השימוש בכלים, **יש בו משום "ביומו תתן שכרו"**, **ויש בו משום "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר"** – שאם לא שילם בעל הבית את השכר בזמנו, עובר על מצוות אלו. בגמרא למדים זה ממה שכתוב (דברים כד, יז): "לא תעשק שכיר... אשר בארצך". ודרשו: בארצך – כל שבארצך, לרבות שכר בהמה וכלים כשכר אדם. וכן למדים ממה שכתוב: "לא תלין פעולת שכיר אתך" – כל שפעולתו אתך. **אימתי** – עובר בעל הבית? **בזמן שיתבעו** – שתבע השכיר את שכרו ממנו ולא נתן לו; **לא תבעו** – אבל אם השכיר לא תבעו, **אינו עובר עליו** – משום "ביומו תתן שכרו" ומשום "לא תלין". בגמרא מבואר, שהוא הדין אם תבעו ולא היו לו מעות ליתן לו, שאינו עובר. **המקחה אצל חנוני** – מסר לו בעל הבית המחאה לחנוני, שיתן לו מזונות בסכום השכר המגיע לו, או **אצל שלחני** – או שמסר לו המחאה לשולחני, המחליף ופורט מעות, שיתן לו מעות, וקיבל עליו החנוני או השולחני ליתן לו, **אינו עובר עליו** – בגמרא מובאת ברייתא: "לא תלין פעולת שכיר". יכול אפילו לא תבעו? תלמוד לומר: "אתך" – לדעתך (כלומר לרצונך. שאין המניעה אלא מצד רצונך לטקל לו בזמנו. אבל כשלא תבעו, ניכר שאין השכיר רוצה ליטול עדיין – **תורה תמימה**); **יכול אפילו אין לו?** תלמוד לומר: אתך – שיש אתך; **יכול אפילו המחאה אצל חנוני ואצל שולחני?** תלמוד לומר: אתך – ולא שהמחאה אצל חנוני ואצל שולחני". **שכיר, בזמנו** – שכיר שתבע את שכרו מבעל הבית בזמן שחל חיוב התשלומים, ובעל הבית טען שכבר שילם, **נשבע** – השכיר, שלא קיבל עדיין את שכרו, **ונוטל** – את השכר מבעל הבית. ואף על פי שבשבועות של תורה הנתבע נשבע ונפטר, מכל מקום כאן תיקנו חכמים שהשכיר יישבע ויטול, משום שבעל הבית טרוד בעסקיו, ומתוך כך טועה הוא לפעמים וסבור שנתן, ואילו השכיר שדעתו נתונה לקבלת שכרו, אינו עלול לטעות. כמה דברים אמורים? כששכרו בעל הבית בעדים, אבל אם שכרו שלא בעדים, נאמן בעל הבית במינו, היינו מתוך שיכול לומר: "לא שכרתיו" נאמן הוא לומר: שכרתיו ושילמתי לך שכרך (גמרא שבועות מה, ב). **עבר זמנו** – אבל אם תבע שכרו לאחר שעבר זמן חיוב התשלומים, כגון שהיה שכיר יום ותבע שכרו ביום שלאחריו, **אינו נשבע ונוטל** – אלא בעל הבית נשבע שכבר שילם לו, ונפטר מלשלם, שאף על פי שהוא טרוד בעסקיו, מכל מקום כשמגיע זמן

מת – אינו מחזיר ליוֹרְשָׁיו. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: אִף לְעַצְמוֹ אֵינוֹ מַחְזִיר אֶלָּא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם; וּמִשְׁלֹשִׁים יוֹם וְלַהֲלֵן מוֹכְרֵן בְּבֵית דִּין. אֲלֶמְנָה, בֵּין שְׁהִיא עֲנִיָּה בֵּין שְׁהִיא עֲשִׂירָה – אֵין מִמְשַׁכְּנִין אוֹתָהּ, שְׁנַאֲמַר (שם שם, יז): "וְלֹא תַחְבֵּל בְּגֵד אֲלֶמְנָה". הַחֹבֵל אֶת הָרְחִים – עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְחֵיב מִשּׁוֹם שְׁנֵי כָלִים, שְׁנַאֲמַר (שם שם, ו): "לֹא יַחְבֵּל רְחִים וְרֹכֵב בְּלֶבֶד אֲמָרוּ, אֶלָּא כָּל דָּבָר שְׁעוֹשֵׂין בּוֹ אֶכָּל נֶפֶשׁ, שְׁנַאֲמַר (שם): "כִּי־נֶפֶשׁ הוּא הַחֵל".

פירוש ברטנורא

אחד. בשעה שהוא צריך לזה, יחזירו ויעבד השני אצלו, כדמפרש ואיל, מחזיר את הכר בלילה ואת המהרישה ביום: מת. הלזה. אין משיב העבט ליוֹרְשִׁים, שאין כאן מצות השבת העבט, דהשב תשיב לו את העבט כתיב (דברים כ"ד), לו ולא לזרש: עד שלשים יום. זמן בית דין. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: בין שהוא ענייה בין שהוא עשירה וכו'. משום דאיכא למאן דאמר, עניה הוא דאין ממשכנין, שמתוך שאתה צריך להחזיר לה והיא נכנסת ויוצאת אצלק, אתה משיאה שם רע בשכנותיה, אבל עשירה דליכא למימר הכי, אימא ממשכנין, קמשמע לן האי תנא דלא, דכתיב לא תחבול בגד אלמנה, אחד עניה ואחד עשירה במשמע: משום שני כלים. העליונה רכב. והתחתונה רחים:

משניות מבוארות – קהתי

אֲלֶמְנָה, בֵּין שְׁהִיא עֲנִיָּה בֵּין שְׁהִיא עֲשִׂירָה, אֵין מִמְשַׁכְּנִין אוֹתָהּ – אפילו על ידי שליח בית דין, שְׁנַאֲמַר: "וְלֹא תַחְבֵּל בְּגֵד אֲלֶמְנָה" – הרמב"ם כותב, שאפילו בשעת ההלוואה אין ממשכנים אותה (הל' מלוה ולוה ג, א), אבל יש מפרשים משנתנו דווקא שלא בשעת הלוואה, אבל בשעת ההלוואה מותר ליטול ממנה משכון, שאין זה נקרא חובל (עין 'תוספות יום טוב'; ועין הסוגות הראב"ד, רמגיד משנה' על הרמב"ם סט). הַחֹבֵל אֶת הָרְחִים – הנוטל ריחיים לשם משכון, ומדובר כאן בריחיים של יד, שהוא מיטלטל ואפשר למשכנו, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְחֵיב מִשּׁוֹם שְׁנֵי כָלִים – שיש בריחיים: הרכב, שהיא האבן העליונה, והריחיים, שהיא האבן התחתונה, שְׁנַאֲמַר: "לֹא יַחְבֵּל רְחִים וְרֹכֵב" – וכיון שפירש הכתוב את שניהם ("ריחיים ורכב"), אף על פי שהם למלאכה אחת, הרי שבא ללמד, שחייב החובל על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. וְלֹא רְחִים וְרֹכֵב בְּלֶבֶד אֲמָרוּ – חכמים, שהחובל אותם חייבו הכתוב משום שני כלים, אֶלָּא כָּל דָּבָר שְׁעוֹשֵׂין בּוֹ אֶכָּל נֶפֶשׁ – כגון כלי בישול ואפייה, שאם חבל הרבה מכלים אלו, חייב על כל כלי בפני עצמו, ואפילו חבל שני כלים ששניהם צריכים למלאכה אחת, לוקה על כל אחד בפני עצמו, כמו בריחיים ורכב. שְׁנַאֲמַר: "כִּי־נֶפֶשׁ הוּא הַחֵל" – והרי זה בא לרבות שאר כלים של אוכל נפש. בגמרא מובאת ברייתא: "חבל זוג של ספרים וצמד פרות, יכול לא יהא חייב אלא אחת? תלמוד לומר: "לא יחבול ריחיים ורכב", מה ריחיים ורכב שהם מיוחדים שני כלים, ועושים מלאכה אחת, וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, אף כל דברים שהם שני כלים מיוחדים, ועושים מלאכה אחת, חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו" (עין הרא"ש).

המפרשים מקשים על מה ששנינו ברישא: "ומחזיר את הכר בלילה ואת המהרישה ביום". והלא המתרשה דבר שעושים בו אוכל נפש הוא, ואסור לחבול אותה? ומתצים, כגון שמשכנו בלילה, שאינו זמן מלאכת המהרישה ולא אסרה תורה אלא שלא למשכנו בשעה שהוא ראוי לעשות מלאכה. וכן אמרו בירושלמי: קדרום ומתרשה שדרכן לעשות מלאכה ביום חובלן בלילה ומחזירין ביום "מגיד משנה" בשם הרשב"א והרמב"ן. ויש מפרשים, שמדובר כאן בכגון שמסרה הלווה מרצונו (המאירי).

אתה נושה בו יוציא? אלא מה תלמוד לומר "והאיש"? לרבות שליח בית דין, (כלומר שפירושו של הכתוב כך הוא: בחוץ תעמוד. אתה והאיש שהוא שליח בית דין, וזה אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט החוצה – רש"י). ההבדל, איפוא, בין המלוה לשליח בית דין, ששליח בית דין נוטל משכון מיד הלווה, כשהוא מחוץ לביתו, אפילו בעל כורחו, ואילו המלוה עצמו אינו נוטל משכון מיד הלווה אלא אם כן הוא נותן לו מדעתו (גמרא; רמב"ם). הֵיוּ לוֹ שְׁנֵי כָלִים – כלומר אם משכנו בשני כלים, שהיה חובו כנגד שניהם, נוֹטֵל אֶחָד וּמַנִּיחַ אֶחָד – ומחזיר כלי אחד ללווה בשעה שהוא צריך לו, כמו שהמשנה מפרשת והולכת: וּמַחְזִיר אֶת הַכֶּר בְּלִילָה וְאֶת הַמַּחְרֶשֶׁה בַּיּוֹם – כגון אם הלווה היה עני והמלוה נטל ממנו כר ומחרשה לשם משכון, חייב הוא להחזיר לו את הכר בכל ערב, כדי לישון עליו, ואת המחרשה בכל בוקר, כדי לעשות בה מלאכתו. וְאֵם מֵת – הלווה, אֵינוֹ מַחְזִיר לְיוֹרְשָׁיו – אין המלוה מחזיר את העבט ליוֹרְשָׁיו, שנאמר: "השב תשיב לו את העבט", ודרשו: לו ולא ליוֹרְשָׁיו. מכאן אמרו בגמרא, שאף על פי שמחזירים את המשכון ללווה בשעה שהוא צריך לו, מכל מקום ממשכנים אותו, כדי שלא תהא שביעית משמטת את החוב (שהמלווה על המשכון אין החוב משמט – רש"י). ולא יעשה מיטלטלין אצל בניו, כלומר שאם ימות הלווה יוכל לגבות חובו מהמשכון, שמשעה שנטל המלוה את המשכון קנאו, וכשמחזירו ללווה הריהו כפקדון אצלו (רש"י). והטעם שחוזרים וממשכנים, מבראים בעלי התוספות. כדי שלא יוכל הלווה לכפור, וגם ימהר לפדוע חובו, כי מתבייש שבכל יום ויום יחזירו משכנו (עין תוספות רבי עקיבא איגו). רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: אִף לְעַצְמוֹ – ללווה עצמו, אֵינוֹ מַחְזִיר – את המשכון, אֶלָּא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם – שהוא זמן בית דין. וּמִשְׁלֹשִׁים יוֹם וְלַהֲלֵן מוֹכְרֵן בְּבֵית דִּין – מוכר את הכלים, שנטל לשם משכון, בבית דין, וגובה את חובו. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. אלא כל שהלווה צריך למשכון, לעולם נוטל ומחזיר, ואסור למכרו. ברם, אם היה המשכון מדברים שאין הלווה צריך להם, ואין מחזירים אותם לו, הרי המלוה מניח את המשכון אצלו עד שלושים יום, ואחר כך מוכרו בבית דין.

נוסח הפסוקים בתפילה הוא, כמובן ככתוב בתנ"ך, אלא לפעמים ישנם כמה נוסחאות..

ממכתב כ"ד מר-חשוון, תש"כ

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

מַרְקָסִמוֹן. שער: **אֵין הַמְּבַל בּוֹ.** מן התורה אבל מדרבנן אסור לאכול אכילת קבע: **דוּרְמָסְקִין.** מיני עשבים ומברכין עליו בורא פרי האדמה: **פְּרָגִינֹת.** בשר עוף: **טַעַם בָּשָׂר.** וחביב עליו: וקנה בו. בתמי' ויש לך לשאל אותי על איזה מהן יברך ולפטור השני: שנתם. מתו קודם זמנם:

דף לה עמוד ב. אגב המאמר הקודם, הגמרא מביאה חילוק נוסף בין דורות הראשונים לדורות האחרונים בחיבתם למצוות.

אין הפירות חייבים בתרומות ומעשרות מן התורה, עד שיראו פני הבית, היינו שיכניסו הפרי מהשדה לבית דרך פתח הבית. בענין זה עוסק המאמר להלן: **וְאָמַר רַבֵּה בַר בַּר חֲנָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אֱלֵעָזָר, בָּא ורָאָה שְׁלֹא פְדוּרֹת הָרֵאשׁוֹנִים דְּרוֹת הָאֲחֵרוֹנִים. דְּרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים הָיוּ מְכַנְּסִין פִּירוֹתֵיהֶן מֵהַשְּׂדוֹת לְבֵתֵם דֶּרֶךְ מַרְקָסִמוֹן -**

דרך שערי החצר והבית, כְּדִי לְחַיֵּיבֵן בְּמַעֲשֵׂר, שדורות הראשונים חיבבו את המצוות, ודקדקו לחייב את פירותיהם במעשר. ואילו דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות הבתים או דרך חצרות או דרך קרפיות - רחבה שמאחורי הבתים, כְּדִי לְפַטְרֵן מִן הַמַּעֲשֵׂר.

ומנין שהפירות נפטרים בכך מן המעשר, דָּאָמַר רַבִּי יְנָאי, **אֵין הַמְּבַל** [פירות שלא הפרישו מהם תרומות ומעשרות] **מֵתְחַיֵּב בְּמַעֲשֵׂר, עַד שְׂרָאָה פְּנֵי הַבַּיִת -** שיכניסו לבית דרך פתח כניסה ויציאה, שְׁנֵאמַר בפרשת הוידוי של ביעור מעשרות (דברים כו יג) **'בְּעֶרְתִּי הַקֶּדֶשׁ מִן הַבַּיִת,** ומשמע שהבית גורם לחיוב מעשרות. ובלבד שיכניסו הפירות דרך שער הבית ולא דרך גגות וקרפיות, שנאמר (שם פסוק יב) **'וְאָכְלוּ בְשַׁעֲרֶיךָ וְשָׁבְעוּ.** וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, **אֲפִילוּ חָצֵר קוֹבְעֵת** לחיוב מעשרות, שאף שהכניסו את הפירות לחצר ולא לבית התחייבו במעשר, שְׁנֵאמַר לגבי מעשר עני (שם) **'וְנִתְּתָה לְלוֹי לְגֵר לִיתוּם וְלֹאֲלִמְנָה וְאָכְלוּ בְשַׁעֲרֶיךָ וְשָׁבְעוּ,** ויש לדרוש, שמשעה שנכנסו הפירות ל'שעריך', כגון שער החצר, התחייבו במעשרות.

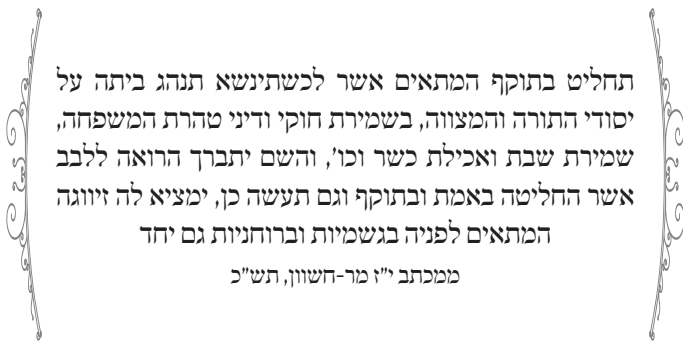
מביאה הגמרא מעשה: דִּהְנַהוּ תַרֵּי תַלְמִידֵי דִּהְוּוּ יְתָבִי קַמִּיהּ דְּבַר קַפְרָא - שהיה מעשה בשני תלמידים שהיו יושבים לפני בר קפרא. **הִבִּיאוּ לְפָנָיו** של בר קפרא לאכול פְּרוּב שְׁלוֹק, וְדוּרְמָסְקִין [מיין עשב] שְׁלוֹק וּפְרָגִינֹת [בשר עוף ששמו 'קורא']. **נָתַן בַּר קַפְרָא רִשּׁוֹת לְאַחַד מֵהֶן [משני התלמידים] לְבָרָךְ** ברכה ראשונה על מאכלים אלו, ולהוציא את שאר המסובים ידי חובת הברכה. **קָפִין [מיהר] התלמיד וּבָרַךְ עַל הַפְּרָגִינֹת** 'שהכל נהיה בדברו'. **לְגַלְגַּל עָלָיו חֲבִירוֹ -** התלמיד השני. **בָּעֵם בַּר קַפְרָא וְאָמַר, לֹא עַל הַתְּלִמִּיד הַמְּבַרֵךְ אֲנִי בּוֹעֵם, אֲלֵא עַל הַתְּלִמִּיד הַמְּלַגֵּל אֲנִי בּוֹעֵם.** פירש בר קפרא את כעסו על המלגלג ואמר לו, **אִם חֲבִירֶךָ [המברך] דוֹמָה כְּמִי שְׁלֹא טַעַם טַעַם בְּשָׂר מַעוֹלָם,** ולכן הבשר חביב עליו, והקדים לברך על החביב, **אַתָּה עַל מָה לְגַלְגַּלְתָּ עָלָיו.** חֲזַר בַּר קַפְרָא וְאָמַר, **לֹא עַל הַמְּלַגֵּל אֲנִי בּוֹעֵם, אֲלֵא עַל הַמְּבַרֵךְ אֲנִי בּוֹעֵם.** פירש בר קפרא את כעסו על המברך וְאָמַר, תמה אני, אף **אִם חֲכָמָה אֵין בָּאן,** שסבור אתה שאיני חכם, ומפני חכמתי אינך צריך לשאול אותי על מה לברך, מכל מקום, וכי **וְקָנָה אֵין בָּאן,** הלא זקן אני, ומפני זקנתי היה לך לשאול אותי על איזה מהמאכלים לברך ולפטור את השאר. מסיימת הגמרא: **תָּנָא -** שנינו בברייתא, **וְשְׁנֵיהֶם [שני התלמידים] נענשו ולא הוציאו את שְׁנֵיהֶן -** לא סיימו את אותה שנה, ומתו בה.

זיכור העולם שנעשה על-ידי המבול - הוא עניין תנועת
התשובה

משיחת פרשת נח ה'תשכ"א

42 שורש הבכור יחד עם חלק הבכורה בתיבה אחת. נמצא שמקיש
 43 הכתוב את חלק הבכורה לחלק פשוט. מה חלק פשוט מורישו האב
 44 לבניו אף על גב דלא מטא לדידה - בא לידו בחייו, כגון שבח
 45 שהשביחו הנכסים לאחר מיתתו, אף את חלק הבכורה הוא מוריש
 46 לבכורו אף על גב דלא מטא לדידה בחייו.
 47 שואלת הגמרא: ורנן נמי, הכתיב פי שנים, ולשיטתם שחלוק דין
 48 חלק בכורה מחלק פשוט לענין שבת, לשם מה הקישם הכתוב.
 49 משיבה הגמרא: תהוא הדיקש נאמר לענין למיתבא ליה - לתת לו
 50 לבכור את שני חלקי ירושתו אחר מצדא - בגבול אחד. שכשם
 51 שהפשוט נוטל את חלקו במקום אחד, כן הבכור מקבל את חלק
 52 בכורתו בסמיכות לחלק הפשוט שלו.
 53 שואלת הגמרא: ורבי נמי הכתיב בירשת בכורה לתת לו
 54 שמשמעו מתנה. ולשיטתו שהאב מוריש את חלק הבכורה אף
 55 בדבר שלא בא לידו, לענין מה מדמה אותו התורה למתנה.
 56 משיבה הגמרא: תהוא לשון מתנה שנאמר בכורה בא למדנו,
 57 שאם אחר הבכור אינו נוטל פי שנים ואינו נותן פי שנים בפירעון
 58 חוב אביו, רשאי. שכשם שבמתנה אין האדם זוכה אלא מדעתו,
 59 הוא הדין לירשת בכורה שאין הבכור זוכה בה בעל כרחו, אלא
 60 בידו להסתלק ממנה.
 61 מפרשת הגמרא באיזה שבח נחלקו רבי וחכמים: אמר רב פפא,
 62 דיקלא ואלי, ארעא ואסיק שירטון - אם הוריש להם אביהם דקל,
 63 ולאחר מיתתו גדל והתעבה, או שהוריש להם קרקע ולאחר מכן
 64 התייפתה מאליה על ידי שעלה בה שירטון, היינו חול וטיט
 65 שנגרפו אליה על ידי הים, דבולי עלמא לא פליגי דשקיל - אין
 66 חולק על כך שהבכור נוטל פי שנים בשבח זה של הדקל והקרקע.
 67 שכן אף לשיטת חכמים שבח זה אינו דבר מחודש אלא הוא
 68 בכלל הממון שהחזיק אצל האב, שהרי לא השתנה שם הדקל
 69 והקרקע על ידי שבח זה. כי פליגי - ובמה נחלקו רבי וחכמים,
 70 בהפירה והנה שובלי - בשחת שהוריש להם אביהם ולאחר מיתתו
 71 נעשתה שבלים, וכן נחלקו בשלופפי והווי תמרי - בדקל שהתחיל
 72 להפריח פירות ולאחר מיתת האב נעשו תמרים. דמר רבי קבר,
 73 שבחא דממילא הוא, ועל כן הוא נחשב כמחזק אצל האב, והבכור
 74 נוטל בו פי שנים. ומר וחכמים קבר, שלאחר שהושבחו השחת
 75 והפרחים ונעשו פירות אישתיני שמים, והרי הם דבר חדש שאינו
 76 בכלל הממון שהחזיק בו האב, ועל כן אין הבכור נוטל בו פי שנים.
 77 הגמרא מביאה את הכרעת ההלכה במחלוקת חכמים ורבי
 78 שהובאה לעיל: אמר רבה בר רבא אמר רבי חייה, דין שעשה דבר
 79 רבי ופסק שיטול הבכור פי שנים בשבח, עשה - פסק דינו קיים
 80 ואינו חוזר, ואין הוא כטועה בדבר משנה. וכן אם עשה דבר
 81 חכמים ופסק שאין לבכור פי שנים בשבח, עשה - מה שעשה עשוי
 82 ואינו חוזר.

1 אף בפרה מוהקרת ומשקרת אין הבכור נוטל פי שנים בשבח אלא
 2 אם כן הוא שבחא דממילא קא אתי, דלא חסרי פה מונוי - שאין
 3 היורשים צריכים להעלות לה זמנות משלהם, אלא חיוב
 4 זמנותיה הוא על השוכר. אבל אם היורשים מאכילים אותה, אין
 5 שבח דמי השכירות ושבח הולד באים ממילא, אלא על ידי
 6 העלאת היורשים את זמנותיה. וכל שבח שבא על ידי מעשיהם
 7 אינו נחשב למחזק אצל האב בחייו אלא ראוי בלבד הוא, ואין
 8 הבכור נוטל פי שנים בראוי.
 9 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בדין השבח האמור. שואלת
 10 הגמרא: ברייתא זו הסוברת שהבכור נוטל פי שנים בשבח הבא
 11 מאליה, מני - בשיטת מי היא שנויה. משיבה הגמרא: בשיטת רבי
 12 היא. דתניא, אין בכור נוטל פי שנים בשבח ששכחו נכסים לאחר
 13 מיתת אביהו. וכן היא שיטת חכמים. אבל רבי אומר, אומר אני,
 14 בכור נוטל פי שנים בשבח ששכחו נכסים מאליהם לאחר מיתת
 15 אביהו, אבל לא בשבח שהשביחו יתומים בידיים לאחר מיתת אביהו.
 16 ממשיכה הברייתא בשיטת רבי בדין פי שנים במלוה: ורשו שטר
 17 חוב שהיה לאביהם על אחרים, בכור נוטל פי שנים בדמים שייגבו
 18 מהלוה על ידי שטר זה. ואף שלא הוחזק האב בחייו בדמי הפירעון
 19 ואינם אלא ראוי, מכל מקום מכיון שהוא מחזק בשטר, ועל פי
 20 השטר גובים את החוב, הרי זה כמו שהשטר השביח את דמי
 21 הפירעון, ודינו כדין שבח דממילא, שלרבי נוטל בו הבכור פי
 22 שנים.
 23 יצא עליהן שטר חוב, שהיה אביהם חייב לאחרים חוב מלוה
 24 בשטר, ובא המלוה לגבותו מקרקעות הירושה המשועבדות לו,
 25 הבכור נותן פי שנים בפירעון החוב. שכן כל הנכסים משועבדים
 26 בשוה לפירעון ההלוואה, ועל כל אחד מהיורשים לפרוע כפי חלקו
 27 בירושה. ואם אמר הבכור, איני נותן [נוטל] פי שנים בירושה,
 28 ולפיכך איני [נוטל] [נותן] פי שנים בפירעון החוב, רשאי הוא
 29 לעשות כן, ואינו יורש אלא חלק פשוט בלבד, וממילא אינו פורע
 30 למלוה אלא חלק אחד בפשוט.
 31 מפרשת הגמרא את טעמם של רבי וחכמים: מאי טעמייהו דרנן
 32 הסוברים שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח דממילא, משום דאמר
 33 קרא בירשת בכור (דברים כא יז) לתת לו פי שנים, ומתנה קרייה
 34 רחמנא לחלק הבכורה, שכן לתת היא לשון מתנה. ומלמדנו
 35 הכתוב שדין חלק זה בדין מתנה, מה מתנה אינה אלא עד דמטיא
 36 לדידה - שבא הדבר ליד הנותן, שכן אין אדם נותן דבר שעדיין לא
 37 בא לידו, אף חלק בכורה לא זוכה בו הבכור עד דמטיא לדידה -
 38 אלא בדבר שכבר בא ליד מורישו בחייו. אבל שבח שהשביחו
 39 הנכסים לאחר מיתת האב ולא זכה בו בחייו, אינו מוריש בו לבנו
 40 הבכור חלק בכורה, ואין בו אלא דין ירושת פשוט. ורבי אומר,
 41 אמר קרא על ירושת בכורה פי שנים, וכלל את חלק הפשוט

1 אף מוחברת ומושכרת בשבחה דממילא — קמירי, דאין מעלין לה היתומים
2 מוונת. ואם תאמר: ליתני רועה באפר, ואנא ידענא דהוא הדין למוחברת ומושכרת
3 הדיבא דלא מחסרי מונוי, ולמה לי למיתני מוחברת ומושכרת כלל, דאיצטרך תו
4 רועה באפר ללמד עליהם דבדלא חסרי מוונת מירי? איצטרך, סלקא דעתך
5 אמנא כל מוחברת ומושכרת לא שבחא

6 דממילא הוא, אלא על ידי בני אדם
7 שחורשין בה ועובדין בה, ולא לישקול בה
8 בכור פי שנים — קא משמע לך, דכיון
9 הדייתומין עצמן אין חורשין בהן ואין טורחין
10 בהן, אלא אחרים — שבחא דממילא חשבינן
11 לה, היבא דאין מעלין לה מוונת. הכי
12 גרסינן; מני רבי הוא — ולא גרסינן "ומני",
13 דלא קמהדר אתירוצא דלעיל כלל, אלא
14 מילתא באפי נפשה היא דקבעי גמרא. מני
15 — הך ברייתא, דקתני דנטול בכור בשבח
16 שבחו נכסים ממילא לאחר מיתת אביהן —
17 רבי היא. נכשב שבחו — ממילא. אבל
18 כשהשביחו יורשין — הכל מודים דאינו נטול
19 פי שנים. ירשו שפר חוב — היינו מלה
20 בשטר — בכור נטול פי שנים. דכיון דמוחק
21 בשטר ועל פי השטר גובין את המלוה —
22 הרי הוא כאילו השטר השביח, דהיינו נכסים
23 שבחו ממילא. ומיהו, אליבא דרבנן אינו
24 נטול פי שנים, ומסקנא דמילתיה דרבי היא,
25 והכי מוכח לקמן בשמעתין. ודוקא מלה
26 בשטר, אבל מלה על פה, ואפילו בעדים,
27 כיון דליבא שטרא ומצי למטען "פרעתיה
28 לך", דהמלוה את חברו בעדים אין צריך
29 לפרעו בעדים — אפילו רבי מודה דלא שקיל
30 פי שנים, דהא אין מוחוקן מחוב זה כלל,
31 דנימא הנכסים שבחו מעצמן. יצא עליהן

32 שטר חוב — שחיבי אביהם לאחרים. מילתא נפשה היא, ודברי הכל, ואפילו בלא ירשו שטר חוב מירי. בכור נותן פי שנים — כי היכי דנטול פי שנים, שאותן
33 נכסים נשתעבדו כולן למלוה. ואם אפר אינו נטול — פי שנים מכל ירושת אבי, שהריני מוחל חלק בכורה ואטול חלק בפשוט. ולפיכך לא אשלם למלוה. פי שנים,
34 אלא כנגד מה שאני נטול — רשאי, ובשחובונו על דלן — אין בית דין יכולין לכופו לפרעו אלא כנגד חלק פשיטותו. ונפקא מינה שצריך זה המלוה לתבע
35 את אחיו של זה לרין, ואם אין יכול לכופם — מפסידו. או אם הלכו למדינת הים — אין מורדין לבעל חוב בקרקע עד דשמעו בית דין טענת האחין, דמה ידעין איזה
36 טענה יש להן; דשמא יטענו "פרענו", או "שטר פרוע הוא". דסלקא דעתך כיון דבכור הוא — זכי ליה רחמנא פי שנים, ואינו יכול לומר איני חפץ שיהיו שלי, דבעל
37 כרחו הרי הן שלו, דמשעה שמת אביו ירש פי שנים, עד שפיקדם או עד שימכרם או יתנם לאחרים, וצריך להגבות לזה המלוה כנגד פי שנים — קא משמע לך דבעל
38 כרחו לא זכי ליה רחמנא, דכתב "לתת לו" — כעין מתנה, אם ירצה לקבלה. ואם ימחה שלא לקבל — אין מזכין לו לאדם בעל כרחו, דלא קרייה רחמנא ירושה אלא
39 מתנה. אבל מחלק פשיטותו — אינו יכול לומר כן, שהרי יורש הוא בעל כרחו. ויש מפרשין: ואם אמר אינו נטול בשטר חוב שיש לאביו על אחרים פי שנים, וגם אינו
40 נותן בשטר חוב היוצא עליו פי שנים — רשאי. ושיבוש גמור הוא, שהרי השטר היוצא על אביהן — אינו דינו לגבות משטר שיש לאביהן על אחרים, דמטלטלי דיחמי
41 לא משתעבדי לבעל חוב, אלא ממקרקעי הוא דקבגי. הלכך, אף על גב שמהל חלק בכורה מן השטרות של אביו, כיון דבקרקעות הוא נטול פי שנים — חייב להחזיר
42 למלוה פי שנים. מאי טעמיהו דרבנן — דאפילו בשבחה דממילא לא שקיל חלק בכורה. עך דממילא ליריה — דנותן, ואינו יכול ליתנה לאחרים, דאין אדם מקנה דבר
43 שלא בא לעולם. מקיש חלק בכורה לחלק פשוט — ד"פי שנים" היינו שני חלקים, חלק פשוט וחלק בכורה, והזוכרים בחיבה אחת, דהוה מצי למכתב "חלק אחד על
44 אחיו. מה חלק פשוט אף על גב דלא מנא ליריה — דכל ראוי שבעולם הבן יורש מאביו, דהא לא איקריא ירושה מתנה, דינמא אינו נטול חלק פשוט אלא במוחק
45 — אף חלק בכורה נמי. ומיהו, ראוי גמור, כגון שהשביחו יתומים — לא שקיל פי שנים, דלחבי אתנו "בכל אשר ימצא לו". אחר מצרא — שני חלקים שיל ממוקם
46 אחד, כחלק פשוט שהוא חלק אחד ונטול במקום אחד. ונפקא מינה דכל מקום שנפל לו הגורל לחלק פשוט — ישול שם בלא גורל חלק בכורה. ואם הן שני אחין
47 ושלש שדות — לא יפילו שלשה גורלות, שנים לכבור ואחד לפשוט, שהרי אם יפול חלק הפשוט בשדה האמצעי — לא יזכה בו, דאם כן נמצא נטול הכבור בשני
48 מקומות. אלא שני גורלות יפילו, ויטלו על שני שדות החיצונות, ואיזה ישלעה לכבור — יקח, ויטול גם האמצעי שאצלו עמו. ורבי, איבא למימר דהך סברא נמי
49 דחד מצרא נפקא ליה מהיקשא. שאם אמר אינו נטול בו" — ורבנן נמי תרתי שמעת מינה; מדכתבי "לתת" שמעינן דמתנה קרייה רחמנא, ואינו יכול ליתן עד דתאי
50 ליריה דנותן. ומדכתבי "לו" שמעינן דלא זכה בה בכור עד שתבא לידו, שאם אמר "אינו נטול" — רשאי. שאם אמר אינו נטול ואינו נותן — לא "אינו נותן" לאו
51 דוקא נטל ליה ובח, דהא מקרא לא יליפין ליה, אלא מסברא, דכיון דאין נטול — ודאי לא יתן. והכי פירושה הווא שאם אמר "אינו נטול, לפי שאני רוצה ליתן" —
52 רשאי. ואורחא דמילתא נטל, שאין אדם רגיל לומר "אינו נטול" אלא מפני שצריך להחזיר מה שהוא נטול לאחרים, דמה לו ולצרה ליטול כדי ליתן? דיקלא — קטן
53 הניח ליה אביהן, ואלים — שנתעבה אחרי כן, וכן הניח ליה ארעא. ואסקא אחרי כן שירטון חבל ונתפיתה בכך. דבולי עלמא — רבי ורבנן. דשיקול — דעדיין שמו
54 עליו. בחפורה — שחת הניח ליה, ונעשו אחרי כן שובלי. וכן שלופפי — דקלים שהפחיתו פירות, ונעשו אחרי כן תמרים. בכי האי גוונא שבחה דממילא פליגי. וטר
55 סבר — רבנן. אישתי — העשב להיות חטין, והפרחים להיות תמרים, דהוי דבר אחר ושם אחר. עשה — הדין דכרבי רבי. עשה — ולא נאמר: טעה דבר משנה חזור.
מספיקא

1 **מספקא** ליה אי הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו או אפילו מחביריו — תימה: דבכולי
2 תלמוד אומר דאין הלכה כרבי מחבירו, והכא מספקא ליה! ותו, דרב נתמן
3 דידיה אמר: אפילו מחבירו, וקיימא לן כרב נתמן בדיני. והא קיימא לן דאין הלכה כרבי
4 מחביריו ומפרש רבינו יום: דדוקא הכא מספקא ליה, אבל בעלמא — לא, וכן לרב נתמן.

5 אכל קצת קשה, דקאמר רב נתמן: מותר לעשות
6 כדברי רבי, ודכיון דסבירא ליה הכא שהלכה כרבי
7 מחבירו — אמאי קאמר "מותר"? "חייב לעשות"
8 הוה ליה לימירי! ותו, דקאמר: קסבר רבא מטין
9 איתמר. כלומר, מטין הדבר לעשות כרבנן
10 לכתחלה, ובכל הגמרא לא קאמר "מטין" אלא על
11 אותו שפסק הלכה כמותו, כדאמרין ב"הכותב"
12 (תורה פד, ב). גבי הלכה כרבי עקיבא מחבירו,
13 מר סבר: הלכה איתמר, ומר סבר: מטין איתמר.
14 והכא לא הוזכרה הלכה אלא על רבי, ולא על
15 רבנו! ונראה לרבינו יצחק דהכי מספקא ליה: אי
16 הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו, שפסקו כן
17 בהדיא.
18 **אין** הבכור נוטל פי שנים במלוה — כרבנן מוקי
19 לה, ובמלוה בשטר. מה שפירש הקונטרס
20 לעיל גבי ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים,
21 שהשטר הוא הגוף, ומלוה הוי שבח — אין נראה.
22 דאם כן, אמאי אמרי רבנן דאין הבכור נוטל פי
23 שנים? דכיון דשילקו שטרות, ויטול בשטרות פי
24 שנים שהן הגוף — יטול גם השבח שיבא אחר כך,
25 שהיא המלוה. דהא פשיטא דאחר שילקו — כל
26 השבח שיבאו מחלקו שהוא שלו.
27 **נחרדעי** לטעמיהו — לפירוש רבינו תם
28 דבסמוך, פירש דרב נתמן אליבא
29 דנפשית אית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש
30 לו — אתי שפיר הא דקאמר הכא: נחרדעי
31 לטעמיהו. דאמימר נמי סתמא קאמר, דנטול פי
32 שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות, אבל
33 לפירוש הקונטרס, ומפרש בסמוך דרב נתמן
34 אליבא דנפשית אית ליה בין גבו קרקע בין גבו
35 מעות אין לו — לא יתכן הא דאמר "נחרדעי
36 לטעמיהו".

37 **גבו** מעות יש לו — פירש הקונטרס: משום
38 דמעות חייב ומעות שקיל, ואין נראה,
39 דברק"ש "שור שנגח ארבעה חמשה" (בבא קמא
40 מג, א). דפריך אמאי דאוקי רבה רב נתמן את
41 דאין בעל יורש ונזקין אשתו רבי עקיבא היינו
42 דוקא בגרושה: ולוקמה לרבה כגון שגבו מעות,
43 ולרב נתמן כגון שגבו קרקע, דהוה ליה ראי, למה
44 ליה למינקט קרקע? דגבו מעות נמי דרבי ראי, דהא
45 דמשום הכא גבו מעות יש לו, הווי מוחזק — היינו
46 דאמר רבינו תם: חייב מעות שקיל, חרי החם גבי
47 נזק, דלא חייב מעות — מודי רב נתמן דגבו מעות
48 נמי הוי ראיין ואין לפרש דהכי פריך: ולוקמה
49 לרבה בגבו מעות ולרב נתמן אף בגבו קרקע. דהא
50 לרבה נמי הווי חייב למינקט בין בגבו קרקע בין
51 בגבו מעות, דהכי אית ליה פריך "גט פשוט" (לקמן קטז, ב). אלא משום דלרב נתמן לא מצי
52 למינקט אלא חרא, דהיינו בגבו קרקע נקט נמי לרבה חרא. אלא נראה: דטעמא דרב נתמן
53 דאמר גבו מעות יש לו — משום דדרך בעל חוב לפרוע בחובם מעות ולא קרקע, הווי מוחזק
54 בגבו מעות משום דסמיכי עלייהו, אבל קרקע, שאין דרך קרקע ליתן בחובם — לא סמיכי
55 עלה, ולא הוי מוחזק.

לעטמיהו
1 ל כו. דתריייהו סבירא להו דמעות שאדם חייב לתבירו הוי מוחזק בהן, גבו קרקע —
2 — יש לו, שהרי מעות הלוהו, ובמעות חשבינן ליה מוחזק אליבא דשלחו מתם. והיינו כאמימר, דדרש: בכור נוטל פי שנים במלוה, דהיינו מעות. ורב נתמן לפרושי אתא
3 האי דשלחו מתם: בכור נוטל פי שנים במלוה, ולי נראה, דהאי דאמרין "נחרדעי לטעמיהו" לא בא למעט דברי רבה דאמר: גבו קרקע יש לו. דהא אממר סתמא דרש:
4 בכור נוטל פי שנים במלוה, לא שנת קרקע ולא שנת מעות, אלא למעוטי מרב יהודה אמר שמואל אתא, דאמר לעיל אליבא דרבנן דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה,
5 ואמימר סבירא ליה כדשלחו מתם, וכרב נתמן ורבה דסבירא להו כדשלחו מתם. גבו קרקע — כמעל חוב, יש לו לכבור פי שנים. דהאי קרקע אשתעבד לאבוהון בחייו,
6 וכמי שהיה לו במשכון דמי, וחשבינן ליה מוחזק לטול הבכור פי שנים. גבו מעות אין לו — דמלוה להוצאה ניתנה, והני מעות אחריני ניתנו, וכאילו לא הוחזק בהם אביהן,
מאי

1 **מספקא** ליה — הא דאמרין בעירובין (מו, ב): הלכה כרבי מחבירו, אי אמרין דוקא
2 מחבירו — כשחולק יחיד עליו, אבל לא מחביריו, דבכל מקום הלכה כחביריו, והכא
3 בחיורו פליגי עליה, ואפילו מחביריו — בכל מקום, והוא הדין לרף. **אסור לעשות**
4 **כדברי רבי** — אסור לזון כן, דקעבר א"ל תסת משפט", דהא אם עשה — אינו עושה,
5 כדמפרש לקמיה, קסבר: הלכה כרבי מחבירו
6 ולא מחביריו. והאי דקאמר "אסור לעשות כן"
7 ולא קאמר "אין הלכה כרבי", היינו משום
8 דאמר לעיל כי האי לישנא "עשה כדברי רבי
9 עשה" — אמר איהו נמי "אסור לעשות", אמר
10 רבא הלכתא כרבי כו' — אהא הלכתא לא
11 סמיכין, אלא אהלכתא דרב פפא דהוא בתרא,
12 כגון בשמעתין (קדא, ב). **ספין איתמר** — כן
13 נאמר בבית המדרש: מטין את הדין אחר דברי
14 חכמים לזון כן לכתחלה, ומיהו, אי עבד כרבי
15 — עבד, ולא מהדרין עובדא, והכי מפרשין
16 לכל "מטין איתמר" שבגמרא. והכי אמרין
17 בלדא במסכת וכתובות (פר, ב). **בשאר ספין**
18 **דבי רב** — "ספרא דבי רב" היינו תורת חכמים,
19 ברייתא של ספר ויקרא. "שאר ספרי דבי רב"
20 קרי למדרש של ספר במדבר מ"ישלחו מן
21 המצודה" עד סוף הספר "אלה הדברים" כו'.
22 ומכילתא, דהיינו מדרש אלה שמות מ"החדש
23 הוה לכתא" עד סוף הספר, כולוהו אקרי
24 "שאר ספרי דבי רב". והיינו דאמרין בעלמא
25 (סנהדרין פו, א). סתם מתניחין רבי מאיר,
26 סתם ספרא רבי יהודה, סתם ספרי רבי שמעון,
27 סתם סדר עולם רבי יוסי, סתם תוספתא רבי
28 נתניה, ובולן אליבא דרבי עקיבא. **פריט לשבח**
29 **ששכחו** — ממילא, שחשביהו — כגון בנו
30 בתים ונטעו כרמים, או חסרו מזוני או מעות
31 בהוצאת נכסים להשביחן, אין הבכור נוטל פי
32 שנים במלוה — אפילו במלוה בשטר. **אליבא**
33 **דמאן** — כלומר, כמאן סבירא ליה, שהורחק
34 הוה רב? **שבחא דמילא** — כגון פורה הוה
35 שובלי, שמוחק קצת באותן הנכסים. מלוה
36 — דאינו מוחזק כלל במעות, אלא בשטר,
37 דהוה ניריא בעלמא, מבעיא לעיל **אליבא**
38 **דרבנן** — והך דקתני: ירשו שטר חוב — רבי
39 דהי. במלוה — כן גי. אבל לא כרבי — רבי
40 אף על פי שכתוב בשטר, ומלוה כמאן דבניא
41 דמיא הואיל ונקיט שטרא, אבל רביה, אף
42 על גב דנקיט שטר וכבר עבר הזמן משמת
43 אביו — לא, דאין לך ראי כוה, דבר שלא
44 היה שלו מעולם. אבל מעות מלוה, דקשקיל
45 מעות הלוהו ונמצא השטר מוחזק בידו במקום
46 מעותיו, ודרי אף נמו משכון — ובהו הכל
47 מודים דמלוה שהניח משכון עליה שקיל פי
48 שנים, דבעל חוב קונה משכון, וכן פסק רבינו
49 תנאל. הא דשלחו מתם פליגא אדך דרבי
50 יהודה אמר שמואל דלעיל, ותריייהו אליבא
51 דרבנן, מר שריו מוחזק, כיון דנקיט שטרא, ומר לא חייש לשריא, דניריא
52 בעלמא הוא. ויש מפרשים: דהא דשלחו מתם — במלוה של גוי, כדקתני: אבל לא
53 ברביה. והך דרב יהודה אמר שמואל — במלוה של ישראל, ולא פליגי. והכל הוא
54 בידם. דאדרבה, איפכא מסתברא, דבמלוה של ישראל הוי מוחזק טפי במלוה של
55 גוים, אשר פיהם דבר שוא. נחרדעי לטעמיהו — אממר כרב נתמן סבירא ליה,
56 דתריייהו הוו מנהדרעא, כדאמר אממר (לעיל לא, א). אגא מנהדרעא אגא וסבירא

7 **מספקא** ליה אי הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו, והכא מספקא ליה! ותו, דרב נתמן
8 דידיה אמר: אפילו מחבירו, וקיימא לן כרב נתמן בדיני. והא קיימא לן דאין הלכה כרבי
9 מחביריו ומפרש רבינו יום: דדוקא הכא מספקא ליה, אבל בעלמא — לא, וכן לרב נתמן.
10 אכל קצת קשה, דקאמר רב נתמן: מותר לעשות
11 כדברי רבי, ודכיון דסבירא ליה הכא שהלכה כרבי
12 מחבירו — אמאי קאמר "מותר"? "חייב לעשות"
13 הוה ליה לימירי! ותו, דקאמר: קסבר רבא מטין
14 איתמר. כלומר, מטין הדבר לעשות כרבנן
15 לכתחלה, ובכל הגמרא לא קאמר "מטין" אלא על
16 אותו שפסק הלכה כמותו, כדאמרין ב"הכותב"
17 (תורה פד, ב). גבי הלכה כרבי עקיבא מחבירו,
18 מר סבר: הלכה איתמר, ומר סבר: מטין איתמר.
19 והכא לא הוזכרה הלכה אלא על רבי, ולא על
20 רבנו! ונראה לרבינו יצחק דהכי מספקא ליה: אי
21 הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו, שפסקו כן
22 בהדיא.
23 **אין** הבכור נוטל פי שנים במלוה — כרבנן מוקי
24 לה, ובמלוה בשטר. מה שפירש הקונטרס
25 לעיל גבי ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים,
26 שהשטר הוא הגוף, ומלוה הוי שבח — אין נראה.
27 דאם כן, אמאי אמרי רבנן דאין הבכור נוטל פי
28 שנים? דכיון דשילקו שטרות, ויטול בשטרות פי
29 שנים שהן הגוף — יטול גם השבח שיבא אחר כך,
30 שהיא המלוה. דהא פשיטא דאחר שילקו — כל
31 השבח שיבאו מחלקו שהוא שלו.
32 **נחרדעי** לטעמיהו — לפירוש רבינו תם
33 דבסמוך, פירש דרב נתמן אליבא
34 דנפשית אית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש
35 לו — אתי שפיר הא דקאמר הכא: נחרדעי
36 לטעמיהו. דאמימר נמי סתמא קאמר, דנטול פי
37 שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות, אבל
38 לפירוש הקונטרס, ומפרש בסמוך דרב נתמן
39 אליבא דנפשית אית ליה בין גבו קרקע בין גבו
40 מעות אין לו — לא יתכן הא דאמר "נחרדעי
41 לטעמיהו".

37 **גבו** מעות יש לו — פירש הקונטרס: משום
38 דמעות חייב ומעות שקיל, ואין נראה,
39 דברק"ש "שור שנגח ארבעה חמשה" (בבא קמא
40 מג, א). דפריך אמאי דאוקי רבה רב נתמן את
41 דאין בעל יורש ונזקין אשתו רבי עקיבא היינו
42 דוקא בגרושה: ולוקמה לרבה כגון שגבו מעות,
43 ולרב נתמן כגון שגבו קרקע, דהוה ליה ראי, למה
44 ליה למינקט קרקע? דגבו מעות נמי דרבי ראי, דהא
45 דמשום הכא גבו מעות יש לו, הווי מוחזק — היינו
46 דאמר רבינו תם: חייב מעות שקיל, חרי החם גבי
47 נזק, דלא חייב מעות — מודי רב נתמן דגבו מעות
48 נמי הוי ראיין ואין לפרש דהכי פריך: ולוקמה
49 לרבה בגבו מעות ולרב נתמן אף בגבו קרקע. דהא
50 לרבה נמי הווי חייב למינקט בין בגבו קרקע בין
51 בגבו מעות, דהכי אית ליה פריך "גט פשוט" (לקמן קטז, ב). אלא משום דלרב נתמן לא מצי
52 למינקט אלא חרא, דהיינו בגבו קרקע נקט נמי לרבה חרא. אלא נראה: דטעמא דרב נתמן
53 דאמר גבו מעות יש לו — משום דדרך בעל חוב לפרוע בחובם מעות ולא קרקע, הווי מוחזק
54 בגבו מעות משום דסמיכי עלייהו, אבל קרקע, שאין דרך קרקע ליתן בחובם — לא סמיכי
55 עלה, ולא הוי מוחזק.

58 הרבית של מלוה זו, מני - בשיטת מי היא שנויה, הרי לפירוש
59 האמור בדברי שמואל לא רבי ולא רבנן היא, שכן לדברי הכל אין
60 הבכור נוטל פי שנים במלוה.
61 מסיקה הגמרא: לעולם אמר שמואל את דבריו לשיטת רבנן
62 הסוברים שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח, ומכל מקום אמרייהו
63 להשמיענו שגם במלוה אינו נוטל. משום דלפני דעתך אמיתא -
64 שהיה עולה על דעתך לומר, שאפילו ששבח אינו קרוי מצוי,
65 אבל מלוה בין דנקיט שפרא כמאן דנקיט דמיא - מכיון שהאב
66 החזיק בידו שטר חוב נחשב החוב כגובי כבר והרי הוא כמצוי
67 בידו, ועל כן יש לבכור ליטול בו פי שנים. קא משמע לן שמואל
68 שלא כן הוא, אלא אף מלוה בשטר אינו אלא ראוי, ואין בו דין
69 בכורה.
70 הגמרא מביאה את שיטת אמוראי ארץ ישראל בדין מלוה: שלחו
71 מתיב - משם, מארץ ישראל, הניח להם אביהם מלוה בשטר, כבוד
72 נוטל פי שנים בדמי פירעון המלוה עצמה שהיה לאביהם על אחר,
73 שכן הם כנגד אותם דמים שהלוהו. אבל לא נוטל הבכור פי שנים
74 בדמי הרבית של מלוה זו, משום שדמים אלו מעולם לא היו של
75 האב, ואין לך 'ראוי' גדול מזה. שואלת הגמרא: למאן - לשיטת מי
76 נאמר דין זה. אילימא לרבנן, השתא שפחא דאיתיה פרשותיה אמרי
77 רבנן דלא שקיל, מלוה מפניא - אם לשיטת חכמים נאמר, הלא
78 יקשה, אם בשבח שבא מנכסים שהיו ברשות האב אמרו חכמים
79 שאין הבכור נוטל בו פי שנים, וכי צריך לומר שאינו נוטל במלוה
80 שלא היתה מוחזקת אצל האב מעולם.
81 מביאה הגמרא אפשרות ליישב: אלא לרבי הסובר שבכור נוטל פי
82 שנים בשבח נאמר דין זה. דוחה הגמרא אפשרות זו: וכי לרבי
83 ברבית לא נוטל בכור פי שנים. והתניא, רבי אומר, בכור נוטל פי
84 שנים בחוב שהניח להם אביהם. בין מלוה בין ברבית. אם כן לא
85 יתכן שהדין ששלחו מתם 'בכור נוטל פי שנים במלוה ולא
86 בריבית', נאמר לשיטת רבי.
87 מסיקה הגמרא: לעולם המימרא ששלחו מתם בשיטת רבנן היא
88 שנויה, ואף שלשיטתם אין הבכור נוטל פי שנים בשבח, מכל מקום
89 הוא נוטל פי שנים במלוה, ומשום שמלוה כמאן דנקיט דמיא - הרי
90 היא כגוביה כבר על ידי האב בחייו.
91 הגמרא מביאה את שיטת בני נהרדעי במלוה: אמר ליה רב אחא
92 בר רב לרבנא, איקלע אמיר לאתרין ודריש - נקלע אמיר
93 למקומנו ודרש, בכור נוטל פי שנים במלוה, אבל לא ברבית. והיינו
94 כשיטה ששלחו מתם שהובאה לעיל. אמר ליה רבינא לרב אחא,
95 נהרדעי למעמיהו, שכן דברי אמירם שהוה מנהרדעי, הרי הם
96 כדברי רב נחמן וישובאו בסמוך שגם הוא מנהרדעי. הגמרא
97 מביאה את דברי רב נחמן: דאמר רב, יתומים שהניח להם אביהם
98 מלוה, אם גבו מהלוה נקרקע לפירעון החוב, יש לו לבכור בקרקע
99 זו פי שנים, שכן קרקעות הלוה משועבדות למלוה בשעבוד נכסים,
100 והרי הוא כמוחזק בהן. אבל אם גבו מהלוה מעות, אין לו לבכור
101 פי שנים במעות אלו, שכן מטלטלי הלוה אינם משועבדים
102 בשעבוד נכסים, ועל כן אין אביהם המלוה נחשב כמוחזק בהם
103 בחייו. ורב נחמן אמר, איפכא מסתברא, אם גבו מעות יש לו לבכור
104 פי שנים במעות אלו, שכן גם ההלוואה היתה במעות, ועל כן האב
105 נחשב מוחזק במעות העתירות להגבות מהלוה. אבל אם גבו קרקע
106 אין לו פי שנים בקרקע זו, שכן מעות הלוהו ולא קרקע. הרי לנו כי
107 אף רב נחמן סובר כאמירם, שבכור נוטל פי שנים בדמי פירעון
108 המלוה.
109 הגמרא דנה במחלוקת רבה ורב נחמן, ומבררת את שיטותיהם:
110 אמר ליה אבי לרבה, בין לדידהו - לשיטתן שדווקא בגבו קרקע
111 יש לבכור פי שנים קשיא, ובין לשיטת רב נחמן שדווקא בגבו מעות
112 יש לו קשיא.
113 לדידהו קשיא,

1 מפרשת הגמרא: מפסקא ליה לרבי חייא, אי - האם הכלל הנקוט
2 בידינו במסכת עירובין (מז): 'הלכה ברבי מקבירי' אמור דווקא
3 במחלוקת שבין רבי לבין תנא יחידי אחר, ולא מקבירי הרבים
4 החולקים עליו, ומאחר שנחלקו עליו חכמים רבים בדין שבח, אין
5 הלכה כמותו. או שבכל מקום הלכה ברבי מקבירי, ואפילו מקבירי
6 הרבים, ואף שבח הלכה כמותו. ומאחר שספק הוא האם
7 הלכה כרבי בשבח או לא, בין אם עשה הדיין כדבריו ובין אם
8 עשה כדברי חכמים, מה שעשה עשוי.
9 הגמרא מביאה שיטות אחרות בהכרעת ההלכה במחלוקת
10 האמורה: אמר רב נחמן אמר רב, אסור לעשות ברב רבי, ולתת
11 לבכור פי שנים בשבח, ואם פסק הדיין כדבריו עבר על לא תטה
12 משפט' (דברים טו ט), ומה שעשה אינו עשוי אלא חוזר הדין. שכן קא
13 קבר רבי, הלכה ברבי מקבירי, ולא מקבירי הרבים. כן היא שיטת
14 רב נחמן בשם רב. ואולם רב נחמן דידהו - בשיטת עצמו אמר,
15 מותר לעשות ברב רבי, ולתת לבכור פי שנים בשבח. שכן קא
16 קבר רב נחמן, הלכה ברבי מקבירי ואפילו מקבירי.
17 אמר רבא, אסור לעשות ברב רבי, ואם עשה הדיין בדיעבד
18 כדבריו ונתן לבכור פי שנים בשבח, מה שעשה עשוי, ואין חוזר
19 הדין. שכן קא קבר רבא. מתיב איתמר - נאמר בבית המדרש
20 שההלכה נוטה לדברי חכמים לדון לכתחילה כמותם, אבל לא
21 נפסק בפירוש כמותם, ועל כן בדיעבד אם פסק הדיין כדברי רבי
22 אינו חוזר בו.
23 הגמרא מביאה ברייתא מהספרי השנויה בשיטת רבי: תני רב נחמן
24 בשאר ספרי רבי רב, ממה שנאמר בירושת בכור (דברים כא ז): 'כי
25 את הבכר בן השנואה יפיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו',
26 משמע ממון שהיה מצוי ביד האב בחייו, פרט לשבח שהשפיעו
27 יורשיו בידים לאחר מיתת אביהו, כגון שבנו בתים או נטעו כרמים
28 על קרקעות הירושה. שמכיון שלא נולד שבח זה מעצמו אלא על
29 ידי מעשי הירשים, אינו נחשב כמצוי אצל האב, ואין הבכור נוטל
30 בו פי שנים. אבל שבח ששפיעו נכסים מאליהם לאחר מיתת אביהו,
31 שקיל בו הבכור פי שנים, משום שהוא כמצוי ביד האב. ומני - כמי
32 היא ברייתא זו, בשיטת רבי היא שנויה. אבל לחכמים אין הבכור
33 נוטל פי שנים אפילו בשבח האב מאליו.
34 הגמרא מביאה ברייתא אחרת מהספרי השנויה בשיטת חכמים:
35 תני רמי בר חמא בשאר ספרי רבי רב, 'ככל אשר ימצא לו, פרט
36 לשבח ששפיעו נכסים מאליהם לאחר מיתת אביהו, שאין הבכור
37 נוטל בהם פי שנים, שכן אין שבח זה מצוי ביד האב. וכל שכן שבח
38 שהשפיעו יורשיו בידיהם לאחר מיתת אביהו דלא שקיל בו הבכור פי
39 שנים, שכן ודאי שאינו נחשב כמצוי ביד האב. ומני - כמי היא
40 ברייתא זו, בשיטת רבנן החולקים לעיל על רבי היא שנויה.
41 הגמרא מביאה את דברי שמואל בדין פי שנים במלוה: אמר רב
42 יהודה אמר שמואל, אין בכור נוטל פי שנים בחוב של מלוה שהלוה
43 אביהם לאחרים, אלא חולקים ביניהם כל האחיים את דמי פירעון
44 המלוה בשוה. שואלת הגמרא: למאן - לשיטת מי אמר שמואל
45 את דינו. אילימא לרבנן החולקים על רבי בדין שבח, הלא שפיעא
46 הוא שאין במלוה דין בכורה. שהרי השתא שפחא דאיתיה
47 פרשותיה אמרי רבנן לא שקיל - אם בנכסים שהחזיק בהם האב
48 אמרו חכמים שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח היוצא מהם משום
49 שלא החזיק בשבח עצמו, מלוה שלא החזיק האב במעות כלל
50 אלא רק בשטר שאינו אלא נייר בעלמא, מפניא - וכי צריך לומר
51 שאינו קרוי 'מצוי' אצל האב, ואין הבכור נוטל בו פי שנים.
52 מביאה הגמרא אפשרות ליישב את דברי שמואל: אלא אמר
53 שמואל את דינו לשיטת רבי. שדווקא בשבח נוטל הבכור פי שנים,
54 משום שגוף הנכסים יצא השבח היו ברשות האב. אבל
55 במלוה שלא היה כלל ברשות האב, אין הבכור נוטל פי שנים.
56 דוחה הגמרא אפשרות זו: ואלא הא דתניא, ירשו האחיים שטר חוב,
57 בכור נוטל בו פי שנים בין בדמי פירעון המלוה עצמה, בין בדמי

ומעתה מתיישבות כל קושיות אביי כדלהלן: א. מה שהקשה אביי
 על שיטת רבה מאי בין גבו קרקע לגבו מעות לא קשה, משום
 שלשיטתו אכן אין לחלק ביניהם. אלא שבדעת בני מערבא
 שאמרו שבכור נוטל פי שנים במלוה הוכרח לו חילוק זה. שכן לא
 מסתבר שפסקו כרבי ולא כחכמים, ובהכרח שחלוק דין גבו מעות
 מדין גבו קרקע, וחכמים דיברו באופן אחד ובני מערבא דיברו
 באופן השני. והסתבר לרבה, שדווקא בגבו קרקע יש לכבד פי
 שנים, משום שקרקע הלוה המשועבדת לאביהם בחובו נחשבת
 למצויה אצלו. מה שאין כן במעות הלוה שאינן משתעבדות
 בשעבוד נכסים אלא בשעבוד הגוף בלבד, ועל כן אינן אלא ראוי.
 ב. ומעתה מיושבת גם קושיית אביי מסתירת דברי רבה בגבו
 קרקע יש לו, על דבריו בעובדא דסתא שכל ממון שאפשר
 להפקיעו מהמוריש אינו נחשב מוחזק אלא ראוי. שכן שם לא
 השתעבדו נכסי הסבתא לא לבת ולא לבעלה, שהרי לא לותה
 מהם מעולם, ועל כן מאחר שביד הסבתא למוכרם ולהפקיע את
 ירושת הבת, הרי הם בגדר 'ראוי' בלבד אצל הבת. מה שאין כן
 בקרקע הלוה המשועבדת לאב [שהרי גם אם ימכרנה הלוה יטרוף
 אותה האב מן הלקוחות], לפיכך היא כמוחזקת ביד האב, ונוטל
 בה הבכור פי שנים.
 ג. מה שהקשה אביי על רב נחמן, מאי שנא קרקע ומאי שנא מעות,
 לא קשה, משום שאכן רב נחמן אינו מחלק בזה, וסובר שלעולם
 אין הבכור נוטל פי שנים במלוה לחכמים, וכסבתה הקל וחומר
 שהובאה לעיל (קבר:), 'השתא שבחא דאיתיה ברשותיה אמרי רבנן
 דלא שקיל, שבחא מיבעיא'. אך בשיטת בני מערבא הוכרח רב
 נחמן לחלק כחילוק הנ"ל. שהרי פסקו בני מערבא במעשה דסתא
 שאין הבעל יורש את אשתו, משום שאם מכרה הסבתא את
 הנכסים מכירתה קיימת ואין הבת יורשת אותם, ועל כן הם
 נחשבים רק ל'ראוי'. ואם כן מאותו הטעם אף קרקע שגבו יורשים
 בחוב אביהם יש לה להחשב לראוי, ואיך שלחו מתם בני מערבא
 'בכור נוטל פי שנים במלוה'. ובהכרח שלא אמרו כן אלא בגבו
 מעות, ומשום שמעות יהיב ומעות שקיל, אבל לא בגבו קרקע.
 ד. כמו כן מיושבת קושיית אביי מסתירת דברי רב נחמן לגבי בכור
 שבגבו קרקע אין לו פי שנים, על מה שפסק ביתומים שגבו קרקע
 בחובת אביהם, שבעל חוב חוזר וגובה אותה מהם. שכן לעולם אין
 קרקע זו נחשבת ל'מצויה' אלא שכבר התבאר בפסחים (לא) בטעם
 מה שבעל חוב חוזר וגובה אותה מהם, שאינו מדין שעבוד
 בעלמא, אלא מדין שעבודא דרבי נתן, שכן אומר הבעל חוב
 ליתומים, כשם שהשתעבד הלוה של אביכם לאביכם כן השתעבד
 גם לי.
 הגמרא מביאה את מעשה הסבתא שהוזכר לעיל. מבררת הגמרא:
 מאי סבתא. משיבה הגמרא: דהוא שכיב מרע דאמר להו לסובבים
 אותו,

מאי שניא - במה שונה דין גבו מעות בחוב אביהם דלא נוטל הבכור
 פי שנים, הלא הוא משום דלאו הני מעות שייך אבוהון - שמעות
 הפירעון אינן אותן המעות שהשאיר אביהם, ומעות אלו לעולם
 לא היו מצויות אצלו. ולפי זה בגבו קרקע נמי יש לומר כסברא זו,
 דלאו הא קרקע שייך אבוהון - לא קרקע זו בדווקא השאיר להם
 אביהם לגביית חובו, שכן אם רצה הלוה היה בידו למנוע ממנו
 מלגבות את הקרקע, ולפרוע לו את החוב בדמים. אם כן, אף
 בקרקע לא הוחזק האב מעולם, ומדוע נוטל בה הבכור פי שנים.
 ועוד הקשה אביי לרבה, (הא את הוא דאמרת) - הרי אתה רבה
 אמרת להלן (ע"ג) ולגבי מה שאמרו אמוראי ארץ ישראל שנכסים
 הראויים ליפול לאשה בירושה מקנתה, ומתה האשה קודם
 שנפלה הירושה, אין בעלה יורשה, משום שאין בעל יורש את
 אשתו 'בראוי', מסתבר מ'מא דגני מערבא' - מסתבר טעמם של
 אמוראי ארץ ישראל שהחשיבו נכסים הראויים לירושה ל'ראוי',
 משום דאי קדים סבתא וזבנא, וזניה זבני - שמכיון שהסבתא
 יכולה למכור את הנכסים, ובכך לגרום שלא יפלו בירושה, לכן
 נכסים אלו נחשבים 'ראוי', ומעתה גם הקרקע שגובים היתומים
 מבעלי חובות של אביהם צריכה להחשב 'ראוי', שהרי הלוה היה
 יכול למכרם, ולפרוע חובו במעות.
 עתה אביי אומר לרבה, מה שיש להקשות על שיטת רב נחמן: לרב
 נחמן קשיא, מאי שניא - במה שונה דין גבו קרקע בחוב אביהם דלא
 נוטל בה הבכור פי שנים, הלא הוא משום דלאו קרקע שייך
 אבוהון שקרקע זו לא הניח להם אביהם, ומעולם לא היתה מצויה
 אצלו. ואם כן בגבו מעות נמי יש לומר כסברא זו, דלאו הני מעות
 שייך אבוהון - מעות אלו לא הניח להם אביהם, שכן אינן מעות
 ההלוואה אלא מעות אחרות הן, ומדוע נוטל בהן הבכור פי שנים.
 ועוד הקשה אביי על שיטת רב נחמן, הא אמר רב נחמן אמר רב
 בר אבוהי, יתומים שגבו לאחר מיתת אביהם קרקע מהלוה פחוקת
 אביהן - עבור חוב שהיה חייב לאביהם, וכמו כן היה חייב אביהם
 חוב לאדם אחר, פעל חוב זה של אביהם חוזר ונוכה פהן את אותה
 קרקע שגבו מהלוה של אביהם. ומוכח מדין זה שאותה קרקע
 שהיתה משועבדת לאביהם נחשבת מוחזקת אצלו אף קודם שגבה
 אותה בחובו, שאם לא כן איך גובה בעל חובו ממנה. הלא הלכה
 בדינו, שאין בעל חוב גובה אלא מהמצויה ביד הלוה, ולא מן
 הראוי. ומאחר שמוכרח מתוך דברי רב נחמן שקרקע זו נחשבת
 ל'מצויה', איך אמר לענין ירושה שאין הבכור נוטל בה פי שנים.
 תשובת רבה לאביי על כל קושיותיו: אמר ליה רבה לאביי, לא
 לדידי - לשיטתו קשיא, ולא לשיטת רב נחמן קשיא. כי מה
 שחילקנו בין גבו קרקע לגבו מעות, רק במ'מא דגני מערבא
 שאמרו (לעיל קבר) שבכור נוטל פי שנים במלוה קאמרינן כן. ואולם
 לן [אנו עצמנו] לא סבירא לן כן, אלא סוברים אנו כשיטת שמואל,
 שאין הבכור נוטל פי שנים במלוה, בין בגבו קרקע ובין בגבו מעות.

עבודת התפילה היא המביאה השגת המוח בהרגשת הלב,
 ושניהם יחד בעבודה בפועל המצוות ביראת שמים וקניין
 מידות טובות
 היום יום כא חשוון

בבא בתרא. פרק שמיני - יש נוהלין - דף קכה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"

תוספות

למעמיהו דבני מערבא קאמרין ולא סבירא לן — פירש הקונטרס: דבין רב נחמן ובין רבה סבירי תרייהו אליבא דנפשייהו דבין גבו קרקע ובין גבו מעות אין לו. והא דקאמר רב נחמן דבעל חוב חוזר וגובה אותה מן — היינו כדריצא (רבה) משום דרבי נתן, ולפירושו, הא דפסיק לעיל רב נחמן כרבי — היינו דוקא בשבא ולא במלוא. וקשה: דלרב נחמן עיקר התיירץ דנמשני לדידיה חסר מן הספר, דלא משני מידי מדהוא דיתומין שגבו בחובת אביהו. ועוד: דבפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא מג, א) הוא ליה למיפריך: ולוקמה בין לרבה בין לרב נחמן, בין גבו מעות בין גבו קרקע ומיהו, זה יש לומר: שהיה צריך להאריך, דלא דברו רבה ורב נחמן כהדיא בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו. ובפרק "ט פשוט" (בבא בתרא קעה, ב) מוכח מדהוא דסבר רבה שעבודא לאו דאורייתא קאמר, ודסבר רבה אליבא דנפשיה דבין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו. להכי מקשה בקיצר בפשטותא מנח שדרבו כהדיא רבה ורב נחמן. וריבוי שם מפרשי: לטעמיה דבני מערבא קאמרין, ולא סבירא לן חבי, אלא לדידיה, בין גבו קרקע בין גבו מעות — אין לו, כדאמר גבי האי סבתא דאפילו גבו קרקע אין לו, כל שכן גבו מעות. וכן מוכיח בפרק "ט פשוט", דלרבה בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו, כיון דשעבודא לא אדרייתא, והא דאמר גבו קרקע יש לו — אליבא דבני מערבא דאמריי הבכור נוטל פי שנים במלוא, ומסתבר אביהו, בעל חוב ולא במעות. והא דאמרי בני מערבא גבי סבתא דהוי ראי, אף על גב דהוי קרקע — היינו משום שהבעל לא היה מחזוק מעולם, ולא היה לו ולאשתו שום חוב מעולם על הסבתא שישתעבד לו הקרקע, ולכן הוי ראי, אבל גבי מלוא — הוי מחזוק אפילו לא יוכל לטרוף אם מוכר, כגון אם שטר חוב הי שלא באחריות, מכל מקום היכא דלא מוכר — הוי מחזוק, כיון שהיה משעבד לו בחובו. והא דקאמר רבה טעמא משום דאי קמה סבתא חובנא זבינה זבני — לאו אליבא דבני מערבא, ולדידהו לא תלה בחבי, כדפרישית. אלא טעמא דנפשיה קאמר, לדידיה אפילו במלוא הוי ראי, משום דאי ובין הוי זבינה. ועוד יש לומר: דלרבה, אפילו אי ובין לא הוי זבינה זבני — הוי ראי. וגי האי סבתא דוקא צריך להאי טעמא, משום דסבר רבה: כל האומר "אחרין" — כאומר "מעכשיו" דמי, והוי כאלו הוא מחזוק אפילו. אלא משום דאי קמה חבנא דהוי זבינה זבני — הוא הוי ראי, אבל בני מערבא לית להו כדאמר "מעכשיו" דמי, בטעם דזבינה זבני לא הוי חשבו ראי, כדאמר גבי מלוא, אלא סבירי דלאו כאומר "מעכשיו" דמי, ולא הוזקו בו מעולם. ורב נחמן סבירי: בין גבו קרקע בין גבו מעות — יש לו, כמו שהביא אביי מדהוא דיתומין שגבו קרקע בחובת אביהו. ולרבה אביי קאמר ליה רבה, ולא לפי מה שתרצה רבא משום דרבי נתן, דלרב נחמן אליבא דנפשיה — היא סבר דאפילו גבו קרקע יש לו. והא דקאמר: גבו קרקע אין לו — היינו אליבא דבני מערבא, דאמרי גבי סבתא דקרקע הוי ראי. ואם תאמר: ומקא ליה לרב נחמן דלבני מערבא גבו קרקע אין לו דלמא בני מערבא סבירי להו נמי גבו קרקע יש לו רב נחמן, וגי סבתא היינו טעמא — דלא נשתעבד לבעל הקרקע ולא החזוק בו מעולם! ויש לומר: דסבירא ליה לרב נחמן דמפליני בני מערבא בין גבו קרקע לגבו מעות: מלוא קאמר. הבכור נוטל פי שנים במלוא בין גבו קרקע בין גבו מעות — מסתברא ליה לרב נחמן דספי הוי מחזוק במעות מנכרעה. ואם תאמר: בפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא מג, א), כי פריך: ולוקמה לרבה בגבו מעות ולרב נחמן בגבו קרקע. ומשני: דהני מילי לבני מערבא, וכי קאמרי אינהו בגרושה כרבי, דחשיב מלוא מחזוק, לכך אוקמה בגרושה. והשתא, לפירוש רבינו תם, לרבנן נמי צריך לאוקמי בגרושה לרב נחמן, דאית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו ויש לומר: דנקט כרבי משום רבה, ולדידיה דסבר בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו — אין צריך לאוקמי בגרושה אלא לרבי. והוה מצי לרבה לאוקמה בלא גרושה וברבנן. וכן לפירוש הקונטרס הוה מצי בין רבה ובין רב נחמן לאוקמי בלא גרושה וברבנן. אלא דנחיא ליה ליבשא אפילו לרבי. ורבי יעקב דארוליני: צריך לפירוש הקונטרס לא הוה מצי לאוקמי כרבנן, דרבה ורב נחמן אליבא דריש לקיש דאמר: לא אמר רבי עקיבא דלא ירית ליה בעל אלא בכופר, שאינו משתלם אלא לאור מיתה, אבל שאר נוקן — ירית לה בעל. ואליבא דידיה איצטריבו ליה לשינוי האי דקתני הבה אשה ויצאו ליהודה דלא ירית בעל — בגרושה כו'. ולא מצי לאוקמי כרבנן ובלא גרושה — דאם כן שום נוקן לא ירית בעל, דהא בין גבו קרקע בין לא גבו אין לו. וריש לקיש קאמר דשאר נוקן ירית — והיינו על בדרך כרבי. ליריתי

מאי שניא מעות דלא — שקיל בהו בכור פי שנים? ודאי היינו טעמא דידך משום דלא הני מעות כו'. לאו הא קרקע שבק אבהו — דאי הוה בעי לזה הוה מסלק ליה בווי. ועוד האמר [מר] — רבה, דאמר בעובדא דהדיא סבתא דהויא לה בת בן גבה הנשואה לבעל, וראייה הויא הדיא בת לירשה, ומתה הדיא בת ואחר כך מתה הסבתא, ואתא בעל וקא תבע יורשת הדיא קוקה כאלו אשתו קיימת, ושלאו מתם, דהיינו בני מערבא, שאין הבעל נוטל, משום דהוה גזרו קרקעות ראיין לאשתו אם תמות הקנה בחייה, והרי מתה היא בחיי הקנה, ואין הבעל נוטל כראוי כממוחק. ואמר רבה: מסתבר טעמא דבני מערבא אין הבעל יורש, הוה ליה ראי ולא מחזוק לבת, שכל זמן שהקנה בחייה ראי לבת בתן כלום, שהרי אם מכרה הקנה הנכסים בחיי הבת — מכירתה קיימת, כן אלו נכסי הלוה, אף על פי שראיים הן לגבות המלוא חובו מן, כיון שלא הגיעו לידי המלוא מחיים — ראיין הן, דהא אין הוה בעי לזה — והוה זבין להון ומסלק ליה למלוא בווי או בקרקע אחרת חוץ מן. הלהך, הא קרקע הוה ליה ראי, ואין הבכור נוטל כראוי פי שנים. ועוד — קשיא אחרת לרב נחמן, דחשיב מעות מחזקות טפי מקרקעות: הא איפשא הוה ליה למימר, משום דקרקע של זה הוי מחזוק טפי למלוא. דהא הוה דאמר משום רבה בר אבהו: יתומים בני מלוא שגבו קרקע מן הלוח בחובת אביהו, בעל חוב של אביהו, שנחייב לו אביהו מעות — חוזר וגובה אותה מן, ואם לא היה מחזוק ביד אביהו בחיים — אין יכול בעל חוב לגבותו והלא אילו קנו היתומים אחר מיתת אביהו קרקע מי יכול לגבותו והלא משנה שלמה שנינו בבבא רוב (ב, א) שאין האשה נוטלת בתובתה כראוי, ובעל חוב כיוצא בו, ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב. כן כתוב בפירוש רבינו תנאל: לפעמייהו דבני מערבא אמריין ולן לא סבירא לן — ושינויא הוא דקמשני רבה: אנא ורב נחמן לא סבירא לן דבני מערבא דשלחו מתם כלל, אלא כרב יהודה אמר שמואל, דאמר אליבא דרבנן: אין הבכור נוטל פי שנים במלוא, וכדפסקין נמי להלכתא לקמן: לא שניא גבו מעות לא שניא גבו קרקע אין הבכור נוטל פי שנים. אפילו רב נחמן דאמר: יתומים שגבו קרקע בחוב אביהו, בעל חוב חוזר וגובה אותה מן — אפילו הכי מודה, דלגבי בכורה לא חשיב קרקע הלוה מחזוק למלוא, ולא שקיל בה בכור פי שנים, וכדפסקין להלכתא לקמן. והבא היינו טעמא דרב נחמן, כדמפרש בפסחים בפרק "כל שעה", דאיתמר: בעל חוב, אביי אמר: למפרע הוה גובה, רבא אמר: מכאן ולהבא הוה גובה, דלא חשיב מחזוק אלא משעת גבייה ואילך. וכדמפרש התם טעמא דרבא: כיון דאילו הוה ליה וזו הוה מסלק ליה וזו — אשתוכח ההשתא הוה דקא קני. ומתביטין לרבה מהא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו: יתומין שגבו קרקע כו', אי אמרת בשלמא למפרע הוה גובה — אמטו להכי חוזר וגובה אותה מן, דכמאן דגבי ליה מחיים דאברהו דמי, אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוה גובה — לא היא אלא גבון כדמי, ואילו קנו יתמי נכסי מי משתעבדי לבעל חובו; ומשני: שאני התם דאמר להו בעל חוב דאברהו, כי היכי דמשעבד ליה ההוא לזה לאבוכון — הכי נמי משעבד ליהו מדריב נתן כו', וההוא שינויא דסמכא הוא, דהא רבא להלכתא כותיה לגביה דאביי הוה משני להא דרב נחמן הכי. הלהך, אפילו רב נחמן לא חשיב קרקע של לזה מחזוק למלוא עד שתבא ליה, משום דאי הוה בעי הוה מוזין ליה עד השתא, וכמאן ולהבא הוה גובה. והלהך, מאי דאמר רב נחמן: גבו קרקע אין לו, גבו מעות יש לו — לטעמייהו דבני מערבא קאמר, דאמרי אליבא דרבנן דנטל במלוא פי שנים, דחשיבין לה מחזקת למלוא. ואתא רב נחמן למימר: לדידי, לא שניא גבו קרקע לא שניא גבו מעות — אין לו, דקל ודומיא הוא, כדאמרן לעיל: שבחא דממילא אמרי רבנן דלא שקיל, מלוא מביעינא אלא לדידהו בקרקע מודו לו מיהא דלא שקיל, דהאי ארעא לא שבק להו אבהו. כדאמרין לקמן: שלחו מתם להלכתא כרב גבי כדפריש במעמיהו. דאי קריים סבתא כו'. דמהתם שמעינן דלא חשיב בני מערבא לקרקע של לזה מחזוק למלוא. והלהך, האי שלחו מתם דלעיל — מיבעי לן לאוקמי במעות ולא בקרקע, דלא תקשי דבני מערבא אבני מערבא, ומשום הכי אמר רב נחמן: גבו קרקע — אין לו, גבו מעות — יש לו. ומיהו, לא סבירא ליה, אלא בין קרקע בין מעות אין לו, כדפרישית. ורבה נמי לטעמייהו דבני מערבא קאמר; לדידי לא שניא מעות לא שניא בקריא אין לו, כדכר יהודה אמר שמואל, דהא לא היה אבהו מחזוק לא בדי קרקע ולא בהאי מעות. מיהא, בני מערבא, כיון דחשיב ליה מחזוק במלוא, ויטול בה הבכור פי שנים — איכא למימר דגבנו קרקע הוה דקאמרי דיש לו, דמי מחזוק טפי ממעות, דהא אשתעבד ליה מיהא כהווי. אבל הני מעות לא אשתעבדו ליה כלל, ובגבו מעות מודו לי דאין לו. והאי דשלחו מתם לקמן להלכתא כרב עב כו', וכדמפרש רבה: מסתבר טעמייהו דבני מערבא כו' — התם ודאי בין הוה דלא ירית בעל, הוה ליה ראי לגמרי, ולא אשתעבד לא לבעל ולא לאשתו הני נכסי דוקה כלל, שהרי לא לוותה מן הבת ומן בעלה כלום, ואי קדים סבתא חובנא — זבינה זבני. אבל נכסי דלוה, כיון דמשתעבדי למלוא, ואי ובין לא זבינה, ויכול לטרוף מן הלוקחות — הרי הן כמחזוקין בידו, ושקיל בהו בכור פי שנים. אבל גבו מעות — ודאי אין לו.

תוספות

1 **לירתי** ולא ליריתי ירתי — ואם תאמר: הא דאמר בפירקין לקמן (קלו, ב) 'נכסי לך
2 ואחרך לפלוגי ואחרי אחרך לפלוגי', מת ראשון — קנה שני, ואם מת שני בחיי
3 ראשון — יחזרו נכסים ליורשי הראשון. ולרב ענן דהבא דאמר ולא לירתי ירתי, אמאי
4 נקט התם "אחרי אחרך לפלוגי"? הא אפילו לא היה שלישי, אלא אמר 'נכסי לך ואחרך
5 לפלוגי' ותו לא? וכן שני בחיי ראשון — יחזור
6 ליורשי ראשון ויש לומר: דאשמעינן דאם מת
7 שני בחיי ראשון — לא ידא לשלישי. **אמר** רב
8 פפא הלכתא דאין הבעל נוטל בראוי — אבל
9 שכל נוטל, כדפירש הקונטרס. דכיון דאינו יורש,
10 אלא הוא זוכה בכנסים מיד, וברשותו או
11 השבת. ולהכי לא חשיב במנותינן בפרק י"ט
12 בכור" (בכורות נב, א) גבי הגזה דאין נוטלין
13 בראוי בכמוחוק, משום דבעל יש לו שבת. והוא
14 הדין נמי ולא שקיל בעל במלות אשתו, אפילו
15 במה שלותה אשתו מנכסי מלוג, דהא נוק נמי
16 הוי כנכסי מלוג, כדמוכח ממתניתין ד'מציעא
17 האשה' (כתובות טב, א) ואפילו הכי משמע
18 בפרק "שור שגנח ארבעה חמשא" (בבא קמא
19 מב, ב) ולא ירית בעל. ולרבי דוקא הוצרך
20 לאוקומי בנרשנה, ולא חשיב מלוה ראי בבכור,
21 והוא הדין לגבי בעל. דהאי דשביק בעל דאריי
22 בה, ונקט סבור דלגבי נוטל פי שנים במלוה —
23 היינו מוכח שאינו בכור אפילונו אמוראי
24 בשמעתין, אבל הוא הדין בעל, כדפירשית.
25 וליכא לאקשו: דאמאי לא עריב ותני להו בהדי
26 הדדי, דאין הבעל ובכור נוטלין בראוי בכמוחוק,
27 ונוטלין במלוה. משום דלגבי בכור משנה שלמה
28 היא בכבורה (נא, ב) דאין נוטל בראוי, אבל
29 בעל דאין נוטל בראוי — לא אשכח לא משנה
30 ולא ביריתא, אלא מימרא דאמר רבי אבהו ומטו

רשב"ם

"נכסי לכתבא ובתרה לירתיא", הויא ליה פרתא
דהיה נסיבא, שכיבא בתיה בעלה ובתיה סכתא, פתר
דשכיבא סכתא אתא בעל קא פבע; אמר רב הונא:
"לירתי" - ואפילו לירתי ירתי, ורב ענן אמר:
"לירתי" - ולא לירתי ירתי. שלחו מתם: הלכתא
פנותיה דרב ענן, ולא מבעימי; הלכתא פנותיה
דרב ענן - דבעל לא ירית, ולא מבעימי - דאילו
רב ענן סבר: אף על גב דהיה ליה פרא לברתיה
לא ירית; ולא היא, דאילו היה ליה פרא לברתיה
- ודאי ירית, ובעל היינו מעמא דלא ירית, משום
דהיה ליה ראי, ואין הבעל נוטל פראי בכמוחוק.
מפלג דרב הונא סבר: בעל נוטל פראי
בכמוחוק?! אמר רבי אלעזר, דבר זה נפתח בגדולים
ונקטיים בקטנים: כל האומר "אחרך", פאומר
"בעבשיו" דמי. אמר רבה: מסתברא מעמא דבני
מערבא, דאי קדים סכתא ונכא - ובינה וביני. אמר
רב פפא, הלכתא: אין הבעל נוטל פראי בכמוחוק,
ואין הככור נוטל פראוי בכמוחוק, ואין הככור נוטל
פי שנים במלוה - בין שגבו קרקע בין שגבו מעות.
ומלוה

1 נכסא לכתבא — לזקנית אני נותן כל נכסי. אם אביו או אם אמו. ובתרה לירתיא —
2 אחר מות זקנית לא יירשו יורשין שלה, כגון בנה או בתה או אביה או אחיה, אלא
3 יורשין שלי, כגון בני או בתי או אחי — הקרוב קרוב קודם. **הויא ליה** — להווא גברא
4 חדא ברתא. **שכיבא** — ההיא ברתא. **בתיה בעלה פרתא** — ואחר כך שכיבא
5 נכסא, ואתא בעליה וקבע. לפי שבשעת
6 צוואת המת היתה בתו קיימת, וכמי שאמר
7 "נכסי לכתבא ובתרה לבתי", דהיינו "ירתי",
8 והיה רוצה לירש זכות אשתו. **אמר רב הונא**
9 — האי "ובתרה לירתיא" דקאמר ההוא גברא
10 — לירתיא ולירתי ירתאי קאמר. כיון שנחנה
11 ליורשי, ודרי זכותה בןן הבת שהיתה יורשת
12 שלה, כדמפרש טעמא לקמן, דכל האומר
13 "אחרך" — כאומר "מעבשיו" דמי, וכיון דזכתה
14 בןן מוסיא — הרי הבעל יורש את אשתו,
15 דהיינו ירתי ירתאי, והכי מפרש לה לקמיה.
16 ומיהו, השתא לא ידענן אבתי טעמא דרב
17 והוא, אלא שרואין לא יענן שזכתה לה לבעל,
18 וטעמא לא ידענן עד דמפרש ליה לקמיה. **ורב**
19 **ענן אמר לירתיא ולא לירתי ירתאי** — והכי
20 קאמר: ובתרה לירתיא — לאותן יורשין שהיו
21 לי בעולם בשעת שתמות הזקנה אני נותן את
22 נכסי. כיון אם היתה בתו קיימת, או אחיו או
23 אביו, דכל אלו אני קורא בתן "ירתיא", אבל
24 לא בן בתו, כדמוכח לקמיה, דהיינו ירתי
25 ירתאי, שזכח בתו הוא בא לירש אותו, ולא
26 לבעלה, דאיזו נמי ירתי ירתאי. **ירתיא דוקא**
27 קאמר — אותן הבאים מבתי, ולא לירתי ירתאי
28 הבאין מבית כחי. והלכך, היכא דליכא ירתאי
29 אחר מות הזקנה, אלא ירתי ירתאי — נשאר
30 הנכסים ביד יורשי הזקנה. דדומה לאומר 'נכסי
31 לך ואחרך לפלוגי', שאם מת אותו שני — יירשו יורשי ראשון, כדנתנין לקמן בפירקין
32 (קלו, ב) ואם מת שני בחיי ראשון — יחזור נכסים ליורשי ראשון. **דבעל לא ירית** —
33 הבא, דראוי הוא. **אף על גב דהיה ליה ברא לברתא** — דהוה ליה ירתי ירתאי, קאמר
34 דרב דהווא ברא לא ירית. **ברקא דיקי לשנא**, **ירתיא משמעו**, **ולא ירתי ירתאי**,
35 **ולא היא** — דאילו היה ליה ברא — ודאי ירתי, והואיל והוא ראי לירש את זה הנותן,
36 שהיה הבת וכל יוצאי ירכיה, במקום שאין בן — קודמין לכל יורשי האיש, **ירתיא**
37 קרינא ביה, והואיל והוא קודם לכל יורשי, ואף על פי שבא מבית כחי. ומעיקרא כי
38 אמר "לירתיא" — לירתיא שיהא לי במות הזקנה קאמר, ובן בתו יורש אותו, וקודם
39 אביו ולמיתו ולאחיותו. ואף על פי שכן קרוין ירתאי, והבן הווא קריתו ירתי ירתאי —
40 אפילו הכי קודם, דליורשי הארין ליורש מן התורה גריל לקרות ירתאי. **וטעמא דבעל**
41 **לא ירית** — לא משום דהוי ירתי ירתאי, דאילו היה ראי לירש נחלה זו מן התורה,
42 ירתאי היה קרינא ביה, אלא משום דאינו ראי ליורשה, דהוה ליה האי ממון ראי
43 לאשה ולא מוחוק, שעדיין לא נפל בידה, ובעל אינו נוטל בראוי. אבל אי איכא בן
44 אין למירתה — ודאי ירית, דבן ירית בראוי. **ופקשינן: מפלג דרב הונא סבר כי' —**
45 **רב הונא דאמר ירית בעל** — סבריא ליה דבעל נוטל בראוי **אמר רבי אלעזר** — לפירושי טעמא דרב הונא קאתא. נפתח — התחיל. **בגדולים** — רב הונא. **כקטנים** — רבי אלעזר.
46 **ועצמו קרי קטן לגבי רב הונא. כאומר מעבשיו** — וכיון דאמר "ובתרה לירתיא" דהיינו לבת — היינו נמי כמו שאמר: מיד אני נותן את גוף הקרקע לבתי, אלא שזקנתי תאכל
47 פירות בחייה, ואודר כן תקח בתי או האב מכתה את הנכסים. **דחשיב לה רב הונא לגבי בת כמתנת "מזיוס ולאחר מיתה"**, והלכך הויה לה זו הבת מוחוקת בחייה בחגי נכסים,
48 וכן קא ירית בעל — שפיר קא ירית בכמוחוק. **מסתברא קטנייהו דבני מערבא** — דחשיב להו ראי לגבי בת, ולא מוחוק. **דליכא מימר כאומר "מעבשיו" דמי**, דהא אם קדמה
49 הזקנה בחייה ומכרה לאחרים — זבינה וזבינה, וכתשמות הזקנה, אפילו אם תהיה הבת קיימת לא תטול כלום, כדאמרין בכתובתו ולאמן בפירקין (קלו, א) "נכסי לך ואחרך לפלוגי"
50 אם קדם הראשון ומכר — מה שנכר מכר, ואין לשני אלא מה ששיר מיתה". **מזיוס ולאחר מיתה**, ונמצא שהקנה גוף הקרקע לא להחזיק בתו בחיי הזקנה, וגם שהיא מוחוקת כלל בחגי
51 נכסים בחייה. **שפיר היתה הוחזקת לגמרי**, וכן שאין בן מתנת "מזיוס ולאחר מיתה". ונמצא שהקנה גוף הקרקע לא להחזיק בתו בחיי הזקנה, וגם שהיא מוחוקת כלל בחגי
52 הבת בחייה להוריש המוחוק לה לבעל. **אמר רב פפא הלכתא אין הבעל נוטל פראי בכמוחוק** — בראוי ממש, כגון לירש את אשתו בקבר שנחלה לה לאחר מיתה,
53 אתא רב פפא לאשמעינן דלא ירתי. **דא כולי עלמא מודו ולא ירתי**, כדילפינן מקראי בפירקין דלעיל (ק"ג, א) מדותביב "גבגעת פנחס בנו", דרב הונא לא פליגי אלא ב"אחרך",
54 וכדפירש רבי אלעזר, דכל האומר "אחרך" — כאומר "מעבשיו" דמי, אבל בראוי מפלגי ביה רבי ורבנן, כגון פסורה והוי שובלי, שלופפי והוו תמרי — לא אתא לאשמעינן דאין
55 הבעל נוטל. אלא ודאי הבעל נוטל, שהרי כשמתה יורש את אב נכסים שהיתה מוחוקת בהן, וכי גרלי פירי — ברשותיה גרלי, דנדי וירשי רבנן בכבור — דהתם היינו טעמא
56 דאמרן לעיל (קבר, א) "לית לו" — מתנה קרייה רחמנא, אבל גבי בעל איכא למימר הכי. ועוד: דאפילו בכור בחאי גונא, דליכא יורש אחר אלא וירש כל נכסי אביו —
57 הכל מודים שירש הכל, ואפילו שבה הראוי, דהא כי אשבוה — ברשותיה אשבוה. **ואין הככור נוטל פראי בכמוחוק** — כרבנן, כגון דהוי שלופפי והוו תמרי, שנשנתה שמן על
58 ידי שבה ששבוה אחר מיתת אביו. אבל דיקלא ואלים, ארעא ואסקא שירטון, שעדיין שמן הראשון עליהם — הכל מודים דשקיל חלק בכורה. אבל ענבים וצברום — לא שקיל
59 בכור פי שנים אפילו לרבי, ואף על פי שעדיין לא נשנתה שמן, משום דשבו שהשביו יתומים הכל מודים דלא שקיל. ומיהו, היכא דמת בכור בחי אביו — בניו של בכור יורשין
60 חלק בכורתם עם אחי האב, דומיא דבנות צלפחד, וכדפירשית לעיל בפירקין (קטו, ב) כדתניא בתוספתא דבכורות, וכדאמרין בהלכות גדולות. ובתלמוד ירושלמי לויף לא ריש
61 לקיש: נאמר "משפט" לענין כפליה, ונאמר "משפט" לענין פשוטה כו', כדפירשית לעיל. **ואין הככור נוטל פי שנים במלוה** — ואפילו בשטר, בין שגבו קרקע בין שגבו מעות.
62 דלאו האי קרקע עלאו הגי מעות שבק ליתן אבדוקן, והוה ליה ראי. ואי תפיס עלה משכון, אפילו לרב פפא בכור נוטל פי שנים, דקיימא לן (גיטין לו, א) בעל חוב קונה משכון,
במלוה

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, דָּבָר זֶה נִפְתַּח בְּגוּלָיִים – ברב
 הונא שהתחיל להשמיענו דין זה, וְנִפְתְּחִים בִּיאורוּ בְקִטְנִים – בי
 עצמי. שלעולם אין הנכסים קרויים 'ראוי' אלא אף בחיי הסבתא
 הם נחשבים מוחזקים אצל הבת, משום שְבָל הָאִמֶּר 'אֲחֵרֵיךְ'
 בְּאִמֶּר מַעֲשֵׂי דָמִי. כלומר, כל האומר 'נכסי לפלוני ואחרי מותו'
 יהיו לאדם אחר/, כבר מעכשיו הוא מקנה את גוף הנכסים לשני,
 ואינו נותן בהם לראשון אלא קנין פירות עד מיתתו, ולאחר מכן
 זוכה השני אף בקנין הפירות. לפיכך סובר רב הונא שאם אמר
 'נכסי לסבתא ואחריה לבתי', אפילו שמתה הבת בחיי הסבתא הרי
 היא מורשה את הנכסים לבעלה, שכן נקנו לה בקנין הגוף עוד
 קודם מיתת הסבתא, והרי הם 'מצוי' אצלה ולא 'ראוי' בלבד.
 ביאור סברת בני מערבא שנכסים אלו קרויים 'ראוי' ואין הבעל
 יורשם: אָמַר רַבָּה, מִסְתַּבְּרָא מַעֲמָא דְרַבִּי מַעֲרְבָא – מסתבר טעמם
 של אמוראי ארץ ישראל, שכל זמן שהסבתא בעולם אין הנכסים
 מוחזקים אצל הבת, משום דְאִי קָדִים סְבֵתָא וְזִבְנָה זִבְנֵי –
 שאם קדמה הסבתא ומכרה את הנכסים בחייה המכר קיים
 לעולם. שכן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל הסובר שאם נתן
 מתנה לפלוני, ואחרייו לשני, אין השני זוכה במתנה אלא אם כן
 עדיין נמצאת המתנה ברשות הראשון בשעת מיתתו. אבל אם
 מכר אותה הראשון לאחרים בחייו, המכר חל לעולם, ואף לאחר
 שמת הראשון אינה עוברת לשני, אלא נשארת אצל הלוקח. ומזה
 מוכח שהאומר 'אחריך' אינו כאומר 'מעכשיו', ולא חלה מתנת
 השני מיד, אלא רק לאחר מיתת הראשון. שהרי אם זוכה השני
 מיד בגוף המתנה, ואין לו לראשון בה אלא קנין פירות בלבד, לא
 יתכן שיוכל הראשון למכרה לאחרים לעולם. נמצא שכל זמן
 שהסבתא בעולם אין לה לבת כלום בנכסים, ואינם מוחזקים
 אצלה. לפיכך אין בעלה יורש נכסים אלו, שכן אין הבעל יורש
 בראוי כבמוחזק.
 הגמרא מביאה את הכרעת ההלכה בדין ירושת בעל וירושת
 בכור: אָמַר רַב פֶּפֶּא, הִלְבְּתָא אִין הַפְּעֵל נוֹטֵל בְּרָאוֹי בְּבִמְוָחָק.
 כלומר, אין הבעל יורש את אשתו אלא בנכסים שהחזיקה בהם
 קודם שמתה, ולא בנכסים שלא זכתה בהם מעולם, אלא היו רק
 ראויים להיות שלה אילו היתה בעולם בשעת מיתת מורשיה.
 כגון שמתה בחיי אביה, ולאחר שמת אביה נפלה לה נחלתו
 כשהיא בקבר, שאין הבעל יורש נחלה זו, אלא בנה יורשה. וכן אִין
 תְּבַבְדֵּי נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּמִמּוֹן הָרָאוֹי לֵאבִיו, כֶּשֶׁם שְׁהוּא נוֹטֵל בְּמִוָּחָק
 לאב. וכגון בשבח שהשיבחו הנכסים לאחר מיתת האב, שאין
 הבכור נוטל בו פי שנים, משום שלא החזיק שבח זה על ידי האב
 בחייו. וכן אִין תְּבַבְדֵּי נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּמִלְוָה שְׁהִיא אַחַר חֵיב
 לאביהם, בִּין שְׁנַבְדֵּי הַיּוֹרְשִׁים קִרְקַע בְּפִירְעוֹן הַחוּב, וְכִין שְׁנַבְדֵּי מַעוֹת
 בחוב זה. שכן לא החזיק האב בקרקע ובמעוֹת אלו, ואינם אלא
 'ראוי', ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק.

הריני נותן את כל נְכָסֵי לְסִבְתָא ולזקנתי, אם אביו או אם אמו),
 וּבְתָרְהּ לְיִרְתָאֵי – ואחרי שמתות יהיו הנכסים ליורשים שלי ולא
 יירשוה יורשיה. הִינָא לִיהַ בְּרִתָא דְהַהוּ נְסִיבָא – היה לו לאותו אדם
 בת יחידה שהיתה נשואה, 'שְׂכִיבָא – ומתה בְּחַיִּי בְעֵלָה וְכַחַי
 הַסִּבְתָא. פְּתֵר דְשִׂכְיבָא סְבֵתָא, אִתָּא פְעֵל קָא תַבַּע – לאחר שמתה
 הסבתא בא בעל הבת ותבע את הנכסים. שכן בשעת הציווי היתה
 הבת היורשת של סבתא זו, והרי זה כמו שצויה 'נכסי לסבתא
 ואחריה לבתי'. לפיכך טען בעלה, מאחר שמתה אשתי יש לי
 לרשת את הנכסים, שכן הבעל יורש את אשתו.
 נחלקו האמוראים שלפנינו בהכרעת הדין במעשה האמור: אָמַר
 רַב הוּנָא, מדברי הנותן משתמע 'לְיִרְתָּי' וְאִפִּילוּ לְיִרְתָּי יִרְתִּי – הריני
 נותן את הנכסים ליורשי ואפילו אם בסופו של דבר יפלו רק
 ליורשי יורשי שיהיו בעולם בשעת מיתת הסבתא, ובכלל זה בעל
 הבת. לפיכך הדין עם הבעל, והוא זוכה בנכסים. וְרַב עֶזְרָא אָמַר,
 משמעות דברי הנותן הם, 'לְיִרְתָּי' וְלֹא לְיִרְתֵּי יִרְתִּי – ליורשי הבאים
 מכחי ולא ליורשי יורשי שאינם באים מכחי אלא מכח יורשי.
 ומאחר שבשעת מיתת הסבתא אין בתו קיימת, נמצא שאין לו
 יורשים בעולם אלא רק יורשי יורשים, ועל כן אין יוצאים הנכסים
 מרשות הסבתא, אלא נשארים הם אצל יורשיה.
 הגמרא מביאה את דעת אמוראי ארץ ישראל: שְׁלָחוּ מִקָּם וְ–משם,
 מארץ ישראל, הִלְבְּתָא בְּוִתִּיהָ דְרַב עֶזְרָא, וְלֹא מַעֲמָיָה – ההלכה
 דיא כדברי רב עזר, אך לא מטעמו שלו אלא מטעם אחר. מפרשים
 אמוראי ארץ ישראל את דבריהם: הִלְבְּתָא בְּוִתִּיהָ דְרַב עֶזְרָא, דְבַעַל
 לֹא דְרִית – לא ירשו יורשו נכסים אלו אם מתה אשתו בחיי הסבתא.
 וְאוֹלָם לֹא מַעֲמָיָה הַמְבוּאָר לְעֵיל שִׁמְשָׁמְעוֹת יוֹרְשֵׁי אִינְהוּ כּוֹלֵלֵת
 את יורשי יורשיה. דְאִילוּ רַב עֶזְרָא קָבַר שְׁלַא רַק בְּעֵל הַדִּין כּוּ, אִלָּא
 אִף עַל גַּב דְהַהוּ לִיהַ בְּרָא לְבִרְתִּיהָ לֹא דְרִית – שגם אם היה לה בן
 לבת זו, לא היה יורש את הנכסים אם מתה בחיי הסבתא, משום
 שלא נתן את הנכסים אלא ליורשי שיהיו בעולם בשעת מיתת
 הסבתא, ולא ליורשי יורשיה. וְלֹא הִיא – ואין זה נכון, אלא ההלכה
 היא דְאִילוּ תָהוּ לִיהַ בְּרָא לְבִרְתִּיהָ וְדִיא דְרִית – שאם היה לה בן לבת
 ודאי היה יורש, ואין אומרים שדעת הנותן היא דווקא על יורשיה,
 אלא דעתו אפילו על יורשי יורשיה שיהיו בעולם בשעת מיתת
 הסבתא. וְכַעַל תְּרִינוּ מַעֲמָא דִלֹא דְרִית וְטַעַם מַה שְׁאִין בְּעֵלָה יוֹרֵשׁ
 אותה אם מתה בחיי הסבתא, הוא מְשׁוּם דְהַהוּ לִיהַ מִמּוֹן זֶה 'רָאוֹי'
 בלבד לבת, שכן לא החזיקה בו בחייה, אלא היה עדיין ממון
 הסבתא. וְאִין הַפְּעֵל נוֹטֵל אֶת יְרוּשַׁת אִשְׁתּוֹ בְּמִמּוֹן הָרָאוֹי לַה כֶּשֶׁם
 שהוא יורשה בְּמִמּוֹן הַמּוּוָּחָק לַה, וממילא אינו בכלל 'יורשי
 יורשיה' לגבי נכסים אלו.
 חוזרת הגמרא לשיטת רב הונא ומקשה: אם אכן נכסים אלו אינם
 אלא 'ראוי' בלבד, מִפְּלַל – משמע דְרַב הוּנָא שִׁפְסַק שֶׁהַבְּעַל יוֹרֵשׁ
 אותם קָבַר שְׁפַעַל נוֹטֵל בְּרָאוֹי בְּבִמְוָחָק, והרי לעיל (ק"ג) מבואר
 מדרשות הכתובים שאין הבעל נוטל בראוי, ואין חולק בדבר.

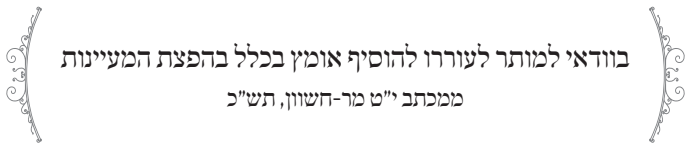
"אנכי עשיתי ארץ, ואדם עליה בראתי" . . האדם הוא תכלית

ההתהוות, ובראתי בני מטריא תרי"ג הוא תכלית האדם

היום יום כב חשוון

52 בכונתו, שהבכור נוטל פי שנים אף בשבח הדריכה. ותמהה: וכי
53 בִּדְרָכָם נוטל פי שנים ביין, הלא מַעֲיָרָא עֵינְבֵי הַשְּׂתָא חֲמָרָא -
54 מתחילה היו ענבים ועכשיו הם יין, וכבר קנאום היורשים בשינוי
55 מעשה. וְאָמַר מַר עֹקֵבָא פֶּר חֲמָא בִישׁוּב דְּבֵרִי שְׂמוּאֵל, שאין
56 כוונתו לענין פי שנים ביין, אלא רק לִיתָן לוֹ דְּמֵי הַיּוֹק עֲנָבִי.
57 הגמרא מביאה מחלוקת האמוראים בדין מחילת בכור על חלק
58 בכורת: אָמַר רַב אֲסִי, כְּבוֹר שְׁנַמְל באחת משדות הירושה חלק
59 אחד בלבד כֶּאֱמָר פְּשׁוּט, וְיָתֵר על חלק בכורתו, ושוב אינו יכול
60 לתובעו. שכן הוקש חלק הבכורה למתנה, וכשם שאין אדם זוכה
61 במתנה בעל כרחו, כן אין הבכור יורש פי שנים בעל כרחו. ואם
62 אמר 'איני נוטל' לא חלה מתנה זו, ושוב לא יזכה בה עוד. מבררת
63 הגמרא: מַאי 'וְיָתֵר' - לענין מה מועילה מחילתו. מביאה הגמרא
64 שנחלקו אמוראים בדבר: רַב פֶּפְא מְשַׁמֵּיה דְּרַבָּא אָמַר, וְיָתֵר כְּאוֹתָה
65 שְׂדֵה בְּלַבַּד, אבל בשאר הנכסים שעדיין לא נעשתה בהם חלוקה
66 לא הפסיד את חלק בכורתו. וְרַב פֶּפְא מְשַׁמֵּיה דְּרַבָּא אָמַר, וְיָתֵר בְּכָל
67 הַנְּכָסִים כּוֹלָן, שכן מאחר שנטל בשידה אחת חלק כפשוטו, גילה
68 דעתו שהוא מוחל על חלק בכורתו בכל הירושה, ואינו נוטל בה
69 אלא חלק פשוט בלבד.
70 הגמרא מבארת את סברתם: רַב פֶּפְא מְשַׁמֵּיה דְּרַבָּא אָמַר וְיָתֵר
71 כְּאוֹתָה שְׂדֵה בְּלַבַּד, משום דְּקָא סְבֵר, אִין לוֹ לְכַבּוֹר קוֹדֵם חֲלֻקָּה -
72 אין לו בעלות על חלק הבכורה בירושה, ורק בשעת חלוקה זוכה
73 הוא בחלק זה. (ומה דְּקָא לְיָדֵיה אֲחִיל, אִידֵךְ לֹא אֲחִיל - רק על
74 מה שבה לידי הוא יכול למחול, אבל על השאר אין בידו למחול,
75 שכן אין אדם מקנה דבר שעדיין לא בא לרשותו, וכן אין בידו
76 למחול עליו). ומאחר שקודם החלוקה עדיין לא זכה בחלק
77 הבכורה, אין בידו למחול עליו. ואין חלה מחילתו אלא רק באותה
78 שדה שכבר נחלקה, אבל לא בשאר הנכסים שעדיין לא נעשתה
79 בהם חלוקה. וְרַב פֶּפְא מְשַׁמֵּיה דְּרַבָּא אָמַר, אִם נָטַל חֶלֶק כְּפִשׁוּט
80 בְּשֵׂדֵה אַחַת וְיָתֵר עַל חֶלֶק בְּכוֹרָתוֹ בְּכָל הַנְּכָסִים כּוֹלָן, משום דְּקָא
81 סְבֵר, יֵשׁ לוֹ לְכַבּוֹר עַל חֶלֶק בְּכוֹרָתוֹ בְּנִכְסִים אֶף קוֹדֵם חֲלֻקָּה,
82 ובכל שעה שירצה הוא זוכה בחלק זה. לפיכך הוא כדבר הנמצא
83 ברשותו שיש כח בידו למחול עליו. וּמַדְאֲחִיל כְּהָא אֲחִיל כְּבוֹלָהוּ -
84 ומכך שמחל על חלק הבכורה בשדה זו שנטל בה חלק כפשוטו,
85 גילה דעתו שהוא מוחל על הבכורה בירושה כולה.
86 אומרת הגמרא: וְהָא מֵימְרָא דְּרַב פֶּפְא יָרַב פֶּפְא בְּשֵׁם רַבָּא לְאִו
87 כְּפִירוּשׁ אִיתְמַר, אֲלָא מְכַלְלָא אִיתְמַר - לא נאמרו הדברים בפירוש
88 מפיהם בשמו, אלא מכלל מעשה שהיה למדנו על מחלוקתם
89 בשיטת רבא בנידון האמור. דְּהָהוּא כְּבוֹר דְּאִוִּיל וְבִין נְכֵסֵי דִּיְרֵיה
90 וְדִּשְׁשׁוּב - שהלך קודם החלוקה ומכר לאחרים את הירושה כולה,
91 חלקו וחלק אחיו הפשוט יחד, שלא ברשות אחיו, על מנת לחלוק
92 עמו בדמי המכירה. ואחר כך מת אחיו, ואוֹיִל יְתִמֵי בְּנֵי פְּשׁוּט
93 לְמִיכַל תְּמָרֵי [מְתָנְהוּ לְקוּחֹת - באו היתומים בני הפשוט לאכול
94 מהתמרים שנמכרו ללקוחות על ידי הבכור, מכח חלק אביהם
95 שבתמרים אלו. מְתָנְהוּ - הכום הלקוחות ולא הניחו להם ליטול
96 מהם]. אָמַרֵי לְהוּ קְרוּבִים שֶׁל יתומים אלו ללקוחות, לֹא מִסְתַּיֵּיא
97 דְּנִבְנִיתְהוּ לְנִכְסֵיהוּ, אֲלָא מִימְחָא נְמִי מְחִיתוּ לְהוּ - לא די לכס
98 שקניתם שלא כדין את הנכסים שלא מדעת הפשוט או יורשיו
99 ושהרי פשיטא שאין לבכור זכות למכור את חלק אחיו שלא
100 מדעתו, ואתם עוד מכים אותם כשהם באים ליטול את חלקם
101 בדין. אֲתוּ לְקַמֵּיה דְּרַבָּא, אָמַר לְהוּ, לֹא עָשָׂה הַבְּכוֹר בְּמִכִּירוֹתוֹ זו וְלֹא
102 כְּלוּם.

1 וּמְלִיָּה שְׁעָמוּ פְּלָגֵי - חוב הלואה שלוח הבכור עצמו מאביו,
2 חולקים הבכור והפשוט ביניהם את חלק הבכורה של מלוה זו. ואף
3 שחוב שיש לאב על אחריים נחשב 'ראוי' ואין הבכור נוטל בו פי
4 שנים, אבל חוב שיש לו על בנו הבכור ספק הוא בדינו האם נחשב
5 ל'ראוי' או ל'מוחזק'. שכן יתכן שהבכור רוצה לשעבד את נכסיו
6 לאביו לגמרי בעין יפה, כדי שיחשב האב מוחזק בהם, ויטול הוא
7 בהם פי שנים. ומאחר שספק הוא, ממון המוטל בספק חולקים
8 אותו.
9 הגמרא מביאה אופן שבו נוטל הבכור פי שנים בשבח: אָמַר רַב
10 הוּנָא אָמַר רַב אֲסִי, אֶף עַל פִּי שְׂאִין הַבְּכוֹר נוטל פי שנים בשבח
11 שהשיבחו נכסים לאחר מיתת אביהם, אבל כְּבוֹר שְׁמִיחָה באחיו
12 ואמר להם, אל תשיבחו את חלקי בנכסים, אלא נחלוק את
13 הירושה ואשיבח אני לבדי את חלק פשיטותי וחלק בכורתי, ואזכה
14 בשבח שלהם. מִיָּחָה - מועילה מחאתו, ואם לא שמעו לו והשיבחו
15 את הנכסים בלא לחלוק, הרי הוא נוטל פי שנים בשבח. שכן
16 משעה שתבע הבכור חלוקה, הרי הוא זוכה מיד בחלק הבכורה.
17 ומאחר שיש לו פי שנים בגוף הנכסים, ממילא יש לו גם בשבח פי
18 שנים, שכן כל שבח היוצא מנכסיו של אדם הרי הוא שלו.
19 הגמרא מבארת באיזה שבח מועילה המחאה: אָמַר רַבָּה, מְסַתְּפֵר
20 מְשַׁמֵּיה (-דינו) דְּרַב אֲסִי הַסּוֹבֵר שְׂמוּעִילָה מִחַתָּה הַבְּכוֹר לַתָּת לוֹ
21 פי שנים, רק בשבח של עֲנָבִים וְנִבְצָרִים שהניח להם אביהם וְנִבְצָרִים
22 היורשים שלא מדעת הבכור, או בְּיָתֵים וְנִבְצָרִים (-ותלשום) שלא
23 מדעתו. אֲכָל אִם דְּרָכִים היורשים לענבים ועשו מהם יין על מנת
24 לחלקו בשוה בין כולם, אפילו אם מיחה לא נוטל הבכור פי שנים
25 בשבח זה. שכן אפילו שכבר זכה פי שנים בגוף הענבים, מכל מקום
26 קנו האחים את חלק בכורתו ביין על ידי שינוי המעשה שבדריכה,
27 כדין גולן הקונה את הגזילה בשינוי ואינו משלם לבעלים אלא את
28 דמי הגזילה כפי שוויה בשעת הגזילה, והשבח שלו. וְרַב יוֹסֵף אָמַר,
29 אֲפִילוּ אִם דְּרָכִים היורשים את הענבים, אם קודם לכן מיחה
30 הבכור הרי הוא נוטל פי שנים.
31 סברה הגמרא שכוננת רב יוסף היא לפי שנים בשבח היין. ועל כן
32 תמהה: וכי בִּדְרָכָם היורשים יתכן שיטול בהם הבכור פי שנים,
33 הלא מַעֲיָרָא עֵינְבֵי הַשְּׂתָא חֲמָרָא - מתחילה היו ענבים ועכשיו
34 הם יין, וכבר קנאום היורשים בשינוי מעשה, ואין עליהם לשלם
35 לבכור אלא כפי חלקו בענבים, שכן כל הגזלנים משלמים כשעת
36 הגזילה. מתרצת הגמרא: מה שאמר רב יוסף 'אפילו דרכום', הוא
37 כְּדָאֵמַר רַב עֹקֵבָא פֶּר חֲמָא בִישׁוּב דְּבֵרִי שְׂמוּאֵל שבסמוך, וכן
38 שאם דרכו היורשים את הענבים שלא מדעת הבכור ועשאו יין,
39 ונשפך היין או שהתקלקל ונפחת מדמי הענבים שבתחילה,
40 צריכים הם ליתן לו את דְּמֵי הַיּוֹק עֲנָבִי, משום שנעשו גזלנים על
41 חלקו בענבים וקנאוהו בשינוי הדריכה, ועליהם לשלם את דמי
42 הגזילה. חֲמָא נְמִי בדברי רב יוסף, לא בא לחלוק על רבה הסובר
43 שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח היין, אלא לומר שאם מיחה
44 הבכור בפשוט ותבע לחלוק בענבים, ודרך הפשוט את הענבים
45 שלא מדעת הבכור ופחתו דמיהם, הרי הוא נוטל לו דְּמֵי הַיּוֹק עֲנָבִי
46 גם כנגד חלק בכורתו.
47 מבררת הגמרא: חֲמָא אִיתְמַר - על מה נאמרה מימרתו דְּרַב
48 עֹקֵבָא פֶּר חֲמָא. משיבה הגמרא: אֲהָא דְּאָמַר רַב הַיְהוּדָה אָמַר
49 שְׂמוּאֵל, כְּבוֹר וּפְשׁוּט שְׁתֵּינִי לְהוֹן אֲבִיתָן עֲנָבִים וְנִבְצָרִים, או וְיָתֵים
50 וְנִבְצָרִים, כְּבוֹר נוטל פי שנים בשבח הביצירה והמסיקה, אם קודם
51 לכן מיחה ותבע את חלק בכורתו. וְאֲפִילוּ דְּרָכִים. והבינה הגמרא

1 קרקע בחוב אביהן היא חזרת וגובה מהן בשבועה, כדן בעל חוב, או אם פטרה מן השבועה
 2 — גובה ממלוה שהיא ביד אחרים, אפילו לרבי עקיבא ודלא כאבא שאול בן אימא מרים.
 3 ואין לומר דההוא כרבי אחיאי, אבל לרבנן הוי מלוה ראי — דהא לא משתמיס דתם שום
 4 אמורא לאוקומי כרבי, משמע דליכא מאן דפליג, אלא כולי עמא אית להו מלוה מוחזקת
 5 לגבי כתובה, ובזמן הזה דתקינו גאונים דביאי
 6 אשה ובעל חוב ממטלטלי דימני כמו ממקרקעי,
 7 יתומין שגבו בחובות אביהן בין מקרקעי בין
 8 מטלטלי — חזרת אשה וגובה מהן, כי היכי
 9 דבמקרקעי משום דרבי נתן חשיב כאילו גבאן
 10 אביהן מחיים — הכי נמי במטלטלי, צריך עיון,
 11 דרב פפא סבר הכא בין גבו קרקע בין גבו מעות
 12 אין לו — אם כן סבר שעבודא לאו דאורייתא,
 13 דשילחי 'גט פשוט' (בבא בתרא קנה, ב) מדמי
 14 להו אהרדי, ובפירק קמא דקדושין (ג. ב) סבר רב
 15 פפא שעבודא דאורייתא, ובמלוה שעמו פלגי
 16 — לא משום דקיימא לן ממון המוטל בספק
 17 חולקין, דהא לא קיימא לן כסומכוס, כדפרישית
 18 לעיל (לה, א), אלא תקנת חכמים היא הבא,
 19 ובמקום שמפרש בהדיא, דחולקין, אבל דרכוס
 20 לא — לפירוש הקונטרס, דטעמא משום דקטאום
 21 בשינוי — קשיא, דהיכי פריך: מעיקרא עביס
 22 והשתא חמרא? הא איכא למאן דאמר ביהגזל
 23 קמא? (בבא קמא צה, א): שינוי במקומו עומד
 לא

1 במלוה שעמו — שהבכור נתייב לאביו, פלגי — חלק בכורה יחלקו ביניהן, איהו מעכב
 2 פלגא ונתון לאחיו פלגא, דהוי ליה ממון המוטל בספק וחולקין, דאין ידוע אי חשיב
 3 מוחזק לאביו, שהדי הבכור רוצה הוא לשעבד נכסיו לאביו לגמרי, ובענין יפה נגמר ומקני
 4 נכסיו לאביו, כדי שיהא אביו מוחזק בדרך מלוה ויטול בה און פני שנים, או דלמא לא
 5 שני משאר מלוה, הלכך פלגי, יש לטעות
 6 אחרים, ולא נתיישבו לפי הלשון הכתוב
 7 בספרים, והא דאמרין: כל האומר "אחרריך"
 8 כאומר "מעכשיו" דמי — לאו מילתא היא, אלא
 9 בשלחו מתם, דאמר רבה: מסתבר טעמא דבני
 10 מערבא כו', וכל היכא דאמר "נכסי לך ואחרריך"
 11 ליהושע, מת ראשון — קנו יורשי הנותן או
 12 יורשי יורשין הקדומין ליהושע, אבל בעל לא,
 13 דאין הבעל נוטל כראוי, ואם נתן הנכסים לבת
 14 מזהים ולאחר מיתה, אף על פי שמתה בחי
 15 הזקנה — הבעל יורשה, דהויא לה מוחזקת בגוף
 16 הקרקע בחי הזקנה, אמר רב הונא אמר רב אבי
 17 — אף על גב דאוקימנא לרביה הכל דאין הבכור
 18 נוטל פי שנים בשבח שהשביחו יתומים לאחר
 19 מיתת אביהן, מיהו, אם מיחה ואמר: אל
 20 תשיבוהו חלקי, אלא תחלוק מיד, ואשבח אני
 21 שני חלקים שלי, ואטול כל שבחן, וכן נתייאשו
 22 למחלוק, והשביחו הנכסים — הרי מיחה בהן,
 23 ויטול פי שנים, דהא פסקין לקמן: יש לו לבכור
 24 פי שנים קודם חלוקה, משעה שחפץ לזכות
 25 בבכורתו, והרי חפץ ליטול חלקו לאלתר, וזוכה
 26 בחלק בכורתו מיד, כל מקום שהוא, הלכך
 27 נכסין ידידיה אשבח, אמר רבה מסתברא מילתא
 28 דרב אבי — דיטול הבכור פי שנים בשבח
 29 שהשביחו יתומים, בשביל מחאתו כשמיחה —
 30 בעביס מחוברים ובצרום היתומים שלא
 31 מדעתו, אי נמי, מדעתו ובעל כרחו, שלא רצו
 32 לחלוק, או ויתים היו מחוברי כשמיחה בהן,
 33 ומסקום והשביחום יתומים בבצירה ומסקה —
 34 בהאי שבח שקיל בכור פי שנים, שנטול שני

ויתר באותה שדה, קא סברי: אין לו לכבוד קודם חלוקה, ומה דאתא לדידיה אחיל, איך
 לא אחיל; ורב פפי משמיה דרבא אמר ויתר בכל הנכסים פולין, קא סברי: יש לו לכבוד
 קודם חלוקה, ומדאחיל בהא אחיל בכניהו. והא דרב פפי ורב פפא - לאו בפירוש איתמר
 אלא מפלגא איתמר; דההוא בכור דאזיל וזין נכסי דידיה ודפשוט, אזול יתמי בני פשוט
 למיכל תמרי מהנהו לקוחות, מחונהו; אמרי להו קרובים: לא מיסתמיא דובנתניהו לנכסיהו,
 אלא מימחא נמי מחיתו להו? אתו לקמיה דרבא, אמר להו: לא עשה ולא כלום;
 מר

35 חלקים מן הענבים כמות שהן בצורים, ולא יתן להם שבח בצירה. דעביס היו ואכתי עביס נינהו, ועביס של בכור הוא ראשונה, והרי זה דומה לגזל פרה והוקירה, דמשלם אותה
 36 כמות שהיא, הואיל ולא נשתנית, אבל דרכוס — על מנת לזכות הן בשבח דריכה — לא שקיל בכור פי שנים, כדתנן: הגזל עציס ועשאן כלים — משלם כשעת הגזילה, דקיימי
 37 בשינוי, הכי נמי קנינה יתמי להני עביס בשינוי, כך נראה בעיני, ורבינו גונאל פירש: בכור שמיחה ואמר "אני מוותר חלק בכורה" — דיו, ואין צריך למחות פעם אחרת, ואמר רבה:
 38 הני מילי כשמיחה בעביס ובצרום, ויתים ומסקום — הוא דאין צריך למחות לו פעם אחרת, אבל אם דרכוס וחלקו ולא מיחה — ויתר, ולא נתיירא לי, חדא: דאפילו לא מיחה לא
 39 הפסיד חלק בכורה עד שיתור חלק באחת מן השדות כפשוטו, כדלקמן, ואו ויתר חלק בכורה בכל הנכסים, ועוד: הא אכתי לא איירינן לעיל בשום ויתור, דינמא מכין שמיחה מיהו,
 40 ולא ויתר עוד, ורב יוסף אמר אפילו דרכוס — קא סלקא דעתין השתא דאפילו דרכוס שקיל בשבח היין פי שנים, והיינו דקא מתמהא גמרא: דרכוס, אמאי שקול פי שנים? הא מעיקרא
 41 עביי והשתא חמרא, וקנייה בשינוי כדפרישית, ומשני: כדאמר רב עוקבא כו' לקמן, הכא נמי נתון לו דמי היוק עביי, כלומר, האי דאמר רב יוסף אפילו דרכוס — לא ליטול שבח
 42 היין היתר על הענבים אמר, דודאי לא שקיל אלא דמי עביס, אלא הכא במאי עסקין — שפחת היין ותשפך או נתקלקל, שאין שוה כדמי עביס, ואתא רב יוסף למימר דאפילו
 43 דרכוס ופחתו — בכור נוטל פי שנים בעביס בצורים כדמיס שהיו שוין הענבים, דכיון דמיחה בהן — לא הוו להו לדרוך עביס שלו, ומשלמים לו דמי עביי, הכל כשעת הגזילה,
 44 ומר חדא ומר אמר חדא, ולא פלגי; רבה איירי דאין נוטל בשבח היין, ורב יוסף אתא למימר דהכי נמי לא שקיל בפחיתת היין מדמי עביס, דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור
 45 ופשוט כו' נוטל פי שנים — וכגון שמיחה, אמר רב עוקבא כו' — והכי קאמר: אפילו דרכוס — נוטל פי שנים בעביס בצורים כמו שהן שיוק קודם דריכה, בכור שנטל חלק — באחת
 46 מן השדות כמות שאחיו, חלק פשיטות, ויתר — כלומר, הרי מחל חלק בכורה, כדמפרש לקמיה אי בהאי שדה אי בכל הנכסים, וטעמא — כדאמרן לעיל: "אני נוטל ואני
 47 נתן" — רשאי, דכיון דמתקנה קרייה רחמנא, ואיהו לא בעי לה — לא הויא מתנה, ולא יזכה בה עוד, קסבר אין לו לכבוד — חלק בכורה, לא לתת ולא למכור קודם חלוקה, כדכתיב
 48 "לתת לו" — עד דאתיא לידיה דמקבל מתנה, הלכך, האי שדה שבא לידו חלקו ממנה, והיה לו לזכות בו חלק בכורה, דהא שעת חלוקה הוא וקרינן ביה "לתת לו" — הלכך מצו
 49 מחיל, אבל בשאר נכסים לא מצו מחיל, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, דעד שעת חלוקה לא זכי בהו, וכל שכן בחלק פשיטות דלא זכי קודם חלוקה, שלא הובר חלקו,
 50 אמ מת קודם חלוקה, לא שנתא בכור ולא שנתא פשוט — בנו יורש עם האחין, ונטול חלק אביו כשיבאו לחלוק, דלא גרע היכא דמת האב ואחר כך מת הבן, דבן הבן יורשו,
 51 ומיחה דמת הבן בחי האב, דבן בנו יורשו, כדכתיב "ובן אין לו" — עיין עליו, אבל קודם חלוקה — אין יכולין למכור, לא האב ולא הבן, יש לו לכבוד קודם חלוקה — ואף על גב
 52 דחלק פשוט אין לו, דהא כתיב "לתת" — משעת שמת האב הוא ראי ליתן לו, הלכך בבכור תליא מילתא, דבשעה שירצה יזכה בחלקו, וכדאמרן לעיל: בכור שמיחה מיהו, והלכך
 53 יש כח בידו למחול כל שעה שירצה, דהיינו דבר שבא לעולם, ואגן סחדי, דכי היכי דאחיל בהא שדה — אחיל בבולחו, וכיון דיש כח בידו לזכות — יש כח נמי בידו ליתן ולמחול,
 54 והויא מחילה, נכסי דידיה ודפשוט — יש מפרשין: בחלק בכורתו ובחלק פשיטות, ואין זה לשון גמרא, ועל כרחי זקוק אני לפרש שמכר כל הנכסים, שני חלקים שלו וחלק פשוט
 55 אחיו, מקמי דניפלוג בהדיה מוכר כל השדה שלא ברשות אחיו, ולצורך אחיו, לתת לו מעות של חלקו, למיכל תמרי — מאותו שדה, בשביל חלק אביו, מחוננו = הכוס, אמרו להו
 56 — ללקוחות, קרוביהו דימני, דובנתניהו לנכסיהו — שלא מדעתם ושלא מדעת אביו, דהא ודאי חלק פשוט אחיו לא היה יכול למכור, לא עשה — הבכור ולא כלום ממכרה זו.
 מר

לא עשה כלום בפלגא — פירש הקונטרס: בחלק פשיטותו, וכל שכן בחלק פשיטות אחין. ואין נראה, חלק פשיטותו — פשיטא דמכר, כדקאמר לעיל: מה חלק פשוט אף על גב דלא אתי לידידה אלא נראה: דלא עשה ולא כלום בפלגא — היינו בחלק פשיטות אחין, אבל חלק בבורה — מכר, וכל שכן חלק פשיטותו. ומר סבר: לא עשה ולא כלום בבולחו — לא

מר סבר — רב פפי. לא עשה כלום בפלגא — בחלק פשיטותו, וכל שכן בחלק פשוט אחיו. אבל בחלק בבורה — יפה מכר, דיש לו לבכור קודם חלוקה. בבולחו — אפילו בחלק בבורה. והלכתא יש לו לבכור קודם חלוקה — ואם מכר, או מחל, או נטל חלק אחד בפשוט — ויתר בכל הנכסים כולן, משום דמתנה קרייה

מר סבר: לא עשה כלום בפלגא, ומר סבר: בכוליהו. שלחו מתם: בכור שפכר קודם חלוקה - לא עשה כלום. אלמא, אין לו לבכור קודם חלוקה. והלכתא: יש לבכור קודם חלוקה. מר וזמרא מדרישבא פלג בצנא דפפלי בהדי אחין בשנה, אהא לקמיה דרב אשי, אמר ליה: הואיל ויתרתה במקצת - ויתרתה בכל הנכסים כולן. משנה האומר: "איש פלוני בני בכור לא ימול פי שנים", "איש פלוני בני לא יירש עם אהיו" - לא אמר כלום, שהתנה על מה שכתוב בתורה. המחלק נכסיו על פיו, ריבה לאחד ומיעט לאחד, והשנה להן את הבכור - דבריו קיימין, ואם אמר משום ירושה - לא אמר כלום. כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה - דבריו קיימין. גמרא לימא, מתניתין דלא כרבי יהודה, דאי רבי יהודה, האמר: בדבר של מומן תנאו קיים! דתניא: האומר לאשה "הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר פסות ועונות" - הרי זו מקודשת, ותנאו בטל, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: בדבר של מומן תנאו קיים. - אפילו תימא רבי יהודה, התם ידעה וקא מחלה, הכא לא קא מחיל. אמר רב יוסף: אמר "איש פלוני בני בכור הוא" - נטל פי שנים, "איש פלוני בכור הוא" - אינו נטל פי שנים, דלמא בוכרא דאמא קאמר. ההוא דאתא

לקמיה דרבה בר בר חנה, אמר ליה: מוחזקי בזה שהוא בכור. אמר ליה: מנא ידעת? - דהוה קרי ליה אבוב. בוכרא סכלא. - דלמא בוכרא דאמא הוא, דכל בוכרא דאמא נמי "בוכרא סכלא" קארו ליה. ההוא דאתא לקמיה דרבי חנינא, אמר ליה: מוחזקי בזה שהוא בכור. אמר ליה: מנא ידעת? אמר ליה: דכי הוה אתו לגבי אבוב, אמר להו: זילו לגבי שכחת ברי, דבוכרא הוא ומסי רוקיה. - ודלמא בוכרא דאמא הוא! - גמירי: בוכרא דאבא - מסי רוקיה, בוכרא דאמא - לא מסי רוקיה. אמר רבי אמי: טומטום שנקרע ונמצא זכר - אינו נטל פי שנים, דאמר קרא: "והיה הבן הבכור לשניא", עד שיהא בן משעת הויה. רב נחמן בר יצחק אמר: אף אינו נידון כגון סורר ומורה, דאמר קרא: "פי יהיה לאיש בן סורר ומורה", עד שיהא בן משעת הויה. אמימר

ותנאו בטל — דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה, והוי קודשו, המעשה מעשה, והתנאי כנאון דליתיה, דכמעשה בלא תנאי דמי. בדבר של מומן — שאר וכוותו. אבל עונת תשמיש — מצוה היא, וצערא דגופא הוא. תנאו קיים — הקדושין קדושין, ויש לה עליו עונה, אבל לא שאר וכוותו. ומתניתין נמי — דבר מומן הוא. התם קא מחלה — שעל מנת כן קבלה קדושין, ובהיא הנאה דמקדש לה מחלה ליה, וכיון דקבלה לקדושין מיניה — נתרצית למחול. אבל הכא מי מחלי: מה הנאה יש לו לבן שימחלו: ואף על פי ששחק הבן — אין זו מחילה, דאינו רוצה להכעיס את אביו. ולא גרסינן: מי ידע דמחיל. האומר איש פלוני — "הנה הוא בני בבורה" — מזהינתין ליה לאב ליטול פי שנים. דאפילו רבנן דפליגי ארברי יהודה לקמן בשמעתין, ואמרי: אינו נאמן — הני מילי בדמוחזקין לן דלאו בכור הוא. אבל בולא מוחזקין לן די מייניה בכור — מודו דנאמן, כדאמרין לקמן. אלא לרבנן "יכיר" למה לי — בערין היכרא. אבל אמר יירש פלוני בני הנה הוא בכור — ולא אמר "בכורי" — או לא יטול פי שנים, דלמא בוכרא דאמא קאמר, והוי בכור לבחן אבל לא לנחלה, דלא הוי ראשית אנו דידיה. ומספיקא לא יזהיבין ליה פי שנים, ואפילו אם תפס — מפיקין מיניה, דלא קרינא ביה "יכיר" לאחרי. דאבתי מספקא לן. מוחזק אני בו — ועד אחר עמו (כו). בוכרא סוכלא — בכור שטוה. דכל בוכרא דאמא בוכרא סוכלא קרי ליה — ולא משום שטוה, אלא לפי שאינו בכור גמור. כמו "הדס שטוה", שאינו כשר. מוחזק אני בזה שהוא בכור — והיה עד אחד עמו. והאי בכור היה שמו שכתב, כדלקמיה. ובי הוה אנו — החוששין בעיניהן. שכחת ברי — שם הבכור. ולאו היינו בריה דרבי תינא דאמרין ב"לא יחפור" (בבא בתרא כו, א), אמר רבי תינא: לא שכב שכחת ברי אלא דקץ תאינאת בלא זמנה. מסי רוקיה — לעין. אמר רבי אמי — בכור הגולד טומטום, שאין ניכר בו לא זכרות ולא נקבות, ולאחר זמן נקרע ונמצא זכר, שהיה גיד שלו וביציו טומטון בגוה. ורבותא נקט, דאף על גב שנמצא זכר גמור, וכל שכן אנדרוגיטוס, שאין ספיקו עתיד להודוע, והוה — קרא תירא הוא. הויה — לידה. אמימר

חלק בבורה ולא חלק פשיטות אחין. אך תימה: דלמאן דאמר לא עשה ולא כלום בפלגא, היינו בחלק פשיטות אחין — מאי קא משמע לן רבא? וכי על חלק אחין הוצרכו לישאל? והלכתא יש לבכור קודם חלוקה — אף על גב דקיימא לן כרבנן, כדפסק רב פפא דאין בכור נטל פי שנים במלוה, רבנן דאמרי: חלק בבורה עד ראיתו לידה — מודו רבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה, כפירוש הקונטרס, והוי שפיר ראו לתת לו, משמעשה שמת האב היה ראו לתת לו. ומידה, מכל מקום אין נטל פי שנים בשבח, דלא מילתת לר' ממעטין לה, אלא מיימאן לר' ממעטין דבעי מצוי ומוחזק, למעט ר' ראו מלוה ושבח. ומילתת לר' גלי לן, מדרקיה מתנה דרשין מיימאן לר' מצוי ומוחזק, ואי לא מיימאן לר' — לא היה דרשין מילתת לר' פרט לראוי. וכן משמע ההיא דספרי רבי דרבי דמימאן לר' ממעטין שבח. ולעולם אית לזו לרבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה. והא דאמרין: ואם אמר "איני נטל ואינו נותן" רשאי — לא הוי טעמא משום דיש לו קודם חלוקה, דאפילו אין לו לבכור — יכול לומר "איני נטל ואינו נותן". דלא משום שרצה להסתלק מן הבכורה לגמרי שלא יוכל לחזור ולתבעה קאמר, אלא הכי קאמר להו: איני נטל, וכל זמן שלא נטלתי — לא תוכלו לתבעני כלום. הרי זו מקודשת ותנאו בטל — מפרש ברש"א ע"פ (כתובות נו, א). מודרש

לקמיה דרבה בר בר חנה, אמר ליה: מוחזקי בזה שהוא בכור. אמר ליה: מנא ידעת? - דהוה קרי ליה אבוב. בוכרא סכלא. - דלמא בוכרא דאמא הוא, דכל בוכרא דאמא נמי "בוכרא סכלא" קארו ליה. ההוא דאתא לקמיה דרבי חנינא, אמר ליה: מוחזקי בזה שהוא בכור. אמר ליה: מנא ידעת? אמר ליה: דכי הוה אתו לגבי אבוב, אמר להו: זילו לגבי שכחת ברי, דבוכרא הוא ומסי רוקיה. - ודלמא בוכרא דאמא הוא! - גמירי: בוכרא דאבא - מסי רוקיה, בוכרא דאמא - לא מסי רוקיה. אמר רבי אמי: טומטום שנקרע ונמצא זכר - אינו נטל פי שנים, דאמר קרא: "והיה הבן הבכור לשניא", עד שיהא בן משעת הויה. רב נחמן בר יצחק אמר: אף אינו נידון כגון סורר ומורה, דאמר קרא: "פי יהיה לאיש בן סורר ומורה", עד שיהא בן משעת הויה. אמימר

ותנאו בטל — דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה, והוי קודשו, המעשה מעשה, והתנאי כנאון דליתיה, דכמעשה בלא תנאי דמי. בדבר של מומן — שאר וכוותו. אבל עונת תשמיש — מצוה היא, וצערא דגופא הוא. תנאו קיים — הקדושין קדושין, ויש לה עליו עונה, אבל לא שאר וכוותו. ומתניתין נמי — דבר מומן הוא. התם קא מחלה — שעל מנת כן קבלה קדושין, ובהיא הנאה דמקדש לה מחלה ליה, וכיון דקבלה לקדושין מיניה — נתרצית למחול. אבל הכא מי מחלי: מה הנאה יש לו לבן שימחלו: ואף על פי ששחק הבן — אין זו מחילה, דאינו רוצה להכעיס את אביו. ולא גרסינן: מי ידע דמחיל. האומר איש פלוני — "הנה הוא בני בבורה" — מזהינתין ליה לאב ליטול פי שנים. דאפילו רבנן דפליגי ארברי יהודה לקמן בשמעתין, ואמרי: אינו נאמן — הני מילי בדמוחזקין לן דלאו בכור הוא. אבל בולא מוחזקין לן די מייניה בכור — מודו דנאמן, כדאמרין לקמן. אלא לרבנן "יכיר" למה לי — בערין היכרא. אבל אמר יירש פלוני בני הנה הוא בכור — ולא אמר "בכורי" — או לא יטול פי שנים, דלמא בוכרא דאמא קאמר, והוי בכור לבחן אבל לא לנחלה, דלא הוי ראשית אנו דידיה. ומספיקא לא יזהיבין ליה פי שנים, ואפילו אם תפס — מפיקין מיניה, דלא קרינא ביה "יכיר" לאחרי. דאבתי מספקא לן. מוחזק אני בו — ועד אחר עמו (כו). בוכרא סוכלא — בכור שטוה. דכל בוכרא דאמא בוכרא סוכלא קרי ליה — ולא משום שטוה, אלא לפי שאינו בכור גמור. כמו "הדס שטוה", שאינו כשר. מוחזק אני בזה שהוא בכור — והיה עד אחד עמו. והאי בכור היה שמו שכתב, כדלקמיה. ובי הוה אנו — החוששין בעיניהן. שכחת ברי — שם הבכור. ולאו היינו בריה דרבי תינא דאמרין ב"לא יחפור" (בבא בתרא כו, א), אמר רבי תינא: לא שכב שכחת ברי אלא דקץ תאינאת בלא זמנה. מסי רוקיה — לעין. אמר רבי אמי — בכור הגולד טומטום, שאין ניכר בו לא זכרות ולא נקבות, ולאחר זמן נקרע ונמצא זכר, שהיה גיד שלו וביציו טומטון בגוה. ורבותא נקט, דאף על גב שנמצא זכר גמור, וכל שכן אנדרוגיטוס, שאין ספיקו עתיד להודוע, והוה — קרא תירא הוא. הויה — לידה. אמימר

49 מְקוֹדֶשֶׁת, וְהַנְּאֻם בְּמֵל. ואף על פי שקידש רק על מנת שלא יחולו
 50 עליו חיובים אלו, חלים קידושו ומחייבים אותו בשאר כסות
 51 ועונה. משום שמן התורה מחויב הבעל לאשתו בשלשה חיובים
 52 אלו, ואין בידו להתנות את הקידושין בביטול דין מהתורה. דְּרַבִּי
 53 רְבִי מַאִיר. רְבִי יְהוּדָה אָמַר, אם התנאי הוא בְּדָבָר שֶׁל מְמוֹן, כגון
 54 בשאר וכסות, תְּנָאוֹן קָיָים. ואף ירושה היא דבר שבממון המסור ביד
 55 האדם, ואם כן לשיטת רבי יהודה יוכל אדם להתנות עליו ולבטלו.
 56 מתרצת הגמרא: אֲפִילוּ תִימָא - אף אם תאמר שמשנתנו שנויה
 57 בשיטת רבי יהודה, נחא. שכן הָתָם דְּרַעָה האשה שהוא מקדש
 58 אותה בלי חיוב שאר וכסות, ומאחר שהתרצתה לקידושין אף
 59 באופן זה, הרי קָא מְחַלָּה לבעל על חיובים אלו. מה שאין כן הַבָּא
 60 בירושה, שהבן לֹא קָא מְחַלָּה על ירושתו, אין האב יכול לסלקו
 61 מהירושה.
 62 הגמרא דנה על אופן שאדם אומר שבנו בכור: אָמַר רְבִי יוֹסֵף, אם
 63 אָמַר האב, 'אִישׁ פְּלוֹנִי בְּנִי בְּכוֹרִי - בכור שלי הוא', נוֹמַל אותו איש
 64 פִּי שְׁנַיִם בירושת אביו, שכן נאמן אדם לומר זה בכורי, כמבואר
 65 להלן (קכז). אבל אם אמר, 'אִישׁ פְּלוֹנִי בְּכוֹר הוּא', אותו איש אִינוֹ
 66 נוֹמַל פִּי שְׁנַיִם בירושתו, משום שלא אמר 'בכורי' אלא 'בכור' סתם,
 67 וְדִלְמָא בּוֹבְרָא דְאָמַר קְאָמַר - שמא התכוין לומר שהוא בכור
 68 לאמו שאינו נוטל פי שנים, ולא בכור לאביו.
 69 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: הָהוּא דְאָתְמָא לְקַמִּיָּה דְרַבָּה בַּר בַּר
 70 חֲנִינָא - מעשה באדם שבא לפני רבה בר בר חנה, ואָמַר לֵיהּ,
 71 מוֹחֲזֵקִי בְּאָדָם הוּא וְיִתְרַתָּה בְּמִקְצֵת הירושה על
 72 והצטרף אליו עוד אדם לעדות זו. אָמַר לֵיהּ רבה בר בר חנה, מָנָא
 73 יְדַעְתָּ - מנין אתה יודע שהוא בכור. השיבו אותו אדם, יודע אני
 74 את הדבר מכך דְּהוּא קְרִי לֵיהּ אָבוּהַ בּוֹבְרָא סְבָלָא - שהיה קורא
 75 לו אביו בכור שוטה, והאב נאמן לומר זהו בני בכורי. אמר לו רבה
 76 בר בר חנה, דְלִמָּא בּוֹבְרָא דְאָמַר הוּא, דְכָל בּוֹבְרָא דְאָמַר נָמִי בּוֹבְרָא
 77 סְבָלָא קְאָרוּ לֵיהּ - שומא לא התכוין אביו אלא לכך שהוא בכור
 78 לאמו, שכן גם לבכור מהאם קוראים 'בכור שוטה'. ואינו נקרא כך
 79 מחמת סכלותו, אלא משום שאינו בכור גמור.
 80 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה: הָהוּא דְאָתְמָא לְקַמִּיָּה דְרַבִּי
 81 חֲנִינָא - מעשה באדם שבא לפני רבי חנינא, ואָמַר לֵיהּ, מוֹחֲזֵקִי
 82 בְּאָדָם הוּא שְׁשֵׁמוֹ שְׁכַחְתָּ, שְׁהוּא בְּכוֹר, ויש לו ליטול פי שנים
 83 בירושת אביו. אָמַר לֵיהּ רבי חנינא, מָנָא יְדַעְתָּ - מנין לך שהוא
 84 בכור. אָמַר לֵיהּ אותו אדם, יודע אני זאת מכך דְּכִי הוּוּ אָתוּ לְגַבִּי
 85 אָבוּהַ, אָמַר לְהוּוּ זִילוּ לְגַבִּי שְׁכַחְתָּ בְּרִי, דְּבוֹבְרָא הוּא, וּמָסִי רוֹקִיָּה -
 86 שכשהיו באים לאביו אנשים עם מיוחד בעיניהם, היה אומר להם,
 87 לכו לשכחת בני שהוא בכור, ורוק פיו הוא רפואה לעינים.
 88 שואלת הגמרא: וְדִלְמָא התכוין האב לומר שבּוֹבְרָא דְאָמַר הוּא,
 89 ולא בכור לאביו. משיבה הגמרא: נְמִירוּ וְקַבְּלָה בִּידֵינוּ, בּוֹבְרָא
 90 דְאָבָא מָסִי רוֹקִיָּה, בּוֹבְרָא דְאָמַר לֹא מָסִי רוֹקִיָּה - רק רוק של בכור
 91 מהאב מרפא, ולא רוק של בכור מהאם.
 92 הגמרא מביאה שיש סוג של בכור שלא מקבל פי שנים: אָמַר רְבִי
 93 אָמִי, מוֹמְטוּם בכור שְׁנִקְרַע העור המכסה על מקום זכרונו וְנִמְצָא
 94 שהוא זָכָר, אִינוֹ נוֹמַל פִּי שְׁנַיִם בירושת אביו. משום דְאָמַר קְרָא,
 95 'וְהָיָה תָכֵן הַכֹּהֵן לְשִׁנְיָאָה', ודרשו מהיתור של 'וְהָיָה', עַד שִׁיחָא
 96 יודע שהוא בֶּן מְשַׁעַת חֲנוּהַ, והויה היא לידה. ומאחר שבשעת
 97 לידתו היה ספק בן ספק בת, אין בו דין בכורה.
 98 הגמרא מביאה דינים נוספים שבאמרו בטומטום שנקרע: רַב נְחֵמָן
 99 בַּר יֶאֱחָק אָמַר, טוּמְטוּם שִׁנְקַרַע וּנְמַצָּא זָכָר אָף אִינוֹ נִידוֹן כְּכֵן סוֹרֵר
 100 וּמוֹרֵר. משום דְאָמַר קְרָא, 'כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵר', עַד שִׁיחָא
 101 יודע שהוא בֶּן מְשַׁעַת חֲנוּהַ, אבל אם בשעת לידתו היה ספק בן,
 102 אינו נידון בדין האמור.

1 ונחלקו רב פפא ורב פפי בביאור דברי רבא: מִדּוּ ורב פפין קָבַר, לֹא
 2 עָשָׂה בְּלוּם בְּפִלְגָא (בחצין) מחלקו בירושה. שכן קודם חלוקה אינו
 3 זוכה בחלק הפשוט שלו ואינו יכול למוכרו. אבל בחלק בכורתו
 4 חלה מכירתו, משום שיש לבכור חלק זה אף קודם חלוקה. וּמִדּוּ
 5 ורב פפא קָבַר, בְּכוּלְהוּ נכסים לא עשה ולא כלום, ואף לא בחלק
 6 בכורתו, משום שאף בחלק זה אינו זוכה קודם חלוקה, ואין בידו
 7 למוכרו. וממחלקתם זו למדנו באף לענין מחילה, שלדעת רב פפא
 8 אין בידו למוכרו על חלק בכורתו קודם החלוקה, שכן אין אדם
 9 מוחל על דבר שעדיין אינו ברשותו, ולדעת רב פפי בידו לזכות
 10 בחלקו מיד לאחר מיתת האב, ועל כן חלה מחילתו.
 11 הגמרא מביאה את דעת אמוראי ארץ ישראל במחלוקת הג"ל:
 12 שְׁלַחוּ מִתָּם וּמֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּכוֹר שְׁמִכְרַת את חלק בכורתו קוֹדֵם
 13 חֲלוּקָה, לֹא עָשָׂה בְּלוּם. מוכיחה הגמרא: אֲלֵמָא - מוכח שאף בני
 14 מערבא סוברים כרב פפא, שאין לו לְבָכוֹר קוֹדֵם חֲלוּקָה. מסיקה
 15 הגמרא: וְהִלְבְּתָא יֵשׁ לְבָכוֹר קוֹדֵם חֲלוּקָה את חלק בכורתו, והרי
 16 הוא יכול למוכרו או למחול עליו.
 17 הגמרא מביאה מעשה התלוי במחלוקת האמוראים שהובאה
 18 לעיל: מִדּוּ וּמִדּוּמָא מְדִירֵשְׁפָא ושם מקום פִּלְגָא בְּצִנְאָה דְפִלְגִי בְּהַרִי אַחִין
 19 בְּשׁוּבָה - חלק עם אחיו בשוה סל מלא פלפלים שנפל להם בירושה
 20 מאביהם, ואפילו שהיה מר זוטרא בכור לא נטל אלא חלק כפשוט
 21 בלבד. אָתְמָא לְקַמִּיָּה דְרַב אֲשִׁי וּשְׁאֵלוּ, מה דינם של שאר נכסי
 22 הירושה. אָמַר לֵיהּ רב אשי, הוֹאִיל וְיִתְרַתָּה בְּמִקְצֵת הירושה על
 23 חלק בכורתו, וְיִתְרַתָּה עליו כְּכֵל הַנְּכָסִים בּוֹלָן, ואין לך בהם אלא
 24 חלק אחד כפשוט בלבד. שכן הלכה בידינו שיש לבכור קודם
 25 חלוקה, ובידו למחול על חלק בכורתו אף קודם החלוקה.

משנה

26 הָאֹמֵר אִישׁ פְּלוֹנִי בְּנִי בְּכוֹר לֹא יוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם נכסי לאחר מותו,
 27 או שאמר אִישׁ פְּלוֹנִי בְּנִי לֹא יִירֵשׁ נכסיו עם אחיו, לֹא אָמַר בְּלוּם,
 28 משום שְׁהִתְנָה על מה שְׁכַתוּב בְּתוֹרָה, שהרי ציונה התורה על דין
 29 ירושת פשוט וירושת בכור, ואין כח ביד אדם לעקור דין תורה.
 30 דין נוסף: שכיב מרע הַמְּחַלֵּק את נְכָסוֹ על פִּי בדרך מתנה, וְרִיבָה
 31 לְאֶחָד מבניו יותר מכפי חלקו הראוי לו בירושה, וּמִיעַט לְאֶחָד מהם
 32 מחלקו הראוי לו, וכמו כן אם הִשְׁנֶה לְהֵן ולבנים הפשוטים אֶת
 33 הַבְּכוֹר והקנה את נכסיו שוה בשוה לכל בניו, דְּרַבִּי קִיָּמִין. שכן
 34 בידו לתת במתנה את נכסיו למי שירצה. וְאוֹלָם אִם אָמַר כֵּן מִשׁוּם
 35 יְרוּשָׁה, שִׁירֵשׁ אחד מבניו יותר מכפי חלקו הראוי לו, לֹא אָמַר
 36 בְּלוּם, שכן אינו יכול להתנות על דין ירושה הכתוב בתורה,
 37 כאמור. ואם הזכיר בדבריו גם לשון ירושה, אלא שְׁכַתָּב בֵּין
 38 תְּתַחֲלָה בֵּין בְּאִמְצַע וּבֵין בְּסוֹף דבריו שהוא נותן את נכסיו מִשׁוּם
 39 מְתִנָּה, דְּרַבִּי קִיָּמִין. ולהלן (קכט) יבואר דין זה.

גמרא

40 מקשה הגמרא: לִימָא מְתִנִּיתִין האם נאמר שמשנתנו שאמרה
 41 שאין אדם יכול לבטל את ירושת בנו, דְלֹא רְבִי יְהוּדָה היא. דְאִי
 42 כְּרִבִּי יְהוּדָה היא, הָאֹמֵר רבי יהודה, המתנה על מה שכתוב בתורה,
 43 אם הוא בְּדָבָר שֶׁל מְמוֹן תְּנָאוֹן קָיָים. אלא בהכרח שבשיטת רבי
 44 מאיר החולק על רבי יהודה היא שנויה. ואם כן קשה, הרי בכל
 45 מקום שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, ונמצא
 46 שמשנתנו אינה להלכה.
 47 הגמרא מביאה את מחלוקתם: דְתִנְיָא, הָאֹמֵר לְאִשָּׁה, 'הָרִי אֶת
 48 מְקוֹדֶשֶׁת לִי על מנת שאין לִי עַל שְׂאָר כְּסוּת וְעוֹנָה', הָרִי זו

58 לה להטמא בטומאת נדה אף בימים אלו. ואם אכן הסתפק התנא
59 בדרשא זו, היה לו לחשוש שמא אין לה ימי טהרה כלל,
60 ולטמאותה בתוך שבועיים ללידתה גם בלא ראיית דם כדן
61 יולדת, וגם לאחר מכן אם תראה דם כדן נדה. מסיקה הגמרא:
62 קְשִׁיָא – אכן קשה מהמשנה גם על רב שיזבי, שכן משמע מדבריה
63 שאינה דורשת כלל את הדרשה האמורה.
64 הגמרא מביאה סיוע לדברי רבי אמי מדברי הברייתא: אָמַר רָבָא
65 תְּנִינָא בְּיָדֵיהּ דְּרַבִּי אָמִי שאמר בכבוד רבא ששמו שנקרע ונמצא זכר,
66 שאינו נוטל פי שנים בירושת אביו. שכן שנינו בברייתא, ממה
67 שנאמר בפרשת בכורה 'והיה הגן' משמע שדווקא מי שניכר
68 משעת הויה (לידה) שהוא בן נוטל פי שנים, וְלֹא מוֹטְמוֹם שנקרע
69 ונמצא זכר. וכן ממה שנאמר שם 'בְּבוֹר' משמע שדווקא בכור
70 ודאי נוטל פי שנים וְלֹא סָפֵק.
71 מבררת הגמרא: בְּשִׁלְמָא בְּן וְלֹא מוֹטְמוֹם, הוא פְּדֵי רַבִּי אָמִי,
72 שאפילו אם נקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים. אָלֵא בְּבוֹר וְלֹא
73 סָפֵק, לְאִפְסוּי מָאִי – ממה באה הברייתא להוציא בדבריה אלו,
74 הלא פשיטא שאינו נוטל פי שנים עד שיביא ראייה שהוא בכור.
75 משיבה הגמרא: הברייתא באה לְאִפְסוּי מְהֵדִין דְּדִרְשֵׁי רָבָא. דְּדִרְשֵׁי
76 רָבָא, שְׁתֵּי נְשִׂים של אותו אדם שְׁלִירוּ שְׁנֵי זְכָרִים בְּמַחְבָּא, ואין ידוע
77 מי מהם נולד ראשון והוא הבכור, ואחר כך נולד לאדם זה בניס
78 נוספים, בּוֹתְבִין שני בנים אלו הִרְשָׁאָה זֶה לָזֶה. כלומר האחד מרשה
79 לשני לתבוע את חלק הבכורה אם אכן הוא של המרשה, על ידי
80 שהוא מקנה לו חלק זה. ומעתה יכול זה שקיבל מאחיו את
81 ההרשאה לתבוע את חלק הבכורה משאר האחים. שכן ממה
82 נפשך, אם הוא הבכור הרי לו משפט הבכורה, ואם אינו הבכור
83 אלא אחיו, הרי הוא בא מכח אחיו.
84 ואף שכן נראה מסברא. דורשת הברייתא ממה שנאמר 'בכור',
85 שילת כן הוא. אלא גזירת הכתוב היא, שכל שאין ידוע עליו בשעת
86 לידתו שהוא הבכור, אינו נוטל פי שנים. ואם כן אינם יכולים
87 לתבוע פי שנים על ידי הרשאה בטענת ממה נפשך, שכן בתורת
88 ודאי אין לאף אחד מהם דין בכורה.
89 הגמרא מביאה שאף רבא חזר בו: אָמַר לִיהּ רַב סָפָא לְרָבָא בשעה
90 שדרש את דרשתו האמורה, איך אתה אומר כן, וְהָא שְׁלַח רַבִּי,
91 דְּבָרָא זֶה ששנינו בברייתא 'בכור ולא ספק', שְׁאֵלֵתִי את פירושו לְכָל
92 רְבוּתִי, וְלֹא אָמְרוּ לוֹ דְּבָרָא. כִּרְסָם כִּדְּאִמְרוּ מִשּׁוּם רַבִּי יִנְאִי, אם בשעת
93 לידתם הוֹפְרוּ מי מהם הבכור ומי הפשוט, וְרַק לְכַסְפּוֹ נִתְעַרְבוּ
94 ונשתכח מי הוא הבכור, הרי הם בּוֹתְבִין הִרְשָׁאָה זֶה לָזֶה. שכן
95 באופן זה ודאי שלאחד מהם יש דין בכורה, שהרי בשעת לידתו
96 היה יודע שהוא הבכור, ועל כן יכול האחד לתבוע את חלק
97 הבכורה על ידי הרשאה מהשני, כי ממה נפשך הוא של אחד
98 מהם. אבל אם לא הוֹפְרוּ מעולם, וכבר משעת לידתם לא היה
99 ידוע מי הוא הבכור, אִין בּוֹתְבִין הִרְשָׁאָה זֶה לָזֶה. שכן אפילו זה
100 שהוא בכור אין לו דין בכורה, מאחר שדרשו ממה שנאמר 'בכור'
101 שצריך שיהיה ניכר משעת לידתו, ולפיכך לא תועיל להם
102 הרשאה. וכששמע רבא את הדברים, הִדִּי אִוְקִי רָבָא אִמְרוּ אֵלֵיהּ
103 – חזר והעמיד מתורגמן לפניו וְדִרְשֵׁי דְּבָרִים שְׁאֵמְרֵתִי לְכֶם,
104 שלעולם הם כותבים הרשאה זה לזה, מִעֵת הֵן פְּדִי. כִּרְסָם כִּדְּאִמְרוּ
105 מִשּׁוּם רַבִּי יִנְאִי, הוֹפְרוּ וְלַכְּסָפּוֹ נִתְעַרְבוּ, בּוֹתְבִין הִרְשָׁאָה זֶה לָזֶה. לא
106 הוֹפְרוּ, אִין בּוֹתְבִין הִרְשָׁאָה זֶה לָזֶה.
107 הגמרא מביאה ספק בבאמנות האב על בנו: שְׁלַחוּ לִיהּ גֵּנִי אִתְרָא
108 דְּאִנְיָא וכפר שעומד בגאסו לְשִׁמְאֵל, יִלְמְדֵנוּ רַבִּינוּ, הִיוּ מוֹתְקִין עַל
109 פי קול בְּבֵן זֶה שְׁהוּא גָבֹהּ, וְאָמַר אָבִיו עַל בֶּן אַחֵר 'בְּבוֹר הוּא', מהו.
110 שכן הלכה בדינו שהוא נאמן לגמר על בנו שהוא בכור,
111 והסתפקו האם נאמנותו זו היא גם לגר מה שהחזקנו על פי קול, או
112 שאינו נאמן במקום שחזקה זו מכחישתו. שְׁלַח לָהּ שְׁמוּאֵל, בּוֹתְבִין
113 שני בנים אלו הִרְשָׁאָה

1 אָמִירָא אָמַר, טומטום שאינו בכור אלא פשוט שנקרע ונמצא זכר,
2 אָף אִינוּ מְטַעַם חֵלֶק בְּבוֹרָה. שאם הם שלשה בנים, בכור ופשוט
3 ואותו טומטום, והניח להם אביהם תשעה מנים, נוטל הבכור
4 שליש מהם ושהם שלשה מנים לחלק בכורתו, כאילו אין באן
5 אלא אח פשוט אחד מלבדו, והנותר מתחלק בין שלשתם. נמצא
6 שהבכור נוטל חמישה מנים הפשוט והטומטום שני מנים כל אחד.
7 שְׁנַאֲמַר (דברים כא טו) 'וְיִלְדָה לוֹ בָנִים הָאֵלֹהִים הַשְּׁנוּאִים וְהָיָה הַבֶּן
8 הבכור לְשִׁנְיָאָה', עַד שְׁנֵינָה בְּן שְׁנֵינָה. שהבכור נוטל חלק
9 אחד לבכורתו לפי חשבון האחים הידועים כבנים משעת לידתם,
10 אבל מי שאינו ידוע כבן משעת לידתו אינו נחשב לענין חלק
11 הבכורה ואינו ממעט ממנו.
12 רַב שִׁיבִי אָמַר, טומטום שנקרע ונמצא זכר אָף אִינוּ נִימּוֹל לְשִׁמְנָה
13 ימים מלידתו, אם חל היום השמיני בשבת. משום דְּאָמַר קְרָא (ויקרא
14 יב ב), 'אִשָּׁה כִּי תוֹרֵיעַ וְיִלְדָה זָכָר וּגְוַ', וְבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל', עַד שְׁנֵינָה
15 ידוע שהוא זָכָר מְשַׁעַת לִידָתוֹ. ואם לאו, אין מילתו דוחה שבת.
16 רַב שְׂרֵבְיָא אָמַר, אָף אִין אִמּוֹ של טומטום זה סָמָאָה בטומאת לִידָתוֹ.
17 דְּאָמַר קְרָא (שם א), 'אִשָּׁה כִּי תוֹרֵיעַ וְיִלְדָה זָכָר, וְסָמָאָה שְׁבַעֵת יָמִים',
18 עַד שְׁנֵינָה ידוע שהוא זָכָר מְשַׁעַת לִידָתוֹ. וכן אם נקרע ונמצא נקבה,
19 אין אמו נטמאת בטומאת שבועיים של יולדת נקבה, שכן נאמר בה
20 (שם ד) 'וְאִם נִקְבָּה תֵּלֵד וְסָמָאָה שְׁבַעֵים בְּנִדְתָּהּ', עד שתהיה מוכרת
21 כנקבה משעת לידתה.
22 מקשה הגמרא על רב שרביא: מִיִּתְיָבִי, אשה שילדה זכר טמאה
23 שבעת ימים אפילו בלא ראיית דם, וביום השמיני היא טובלת
24 ונטהרת. וכל הדמים שהיא רואה מאז עד היום הארבעים ללידתה
25 טהורים, ולאחר מכן היא חוזרת להטמא על ידי ראיית דם ככל
26 אשה נדה. והיולדת נקבה טמאה ארבעה עשר יום, וביום החמשה
27 עשר היא טובלת ונטהרת. וכל הדמים שהיא רואה מאז ועד היום
28 השמונים ללידתה טהורים, ולאחר מכן היא חוזרת להטמא על ידי
29 ראיית דם ככל נדה. ושנינו במשנה (נדה כח), הַמְּפֻלֵת טוֹמְטוֹם
30 וְאִנְדְּרוּנִינּוֹם, מספק תֵּשֵׁב בטומאה גם את הימים שניתנו לִיְלִידַת
31 זָכָר וְגַם את הימים שניתנו לִיְלִידַת נְקִיבָה. שכן כל זמן שלא נקרע
32 הטומטום, הרי הוא ספק זכר ספק נקבה, ועל אמו להחמיר על
33 עצמה כחומר שניהם, גם להטמא על ידי הדמים שרואה מיום
34 הארבעים ואילך כדן יולדת זכר, וגם להטמא אף בלא ראייה כל
35 שבועיים ימים ללידתה כדן יולדת נקבה. הרי לנו כי אף טומטום
36 מטמא את אמו בטומאת לידתה. תִּיבּוֹתֵיהּ דְּרַבִּי שְׂרֵבְיָא – ולכאורה
37 יש מכאן פירכא על דברי רב שרביא שאמר שילדת טומטום אינה
38 מטמאת כלל, בין אם הוא זכר ובין אם היא נקבה. מסיקה הגמרא:
39 תִּיבּוֹתֵיהּ, אכן יש ממשנה זו פירכא על רב שרביא, ונדחו דבריו.
40 מבררת הגמרא: לִימָא תִּיבּוֹתֵיהּ דְּרַבִּי שִׁיבִי – האם נאמר שיש
41 ממשנה זו קושיא גם על רב שיזבי שאמר שטומטום שנקרע ונמצא
42 זכר אינו נימול לשמונה. שכן אם יש לנו לדרוש מיולדה זכר' עד
43 שיהא זכר משעת לידה לגבי מילה בשמיני, יש לדרוש כן אף לגבי
44 טומאת לידה האמורה בכתוב זה. ומאחר שהמשנה אינה דורשת
45 כן לגבי טומאה, מוכח שאין לדרוש כן אף לגבי מילה. משיבה
46 הגמרא: אין קושיא מדברי המשנה לדברי רב שיזבי. שכן יתכן
47 שהתנא של המשנה סְפִינְי מְסַפְקָא לִיהּ – הסתפק האם יש לדרוש
48 מכתוב זה 'עד שיהא זכר משעת לידה', או לא. ועל כן נקט
49 הַחֻמְרָא וחשש בו לטומאת זכר ונקבה, כי שמא אין לדרוש את
50 ההרשאה האמורה. ולענין מילה בשמיני, החמיר לחשוש לדרשת
51 'עד שיהא זכר משעת לידה', ומספק אין מילתו דוחה שבת.
52 מקשה הגמרא: אִי תִּבִּי – אם אכן מסופק התנא בדרשא האמורה,
53 אם כן 'תֵּשֵׁב לְזָכָר וְלִנְקִבָה וְלִנְדָה' מִיִּפְעֵי לִיהּ – היה צריך לומר
54 ביולדת טומטום. שכן ממה שאמר 'תֵּשֵׁב לְזָכָר וְנִקְבָה' יוצאת אף
55 קולא, שאינה נטמאת בטומאת נדה על ידי ראיית דם מהיום
56 הארבעה עשר ללידתה עד היום הארבעים. אך לפי הצד שיש
57 לדרוש מיולדה זכר' שהיולדת טומטום אין לה דין יולדת כלל, יש

1 אמימר אמר אף אינו ממעט חלק בכורה - אותו טומטום שנקרע ונמצא זכר, אם הוא פשוט ואינו בכור, וכל בכסי האב תשעה נמים, וכן שלשה נמים, בכור ופשוט וטומטום
2 - חולקים הנכסים תחלה לשלשה חלקים כאילו אין כאן כי אם בכור ופשוט, והטומטום כמאן דליתיה. ומגיע לחלק הבכור ששה נמים שחן שני חלקים, לפי שהבכור נוטל
3 פי שנים בפשוט, ונמצא חלק בכורה שלשה נמים. חזירים וחולקים הששה נמים הנותרים בין שלשתן, נמצא הבכור נוטל חמשה נמים והטומטום והפשוט נוטל כל אחד
4 שני נמים. אבל אי היה ממועט - לא היה נוטל הבכור אלא ארבעה וחצי נמים, פי שנים כנגד כל אחד. ונדו דאיתו ממועט חלק בכורה - אבל חלק פשוט מיהא ממועט

1 מדרדרש רבא שתי נשים שילדו במזבח כותבין
2 הרשאה זה לזה - ואם תאמר: הא רב
3 (פפי) משמיה דרבא אמר דאין לו לכבור קודם
4 חלוקה, והיאך יבא ליטול בכורה מבח אידך?
5 ואומר רבינו יצחק: דאין זה בא אלא מבח
6 שלחוח, ודלכתאם שלא שויה.

אמימר אמר: אף אינו ממועט חלק בכורה,
שנאמר: "וילדה לו בנים", עד שיהא בן בשעת
ילדה. רב שיבוי אמר: אף אינו נימול לשמנת,
דאמר קרא: "אשה פי תורע וילדה זכר... וביום
השמיני ימול", עד שיהא זכר משעת ילדה. רב
שרביא אמר: אף אין אמו ממועט לידה, דאמר

קרא: "אשה פי תורע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים", עד שיהא זכר משעת
ילדה. מיתבי: המפלת טומטום ואנדווגינום - תשב לזכר ולנקבה; תיובתיה דרב
שרביא! תיובתא. לימא, תיהו תיובתא דרב שיבוי! - תנא ספוקי מספקא ליה
ולחמורא. - אי הכי, תשב לזכר ולנקבה ולנדה מיבעי ליה! קשיא. אמר רבא,
תנא פותיה דרבי אמי: "בן" - ולא טומטום, "בכור" - ולא ספק. בשלמא בן
ולא טומטום - פדרבי אמי, אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי? - לאפוקי מדרש
רבא, דדרש רבא: שתי נשים שילדו שני זכרים במזבח - פותבין הרשאה זה
לזה. אמר ליה רב פפא לרבא, והא שלח רבין: דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא
אמרו לי דבר, ברם כך אמרו משום רבי ינאי: הופרו ולבסוף נתערבו - פותבין
הרשאה זה לזה, לא הופרו - אין פותבין הרשאה זה לזה! הדר אוקי רבא אמורא
עליה ודרש: דברים שאמרת לכם מעות הן בידו, ברם כך אמרו משום רבי ינאי:
הופרו ולבסוף נתערבו - פותבין הרשאה זה לזה, לא הופרו - אין פותבין הרשאה
זה לזה. שלחו ליה גבי אקרא דאגמא לשמואל, ילמדנו רבינו: היו מוחזקין בזה
שהוא בכור, ואמר אביו על אחר "בכור הוא", מהו? שלח ליה: פותבין הרשאה

ואילו האי תנא חשיב ליה זכר לענן טומאת לידה, דקתני: תשב לזכר. תנא - דמסכת נדה, ספוקי מספקא ליה אי האי "וילדה זכר" להכי בעינן - דליהוי זכר משעת לידה בין
לגבי טומאה בין לגבי מילה, ואילו לחמורא ליתן עליו חומרי זכר, דשמא לא דרשין האי "וילדה זכר" להכי דבעינן דליהוי זכר, אלא לכדאמרין במסכת נדה (א, א) אשה
מורעת תחלה - וילדת זכר. ורב שיבוי נמי לחמורא קאמר, דלא דחייא מילתו שבת, דלדמא דרשין "וילדה זכר" - שיהא זכר משעת לידה. אבל רב שריבא לקולא דרשי, אקא
פטר לה מטומאת לידה. הלכך, אי לאו דפשיטא ליה - לא הוה דריש לקולא. הלכך היא (ברייטא) וצריך להיות: משנתן תיובתיה. אי הכי - דמספקא ליה היכא דנקרע ונמצא
זכר, אם אמו טמאה לידה אי לאו, אם כן אמאי היבנין ימי טורח דוכר, בדקתני: לזכר ולנקבה - דהיינו ימי טורח דוכר, וימי טומאה דנקבה; והלא שמא אם יקרע ימצא זכר,
ושמא איכא למידרש "וילדה זכר" - לטרה את אמו מדין לידה. ובין ימי טומאה בין ימי טורח לית לה. ואמאי היבנין לה ימי טורח כלל? הכי הוה ליה למיתני: תשב לזכר ולנקבה
ולנדה. והכי פירושו: תשב לנקבה - ימי טומאה דנקבה שבויעים, אפילו בלא ראיית דם. לזכר דמסתא נקבה היא. ולנדה - לאחור שבויעים מיד אם תראה דם היא טמאה נדה, מספקא
דלמא לך הוה, ואן לך למידרש: וית ליה ימי טורח כלל במסתא נדה. ומשני: למח כולמר, בכל מקום דקתני נקבה ולנדה, למח לך
למיתני לזכר בהדיחיה: אם ליתן לה ימי טומאה דוכר - הא קתני: תשב לנקבה. ואם ליתן לה ימי טורח דוכר - ואי קתני: דשמעך דלא תיביח לה ימי
טורח כלל ומשני: נפק מינה שאם תראה יום שלשים וארבעה ללידתה ותחזור ותראה יום ארבעים ואחד - היא מוקלקלת למנינה, שמא לא הוה לה ימי טורח והיתה תחלת
נדה בראית יום שלשים וארבעה, ובראיית ארבעים ואחד היא תחלת זביה, ואם תראה שלשה רצופין - צריכה שבעה נקיים וקרבן. או שמא זכר לידה, וראיית יום שלשים
וארבעה היו ימי טורח, ועתה בראיית ארבעים ואחד היא תחלת נדה - הרי היא בספק ובה נדה עד שתשב שבעה עשר ימים נקיים, כדפרש במסכת ערכין (ח, א), ואם ישבה
לה שבעה עשר נקיים וראתה יום שמונה עשר - הרי היא תחלת נדה. והי וזאת ידנה: שאם תראה כל שבעה ימים הללו, או אם לא תראה כי אם ראייה ראשונה - טובלת
בליל שמיני ומשמעת עם בעלה. ואחר שבעה ימים הללו באין אחד עשר יום של ימי זביה, שאם תראה בתחלתן או באמצעיתן או בסופן שלשה ימים רצופין - היא ובה גדולה
וצריכה שבעה נקיים וקרבן, ולעולם לא תחזור לקדמותה להיות תחלת נדה עד אחרי שבעה נקיים. ואם לא ראתה בכל אחד עשר יום הללו עד שנים עשר - הרי היא תחלת
נדה בכל המשפט אשר פירשתי, ולכן נקרא אחד עשר יום שבין נדה לנדה. קשיא - אבל תיובתא ממש אינה בשביל שחסר מן (הברייטא) וצריך להיות: המשנה, דמצי למימר:
תני לזכר ולנקבה ולנדה. (הגה"ה) לכך החזיר זכר, שאם תראה יום שלשים וארבעה ללידתה אמרין טמאה היא. ואף על גב דבאתי משכי ימי טורח דוכר, דמספקין ליה בלא ולד
ותשב לנדה. וכי הדר חויא ליום ארבעים ואחד שהוא שמונה לראייתה, ותרצה להיות שומרת יום כנגד יום - אמרין ולד היה. וזכר היה, וראייה דיום שלשים וארבעה דם טורח
הוה, והשתא הוא דחייא תחלת נדה. והשתא מוקלקליתן לה, דלא טובלה עד ארבעים ושמונה, שהוא שמיני לראייה אחרונה. ואי לאו משום ספקא דוכר - הוי טובלה למחר ביום
ארבעים ושנים, ומה נפשי. אי לאו לך הוה - הרי היא שומרת יום כנגד יום, ואי ולד הוה נקבה הוה - אבתי הוי דם טורח עד שמונים, וספיקא דוכר מוקלקלת לה. וכן לענן
נקבה. כלומר, וספיקא דנקבה מוקלקלת לה עד שמונים ושמונה. דלא טובלה עד שמונים ושמונה, ואי ראתה ביום שבעים וארבעה. ואי הוה פשיטא לן דלא ולד הוה - הוה טובלה
למחר ביום (שמונים ושנים). דראיית שמונים ואחד באחד עשר יום שבין נדה לנדה היא, ומשום דמספקין דלמא ולד הוה וראיית שבעים וארבעה דם טורח, אמרין דהשתא הוא
דחייא תחלת נדה. כן פירשה רבינו שלמה זכר צדיק לברכה (נדה ל, ב) עד כאן הגה"ה. בן - "והיה הבן" - שיהא בן משעת לידה. ולא מומטום - ואף על פי שנקרע אחרי
כן ונמצא זכר. כדכ"י אמי - דטומטום שנקרע, אף על פי שנימצא זכר, אינו נוטל פי שנים. אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי - אי לאפוקי ספק בכור - אי פשיטא דלא שקיל
חלק בכורה אלא אם כן מייית ראה שחוק הבכור לאפוקי מדרש רבא - דמסתברא אית ליה, ואתי קרא למעטיה. שני נשים - של אדם אחד. במהחיים - ואין ידוע איהו קדם
לחית ראשיתו. וכן תיובתא הרשאה זה לזה - ואי תיובתא ותבע חלק בכורה מן האחין - אם בכור אני - תנו לי בשביל עצמי, ואם לאו - תנו לי בשביל אחי, שהרי נתן לי
חלקי, ופסקין לעיל: יש לו לכבור קודם חלוקה, ויכול למכור וליתן חלק בכורתו לכל מי שירצה. וכן מילתא אתא קרא למעוטי, דאף על גב דמדינא אית ליה - גזירת הכתוב
הוא שלא יתנו לו חלק בכורה מן הספק. אמר ליה רב פפא לרבא - כשדשך בן. חוכרו - בשעת לידה, אף על גב דלבסוף נתערבו בו, הוה ליה בכור ודאי שעה אחת. וקרא
לא אתא למעוטי אלא מאי דמני טפי למעוטי, כגון דלא חוכרו כלל, הוה ליה ספק בשעת לידה. דהכי משמע "והיה הבכור" - שיהא בן משעת לידה ולא טומטום, ושיחא
בכור משעת חייה ולא ספק. ושמעין מהכא דהכי הלכתא - דאם חוכרו ולבסוף נתערבו מיהא כותבין הרשאה. היו מוחזקין - לאו בעידם שמעידין שראו שנוטל קודם לאחיו,
דאם כן - אין האב נאמן. אלא בקול בעלמא, כעין שאמרת למעלה, דהוה קרי ליה בורא. על אחד - בן ובנים. מהו? מן מהמינן? לאב במקום חוקה שמכחשת דבריו, או לא?
הו

1 כן נאמן לומר זה בן גרשה כו' - תימה: לפי שנאמן לכבר ידא נאמן גם לפסול ולומר
2 שהוא בן גרשה או בן חלוצה? ויש לומר: כיון שנאמן לכבר - בכל ענין האמינו
3 הכתוב, ואפילו על אחד מנבני הקטנים נאמן לומר שהוא בכור. ואם כן - עשה בניו
4 הגדולים ממזרים, שמואש אחר הם. והכי נמי נאמן לומר שהוא בן גרשה. ורבינו אלעזר
5 מפרש ד"כיר" נמי קאי אבן השנואה, כלומר בן
6 השנואה יכיר, דנאמן לומר שהוא בן שנואה -
7 דהיינו שנואה בנישואיה, כדמפרש בפרק שני
8 דיבמות (כג, א) כגון חיבי לאוין, שנשא כהן
9 גרשה. ומיהו, "כשם שנאמן לומר" משמע דמשה
10 שנאמן לכבר ליתן. אבל בירושלמי בפרק "עופה" ופרק
11 יחסוך משמע כפירוש רבינו אליהו. ופסק
12 בהלכות גדולות דפסקין לקמן הלכה כרבי
13 יהודה כדשלח רבי אבא - היינו דוקא כשפסול
14 על ידי הכרת בכורה, אבל אין הלכה כרבי יהודה
15 שהיא נאמן לומר "זה בן גרשה". ואין נראה
16 לרבינו יצחק, דאמר בפרק "החולץ" (בבמות מו,
17 א): הווא דאתא לקמיה דרב יודנה. אמר ליה:
18 נתיירתי בני לבין עצמי. אמר ליה: נאמן אתה
19 לפסול עצמך, ואי אתה נאמן לפסול בניך. ופריך,
20 והניחא: רבי יהודה אומר "כיר" ומשני, אמר רב
21 נחמן בר יצחק דהכי קאמר: לדברך גוי אתה, ואין
22 עדות לגוי. ופסק התם הלכה כרב נחמן בר יצחק.
23 משמע דאי לאו דאין עדות לגוי היה נאמן לפסול,
24 אף על גב דליכא הכרת בכורה. **בנכסים**
25 שנפלו כשהוא גוסס - הכי נמי היה מצוי לשנויה:
26 בנכסים דלא עבידי דאתו, אלא חרא מתרי טעמי
27 נקט.

19 **רִישָׁא - רַבִּי יְהוּדָה, וְסִיפָא - רַבְּנֵן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:**
20 **אָמַר "בְּנֵי הוּא", וְחֹזֵר וְאָמַר "עֲבָדֵי הוּא" - אֵינוֹ נֶאֱמָן; וְחֹזֵר וְאָמַר "בְּנֵי הוּא"**
21 **נֶאֱמָן, דְּמִשְׁמִשׁ לִי פְּעֻבְדָּא קָאֵמַר. וְחִילּוּפִיָּה אֲבִית הַמֶּכֶס: הִיָּה עוֹבֵר עַל בֵּית הַמֶּכֶס**
22 **וְאָמַר "בְּנֵי הוּא", וְחֹזֵר וְאָמַר "עֲבָדֵי הוּא" - נֶאֱמָן; אָמַר "עֲבָדֵי הוּא", וְחֹזֵר וְאָמַר "בְּנֵי**
23 **הוּא" - אֵינוֹ נֶאֱמָן. מִיתִיבִי: הִיָּה מִשְׁמִשׁוֹ פְּבֹן, וְכֹא וְאָמַר "בְּנֵי הוּא", וְחֹזֵר וְאָמַר "עֲבָדֵי**
24 **הוּא" - אֵינוֹ נֶאֱמָן; הִיָּה מִשְׁמִשׁוֹ פְּעֻבְדָּא, וְכֹא וְאָמַר "עֲבָדֵי הוּא", וְחֹזֵר וְאָמַר "בְּנֵי הוּא"**
25 **אֵינוֹ נֶאֱמָן! אָמַר רַב נַחְמָן בְּרִי יִצְחָק: הֵתָם דְּקָאָרוּ לִיהִ "עֲבָדָא מִצַּר מֵאָה". מֵאִי מִצַּר**
26 **מֵאָה? מִצַּר עֲבָדָא מֵאָה זְוִי. שְׁלַח לִיהִ רַבִּי אָבָא לְרַב יוֹסֵף בְּרִי חֶמְדָּא: הָאֹמֵר לְחִבְרִי:**
27 **"עֲבָדֵי נְגַבְתָּ", וְהוּא אֹמֵר: "לֹא נְגַבְתִּי". - "מָה טִיבֹן אֶצְלָךְ"? - "אַתָּה מְכַרְתּוֹ לִי,**
אֲתָה

21 שאתגיד" כו'. בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס -
22 שישול בהן הכבור פי שנים, דבהנהו ליכא מגו. דאפילו לרבי מאיר דאמר: אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הני מילי כון בנכסים שנפלו לו בשעה שיש בו כח ליתנם לאחרים,
23 אבל גוסס אינו יכול לדבר ואין בו כח ליתן. והלכך לא מצי לאקטיניהו מקמי דאתו לידהו, דהא אפילו בשעה שבאו לידו אין יכול להקנותו, וכל שכן מקודם לכן. ובלאחר מיתה
24 לא מצי לשנויה, דאין בכור נוטל בראוי. הכי גרסינן: היו מוחזקין בו שאינו בכור ואמר אביו בכור הוא אינו נאמן - כרבנן, דבמקום חזקה לא מהדימין ליה לאב. ואמר אביו על אחד
25 שהוא בכור נאמן - כרבי יהודה. ורישא רבי יהודה וסיפא רבנן - בניחותא. וחזר ואמר "עבדי הוא" - בין בתוך כדי דיבור, בין לאחר זמן אמר כן, על אותו שאמר עליו מתחלה
26 "בני" אינו נאמן - במאי דאמר השתא "עבדי". וליכא למימר: האי דקרי ליה מתחלה "בני" - משום דאדוהבו כבנו, דאין דרך לקרוא לעבדו בנו. והלכך, אחר טענה ראשונה נלך,
27 דהואיל וזאת האחרונה אינו פירוש כי אם הכחשה - אין לנו לילך אחר טענה אחרונה. והודאת פיו האמינה תורה במאי דאמר "בני", כדכתיב "כיר", וכיון שהגיד - שוב אינו
28 חוזר ומגיד. וחזר ואמר בני נאמן - במאי דאמר השתא "בני", דאינו סותר דבריו הראשונים אלא מפרש הוא: "עבדי" דקאמר - בני הוא, והאי דקאמר "עבדי" - לפי שהוא
29 ממשו יותר מדאי, כאילו הוא עבדו. אבל ברישא לא שייך לפרושי הכי, דעבדו הוא כדאמר השתא. והאי דקרי ליה מעיקרא "בני" לפי שאדוהבו כבנו. דאין דרך האדון לייחס
30 לעבדו ולקרותו בנו שבשיל שום חיבה. אבית המכס - לשם רגיל לקרוא לעבדו בנו, להבירחו מן המכס. אבל לבנו לא יקרא לעולם עבדו, שהרי גורם לעצמו הפסד על זכנו. ואמר
31 בני - אל המכסים, וחזר ואמר עבדי - משום דהוא חזר וקרא "עבדי" נאמן - במאי דאמר "עבדי" דקאמר. ודאי מעיקרא הוה קרי ליה "בני" שבשיל ריתא המכס. וחזר ואמר בני נאמן
32 - אלא ודאי עבדו הוא, כדאמר מעיקרא. דאילו היה בנו - לא היה אומר למכסים שהוא עבדו. הכי גרסינן: מיתבי: היה משמשו כבן וכא ואמר בני וחזר ואמר עבדי אינו נאמן
33 היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן - ומסיפא קפריך ליה לרבי יוחנן. והכי פירושה: היה משמשו כבן, מלכיש ומנעיל מכנסו ומוציא, אבל עבודת עבד לא.
34 וירבותא נקט, דאף על גב דמשמשו כבן, ואיכא למימר האי דקרי ליה בנו משום דמשמש ליה כבן - אפילו הכי, כי חזר ואמר "עבדי" - אינו נאמן במאי דקאמר לבסוף, אלא נלך
35 אחר לשון ראשון, ורודאי בנו הוא. דאין דרך לקרות לעבדו בנו אפילו היכא דמשמש ליה כבן, שאין האדון מתכבו בו כל לקרותו בנו. היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר
36 בני אינו נאמן - כדאי דקאמר "בני", ואף על גב דאיכא למימר דמעיקרא קראו עבדו משום דמשמשו כעבד, ולא משום דחזין בהדיא משמשו כעבד. דאמר רבי יוחנן, "עבדי" וחזר
37 ואמר "בני" - נאמן. ורבי יוחנן, אפילו היכא דלא חזין דמשמשו כעבד קאמר נאמן במאי דאמר לבסוף "בני", וכל שכן היכא דחזין בהדיא משמשו כעבד. ואילו ברייתא, אפילו
38 היכא דמשמשו כעבד קאמר דאינו נאמן במאי דאמר לבסוף "בני", וכל שכן היכא דלא חזין הדיך משמשו, דאינו נאמן. וקשיא לרבי יוחנן דאמר נאמן, התם - בברייתא. דקרי
39 ליה עבדא מוצר מאה - כלומר, עבד מגור הוא, לי סמוכין לי עליו מאה דער נוצר מצר שלו. כלומר, ששוחה מאה דער. והלכך, כי אמר "עבדי מצר מאה" וחזר ואמר "בני" - אינו
40 נאמן. דאילו היה בנו - לא הוה קרי ליה "עבדא מצר מאה" ואף על גב דמשמשו ליה כעבדא, דאין קורין כן אלא לעבד. עבדא מצר זוו - ששוחה מאה זוו. שלח ליה רבי אבא
41 - כל הני "שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא" נקט חבא, משום דבחד מיניהו קא פסיק הלכתא כרבי יהודה. ובכולהו הלכתא כדשלח רבי אבא, כדפסקין בספא דשמעתין.
דמתעתי.

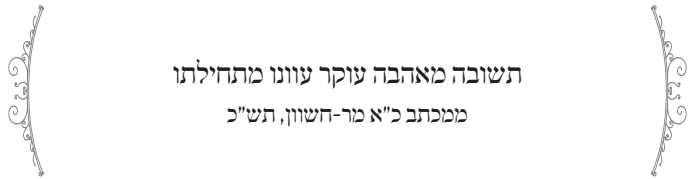
57 הדבר לעולם כבר אין ביד המקנה להקנותו, לא חלה הקנתאו
 58 שנעשתה קודם שבא הדבר לעולם. וכשהוא גוסס אין בו כח
 59 לדבר, ואין בידו להקנות את נכסיו לאחרים. נמצא שעל נכסים
 60 אלו אין לו נאמנות מיגו שיכול להקנותם לבנו, ובאופן זה הוצרך
 61 הכתוב ללמדנו שמכל מקום הוא נאמן לומר זה בכורי.
 62 תני רבנן, היו מוחזקין בו בן אחד שהוא כבוד, ואמר אביו על בן
 63 אחר שהוא כבוד, נאמן. היו מוחזקין בו בן זה שאינו כבוד, ואמר
 64 עליו אביו שכבוד הוא, אינו נאמן. מפרשת הגמרא ובניהותא:
 65 הרישא שנויה בשיטת רבי יהודה הסובר שהאב נאמן אף נגד חוקה,
 66 ואילו הסיפא שנויה בשיטת רבנן הסוברים שאין האב נאמן נגד
 67 חוקה.
 68 אמר רבי יוחנן, אם אמר האב על איש פלוני 'בני הוא', ואחר כך
 69 חזר ואמר 'עבדי הוא', אינו נאמן. שכן מאחר שהאמינה לו התורה
 70 במעו שאמר 'בני הוא', אינו נאמן להכחיש את דבריו הראשונים
 71 ולומר שאינו בנו, שמכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. אבל אם
 72 אמר בתחילה 'עבדי הוא', ואחר כך חזר ואמר 'בני הוא', נאמן.
 73 משום שדבריו האחרונים אינם מכחישים את דבריו הראשונים,
 74 אלא הם מפרשים אותם. שכן עתה הוא מפרש שמה שאמר
 75 בתחילה 'עבדי הוא', דמשמש לו כעבדא קאמר - לא היתה כוונתו
 76 לעבד ממש, אלא לכך שהוא משמשו כעבד.
 77 ותילופיהו - הדינים מתחלפים) אמית המכס. שאם היה עובר על בית
 78 המכס, ואמר על האיש הגלוה אליו 'בני הוא', ולאחר שערב משם
 79 חזר ואמר 'עבדי הוא', נאמן. משום שבבית המכס רגיל אדם לומר
 80 על עבדו שהוא בנו, כדי להבריחו מהמוכסים שלא יחייבוהו
 81 לשלם עליו מכס. ומאחר שיש לנו לתלות את דבריו הראשונים
 82 בסיבה זו, הרי הוא נאמן לחזור בו ולומר שהוא עבדו. אבל אם
 83 אמר בבית המכס 'עבדי הוא', ואחר כך חזר ואמר 'בני הוא', אינו
 84 נאמן. משום שבבית המכס אין אדם קורא לבנו 'עבדי', שכן בכך
 85 הוא מתחייב לשלם עליו מכס, ואם לא היה עבדו לא היה קורא
 86 לו כן. לפיכך שוב אינו נאמן לחזור בו ולומר שהוא בנו.
 87 מקשה הגמרא: מיתבי, אם היה אדם משמשו כבן, כגון שהיה
 88 מלבישו ומנעילו אבל לא היה עובד לו עבודת עבד, וכא ואמר
 89 עליו 'בני הוא', ואחר כך חזר ואמר עליו 'עבדי הוא', אינו נאמן
 90 לחזור בו. ואפילו שהיה משמשו כבן, אין לומר שמשום כך קרא
 91 לו בתחילה 'בני', שכן אין אדם קורא לעבדו 'בני', כמו כן אם היה
 92 אותו אדם משמשו כעבד, וכא ואמר עליו 'עבדי הוא', ואחר כך חזר
 93 ואמר עליו 'בני הוא', אינו נאמן לחזור בו. ואפילו שהיה משמשו
 94 כעבד, אין לומר שמשום כך קרא לו בתחילה 'עבדי', שכן אין אדם
 95 קורא על בנו 'עבדי', ולא כרבי יוחנן האומר שנאמן לפרש שלא
 96 התכוין מתחילה לעבד ממש אלא רק לכך שמשמשו כעבד.
 97 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, הוה ברייתא מדובר
 98 דקארו ליה 'עבדא מצר מאה' שבתחילה קרא עליו 'עבדי ססמוכים
 99 לי עליו מאה דינר במצר [בתחום] שלו' ובסמוך יבואר פירושו.
 100 ואם לא היה עבדו, לא היה קורא לו כן. אבל דברי רבי יוחנן
 101 אמורים במי שאמר 'עבדי' סתם, ובאופן זה יש לתלות שקרא לו
 102 כן משום שהוא משמשו כעבד.
 103 מבררת הגמרא: מאי 'מצר מאה'. משיבה הגמרא: מצר עבדא ק' וזו
 104 - עבד ששוה מאה זוז. ואין אדם קורא כן על בנו, ואפילו אם הוא
 105 משמשו כעבד.
 106 אגב שהגמרא הזכירה לעיל את דברי רבי יהודה ושנאמן לומר 'זה
 107 בני בכורי', מביאה הגמרא כמה דינים ששלח רבי אבא, שבאחד
 108 מהם פסק כרבי יהודה: שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא,
 109 האמר לחבירו עבדי ננבת, והוא אומר לא ננבתי, ושאלו התובע,
 110 מה זיבוי אצלך - מדוע הוא נמצא אצלך, ואמר לו המחזיק אהיה
 111 מפרתו לי,

1 זה לזה, וממה נפשך נוטל המורשה פי שנים בירושה, או מכח
 2 בכורתו הוא או מכח אחיו.
 3 שואלת הגמרא: הלא נחלקו (הלן) בדין זה חכמים ורבי יהודה,
 4 האם נאמן האב להעיד זה בני בכורי במקום שבו אחר מוחזק לנו
 5 בכבוד. ואם כן מדוע הצריכם שמואל לכתוב הרשאה זה לזה.
 6 הלא ממה נפשך, אי ברבנן סבירא ליה לשמואל, לישלח להו לבני
 7 אקרא דאגמא ברבנן שאין האב נאמן, אלא זה שהוחזק בכבוד
 8 נוטל פי שנים. ואי ברבני יהודה סבירא ליה, לישלח להו ברבי יהודה
 9 שהאב נאמן, ואותו כן שהעיד עליו האב נוטל פי שנים. משיבה
 10 הגמרא: מספיקא ליה לשמואל אי הלכה ברבי יהודה אי -או האם
 11 הלכה ברבנן. נמצא שאם יבוא כל אחד מהם בפני עצמו לתבוע
 12 את חלק בכורתו, יכולים האחים לדחותו ולומר לו, שמא להלכה
 13 אין אתה הבכור אלא אחיך השני. לפיכך אינם יכולים ליטול את
 14 חלק הבכורה אלא על ידי הרשאה.
 15 מבררת הגמרא: מאי היא מחלוקת רבי יהודה וחכמים בנאמנות
 16 האב. משיבה הגמרא: דתניא, נאמר בפרשת בכורה, 'כי את הבכר
 17 בן השנואה יביר לתת לו פי שנים'. ומיתור תיבת 'בכיר' למדנו
 18 שיבירנו לאחרים, כלומר יעיד לנו עליו האב שהוא הבכור. מכאן
 19 אמר רבי יהודה, נאמן אדם לומר זה בני כבוד הוא, ואפילו במקום
 20 שבו אחר מוחזק לנו בכבוד. ועוד למד מכאן רבי יהודה, שפישם
 21 שנאמן אדם לומר זה בני כבוד, כך נאמן אדם לומר בני זה הוא כן
 22 גרושה ובני זה בן חלוצה, והרי הוא חלל הפסול לכהונה. שכן אין
 23 סברא לחלק בין נאמנות האב לענין בכורה לבין נאמנותו לענין
 24 החלות. ויחזיקים אומרים, האב אינו נאמן לומר על בנו שהוא בכור
 25 במקום שאחר מוחזק לנו בכבוד. וכן אין האב נאמן לומר על בנו
 26 שהוא חלל ולפסולו לכהונה.
 27 אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא, בשלמא לרבי יהודה היינו דכתבי
 28 'ביר', ללמדנו שהאב נאמן להכירו לאחרים. אלא לרבנן הסוברים
 29 שאינו נאמן, 'ביר' למה לי, הלא מיותר הוא. השיבו רבא: לחכמים
 30 נכתב 'ביר' ללמדנו שהאב נאמן להעיד על בנו שהוא בכור
 31 במקום שצריך היביר - אין אין מוחזק לנו מי מבניו הוא בכור.
 32 אבל במקום שמוחזק לנו בן אחד שהוא הבכור, אין האב נאמן
 33 לומר על אחר זה בכורי.
 34 מקשה הגמרא: למאי הלכתא נכתב היביר' לחכמים, ומה צורך בו.
 35 אם למיתבא - [לתת] לו לזה שהעיד עליו האב שהוא הבכור פי
 36 שנים בירושה, הלא אף בלא יתור היביר' פשיטא שהאב נאמן
 37 בוה. שכן אפילו לא יתא איש זה בנו אלא אדם אחר, אילו פני
 38 למיתבא ליה כמתנה מי לא יהיב ליה - אם ירצה האב בחייו לתת
 39 לו את נכסיו במתנה וכי לא יוכל ליתנם לו, והרי הוא בעל הנכסים
 40 ובידו להקנותם למי שירצה. ומיגו [מתוך] שהוא יכול לתת לו את
 41 חלק הבכורה במתנה, הרי הוא נאמן אף לומר שהוא בכורו כדי
 42 שירש חלק זה בתורת ירושה. מתרצת הגמרא: לא צריכא ללמדנו
 43 על נאמנות האב, אלא רק כנכסים שנפלו לו לאב לאחר מכאן -
 44 לאחר שהעיד לפנינו שזוהו בכורו. שבשעה שהעיד לא היה בידו
 45 להקנות לבן זה נכסים אלו, שכן אין אדם מקנה דבר שעדיין לא
 46 בא לרשותו, ועל נכסים אלו אין לו מיגו שיכול ליתנם לו במתנה.
 47 ומיביר' למדנו שאף בלא מיגו נאמן האב לומר זה בכורי.
 48 שוב מקשה הגמרא: הרי חכמים החולקים ברייתא זו על רבי
 49 יהודה הם רבי מאיר. ולרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא
 50 לעולם, חזרת הקושיא למקומה, 'ביר' למה לי. הרי גם בנכסים
 51 שנפלו לו לאחר מכאן יש לו לאב מיגו, שכן אפילו שעדיין אינם
 52 ברשותו לידו להקנותם כרצת מעתה לבן זה, ויזכה בהם הבן
 53 לכשיפלו לרשות האב. מתרצת הגמרא: אף לרבי מאיר הוצרך
 54 הכתוב לתת נאמנות לאב כנכסים שנפלו לו כשהוא נוסף. שכן אף
 55 לשיטתו אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא אם כן לבסוף
 56 בא הדבר לעולם בשעה שבידו להקנותו. אבל אם בשעה שבא

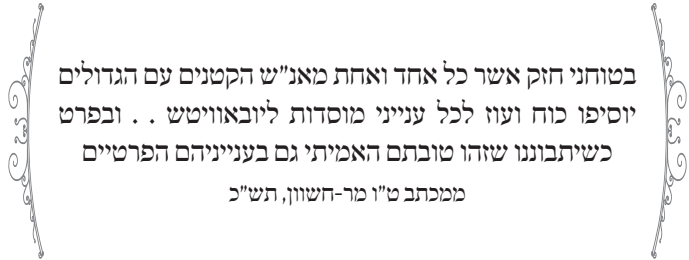
39 מסיימת הגמרא: וְלִית הַלְבָּתָּא - ואין ההלכה כְּמֵר כִּר רַב אֲשֵׁי.
 40 דין נוסף בענין עדות: שֶׁלַח לִיה רַבִּי אֲבָא לְרַב יוֹסֵף בְּרַ חֲמַא, הָיָה
 41 יוֹדֵעַ לֹו בְּעֵדוּת קִרְקַע שְׁמִידתָהּ עַד מְקוֹם פְּלוּנִי, וַיֵּדַע עֵדוּת זו עַד
 42 שְׁלֹא נִסְתַּמָּא וְקוֹדֵם שֶׁהִסְפִּיק לְהַעֲיֵד נִסְתַּמָּא. פְּסוּל עֲבָשׁוּי לְהַעֲיֵד,
 43 מְכִיּוֹן שְׁעָתָה אֵינּוּ יוֹכֵל לְרֹאאוֹת וּלְהִרְאוֹת לָנוּ בְּדִיקוֹ אֵת גְּבוּלוֹת
 44 הַשְּׂדֵה, וְנִמְצָא שְׁעֵדוּתוֹ תְּהִיָּה מֵאוֹמֵד הַדַּעַת, וְאֵין לִקְבֹּל עֵדוּת
 45 כּוֹן. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, כְּשֶׁר לְהַעֲיֵד, שֶׁהָיָה אֲפִשְׁר דְּמְכַוִּין מְצַרְנָהָ -
 46 יוֹכֵל הוּא לְכוּיֹן אֵת גְּבוּלוֹת הַשְּׂדֵה עַל יַדִּי סִימְנִים מִשְׁדוֹת סְמוּכוֹת
 47 לְשֵׁדָה זוֹ. אִמְנַם זֶה דוּוֹקָא בְּקִרְקַע, אֲבָל בְּגִלְמָא לֹא - כִּיּוֹן שִׁישׁ
 48 הִרְבָּה טְלִיתוֹת וּבְגָדִים שְׁמִידוֹתֵיהֶם שׁוֹת לְמִידַת טְלִית אוּ בְגַד זֶה,
 49 וְרַק אִם הִיָּה רֹאוּהָ עֵתָה בְּגַד זֶה וּמַעֲיֵד שִׁוּדַע שְׁהוּא שֶׁל חֲבִירוֹ,
 50 הִיָּה נִאֲמָן בְּעֵדוּתוֹ. וְרַב שְׁשֵׁת אָמַר, אֲפִילוּ בְּגִלְמָא כִּשְׂר, שֶׁהָיָה
 51 אֲפִשְׁר דְּמְכַוִּין מֵדַת אֲרִבּוֹ וּמֵדַת רְחִבּוֹ שֶׁל הַבְּגַד, וְאֵין עוֹד אֲדָם
 52 שִׁישׁ לוֹ בְּגַד דוּוֹקָא בְּמִידוֹת אֵלוֹ, אֲבָל בְּנִסְכָּא לֹא - עַל חֲתִיכַת
 53 כֶּסֶף אוּ זָהָב אֵינּוּ יוֹכֵל לְהַעֲיֵד. וְרַב פְּפָא אָמַר, אֲפִילוּ בְּנִסְכָּא כִּשְׂר,
 54 שֶׁהָיָה אֲפִשְׁר דְּמְכַוִּין מֵדַת מְשַׁקְלָתֵיו, וּלְפִי שִׁיעוֹר הַמִּשְׁקָל יוֹכֵל
 55 לְדַעַת שֶׁאֲכֵן חֲתִיכָה שֶׁל חֲבִירוֹ.
 56 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל שְׁמוּאֵל וְרַב שֶׁשֶׁת וְרַב פְּפָא: מִיִּתְיָבִי, שִׁנְיֹו
 57 בְּבִרְיָתָא הָיָה יוֹדֵעַ לוֹ בְּעֵדוּת עַד שְׁלֹא נִעְשָׂה חֲתָנּוּ - קוֹדֵם שֶׁנִּשְׂא
 58 אֵת בְּתוֹ, וְקוֹדֵם שֶׁהִסְפִּיק לְהַעֲיֵד נִעְשָׂה חֲתָנּוּ, וּבִכֵּךְ נִפְסַל לְהַעֲיֵד
 59 לוֹ מִשׁוּם שֶׁנִּהְיָה קְרוֹבוֹ (סַנְהֵדְרִין כ"ז), וְכֵן פְּלִקְתָּ - שׁוֹמַע בְּאוֹזְנוֹ,
 60 וְקוֹדֵם שֶׁהַעֲיֵד נִתְחַרְשׁ, וְחַרְשׁ (שֶׁאֵינּוּ שׁוֹמַע וְאֵינּוּ מְדַבֵּר) פְּסוּל
 61 לְעֵדוּת, וְכֵן פִּיתַח - שְׂרׁוּאָה כְּרֹאוֹ, וְקוֹדֵם שֶׁהַעֲיֵד נִסְתַּמָּא, וְעִיּוֹר
 62 פְּסוּל לְעֵדוּת, וְכֵן שְׁפִי - מִיּוֹשֵׁב בְּדַעַתוֹ וְקוֹדֵם שֶׁהַעֲיֵד נִשְׁתַּמָּה.
 63 בְּכֹל אֵלוֹ פְּסוּל לְעֵדוּת, אִף שְׂרֹאָה אֵת הָעֵדוּת בְּשַׁעָה שֶׁהִיָּה כִּשְׂר.
 64 מִמְּשִׁיכָה הִבְרִייתָא: אֲבָל הָיָה יוֹדֵעַ לוֹ בְּעֵדוּת עַד שְׁלֹא נִעְשָׂה חֲתָנּוּ,
 65 וְנִעְשָׂה חֲתָנּוּ, וְלֹאֲחַר מִכֵּן מֵתָהּ בְּתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, כְּלוֹמַר אֲשֵׁר שֶׁל
 66 רֹאוּהָ הָעֵדוּת, וְעַל יַדִּי כִּךְ פִּסַּק מִלְּהִיּוֹת חֲתָנּוּ, וְשׁוֹב כִּשְׂר לְהַעֲיֵד
 67 לוֹ, וְכֵן פְּיָקְתָּ וְנִתְחַרְשׁ, וְחַרְשׁ וְנִתְפַּקְתָּ, וְכֵן פִּיתַח וְנִסְתַּמָּא, וְחַרְשׁ
 68 וְנִתְפַּתַּח, וְכֵן שְׁפִי וְנִשְׁתַּמָּה, וְחַרְשׁ וְנִשְׁתַּפְּהָ. הָרִי הוּא כְּשֶׁר בְּכֹל
 69 הָאוֹפְנִים הָאֵלוֹ לְהַעֲיֵד.
 70 וּמְסִימַת הִבְרִייתָא: זֶה הַכְּלָל, כֹּל שֶׁתְּחַלְתּוּ בְּשַׁעַת רֵאִיית הָעֵדוּת,
 71 אוּ סוּפּוֹ בְּשַׁעַת הַגְּדַת הָעֵדוּת, הִיָּה בְּפִסְלוֹת, פְּסוּל. אֲבָל אִם הִיּוֹ
 72 תְּחַלְתּוּ וְסוּפּוֹ בְּכַשְׂרוֹת, כְּשֶׁר לְהַעֲיֵד, אִף שְׁבִין זְמַנִּים אֵלוֹ הִיָּה
 73 פְּסוּל.
 74 מְבוּאֵר מְדַבְּרֵי הִבְרִייתָא, שֶׁלֹא מְקַבְּלִים עֵדוּת מִסוּמָא אִף שְׂרֹאָה
 75 אֵת הָעֵדוּת בְּעוֹדוֹ פִּיקָה,

1 או שאמר אָתָּה נְתַתָּ לִי בְּמַתְנָה, ואם היה המחזיק טוען רק טענות
 2 אלו היה נאמן ולא היו מוציאים את העבד מידו, אלא שהמשיך
 3 ואמר לתובע, רְצוּנְךָ הַשְּׂבַע שֶׁלֹא מִכְרַתּוּ וְמוֹל, וְנִשְׁבַּע הַתּוֹבַע, צִרִיךְ
 4 הַמְּחִזֵּק בְּעַבְד לְהַשִּׁיבוֹ לְיַד הַתּוֹבַע, וְאֵינּוּ יוֹכֵל לְחַזּוֹר בוֹ, אִף שִׁישׁ
 5 סָבְרָא לּוֹמַר שֶׁהִתְכוּוֹן רַק לְשִׁטּוֹת בוֹ, מִכֵּל מְקוֹם מְכִיּוֹן שֶׁהִטִּיל
 6 עָלָיו שְׁבוּעָה הִרִי הָאֲמִינוּ בָּהּ, וְהָרִי הוּא כְּמִי שֶׁהוֹדָה.
 7 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: מֵאֵי קָא מְשַׁמַּע לָן רַבִּי אֲבָא, הֲלֹא תְנִינָא - שִׁנְיֹו
 8 כֵּן כִּבְר בְּמִשְׁנָה (סַנְהֵדְרִין כ"ד), לַעֲנִין בְּעַלִּי דִין הַרוֹצִים לְבַחֵר לְהֵם
 9 דִּיין שִׁיפְסוֹק בִּינְיָהֶם, שֶׁאִם אָמַר לוֹ אֶחָד מִבְּעַלִּי הַדִּין לְבַעַל דִּין
 10 הַשְּׂנִי, נִאֲמָן (מְקוּבַל) עָלָי אֲבָא שְׁלִי לְהִיּוֹת דִּיין בְּדִינָנוּ, אוּ שֶׁאֲמַר
 11 נִאֲמָן עָלָי אֲבִיד (אֵב פְּסוּל לְרוֹן מִן הַתּוֹרָה (שם כ"ט)), אוּ שֶׁאֲמַר נִאֲמָנִין
 12 עָלָי שְׁלֹשָׁה רוּעֵי בְּקָר שֶׁאֵינִים בְּקִיָּאִים בְּדִין, וְלֹאֲחַר שֶׁאֲמַר כֵּן, רִצָּה
 13 לְחַזּוֹר בוֹ. רַבִּי מֵאִיר אָמַר יְכוֹל לְחַזּוֹר בוֹ, מִשׁוּם שֶׁרַק דְּבָרִים
 14 בְּעֵלְמָא אֲמַר וְלֹא עָשׂוּ קִנְיָן עַל כֵּךְ, וְחֲקָמִים אֲוִמְרִים אֵינּוּ יוֹכֵל
 15 לְחַזּוֹר בוֹ. וּמְבוּאֵר שֶׁלְדַעַת חֲכָמִים אִף אִם קִיבַל עָלָיו דְּבַר שֶׁאֵינּוּ
 16 לְפִי הַדִּין אֵינּוּ יוֹכֵל לְחַזּוֹר בוֹ, וְאִם כֵּן, מֵהָ חִידֵשׁ רַבִּי אֲבָא בְּדַבְּרֵיו
 17 שֶׁאִם הִסְכִּים לְתַת אֵת הָעַבְד אִם יִשְׁבַע הַתּוֹבַע, שֶׁאֵינּוּ יוֹכֵל לְחַזּוֹר
 18 בוֹ.
 19 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הָא קָא מְשַׁמַּע לָן, דְּבִ'אֲתָן לָךְ מְחִלוּקָת - כְּלוֹמַר
 20 בְּסַנְהֵדְרִין (כ"ד), נִחְלַקוּ הָאֲמוּרָאִים, שְׁמוּאֵל סָבַר שֶׁמְחִלוּקָת רַבִּי
 21 מֵאִיר וְחֲכָמִים הִיא רַק בְּמַחֲלוּ לָךְ (שְׁמוּכִין מִמְּחֹל עַל הַחוּב עַל יַדִּי
 22 הַדִּינִים הַפְּסוּלִים) אֲבָל בִּ'אֲתָן לָךְ לְפִי כּוֹלֵם יוֹכֵל לְחַזּוֹר בוֹ, וְרַבִּי
 23 יוֹחָנָן סָבַר שֶׁנְּחַלְקוּ בִ'אֲתָן לָךְ, שֶׁאִף בְּאוֹפֵן זֶה אֲמַרו חֲכָמִים שֶׁאֵינּוּ
 24 יוֹכֵל לְחַזּוֹר בוֹ, וּבֵא רַבִּי אֲבָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ כְּדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן. וְעוֹד בֵּא
 25 רַבִּי אֲבָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁהִלְכָה בְּרַבִּי חֲכָמִים שֶׁאֵינּוּ יוֹכֵל לְחַזּוֹר בוֹ.
 26 דִּין נוסף בענין גְּבִיית עַבְד מִיּוֹמִים בְּחוּב אֲבִיהֶם: שֶׁלַח לִיה רַבִּי
 27 אֲבָא לְרַב יוֹסֵף בְּרַ חֲמַא, הִלְכָה, גִּבְיִין מִיּוֹמִים אֵת חוּב אֲבִיהֶם, מִן
 28 הָעֶקְדִים הַכְּנַעֲנִים שֶׁהוֹרִישׁ לְהֵם, מִשׁוּם שֶׁכִּשְׁם שְׁעַבְדִּים נִחְשָׁבִים
 29 כְּקִרְקַעוֹת לְגַבִּי כְּמֵה דִינִים, כִּךְ לַעֲנִין גְּבִיית חוּב. וְרַב נַחְמָן אָמַר,
 30 אֵין גִּבְיִין מְעַבְדִּים, מִשׁוּם שֶׁלַעֲנִין זֶה נִחְשָׁבִים כְּמַטְלָטִלִים שֶׁאֵינִם
 31 מִשְׁתַּעֲבָדִים לְבַעַל חוּב.
 32 דִּין נוסף בענין כְּשִׁרוֹת אֲדָם לְהַעֲיֵד לְקְרוּבוֹ: שֶׁלַח לִיה רַבִּי אֲבָא לְרַב
 33 יוֹסֵף בְּרַ חֲמַא, הִלְכָה הִיא, שֶׁשְׁלִישִׁי בְּשִׁנֵּי בְּשֶׁר לְעֵדוּת, כְּגוֹן שֶׁהִיּוֹ
 34 רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן אֲחִים, וְהֵם נִקְרָאִים רֵאשׁוֹנִים, שְׁכִשְׂר הַשְּׁלִישִׁי
 35 דְּהֵינּוּ נִכְדוֹ שֶׁל רְאוּבֵן, לְהַעֲיֵד בִּשְׁנֵי דְּהֵינּוּ בְּבָנוּ שֶׁל שְׁמַעוֹן. וְרַבָּא
 36 אָמַר, אִף שְׁלִישִׁי (נִכְדוֹ שֶׁל רְאוּבֵן) בְּרֵאשׁוֹן (שְׁמַעוֹן) כִּשְׂר לְעֵדוּת.
 37 וְרַבִּי רַב אֲשֵׁי אֲבִשְׁר פְּאָבָא דְאַבָּא - הַכְּשִׁיר לְעֵדוּת אִף אִם מַעֲיֵד
 38 לֹאֲבִי אֲבִיו (רְאוּבֵן).

תשובה מאהבה עוקר עוונו מתחילתו

ממכתב כ"א מר-חשוון, תש"כ

בטוחני חזק אשר כל אחד ואחת מאנ"ש הקטנים עם הגדולים יוסיפו כוח ועוז לכל ענייני מוסדות ליובאוויטש . . ובפרט כשייתבוננו שזהו טובתם האמיתית גם בענייניהם הפרטיים

ממכתב ט"ו מר-חשוון, תש"כ

1 איה נתת לי בכתנה — ונאמן הוא בטענה זו. ואף על גב דאמרן ב"חוקת הבתים"
2 (לעיל לו, א): הגדרות אין להן חוקה — הני מילי לאלתר, אבל לאחר שלש שנים
3 — יש להן חוקה. והבא נמי — כגון שהחזיק בו שלש שנים, או בקטן המוטל בעריסה,
4 דיש לו חוקה לאלתר. או בעבד שלא ראה אותו בעדים זה המעורר בביתו של
5 זה. רצונך חשבני טויל — רבותא היא, דקאמר
6 ליה האי מחזיק למערי. שהרי פטור לגמרי
7 זה המחזיק מכל שבועות ושבועות, דקיימא
8 לך אין נשבעין על העבדים, בשבועות (מב),
9 ב), ואינו מחויב בשבועה כלל. וגם זה התובע
10 אין שבועה מועלת לגבות מזה, דכל הנשבעין
11 כבתורה נשבעין ובלא משלמין, אם לא מרצונן
12 של זה שמטיל עליו שבועה לישבע וליטול.
13 ונשבע — זה התובע. אינו יכול — זה המחזיק
14 לחזור בו, ולומר: משטה הייתי בך. שהרי פטור
15 הייתי, וגם לא נתחייבתי לי שבועה כדי לישבע
16 וליטול, דאין אדם נשבע ונטול, ולא הקניתי לך
17 בקנין לתת לך העבד אם תשבע עליו. אלא
18 כיון דעל פיו נשבע ובעוואתו — צריך לתת לו
19 העבד. דכיון דהטיל עליו שבועה — הא הימנע
20 בשבועה, ובמאן דאודי ליה שהוא עבדו של זה
21 הנשבע דמי. והאי דנקט "עבד וגבת" — רבותא
22 נקט, דלא מיבעיא שאר מטלטלין, שהנבע
23 חייב שבועה כדי שלא ישלם, והוא הופכתי עליו. אלא
24 שכנגדו, דלא מצי הדר ביה ולמימר "אשבע
25 אני ואפטר". אלא אפילו עבדים, דלא שייכא
26 בזה שבועה כלל — אפילו הכי, כיון דהשביעו
27 לא מצי הדר ביה. נאמן עלי אבא — להיות
28 דין. אבא פסול מן התורה לדוננו לא לזכות
29 ולא לחובת, כדנפקא לן בסנהדרין (כו, ב) מ"לא
30 יזמתו אבות" וגו'. שלשה רועי בקר — שאינן
31 בקאיין בדין. ורועי צאן לא נקט, משום דרשעים
32 נניהו, דסתם רועי בהמה דקה גולטין נניהו,
33 ופסולין לכל דין שבעולם. אבל אבא ואביך —
34 כשרין מיהא לדינן של אחרים. יכול לחזור בו
35 — דרביים בעלמא בלא קנין הוא דקאמר ליה.
36 והכמיום אומרים אינו יכול לחזור בו — והוא
37 הדין לגבי שבועת התובע, שנשבע על העבד
38 ונטול. דבתרייהו, אף על גב דלא הוי דינא

הב"ב גרסינן: ונשבע אינו יכול לחזור בו — פירוש: אם נשבע כבר — אינו יכול לחזור
בו. אבל אם לא נשבע — יכול לחזור בו, כדאמרין ב"זה בורר" (סנהדרין כד, ב):
מחלוקת לאחר גמר דין, אבל לפני גמר דין — דברי הכל היה יכול לחזור בו. והבא, אף
על גב דאמר "השבע וטול" — יכול לחזור, כיון שעדיין לא נשבע דהיי קודם גמר דין. וכן
משמע ברש"י "המפקד" (בבא מציעא לה, ב):
אמר "הריני משלם" חזרו ונשבעו. ואמר "איני משלם",
מהו? מי אמר מיהדר ביה? אלמא, דיכול לחזור
בו, דהיי כמו קודם גמר דין. והא דאמר ברש"י
"שבועת הדיינין" (שבועות טז, א): ואם אמר
"איני נשבע" — פטורין אותו מיד, אומר רבינו
תם: היינו שמסלקין אותו, כדי שיתבייש מלחזור
בו. אבל אם רוצה לחזור ולבא ולישבע
— הדרשות בידו. אבל קצת קשה: מנא ליה הא
דקאמר הבא דקסבר הלכה כחכמים: דלמא סבר
דלפני גמר דין מחלוקת, אבל אחר גמר דין —
דברי הכל אינו יכול לחזור בו. אבל רש"י פירש:
אם אמר "איני נשבע" — פטורין אותו מיד, דשוב
אינו יכול לחזור בו. והבא גרס נשבע בלא וי"ו,
שישבע בעל כרחו. וההוא דריש "המפקד" (בבא
מציעא לה, ב) דקאמר: מי אמרין מיהדר קא
הדר ביה, אף על גב דאינו יכול לחזור בו, מכל
מקום כיון דעתו לחזור ובעי לאטרחי בי דינא
אלת. לא מקני ליה כפילא. חזרו ונשבעו ונאמן אבא
אבל לפירוש זה לא אתי שפיר דהסיק בשמעתין
ככל הני דשלח רבי אבא, ואם כן אפילו קודם
גמר דין אינו יכול לחזור, וב"זה בורר" מסקינן
דלפני גמר דין יכול לחזור בו. אם לא שנאמר
דאפילו קודם שבועה חשיבי גמר דין כי אמר
"רצונך חשבני טויל". מ"ד בר רב אשי מנשר
בבא דאבא — ואם תאמר: והלא אפילו שני
כשני אמר בפרק "זה בורר" (סנהדרין כה, א)
דפסול, וכל שכן זקנין ויש לומר: דאבא דאבא
כשר טפי, דאיתפלג דרא. לית הלכתא כמר בר
רב אשי — פירש בגמרא דאפילו עד סוף כל
הדורות פסול. ואין ביה לרבינו יצחק, כיון
דאיתפלג דרא כל כך.
פיתוח ונסתמא פסול — ואף על גב דגבי גט
מכשירין, שאם היה בשעת כתיבה פיתוח
יכול לומר "כפני נכתב ובפני נחתם" לאחר שנסתמא — שאני תתם, דאקילו רבנן להכשיר
אפילו אשה וקרובוים.

אתה נתת לי בכתנתך, רצונך חשבני וטול, ונשבע
- אינו יכול לחזור בו. - מאי קא משמע לך?
תנינא: אמר לו: "נאמן עלי אבא", "נאמן עלי אביך",
"נאמןני עלי שלשה רועי בקר" - רבי מאיר אומר:
יכול לחזור בו, והכמיום אומרים: אינו יכול לחזור
בו! - הא קא משמע לך, ד"באתן לך" מחלוקת,
והלכה פדברי חכמים. שלח ליה רבי אבא לרב
יוסף בר חמא, הלכה: גובין מן העבדים. ורב נחמן
אמר: אין גובין. שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר
חמא, הלכה: שלשי בשני - כשר. רבא אמר: אף
הלכתא כמר בר רב אשי. שלח ליה רבי אבא
לרב יוסף בר חמא: היה יודע לו בעדות קרקע
עד שלא נסתמא, ונסתמא - פסול. ושמואל אמר:
כשר, אפשר דמכיון מצרנהא, אכל גלימא - לא.
ורב ששט אמר: אפילו גלימא, אפשר דמכיון מדרת
ארבו ומדרת רחבו, אכל נסכא - לא. ורב פפא אמר:
אפילו נסכא, אפשר דמכיון מדרת משקלוהו. מיתבי:
היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה
חתנו, פיקח ונתהרש, פיתח ונסתמא, שפוי ונשתפה
- פסול; אבל היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה
חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו, פיקח ונתהרש וחזר
ונתפיקת, פיתח ונסתמא וחזר ונתפתח, שפוי ונשתפה
וחזר ונשתפה - כשר; זה הפלל: כל שתחלתו או
סופו בפסלות - פסול, תחלתו וסופו בכשרות - כשר;
תויובתא

נשבע

יכול לחזור, ויתן. דהיינו דומיא דרבי אבא, דלאחר שנשבע זה אין יכול לחזור בו, אלא יתן, דכרבנן דהתם סבירא ליה. וכל שכן היכא דקאמר תובע: נאמן עלי אבא ואביך שאם
יפטורן מחול לך. דכולי עלמא מודה, אפילו רבי מאיר, דאין יכול לחזור בו, שהרי מוחזק ועומד, ומחילה דאיך — כקנין דמי. ואיכא למאן דאמר התם במתול לך" מחלוקת,
אבל ב"אתן לך" דברי הכל יכול לחזור בו. הלכך אצטרך רבי אבא לאשמעינן ד"באתן לך" פליגי, והלכה כדברי חכמים, אף על גב דמסתבר טעמא דרבי מאיר. גובין מן
העבדים — בעל חוב שני — גובה מעבדי דאומנים, כדכתיב (ויקרא כה) "והנתחלתם" — הני מילי לדברים הכתובים בתורה, כגון לקנותן בכסף בשטר ובחוקה, ושלא
נחמן. ורב נחמן אמר אין גובין — דנהי דאומנין פסקוהו דמי. ובהא חזרו הוא דלית הלכתא כרבי אבא. ואמרין הכי קנינא, וכן אמר בר רב אשי, ושלא
לישבע עליה, ושאיין בהן אנתאה. אבל לענין בעל חוב — כמטלטלי דמי. דאין בעל חוב סומך אלא על קרקעות שאין יכולין ליאבד ולא לזוז ממקומן, אבל אעבדים לא סמכא
דעתיה, הלכך לא משתעבדי ליה. שלשי כשר — להעיד בקרובו שני. כגון בן תנך שכשר להעיד בימואל בן שמעון, דבגו של תנך שלשי לראובן, וימואל בן שמעון שני הוא,
ראובן ושמעון ראשונים. אבל שני בשני — פסול, כגון בן ראובן לבן שמעון, כדנפקא לן בסנהדרין מ"לא יזמתו אבות על גנים" דבנים להדיד נמי מיפסלי. "אבות" — היינו ראובן
ושמעון "בנים" — היינו תנך וימואל. אבל שלשי בשני — לא אשכחן דפסול. ומשום דאיכא למאן דאמר בפרק "זה בורר" בסנהדרין דשלשי בשני פסול, להכי אצטרך למימר
הבא דכשר, רבא אמר אין גובין — כגון גבול של תנך בן ראובן מעיד לשמעון אחי ראובן. והכי הלכתא, מאמרין לקמן: מוסף הוא. ומפסיק לקמן: ולית הלכתא כמר בר
רב אשי — מכלל דהלכתא מיהא כרביא. נאבא דאבא — שיעיד הבן לאבי אביו, כגון בן תנך מעיד לראובן, דהיינו שלשי בראשון. ולית הלכתא כמר בר רב אשי — דבני
בנים ובני בני בנים עד אלף דורות לא יעידו לאבותיהם, דבן ירך אביו הוא. היה יודע — אדם לחבירו בעדות קרקע עד היכן היא שלו, והשיגו את גבולו, והביא את זה ועד
אחר עמו להעיד עליו, אף על פי שהיה יודע יפה בעדות זו קודם שלא נסתמא בעיניו, שעדיין לא היה סומא, ועכשיו בשעת עדות נעשה סומא. שכהא מאור עיניו — פסול
להאי עדות, דמאומד הדיעת אינו יכול להעיד "עד כאן תחום פלוני", ולא נחוש לעדותו. ויש לשנות אחרים בהאי "נסתמא" דלא מפרשי לשון ערוך עינים, ובולן הכל. דמכיון
מצרנהא — שיועד לכיון המצרים, שיש לו סימנן בשאר שדות המסומכן לארבע רוחותיה. אבל גלימא — טלית או בגד — אינו יכול להעיד עליה אחר שנעשה סומא. דאמדה
אל סמכין, שהרבה טליתות מדרת שוות. נסכא = חתיכת כסף או זהב. ונעשה חתנו — ונעשה פסול לעדות בכך, כדאמרין בסנהדרין בפרק "זה בורר" (כו, ב) פיתח — עיני
פקודות, שרואה יפה שפוי = חכם. ונתהרש — מחמת חולי. היינו נמי נשתטה, דהרש דומיא דשוטה. אי נמי, שנתתך מחמת חולי, והתורה אמרה "מפיהם" ולא מפי כתבם. וראשון
נראה בעיני עיקר, דאי בנשתתך מיירי — פשיטא, כיון דאינו יכול להעיד בפיו — אין עדותו עדות, ולא הוה ליה למיתניה ביהי תך שיכולין להעיד אלא שפסולין מחמת דבר
אחר, והאי לא פסול עדות אית ביה, אלא שאין בו כח להעיד. ומתה בתו — דהיינו קרוב ונתרחק. וכגון שאין לו בנים הימנע, כדתנן בפרק "זה בורר" (שם). וחזר ונתפתח
61 — שחזר מאור עיניו. כל שתחלתו — ראיית המעשה. או סופו — שעת הגדת עדות. בפסלות — כלומר, כל שתחלתו בפסלות שעת ראיית העדות, והשתא סופו בכשרות —
פסול, דמיעיקא אל היה ראוי לעדות זו, וקרא כתוב (ויקרא ה) "הוא עד או ראה" — דבשעת ראיית המעשה ידא ראוי לעדות זו. או סופו — אף על פי שתחלתו בכשרות.
תויובתא

נשבע ונטל מחצה מנכסים בני חורין - נראה לרבינו יצחק: דלהכי נאמן בשבועה - משום דחשיבא כמלוה על פה, שהרי עדים מעידין שהשטר פרוע. ואף על גב דלרבינו הערים פסולים, שהרי מחזישם, ואומר שחייב מחצה - מכל מקום שטר אינו מתקיים אלא על ידי הודאתו, הוא קאמר דפרע מחצה. ולא דמי למודה בשטר שכתבו שאין

תיובתא דכולהו - שמואל ורב ששת ורב פפא. דכולן הכשירו מיהא לעדות קרקע פיתח ונסתמא, והבא קא פסיל כולוה עדיות, מהדהר ותנא: זה הכלל, כל שתחלתו או סופו בפסלות - פסול. דהא מרישא שמעת מינה דאם סופו בפסלות פסול, ולמה לי למוהר ולמתני ב"זה הכלל" אי לא לאתני כל הני?

צריך לקיימו, ואינו נאמן לומר "פרעתי", וגובה מנכסים משועבדים אף על גב דאינו מקיים אלא על פיו. ודחתם הוי שטר גמור, דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בבית דין, אלא רבנן דהא דאצרכוהו קיום כי טעין בהדיא מוזיק. אבל כשקיימו - הוי שטר גמור, ואין נאמן לומר "פרעתי".

האומר על תינוק בין הבנים נאמן - לקמיה מפרש מאי אמר על אותו תינוק. כרבי יוחנן בן ברוקה - במתניתין: אם אמר על מי שראוי לזורשו - דבריו קיימים. ופסקין לקמן הלכתא כותיה. נאמן - כרבי יזודה. ואף על גב דמוחק לן באחר שהוא בכור, אפילו הכי אב נאמן. והכי הלכתא, דהא פסיק הכי לקמן דהלכתא מבוהלו כדשלח רבי אבא, ואמרין דלאפוקי רבי יוחנן אצטרך, למפסק הלכתא כותיה דרבי אבא. ושמע מינה אם החוקק אחד מן הבנים בכבורה בחיי האב, אף שלא אמר האב כי בני בכורי הוא - נטל פי שנים. שלא לחלוק רבי יהודה וחכמים אלא במוחק שאחר בכור, ואמר אביו על המוחק בפשות שהוא בכור, והתם אמר רבי יהודה: נאמן האב לנטל החוקקה. אבל אם לא אמר האב על האחר שהוא בכור - התם אפילו רבי יהודה מודה שהחוקק קיימת. דאי לא תימא הכי - הוה ליה לרבי יהודה למימר הכי: רבי יהודה אומר: כל בכור שלא הכירו אביו ואמר "זהו בכורי" - אינו נטל פי שנים. אלא מדלא תני הכי - שמע מינה כדאמרין. אינו נאמן כרבנן - הואיל ומוחק לן באחר שהוא בכור. האומר תבול אשתי כאחד מן הבנים - וקבלה. שנתרצית, כדלקמן בפיסקין. אי נמי, לבר מכתובה נתן לה חלק בבכסו. ובשכבו מרע מיירי, דבריו ככתובין ובמסורין. אי נמי, בבראי ועל ידי קנין. ובכספים של עכשיו - שאם נתרבו הבכסים בשעת חלוקה - אינה נטלת כי אם באותן שהיו לו בשעת אמירה, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ואפילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה - הני מילי במפרש, אבל בסתמא - אין אדם מעלה על דעתו דבר הראוי לו לבא להקנותו, אלא לרבר שהוא מוחק בו. והלכך, דף אשה - ידה

היכא דאיכא עדים אירחותי מירתת - תימה לרבינו יצחק: אמאי תלי טעמא משום מירתת במה שיש עדים שריא שמא יכחישוהו? הלא רק שלא יסייעוהו אינו יכול לכפור הכל ולהעני פניו, דאין אדם מעני פניו בפני בעל חובו לכפור הכל ויש לומר: דכיון שהוא סבור שיבאו עדים לסייעו, שהרי מביאין, והגידו לו דעתן, ותו ליכא ענות אם יכפור הכל. ואי לא שריא שמא יחזור בהן וכחישוהו - היה לו מנו טוב, אבל לפי שריא שיכחישוהו - אין נוח לו לכפור הכל, שלא יראה שקרן יותר מדאי אם יכחישוהו.

היכא דאיכא עדים אירחותי מירתת - תימה לרבינו יצחק: אמאי תלי טעמא משום מירתת במה שיש עדים שריא שמא יכחישוהו? הלא רק שלא יסייעוהו אינו יכול לכפור הכל ולהעני פניו, דאין אדם מעני פניו בפני בעל חובו לכפור הכל ויש לומר: דכיון שהוא סבור שיבאו עדים לסייעו, שהרי מביאין, והגידו לו דעתן, ותו ליכא ענות אם יכפור הכל. ואי לא שריא שמא יחזור בהן וכחישוהו - היה לו מנו טוב, אבל לפי שריא שיכחישוהו - אין נוח לו לכפור הכל, שלא יראה שקרן יותר מדאי אם יכחישוהו.

הלכתא ככל הני שמעתתא - ואם התאמר: והא קיימא לן ד"הילך" פטור, כדפסק רבינו הנגאל בריש בבא מציעא (ה, א), והכא פסקין דנשבע וגובה מחצה, והא דף שטרא כיון דקא מודה ביה "הילך" הוה ויש לומר: דלא חשיב שטר "הילך" אלא שטר דגבי ביה ממשעבדי.

הלכתא ככל הני שמעתתא - ואם התאמר: והא קיימא לן ד"הילך" פטור, כדפסק רבינו הנגאל בריש בבא מציעא (ה, א), והכא פסקין דנשבע וגובה מחצה, והא דף שטרא כיון דקא מודה ביה "הילך" הוה ויש לומר: דלא חשיב שטר "הילך" אלא שטר דגבי ביה ממשעבדי.

דליכא עדים דקא מסייעי ליה, אבל היכא דאיכא עדים דקא מסייעי ליה - ודאי משיב אבדה הוי. דרש מר וזמרא משמיה דרב שימי בר אשי: הלכתא ככל הני שמעתתא דרבי יוחנן ורבי אבא לרב יוסף בר חמא. אמר ליה רבינא לרב אשי: דרב נחמן מאי? אמר ליה: "אין גובין" מתנינן לה, וכן אמר רב נחמן. - ואלא הלכתא לאפוקי מאי?

הלכתא ככל הני שמעתתא - ואם התאמר: והא קיימא לן ד"הילך" פטור, כדפסק רבינו הנגאל בריש בבא מציעא (ה, א), והכא פסקין דנשבע וגובה מחצה, והא דף שטרא כיון דקא מודה ביה "הילך" הוה ויש לומר: דלא חשיב שטר "הילך" אלא שטר דגבי ביה ממשעבדי.

על התחנותה, דמסתמא לא נתן לה אלא נכסים שהיו לו באותה שעה. ובכנים הפאין לאחר מכן - כלומר, לא לפי חשבון הבנים שיש לו עכשיו לבר תחלוך לאחר מותו ותטול חלק גדול, אלא אף לפי חשבון כל הבנים של שעת חלוקה נתן לה. ונראה בעיני דאפילו אם היה לו בנים מרובים ותמטעטו בחיי האב - דשקלה חלק גדול כחשבון מעיטת הבנים הבאין לחלוק בבכסי האב לאחר מיתתו. דהא תטול כאחד מכל הבנים קאמר, ולשעת חלוקה איכותן. דלפי חלוקת הדיא שעתא תטול, לא שנת נתרבו ולא שנת נתמעטו, דהא נטלת אשתו כאחד מן הבנים קאמר רבי אבא. ולזה אמר פרעתי מחצה - ומחצה אני חייב, דהוה ליה מודה מקצת הטענה, וישבע, כדמפרש לקמיה. וכגון דמקמי דאסחידו הערים שפרע לו כולו הוה ליה, דלא הוה משיב אבדה. והעדים מעידין - אחר הדוהר מחצה נשבע - הלזה שפרע, ויפטר מלשלם מחצה. ומחצה הלזה, לפי שכבר הודה, והודאת בעל דין שוה יותר מהודאת עדים. וגובה המלוה מחצה מנכסים בני חורין שיש לו ללוה, אבל לא ממשעבדי, דיכילי לקחות למימר: אתון קונאי עבידתו אהדרי, אנן אעדים סמכינן דמסהדי דפרע הכל. פלוגתא דרבי עקיבא ורבי שמעון בן אלעזר בתחלת "שנים אנוחין": שטר שכתבו בו "סלעין" או "דינרים", מלוה אומר: חמש, ולזה אומר: שלש. רבי שמעון בן אלעזר אומר: הואיל והודה מקצת הטענה - ישבע. רבי עקיבא אומר: אינו אלא כמשיב אבדה, ופטור משבועה. ד"סלעין" לא משמע טפי משנים. דתפסת מרובה לא תפסת, ויד בעל השטר על התחנותה. ועל השלישי שהודה - הוה משיב אבדה, ותנן: המוצא מציאה לא ישבע, מפני תקון העולם. ואפילו לרבי עקיבא דאמר - התם: משיב אבדה הוא כשלע השלישי, דאי הוה בעי הוה אמר אינן אלא שנים, ד"סלעין" תרי משמע. והוה מיפטר משבועה כדמפרש התם - משום דקא מסייעי ליה שטרא. הני מילי - על החשבון ליה משיב אבדה - היכא דליכא עדים, כי התם, שעדי מלוה לא ידעו אלא מה שכתבו, ד"סלעין" כתבו סתם, ופחות סלעים - שנים. אבל היכא דחזוין לבסוף דאיכא עדים כאחד מהם - איכא למימר דזה הלזה היה יודע שרוצין להעדי כאחד מהן, ואירתת שלא יבאו לסייע למלוה, ולפיכך הודה מחצה. ודאי משיב אבדה הוי - ואף על גב דלא אתו עדים אלא בטר הודאתו. והך אתקפתא לא חיישין לה, כדלקמן. רב נחמן מאי - דפליגי עליה גבי עבדים, ואמר: אין גובין מן העבדים, וקיימא לן כרב נחמן בדיני, וקשיא הלכתא אהלכתא. אין גובין מתנינן - בדבריי אבא. ואלא הלכתא לאפוקי מאי - כיון דלא פליגי, פשיטא דהכי הלכתא

47 לגבותן מהלקוחות, אך באופן זה לא גובה אותן מהלקוחות, משום
 48 דאמרי הלקוחות אגן אעדים סמכינן - אנו סומכים על עדות העדים
 49 שכבר פרע הכל, ואין אנו מאמינים ללוה, שהרי יתכן שעשה
 50 קנוניה עם המלוה לומר שחייב חצי, כדי להוציא נכסים
 51 מהלקוחות.
 52 מוסיף רבי אבא: ונאפילו לרבי עקיבא דאמר בבבא מציעא (ה),
 53 שלוח שהודה במקצת, ויש לו ראייה מלשון השטר שחייב אף
 54 פחות ממה שהודה, משיב אבדה הוי - נחשב כמשיב אבידה
 55 למלוה, משום שהיה יכול לומר שאינו חייב כלום ולשון השטר
 56 היה מסייעו, ולכן אינו ככל מודה במקצת ופטור משבועה. מכל
 57 מקום הני מילי - דברים אלו אמרם רבי עקיבא רק היבא דליבא
 58 עדים על פירעון ההלוואה אלא יש רק שטר שמסייעו, אבל היבא
 59 דאיבא עדים, כיון שמתחילה אינו יודע מה יעידו, אדרתותי איריתת
 60 - ירא הוא שמא יסייעו למלוה, ולכן כשמודה במקצת אינו נחשב
 61 משיב אבידה, אלא הרי הוא ככל מודה במקצת החייב שבועה
 62 מקשה הגמרא: מתקיה לה פר בר רב אשי, הלא אדרבה - הפוך
 63 צריך להיות, שאפילו לרבי שמעון בן אלעזר, דאמר (ש) שמודה
 64 במקצת שהשטר מסייעו, מודה במקצת הטענה הוי וצריך להשבע,
 65 הני מילי - דבריו אלו אמורים רק היבא דליבא עדים דקא מסייעי
 66 ליה, אבל היבא דאיבא עדים דקא מסייעי ליה - כשיש עדים
 67 המסייעים לטענתו, כמו כאן שמעידים שפרע הכל, אף שבאו
 68 העדים רק לאחר הודאתו, מכל מקום אנו אומרים שכנראה ידע
 69 מעידותו ויכול היה לטעון שפרע הכל, ואם כן בכך שהודה
 70 במקצת ונדאי משיב אבדה הוי, וצריך להיות נאמן בטענתו ולא
 71 להשבע עליה, ושלא כדברי רבי אבא שצריך להשבע ככל מודה
 72 במקצת.
 73 הגמרא מביאה את פסק ההלכה בכל הדינים ששלח רבי אבא:
 74 דרש מר זוטרא משמיה דרב שימי בר אשי, הלכתא ככל הני
 75 שמעתינתא - ההלכה בכל השמועות הללו כדשלה ליה רבי אבא
 76 לרב יוסף בר קמא, ולא כפי החכמים שחלקו עליו בפסקי ההלכה
 77 השונים.
 78 הגמרא דנה בדבריו של רב שימי בר אשי ומבארת אותם: אמר ליה
 79 רבינא לרב אשי, דרב נחמן מאי - האם אכן ההלכה כרבי אבא אף
 80 בדין גביה מן העבדים (לעיל ע"א), הלא בדין זה חלק עליו רב נחמן,
 81 שרבי אבא אמר שבעל חוב של מת גובה מעבדי המת, ורב נחמן
 82 אמר שאינו גובה, ומקובל בידינו שהלכה כרב נחמן בדיני ממונות,
 83 ואם כן קשה מפסק ההלכה של רב שימי בר אשי כרבי אבא, על
 84 פסק ההלכה המקובל בידינו.
 85 אמר ליה - ענה רב אשי לרבינא, אין גזיין מתנינן לה - אנו שונים
 86 שרבי אבא שלח שההלכה היא אין גובים מן העבדים, ולפי זה
 87 רב נחמן לא חולק עליו, ואכן שונים בהמשך 'וכן אמר רב נחמן',
 88 ונמצא ששני פסקי ההלכה, של רב שימי בר אשי כרבי אבא, ומה
 89 שמקובל בידינו בדיני ממונות כרב נחמן, אינם סותרים.
 90 לפי ביאור זה מבררת הגמרא מה חידש רב שימי בר אשי בדבריו:
 91 ואלא הלכתא לאפוקי מאי - מדעת מי בא רב שימי להוציא, ומדוע
 92 הוצרך רב שימי בר אשי לפסוק כרבי אבא.

1 הַיּוֹבְתָא דְבִלְחֵי - ולכאורה יש מכאן קושיא לדברי שמואל ורב
 2 ששת ורב פפא, שכולם הכשירו מי שראה בשעת ראיית העדות
 3 ואחר כך התעורר לעדות על מידת קרקע, אף שעתה בשעת הגדת
 4 העדות הוא פסול להעיד. מסיקה הגמרא: הַיּוֹבְתָא - אכן יש מכאן
 5 קושיא, ונדחו דבריהם.
 6 דין נוסף בענין נאמנות האב על בנו: שֶׁלַח לְרַבִּי יוֹסֵף בְּרִי
 7 קָמָא, הָאֹמֵר וּלְהֵלֵךְ תְּפַרֵּשׁ הַגְּמָרָא מִזָּה אִמְרוּ עַל תִּינוּק בֵּין הַבָּנִים
 8 - על אחד מבניו, נאמן במה שאומר. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֵינִי נֹאמֵן.
 9 מבררת הגמרא: מַאי קָאָמַר - מה אמר האב על התינוק. מבארת
 10 הגמרא: אָמַר אָבִי, הֵכִי קָאָמַר, הָאֹמֵר עַל תִּינוּק בֵּין הַבָּנִים, בְּנֵי זֶה
 11 יִירָשׁ כָּל נֶכְסֵי נֹאמֵן - דבריו קיימים, שפוסק רבי אבא פְּרַבִּי יוֹחָנָן
 12 בְּן בְּרוּקָה, שֶׁאִמְרָ לְהֵלֵךְ (קל) בַּמְשֻׁנָּה, שֶׁהָאֹמֵר 'אִישׁ פְּלוֹנִי יִירָשֵׁנִי',
 13 אִם הִיָּה אוֹתוֹ פְּלוֹנִי אִדָּם הִרְאוּ לִירוּשׁוֹ דְּבִרְיוֹ קִיָּמִים. וְרַבִּי יוֹחָנָן
 14 אָמַר, אֵינִי נֹאמֵן, כִּיּוֹן שֶׁסָּבַר בְּרַבְּנָן שֶׁאִמְרוּ לְעִיל (קבו) שֶׁאִם רִיבָה
 15 נִכְסִים לְאֶחָד מִבְּנָיו וּמִיַּעַט לְאַחַר בְּלִשׁוֹן יְרוּשָׁה, אִין דְּבִרְיוֹ קִיָּמִים.
 16 רבא מקשה על ביאורו של אביו: מְתַקֵּיף לָהּ רַבָּא, הָאִי - הלשון
 17 'נאמן' ו'אינו נאמן', קשה, שהרי אין דנים כאן אם להאמינו או לא,
 18 אלא האם דברי המוריש קיימים או לא, ואם כן יירש ולא יירש
 19 מִכְּעֵיָא לִיה - היו צריכים לומר.
 20 לכן מבאר רבא את דברי רבי אבא ורבי יוחנן באופן אחר: אָלֵא
 21 אָמַר רַבָּא, הֵכִי קָאָמַר, הָאֹמֵר עַל תִּינוּק בֵּין הַבָּנִים 'כְּבוֹד הָאִי',
 22 אפילו אם בן אחר היה מוחזק בכבוד, נאמן האב, שפוסק רבי אבא
 23 בְּרַבִּי יוֹחָנָן (לעיל קכו-בבביתא), שֶׁנֶּאֱמַר אִדָּם לֹאֵר 'בְּנֵי זֶה כְּבוֹד הָאִי',
 24 וביארה הגמרא (ש) שֶׁנֶּאֱמַר אִף אִם הִיוּ מוּחֻזְקִים שְׁבֹן אַחַר הָאִי
 25 הַכְּבוֹד. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֵינִי נֹאמֵן, מִשּׁוּם שֶׁסָּבַר בְּרַבְּנָן, שֶׁאִמְרוּ
 26 (ש) שְׁכִיּוֹן שְׁבֹן אַחַר מוּחֻזֵּק כְּכֹבֵד אֵינִי נֹאמֵן.
 27 דין נוסף בדיני ירושה: שֶׁלַח לְרַבִּי יוֹסֵף בְּרִי קָמָא, הָאֹמֵר
 28 'תְּפֹל אֲשֵׁרִי חֶלֶק בִּירוּשְׁתִּי כְּחֶלְקוֹ שֶׁל אֶחָד מִן הַבָּנִים'. נִזְמַנְתָּ
 29 כְּאֶחָד מִן הַבָּנִים.
 30 רבא מוסיף ומבאר את דינו של רבי אבא: אָמַר רַבָּא, וְדוּקָא
 31 בְּנִכְסִים שֶׁל עֶבְדָּיו - שנמצאים אצלו עתה בשעת אמירתו זו, ולא
 32 בנכסים שיכנסו לרשותו לאחר מכן כיון שאין אדם מקנה דבר
 33 שעדיין לא בא לעולם. וכן חולקת פְּגִינָה הַנְּאִין לְאַחַר מִפְּאֵן,
 34 כלומר אף שנולדו ילדים נוספים לאחר אמירתו, אינה יכולה לומר
 35 שתחלק רק עם הבנים שהיו קיימים בשעת האמירה ותיטול חלק
 36 גדול יותר, אלא חולקת עם כל הבנים שיהיו בשעת החלוקה, ואף
 37 שנולדו לאחר האמירה.
 38 דין נוסף: שֶׁלַח לְרַבִּי יוֹסֵף בְּרִי קָמָא, הַמּוּצִיא שֶׁטֶר חוֹב
 39 עַל הַבְּרִי, מְלִיָּה אֹמֵר 'לֹא נִפְרַעְתִּי כְּלוּם', וְלִנְיָה אֹמֵר 'נִפְרַעְתִּי
 40 מִחֻצָּה', וְהַעֲדִים מְעִידִין שֶׁפָּרַע כּוּלָּהּ. הָרִי זֶה - הלוה נִשְׁבַּע שֶׁכֶּבֶר
 41 פָּרַע מִחֻצֵּית הַסְּכּוּם, כְּדִין מוּדָה בַּמַּקְצָת הַטַּעֲנָה (עין בי"מ ה),
 42 וְהַמְלוּה גֹבְהָ מִחֻצָּה, ואף שהעדים מעידים שפטור לגמרי, אך
 43 הודאת בעל דין היא יותר מהעדאת עדים. אמנם מוסיף רבי אבא
 44 שגובה המלוה רק מנכסים בני חורין, כלומר מהנכסים שעדיין הם
 45 ברשות הלוה ולא מכרם, אֲבָל מְנַכְסִים מְשׁוּעָבְדִין, כלומר
 46 מִקְרָקְעוֹת שֶׁמִּכַּר אַחֲרֵי הַהֲלוּאָה, אף שברוך כלל המלוה יכול

חסידות היא "שמע ישראל", "שמע" ראשי תיבות "שאו מרום עיניכם", ואומר 'מרום' ולא 'שמים', 'מרום' הוא גבוה מעל גבוה, להגיע למעלה מן השכל. וזה גופא להבינו בשכל, וכמו שאומר "וראו מי ברא אלה"

היום יום יש חשוון

48 הגמרא מביאה שיטה שלישית בענין זה: **כי אתא רבין מארץ**
 49 **ישראל לבבל אמר,** אם כתב 'תנתן שדה פלונית לפלוני, וירוש'
 50 **פלוני שדה פלונית,** שנתן שתי שדות לשני בני אדם, ולאחד נתן
 51 **בלשון מתנה ולאחד בלשון ירושה,** רבי יוחנן אומר, אף באופן זה
 52 **קנה גם מי שניתנה לו השדה בלשון ירושה.** ורבי אלעזר אומר, לא
 53 **קנה מי שניתנה לו בלשון ירושה.**
 54 **מקשה אביי על דעת רבין בשיטת רבי יוחנן:** אמר ליה אביי לרבין,
 55 **אנתת לן תרא - אחד מדברין נוח לנו, ואתקפת לן תרא - ואחד**
 56 **מדברין קשה לנו, וכדלהלן. בשלמא דרבי אלעזר אדרבי אלעזר לא**
 57 **קשיא - זה מוכן שמה שהבאת בשם רבי אלעזר שלא קנה את**
 58 **השדה שניתנה בלשון ירושה,** אינו סותר למה שהובא לעיל בשמו
 59 **שקנה את השדה שניתנה בלשון ירושה, משום שקאן - לעיל דיבר**
 60 **רבי אלעזר באדם אחד ושתי שדות או בשדה אחת ושני בני אדם,**
 61 **ואילו כאן - במה שאמרת בשמו היינו פשני בני אדם ושתי שדות.**
 62 **אלא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן קשיא, שלדברין רבי יוחנן סובר**
 63 **שבשתי שדות ושני בני אדם מועילה הלשון מתנה ללשון ירושה,**
 64 **ואילו לעיל אמר רב דימי בשם רבי יוחנן שלא מועילה.**
 65 **מתרין רבין לאביי: אכן המאמרים סותרים, ואמר רבי יונה ואליפא**
 66 **דרבי יוחנן - שנחלקו האמוראים (שהם אני ורב דימי), מהי דעת**
 67 **רבי יוחנן.**
 68 הגמרא מביאה שיטה רביעית: **ירוש לקיש אמר,** הנותן שתי שדות
 69 **לשני בני אדם, לא קנה המקבל בלשון ירושה, עד שיאמר הנותן**
 70 **פלוני ופלוני ירושו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם בכתבה**
 71 **וירושם, שכיון שמכיר לשון ירושה שתי פעמים ולשון מתנה**
 72 **באמצע, נמצא שנאמרה כל אחת מלשונות הירושה על אדם**
 73 **אחד, וכיון שלשון הירושה נאמרה לשניהם גם לשון המתנה**
 74 **נאמרה לשניהם, שאם לא כן למי נאמרה בדווקא, ולכן קנו**
 75 **שניהם.**
 76 הגמרא מביאה חכמים נוספים שחלקו באותה מחלוקת: **בפלוניתא**
 77 **- במחלוקת זו, מצאנו שנחלקו אמוראים נוספים. אמר רב המנונא,**
 78 **לא שנו במשנה שמועילה לשון המתנה ללשון הירושה, אלא באדם**
 79 **אחד ושדה אחת, אבל באדם אחד ושתי שדות, או בשדה אחת ושני**
 80 **בני אדם, לא. והיינו כדעת רב דימי בשיטת רבי יוחנן. ורב נחמן**
 81 **אמר, אפילו באדם אחד ושתי שדות, או בשדה אחת ושני בני אדם,**
 82 **מועילה לשון המתנה ללשון הירושה, אבל בשתי שדות ושני בני**
 83 **אדם, לא. והיינו כשיטת רבי אלעזר. ורב ששת אמר, אפילו בשתי**
 84 **שדות ושני בני אדם מועילה. והיינו כדעת רבין בשיטת רבי יוחנן.**
 85 **רב ששת מוכיח שיטתו: אמר רב ששת, מנא אמינא לה - מהדיכן**
 86 **אומר ומוכיח אני את שיטתי. דתניא - ששנינו בברייתא, שכיב**
 87 **מרע האומר 'תנו מממוני שקל לגני בשבת' - בכל שבוע למונותם**
 88 **עד שיכלה הממון, וראוין הבנים ליתן להם בפרנסתם לשבוע אחד**
 89 **פלע, שהוא שני שקלים. נוהן להן פלע. משום שאמדו חכמים**
 90 **שכוונתו היתה שיתנו להם מוונותיהם רק כדי צרכם בצמצום ולא**
 91 **יותר. ואם אמר 'אל תתנו להן אלא שקל', אין נוהנין להן אלא שקל.**
 92 **משום שבלשון זו פירש כוונתו שיתנו להם דווקא שקל בכל שבוע**
 93 **ולא יותר, ויש לעשות ככוונתו כיון שמצוה לקיים דברי המת. ואם**
 94 **אמר האב, אם מתו בני, ועדיין לא כלה הממון,**

1 **אי לאפוקי מדרבא** שאמר לעיל (כתב) שאף שלישית בראשון כשר
 2 להעיד. אין לומר כן, שהרי יתכן שרבא רק מוסיף הוא על דברי
 3 רבי אבא, שרבי אבא הכשיר בשלישי בשני, ורבא הוסיף שכשר
 4 אף בראשון, ואם כן אפשר לומר שרבי אבא מודה ששלישי
 5 בראשון כשר. ואי - ואם בא רב שימי להוציא מדבריו דמר בר רב
 6 אשי שהכשיר לעיל (כתב) להעיד אף לאבי אביו, הלא אינו צריך
 7 לכך שהרי כבר נפסק (שם) דלית הלכתא במר בר רב אשי. ואי
 8 לאפוקי מדשמואל ורב ששת ורב פפא שהכשירו (שם) עדות של
 9 פיקח ונסתמא, הא איתותבו - הרי כבר פרכה הגמרא (שם) את
 10 דבריהם מברייתא. ואם כן עדיין קשה לשם מה היה צריך רב שימי
 11 בר אשי לפסוק הלכה כרבי אבא.
 12 מסיקה הגמרא: **אלא לאפוקי מדרבי יוחנן שפסק (לעיל כתב) כחכמים**
 13 **ולפסוק שהלכה כרבי יהודה שנאמן לומר 'זה בני בכור' אף נגד**
 14 **החוקה. וכן בא להוציא מאתקפתא - מקושייתו דמר בר רב אשי**
 15 **על דברי רבי אבא, שאמר (לעיל כתב) שבמודה במקצת והעדים**
 16 **מעידים שפרע הכל חייב שבועה, והקשה עליו שהרי הוא כמשיב**
 17 **אבידה למלוה ויש לפוטרו משבועה, ובא רב שימי בר אשי**
 18 **להשמיע שאין הלכה כמותו אלא כרבי אבא.**
 19 **שנינו במשנה (לעיל כתב): המחלק נכסיו על פני ריבה לאחד ומיעט**
 20 **לאחד כו' דבריו קיימין, ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום,**
 21 **כתב בין בתחילה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימין.**
 22 **מבררת הגמרא: דמי - מהו האופן שבו כתב לשון מתנה**
 23 **בתחלה, והיכי דמי באמצע, והיכי דמי בסוף. מבארת הגמרא: כי**
 24 **אתא - כשבא רב דימי מארץ ישראל לבבל אמר בשם רבי יוחנן,**
 25 **שאם כתב 'תנתן שדה פלונית לפלוני וירוש', זו היא מתנה בתחלה,**
 26 **ואם כתב 'ירוש פלוני לשדה פלונית ותנתן לו', זו היא מתנה בסוף,**
 27 **ואם כתב 'ירוש פלוני לשדה פלונית ותנתן לו, וירוש', זו היא**
 28 **מתנה באמצע, דהיינו בין שתי לשונות הירושה.**
 29 **רב דימי מוסיף בשם רבי יוחנן: ודוקא באדם אחד, ונתן לו המוריש**
 30 **שדה אחת, שבאותה שדה שנתן לאותו אדם יש לשון מתנה ולשון**
 31 **ירושה, אבל באדם אחד ושתי שדות, ועל שדה אחת כתב לשון**
 32 **ירושה ועל שדה אחת כתב לשון מתנה, או בשדה אחת ונתנה**
 33 **המוריש לשני בני אדם, ולאדם אחד כתב על חצי השדה לשון**
 34 **ירושה, ולשני כתב על חצי השדה השני לשון מתנה, לא נאמר דין**
 35 **המשנה, ולא הועילה לשון המתנה להקנות גם את מה שנתן**
 36 **בלשון ירושה, אלא נקנה רק מה שניתן בלשון מתנה.**
 37 הגמרא מביאה שיטה החולקת על רבי יוחנן: **רבי אלעזר אומר,**
 38 **אפילו באדם אחד ושתי שדות, או בשדה אחת ושני בני אדם,**
 39 **הועילה לשון המתנה להקנות גם את החלק שניתן בלשון ירושה,**
 40 **שכיון שבדיבור אחד נתנן ודהיינו שאינו מפריד נתינת שתי**
 41 **השדות לשני אנשים, אלא נתנן שדה אחת או לאדם אחד, לכן**
 42 **אומרים שהתכוין ליתן במתנה גם למי שנתן בלשון ירושה. מדויק**
 43 **מדבריו, אבל אם כתב לשון ירושה ומתנה בשתי שדות ושני בני**
 44 **אדם, שדה פלונית לפלוני בלשון ירושה, ושדה פלונית לפלוני**
 45 **בלשון מתנה, לא אמר רבי אלעזר את דבריו, ומודה שלא הועילה**
 46 **לשון המתנה להקנות את הניתן בלשון ירושה, שכיון שגם השדות**
 47 **וגם האנשים חלוקים, לא מועילה הלשון מזה לזה.**

בוודאי משתדל אתה להוסיף בהתמדה ושקידה בלימודיך
 ובהנהגה טובה וממך יראו וכן יעשו חבריך וכל הילדים שי'
 שבסביבה. בכרכה להצלחה ולבריאות טובה
 ממכתב כ"ב חשון תשל"ז

1 **אי לאפוקי מדרבא** — דאמר: אף בראשון — והלא מוסף הוא על דברי רבי אבא
2 דאמר שליש בשני כשר, ואתא אידו למימר דאף בראשון, ואיכא למימר דאפילו
3 רבי אבא מודה. והיא גופא אצטריך לרבי אבא, לאשמעינן דשלישי בשני כשר,
4 דאיכא למאן דאמר בסנהדרין פסול, הוה בורר" (כח, א). ולא למידק מינה
5 הא שליש בראשון פסול, דלמא עובדא אפיק
6 בשלישי בשני, ושלא ליה דכשר. **אי מריב**
7 **בר רב אשי** — דאבשר באבא דאבא — הא
8 כבר איפסק דלית הלכתא כותיה, כדאמרין
9 לעיל. והך דרשה דמר זוטרא בתר הכי הוא.
10 והכי נמי דרשה דמר בר רב אשי, תוספת, והא
11 דעיפא מינה קא פריך. **לאפוקי מריב** יוחנן
12 — דאמר: אינו נאמן, ברבנן. **ומאתקפתא דר**
13 **בר רב אשי** — דאתא למימר: ודאי משיב
14 אבדה הוא. ולית הלכתא כותיה. מין דאבתי
15 כשהודה לא העידו עדים, ולא קמטייעי ליה —
16 איכא למימר דמירתת מנייהו, שאינו יודע מה
17 בלבם, כרבי אבא. **המתלק נכסיו כו'** — כבר
18 פירשתי למעלה. כתב בין בתחלה כו' — אדם
19 הנותן מתנה לאחר, או שנתן כל נכסיו לאחד
20 מבניו, אם אמר לשון מתנה עם לשון ירושה
21 — דבריו קיימין. דנהי דלא תפיס לשון ירושה,
22 לפי שאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה,
23 וכמו שלא אמר כלום דמי — לשון מתנה מהיא
24 תפיס, והרי הוא כמי שאומר לשון מתנה לחוד,
25 דקני. ובגמרא מפרש הכי דמי מתנה באמצע
26 או בתחלה או בסוף. נתן שדה פלונית לפלוני
27 וירישה — כלומר: יירש אותה, לישנא דקרא
28 "ירישה" (שעיהו לד), יירשנה ותנתן לו. ודוקא
29 **באדם אחד ושדה אחת** — דבההוא שדה שנתן
30 לאותו האיש איכא מתנה בהדי לשון ירושה.
31 **אבל באדם אחד ושתי שדות** — כגון "ירש
32 ראובן שדה פלונית שבמזרח, ותנתן לו לראובן
33 שדה פלונית שבמערב" — ההוא דלשון מתנה
34 קני, אבל ההוא דלשון ירושה — לא קני. דמתנה
35 דהיאך לא מסייע לאידך, אלא זאת הוריש לו
36 חאת נתן לו. ובההיא דירושה הוי מתנה על מה
37 שכתוב בתורה, ולא אמר כלום. וכן שבהא אחת
38 ושני בני אדם, כגון "ראובן יירש חצי שדה זו,
39 ותנתן חצייה לשון ירושה" — שמעון קנה, ראובן לא
40 קנה. וכל שכן שתי שדות ושני בני אדם, כגון
41 "ראובן יירש שדה פלונית, ולשמעון נתן שדה
42 פלונית אחרת". אפילו אדם אחד ושתי שדות
43 — דכי הכי דנתכין לזה ליתן במתנה — הכי
44 נמי נתכין לאידך, והאיל ובדבור אחד נתן לשנתן. **אבל שתי שדות ושני בני אדם** — דהוו אנשים מוחלקים ושדות מוחלקים — לא מתניא מתנה דהאי גברא ושדה שלו
45 לאידך גברא ולאידך שדה. ובסבורת בעלמא פליגי. **כי אתא רבין אמר יירש פלוני כו'** — היינו שתי שדות ושני בני אדם. ומילתא באנפי נפשה היא, ולא איתגברא אמתניתין.
46 ומיזה, הכי נמי הוה מפרש למתניתין. **לא קנה** — ההוא דירושה. **אנחת לן חדא** — אחד מדברין נוחה לנו, דלא קשיא לן מידי בגוה. **ואתקפת חדא** — אחד מדברין
47 קשה לנו. **כאן באדם אחד ושתי שדות** — ההיא דלעיל. וההיא סימא דמלתא דרבי אלעזר דאמרן לעיל: "אבל שתי שדות ושני בני אדם" — לא תלמודא קאמר לה ולא
48 רבי אלעזר, דאם כן — אמאי הוצרך לומר דרבי אלעזר אורבי אלעזר לא קשיא? הא בהדיא קאמר לעיל דבשתי שדות ושני בני אדם לא קנה. **אמוראי** ניהו — אנא
49 ורב דימי. ורש לקיש אמר לעולם **לא קנה** — בשתי שדות ושני בני אדם ההוא דלשון ירושה, ואפילו כי אמר לשתין ביחד "נתנן שדה פלונית לראובן ושדה פלונית
50 לשמעון וירישהו". דכיון דגופין מוחלקין ניהו, וכל אחד הוי מעשה בפני עצמו, ולא שייך זה בזה כלל, הלכך שתי לשונות לשון מתנה וירושה — כנגד שני מעשים
51 הן, הלכך לשון מתנה ולא לשון ירושה, על ראשון ראשון, ועל אחרון אחרון. הלכך לא קני עד שיאמר ירושה בתחלה וירושה בסוף ומתנה באמצע — דהשתא ליקי לשון
52 מתנה מלשון ירושה, דכי הכי דלשון ירושה נאמר לשניהם — גם המתנה שבאמצע נאמרה בעל כרחך לשנתן, דלמאן תרמייהו: והלכך צריך לומר כן: "ראובן ושמעון
53 יירשו שדה פלונית ופלונית שנתיה להם במתנה וירישהו". דעל כרחך "ירישהו" קמא עולה על ראובן, ובתרא על שמעון. הלכך לשנתן נמי לשון מתנה קאמר, דאיכא תרתי
54 זמיני לשון מתנה, דכתב "שנתיה להם", דמיעריב אלשון ירושה, ואיכא תרי זמיני לשון ירושה. אבל אם אמר "פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית נתנן להם שדה
55 פלונית ופלונית וירישהו" — הוה אמניא דהאי "ותנתן וירישהו" אשמעון קאי, ולא קנה ראובן, דכיון דשני מעשים הן — יש לחלק להם גם הלשונות. וכן אם אמר "פלוני
56 ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתיה להם במתנה" ולא אמר "ירישהו" לבסוף — אבתי הוה אמניא: לראשון לשון ירושה, ולשני לשון מתנה, דשתי לשונות כנגד שתי
57 מתנות. **בפלוניא** — דרב המונא כרבי דימי אמר רבי יוחנן, ורב נחמן כרבי אלעזר, ורב ששת כרבי אליבא דרבי יוחנן. **האמר תנו שקל כו'** — כגון שכבי מרע. אי נמי
58 בריא, ובגון שהלך למדינת הים וצוה ליתן להם כשיעור הוה עד שיכלה המונן כולו. שקל — שבתלמוד היינו חצי סלע, שהוא שני דינרין. **נותנין להם סלע** — דלא
59 אמר שקל אלא כדי לזון בצמצום, שלא יתנו יותר מכדי צרכן. **אל תתנו** — היינו קפידא — אין נותנין להם אלא שקל. בשליוה "מצויאת האשה" במסכת תבנות מוקימין
60 לה כרבי מאיר, דאמר: מצוה לקיים דברי המת, ומיזה, אמרין התם, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: הלכתא. בין שאמר "תנו" בין שאמר "אל תתנו" — נתנין לון כל
61 צרכן, ומקשינן: והא קיימא לן כרבי מאיר דאמר מצוה לקיים דברי המת ומשנינן: הני מילי — אחרנייתא, אבל בהא מינה נוחא ליה, ומאי דאמר — לרוחייהו הוא דעבר.
62 יירוש

והלכתא תוך כדי דבור דבור דמי - פירש רבינו תם: דלכך אמר כדבור דמי כדי שאילת תלמיד לרב, היינו 'שלום עליך רבי', לפי שכשארם עושה סחורה עם חבירו, ויראה רבו או גדול הימנו בחכמה - לא יתן לו שלום, שאם יתן לו שלום - לא יוכל לחזור בו ממקומו, לכך תקנו חכמים כשביעור זה יכול לחזור. וקשה לרבינו יצחק: בפרק בתרא דנדרים (פ, א) תניא: מי שיש לו חולה בתוך ביתו ונתעלה, כבודומו לו שמת, וקרע, ואחר כך מת - לא יצא ידי קריעה. ואמר רבי שמעון פה פי' אמר רבי שמעון בן לוי: לא שנו אלא אתר כדי דבור, אבל תוך כדי דבור - אינו חוזר וקורע. והתם לא שייך האי עטמאו: וש' לומר: דלא פלוני רבנן.

ח' ח' מעבדה זרה וקודשו וזה ענין ש' פירש רשב"ם: שאם התפיס או הקצה דבר לעבדה זרה, ובתוך כדי דבור חזר בו - אפילו הכי נאסר. ואין נראה לרבינו יצחק, ההתפס 'כל' שייכא בעבדה זרה, דאמרין בפרק 'כל' הגלמים' (עבדה זרה מד, ב): האומר 'בית זה לעבדה זרה' - לא אמר כלום, שאין הקדש לעבדה זרה. ואמרין נמי בפרק 'כל האסורין' (תמורה ח, ב) דאין מוקצה לעבדה זרה אלא שבע שנים, שנאמר (ושופטים ו) 'ואת הפר השני שבע שנים', ועד שמיסרונו בעבדה זרה, ואיכילנה ברביעי עבדה זרה. והתם לא שייך תוך כדי דבור. ויש לדחות: דאם ימכרונו לכהנים של עבודה זרה על מנת לפטמו שבע שנים - הוי מוקצה, ואפילו חזר בו תוך כדי דבור לא מהני. ורבינו יצחק פירש: עבדה זרה - שאמר לו 'אלי אתה' וחוזר תוך כדי דבור, דלא מהני מידי. ויכול להיות שחזר וגירת הכתוב. ובפרק בתרא דנדרים (פ, א) קאמר: והלכתא, תוך כדי דבור - כדבור דמי. לרב מעבדה זרה ומגוף ומקדש ומגרש. פירוש: מגוף - שאם גידף חוזר בו תוך כדי דבור לא מהני מידי. ותלמודא קיצר כאן, משום דמגוף הוי בכלל עבדה זרה, ומגרש בכלל מקדש, כי טעם אחד להם.

יירשו אחרים - פלוני ופלוני, ולא בני בני, גלי אדעתיה דניחא ליה בעצמם טפי, הכי זכי דלשתיר ממהנה נכסי להנהו אחרים, ודוקא קאמר שקל, והא כבא - דקאמר לשון מתנה לבניו בדקתני 'תנו שקל לבני', ולשון ירושה לאחרים בדקתני 'יירשו אחרים', וקתני דקנו הנהו אחרים. דמשום הכי קאמר כסיפא אין נוטין להם אלא שקל - כדי לשיר מן הנכסים להנהו אחרים. ואף על גב דכתיבי שדות ושני בני אדם דמי, דלבניו נתן שקל בכל שבת כל ימי חייהם והמותר מוריש לאחרים תחתיהן, והיינו בעין שתי שדות ושני בני אדם - שאין זוכין זה בחיי זה כלל, הלאך שתי שדות ניתנו. ואפילו לא קנו אחרים, דמהני לשון מתנה דהאי ולשון ירושה דהיא, כרב שש. הוא מותיב לה והוא מפרק לה - דלא תקשי לחבירה: בראוי לירשו. דהאי דקנו אחרים בלשון ירושה - לאו משום דמזניי ליה לשון מתנה דאידך, אלא משום דהני אחרים הוו ארים לירשו, כגון בניו. והכי דמי - כגון דלשנינו מבניו צוה לתת שקל בשבת, ואם מתו - יירש אחד משאר בניו כל המותר. ואף על גב דאיכא עוד בניו אחרים, ואיכא נמי בניו להני שמתו. וכריכי יוחנן בן ברוקה, דאמר לקמן דאם אמר על בן הבנים 'יירש כל נכסי' - דבריו קיימין. והלאך, אין נוטין להם אלא שקל, דניחא ליה דישתיר קצת ולא יזיקו אותם ומחובין לחירשו וכו'. ולמאי דאמרין לקמן דפליגי רבנן עליה דרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, ומוקמין לפלוגתא דרבי יוחנן בן ברוקה באחר במקום בת, ובת במקום בן, דלרבי יוחנן בן ברוקה יכול להירש כל נכסיו ולהוה דראוי לירשו אחר מיתת בנו - והבא נמי בראוי לירשו, כגון אחר במקום בן, מיירי. והכי קאמר: דאם מתו בני יירשו אחי, הריאים לירש תחתיהן. הכי גסיק: נכסי לך ואחריך יירש פלוני ואחריך יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי ואם מת

שני בחיי ראשון יחזרו נכסים לירשו: דאם מתו, כלומר: נכסי נוטנים לך, 'ואחריך יירש פלוני' - הרי לזה במתנה וזהו בירושה, וכשתי שדות דמי, שאין לשני בחיי ראשון כלום - הרי מתנות מוחלקין ומקבלי מתנות

י' וזכי תיפא חבי נמי - דהאי שני - בראוי לירשו, כגון בן בין הבנים, ואגב ריהטיה אשמועינן רבוי יוחנן בן ברוקה דשני קני בלשון ירושה, והואיל ארואי להפסק. **א' הי** - דהאי שני ראוי לירשו ולהכי מתני ביה שלשון ירושה, רבוי יוחנן בן ברוקה - אמאי כשמת שני קנה שלישי מכתובי: **הא שלח רב אבהו כ'ו** - דירושה אין לה הפסק, וכיון דהאי שני בתורת ירושה באו לידו - אין כח ביד המת לעקור נחלה מירשי לתתה לירשי. **ב' יחזרו נכסים לירש** שני. **ב' יחזרו נכסים לירש** שני. **א' הי** - דירושה אין לה הפסק, וכיון דהאי שני יורש אני נוטן לשלישי - הוה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה, דכתבי 'ובן אין לו' - עיין עליו, דאשמועינן קרא דכל הקודם בנחלה יוצאי ירכיבו קודמין. וכל שכן היכא דהוא עצמו יורש את החולה, שאין כח בידיו להעבידה מבניו. **דלרבי רבי יוחנן בן ברוקה** - דסביחא ליה דאב יכול להירש בלשון ירושה לאחר מבניו כל נכסיו. **אם אמר לאחר מות נכסי לך** - כדמפרש לקמיה. וראשון ראוי לירשו, ולא פירש לא לשון ירושה ולא לשון מתנה - אין לשני במקום ראשון, או יירשו ראשון, כלום. שאין כאן לשון מתנה להאי ראשון, אלא מסתמא ללשון ירושה איכיון הנותן במאי דאמר 'נכסי לך', והואיל וחוזי לירש כל הנכסים מן התורה אם ירצה אביו. וכיון דירושה הוא להאי ראשון - אינו יכול להפסיקה, דאין ירושה לחצאנן. ולקמן בפרקן פריכין: **הא אפסקה בו**, ודוקא לרבי יוחנן בן ברוקה. אבל לרבנן, יכול דאני יכול להרבות ירושה לזה יתיר מזה בלשון ירושה כלל, והאי מאי דאמר 'נכסי לך' לראשון - לשון מתנה הוא. ויכול להפסיקה, ויקנה שלישי. **תויבתא דכולהו** - בר מרבין אליבא דרבי יוחנן, ורב ששת. **תויבתא דריש לקיש** - דאמר: לשון מתנה לזה לא מהני ללשון ירושה לזה. **האמר רבא** - בפרק 'החולץ' הלכתא כו', וזו אחת מן הן, ואם איחא דהויא ברייתא תיובתיה - לא פסקין הלכתא הכי. **לא קשיא** - הא דקתני מתנה לזה וירושה לזה דקנו שנייהן - לא קשיא לריש לקיש דאמר לא קנה ברייתא - דקאמר 'ואחריך יירש פלוני' תוך כדי דבור הראשון דקאמר 'נכסי לך', הלאך מהני מתנה דראשון גם לשני. והאי דקאמר ריש לקיש לא קנה בשתי שדות ושני בני אדם - האי לשון ירושה היינו לאחר כדי דיבור, ולהכי לא מהני ליה לשון מתנה דהאי אלשון ירושה דאידך. והכי קאמר ריש לקיש: לעולם לא קנה לאחר כדי דבור עד שמת פלוני ופלוני כו'. והלאך, כיון דקאמר לשון מתנה אתרוייהו, אפילו לאחר כדי דבור - שפיר דמי. ומיהו, רב דמי ורבי אלעזר לחצאנן. **דאמר רב** דלא קנה אלא בשדה אחד או אדם אחד, דאמר לרבי כי דבור ושני בני אדם אחת, אבל שתי שדות ושני בני אדם לא. **דלירושא אפילו** תוך כדי דבור אמר לא קנה. **הא** אמיתא דמי בשתי שדות ושני בני אדם תוך כדי דבור - לישמעינן דקנה, וכל שכן שדה אחת ואדם אחד לרב דמי, ושתי שדות ואדם אחד או שני בני אדם בשדה אחת לרבי אלעזר, אפילו לאחר כדי דבור. אלא מדלא ידעו למצוא דליהונו לשון מתנה ללשון ירושה אלא באדם אחד ובשדה אחת - מכלל דבשתי שדות ובשני בני אדם לעולם לא קנה, בין תוך כדי דבור בין לאחר כדי דבור. תוך כדי דבור - היינו כדי שאילת תלמיד לרב, כדאמר בפרק קמא דמסכת מות (א, א) אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא: מכרי, תוך כדי דבור והכי דמי - כדי שאילת תלמיד לרב כו'. ושאלת תלמיד לרב - 'שלום עליך רבי', כדאמרין בפרק 'מרובה' (בבא קמא עג, ב) כי ליה לרבי יוסי - כדי שאילת תלמיד לרב 'שלום עליך רבי' כו'. והלכתא לא תוך כדי דבור כדבור דמי - כל שבעיך שאתם מרצאי מפיו או אתר זה, בתוך כדי דבור ששנים דבר הראשון התחיל דבור האחרון - לא אסבינן ליה נמלק, אלא הרי הוא כאילו אמר שני דברים ביחד. כגון 'הרי זו תמורת עולה תמורת תפוס' - תמכר, וביא בדמי חציה עולה ודמי חציה שלימים, דהא לשתנין איבתין אלא שאין יכול להוציא שני דברים כאחד. ואם האחד יש בו כח לתפוס, והאחד אינו כלום - יתפוס האחד, והאחד כמאן דליתיה. כגון ירושה ומתנה לאחד - לשון ירושה בטל, ולשון מתנה קונה. ואם שניהם סותרין את זה, כי היכי דאמר בפרק 'בית כור' (בבא בתרא קד, ב), כגון 'מהרה בחבל ון חסר ון יתיר', וכגון 'איסורא מאה מעי', וכגון מעשה ששכירות מרצח בשנים עשר וזוהבים לשנה דיבירי זהב לחדש - יש מהן שאומר תפוס לשון ראשון, ויש שאומר שתפוס לשון אחרון, ויש שמפסקא ליה ואומר יחולקו, ויש שחולץ אחר המחוקק. ושם פירשו ריהוק. והיכא דהדר ביה בהדיא תוך כדי דבור, דאמר 'חזורני בי' - הכל מודים דהויא חורה. **לרב מעבדה זרה** - שאם התפיס או הקצה דבר לעבדה זרה, ובתוך כדי דבור חזר בו - אפילו הכי נאסרה, משום חומרא דעבדה זרה. ובידאמרין נמי בעבדה זרה 'שקן תשקצנו', דאף על גב דאמי מדניא להתירא - אסור. ועבדה זרה, והוא תוך כדי דבור חזר בו.

43 שְׁלֵדְכֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, אִם אָמַר הַמּוֹרִישׁ יְכַסֵּי לָךְ וְאַחֲרָיֶךָ
 44 לְפָלוּנִי, וְלֹא פִירַשׁ בְּדַבְרָיו לֹא לִשְׁוֹן מִתְנֵה וְלֹא לִשְׁוֹן יְרוּשָׁה,
 45 וְהַמְקַבֵּל הָרֵאשׁוֹן רָאוּי לְיִירוּשָׁה. אִין לְשַׁנֵּי בְּמִקְוֵם הָרֵאשׁוֹן בְּלוּם,
 46 כְּלוּמַר שֶׁהַנְּכָסִים נִשְׁאָרִים בְּיַד יְרוּשֵׁי הָרֵאשׁוֹן, מִשּׁוּם שֶׁאִין זֶה - מֵה
 47 שֶׁאִמַר 'נְכָסֵי לָךְ' אִינוֹ לְשׁוֹן מִתְנֵה, אֲלֵא יֵשׁ לוֹמַר שְׂכוּנוֹתוֹ הַלְקֻנוֹת
 48 בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה, שֶׁהִרִי רָאוּי הָרֵאשׁוֹן לְרִשְׁתָּהּ אֵת כָּל הַנְּכָסִים, וְיִירוּשָׁה
 49 - לְאַחַר שֶׁאָדַם זֹכֵהוּ דַבְּרַ בְּתוֹרַת יְרוּשָׁה, אִין לָהּ הַפְּסִיק כְּשֵׁמַת
 50 הַיּוֹרֵשׁ, אֲלֵא נִשְׁאָר הַדְּבַר לְיִירוּשָׁה. וְלִכֵּן בְּאוֹפֵן שֶׁהָרֵאשׁוֹן זָכֵה
 51 בְּתוֹרַת יְרוּשָׁה, אִין הַשְּׁנֵי מְקַבֵּל אֵת הַנְּכָסִים לְאַחַר מוֹת הָרֵאשׁוֹן.
 52 וְאִם כֵּן גַּם בְּאוֹפֵן הַמּוֹבָאָר בְּבֵרִיתָא אִם תְּרִצָה לוֹמַר שֶׁמְדוּבַר
 53 בְּרֵאוּי לְיִירוּשָׁה וְכַרְבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, אִם כֵּן אִין הַשְּׁלִישִׁי יִכּוֹל
 54 לְרִשְׁתָּהּ אֵת הַנְּכָסִים אַחֲרָיו, כִּיּוֹן שֶׁהַיְרוּשָׁה לֹא יִכּוֹלָה לְהַפְּסִיק
 55 מֵהַשְּׁנֵי. אֲלֵא וְדַאי אִין הֵטַעַם שֶׁהַשְּׁנֵי זֹכֵה בְּנְכָסִים מִשּׁוּם שֶׁרֵאוּי
 56 לְיִירוּשָׁה, אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁהוֹעִילָה לִשְׁוֹן הַמִּתְנֵה הַלְקֻנוֹת גַּם מֵה שְׁנֵיתוֹן
 57 בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה, וְאִף שֶׁהִדְבַר נִחְשָׁב כְּשֵׁתִי שְׁדוֹת לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם
 58 כְּמּוֹבָאָר. הַיְיִבְיָתָא דְּבוּלוֹהוּ - וְלִכְאוּרָה יֵשׁ מִכָּאן פִּירְכָה לְכָל
 59 הַשִּׁטוֹת שֶׁאִמְרוּ שְׁבַשְׁתִּי שְׁדוֹת לִשְׁנֵי אֲנָשִׁים לֹא הוֹעִילָה לִשְׁוֹן
 60 הַמִּתְנֵה הַלְקֻנוֹת גַּם מֵה שְׁנֵיתוֹן בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא:
 61 הַיְיִבְיָתָא - אִכּוֹן דִּין זֶה פִּירְכָה עַל שִׁטוֹת אֵלּוּ, וְנִדְחָו דְּבֵרֵיהֶם.
 62 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת הָאִם יֵשׁ פִּירְכָה מִבְּרִיתָא זֶה גַּם לְשִׁיטָה רִישׁ לְקִישׁ:
 63 לְיָמָא נְמִי תִּיְהִי תִּיְבְיָתָא - הָאִם נִאֲמַר שִׁיחָא מִכָּאן פִּירְכָה גַּם עַל
 64 שִׁיטָתוֹ דְּרִישׁ לְקִישׁ, שְׁבַשְׁתִּי שְׁדוֹת לִשְׁנֵי אֲנָשִׁים אִמַר לְעִיל (ע"א),
 65 שֶׁצִּירִיךְ שְׁתֵּי לִשְׁנוֹת שֶׁל יְרוּשָׁה וְלִשְׁוֹן אַחַת שֶׁל מִתְנֵה בְּאִמְצַע
 66 [בְּיַנְיָהֶם], שֶׁהִרִי בְּבֵרִיתָא מְבּוֹאָר שֶׁמוֹעִיל בְּכָל אוֹפֵן.
 67 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא עַל אִפְשָׁרוֹת זֶה: וְתִסְבְּרָא - וְכִי סוֹבַר אַתָּה שֶׁאִפְשָׁר
 68 לוֹמַר שֶׁהוֹפְרָכוּ דְּבַרֵי רִישׁ לְקִישׁ, וְהָא אָמַר רַבָּא (יבמות לו.), הַלְבְּתָא
 69 בְּתוֹתֵיהּ דְּרִישׁ לְקִישׁ בְּקֵהֵי תִלְת - הַלְכָה כְּרִישׁ לְקִישׁ בְּשֶׁלֶשׁ דְּבָרִים,
 70 וְהַלְכָה זֶה הִיא אַחַת מֵהֶן.
 71 לִכֵּן מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא שֶׁלֹּא יִקְשָׁה עַל רִישׁ לְקִישׁ מֵהַבְּרִיתָא: לֹא
 72 קִישְׁיָא, בָּאן - בְּבֵרִיתָא מְדוּבַר שֶׁאִמַר אֵת לִשְׁנוֹת הַיְרוּשָׁה וְהַמִּתְנֵה
 73 בְּתוֹךְ בְּדִי דְּבוּר, [זֶמַן אֲמִירַת 'שְׁלוֹם עֲלֶיךָ רַבִּי'], וּמִכִּיּוֹן שֶׁנִּחְשָׁב
 74 שֶׁהַזְכוּיָם בְּדִיבּוּר אַחַד, לִכֵּן הוֹעִילָה לִשְׁוֹן הַמִּתְנֵה הַלְקֻנוֹת גַּם מֵה
 75 שְׁנֵיתוֹן בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה, אֲבָל בָּאן - בְּמָה שֶׁאִמַר רִישׁ לְקִישׁ מְדוּבַר
 76 שֶׁאִמְרוּן לְאַחַר בְּדִי דְּבוּר, וְלִכֵּן לֹא מוֹעִילָה לִשְׁוֹן הַמִּתְנֵה לְאַחַד
 77 הַלְקֻנוֹת גַּם מֵה שְׁנֵיתוֹן לִשְׁנֵי בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה, וְבְאוֹפֵן זֶה צִירִיךְ שִׁיּוֹכִיר
 78 שְׁתֵּי לִשְׁנוֹת יְרוּשָׁה וְלִשְׁוֹן מִתְנֵה בְּיַנְיָהֶם.
 79 הַגְּמָרָא פּוֹסֶקֶת אֵת הַהֲלָכָה לְעַנְיֵן דִּין 'תּוֹךְ כְּדִי דִּיבּוּר': וְהַלְבְּתָא, כָּל
 80 תּוֹךְ בְּדִי דְּבוּר, בְּדִיבּוּר דְּמִי - נִחְשָׁב כְּאִילוֹ אִמַר כָּל דְּבָרֵיו יַחַד, לְכַד
 81 - חוּץ מֵהַתְּפַסַּת דְּבַר לְעַבְדוּת פּוֹכְבִים, כְּגוֹן שֶׁאִמַר עַל דְּבַר הִרִי זֶה
 82 לְעַבּוּדָה זֹרָה, וּבִתּוֹךְ שִׁיעוּר כְּדִי דִיבּוּר חוּר בּוּ, שֶׁמִּתּוֹךְ חוּמְרַת
 83 הַעַבּוּדָה זֹרָה לֹא הוֹעִילָה חוּרְתוֹ וְהַדְּבַר נִאֲסַר כַּחפֵּץ שֶׁל עַבּוּדָה
 84 זֹרָה,

1 יְיִירוּשָׁה אַחֲרֵים תְּתִיבָהּ - תַּחַת בְּנֵי בְּנֵי. בֵּין שֶׁאָמַר תְּנוּ וּבֵין שֶׁאָמַר אֵל
 2 תְּתֵנוּ, אִין נִתְּנִין לְמֵן אֲלֵא שֶׁקָּל בְּכָל שְׁבוּעָה. מִשּׁוּם שֶׁגִּילָה בְּדַעַתּוֹ
 3 שֶׁמְקַפֵּיד הוּא שִׁתְּנוּ לָהֶם בְּצִמְצוּם כְּדִי שִׁישְׂאָר מִמּוֹן הַלְוִירוּשִׁי
 4 לְאַחֲרֵים.
 5 הַבֵּינן רַב שֶׁשֶׁת, שֶׁה'אַחֲרֵים' שְׂצוּהַ הַלְוִירֵשׁ לָהֶם אוֹתוֹ אָדָם אֵת
 6 מִמּוֹנוֹ, הֵם אֲנָשִׁים אַחֲרֵים לְגַמְרֵי שֶׁאִינֵם רֵאוּיִם לְיִירוּשָׁה, וְאִם כֵּן לְפִי
 7 הַמּוֹבָאָר בְּמִשְׁנָה (לְעִיל קכז) שֶׁלֹּא מוֹעִיל לִשְׁוֹן יְרוּשָׁה לְמִי שֶׁאִינוֹ
 8 רֵאוּי לְיִירוּשָׁה, צִירִיךְ לוֹמַר שְׂכָאן שֶׁאִמַר 'יְיִירוּשָׁה אַחֲרֵים תַּחַתֵּיהֶם'
 9 מוֹעִילָה לִשְׁוֹן הַיְרוּשָׁה מִחֻמַּת לִשְׁוֹן הַמִּתְנֵה שֶׁהוֹזִיכִיר אֲצַל בְּנֵיו 'תְּנוּ
 10 שְׁקַל לְבַנִּי, וְהָא הָקָא דְּבַשְׁתִּי שְׁדוֹת וְכַשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם דְּמִי - שֶׁהַתְּנִינָה
 11 לְבָנִים וְהַיְרוּשָׁה לְאַחֲרֵים נִחְשָׁבוֹת כְּשֵׁתִי שְׁדוֹת, שֶׁהִרִי הָאֲחֲרֵים
 12 אִינֵם מְקַבְּלִים אֵת הַמִּמּוֹן עַד לְאַחַר מִיתַת הַבְּנִים, וְאִין לֹאֵלוּ בַּחֲזִי
 13 אֵלוּ כְּלוּם בְּמִמּוֹן, וְקִתְּנֵי דְּקֵנָה, וְכַשִּׁיטָה רַב שֶׁשֶׁת וּרְבִין בְּשֵׁם רַבִּי
 14 יוֹחָנָן, וְשֶׁלֹּא כְּשֶׁאֵר הַשִּׁיטוֹת.
 15 אוֹמְרַת הַגְּמָרָא: הוּא מוֹתִיב לָהּ - רַב שֶׁשֶׁת הַקְּשָׁה, וְהוּא עֲצֻמו
 16 מְקַרְקָ לָהּ - מִתְרַץ אֵת הַבְּרִיתָא שֶׁלֹּא תִקְשָׁה עַל שֶׁאֵר הַשִּׁיטוֹת.
 17 שֶׁאִפְשָׁר לְהַעֲמִיד אֵת הַבְּרִיתָא בְּאַחַר הָרֵאוּי לְיִירוּשָׁה, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן
 18 בְּרוּקָה הִיא, שֶׁאִמַר בְּמִשְׁנָה לְקַמְן (קל) שֶׁמוֹעִילָה לִשְׁוֹן יְרוּשָׁה
 19 בְּרֵאוּי לְיִירוּשָׁה.
 20 הַגְּמָרָא מוֹכִיחָה מִבְּרִיתָא כְּרַב שֶׁשֶׁת: אָמַר רַב אֲשֵׁי תָא שְׂמַע,
 21 שְׂכִיב מֵרַע שֶׁאִמַר לְאָדָם מִסּוּיִם 'נְכָסֵי נִתּוּנִים לָךְ וְ-כְלוּמַר לְרֵאוּי
 22 אוֹמַר לִשְׁוֹן מִתְנֵהוּ. וְאַחֲרָיֶךָ - וְלְאַחַר מוֹתוֹךְ יִירֵשׁ פְּלוּנֵי אֵת
 23 הַנְּכָסִים, וְאַחֲרֵי אַחֲרָיֶךָ - לְאַחַר מוֹת הַשְּׁנֵי יִירֵשׁ פְּלוּנֵי אֵת הַנְּכָסִים.
 24 מֵת רֵאוּשׁוֹן קֵנָה שְׁנֵי מֵת שְׁנֵי קֵנָה שְׁלִישִׁי, וְאִם מֵת הַשְּׁנֵי בְּתֵי
 25 הָרֵאוּשׁוֹן, וְנִמְצָא שֶׁאַחֲרֵי מוֹת הָרֵאוּשׁוֹן, אִין אִפְשָׁרוֹת לְהַעֲבִירֵם
 26 לְשְׁנֵי יְחִוּוֹי הַנְּכָסִים לְיִירוּשָׁה הָרֵאוּשׁוֹן, וְאִינֵם עוֹבְרִים לְשְׁלִישִׁי, מִשּׁוּם
 27 שֶׁלְשִׁישִׁי יֵשׁ זְכוּת לְקַבְּלֵם רַק מֵהַשְּׁנֵי, וְלֹא מֵהָרֵאוּשׁוֹן. וּמּוֹבָאָר
 28 דְּבַרֵי בְּרִיתָא, שֶׁהוֹעִילָה הַלִּשְׁוֹן מִתְנֵה שֶׁאִמַר לְרֵאוּשׁוֹן, לְלִשְׁוֹן
 29 הַיְרוּשָׁה שֶׁאִמַר לְשְׁנֵי וְלְשְׁלִישִׁי. וְהָא הָקָא דְּבַשְׁתִּי שְׁדוֹת וְשְׁנֵי בְּנֵי
 30 אָדָם דְּמִי - שֶׁהַתְּנִינָה לְשְׁנֵים הָאֲחֲרִים נִחְשָׁבַת כְּשֵׁתִי שְׁדוֹת
 31 נְפִרְדוֹת, כִּיּוֹן שֶׁאִין לָהֶם כְּלוּם בְּנְכָסִים אֵלוּ בַּחֲזִי הָרֵאוּשׁוֹן, וְכֵן הֵם
 32 שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם נְפִרְדִים, וְקִתְּנֵי דְּקֵנָה, כְּרַב שֶׁשֶׁת וּרְבִין בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן,
 33 וְלֹא כְּשִׁיטוֹת הָאֲחֲרוֹת.
 34 הַגְּמָרָא מְבַיָּא אִפְשָׁרוֹת לְתַרְץ אֵת שֶׁאֵר הַשִּׁיטוֹת: וְכִי תִיָּא - וְאִם
 35 תְּרִצָה לוֹמַר שְׂכָשֶׁם שֶׁתִּירֶץ רַב שֶׁשֶׁת לְעִיל שֶׁמְדוּבַר בְּרֵאוּי
 36 לְיִירוּשָׁה, הָקָא נְמִי - אִף כָּאן בְּבֵרִיתָא זֶה מְדוּבַר בְּרֵאוּי לְיִירוּשָׁה,
 37 כְּלוּמַר שֶׁהַשְּׁנֵי וְהַשְּׁלִישִׁי שֶׁהִקְנָה לָהֶם בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה, הֵם רֵאוּיִים
 38 לְיִירוּשָׁה, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה הִיא, שֶׁאִמַר שֶׁמוֹעִילָה לִשְׁוֹן יְרוּשָׁה
 39 בְּרֵאוּי לְיִירוּשָׁה.
 40 הַגְּמָרָא דוּחָה תִירוּץ זֶה: אִי הָכִי - אִם אִכּוֹן מְדוּבַר שֶׁהַשְּׁנֵי רֵאוּי
 41 לְיִירוּשָׁה, וְלְפִי שִׁיטַת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, מְדוּעַ כְּאִשֶׁר מֵת שְׁנֵי קֵנָה
 42 שְׁלִישִׁי, תָּא שְׁלַח רַב אָחָא בְּרִיתָא [בְּנו] דְּרַב עֲזַיָּא הַיְדוּדֵעַ לְחַכְמַיִם,

השם יתברך יצליח אותך ללכת מחיל אל חיל בלימודך
 ובהנהגתך, וגם בהשפעה טובה על כל הילדים שבסביבה על
 ידי היותך דוגמא חיה ומזהירה לכל רואיך
 ממכתב כ"ב חשון תשל"ז

51 לאחי אביו במקום שיש לו בנים ואחים, שאינו ראוי ליורשו עד
52 שימותו גם בניו וגם אחיו, בזה אין דבריו קיימים. ונמצא שבזה
53 נחלק עם תנא קמא הסובר שיכול להנחיל רק לבן בין הבנים ולבת
54 בין הבנות.

55 הגמרא דוחה אפשרות זו: **וְהִתְנַי, רבי ישמעאל פנו של רבי יוחנן**
56 **בן ברוקה אומר, לא נחלקו אפא - רבי יוחנן בן ברוקה, וְהָקְמִים,**
57 **על המוריש לאחר במקום בת וכן לכת במקום בן, שְלֹדַעַת הַכֵּל**
58 **לֹא אָמַר בְּלוֹם, אלא על מה נחלקו, על המוריש לבן בין הבנים וכן**
59 **לכת בין הבנות, שאפא - רבי יוחנן בן ברוקה, אומר, יִירָשׁ הַבֵּן**
60 **לבדו או תירש הבת לבדה, שדברי המוריש קיימים, וְהָקְמִים**
61 **אופירי, לא יירש הבן לבדו או הבת לבדה, כיון שאין יכול**
62 **להנחיל כלל, שאין בירו לשנות את סדר הירושה וחלוקתה מכפי**
63 **שקבעה התורה. ונמצא שגם רבי יוחנן בן ברוקה עצמו לא אמר**
64 **שדבריו קיימים אלא כשהוריש לבן בין הבנים או לכת בין הבנות**
65 **בלבד, והרי זה כדעת תנא קמא במשנה, וקשה כאמור, שאם כן**
66 **לא נחלקו כלל, ואילו במשנה משמע שמחלוקת בדבר.**

67 הגמרא מיישבת את המשנה בשני אופנים: **אִיבְעִית אִימָא, מְהָקְמִים**
68 **- שממה שאמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה שלא**
69 **נחלקו אביו וחכמים והודו הכל שאינו מנחיל לאחר במקום בת**
70 **ולכת במקום בן, מְהָלֵל - יש לדייק מכך דִּתְנָא קְמָא בברייתא קְבַר**
71 **שְנִחְלְקוּ גַם בְּזֵה, ולדעת רבי יוחנן בן ברוקה מנחיל גם לאחר**
72 **במקום בת ולבת במקום בן. ומעתה תתפרש המשנה כדעה זו,**
73 **שתנא קמא במשנה אמר שאינו מנחיל לאחר במקום בת ולבת**
74 **במקום בן, ועל כך בא רבי יוחנן בן ברוקה ואמר שאם הוא ראוי**
75 **ליורשו, דהיינו שהוא עומד לרשת אותו אחרי היורש הקיים,**
76 **דבריו קיימים, אבל אם אמר על מי שאינו ראוי ליורשו אחר**
77 **היורש הקיים, אין דבריו קיימים. אִיבְעִית אִימָא, אכן לרבי יוחנן בן**
78 **ברוקה אינו מנחיל אלא לבן בין הבנים ולבת בין הבנות, ומה**
79 **שהקשת על כך, שהלא גם תנא קמא אמר כן, ובמה נחלקו,**
80 **התשובה לכך היא שפוליה - כל המשנה, דְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְרוּקָה**
81 **היא, ואין מובאת בה דעה אחרת כלל, וְחֶסְרֵי מְהָקְמִים וְהִכֵי קִתְנֵי**
82 **- יש לראות את המשנה כביכול היא חסרה, וכך יש לשנותה,**

83 **הָאוּמַר אִישׁ פְלוּנִי יִירָשֶׁנִי בְמָקוֹם שֵׁישׁ בַּת, או שאמר בתי תירשני**
84 **בְמָקוֹם שֵׁישׁ בֶּן, לא אָמַר בְּלוֹם, הא - אבל על כת בין הבנות, וכן**
85 **בין הבנים, אם אָמַר על אחד מהם שירש של נְכִסָּיו, דְרַבִּיו קִיָּמִין,**
86 **וממשיכה המשנה, שהטעם לכך הוא משום שרבי יוחנן בן ברוקה**
87 **אומר, אם אָמַר על מי שראוי ליורשו שרק הוא יירשנו, דְרַבִּיו קִיָּמִין.**
88 **הגמרא מביאה את פסק ההלכה: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְמוּאֵל,**
89 **הַלֵּלָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְרוּקָה, וכפי שביארו רבי ישמעאל, שמוריש**
90 **הוא לבן בין הבנים ולבת בין הבנות. וְכֵן אָמַר רַבָּא, הַלֵּלָה כְּרַבִּי**
91 **יוֹחָנָן בֶּן בְרוּקָה.**

92 הגמרא מבארת את טעמו של רבי יוחנן בן ברוקה: **אָמַר רַבָּא, מֵאִי**
93 **מְעִיבֵיה דְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְרוּקָה שאמר שמוריש אדם את נכסיו למי**
94 **שראוי ליורשו, אף שלא כסדר הירושה שצויתה התורה, משום**
95 **שאָמַר קְרָא - נאמר בפסוק (דברים כא טו) וְהָיָה בְיוֹם הַנְּחִילֹו אֶת פְּנְיוֹ,**
96 **וממה שלא נאמר 'ביום שינחלו בניו', יש לדרוש שהתורה נתנה**
97 **רשות לְאָב לְהַנְחִילֹו את נכסיו לְכָל מִי שְׂוִיעָצָה מִבְּנֵיו.**

98 הגמרא דנה בדרשה זו: **אָמַר לִיה אַבְרָהָא, הֲלָא הָאָ - דין זה של**
99 **רבי יוחנן בן ברוקה, מהפסוק (שם) לֹא יוּכַל לְכַבֵּר, שבו נאמר**
100 **שאינו יכול להעביר את חלק הבכורה מהבכור, נְכָפָא - יש**
101 **ללמוד, שממה שכתבה התורה שאינו יכול להעביר מהבכור את**
102 **חלק בכורתו ולתת לבנים אחרים, משמע שמשאר בניו יכול הוא**
103 **להעביר את חלקיהם, ולמה הוצרכת ללמוד זאת מ'ביום שינחלו**
104 **את בניו. מתרצת הגמרא: הָהוּא - אותו פסוק, לֹא יוּכַל לְכַבֵּר,**
105 **מִיָּעֵי לִיה לְבָדְתֵינָא - נצרך הוא למה ששנינו בברייתא, אָפֵא תָנִן**
106 **אָמַר מְשֻׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר,**

1 יוחן מקדושין, שהמקדש אשה, ובתוך כדי דיבור חזר ואומר
2 שהכסף שנתן לה עבור קידושה, נתון לה במתנה ולא לשם
3 קידושין. לא מועילה חזרתה לגמרי, אלא הרי היא ספק מקודשת,
4 וצריכה גט, והחזירו בזה, משום שחששו חכמים שמא יאמרו
5 שהיא מקודשת לו, ואם תנשא לאחר בלא גט יאמרו שבניה מן
6 האחר ממוזרים.

משנה

7 משנתנו ממשיכה לעסוק במי שחפץ להנחיל את נכסיו לאחרים,
8 שלא כסדר דיני ירושה של תורה: **הָאוּמַר אִישׁ פְלוּנִי וְכֵל אַדָּם**
9 **ואפילו אחיו יִירָשֶׁנִי, ואמר זאת בְמָקוֹם שֵׁישׁ לו פת שהיא ראויה**
10 **ליורשו ולפי שאין לו בן, או שאמר בתי תירשני, ואמר זאת בְמָקוֹם**
11 **שֵׁישׁ לו בן הראוי ליורשו, לא אָמַר בְּלוֹם, אלא הראוי ליורשו הוא**
12 **יירשנו, מפני שהתנה תנאי על מה ו-נגד מהו שְכָתוּב בְתוּרָה,**
13 **שהתורה אמרה שבנו יירשנו ואם אין לו בן תירשנו בתו, ולפיכך**
14 **אינו יכול להעביר את הירושה מבנו לבתו, או אם אין לו בן, מבתו**
15 **לאדם אחר. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְרוּקָה אומר, אם אָמַר זאת על מי שראוי**
16 **ליורשו עתה, כגון שצויה על אחד מבניו שהוא לבדו יירשנו, או**
17 **שלא היו לו בנים וצויה שאחת ממנותיו תירשנו לבדה, דְרַבִּיו**
18 **קִיָּמִין, והלה שצויה עליו הוא יורשו לבדו, ואילו אם אמר זאת על**
19 **מי שאין ראוי לו ליורשו עתה, כגון שיש לו בנים וצויה שבתו**
20 **תירשנו, או שאין לו בנים ויש לו בנות וצויה שאחיו יירשנו, אין**
21 **דְרַבִּיו קִיָּמִין, ואין הלה יורשו.**
22 הגמרא תבאר את דברי המשנה כולה, אם ראשית המשנה היא
23 דעה החולקת על דברי רבי יוחנן בן ברוקה, ואם אכן מחלוקת
24 בדבר, במה נחלקו.

גמרא

25 הגמרא מבארת את דברי המשנה: שנינו במשנה 'האומר איש
26 פלוני יירשני במקום שיש מה, בתי תירשנה במקום שיש בן, לא
27 אמר בלום, שהתנה על מה שכתוב בתורה'. מדייקת הגמרא: **לֹא**
28 **מְעִיבָא - טעם זה שנחשב מתנה על מה שכתוב בתורה, אינו אלא**
29 **משום דְאָמַר שהוא מוריש לאחר בְמָקוֹם בַּת וכן לכת בְמָקוֹם בֶּן,**
30 **שאותו אחר ואותה בת אינם יורשים עתה כלל, שהרי יש יורש**
31 **הקודם להם, ועל כן דבריו בטלים. הא - אבל אם הוריש לבן בין**
32 **הבנים וכן לכת בין הבנות, שהבן או הבת ראייה כבר עתה ליורשו**
33 **ואין יורש הקודם להם, ולא באו דבריו אלא להגדיל את חלקם,**
34 **באופן זה דְרַבִּיו קִיָּמִין. מקשה הגמרא: אִימָא סִיפָא, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן**
35 **בְרוּקָה אומר, אם אָמַר על מי שראוי ליורשו דְרַבִּיו קִיָּמִין, ומשמע**
36 **שכונותו של רבי יוחנן בן ברוקה היא, שאמר על מי שראוי ליורשו**
37 **עתה, והיינו שאמר על בן בין הבנים או בת בין הבנות, שרק בזה**
38 **דבריו קיימים, ונמצא שדעת רבי יוחנן בן ברוקה היינו דעת תִּנְאָ**
39 **קְמָא, שגם הוא לא אמר אלא שאינו יכול להוריש לאחר במקום**
40 **בת ולבת במקום בן, אבל לבן בין הבנים ולבת בין הבנות, אף**
41 **לשיתנו יכול הוא להוריש. וקשה שאם כן לא נחלקו כלל, ואילו**
42 **במשנה משמע ששתי דעות הן.**

43 הגמרא מביאה אפשרות לבאר את המשנה: וְכֵי תִימָא - ואם
44 תרצה לומר שרבי יוחנן בן ברוקה, שאמר שהוא יכול להנחיל
45 לראוי ליורשו, אפילו אם ינחיל לאחר בְמָקוֹם בַּת וכן לכת בְמָקוֹם
46 **בֶּן, קְאָמַר - אומר הוא שדבריו קיימים. ומה שאמר שאינו מנחיל**
47 **אלא למי שהוא ראוי ליורשו, תפרש עתה שהכוננה למי שעומד**
48 **לרשת אותו אחרי היורש הקיים, כגון בת בין הבנים, או אחיו בין**
49 **בנות, שאלו באין לרשת מיד אחר היורשים הנוכחיים, שרק בזה**
50 **דבריו קיימים, אבל אם יאמר על מי שאינו ראוי ליורשו, כגון**

1 וקדושין — שאם קידש אשה בפני עדים, וחזר ואמר בתוך כדי דבור: להו מתנה ולא
2 להו קדושין — אין שומעין לו, ומקודשת ואינה מקודשת. וחומרא דרבנן היא, משום
3 לעו ממזרות אם תנשא לאחר בלא גט. משנה האומר איש פלוני יירשני — אפילו
4 אחיו, במקום שיש להורא מצווה בת. או בתי תירשני — ויש לו בן. לא
5 אמר כלום — שעקר את הירושה ממקומה.
6 ודייקת בגמרא: הא בן בין הבנים, דראי
7 לירש קצת — קנה גם הכל. ולפום הך דיוקא
8 לא מתוקמא הך סיפא אליבא דההיא תנא
9 דלעיל, דקתני גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד
10 שאם אמר משום ירושה — לא אמר כלום,
11 דהיינו בן בין הבנים, ואפילו הכי קתני רישא
12 דלא קני. ובגמרא מתיירצין לה. אם אמר על
13 מי שראוי לירשו — השתא משמע לן —
14 בגון שהוא ראוי לירשו במקצת, בגון בן בין
15 הבנים, והלכך דבריו קיימין אם אמר יירש
16 הכל. ועל מי שאין ראוי לירשו — בגון אחיו
17 במקום בתו, או בתו במקום בנו. גמרא טעמא
18 — דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה —
19 דקמוריש לאחר במקום בת, דלא חוי השתא
20 למירת מידי. אימא סיפא אם אמר על מי
21 שראוי לירשו דבריו קיימין היינו תנא קמא
22 — דהכי משמע: על מי שראוי לירשו עבשוי,
23 דהיינו בן בין הבנים, או בת בין הבנות במקום
24 שאין בן. וכן תיפא — קפליג רבי יוחנן
25 עליה דתנא קמא אפילו אאחר במקום בת.
26 דשמעין דתנא קמא דחשיב ליה מתנה על
27 מה שכתוב בתורה אפילו בנו בין הבנים או
28 בת בין הבנות, דקתני רישא גבי ריבה לאחד
29 ומיעט לאחד, שאם אמר משום ירושה —
30 לא אמר כלום, וכל שכן באחר במקום בת,
31 דקתני סיפא: האומר "איש פלוני יירשני" כו' וזו ואין צריך לומר זו קתני. אי נמי, להכי תנייה לרך סיפא, לאשמועינן דאפילו באחר במקום בת אהא רבי יוחנן לאיפולגי
32 עליה דתנא קמא. ולמימר דבריו קיימין. ורישא נמי רבותא קתני, דאפילו בבן בין הבנים אמר רבנן אין דבריו קיימין. ונמצא רישא מיתניא להשמיענו כח דרבנן, דאפילו
33 בבן בין הבנים אמר לא אמר כלום, וסיפא מיתניא להשמיענו כח דרבי יוחנן בן ברוקה, דאפילו באחר במקום בת פליג אדרבנן ואמר דבריו קיימין. ולא למידק מינה
34 כדדייקת לעיל: טעמא דאחר במקום בת כו', דהוא הדין נמי לבן בין הבנים דלא אמר כלום. אלא משום רבי יוחנן בן ברוקה נשניה, דאתא רבי יוחנן בן ברוקה למימה
35 אם אמר על מי שראוי היום ולמחר לירשו אחר שתמות בתו — דבריו קיימין, ואף על גב דהשתא מיהא לא חוי לירשו. ואם אין ראוי לירשו אחר בתו, בגון דודו, וש
36 לו אחין דאחין קודמין לאחי אביו — לא אמר כלום, והאיל ואין ראוי לירשו עד שתמות בתו ואחיו. ומשנינן: מדקאמר רבי ישמעאל לא נחלקו מכלל דפליגי חבירוי עליו
37 ואמרין נחלקו — ומתניתין רבנן היא, דמוקמי לפלוגתייהו אפילו באחר במקום בת, ומתניתין כולה דכפרישית. ואביעית אימא — לא פליגי רבנן עליה דרבי ישמעאל, אלא
38 דכולי עלמא מדוד דלא פליגי באחר במקום בת. דודאי לא אמר כלום, אלא בבן בין הבנים הוא דפליגי רבנן ורבי יוחנן בן ברוקה. והאי דקאמר: רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם
39 אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימין — היינו בבן בין הבנים, דראוי השתא לירשו. ודקאמר: רבי יוחנן בן ברוקה היינו תנא קמא — תריץ: כולה מתניתין דרך בבא בתרייתא
40 — רבי יוחנן בן ברוקה היא, דשמעין דתנא קמא דאמר גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד דאם אמר משום ירושה לא אמר כלום, דהיינו בן בין הבנים, ואתא איהו למימר דרית.
41 והכי קתני: האומר "איש פלוני יירשני" במקום שיש בת, "בתי תירשני" במקום שיש בן — לא אמר כלום. שרבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם אמר על מי שראוי לירשו, בגון בן
42 בין הבנים ובת בין הבנות — הוא דבריו קיימין. אבל אמר על מי שאינו ראוי לירשו, בגון שאמר "איש פלוני יירשני" במקום שיש בת, או "בתי תירשני" במקום שיש בן — לא
43 אמר כלום. הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה — וכדמשמע טעמא דמתניתין, דמשמע דבבן בין הבנים קאמר, כדדייקת לעיל וכדאוקמנא דכולה רבי יוחנן בן ברוקה היא. ואיכא נמי
44 למידק מדלא קאמר שמואל: הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה אפילו אחר במקום בת ובת במקום בן. וטעמא דרבי יוחנן בן ברוקה דמפרשין לקמן, מ"ביום הנחילו את בניו", משמע
45 נמי דבבן בין הבנים קאמר. ולעיל נמי הכי אמרין, אמר אביי: הכי קאמר, האומר על תינוק בין הבנים "יירש כל נכסיו" — נאמן, כרבי יוחנן בן ברוקה. מכלל דהוה סבירא להו
46 דלא פליג אלא בן בין הבנים, הלכך, לא שנא אם אמר "פלוני בני יירש חצי נכסיו", לא שנא אם אמר "יירש כל נכסיו" — דבריו קיימין, ואפילו אם כתב בן, דלא שנא אם
47 אמר לא שנא כותב, כדמוכח לקמן בפירקין (קלג, א): אמר רב הונא שכבי מרע שכתב כל נכסיו לאחר — רואין, אם ראוי לירשו — גוטלן משום ירושה. ואמר ליה רב נחמן:
48 גנבי גנבי למה לך? אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקה — אימא: הלכתא כרבי יוחנן בן ברוקה. דשמעתך כרבי יוחנן בן ברוקה קא אולא. והא דאמרין לקמן, אמר שמואל:
49 הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופא, ואמרין: הוא הדין נמי לבנו. דאם כתב לו כל נכסיו לא עשאו אלא אפטרופא — הני מילי כותב לשון מתנה, או אומר
50 לשון מתנה, דלכבודו איכוין להקנות לו נכסיו. אבל לשון ירושה — קנה הכל, כדן תורה, כדנפקא לן מ"ביום הנחילו את בניו". דבשלמא לשון מתנה — איכא למימר דהקנה לו
51 הני נכסים להיוון בחוקתו כדן אפטרופא. שגם כשעשאו אפטרופוס נתקיימה מתנה, שיש נותן מתנה גמורה שיש שותן מתנת אפטרופוס. אבל ירושה — אינה יכולה להיות
52 אלא אם כן קונה הנכסים קנין גמור. ולשון ירושה משמע שקם תחת המוריש לקנות נכסיו לגמרי, ולהיות מוחזק בהן להיות שלו מורישו, אבל אם אינו אלא אפטרופוס —
53 נמצא שלא הוריש כלום. וגם בהלכות גדולות מצאתי סייג לדבריי. והני מילי — כשאין בבור, או יכול להנחיל כל נכסיו לאחד מהן. אבל אם יש בבור — אינו יכול להנחיל
54 חלקו לאחד מהן, כדנפקא לן לקמן מ"לא יוכל לברר". ביום הנחילו — והוה מצו למכתב: ביום שינחלו בניו. לכל מי שירצה — מנבין, הן להרבות לו מאחיו, הן להוריש הכל
55 ולשוריא קמא דמשנינן לעיל, דפליג רבי יוחנן בן ברוקה אפילו באחר במקום בת — איכא למימר נמי דמכתב נפקא ליה, ובניו לאו דוקא, אלא ירשיו, ואפילו דראוי לירשו
56 יורש קרינא ביה. מלא יוכל לברר נפקא — דהכי משמע: בכורה לא יוכל להעביר מבכור ולהנחיל לאחרים, אבל שאר נכסיו בלא חלק בכורה — יכול להנחיל אחר מבניו.
לא

תוספות

1 תלמוד לומר לא יוכל לבבר - ואם תאמר: ולרבנן, למה לי "לא יוכל לבבר"? דמדי תיתי
2 שיכול לשנות חלק בכורה, דאצטרך קרא למעוטי? ולרבי יוחנן בן ברוקה נמי,
3 למה לי "ביום הנחילו"? דעל ברוחך ליכא למימר דמקל וחומר ילפינן שלא יוכל לשנות חלק
4 פשיטות - דאם כן לישתוק מילא יוכל לבבר", וממילא ידעינן שאין יכול לשנות לא חלק
5 בכורה ולא חלק פשיטות, משום דהוי מתנה על
6 מה שכתוב בתורה, ואם כן על ברוחך "לא יבבר" -
7 לא אצטרך אלא למעוטי חלק פשיטות! וש
8 לומר: דאי לאו "לא יבבר" - הוה אמנא דיכול
9 לשנות חלק בכורה, משום הדורע כחו שאינו נוטל
10 בראי. והשתא אצטרך שפיר "ביום הנחילו"
11 לרבי יוחנן בן ברוקה, דלא נילף חלק פשיטות בכל
12 וחומר מחלק בכורה דאין יכול לשנות.
13 שהרי חותכה מכאן - אין לפרש כפירוש
14 רבינו שמואל: חותכה מכאן ודהי -
15 דהיינו למעלה מצומת הגידין, דהא בפרק "אלו
16 טרפות" (חולין נו) וצריך להיות: בהמה המקשה,
17 חולין ע, א) אצומת הגידין גופא קאמר: תדע,
18 שהרי חותכה מכאן כו, אלא יש לפרש: כגון
19 בטחול, דקימא לן (שם נה, ב) ניקב בסומכיה -
20 טריפה, בקולשה - כשרה.
ושמע

רשב"ם

1 לא יוכל לבבר מה תלמוד לומר - והלא כתיב בתריה "הבכור בן השנואה יביר",
2 לפי שנאמר וזהו ביום הנחילו את בניו - דמשמע שיכול לתת לכל אחד מבניו מה
3 שירצה, ויכול אני לרוח שאף הבכורה יעביר מן הבכור לתת לכל מי שירצה, עם שאר
4 נחלה; דמה פשוט שיפה כחו כו' שנוטל בראי, דבחלק פשוט לא כתיב "יכול אשר
5 ימצא לו", ויאמר לא יוכל לבבר - ולא
6 אצטרך "ביום הנחילו", באביו, דהוה דייקנין;
7 בכורה לא יוכל לבבר, אבל חלק פשוט ינחיל
8 למי שירצה חוזה - כרבי יוחנן בן ברוקה,
9 איתמר. כמאי קא מיפליג - נהי דמר שמעי
10 ליה הכי, ומר שמעי ליה הכי, מאי בנייהו?
11 הלבב עדיפא - פוסק הלבב לעשות כן,
12 אבל כי אמרין "הורה" - איכא למימר דשעה
13 הרואה, דשמן אותו הדין לא נפק כרבי יוחנן
14 בן ברוקה, אלא על ידי טענת אחרות ויזה את
15 כל הנבסים לאחד מן הבנים. כגון שאמר האב
16 לשון מתנה עם לשון ירושה, דלדברי הכל
17 דבריו קיימין, וכדאמרין (בבא בתרא קכו, א) **נמי:**
18 לאו בפירוש תאמר אלא מכללא אתמר,
19 דההוא בכור דאילו וובין בנכסי דידיה כו',
20 דסבר הרואה דמשום האי טעמא נפסק כן,
21 והמעשה משום טעמא אחריןא. אבל כיון
22 דקבע הלבב - או אין לפשפש דבר. ומר
23 כמר מעשה דב - כשמוין לעשות מעשה -
24 או יש לסמוך ולעשותו. אבל כשאמר "הלבב
25 כפלוגי" - אין סומכין לעשות כן עד שיאמר
26 הלבב למעשה, כדלקמן. דאי אמר "הלבב" -
27 איכא למימר דרך למודו אמר הכי, אבל אם
28 בא מעשה לידו - הוה מודקדק יותר,
29 כדאמרין בסמוך: אין למדין הלבב מפי למוד.
30 אבל משהורה לעשות - שוב אין לפשפש
31 אחריו. אין למדין הלבב - כלומר, אין למדין
32 לעשות. לא מפי תלמוד - שאם לומר הרב
33 דרך לימודו, ואמר: מסתבר טעמא דפלוגי חכם
34 - אין תלמידיו למדין משם הלבב. דשמן אם
35 יבא לידו מעשה ידקדק יותר, ויראה טעם אחר
36 דבר. ולא מפי מעשה - אם יראה רבו עושה
37 מעשה - אל יקבע הלבב בכך. דשמן טעה

14 רבי חנינא אמר רבי: הלקה פרכי יוחנן בן ברוקה. אמר ליה רבי אפא: "הורה" איתמר.
15 כמאי קמיפליג? מר סבר: הלקה עדיפא, ומר סבר: מעשה רב. תנו רבנן: אין למדין הלקה
16 לא מפי תלמוד ולא מפי מעשה - עד שיאמרו לו הלקה למעשה. שאל ואמרו לו הלקה
17 למעשה - ילך ויעשה מעשה, ובלבד שלא ידמה. מאי "ובלבד שלא ידמה"? והא כל התורה
18 פולה דמיוני מדמינן לה! אמר רב אשי, הכי קאמר: ובלבד שלא ידמה במטרות; דתניא: אין
19 אומרים במטרות זו דומה לזו; ואל תחמה, שהרי חותכה מכאן וחתכה מכאן וחתכה.
20 אמר ליה רבי אשי לרבי יוחנן: כי אמר לן מר "הלקה הכי", נעביד מעשה? אמר: לא תעבידו
21 עד דאמינא "הלקה למעשה". אמר להו רבא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע: פי
22 אתי פסקא דדינא דידי לקמייהו וחיותו ביה פורקא - לא תקרעוהו עד דאתיתו לקמאי, אי
23 אית לי טעמא - אמינא לכו, ואי לא - הדרנא בוי. לאחרי מיתה - לא מיקרע תקרעוהו, ומגמר
24 נמי לא תגמרו מיניה; לא מיקרע תקרעוניה - דאי הואי התם, דלקא הוה אמינא לכו מעמאי,
מגמר

בטעם של פסק דין ש אותו המעשה. דהרבה טועין דברר הלמוד, כדאמרין "והא דפלוגי לאו בפירוש תאמר אלא מכללא אתמר", וטעה בסבא. עד שיאמרו לו הלבב למעשה
- דכיון ששאל על ידי מעשה, ואינו יודעין דברר אלא מה שהוא אומר להם - אין לומר: טעם חזו ביה דלא ידע. ובמקום אחר אמרין: אין למדין הלבב מתוך משנה. כגון
זה שכתב במשנה "והלבב כדבריו". כגון הא דתנן במסכת נדה (ו, א) רבי אליעזר אומר: ארבע נשים דיין שעתן כו'. והמשפח כמה תשפת ותהא זבה, גבי יולדת בובב מעת לעת,
דברי רבי אליעזר (גדה לו, ב). חב וזבה שבדקו יום ראשון ומצאו טהורה וכו' (שם סח, ב). ובשלשתן תנן במשנה "הלבב כדבריו", ואפילו הכי קבע שמואל הלבב כמותו בתלמוד,
ואשמעינן דאין מריין הלבב מתוך משנה אי לאו דקבע הלבב כמותו. וביבמות (נט, א) תנן: איזוהו ממוז? שמעון התימני אומר: כל שחיבין עליו כרת והלבב כדבריו. ואי לאו
דפסק בתלמוד הלבב כמותו - לא סמכין אפסק דמתניתין. אבל בהלכות הפסוקות דברי האמוראין - דאי סמכין, דכיון שפסקום וכתבוהו רב אשי ורבינא שהם סוף הוראה
- דאי עלייהו סמכין. מצינו למדין: היכא דפליגי יחד אצל רבים כי הני - לא סמכין אפסק הלבב של משנה, אלא אם כן פוסק בתלמוד. אבל אפסק דתלמוד - סמכין,
דכולהו הוה הלבב למעשה. אלא שרבי יוחנן לבדו היה מחמיר לעצמו, ואמר לתלמידיו כדילקמן שלא יעשו דבר עד שיאמר להם הלבב למעשה. והיינו טעמא - דדלמא הוד
ביה מהזוהא פסק הלבב שפסק, ויראה לו טעם אחר בעיניו. ומיהו, לאחר פטירתו יש להם לעשות מה שפסק להם, דהא כי ימיו חייו לא הדר ביה. וכל שכן שיש לנו לסמוך
על הלכות הכתובות בתלמוד כמו שסידרן רב אשי, דהא קיימא לן בבבא מציעא (פו, א): רב אשי ורבינא סוף הוראה, ולמי נשאל עור בשעת מעשה, אם לא נסמוך על ההלכות
הפסוקות בתלמוד כמו שסידרן רב אשי, דקתני: עד שיאמר לו הלבב למעשה? הא אין אדם רשאי לחדש דבר מעתה אלא דאי כמו שפסקו האחרונים כך נעשה. והכי אמרין
(בתחלת פאה) וצריך לומר: בפרק שני דפאהו ירושלמי: רבי ועירא בשם שמואל אומר: אין למדין לא מן ההלכות ולא מן ההגדות ולא מן התוספות, אלא מן התלמוד. כלומר,
מדברי האמוראין. ולא מפי מעשה הכתוב במשנה ובריתא, כגון דפליגי רבים עליה, עד שיאמרו הלבב למעשה. כלומר: כן הלבב, לך עושה כן. אי נמי, שיאמרו לו הלבב כד
לעשות מעשה. כגון שבא ושאל לחבכים: מעשה בא ליה, היאך הלבב כדי לעשות כך? ואמרו לה: הלבב כפלוגי. אף על פי שאמרו רשמי - הוה הלבב למעשה. ילך ויעשה
מעשה - כל ימיו יעשה עור כן, ולא ירא צריך עוד לשאול לכל מעשה ומעשה שבא ליה. ובלבד שאל ידמה - לדון דבר מתוך דבר. הא כל התורה כולה וכו' - כדאמרין
בעירובין (כא, ב) גבי שלמה: ואסבאר בדדמי. במטרות - ללמוד זו מזו. כגון טרפות הכבד מן הריאה. כדאמרין: וחילופא בכבדא. שאין חיות האיברים שוה. אין אומרים בטרפות
זו דומה לזו. שהרי חותכה מכאן - בצומת הגידין ומתה. דמיטרפה בכך. חותכה מכאן - למעלה מצומת הגידין, וחיתה. שחתיך הבשר עד העצם כשרה, כדאמרין ב"ביבמה
המקשה" (חולין ע, א), ומקל וחומר היה לנו לומר שהיא טריפה. אי אמר מר הלבב הכי - בשעה שאנו למדין לפניו, מפי עבדין עובדא על פי אותה הוראה? עד דאמינא
לבו הלבב למעשה - שאומר לבם בעשה שתשאלי לי על ידי מעשה. דבשעת מעשה אדם ירא ליהון דכוכין בלוי יותר. כדאמרן קמיה: אף על פי שאמרו רשמי - הוה הלבב מפי תלמוד, עד
שיאמרו לו הלבב למעשה. ובפסקא דרינא - שפסקתיו ומסרתיו לאדם להיות לראיה בידו - אל תקרעוהו לבטל דבריי. דאי הוא וכו' - ושמן גם אתם תמצאו תירין לקשייתכם.
ואל

1 הרב תוך לימודו שמתבררים דברי חכם פלוני, לפי שיתכן שלא
 2 דקדק בדבר, ואילו היה בא מעשה לידו היה מדרקד יותר, ולא מפי
 3 מעשה - שאם ראה את רבו עושה מעשה, אל יקבע הלכה על סמך
 4 מה שראה שמה מפני סיבה אחרת נהג כן הרב ולא מן הטעם
 5 שהוא סבור, עד שיאמר לו שהלכה כן למעשה מסוים שעליו שאל
 6 את רבו כיצד לנהוג בו, שבזה יכול הוא לנהוג כן אפילו לא אמרו
 7 לו אלא 'הלכה כפלוני', שכיון שרבו אינו יודע טוב ממנו מה אירע
 8 שם, ודאי הורה על פי הטעמים שאמר לו ואין חשש שיש כאן
 9 סיבה נוספת שאינו יודע ממנה.
 10 הברייתא מוסיפה דין בענייני הוראה: שאל ואמר לו הלכה
 11 למעשה, ולך ועשה מעשה כפי שהורו לו, ואינו צריך
 12 לשאול מחדש בכל מעשה שמזדמן לידו, ובלבד שלא ידמה לדין
 13 דבר מתוך דבר וללמוד ממנה שהורו לו למקרים אחרים.
 14 הגמרא מבררת את סיוע דברי הברייתא. שואלת הגמרא: מאי -
 15 מהו זה שאמרה הברייתא שיעשה מעשה כפי שהורו ובלבד
 16 שלא ידמה דבר לדבר, והיא בגל התורה כולה דמיון קדמיין
 17 לה - מדמים דבר לדבר ולמדים דבר מתוך דבר. מתרצת הגמרא:
 18 אמר רב אשי, הכי קאמר, ובלבד שלא ידמה ללמוד דבר מדבר
 19 בטרפות, כגון ללמוד טרפות הריאה מטרפות הכבד, שמצינו
 20 שאינם דומים זה לזה, שמה שמטריף כאן אינו מטריף שם וההיפך,
 21 וזה מפני שאין חיות האיברים שוה, דתניא בברייתא, אין אומרים
 22 בטרפות זו דומה לזו, ואל תתמה על כך, שהרי הותרה לבהמה
 23 מקאן, לצד הרחוק מן הגוף, כגון בצומת הגידן, ומתה בכך, והלכך
 24 נחשבת טריפה בחתיכה זו, ואילו הותרה מקאן, למעלה מצומת
 25 הגידים עד העצם, שהוא יותר קרוב לצד הגוף, וחתה - אינה
 26 מתה בכך, אף שמקל וחומר היינו אומרים שאם למטה מזה מתה
 27 כל שכן למעלה מאותו מקום, והרי לך שאין ללמוד דבר מדבר
 28 בענייני טריפות.
 29 הגמרא מביאה את הוראתו של רבי יוחנן לתלמידיו אימתי לסמוך
 30 על דבריו: אמר רבי אפי לרבי יוחנן, כי אמר לו מר - באשר
 31 אומר לנו רבינו שהלכה כפי - שכך היא ההלכה, האם נעבד -
 32 נעשה מעשה על פי הוראה זו. אמר לו רבי יוחנן, לא תעבידו - לא
 33 תעשו מעשה על סמך דברי, עד דאמינא - עד שאומר לכם הלכה
 34 למעשה.
 35 הגמרא מביאה את הוראתו של רבא לתלמידיו כיצד לנהוג כשיש
 36 להם קושיא על דברים שפסקו: אמר רבא לרב פפא ולרב הונא
 37 בריה דרב יהושע תלמידיו, כי אתי פסקא דדינא דידי קמייכו -
 38 כאשר יבוא פסק דין, שכתבתי ונתתי לאדם להיות ראה בידו,
 39 וחויתו ביה פירקא - ויש לכם קושיא על פסק זה, לא תקרעוהו
 40 לבטל דברי, עד דאתיתו לקמאי - עד שתבואו אלי ותשאלוני, ואו
 41 אי את לי מעמא - אם יש לי תשובה להצדיק את מה שפסקתי,
 42 אמינא לבו - אומר לכם, ואי לא - ואם לא אמצא תשובה, הדרנא
 43 בי - אחזור בי. ואילו אם תמצאו קושיא על פסק זה לא תחר מיתה -
 44 לאחר שאמות, ואין אתם יכולים לשאלני, לא מיקרע תקרעוהו
 45 ומנמר נמי לא תמרו מיניה - אל תקרעו את פסק זה אולם גם לא
 46 תלמדו לדין ממנו, וכפי שאבאר. לא מיקרע תקרעוהו - אל
 47 תקרעוהו, משום דאי הואי התם דלמא הוה אמניא לבו מעמא -
 48 משום שאם הייתי בחיים שמא הייתי משיב לכם על שאלתכם,
 49 ואף שעתה אין בידכם תשובה, אך שמא גם אתם תמצאו יישוב
 50 לקושייתכם,

1 מה תלמוד לומר - מה בא ללמדנו הפסוק (דברים כא טו) 'לא יוכל
 2 לכתוב', שממנו למדים שאינו יכול לשנות את נחלת בנו הבכור,
 3 ולמה הייתי סבור שיכול הוא לשנות. מבארת הברייתא: לפי
 4 שאמר שם בתחילת הפסוק, 'והיה ביום הנחילו את בניו, וממנו
 5 למדים שיכול הוא לשנות את נחלת בניו ולהעביר מזה לזה
 6 וכאמור לעיל (א"ע), שיכול הייתי לומר כן גם על בכור, והלא דין
 7 הוא - והרי יש לדרוש כן מקל וחומר, ומה פשוט שיפה בחו שנוטל
 8 את חלקו בירושת אביו, גם בנכס הראוי לבוא אחר מיתת האב,
 9 כגון נכסים שירש אחר מותו, בכתובות - כמו שהוא נוטל חלק
 10 בנכס שהוא כבר ביד האב כשמת, ובכל זאת התורה נתנה רשות
 11 לאב להנחיל את נכסיו ולהעבירם מהפשוט לכל מי שירצה מבניו,
 12 ואין מועיל לו מה שיפה כוחו בראוי, ואם כן, בכור שהורע בחו
 13 לעומת הפשוט, שאינו נוטל פי שנים בנכס הראוי לבוא לאב לאחר
 14 מותו בכתובות - כפי שהוא נוטל בנכס הנמצא אצל האב בשעת
 15 מיתתו, האם לא כל שכן - האין זה קל וחומר שדאי שיכול האב
 16 לשנות את ירושתו ולהעבירה לאחרים. תלמוד לומר - לכך נאמר
 17 הפסוק 'לא יוכל לכתוב', ללמד שאף על פי שהורע כח הבכור מכח
 18 הפשוט לענין ראוי, בזה יפה כחו הימנו שאין האב יכול לשנות את
 19 חלקו של הבכור.
 20 הברייתא דנה למה הוצרך הפסוק 'והיה ביום הנחילו' ללמד
 21 שיכול הוא לשנות את ירושת בנו הפשוט. שואלת הברייתא:
 22 ויאמר רק 'לא יוכל לכתוב', ללמד שאינו יכול לשנות את ירושת
 23 הבכור, מה תלמוד לומר - ומדוע הוצרך הכתוב לומר גם 'והיה
 24 ביום הנחילו את בניו' ללמד שיכול הוא להעביר את נחלת הפשוט
 25 ולשנותה, הלא יש לדייק זאת ממה שאמרה התורה 'לא יוכל
 26 לבכר', שמשמע אבל את חלק הפשוט יכול הוא לשנות. מבארת
 27 הברייתא: שיכול הייתי לומר, והלא דין הוא - וקל וחומר הוא, ומה
 28 בכור שהורע בחו - שמעלתו פחותה מפשוט, בכך שאינו נוטל
 29 בראוי בכתובות, וכמו שפירשנו למעלה, ובכל זאת אמרה תורה
 30 'לא יוכל לכתוב' שאין יכול לשנות את חלקו, פשוט שיפה בחו,
 31 שנוטל בראוי בכתובות, וכאמור לעיל, לא כל שכן - האין זה קל
 32 וחומר שאינו יכול לשנות את חלקו. תלמוד לומר - לכך נאמר
 33 הפסוק 'והיה ביום הנחילו את בניו', ללמד שהתורה נתנה רשות
 34 לאב להנחיל לכל מי שירצה.
 35 הגמרא דנה אודות פסק ההלכה במחלוקת זו: אמר רבי זיקא אמר
 36 רבי אמי אמר רבי חנינא אמר רבי, הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה. אמר
 37 ליה רבי אבא לרבי זיקא, לא נאמר בשם רבי שאמר שכן הלכה,
 38 אלא הורה איתמר - נאמר, שהורה רבי במעשה מסוים לנהוג כפי
 39 שעולה מדברי רבי יוחנן בן ברוקה.
 40 הגמרא מבארת את מחלוקתם. מבררת הגמרא: קמיפילגי -
 41 במה נחלקו אם אמר שכן הלכה, או שהורה כן. מבארת הגמרא:
 42 מר - רב זריקא סבר, הלכה שאמר החכם צדיקא לסמוך עליה,
 43 מאשר על הוראה לעשות, משום שבהוראה יתכן שהיו טעמים
 44 אחרים להורות כן, וכן כאן יתכן שלא פסק כן משום שהלכה כרבי
 45 יוחנן בן ברוקה. ומר - רבי אבא סבר, מעשה שעשה חכם הוא דבר
 46 רב וגדול לסמוך עליו מאשר אם רק אמר שהלכה כן, שאם אמר
 47 הלכה לבד יש לומר שדרך לימודו אמרה ולא דקדק בדבר, ואילו
 48 אם הורה לעשות ודאי דקדק בכך היטב.
 49 הגמרא מביאה ברייתא המלמדת באיזה אופן ניתן ללמוד מדברי
 50 חכם: תנו רבנן, אין למדין הלכה לא מפי תלמוד - דברים שאמר

נהגיני לקרוא במכתבך שעשית מסיבות שבת וכואו הרבה ילדים והיה מאוד נחמד. ובוודאי גם להבא תמשיך בפעולות

כאלה

ממכתב כ"ב חשוון תשל"ז

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

כא לפיכך, כל כלי של פרקים שנתפרק רבא - אסרו חכמים להחזירו בשבת, אפילו אינו מהדקו אלא מעט בענין שהוא רפוי ואינו רפוי רגל, גזרה שמא יתקע בחזק.

אבל אם אינו מהדקו כלל אלא מניחו רפוי לגמרי - מתר. והוא שדרבנו של כלי להיות כף רפוי לעולם רגל, אבל אם דרבנו להיות מהדק ותקוע בחזק, אף שעכשו מניחו רפוי - אסור להחזירו, גזרה שמא יתקע. וכוס של פרקים רח, יש אומרים שאף שדרבנו להיות מהדק קצת - מתר להחזירו ולהדקו קצת, ואין חוששים שמא יתקע בחזק, לפי שאין דרך הכוס כלל להדקו כל כף בחזק עד שיתחייב עליו משום בונה. ולא אסרו להדק אפילו מעט רח אלא במטה של פרקים וכל פיוצא בה משאר הכלים, שיש לחוש בהם שמא יתקע בחזק.

ויש אומרים שאין חלוק בין כוס לשאר כלים, ואסור להחזיר הכוס, אלא אם כן מניחו רפוי לגמרי רח. ויש להחמיר בדרבניהם, אלא אם כן במקום צרף גדול, אזי יש לסמוך להקל אם אין דרך הכוס כלל להדקו בחזק.

ביאורי הלכה

[קב] שנתפרק - דווקא כלי שנתפרק, אבל כלי שלא הורכב מעולם אף שאין לחוש בו לתקיעה בחזק, לפעמים יש לחוש בהרכבתו לראשונה למתקן כלי או ל'מוקצה'¹²⁰.
[קג] ואינו רפוי - אסרו כל פעולת חיבור בכלי אם דרכו לפעמים לתקוע בחזק¹²¹.
[קד] לעולם - שלא מהדקים אותו בחזק אפילו מידי פעם¹²².
[קה] וכוס של פרקים - כוס של פרקים נשתנה משאר כלים של פרקים, כי אין דרכו לעולם להדק בחזק¹²³, ודרכו בהידוק קצת¹²⁴.
[קו] אפילו מעט - משמע שמיטה של פרקים מותר להניח כשהיא רפויה¹²⁵.
[קז] רפוי לגמרי - יש שפירשו: אלא אם כן מניחו כעת

צינונים והוספות

120) כגון שמשתמשים בפרקים (כפיסי עץ וכדומה) שלא היה להם דין 'כלי' לפני חיבורם בכלי השלם, והוא תיקון כלי (ראה סי' שיו ס"ה), ואם לא יוחדו לכך אסורים לטלטל גם משום מוקצה.
121) אבל אם אין דרכו לעולם להדק בחזק ומניחו מהודק מעט ישנם ב' אופנים להבנת שו"ע: (א) באנו למחלוקת בענין כוס של פרקים, (ב) או שרפוי ואינו רפוי מהודק יותר מכוס של פרקים וכולם מודים להחמיר בו אפילו אין דרך להדקו בחזק (ע"פ קצוה"ש סי' קיט בדה"ש ס"ק י').
122) כן הוא כפשוטו (וכן פירש בקצוה"ש (שם), אבל בתה"ד (ס"ק טז) פירש שאם מהדקים אותו מידי פעם אלא שאין דרכו בכך מותר, ולא אסרו להניחו רפוי אפילו כשדרכו להדק מידי פעם אלא בהידוק קצת (ולדעתו תחילת ההלכה עוסקת בכגון זה, אבל הידוק קצת כשאין דרכו

להדק בחזק לעולם (אודותו דובר לעיל הערה קכא) הוא מקרה אחר הנידון להלן (כוס של פרקים).
123) זו סיבה להקל בו אף שמחמירים בהידוק קצת יותר מ'רפוי לגמרי' שמותר גם אם מהדקים אותו לפעמים (תה"ד שם), אבל לקצוה"ש (שם) לולא תנאי זה שאין דרכו בהידוק לעולם אסור אפילו ברפוי לגמרי.
124) לקצוה"ש זו הסיבה להקל בהידוק קצת בכוס של פרקים כי כיון שעושה כרגילותו לא יבוא להידוק בחזק, אף שבשאר כלים לא התירו שום הידוק (גם כשאין בהם חשש שיבוא להדק בחזק).
125) מכאן סיוע לשיטת התה"ד (שם) שמותר להניח מיטה של פרקים ללא הידוק כלל, כי אין דרך לתקוע בחזק אף שלפעמים תוקעים בחזק ולכך אסרו רק בהידוק מעט, אבל לקצוה"ש (שם) אסור להניח מיטה אפילו רפויה, וכל

אָבֵל פּוֹסוֹת הָעֲשׂוּיִים בְּחִרְיָצִים סָבִיב קַח וּמַהֲדִקִּים בְּחֹזֶק קַט - לְדַבְּרֵי הַפֶּל אֲסוּר לְהַחְזִירָם ק"י, אֶפְלוּ מִנִּיחָם רְפוּיִים לְגַמְרֵי.

וּמִכָּל מְקוֹם, בְּפִנְיֵי פְלִים הָעֲשׂוּיִים כִּד בְּחִרְיָצִים סָבִיב (שְׁקוּרִין שְׂרוּי"ף ק"יא), אִף עַל פִּי שְׁמַהֲדִקִּין אוֹתָם בְּחֹזֶק מְאֹד עַל פִּי הַפְּלֵי - אִין בְּהֵם שׁוּם אֲסוּר, לֹא בְּנִטְיִלְתֵּן מְשׁוּם סְתִירָה, וְלֹא בְּתַחֲרֹתֵן מְשׁוּם בְּנִין, לְפִי שְׂאִינֵן עֲשׂוּיִין לְקִיּוּם פְּלֵל, רַק לְפִתְחֵן וּלְסַגְרֵן תְּדִיר, גַּם בְּשֶׁבֶת עֲצֻמָּה ק"ב. וְלֹא אֲסוּרוּ בְּנִין עֲרָאֵי וּסְתִירָתוֹ

ביאורי הלכה

תדיר¹²⁹, כדי להתאים את גובהן ואת זווית המדף לפי רצון המשתמש¹³⁰ – מותר להשתמש בהם, אמנם אם אין דרך לפותחן ולסגורן אלא לעתים רחוקות – אסור¹³¹.

קיא] שרוי"ף – הברגה.

קיב] גם בשבת עצמה – כלי של פרקים כל עוד אין בדעתו לפרקו באותו יום ממילא דעתו לקיימו¹³², אבל כיוסיי הכלים עומדים מצד עצמם לפירוק בכל יום ואין

רפוי לגמרי בלא שום הידוק¹²⁶, ויש שפירשו: אלא אם כן מניחו רפוי לעולם (ולא מהדקים אותו לעולם)¹²⁷.

קח] בחריצים סביב – כוס המתברגת רגל הכוס. קט] ומהדקים בחוזק – אין לדמות כוס של פרקים שלעולם לא מהדקים בחוזק, לכוס של חריצים שלפעמים מהדקים בחוזק וגבורה¹²⁸.

קי] אסור להחזירם – סטענדר או כסא משרדי המתהדק על ידי ברגים העומדים על מנת לפרקן ולסגרן

ציונים והוספות

לבסיסו, אם הבורג לא עומד להסרה תכופה (כגון שאין תועלת בהסרת הבורג לשימוש בסטנדר (שמוציאים אותו רק לצרכי אכסון וכיו"ב) – אסור לחברו אפילו אי אפשר להדקו בכח, ואם יכול להדקו בכח אסור אפילו הבורג עומד להסרה מידי פעם (לצורך השימוש, כגון שינוי גובה או זווית הסטנדר) וכל שכן אם זה נעשה בקושי, או על ידי כלי עבודה וכיו"ב (כדלעיל הערה קד), ואם לא יכול להדקו בחוזק (כגון בורג שאפשר לסובבו סיבוב אחד בלבד), לסברא הראשונה הנ"ל אפשר להקל, ולסברא השניה היה מקום להחמיר אלא אם כן החיבור והפירוק נעשים בקלות מאוד (כשאר החיבורים דלעיל הערה קיא), וכל שכן אם הבורג עומד להסרה וחיבורו בשימוש הרגיל (ראה גדרו להלן הערה קטז).

129) היינו שזה חלק משימוש (ולדוגמא, המשתמש בסטענדר של חיבור לא יהסס לשנות גבהו) ונעשה בקלות ממש, ולא כשעושים זאת רק לעתים רחוקות; ואם הבורג מחובר לסטנדר ואינו יוצא לגמרי כשמוסובבים אותו, וכן אם חלקי הסטנדר מחוברים בבורג נוסף המונע מהם להפרד גם ללא הבורג ההגבהה – מותר, שאין כאן עשיית כלי (ראה לעיל הערה ק).

130) וכן שינוי גובה של מאורר, מקל-הליכה, הליכון ושאר כלים, הברגת והסרת תכשיטי נשים המתחברים לגוף או לבגד ע"י הברגה (ולהעיר, שבתכשיטי נשים מוברגים שלא מסירים בתדירות וכגון עגילים, אם נזדמנה טבילה בשבת, יש להקל להסירם מצד שדעתה בפירוש להסירם בשבת, ואף אם החמירו בהברגה כאומנות, מכל מקום ניכר שעשוי לפירוק ויש להקל (עיין לעיל הערה קטז).

131) כשלא עומדים להסרה תדיר ראה לעיל הערה קח, וכשמתחברים על ידי תופסנים שונים ולא על ידי הברגה לעיל הערה קיא שדי בכך שאינם עומדים לקיום לעולם כדי שיהיה מותר לפרקם, וכשמתחברים באומנות לעיל הערה קד.

132) ראה בשש"כ פכ"ג הערה ז שאם דרכו להשתמש

שכן שאסור להדק, אלא שי"ל שאם היה כותב: 'ולא אסור אפילו רפוי אלא במיטה של פרקים כשיש לחוש להידוק בחוזק' היה משמע שכשאינ לחוש להידוק בחוזק מותר אפילו בהידוק קצת, ובאמת לא התירו אלא בכוס של פרקים שדרכה בהידוק קצת (שהוא התנאי השני לעיל הערה קכד). תהל"ד (שם). והיינו שלכו"ע מותר להניחו רפוי שאז אין לחוש להידוק חזק (אפילו אם לפעמים מהדקים בחוזק אלא שאין דרך בכך, שדבר זה מותר בכל כלים של פרקים לדעת התהל"ד), והמחלוקת היא על הידוק קצת כשאינ לחשוש כלל להידוק חזק.

127) קצוה"ש (שם). והמחלוקת היא אם מותר להניחו רפוי (או להדקו קצת כשזו דרכו ולעולם לא מהדקים יותר), או שאסור להניחו אפילו רפוי ודינו כשאר כלים ממש (שלדעת קצוה"ש אסור להניחם רפוי כלל אם מהדקים אותם לפעמים).

128) דין הברגה בחוזק כדין תקיעה בחוזק. ועוד אפשר לבאר שהחומרה ב'כוס של חריצים' אינה מצד החוזק והתקיעה שבהברגה, אלא שהברגה נחשבת כחיבור של אומנות ביחס להידוק ותחיבה של כוס של פרקים (שניכר שהם שני חלקים שונים כשאר כלים של פרקים), והרי היא כחיבור בית-יד להקרדום (לעיל הערה קד) שגדרו הוא איחוד שני חלקים לדבר אחד וכעשיית כלי מתחילתו, ואף אם רגילים לפרק את הברגת הכוס הרי הוא בניין עראי עכ"פ (ומ"ש 'שמהודקים בחוזק' כי גדרה של הברגה שהיא מהודקת בחוזק, ועוד שבד"כ אם מהודקים בחוזק הוי נעשה לקיום אא"כ בכיוסיי הכלים כדלהלן). ונפק"מ לכל כלי שיש בו הברגה שלא ניתן לתקוע בחוזק, שאם דין הברגה כדין כלי של פרקים – מותר להבריגה בשבת, ואם דין הברגה כעשיית כלי – אסור להבריגה בשבת אפילו שלא ניתן להבריג בחוזק ממש – כי הוא בניין עראי ולמעשה, בכל כלי שיש בו הברגה, יש לראות לפי מהותו וענינו אם דומה לכוס שחיבור רגל הכוס אליה נחשב כעשיית כלי, או לכלי של פרקים. ולדוגמה: לוח הסטנדר המחובר בבורג

אַלָּא פֿשׂאינו עֲשׂוי על מְנַת לְסַתְרוּ בְּשַׁבַּת עֲצֻמָּה קִיג], כְּמוֹ שִׁיתַּבְּאָר בְּסִימָן שׁי"ד:

חלק ב סימן שיג, טלטול דלת וחלון והמנעול בשבת, סעיף כא:

ביאורי הלכה

מנת לסותרו בשבת עצמה ואפילו אין דעתו בפירוש לסותר, אלא שכלי זה העומד לשימוש תדיר לא מיועד לשום קיום אלא עומד לסתירה בכל עת – כאילו חשב לסותרו בפירוש ומותר¹³⁴.

צריך שיהיה בדעתו לפרקם, ואפילו יודע שלא יפתח שוב את הכלי באותו יום, אלא רק לאחר תקופה (וכגון הסוגר בקבוק יין ויודע שישתמש בו שוב רק בשבת הבאה)¹³³.

קיג] בשבת עצמה – והתירו כל שאינו עשוי שלא על

ציונים והוספות

שהרי סוגרם כבדרך שימושו ללא כוונה מיוחדת, וצ"ע. (134) ראה לעיל הערה קלג; ונקט בלשון זו כי אם היה כותב 'ולא אסרו בנין עראי אלא כשעשוי על מנת לסותרו לאחר השבת' או 'כשעשוי על מנת שלא לסותרו בשבת עצמה' היה משמע שהאיסור בא מצד מחשבתו לקיום ואז היינו מתירים רק אם כוונתו בפירוש לסותר בשבת עצמה (כפי שהוא בסי' שיד) או מאידך מתירים כל שעשה 'סתם' בלא שום מחשבה (ואפילו עומד לקיום), אבל כשכתב בלשון שלילית היינו שהאיסור גם כשעשה 'סתם' על אף חסרון המחשבה לקיום אלא מצד שעשייתו עומדת לקיום, וממילא כשעשייתו אינה עומדת לקיום מותר בשבת אפילו ללא מחשבה בפירוש, והוא כלי העומד לשימוש תדיר.

במקל אחד למטאטא ולמגב ומחליף ביניהם מותר בשבת, ולכאורה הוא רק אם חשב על כך בפירוש לעשות בשבת, דאל"כ אינו נחשב דבר שתדיר לפרקו (כדלעיל הערה קח), ואם אינו מחובר בהכרעה אלא יש בו לחצן או קפיץ חיבור (שלא נתקע בחוזק) מותר לפרקו ולחברו בשבת אם הדרך לעשות זאת לפעמים אף שלא בתדירות.

133) מטה של פרקים עשויה לקיום עד שדעתו תהיה שלא לקיימה (כגון שיצטרך לפרקה ולהמשיך בדרכו), ואילו כיסויי הכלי אינו עומד לקיום מצד היותו 'כיסוי' ומחשבתו אינה משנה את גדרו, אלא אם כן יחליט שאינו בגדר 'כיסוי'; ראה שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' יג אות ב, שיתכן שלפי שוע"ר מיכל ריק או מלחיה ריקה, והוא מבריג אותם רק כדי להצניעם, אפשר דאסור. ולפי הג"ל מותר גם בזה

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות מכירה/אונאה ~

~ יום ראשון ~

ביוקר ממה שהוא שוה אפילו פרוטה אחת ואם הונה עובר בלא תעשה שנאמר וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו. ולא יאמר שמא שוה כך וכך במקום פלוני או לזמן פלוני ישוה כך כי אין בזה הדבר אלא מקומו ושעתו:

ב עבר או מעה והונה חייב להחזיר האונאה אם היא שתות שיווי מקח כגון שמכר שוה שש בשבע או שקנה שוה שש בחמש או שהיא שתות מעות כגון שמכר שוה חמש בשש או שקנה שוה שבע בשש. אבל אם אין בה לא שתות שיווי מקח ולא שתות מעות אין צריך להחזיר לפי שכן הוא דרך מקח וממכר שאין הלוקח והמוכר יכולים לכונן דמי המקח בצמצום ודרך העולם למחול מעות עד שתותאם המעות הוא בשיווי המקח ולא במדה ומשקל ומנין הפחורה או המעות כמו שיתבאר:

~ יום שני ~

ג אבל לכתחלה חייב להודיעו מעותו אפילו על פרוטה אחת ולא יונה אותו. ואף שיש להסתפק ולומר שכל

מז ואסור לאפטרופוס להכניס סחורות היתומים בספק סכנה אף על פי שהוא עושה כן בשלו. לפיכך לא ישלח סחורתם בדרך ים שהים נותן בשפע ונוטל בשפע ולא בדרך שיש בה ספק לסטים וכן כל כיוצא באלו. אלא אם כן הוא יין שאם ישנהו כאן עד שימכר יש לחוש שמא יחמיץ הרי זה עושה כדרך שעושה בשלו וכן כל כיוצא בזה:

ז הנותן מעות לחבירו לקנות לו קרקע או ממלטלין והלך וקנה לעצמו במעות שלו הרי זה רמאי. ואם המוכר אינו מתרצה למכור למשלח מותר לקנות לעצמו. ומכל מקום צריך להודיע תחלה למשלחו כדי שלא יחשדנו. ואם חושש שמא בתוך כך יקדימונו אחר אינו צריך להודיעו תחלה אלא אחר כך. ואם קנה במעות המשלח חייב ליתן לו המקח אף על פי שקנהו לעצמו:

דיני אונאה וגניבת דעת:

א אסור לאדם להונות את חבירו בין במקחו ליקח בול ממה שהוא שוה אפילו פרוטה אחת בין בממכרו למכור

ז הנושא ונותן באמונה לא יחשוב הרע באמונה והיפה בשוויון שאם קנה עשר יריעות בעשרה דינרים ויש בהן שאינן שוות דינר ויש בהן ששוות יותר לא יחשוב הרעות כל אחד בדינר והיפות בשוויין ועל זה יטול הריוח שיתפשר עמו שאין זו אמונה אלא אונאה. רק יחשב הכל באמונה כמו שקנאן יחד. והוא שמוכר גם כן ביחד אבל אם מוכר הרעות בפני עצמן והיפות בפני עצמן מוכרן בשוויין מלבד הריוח שנוטל כמו שמתפשר עמו:

~ יום רביעי ~

ח הנושא ונותן באמונה מעלה לו על דמי המקח שכר הכתף המולך מביתו לחנתו ושכר הנמל ושכר הפונדק אם הביא מעיר אחרת וכן שאר כל הוצאות וכוללם בדמי המקח ועל זה יטול ריוח שנתפשר עמו אבל שכר מירחא לא יכלול בדמי המקח (כי הוא בכלל הריוח מן הסתם ברעת בני אדם שנוטל ממנו כמו שנתפשר עמו ולא בדמי המקח הואיל ולא הוציא מעות ונמצא שאם כוללו בדמי המקח בסתם ואינו מפרש כן להלוקח הרי זה מטעהו ומאנה אותו):

ט כשם שיש איסור אונאה במקח וממכר כך יש איסור אונאה בשכירות ובקבלנות ובחילוף מטבע.

י וכן אם הסלע חסרה שתות ממשקלה יש בה איסור אונאה להוציאה בסלע יפה אם מוציאים הסלעים במנין ולא במשקל. שאם מוציאים במשקל אפילו חסרה כל שהוא עובר בלא תעשה אם מוציאה ביפה שנאמר לא תעשו עול במשפט במדה במשקל. ויש אומרים שלא אמרו שיעור שתות אלא בסחורה אבל מעות שלהוצאה ניתנו והחסרים אינם יוצאים כל כך אין דרך העולם למחול על חסרונם אלא עד חצי שתות אבל מחצי שתות ואילך וחצי שתות בכלל דרך העולם להקפיד עליו ויש בו איסור אונאה ויש להחמיר כדבריהם.

יא אבל בפחות מחצי שתות מותר להוציאה לכתחלה ביפה הואיל ואין בה הפסד כלל למקבלה שגם הוא יוציאה ביפה מה שאין כן בפחות משתות בסחורה. וכל מי שאינו רוצה לקבל מטבע שנחסר פחות מחצי שתות אינו אלא נפש הרעה. והוא שיוצא בהוצאה על ידי הדחק אבל אם אינו יוצא אפילו על ידי הדחק אסור להוציאה ביפה אפילו חסר מעט. ואם הוציאה והחזירה לו אפילו אחר י"ב חדש יש אומרים שחייב לקבלו אם מכירו:

~ יום חמישי ~

יב וכל מטבע שנפחת ונחסר מחצי שתות ממשקלו אסור לקיימו בביתו מפני שבקל מרמין בו להוציאה ביפה (וכמו שאסרה התורה להשהות מדה חסרה בביתו שנאמר לא יהיה לך בביתך וגו' שלא יבואו לרמות בה כמו שיתבאר). ולא ימסרנו לאנס או לתגר מפני שמרמין בו אחרים. ולא

פחות משתות אין שם אונאה עליו כלל אלא דרך מקח וממכר הוא כי לפעמים הלוקח הפך במקח ומוסיף עליו דמים יותר משיווי ופעמים שהמוכר מולול בממכרו מפני שאין הפך זה ערב עליו או מפני שדחוק למעות ולכן עד שתות הוא בכלל דמי המקח ואין עליו שם אונאה כלל מכל מקום ירא שמים יחמיר לעצמו שלא יכנס לספק לא תעשה של תורה.

יג ואפילו אם המתאנה הוא תגר ובקי ביותר ואין דרכו למעות אין תולין האונאה אלא במעות.

יד וצריך להודיעו טעותו ולפרש לו שאף ששוה כך וכך איני חפץ למכור או לקנות אלא בכך וכך ואין לך עלי כלום:

טו וכשמפרש כן מותר אף אם האונאה היא שתות או יותר. ואם האונאה שמתאנה המוכר היא גדולה כל כך בכדי שאין הרעת טועה כלל אין צריך לפרש לו כי ניכר הדבר שמולול בממכרו מפני דוחקו למעות.

טז וכן בעל הבית המוכר כלי תשמישו ביוקף אין צריך לפרש שהדבר ידוע ללוקח שאילו לא הרבה לו בדמים לא היה מוכר כלי תשמישו. והוא שהלוקח יודע שזה המוכר הוא בעל הבית ולא תגר אבל אם אינו יודע צריך לפרש לו. ויש אומרים שאפילו בידוע שהוא בעל הבית אם האונאה יתירה על שתות צריך לפרש לו כי אין דרך בעל הבית למכור כליו ביותר משתות על שווין ויש לחוש לדבריהם:

~ יום שלישי ~

יז וכל שיעור שתות שאמרנו אינו אלא במעות בשומת שיווי המקח שאין כל אדם יכול לצמצם בו ודרך העולם למחול עד שתות אבל אם היה מעות במדה או במשקל או במנין הסחורה אפילו פרוטה אחת יתירה חייב להחזירה לעולם בכל ענין. אלא אם כן היתרון הוא בענין שאין הרעת טועה בו כלל כגון במקום שנהגו למנות המעות שנים שנים ולא אחד אחד ומצא יתרון מטבע אחת או שלש או המש וכיוצא בהם ממספר הנפרד שאינו זוג זוג שבוה אי אפשר לחלות במעות המנין אלא מתנה היא שנתן לו כל היתרון או שגנב וגול ממנו סכום כזה ומתבייש להחזיר לו והבליע לו בחשבון או שאיש אחר גנב או גול ממנו ונתן לזה שיבליע לו בחשבון בין שהמעות הם דמי מקח וממכר בין פירעון חוב בין הלואה שהלוה המלוה ללוה ומצא בה הלוח יתרון כזה. אבל אם נהגו למנות אחד אחד כמו שנהגין עכשיו תולין כל היתרון במעות כמנין שמעה במנינו כמה פעמים כמספר היתרון וחייב להחזיר לו לעולם:

יח הנושא ונותן באמונה אינו חושש לאונאה כיצד הפך זה בכך וכך לקחתיו כך וכך אני משתכר בו אף על פי שנתאנה בלקחתו וכל המתאנה אינו רשאי להונות אחרים בשביל כך זה מותר שהרי זה כמפרש לו שלא יסמוך על שיווי המקח אלא על הדמים שקנה הוא:

היה סועד אף על פי שיודע שעכשיו לא יסעוד ולא יקבל מותר להפציר בו לסעוד ולהרבות לו בתקרובת שאין זו גניבת דעת כיון שהוא חביב עליו באמת והוא מבקש באמת להנהותו ואין מונע מצדו אלא מצד חבירו שאינו רוצה נמצא שאם יחזיק לו טובה אינה בחנם).

אבל לא יאמר לו סוך שמן מפך זה והוא ריקן לפי שיודע בו שאינו רוצה לסוך (אף שאם היה רוצה (ב) לסוך היה נתון לו שמן מכל מקום עכשיו אינו מבקש באמת להנהותו כי יש מונע מצדו שהפך ריקן ואין בו שמן ויחזיק לו טובה בחנם וכן כל כיוצא בזה).

וכן לא ילך לבית האבל ויבדו כלי ריקן לפי שיודע בו שאינו צריך לו (כי הרבה הביאו לו כבר להברותו בסעודה ראשונה שהאבל אסור לאכול משלו וכל העם מברין אותו וסבור האבל שגם זה הביא לו ויחזיק לו טובה בחנם כיון שעכשיו לא הביא כלום אף שהיה מביא לו אם היה צריך לו). ואם הוא עושה כן כדי לכבדו בעיני הבריות מותר. וכן בכל דבר שעושה כדי לכבדו בעיני הבריות אין בו משום גניבת דעת:

~ שבת קודש ~

פז לא ישלח לחבירו חבית יין ושמן צף על פיה מפני שיסבור שהכל שמן ויזמין אורחים עליה ובטוח שיש לו שמן הרבה לצרכם ונמצא מתבייש:

פז לא ימכור עור של נבילה בחזקת שחוטתה כי עור הנבילה אינו חזק כל כך כמו עור השחוטתה ונמצא מטעהו:

יז אסור לאדם למכור לחבירו קרקע או ממלטלין שיש עליו עסק ודין לאיזה אדם עד שיודעו לזקוק שאף על פי שהאחריות עליו אין אדם רוצה שיתן מעותיו וירד לדין ויהיה נתבע מאחרים:

יח אסור לפרכס את האדם ובהמה וכלים העומדים להמכר אדם כגון עבד כנעני שהוא זקן וצובע שער ראשו וזקנו כדי שיראה בחור ובהמה להשקותה מי סובין שמנפחין אותה וזוקפין שערותיה כדי שתראה שמנה. וכן אסור לקרד ולקרצף אותה כדי לזקוף שערותיה. והכלים אסור לצבעם שיראו חרשים ואין השבח שמשביחם בצבע כמו העילוי שמעלה אותם בדמים מפני שסוכרים שהם חרשים ונמצא מטעה ומאנה. אבל חרשים מותר לצבעם כדי ליפותם (וכן ליפותם בשאר מיני יפוי אפילו אם מתעלים בדמים יותר מן השבח שמשביחם הואיל ואין כאן טעות ואונאה שהמוסיף דמים בשביל יופיין מוחל הוא מדעתו):

יט אסור לנפח בקרבים כדי שיראו שמנים ורחבים. ואסור לשרות בשר במים כדי שילבין ויהא נראה שמן. ואם מנהג כל הקצבים לעשות כן והכל יודעים ממנהגם יש מי שמתיר לפי שאין כאן אונאה כיון שהכל יודעים ממנהגם (ושומר נפשו ירחק מזה כי אף על פי כן יש לחוש שיסבור הקונה שהוא שמן באמת שהרי יש הרבה שמנים בעולם ובשביל כך עושים כן כל הקצבים):

יעשנו משקל ולא יזרקנו לתוך שברי כסף שהרי אסור לקיימו שמא יבא אחר וירמה בו להוציאו ביה. אלא יתיכנו או יקבנו באמצעו לתלות בצואר בתו אבל לא יקבנו מן הצד שמא יבא אחר ויחתוך מקום הנקב.

ואם חסר עד שעמד על חציו כגון סלע שעמד על שקל ושקל שעמד על דינר ודינר על חציו מותר לקיימו שאו אי אפשר לרמות בו מפני שהפחת שלו ניכר לכל. אבל אם עמד על פחות מחציו אסור לקיימו מפני שאפשר לרמות בו להוציאו בחציו שהוא שקל או דינר או חצי דינר כיון שהם מטבעות היוצאים.

ומטבע שאין לוקחין אותו אלא במשקל מותר לקיימן בכל ענין שכל הלוקחו ישקלנו:

יא וכל דין אונאה אינו אלא בישראל אבל נכרי הטועה בשיווי המקח או בשיווי המטבע אין צריך להודיעו טעותו שנאמר אל תגנו איש את אחיו, אחיו ולא נכרי.

אבל אסור להטעותו בין בשיווי מקח בין בחשבון כמו שיתבאר בהלכות גולה. וכן כל מרמה שבעולם אסורה במקח וממכר אפילו לנכרי כגון אם יש מום במקחו צריך להודיעו לזקוק אף על פי שהוא נכרי שהרי זה מטעהו וגונב דעתו אם אינו מודיעו והרי זה כגונב ממנו ממון ואסור מן התורה כמו שיתבאר בהלכות גולה:

יב ואפילו לגנוב דעתו בדבר שלא יגיע לו הפסד להנכרי אסור מדברי סופרים כגון למכור לו בשר נבילה בחזקת שחוטתה. ואף לגנוב דעת הבריות בדברים אפילו במלה אחת של שפת חלקות או גניבת דעת או במעשה שמראה שעושה בשבילן ואינו עושה אסור מפני שמהזיקים לו טובה בחנם:

~ יום שישי ~

יג כיצד לא יפתח חבית יין העומדת להפתח מיד מפני שכבר מכרה להגוני וזה סבור שפתחה בשבילו להשקותו יין חזק ונפסד על ידו הפסד גדול שהרי חבית זו שפתחה תשאר חסירה ויתקלקל יינה ויבא להחזיק לו טובה בחנם (אלא אם כן הוא חביב עליו שהיה פותח בשבילו) אלא צריך להודיעו שלא פתחה בשבילו כי מן הסתם אין לו להעלות על דעתו שכבר מכרה להגוני. אבל בדבר שיש לו להעלות בדעתו שאינו עושה בשבילו ומטעה עצמו וסבור שעושה בשבילו כגון שפגע בחבירו בדרך וסבור זה שיצא לקראתו לכבודו אין צריך להודיעו וכן כל כיוצא בזה:

יד לא יפציר בחבירו שיסעוד עמו והוא יודע שאינו סועד (ואילו היה סועד לא היה מפציר בו). אבל בלא הפציר מותר לומר לו פעם ושתיים בוא ואכול עמי אף על פי שאין דעתו שיאכל עמו כי זהו כבודו שמכבדו לאכול עמו. ולא ירבה לו בתקרובת ויודע בו שאינו מקבל (ואילו היה מקבל לא היה מרבה לו). אבל אם הוא חביב עליו בענין שהיה מרבה לו אם היה מקבל וכן אם היה מפציר בו לסעוד אם

~ 'תורה אור' פרשת נח - הפרשה החסידית ~

ויאמר ה' הן עם אחד¹

דמדקאמר "וכל ספירה אית לה שם ידיעא, ואנת לית לך שם ידיעא - אנת הוא חכים", זה מורה דפירוש "אנת הוא חכים" הוא גם פן בבחינה "דלית לך שם ידיעא"; ואלו בהתלבשות אור אין-סוף ברוך-הוא בעשר ספירות דאצילות, אזי נקרא הוא יתברך בשם, לפי הספירות שמתלבש בה; כמו שכתוב ב"פרדים" שער השמות² באריכות, וכנ"ל "שם אל בהסד כו". ואם פן, איך יתכן בחינת "אנת הוא חכים" וגם "לית לך שם ידיעא"?

אלא הפירוש, דמתחלה אמר "אנת הוא חד ולא בחושבון", ואף על גב דאפיקת עשר תקונין³ שהם עשר ספירות דתקון דאצילות, אשר כל ספירה היא בחינה מיוחדת מזולתה - חכמה, חסד כו, ואם פן הוה סלקא דעתך שגם בהעצמות יש חסד ושלום גם פן בחינות מיוחדות - חכמה, חסד כו, לזה אומר שאינו פן, פי בחינת "אנת הוא חכים" הוא "ולא בחכמה ידיעא".

רצונו לומר: פי חכמה דאצילות נקראת "חכמה ידיעא", אף על פי שהיא גם פן באמת למעלה מעלה ממהות חכמה דבי"ע, מכל מקום פיון שהיא מקור ושרש להן, נקראת "חכמה ידיעא". והיינו ששם הוא בחינת כלים ממש - חכמה יש לה כלי בפני עצמו, בינה בפני עצמו. והוה דייקא בעשר ספירות דאצילות, אכל מה ד"אנת הוא חכים" הוא "לא בחכמה ידיעא" כלל, עד שהתהוות חכמה דאצילות מבחינת "אנת הוא חכים" הוא על דרך התהוות יש מאין ולא בחינת עילה ועלול כלל.

ולא על דרך התהוות חכמה דבי"ע מחכמה דאצילות, שזה נקרא גם פן השתלשלות, שלכך נקרא חכמה דאצילות "חכמה ידיעא" - ואיך היא ידיעא? אלא שלפי שחכמה דבי"ע נתהווה ממנה על ידי

"ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכלם כו, ועתה לא יבצר מהם וגו'" (פרשתנו יא, ו); ולכאורה תמויה: איך לא יבצר מהם נגד רצונו יתברך?

ומי זה אמר ותהי - אם ה' לא צוה?

גם: מה היה מחשבותם לעשות "מגדל וראשו בשמים"? (פרשתנו יא, ו) - שכל זה תמויה.

אך הנה ב"לקוטי תורה" להרמ"ו ז"ל כתב בענין דור הפלגה: ש"כפונתם היה להמשיך להם השפעת טובה בהכרח, בכח שמוש השמות, אף אם לא היו טובים כו", עיני שם.⁴

וביאור הענין יוכן כמה שכתוב ב"כתבי האר"ז" ל"וב' פרדים" בענין ז' שמות שאינן נמחקין: שם 'אל' בחסד, שם 'אלקים' בגבורה ושם 'הו"ה' בתפארת. ופירוש, דהיינו בהכלים דחג"ת. כי האור הוא בכלום משם הו"ה ורק בהכלים הוא בחסד שם 'אל' כו, ובתפארת אפילו בהכלי מאיר שם הו"ה.⁵

ולחבין זה - מפני מה בתפארת הוא הכלי גם פן מבחינת שם הו"ה מה שאין פן בשאר הספירות? ויש להבין מה שכתוב במאמר ד"פתח אליהו":

"אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירן [..] חסד - דרועא ימינא כו, חכמה - מוחא [..], בינה - לבא כו, וכל ספירה אית לה שם ידיעא כו, ואנת לית לך שם ידיעא. אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא בבינה ידיעא".

דהנה תחלה הזכיר חכמה ובינה: "חכמה - מוחא" ו"בינה - לבא", ומהו שאמר אחר כך "אנת הוא חכים", דאין רצונו לומר "אנת הוא חכים" שמתלבש באותו בחינת חכמה שהזכיר תחלה, שהוא מהעשר ספירות;

1. הלכה ב. עין חיים שער מה פרק ג. וראה לקוטי שיחות חלק כא עמוד 195 הערה 60 ושם נקמין).
2. (ענין מה שנתבאר בפרשת בא, בפסוק "בעצם תיום הוה" (לקמן ס, א)).
3. (תקוני זוהר בהקדמה י, א).
4. (שער כ).
5. (לקוטי תורה מהאר"ז"ל סוף פרשת נח).
6. (שבעות לה, א. א. ב ובר"ף ורא"ש שם. רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק

1. (הנחת כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי נדפסה בספר מאמרי אדמו"ר תנמן על פרשיות התורה בראשית-שמות עמוד סא. וראה אור התורה נח (בראשית פרק 1) עמוד תרסה, א. ובארוכה - תורת חיים נח, ט, ג).
2. (על פי איכה ג, לו: "מי זה אמר ותהי, אך לא צוה").
3. (לקוטי תורה מהאר"ז"ל סוף פרשת נח).
4. (שבעות לה, א. א. ב ובר"ף ורא"ש שם. רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק

הם שני בחינות שונות זו מזו!

אלא ודאי משום פשהו בחינות פחות אלו בנפש, הם בבחינה דקה ורוחנית יותר לאין שיעור מפשהם אחר כך בגוף החומרי, עד ששם הם פולם מיוחדים פאלו הם רק דבר אחד ממש.

ועל דרך זה יובן הנמשל: שענין עשר ספירות דאצילות, שהם כל בחינה בכלי בפני עצמו: חכמה – בחינה בפני עצמה, וחסד בפני עצמה כו'; אבל בשרשן בבחינת עשר ספירות הגנוזות הם בעילוי יותר דק ונעלה לאין קץ, עד ששם הם פולם רק דבר אחד ממש. וזהו שהן "עקודים בכלי אחד" ממש. וזה שבאצילות חכמה וחסד הם שני דברים שונים זה מזה, היינו לפי שחכמה דאצילות אינה בערך כלל מהות החכמה דעקודים, וכנ"ל שהיא הנקראת "חכמה ידעא".

והנה אחר כך נמשך בחינת עולם הנקודים, ושם כל ספירה בפני עצמה, והן עשר נקודות. והיינו שכבר ירדו בירידה גדולה ממדרגת עשר ספירות דעקודים שהן פולם דבר אחד כנ"ל, מה שאין פן בעשר ספירות דנקודים, וזהו כמו בחינת "חכמה ידעא" כו'.

(והרי מוכן גודל הצמצום והירידה, פי מלבד זה שבנקודים ועשר ספירות הגנוזות היו בעילוי רב יותר, עד שנקראו "חכים ולא בחכמה ידעא" כנ"ל, הרי עוד זאת, פי התם, כיון שכולן בכלי אחד ואין בהם שום התחלקות, אם פן בהמשכת בחינת חכמה על דרך משל, הרי יש בזה כל העשר ספירות הגנוזות יחד, ולא בחינת חכמה בפני עצמה, כיון דהתם אין חכמה בחינה בפני עצמה כלל לבדה, פי אם כל העשר ספירות הגנוזות הם דבר אחד ממש, אם פן אין שייד כלל לומר המשכת חכמה בפני עצמה, פי אם המשכת דבר הנקרא "עשר ספירות הגנוזות" כו'¹¹ יחד. מה שאין פן בבחינת עשר ספירות דנקודים, נתצמצם להיות חכמה נמשכת בחינה אחת לבדה ממש, וכן חסד כו'.

והרי מוכן, שאין ערוך כלל בחינת חכמה כשהיא בפני עצמה לבחינה הפוללת כל העשר ספירות יחד ממש. וכמו

השתלשלות, והיא גלויה וידועה, לכך גם החכמה דאצילות נקרא חכמה ידעא. וכמו על דרך שנקרא אדם דאצילות – אדם דעשייה. מה שאין פן בחינת "אנת הוא חכים" הוא "לא בחכמה ידעא". וזהו הנקרא בלשון הפרדים⁸ "עשר ספירות הגנוזות במאצילן", שעל זה אמר "אנת הוא חכים כו'".

וענין זה עולה בקנה אחד עם מה שכתוב ב"עין חיים"⁹ שיש "עקודים, נקודים וברודים". והיינו, שבנקודים כל העשר ספירות הם עקודים בכלי אחד, ואין שם שום התחלקות כלל לעשר ספירות; ובנקודים הוא שנחלקו לעשר נקודות; וברודים הוא עולם התקון, בחינת פרצופים כו'.

וזהו שאומר אליהו "אנת הוא דאפיקת עשר תקונין" – שהם עשר ספירות דברודים, אמנם שרשם ומקורם שהם בחינת עקודים, הרי הם "בכלי אחד" ממש כל הבחינות, חכמה וכינה כו'. והיינו לפי שהם למעלה מעלה ממהות בחינת חכמה וכינה הידועים דאצילות,

(והתהוות חכמה וכינה דאצילות הוא יש מאין. היינו על ידי צמצום א"ק וצמצום הדיקנא¹⁰, עד דאבא ואימא וינקים רק מבחינת שערות כו'. מה שאין פן מאצילות לבריאה אינו רק על ידי "פרסא", שאינו מערך הצמצומים אלו שבין א"ק לאצילות, ולכן נקרא "השתלשלות").

ולכן נקראים בשם "עשר ספירות הגנוזות".

ויובן על דרך משל: פי הנה פחות הנפש המתלבשים באברי הגוף, הרי הם מתחלקים כל פח מהות בפני עצמו וכאבר מיוחד בפני עצמו – פח הראיה בעין, וכח השמיעה באוזן, וכח הפעשה בידים; וכן בכחות עליונים מהן – פח השכל במוח וכח המדות בלב.

והנה כל פחות אלו נמשכים ומתפשטים מן הנפש האחת שהיא עצם אחד. ואם פן, החילוקי פחות הנ"ל פשהו עדיין כלולים בהנפש, ודאי היו פולם בהתפללות אחת ממש בלי שום התחלקות; וכמו שהנפש היא עצם אחד – ואיך הוא זה? והלא אנו רואים ראייה ושמיעה

10. (ראה עין חיים שער הנקודים פרק ב. תנא, שער היחוד והאמונה פרק ט בהנהגה. בבאור יותר בכתב מקומות ברא"ח – לדונקא שער היחוד (לארמ"ר האמצעי) פרק ז ואילך. הנסמן בהמשך יום טוב של ראש השנה תרס"ו עמוד רטו הערה 163).

11. [נראה לי בדרך אפסר (פירוש): פולם – הערות ותקונים מבור קדישת ארמ"ר].

8. (ראה פרדים שער ה (שער סדר האצילות) פרק ד. שער יא (שער הצמצומות) פרק א ואילך. וראה גם עין חיים שער א (דרוש עולים וישר) ענף ד. נתבאר לקמן חוספות וחי קג, סוף עמוד ביג. לקושי תורה בתקותי מו, ג. וראה ספר הערכים ח"ד פרק ג עמוד רכה ואילך).

9. (עין חיים שער העקודים שער ו ואילך – על הפסוק (וצא לא, י): "עקודים, נקדים וברודים").

דוקא במקום שיש חבור והתפללות.

וכמו למטה: "זכר ונקבה בראם" (בראשית ה, ב), ועל ידי זה "ויברך אותם" (שם) – על ידי ההתפללות כו'. וכמו בצירוף עשרה – אומרים דבר שבקדושה, ד"אכל בי עשרה שכינתא שריא"¹⁶, מה שאין פן אם היו אלו העשרה כל אחד בפני עצמו כו'.

וזהו על ידי שם מ"ה המאיר בעולם התקון, ששרשו למעלה מבחינת נקודים. כי הוא שם מ"ה דא"ק, שהוא בחינת האור הכללי, על דרך הנ"ל בעקודים, על פן ממנו נמשך התקון שיהיה נעשה ההתפללות בברודים. והיינו כי שם מ"ה הוא בחינת בטול, מלשון "ונחנו מה" (בא טו, ו), וההתפללות נמשך מחמת הבטול לאור אינסוף ברוך-הוא. ולכן על ידי שם מ"ה נעשה גם פן ההתפללות בעשר ספירות דתיקון כו' :

ומעתה יובן מה דבתפארת בהכלי גם פן הוא מבחינת שם הוי"ה, מה שאין פן בפלים דחסד וגבורה:

כי הנה עיקר ההתפללות הנעשה בעולם התקון הוא על ידי קו האמצעי, שהוא בחינת תפארת, מדתו של יעקב – "שלימו דאבתו"¹⁷, "ישב אהלים" (תולדות כה, כו), שמחבר בחינת חסד וגבורה¹⁸. ולכן יעקב המשיך בחינת עקודים נקודים וברודים, שהמשיך מבחינת עקודים גם בברודים על ידי שם מ"ה, להיות התפללות כו'.

ולכן תפארת נקרא (יהושע ב, יב) "אות אמת"¹⁹, מפני שמחבר ועושה התפללות שלא יהיו המדות חסד וגבורה נגדיים זה לזה.

והנה "הגדול הגבור"²⁰ הוא בחינת חסד וגבורה, "והנורא" הוא בחינת תפארת. ויש בו תוספת וי"ו – "והנורא", שנמשך המושכה עליונה שעל ידי זה נעשה ההתפללות. וכענין הנ"ל דהתקון וההתפללות הוא על ידי המושכת שם מ"ה. וכן בעקב נאמר (ויצא כה, יז): "מה נברא המקום הנה"²¹.

וזהו דבכלי התפארת הוא מאיר שם הוי"ה, שהוא

שאינו ערוך אות אחת הנפרדת מתיבת "למשפחותיכם"¹² על דרך משל, לגבי התיבה פולה כשהיו כל האותיות יחד. מלבד מה שבחינת החכמה זו כשהיא בפני עצמה נקראת "הכמה ידיעא", מה שאין פן החכמה ד"עשר ספירות דעקודים" נקרא "חפים ולא בחכמה ידיעא". וגם על זה שייך "אנת הוא חד ולא בחושבן" ביון שאין שם בחינת התחלקות עשר ספירות כנ"ל.

ומכל מקום, אור אינסוף ברוך-הוא עצמו הוא למעלה מעלה מבחינת עקודים, כי גם עקודים נקרא "אדם דבריאה" לגבי אינסוף ברוך-הוא¹³.

ועל דרך זה תהפך בין הארת הקו להרשימו שמשאר אחר הצמצום ומקום פנוי. דהנה הארת הקו מאיר בכל עולם לפי ערכו, אך הרשימו היא בחינה הפוללת לכל העולמות¹⁴ :

והנה בעולם הנקודים היה שבירת-הכלים¹⁵, שזהו ענין עולם התהו. והיינו לפי שהיו רק בבחינת נקודות, כל אחד בחינה בפני עצמו. ואחר כך עולם הברודים הוא עולם התקון, שנעשו בבחינת פרצופים, שהוא להיות בחינת התפללות, שלא יהיה חכמה בפני עצמה כי אם תהיה כלולה גם פן מפל העשר ספירות. ונקרא פרצוף-אבא, וכן פרצוף-ז"א שעיקרו בחינת המדות. אך כולן היו כלולים יחד, וגם המוחין דאבא ואימא מאירים בהם. והרי זה מעלה יתירה מבבחינת נקודים שהיה רק כל בחינה בפני עצמה – חסד לבדו וגבורה לבדו. אבל בתקון יש בחינת התפללות והתחברות.

(כמו על דרך משל חבור האותיות שנפרדו להיות מצטרפין יחד לתיבות. ומכל מקום אין זה כמו בחינת עקודים שהיו כולן דבר אחד ממש עד שהיו רק בכלי אחד. מה שאין פן בברודים שכל ספירה יש לה כלי בפני עצמה, רק שמתפללים מפל העשר ספירות וכו'.

ומכל מקום על ידי התפללות זו מאיר בהן הארה עליונה מאינסוף ברוך-הוא, כי אור אינסוף ברוך-הוא מאיר ונמשך

17. (זהר חלק א וישלח קעא, א).

18. (כמו שכתוב בזהר חלק ב סוף פרשת תרוימה דף קעה עמוד ב'. ונקרא יב, ב. וישלח קסו, ב – נסמן בלוקשי תורה ואתחנן ה, ב).

19. (עין בזהר ריש פרשת ויקרא).

20. (תחלת הפילת העמידה: "הגדול הגבור והנורא". על פי עקב י, יז. נחמה ז, לב).

21. (ראה זהר חלק ב יתרו עה סוף עמוד ב. תקוני זהר תקון ע קנ, א).

12. (בא יב, כא. מסעי לג, גר).

13. ועיין מה שנתבאר על פסוק "את שבתותי תשמרו", בענין שבת-תפארה ושבת-עלאה (ראה לקושי תורה בהר מג, ב).

14. (וצריך עיון, דמבואר בכמה מקומות דהקו גבוה הרבה מהרשימו. ועיין ב"אגרת הקדש" (סימן כ), מאמר "איהו וחיהו": "הארת הקו, והארה דהארה, והארה דהארה דהארה כו").

15. (ראה עין חיים שער ו פרק א).

16. (ברכות ג, א).

וימשך להם השפעת טובה כו', על כן נתחכמו לעשות המגדל והעיר.

והוא שנתיעצו, שעל ידי האחדות שיהיה ביניהם להיות "חבור עצבים" (הושע ד, יז), על כן על ידי זה ימשיכו להם טובה והשפעה נשמית על כל פנים, אף אם לא יהיה להם הפטול ועבודת השם יתברך.

והיינו כי ידעו בכח שמוש השמות עליונים, שבבחינת התפלות מאיר אור עליון ביותר. וכמו שנתבאר לעיל בענין "עקודים בכלי אחד", שהוא בחינת ומדרגה גבוהה מאד, שהוא למעלה מעולם התהו ומעולם התקון.

ועל כן אמרו "ונעשה לנו שם", שימשיכו גם כן משם הווי"ה, דהיינו ממקום הפולל לכל ההשתלשלות בשנה, שהוא אור כללי כנ"ל, ולא יצמרכו להיות נכנעים תחת ידי הקדישה דעולם התקון דאצילות, שמשם אי אפשר להם לקבל רק מבחינת היצוניות כו'. והיינו על ידי האחדות וההתפלות שיהיה ביניהם.

ולכן עשו ה' עיר ומגדל" (פרשתנו יא, ט), דהיינו שהיה סימן להם שלא יתפרדו איש מעל אחיו. כי רועי צאן היו, זה הולך אנה וזה אנה, על כן עשו עיר ומגדל גבוהה כדי שיתקבצו כולם שם ולא יפרדו איש מעל אחיו.²⁸ וגם על פי רוחניות גם כן, ענין העיר והמגדל היה לתועלת החבור והיחוד.²⁹

וזהו מה שאמר הקדוש ברוך הוא (פרשתנו יא, ו) "הן עמ אָדָד וְשֵׁפָה אֶחָת לְכוֹנֵם כֹּי, וְעַתָּה לֹא יִבְצֵר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְכוּ לַעֲשׂוֹת":

פירוש: כי לפי שבאמת על ידי התפלות והחבור נמשך ממקום עליון ביותר, וכמו שפתיב "חבור עצבים וגו'"³⁰, ואם כן "לא יבצר מהם כו'", ואם כן הרי חסד ושלום ימשיכו "המים היוצאים מבית ה' – לבית

הארה גדולה ונעלית יותר מכלים דחסד וגבורה, והיינו כי על ידי שם הווי"ה נמשך בחינת ההתפלות, וזהו שפתיב (ואתחנן ג, ד): "הווי"ה אחד"²².

והנה התורה נקראת (פא יג, ט): "תורת הווי"ה", כי בתורה פתיב (משלי ג, י): "וכל נתיבותיה שלום", וכמו שפתיב: "או יחזק במעוזי יעשה שלום לי וגו'"²³ – "שלום בפמליא של מעלה, ובפמליא של מטה"²⁴, שיהיה בחינת ההתפלות ויחוד הספירות וההיכלות, ועל ידי זה ימשך גילוי אור אינסוף ברוך הוא.

והתפלות זו הוא על ידי הפטול. וזהו יסוד כל התורה: להיות פטול היש לאין. וכל השלשה דברים שעליהם העולם עומד²⁵, היינו: תורה ועבודה וגמילות חסדים – כולם ענינם פטול היש לאין. ועל ידי הפטול נעשה ההתפלות, מה שאין כן בבחינת יש כו'.

והנה דוד הפלגה אמרו (פרשתנו יא, ד): "ונעשה לנו שם פן נפוצ כו" – פירוש²⁶: שרצו גם כן שיקבלו השפע מבחינת שם הווי"ה שהוא המשכה עליונה. וזהו "ונעשה לנו שם פן נפוצ" – פירוש: שלא רצו שיומשך להם החשפעה מבחינה שלמטה במדרגה, שמשם יניקת היצונים, שיניקתם מאחוריים דשם אלקים, ונקרא לקד (תהו כ, ב) "אלקים אחרים כו'"; כי זהו כל עיקר מעלת עולם התקון שהוא בחינת ההתפלות. ולכן נאמר גבי יעקב "שבועים נפוט" (שמות א, ח) – לשון יחיד, מה שאין כן בעולם התהו מחמת שלא היה התפלות נמשך שבירת הכלים.

ואמנם הם ידעו אשר לקבל מעולם התקון הוא על ידי פטול היש, כנ"ל בענין התקון על ידי שם מ"ה, והם לא רצו בזה. וכמו שפתיב ב"לקוטי תורה" להרמ"ו ז"ל²⁷: שרצו לילך בשרירות לבם, ושאף על פי כן

28. וכמו שפתיב הרב אבן עזרא (הובא בספר המאמרים תר"ל עמוד ז'): "שהפונה שלהם בבנין עיר ומגדל כדי שיהיה להם אחרות, על כן עשו עיר ומגדל כדי שיתקבצו שם כולם ולא יפרדו איש מעל אחיו, ועל ידי האחדות שלהם היו יכולים להמשיך טובה והשפעה נשמית אף שלא יהיה להם הפטול ועבודת השם יתברך".
29. (ענין בזה פרשת נח, דף ע"ד (ע"ב) ע"ה).
30. ("אפרים הנח לו", הושע ד, יז. וראה רש"י שם י, ב: "לפי מדרש אגדה: גדול השלום שאפילו ישראל עברו עבודה זרה ושלום ביניהם אין השמן מקטרג ביניהם שצאמר חבור עצבים אפרים הנח לו").

22. (ענין מה שנתבאר על פסוק "לתת נקמת הווי"ה במדון" (לקוטי תורה משות דבור המתחיל "החלצו מאתכם" פו, ד. פת, ב)).
23. ("שלום יעשה לי", ישעיהו כ, ח).
24. (סנהדרין צמ, ב: "כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה שצאמר: או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי").
25. (אבות א, ב: "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים").
26. (ראה אור התורה שיר השירים (פרך ו) עמוד א"ג).
27. (סוף פרשת נח שם).

וְכֵן הוּא פָּאן).

ועל כן: "הִבֵּה וְנִבְּלָה שְׂפָתַם כו"³⁴ - "פִּיזוּר לְרִשְׁעִים הִנָּאָה לָהֶם וְהִנָּאָה לְעוֹלָם"³⁵, וְ"כִנּוּס לְצִדִּיקִים" - שֵׁישׁ בָּהֶם הַבְּטוּל לְהִשְׁמֵי-יִתְבָּרֵךְ - "הִנָּאָה לָהֶם וְהִנָּאָה לְעוֹלָם", כִּי עַל יְדֵי הַהִתְפַּלְלוֹת נִמְשָׁךְ מִמְקוֹם עֲלִיּוֹן כַּנִּלְכָן וְלָכֵן הַשְּׁלוֹם הוּא ה' כְּפִלֵי הַמְחִיזִיק בְּרִכְבָּה". :

הַכֶּפֶס כו', אִשֶׁת הַזֹּמְפָה כו'³¹, פִּיּוֹן שְׁחָם הָיוּ הוֹלְכִים בְּשִׁרְיוֹת לָבֶם כו', וְלֹא רָצוּ לְקַבֵּל הַבְּטוּל וְהַעוֹל.

(וְזֶהוּ קִעִין מַה שְּׁפָתוֹב בְּרִאשִׁית ג, כב): "כִּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מִעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחָי לְעוֹלָם" - וְאִין זֶה רְאוּי, פִּיּוֹן שְׁכָבֵר נִפְגַּם עַל יְדֵי עֵץ-הַדַּעַת אִם כֵּן וְמִשִּׁיךְ תוֹקֵף זֶה דְּעֵץ-הַחַיִּים בְּסִטְרֵא-אֲחֵרָא, וְיִגְבִּיר הַרְעָה. וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאָר מִמְקוֹם אַחֵר³³,

35. (סנהדרין עא, ב בפומבאה [פירוש רש"י]: "פזור לרשעים - הנאה להן והנאה לעולם" [שהן נפדרים זה מזה ואין יכולים להנעין עצה רעה ולסיע זה את זה], [לצדיקים - רע להן ורע לעולם]. מסכת פלה רבתי פרק ו הלכה ד: כינוס לצדיקים, הנאה להם והנאה לעולם. . פיזור לרשעים, הנאה להם והנאה לעולם". וראה פסיקתא וזמרתא (לקח טוב) אסתר בהקדמה. וְשָׁם: "כָּל זְמַן שֶׁהַרְשָׁעִים מְבוֹנְסִים רַע לָהֶם וְרַע לְעוֹלָם. . וְכַשְׁנִתְקַבְּצוּ בְּדוֹר הַפְּלִגָּה, מַה כְּתוּב בָּהֶם, הֵן עַם אֶחָד וְשָׂפָה אַחַת לְכֻלָּם וְגו', וְכְתוּב וְנָפַץ ה' אוֹתָם").

31. (גוסס סדר זוּפָה לְאַחַר הַתּוֹרָה נְדָרִים: 'וְהַמִּים הַיּוֹצֵאִים מִבֵּית ה' הוֹלְכִים מִבֵּית הַמַּלְכוּת לְבֵית הַכֶּפֶס מִקוֹם הַפִּיּוּגָת אִשֶׁת הַזֹּמְפָה אוֹבְתוּד'. בִּתְרוּמָה כג, מו: "אִשֶׁת הַזֹּמְפָה").

32. (על פי ירמיה יא, ח: "וַיִּלְכּוּ אִישׁ בְּשִׁרְיוֹת לָבֶם").

33. (ראה לעיל בְּרִאשִׁית ה, ד).

34. (גח יא, דח: "הִבֵּה נִבְּלָה שְׂפָתַם שֵׁם שְׁפָתַם. . וְנָפַץ ה' אֶתֶם מִשָּׁם עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ").

ב.

הוֹד כ"ק אַדְמוּר מְרַנָּא וְרַבְנָא דוֹבְעַר - אַדְמוּר הַאֲמִצְעִי

~ תוֹרַת חַיִּים ~

וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שְׁפָה אַחַת

חכ' דקדושה האלקית שעיקרה רק בחי' הבטול דמ"ה כמו במשה שא' ונחנו מה כידוע וזהו שנק' חכ' דרשיעא גם בבטול והתכללו' שלהם באחדות גשמיות חכ' זו נק' ערמה שהוא השקר היפוך האמת דחכ' דקדושה (וכמ"ש במ"א בענין אני חכמ' שכנתי ערמה היפוכו לברר לחכ' דקליפה כמו יעקב איש תם שהוא אמת שבידר ללבן כו'). (עוד שם) אמרי האי בקעה אתר למיהב ולא תקפ' לבא לאתהנאה כי' תתאי נתקן באתר דא עיר ומגדל כו' עד למה לן לסלקא לעילא כו' פי' האי בקעה כו' בזה מפרש יותר ענין החכ' דרשיעו שהי' בהם דאתו לאפקא מרשו עילאה כו' משום שהשיגו בבקעה זו שיש בה שרש מצמצום הראשון כשנסעו מקדם כנ"ל וע"כ אמרו דא הוא אתר לאתקפא לבא לממה לאתהנא' בי' תתאי להיות בפירוד ויש גמור לפי ששרש לשרש דצמצום היותר אחרון דק"נ דעשי' הוא בא מסבת צמצום הראשון הנ"ל כנ"ל וד"ל. ולזה אמרו נתקן באתר דא דוקא עיר ומגדל כו' פי' שימשיכו לאתר דא שהוא שרש לפירוד דק"נ כנ"ל מבחי' שם מ"ה ע"י העיר ומגדל כנ"ל שיאיר בחיצוניות כמו בפנימיות כנ"ל (וה"ש נבנה לאתר דא דבקעה זה הוא בחי' המקבל משם מ"ה דעיר ומגדל כידוע בענין הר ובקעה שהוא בחי' דבר ונוק' והעיר ומגדל בנו על

(סב) וזהו וימצאו בקעה כו' תמן נטלי לאפקא מרשו עילאה שהוא עולם היחוד והתכללות לרשו נוכראה שהוא עולם הפירוד שנק' רה"ר כו' דבקעה זו הוא מבחי' הצמצום הראשון היפך בחי' קדם המקור דעין הנ"ל ומשם בא סבת הצמצום ופירוד גמור למטה בק"נ דע"ש שנק' רה"ר טורי דפרודא ממש שהפירוד מיוחדו כנ"ל שנק' רשו נוכראה כו' אמר רבי אבא בחכמתא דרשיעו אתו בנין לאפקא מרשו עילאה לרשו אחרא ולאחלפא יקרי' ליקרא נוכראה כו'. פי' ע"ד הנ"ל בעיקר כוונת בנין העיר והמגדל לעשות ולהמשיך להם שם מ"ה העליון למטה גם כמו שהן בבחי' הפירוד כו' שזהו לאחלפא יקרא דשם מ"ה העליון שמאיר בבחי' ת"ת דוקא מבפנים ומבחוץ באו"כ בשוה כנ"ל ליקרא נוכראה שיאיר בעול' הפירוד דק"נ ברה"ר שנא' וכבודי לאחר לא אתן (כ"א לישראל אשר כך דוקא אתפאר כנ"ל) ומ"ש בחכמ' דרשיעו אתו כו' היינו בחכ' דקליפ' שנק' ערמה כמו ארמי אובד אבי שהוא נגד החכ' דקדוש' ממש והוא מה שנתחכמו להרע ולא להטיב כמו חכמו' המה להרע כו' שרצו באחדות שלהם להיות בהם אור עליון בחי' מ"ה דקדושה כמו שהן ברע גמור דקליפ' ולהיות להם כל שפע וטוב ולא יהיו בבחי' ביטול לקדושה האלקי' כלל וזהו היפך

להיות בבחי' הרגש עצמו בכל אשר יתאוה תאוה כו' היפך בחי' הביטול והתכללות בדביקות האלקי שאין בזה הרגשת עצמו כלל וכלל כו' וד"ל פן נפוץ כו' לדרגין אחרנין ונתברר לסטרי עלמא פי' דרגין אחרנין הן סוף כל המדרגות בחי' אחוריים וחיצוניות דחיצוניו' שבשם ב"ן בחי' אלקי' דקדושה שיוורד למטה מטה להשפיע לע"ש דנוגה דעשי' שמאד מאד רחוקי' מבחי' האור והשפע הפנימי' דאצילות שבו הארת הקו"ח מבחי' שרש שם מ"ה דהו"ה כו' והוא מצד שנפסק מהם אור היחוד העליון דקדושה באשר שהן בבחי' הפירוד והתחלקות זה מזה בריחוק מקום והוא שאז יבאו לקבל השפע כמו שהן בשרשן בבחי' הפירוד והתחלקו' דבחי' נקודי' דתוהו שמשם הי' נפילת ושכירת הכלי' למטה כפיזור גדול כנ"ל בפי' ומשם יפרד כו' וז"ש פן נפוץ לדרגין אחרנין ונתברר כו' וד"ל:

ההר שיוכלו לראות מרחוק יותר ולא בבקעה או אפשר בנו אותה בבקעה דוקא כדי שיגיע השפע לעמ"ת מעמ"ר באמצעות המגדל שראשו בשמו' כו') וע"כ אמרו נתקן באתר דא כו' לעשות כלי' לשם מ"ה העליון ע"י האחדות וחבור שיהי' להם בבקעה זו ע"י העיר ומגדל והאי בקעה הוא מצמצום הראשון דבחי' אלקי' הראשון שיאיר בו מבחי' מ"ה שלפני הצמצום כו' וז"ש האי אתר יהא לון לדחלא בבחי' העלאת מ"ן ע"י בחי' הביטול שבאחדות שלהם כו' וז"ש למה לן כו' שזהו עיקר ענין חכ' דרשיעו' שלהם שרצו להמשיך מבחי' מ"ה העליון דקדושו' גם בעולם הפירוד דוקא היפוך הביטול דמ"ה דקדושה ולזה א' למה לן לסלקא לעילא בבחי' ביטול דמ"ה דקדושה דלא נוכל לאתהנאה מיני' בהנאה והרגשת עצמו בבחי' יש ודבר כו' וכנ"ל דהאי בקעה אתר לאתקפא לבא בהרגש עצמו לאתהנאה בי' תתאי'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - כי תבואו גו' ושבתה הארץ (תקס"ב)

והוא עד"מ כמי שחושב במחשבה א' שנכלל בה הרבה דיבורים שידבר אח"כ כמ"כ המאמר דבראשית הוא בחי' מחשבה א' דאנא אמלוך שעלה במחשבתו ית' להבראות השמים והארץ וכל אשר בהן שמיד שעלה במחשבתו נתהוו כולם ע"י מחשבה זו וכדאי' בדברי רז"ל שבמחשבה א' נברא העולם, וז"ש שבמאמר א' יכול להבראות, שהרי באמת נתהוו כולם ע"י מאמר זה הא' רק שלא יצאו לגילוי כמו שהן עתה אלא ע"י ט' מאמרות שאח"כ שע"י אמרו ית' יהי רקיע יצא הרקיע מהעלם שהי' במחשבה אל הגילוי להיות יש ודבר כמו שהוא כי בעודו במאמר דבראשית לא הי' כ"כ בבחי' יש כמו עתה, וכעד"ז בשאר כל המאמרות, והטעם שהיה כן הוא לפי שאם לא היה הנבראים נמשכים בבחי' גילוי ע"י ט' מאמרות שהוא בחי' דיבור העליון אלא שהיה חיותם וקיומם מבחי' המחשבה הא' לבר לא היו כלל בבחי' יש ודבר כלל אלא היו בטילים במציאות וגם ההתחלקות לחלקים רבים הוא ע"י הדבור כמשל השכלה א' שבדיבור נחלקת לכמה וכמה תיבות שבכל תיבה יש חלק קטן מההשכלה כו' וע"י התחלקות זו וירידת החיות בבחי' צמצומים והסתרות רבות שהי' יכול להבראות גם הנבראים הגשמי' וד' יסודות גשמיים בבחי' יש ממש והיינו

כי תבואו אל הארץ כו' ושבתה הארץ שבת לה'. וצ"ל דמשמע מיד כי תבואו אזי תיומ"י ושבתה הארץ והלא באמת צריך שהיה ששה שנים עד שאח"כ בשנת השביעית תהי' שנת השמטה, והענין יובן בהקדים להבין כמה שלפעמים מצינו שת"ת עדיף מתפלה כמארו"ל ת"ת כנגד כולם היינו אף כנגד עיון תפלה וגמ"ח ובמ"א משמע להפך כמו שאמרו הלאי שיתפלל אדם כל היום כולו וכיוצא בזה מצינו דגמ"ח עדיף מתורה ותפלה כמו שאמרו רבה דעסיק בתורה לחוד חי מ' שנין כו' גם כתי' חסד חפצתי ולא זבח וחסד היינו תורה שנק' תורת חסד וגמ"ח שהם למעלה מתפלה הנק' זבח במקום קרבן תיקנו וכו': הנה ארו"ל ת"ח מרבים שלום בעולם שנאמר ורב שלום בניך א"ת בניך אלא בוניך אלו ת"ח שעוסקי' בבנינו של עולם וי"ל הלא עולם הוא ל' זכר ואיך אומר בוניך שהוא ל' נקבה ויובן כ"ו ע"פ מארו"ל הירוע דבעשרה מאמרות נברא העולם והלא במאמר א' יכול להבראות כו' פי' המאמר האחד הוא מאמר דבראשית שהוא הכולל כל הי"מ וכמ"ש בזה ע"פ בראשית ברא את השמים ואת הארץ את השמים לאכללא כל עובדיו דכשמים כו'. והענין הוא כי בראשית הוא בחי' חכמה וכתוב כולם בחכמה עשית שבחכמה נכללו כל שאר המאמרות

שנמשלו רמ"ח מ"ע לעבודת הארץ בזריעה וקצירה, שהזרע עצמה הנזרע בהקרקע נרקב מכל וכל ולא נשאר ממנו מאומה אלא שע"י זה נכלל כחם בכח הצומח שבארץ ונתאחד עמו ואז ע"ז מוציא כח הצומח את כחו אל הפועל ומשפיע חיות לגדל שבולת מעין הזרע וכן פירות בעליו רב ועצום למעלה מעלה ממהותו ועצמותו של הגרעין הנטוע בו' כמ"כ פשט ההלכה של שנים אוחזין במלית וכדומה שמדברת בענין סיפור מעשה גשמיים בשנים שמצאו מלית וזה מוען כולה שלי וא' מוען שקר, כ"ז יתבטל והי' כלא הי' דהיינו כשלומד הלכה זו בג"ע שהוא בחי' זיו השכינה הנולד מלימוד הלכה הגשמי' שלמד בעוה"ז לא נו' שם כלל סיפור מעשה זו בנשמות בשנים אוחזין במלית גשמי ח"ו כי אין שם מלית גשמי ואין שם טענת שקר, אלא הוא גילוי השכל אלקי מח"ע שיש בהלכה זו למה יהיה הדין והפסק שיחלוקן שיש בזה למעלה סוד ה' ע"פ חכמתו ית' דאיהו הכים ולא בחכמה ידיעא אלא שנתלכשה במעשה זו הגשמיית, ולכן בג"ע הלבושים הגשמיים דאורייתא נרקבו והיה כלא היה אבל החכמה אלקית שיש בזה נשארה שם להוסיף אור וגילוי לנשמתו שישגי ויבין השגה זו האלקית והוא ענין זיו השכינה שארז"ל שצדיקים יושב' ונהגין מזויו והיינו זיו תורתם ועבודתם ממש וכענין רבה בר נחמני ששאלוהו במתיבתא דרקיע אם ספק אם בהרת קדמה בו' דמשמע שם שהנשמות לומדים שם כל מה שלמדו כאן (ולפי שרבה היה יחיד בנגעים ואהלות לכן שאלו ממנו ספק זה כי לתחתונים דוקא יש כח זה לפסוק הדין שמסתפקים בו מחמת שהקליפות מעלימו' על הלכה זו והתחתונים יש בהן כח לברר ולהעלות מהשכירה לפי שהן מלובשים בגוף בו' עמ"ש באגרת הק' בביאור מאמר הר"מ פ' נשא והמשכילים בו' דכ"ג ע"ב). וענין לשמרה הוא כי השמירה היא לעדור ולחרוש הכרם ולסקלו מן האבנים והקוצים שבו, והן שם"ה ל"ת לבער הרע מקרבנו כמשל זריקת הקוצים, והחרישה הוא בחי' המרירות ולב נשבר ונדכא שזהו כמשל החרישה דמרפי ארעא שאזי דייקא תצמיח הזרע כמ"כ בכדי שיהיה כלי לשבו ועל ידו יהיה צמיחת זיו השכינה ע"י זריעת התומ"צ צ"ל מתחלה בבחי' לב נשבר בו' כמ"ש כתיב למאור להעלות נר שדייקא ע"י הכתיבה יומשך אח"כ בחי' מאור ונר זיו השכינה וד"ל:

ע"י החילופים והתמורות מצירופי האותיות כמ"ש בלק"א: והנה כתיב ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה פי' כי בראשית הבריאה בי' מאמרות הי' מצד עצמות אלקות כי חפץ חסד הוא אבל אח"כ צריך לעורר תמיד השפע אלקית שבמחשבה א' הנ"ל שתתחלק תמיד ל"מ וזהו ע"י העבודה ברמ"ח מ"ע ולשמרה בשם"ה ל"ת והוא ענין שארז"ל שת"ח עוסקים בכנינו של עולם שהי' בנין עולם הדיבור והמשכתו מבחי' העולם המחשבה א' אל הגילוי ולכן בונייד הוא ל' נקבה רמז לעולם הדיבור הנ"ל הוא מדת מלכותו ית' (וע' בוהר ר"פ זו וברמ"ז שם ע"פ היא העולה דמה"ט נמי נק' היא העולה ל' נקבה אע"פ שבאה מן הזכרים דוקא אלא לפי שרומזו לכנס"י היא מדת מלכותו ית') והמשכה זו היא ע"י תורה שנק' תורת חסד וכן ע"י גמ"ח שע"י ממשכים גילוי בחי' כי חפץ חסד הוא להיות עולם חסד יבנה וזהו כי חסד חפצתי בו' ולכן ת"ח דוקא נק' בונייד. וביאור הענין איך הוא המשכה זו ע"י תומ"צ וגם ענין ויניחהו בג"ע לעבדה בו' שנמשל לעבודת הארץ שצריך זריעה וחרושה ולהבין ענין המשל הנה ג"ע הוא זיו השכינה ופי' זיו הוא ענין גלוי והיינו בחי' תוספת הארה על חיות העולמות שיהיו משיגים ונהנים בהשגתם מהארה זו וכמשל שיביאו שלהבת גדולה בבית אע"פ שיש שם האור של הנר מ"מ נעשה תוספת אורה מכמו שהיה, כמ"כ הוא ענין זיו השכינה שבג"ע שהוא בחי' תוספת אור וגלוי אלהות בהשגתם, והו ענין המאיר לארץ ולדרים עליה שממשך ומאיר תוספת אור לארץ העליונה הנק' ארץ החיים ולדרים עליה המקבלים ממנה וכנו' בסידור בפ' מרחם על הארץ ואח"כ על הבריות בו', אך מהיכן באה תוספת הארה זו והו ענין מארז"ל שת"ח עוסקים בכנינו של עולם הג"ע ר"ל שהם ממשכים תוספת אור וגילוי ממדת מל' ית' בבי"ע (כי החוק הקבוע להמושכת החיות בעולמות א"צ למעשה התחתונים ומעשה התחתונים הוא רק להמשך תוס' אור כמ"ש בפע"ח בהקדמה) והיינו ע"י תומ"צ שלהם כי שכר המצוה הוא נמשך מהמצוה עצמה כידוע שזהו פי' שכר מצוה מצוה וכן הוא בתורה בו' שמהתורה עצמה שלמדה למטה נעשה זיו השכינה להאיר לנשמה זו שלמדה התורה למטה אך איך הוא שמונשמות לימוד הלכה המדברת בענינים גשמיים כמו שנים אוחזין במלית בו' יתהוה בחי' זיו השכינה, הענין שזהו פי' לעבדה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ויאמר כו' מחר חודש (א)

ומ"מ בכל ר"ח צ"ל יהוד שמשא וסיהרא לצורך קבלתה
 אור חדש מהשמש, דהנה השמש הוא בחי' שמש
 הוי', וכת' זה ה' קוינו לו שיש בחי' שם הוי' שנמשך בציוור
 קוין חח"ן מימין בג"ה משמאל דת"י באמצע, ויש י"ב צירופי
 הוי', והיינו בחי' י"ב גבולי אלכסון דז"א, והוא כי חח"ן בבחי'
 קוין הנה הוא חיבור חכ' עם החסד והנצח, ובג"ה הוא בחי'
 חיבור הבינה עם הגבורה ועם ההוד, וגודע כי נצח ענף
 החסד והוד ענף הגבורה, אמנם בכדי להיות חיבור
 והתכללות החסד עם ההוד זהו ע"י גבול אלכסון של
 מזרחית תחתית, והגבורה עם הנצח זהו ע"י בחי' גבול
 אלכסון דצפונית רומית כמ"ש הפרד"ס שער ד"א פ"ז
 שבאלכסון מתחבר החסד עם ההוד והגבורה עם הנצח,
 ובכל הששה מדות יש י"ב גבולי אלכסון שבהם מתחברים
 הששה מדות כו', ובכל ר"ח מקבלת הלבנה צירוף חדש מו"ב
 צירופי הוי' שהם בחי' י"ב גבולי אלכסון דו' מדות דז"א. והו'
 אחר שכבר נבנית בר"ה דוקא, וכמו באדה"ר שלאחר שנסר
 א' מצלעותיו בנה אותה בבחי' בנין כמ"ש ויבן ה' אלקים את
 הצלע, ואח"כ ויביאה אל האדם להיות היחוד ואז אמר זאת
 הפעם עצם מעצמי וגו'. וכן הוא בבחי' המל' ג"כ שתחלה
 צ"ל בנין המל' בר"ה, ואח"כ בכל ר"ח מקבלת היחוד
 מהשמש בחי' אור חדש דצירוף חדש. ומ"ש כמ"א שבעת
 קבלתה נסתר כל בנינה עד שנעשית נקודה תחת היסוד,
 אמת שכן הוא אך זהו הכוונה בבחי' הביטול לפי שא"א לה
 לקבל האור באופן אחר כמ"ש שם, אמנם זהו רק לפי שעה
 ולא כל בנינה, דאל"כ הי' צ"ל בנין המל' בכל ר"ח כמו בר"ה
 והי' צריך לומר פסוקי מלכויות וזכרונות ושופרות כו' אלא
 כנ"ל.

(ב) ולפרש זה צריך להבין מ"ש בשיר דבני קרח (תלים
 מ"ו) נהר פלגיו ישמחו עיר אלקי' שפי' הפשוט
 נהר הוא בינה, פלגיו הוא הנחל' הנמשכי' מבינה שהם ז'
 מדות הנולדי' מבינה שלכא'ו זהו כענין מ"ש בקהלת כל
 הנחל' הולכים אל הים, וא"כ צ"ל מהו עוד ענין שאה"כ
 נהר פלגיו ישמחו עיר אלקי', וגודע כי עיר אלקים הוא בחי'
 המל' הנק' עיר אלקינו, ומה"ע השמחה כו' ע"י פלגים אלו,
 ואם נאמר שזהו ענין אחד עם פסוק כל הנחלים הרי שם
 נאמר והים איננו מלא, עי' בפי' המפרשים ע"ו, ועכ"ל לדברי
 כולם צריך לומר שהים אינו מתפעל מזה כ"כ, והרי זהו היפך
 השמחה שענינה הוא התפעלות שמצד הגילוי כו', אלא
 בהכרח לומר ששני ענינים הם.

והענין הוא דהנה גודע כי בכל ר"ה הוא בנין המל' כי אדם
 הראשון וחוה דו פרצופי' נבראו, ונסר א' מצלעותיו
 היא חוה ראשונה, ויבן ה' אלקים את הצלע זהו בחי' בנין
 המל', והיינו כי מדת המל' נאצלה בסוד שרש רק נקודה
 אחת לבד, ובר"ה הוא בנין המל' שבונים אותה להיות בבחי'
 פרצוף שז"ע ט' ברכות וט' תקיעות דר"ה כנ"ל שע"י
 הברכות והתקיעות ממשכי' ט"ם לבחי' נקודת המל' ואז
 נעשית בבחי' פרצוף שלם כו', וז"ע פסוקי מלכויות וזכרונות
 ושופרות שמביאין ראי' מן התורה שצ"ל בנין המל' כמו אחד
 האומר לחבירו תדע שהנכון איתי שהרי פלוני אומר ג"כ כן,
 וכן אומרים ככתוב בתורתך ענין בנין המל', והם כל פסוקי
 מלכויות, וכן הוא בענין זכרונות ושופרות כו', וזהו ג"כ ענין
 והאיתנים מוסדי ארץ שהם מייסדים תושבע"פ שנק' ארץ
 בחי' מל'.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהר"ש

~ המשך תער"ב ~

ויאמר ה' אל אברם, ש"פ לך-לך, תרד"ע

(רכב) וב"ז הוא בקמרת שבהיכל שהו"ע רעו"ד שזה ממשך מלמע' בחי' או"מ אבל הוא בחי' חיצוני' הכתר כמשנת"ל

באפיו דהיינו שלא נסתלק לגמרי בעצם הנפש ממש יכולים להחזיר ולהמשיכו בגילוי כו'. אמנם נקב השמאלי הוא חיין דחיין שזוהו מעצם הנשמה ממש בעצם התקשרותה בבחי' עצמו' המוחין כו' (וכמו השפעה עצמו' מעצמו' המוחין שנמשך בזה עצמו' הנשמה כו'), והוא נקב השמאלי דוקא דהיינו מה שנמשך ע"י או"ח דוקא כו'. ויובן הענין למע' עפמשת"ל פ' ר"ד בענין קוטרא עילאה שזוהו בחי' קשר הא"ם ע"י בחי' עתיק שהוא העתקת העצמו' כו', ומה שנמשך מזה בעולמות הן בחי' אורות דאריך כו' כמשנת"ל פרי"ט, וזהו מה שנמשך מבחי' או"י להיות בבחי' מקור לעולמות כו', ובאופן ההמשכה והגילוי יש בזה ב' אופנים, אם ההמשכה היא בחי' האו"פ לְבַד, והוא מה שנמשך ע"י העבודה שע"פ מו"ד כו' (שז"ע הקרבנות בכלל כו'), או שההמשכה הוא גילוי המקור ממש והוא ע"י רעו"ד כו' (שז"ע הקמרת כו'), וכ"ז הוא שנמשך מבחי' נקב הימיני בבחי' או"י, להיות דגם רעו"ד היא עבודה שבס' והדרגה מפני שגו"י הוא התעוררות הנשמה מצ"ע רק שפועלת בנה"ט בבחי' שינוי המהות כו' כנ"ל. והנה החוטם הוא שער המוחין (לא לבחי' מקיפים דנפש כ"א לבחי' המוחין כו'), ונת"ל שזוהו עצמו' המוחין והיינו בחי' מו"ם כו', ונקב הימיני נמשך מבחי' חיצוני' דמו"ם שבבחי' המשכה נעלמת כו', אמנם נקב השמאלי דכו חיין דחיין הוא מבחי' עצמו' מו"ם, וכמ"ש באד"ר שם ומהא נוקבא אתער ונפיק רוחא ממו"ם כו', ובביאור האדרא דהיינו רוחא דעתיקא דרך מו"ם כו' (וכמ"ש באד"ר שם רוחא דעתיקא דעתיקין דנפיק ממו"ם לנוקבא דחוטמא כו'), ושם שזוהו בחי' אוירא דע"ג קרומא והיינו בחי' עצמיות מו"ם כו' וכמ"ש במ"א, וזהו דמנקב זה נפיק חיין דחיין היינו התגלו' בחי' א"ם סדכ"ם שסתום ונעלם בעצם כו'. וזהו שנמשך ע"י התשו' דוקא דבע"ת משכין לי' בחילא יתיר ככה או"ח דוקא כו', וכמארז"ל דבמקום שבע"ת עומדים צ"ג אינם יכולים לעמוד דצ"ג בעבודה שלהם גם בבחי' אה' בתענוגים א"י לעמוד במקום בע"ת כו', דזהו כלל גדול דצער ומרירות הנפש מגיע למע' מעונג הנפש, דגם בחי' עונג עצמי אינו מגיע בעצמו' הנפש כמו הצער והמרירות מההיפך כו', וכמ"ש מן המיצר קראתי מן המיצר והדחוק דוקא מה שצר לו מאד מהריחוק מהאלקות ובפרט בחטאים ועוונות, וזה דוקא מגיע בעצם נקודת נפשו ומגיע למע' בפנימי' ועצמו' א"ם כו'. וכמו ער"מ לדלג חפירה גדולה שצ"ל בכח עצמו' הנפש שזוהו דוקא כאשר בורה מן המות ר"ל כמו במלחמה וכח"ג שאז מתגלה כח עצמו' הנפש לדלג כו', וכמו"כ המיצר הגדול (דער ניט גוט) מהחטא ועון זהו דוקא אשר מביא ומגלה עצם הנשמה בבחינת הזות כל עצמותה כו', וזהו דוקא שמגיע בפנימי' ועצמו' א"ם כו', דכאשר מן המיצר קראתי אז ענני במרחב י"ה בבחי' מרחב

פרי"ח, אמנם הקמרת דיוהכ"פ שמכניסין בקה"ק הו"ע התשו', וכדאי' במד"ר שה"ש ע"פ אשכול הכופר א"ר יצחק וכסה ענן הקמרת הכיסוי הזה אין אנו יודעים מהו עד שבא דוד ופירשו נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה, הרי דענן הקמרת הו"ע התשו' שעו"ז ממשכים בחי' עצמו' א"ם ממש היינו בחי' פנימי' הכתר כו'. והענין דהנה באד"ר דק"ל ב' אי' דא מאר' דחוטמא מחד נוקבא חיין ומחד נוקבא חיין דחיין כו', והוא דמנקב הימין נפק חיין ומנקב השמאל נפיק חיין דחיין (ובס' קול ברמה כ' להיפך אך בכתבים אי' כנ"ל), והן ב' מקיפים דחי' ויחידה כו', דהנה החוטם הוא כלי הריח וריח בד"כ הוא בחי' מקור כנ"ל פרי"ז, רק שמנקב הימיני נמשך חיין הוא בחי' מקור דאו"י שזוהו בחי' מקור דחי', ומנקב השמאלי בחי' מקור דאו"י בחינת יחידה כו'. והענין דהנה הבחי' כו' ע"פ ויצר דהחוטם הוא כלי לנשמה דמשם היא נכנסת ומשם היא יוצאת, ולכן מי שנפל עליו מפולת צריכים לבדוק אותו עד חוטמו כדאי' בגמ' יומא ד' פ"ה ע"א, דגם אם החיות אינו ניכר בלבו מ"מ יכול להיות שיש חיות בחוטם וכדפרש"י שם, ושם בגמ' ובסוטה דמ"ו ע"ב דלענין חיותא הכל מודים דעיקר חיותא באפ"ה הוא כו', וי"ל שזוהו לפי שהחוטם הוא שער המוחין (וכ"מ בגמ' שם), דכמו שהפה הוא שער הלב וזהו שהדבור הוא מהפה שבא מהלב הלב כו', כמו"כ החוטם שער המוחין כו', וידוע דכללו' חיות הנפש הוא בהמוח שבראש וע"כ עיקר חיותא באפ"ה הוא כו'. והנה מה שהחוטם הוא שער המוחין היינו בחי' עצמו' המוחין, שהרי הדבור הוא ג"כ שער המוחין שכל התגלו' שכל היא ע"י הדבור, רק שזוהו חיצוני' השכל וכידוע דשכל גלוי הוא מחיצוני' החכ' כו', וא"כ מה שהחוטם הוא שער המוחין היינו בחי' עצמו' המוחין כו'. וכנודע ההפרש בין השפעת השכל להשפעת הטפה דהשפעת השכל הוא רק הארה לְבַד, ובהטפה נמשך עצמות המוחין ממש להוליד בדומה לו כו', כמו"כ הוא ההפרש בין הפה והחוטם, דהפה הוא כלי לגילוי בחי' חיצוני' הנפש וחיצוני' החכ' כו', והחוטם הוא שער עצמו' המוחין דשם קישור וחבור עצם הנשמה ממש כו'. אמנם ההמשכה משם יש בזה ב' מדר' והן חיין וחיין דחיין כו', ובחי' חיין שבנקב הימיני זהו בחי' או"י, והיינו גילוי כללו' חיות הנפש להחיות את הגוף כו', וז"ע הנשימה שהוא הוראת החיות כו', דכשם שהחיות שבלב הוא בבחי' דפיקא דהיינו רצו"ש כו' כמ"ש במ"א הטעם ע"ז ועמשיית"ל, והוא החיות שבא בבחי' או"י פ' באברי הגוף שזוהו מהלב דלכא פלוג לכל שייפין כו', דהחיות מהמוח בא בלב בדם שבו והלב שולח הדם עם החיות לכל האברים שזוהו החיות פנימי כו', כמו"כ החיות שבחוטם הוא בבחי' נשימה ברצו"ש לפי שהוא ג"כ החיות שבא בהתגלות להחיות כו', רק שזוהו החיות כללי מקור החיות דאו"י כו', וע"כ כ"ז שיש רוח חיים

בח' מו"ס כו', אמנם בכדי להמשיך בח' פנימי' ועצמי' מו"ס בח' מוחא דעתיקא ממש כו', עז"א לך לך שיגיע לשרשו ומקורו והיינו לשרש ומקור נשמתו בח' מקיף דיחידה כו'. ועז"א מארצך פי' מארציות וחומרי' וכנ"ל דלהגיע לבחי' מקיף דיחידה בבחי' הזוה עצמי' זהו שבא מן המנגד בכה או"ח דוקא כו', וזהו לך מארצך שההילוך יהי' מהארציות והחומריות שעיי"ז יגיע לבחי' שרש ומקור העצמי דנשמה כו'. וזהו ג"כ מה שא' במדרש משל לצלוהית של אפופלסימון כו' שיהי' ריחה נודף דהיינו ריח הקמרת שהו"ע ריח התשו' כו', ובאאע"ה הי' זה ענין הנסיונות שעיי"ז בא לבחי' מקיף דיחידה כו', וזהו מטלל עצמך ממקום למקום להיות בחי' ההילוך אך שיהי' בכה או"ח דהיינו מארצך דוקא כו'. ועיי"ז שמך מתגדל דענין הגדלת השם הוא המשכת בחי' שמו העצמי בחי' העלם העצמי דא"ס כו' דעד שלא נבה"ע הי' הוא ושמו לכד, ונת"ל פרט"ז שזו"ע שם א' שלמע' מהו' שמות והוא שרש בחי' ש' מ"ה דתיקון כו', וי"ל ג"כ דהגדלת השם הוא שיהי' הגדלת השם מבחי' שמו העצמי כו'. וזהו ואגדלה שמך שזהו מעלה גדולה באברהם כו', וכ"ז הוא עיי' ההילוך בבחי' או"ח כו'. וזהו ויאמר ה' אל אברהם בחי' שכל הנעלם כו', לך לך לשרשך ומקורך העצמי והו"ע מטלל עצמך כו', ויהי' ההילוך מארצך בכה או"ח כו', ועיי"ז שמך מתגדל דבחי' שמו העצמי יאיר בגילוי כו'.

קיצור. אמנם קמרת דיוה"כ בקה"ק הו"ע התשובה שממשיך מפנימיות הכתר, דהנה א' באד"ר מארי דחוטמא מחד נוקבא חיין ומחד נוקבא חיין דחיין, חוטם הוא כלי הנשמה, וזהו שהוא שער המוחין, והיינו עצמות המוחין (ופה שער לחיצוניות המוחין) דשם קישור עצם הנשמה, ומשם נמשך ב' המשכות, חיין הוא כללות החיות, וזהו הנשמה כמו הדפיקא בהאו"פ, חיין דחיין עצמיות הנשמה. והדוגמא למעלה חיין מקיף דאו"י חיות כללי דעולמות, והגילוי או שמאיר המקיף או שמוסיף אור בפנימי, וחיין דחיין מקיף דאו"ח פנימיות עתיק עיי' עצמות מו"ס בחי' אוריא, וזהו דבמקום שבע"ת עומדים צ"ג גם ברעו"ד א"י לעמוד, ועיי"ז גם זדונות נעשים זכיות, וזהו שמן משחת קדש למע' מחיצוניות ח"ס, וזו"ע משיח דמורה ודאין עצמיות ח"ס, וע"כ אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא. וזהו ויאמר ה' אל אברהם אב רם דכבדי להגיע לעצמות ח"ס לך לך מקיף דיחידה, ואגדלה שמך בחי' שם א' וי"ל מבחי' שמו העצמי.

העצמי דא"ס כו', וכמ"ש ממעמקים קראתיך מבחי' עומק לעומק, דעומק ופנימי' הנפש מגיע בבחי' עומק ופנימי' א"ס כו'.

ועוד זאת שבכאן הרע נהפך לטוב והיינו רע גמור לא רק ביורוי נוגה כ"א שרע גמור נהפך לטוב ממש כו', דכתשובה זו הרי זדונות נעשות זכיות כו', ונת"ל פרט"ז דכאשר דבר חריף וקיוהא נהפך למאכל טוב וערב הרי העריכות בזה יותר באין ערוך מהדבר הערב בעצם כו', והיינו דרע גמור כשנהפך לטוב ממש ה"ז ריח חזק שמגיע בבחי' חוטמא דעתיק בחי' פנימי' עתיק ופנימי' ועצמי' מו"ס כו'. והו"ע שמן הטוב שלמע' משמן המנורה שהוא בחי' שמן משחת קדש שלמע' מהחכ' דהיינו בחי' ח"ס, אבל הוא בחי' חיצוני' דח"ס שבבחי' מקור לחכ' בחי' מקיף דאו"י כו', אבל שמן הטוב הוא בחי' מוחא דעתיקא בחי' עצמי' ח"ס בחי' מקיף דאו"ח שסתום ונעלם בעצם כו', ומגיעים לזה דוקא עיי' תשו' בבחי' או"ח הבא מן הריחוק דאו"ח חוזר לקדמותו כו'. וזהו דגבי משיח כתי' והריחו ביראת ה' דמורה ודאין כו', וידוע דמשיח הוא בחי' פנימי' עתיק כו', אמנם מה שדאין היינו בחי' החכ' דהרי כל דין ומשפט הוא מבחי' החכ' כו', וכתוב בו לא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו כו', דהיינו לא בבחי' חו"ב כ"א מבחי' ח"ס כו', ומה שמריח ודאין היינו בחי' עצמי' ח"ס שבוה בחי' פנימי' עתיק ומגיעים לזה עיי' התשו' דוקא, דא"א להגיע לבחי' עצמי' ממש כ"א בכה או"ח דוקא כו'. וזהו דמשיחא אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא דכבדי שצדיקים יוכו להגילוי דמשיח זהו עיי' התשו' דוקא כו', והיינו לפי שזהו בחי' עצמי' א"ס בחי' פנימי' עתיק כו', וא"א להגיע לזה כ"א בכה או"ח דוקא כו', וזהו דבענין הקמרת דיו"כ דוקא שזו"ע התשו' כתי' כי בענין אראה בעצמותי כו'. וזהו ב' המדר' דח"ס, בחי' חיצוני' ח"ס בחי' מקיף דאו"י שבבחי' מקור לחכ', והו"ע שמן המנורה שנמשך עיי' ריח הקמרת בחי' רעו"ד שעיי"ז נעשה ג"כ כיטול מהות הנה"ב כו', אבל בחי' פנימי' ח"ס זהו בחי' פנימי' עתיק והו"ע שמן הטוב דעתיקא כו', ולכן להגיע לזה זהו דוקא ריח הקמרת דיו"כ שהו"ע התשו' שבאה מן המיצר דוקא בכה או"ח כו', שבוה ממשכים בחי' פנימי' ועצמי' א"ס בחי' עצמי' מו"ס שבוה בחי' פנימי' עתיק כו'.

וע"פ הנ"ל יובן מ"ש ויאמר ה' אל אברהם לך לך, דהנה ידוע דאברהם הוא אב רם שכל הנעלם מכל רעיון

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

עוז והדר לבושה - ש"פ שלח תרפ"ט

כדמותנו, והאדם שלמטה שהוא אדם הידוע כמ"ש אדם אתם, וארו"ל אתם קרוים אדם, וכתוב אנכי עשית ארץ ואדם עלי' בראתי, דמה שאנכי מי שאנכי עשיתי ארץ הוא בשביל האדם, ואדם זה הוא בשביל בראתי, בגימט' תרי"ג, דהמקיים תומ"צ הוא הנקרא אדם, ובו כתיב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, שהאדם שלמטה הוא בצלם ודמות אדה"ע שעל הכסא וכמ"ש ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, והיינו דכל הענינים שבאדם שלמטה בטבעו כחותיו וחושיו הוא לפי אופן היותם באדה"ע, והיינו דהמדרי' והענינים שבאדה"ע באורות וכלים וספירות וענין ציורם ועמידתם כרום ותחתון וסדר השתלשלותם הנה מזה הוא מה נעשה באדם התחתון בפרטי עניני הכחות והחושים עמידתם זה למעלה מזה, ולואת מפרטי הכחות והחושים ועניניהם כמו שהם באדם למטה הנה מזה אפשר להשכיל ולהבין בעניניהם כמו שהוא באדה"ע, והנה באדם שלמטה אנו רואים דכחות הנפש שכל ומדות הגם שאינן עצמות הנפש ואינם אלא רק כחות הנפש בלבד, ומ"מ ה"ה קרובים אל העצמי' שהרי הן גילויים ממש מהנפש, היינו היותו חכם חסדן גבור ורחום שזוהו גילויים ממש מהנפש, ולכן השפעתם אל הזולת הן ג"כ בבחי' קירוב וגילוי, וכמו השפעת השכל מהמשיפיע אל המקבל ה"ז גילוי אור ממש גילוי אור שכל מה שמתחלה קודם שמשפיע לו השכל לא ידע את ההשכלה ההיא והיתה נעלם מאתו כל מציאותה ואח"כ נתגלה לו גילוי אור חדש בבחי' קירוב וגילוי ממש, וכן השפעת מדת החסד ה"ז בבחי' גילוי, וגם אפילו מדת הגבורה היא השפעה בבחי' קירוב וגילוי, דבקדושה הנה ענין הגבורה הוא תגבורת החיות ולכן הנה גם מניעת ההשפעה או התחלקות ההשפעה הוא ג"כ מפני טובת המקבל, וע"ד גבורות גשמים, שבאים בהתחלקות טיפין טיפין וכדומה, הרי דהשפעת הגבורה הוא ג"כ בבחי' קירוב וגילוי, והיינו מפני שהן גילויים מהנפש ע"כ ההשפעה מהם היא ג"כ בבחי' גילוי, וכמו"כ הוא למעלה שהמדות עליונות הן בחי' גילויים מאוא"ם ב"ה, ולכן השפעתם היא בבחי' קירוב וגילוי.

ק"צור. יבאר דנעשה אדם בצלמנו, ולואת מפרטי הענינים שבאדם יובן בספירות העליונות, ויבאר דכחות הנפש בשכל ומדות הם בקירוב וגילוי.

והנה בני יעקב נקראים בשם שבטים, כמו ענפים המתפשטים מן האילן, דישנו גופו של האילן ושרשו וענפים המתפשטים מן האילן, והגם שהענפים אינם גוף של האילן אבל הם באים מעיקרו, ולכן הפירות שהם השבח של האילן הנה הם גדלים על הענפים דוקא וכל כח עוזו של האילן ושבחו ניכר בהפירות הגדלים על הענפים, וכל מה שהענפים מתפשטים יותר הוא מכח של האילן, וזהו"ע שבטים מל' כוכבא דשביט שנמשך אור, והגם דאינו דומה לאור הלכנה וכש"כ לאור השמש, מ"מ הרי יש בהם יתרון שהם מתנוצצים ומבהיקים, דבשמש וירח יש שינויים דקטנות וגדלות מתחלת החדש, וכן בשמש מתחלת היום, והכוכבים מעת שנתראים עד שקיעתם מבהיקים, וכל ישראל נק' בני יעקב ונמשלו לכוכבים המאירים בכל עת, דכן הוא בישראל אשר בכל מקום שהם הם מבהיקים ומאירים באור התורה וקיום המצות, וזהו יעקב אבינו לא מת שהענפים מורים על החיות נצחי דגופא דאילנא, וגופא דאילנא הוא הנותן כח וחיות בכל הענפים לעשות פרי טוב בלימוד התורה וקיום המצות. והענין הוא דהנה גופא דאילנא הוא בחי' ז"א דאצי' וכמאמר האבות הן המרכבה בחי' חג"ת דאצי', והשבטים הן האורות דאצי' היורדות לבריאה שנעשים בחי' מרכבתא תתאה דעולם הבריאה שמחבר ברי' לאצילות, והיינו בחי' דאצי' שיוורת ונשפלת בברי' לעלותה ולחברה לאצילות. דהנה כתיב ארוממך אלקי המלך ואברכה שמך לעולם ועד, ארוממך אלקי המלך שצריכים לרומם בחי' אלקי המלך, ועי"ז נשלם הכוונה האמתית לחיות ואברכה שמך לעולם ועד, דהנה אלקי הוא ל' כח מל' ואת אילי הארץ לקח, והיינו שהכח והיכולת בעולם הוא מבחי' המלך, וזהו אלקי המלך שכל כח ויכולת הנמשך בעולם הוא מבחי' מל' דאצי', ומעם הדבר הוא לחיות דבחי' המל' מחולקת מכל המדות וספי' העליונות דאצי', דכל הספי' במדות העליונות דאצי' הרי כולם הם בבחי' קירוב אל העצמות ב"ה, משא"כ ספי' המל' היא בבחי' ריחוק היינו בבחי' כח נברל ונעלם.

ק"צור. יבאר דבני יעקב נקראים שבטים, והפירות גדלים על הענפים, גופא דאילנא ז"א דאצילות, והשבטים הם הארת האצילות בבריאה, ויבאר ההפרש שבין ספי' המלכות לשאר הספירות.

וביאור הענין הוא, דהנה כתיב נעשה אדם בצלמנו

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

שמיני עצרת ושמחת-תורה, תרצ"ז

לח. ברצוני לספר לכם סיפור.

בסדרי הלימוד שלמד אתי אבי, היה גם שיעור בגמרא, והלימוד היה יסודי עם כמה ראשונים. אף את דברי האגדה שבגמרא שלמדנו, היה אבי לומד אתי באופן יסודי ומעמיק.

כשלמד אתי אבי במסכת סוטה את הסוגיא "מכות פרושין"²⁸, לאחרי שסיים הגדרת המשנה ב"מכות פרושין", שענין הפרישות נחשב ל"מכה"²⁹,

דיבר אתי אבי באריכות בחסרון העבודה של פרישות. באמר, מה שאסור הרי לא שייך לומר עליו ענין הפרישות. גם מדבר שלא צריכים, לא שייך ענין הפרישות. ועל מה שמותר וצריכים לו, גם לא שייך ענין הפרישות.

מה שמותר ומה שצריכים, יש לעשות מתוך עבודה. לעשות ב"עבודה" הכוונה לאו דוקא שעושים את הדבר, כשלא עושים מה שלא צריכים לעשות, זה גם כן נקרא שעושים. שכן, עובדים על כך שהדבר שאינו צריך להיעשות – לא ייעשה.

לט. ענין העבודה הוא שיש לעשות ולהתעסק עם הדבר, להתייגע ולהיות בעל דעה על אברי עצמו, הכוחות, החושים ולבושי הנפש.

להיות בעל דעה על כוח השכל במה שהשכל יהיה שקוע, להיות בעל דעה על הלב במה לרצות, מה לאהוב ובמה לחשוק ואת מה לשנוא ולדחות, להיות בעל דעה על חושי הראיה, שמיעה, ריח וטעם, ולהיות בעל דעה על לבושי המחשבה, דיבור ומעשה.

הרבי [רבנו הזקן] אומר: עבודה היא מלשון עורות עבודים. עור הבהמה כשצריכים לעבד אותו, לנקותו ולזככו, יש להשקיע בכך עבודה ויגיעה רבה, עבודה בסדר והדרגה.

לעבד את ה"עיר פרא אדם" ולהפכו ל"אדם", הוא עבודה די קשה, עבודה שמן ההכרח שתיעשה בסדר והדרגה, לא במהירות ובחפיזון, ומתוך השגחה מופתית שלא לעשות שום טעות. כי הטעות הקטנה ביותר בעבודה, עלולה להביא לטעות ולחסרון הגדול ביותר.

אבי מסביר את הענין של "ישב אדם ולא עבר עבירה – נותנים לו שכר כאילו עשה מצוה"³⁰. אי-העשיה גם

כן טוב, שכן אי-העשיה באה על פי עבודה. ואילו פרישות³¹ היא "מכה", ו"מכות פרושין" אומרת המשנה לשון רבים. שכן, יש בכך משום מכה הן לאדם והן לדבר עצמו. כי בענין הפרישות אין האדם נעשה יותר כן-אדם ואין הדבר מתברר, ומשום כך זוהי מכה כפולה.

מ. לאחר מכן הסביר אבי בהרחבה את שבעת הסוגים שבפרושים, וכל סוג פירש והסביר מה הוא סדר התורה והעבודה שלו, במה טמונה הטעות ובאיזה סדר עבודה צריכים ויכולים לתקנו.

כשהגיע למימרתו של רב נחמן בר יצחק האומר "דמטמרא מטמרא ומדמגליא מגליא, בי דינא רבה ליתפרע מהני דחפו גונדי" (הנסתרות נסתרות מבני אדם והגלויות גלויות, ומכל-מקום לבית-דין הגדול כולם גלויות והוא יפרע מן המתכסים בטליתות ומראין עצמן כפרושים ואינן פרושין – רש"י) עמדו דמעות בעיניו.

ואמר במרירות רבה:

עבודתו של פרוש אמיתי היא מספיק חסרת תכלית, ביחוד אם הפרישות אצלו אינה אלא לבוש, שהוא מראה עצמו לזולת, ובפנימיותו הוא אחר לגמרי.

בלשון החסידות זה נקרא "חיצון" שברו ותוכו הם שני דברים נפרדים, מבחין יש עוד משהו ואילו מבפנים אין שום דבר.

הסיום בגמרא הוא אודות צבועין – כלומר "חיצונים" – וה"איכא דמפרש לה לענין צניעותא" שרש"י אומר, הוא מאד מכאיב, כלומר הגמרא אומרת ורש"י מפרש למה שחיצוניות עלולה חלילה להביא.

כל אשר דיברתי וסיפרתי, אפילו שזה מאמר המוסגר, כדרך אגב, אך חשוב לזכור, שהחניון וההדרכה של האברכים, ואי הרצון לשמוע לדבריו של חסיד קשיש, מביא לחיצוניות ולשקר ונשואים בעל מום רוחני קשיש. מא. לכו הטוב ומדותיו הטובות של חסיד ר' חנוך הענדל, באו לו מתוך יגיעה. הוא שבר את עצמו בעבודה וביגיעה של קבלת עול.

באחת ההתוועדויות אמר הר' חנוך הענדל: מצורע, כל זמן שאין הוא נרפא מצרעתו, אסור לו לבוא לבית המקדש. אברך, כל זמן שאין הוא נרפא ממדותיו

(30) קידושין לב, ב.

(31) ראה לעיל הערה 11.

(28) סוטה דף כב.

(29) למותר לבאר ההבדל בין העבודה האמיתית בקדש עצמך במותר

לך לענין הפרישות המבואר במכת פרושין.

הבתים הסמוכים. כולם הסכימו והמשיכו עוד כמה שעות באוירה חסידים מרוממת.

הר' חנוך הענדל סיפר ששמע מהחסיד המפורסם ר' הירשל מסמיליאן:

— מי שאין בו טמטום הלב, הרי בעמדו בד' אמות של צדיק, הוא מתמלא בושה, וכשהוא שומע אימרת התעוררות — הוא בוכה בהתעוררות פנימית.

מג. אבי ניגן משך זמן רב, ולאחר מכן אמר:

אבי³² אומר ש"עשה לך רב" הוא בקבלת עול. קבלת עול משמע אם כן רוצים או לא, הדבר מוכרח להיעשות.

כשהייתי צריך לעמוד לצבא, אמר לי אבי, שישנם כמה וכמה ענינים בעבודת הצבא שמאד נחוץ לקבוע אותם בעבודת ה'.

חייל אינו מציאות לעצמו, כל מציאותו וכל זמנו הם קודש לעבודה. חייל הוא תמיד חייל, כשאוכל — הוא חייל, כשהולך ברחוב — הוא חייל, כשהוא מדבר וגם כשהוא ישן — הוא חייל, נרדם חייל ומתעורר חייל.

אחד הדברים הקשים ביותר הוא ללמוד להיות חייל, וישנם ממונים מיוחדים המוכשרים ללמד ולחנך את החייל.

כל חסיד הוא חייל עובד ה'.

הרבי³³ אמר, שחסידות פעלה שגם בזה נמנים גזע החסידים על הכלל, ולא מן הקושי לעורר אותם לקבל על עצמם עול מלכות שמים.

כל חסיד הוא עובד ה' וכל חסיד יש לו המדריך שלו שהעמידו בקרן תורה ואורה.

המאסות, אסור לו ללכת לליובאוויטש, אסור לטמא את היכל ה' שבד' אמותיו של הרבי.

במשך עשר שנים למדתי "שערי תשובה" לרבינו יונה, "חרדים", "ראשית חכמה", "פוקח עורים", ועשרים פעמים למדתי "אגרת התשובה" ופרקים מסויימים ב"דרך חיים", כדי לקרצף את המדות הרעות ולהיפטר מהרגילות הגופנית, ורק אז, ואחרי הסכמתם של זקני החסידים, הלכתי בפעם הראשונה אל הרבי בליובאוויטש.

שמעו אברכים מה שחסיד קשיש מספר, איך נעשה חסיד.

עשר שנים מתייגע אברך על מדות טובות, ובמשך עשר שנים אלו אין הוא נוסע לליובאוויטש אל אב-הסבא, בהתביישו להראות את מהותו הרוחנית בפני הרבי.

זה נקרא הכנה טובה כדי להיות חסיד.

מב. בין כסה לעשור של שנת תרנ"ד — הימים הראשונים שהתחלתי ללמוד אצל מורי הרשב"ץ — היו ימים גשומים וסגריריים, גם מזג האויר פעל וכמו עזר לחשוב אודות תשובה וחשבון הנפש.

היה זה ביום שני ח' תשרי, אחרי מעריב, ומורי הרשב"ץ נשאר לשבת עם החסידים ר' חנוך הענדל, ר' אהרן ור' יקותיאל מדוקשיץ, לדבר בעניני חסידות וסיפרו סיפורים שונים.

כשישבו והתוודעו כך במשך כמה שעות, הזמין הר' חנוך הענדל את המסובים להיכנס לחדרו בו גר באחד

(33) כ"ק רבנו הזקן בעל ה"תניא".

(32) כ"ק אדמו"ר הרה"ק מוהר"ש זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע.

~ רְשִׁימוֹת אֲדָמוֹר מְהוֹרֵי צ"צ * ~

א, כ אייר, תרנ"ו. ליובאוויטש

הַחֲסִיד רַבִּי יַעֲקֹב קֶאָפִּיל⁶⁶ אֹמֵר בְּדַמְעוֹת עַל עֵינָיו: הִנָּנוּ רוֹאִים בְּמוֹחַשׁ אֲמִיתַת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הוֹאִיל כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר נִשְׁמָתוֹ עֲדָן¹²⁷ לֹמַר בְּי"ט פְּסָלוֹ תַרְל"ז אֲלֵי וְדוֹדֵי¹²⁸ רַבִּי אֶהְרֹן חוֹזֵר¹²⁹, וְזֶה הַדְּבָר:

(129) ר' אהרן זעליקסאן החוזר בשנת תרמ"ג-תרמ"ז. — ראה ספר השיחות תרפ"א ע' 17. תר"ץ ע' 96. תש"ה ע' 19 ואילך. ועוד.

(*) מתוך לקוטי דיבורים. (127) כ"ק אדמו"ר מהר"ש. (128) אלי ודודי: אוצ"ל: אל אבי ודודי.

י"ט כסלו תרל"ז חל להיות ביום השלישי¹³⁰, בשבת פְּרֻשֶׁת וַיִּשְׁלַח¹³¹ שְׁלֹפְנֵי הַחֶג, אָמַר כָּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר אֶת הַמְּאָמַר קִטְנֵי מִכָּל הַחֻסְדִּים, בְּבִיאור הַהֶפְרָשׁ בֵּין חֻסְדֵי דְאַבְרָהָם וְחֻסְדֵי דְיִשְׁמַעֵאל¹³², וּמְאָמַר זֶה חֻזְנֵנו כְּמָה פְּעָמִים, וּכְבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר דְּעַכְשָׁיו¹³³ חֻזַר אוֹתוֹ בְּמִשְׁךְ הַשְּׁלֵשָׁה יָמִים שְׁבִין שָׁבַת עַד הַחֶג שְׁמוֹנֵה-עָשָׂר פְּעָמִים. כְּשִׁשְׁאֲלֵתוֹ מִדַּע הוּא מִתְמִיד לְחֻזוֹר מְאָמַר זֶה יוֹתֵר עַל הַרְגִיל – שְׁלֵשָׁה פְּעָמִים בְּמִשְׁךְ הַשָּׁבַת – וּבְחֻרְף גַּם בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת-קִדְשׁ וּפְעַם אַחַת בְּכָל יוֹם בְּמִשְׁךְ הַשָּׁבוּעַ, לֹא הִשִּׁיב לִי עַל זֶה.

בְּלִילֵי הַתְּקֵדֶשׁ חֶג י"ט כְּסָלוֹ, יָצָא כָּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר אֶל הַנְּאָסְפִים רַק לְשַׁעֲהַ קְלָה, וְתִכְן שִׁיחָתוֹ הִיָּתָה בְּמַעֲלַת יָמֵי הַחֻדֶשׁ וּמַעֲלַת יָמֵי הַשָּׁבוּעַ. יָמֵי הַחֻדֶשׁ הֵם יָמֵי עוֹלָם וְיָמֵי הַשָּׁבוּעַ הֵם יָמֵי תוֹרָה, וְעוֹלַט-טַעַג אֹן תוֹרַה-טַעַג. וַיֹּאמֶר אֲשֶׁר בְּשָׁנָה זֹאת תִּרְל"ז יוֹם הַחֶג חָל לְהִיט בְּאוֹתוֹ יוֹם הַפְּרֻשָׁה שֶׁהִיָּתָה בְּשָׁנַת הַגְּאוּלָּה – תִּקְנ"ט. אַחַר כֵּן נִגְן כָּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר אֶת נִיגוֹנוֹ שֶׁל כָּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן הַמְּפוֹרָס וַיִּרְמֹז לְבָנָיו הָרַב רַבִּי זֶלְמָן אֶהְרֵן¹³⁴ וְהָאֲדָמוֹר דְּעַכְשָׁיו¹³⁵ לְנִגְן עִמּוֹ, כְּשִׁמוֹעַ בְּנוֹ הַצְּעִיר¹³⁶ אֶת אָחִיו מְנַגֵּנִים, דְּחַק וְנִכְנַס וְנִגְן עִמָּהֶם בְּקוֹל אֲדִיר צוֹהֵל. כָּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר יָשַׁב עַל כֶּסֶף קִדְשׁוֹ, עֵינָיו עֲצוּמוֹת וּדְמָעוֹת יוֹרְדוֹת עַל לְחָיָיו הַלְּבָנוֹת כְּשִׁיד¹³⁵ וּכְכֹלּוֹתוֹ לְנִגְן בְּרַף אֶת הַנְּאָסְפִים וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁיָּהֲנו מִהַמְּשָׁקָה וְהַמְּזוֹנוֹת הַעֲרוּכִים לְפָנֵיהֶם.

כְּשִׁחֻזְנֵנו הַשִּׁיחָה דִּימֵי עוֹלָם וְיָמֵי תוֹרָה, אָמַר הַחֻסִיד רַבִּי יַעֲקֹב מְרָדְכִי^{136 137} שֶׁהִיָּה אַז עוֹד צְעִיר לְיָמִים, כִּי יָמֵי עוֹלָם הֵם הַיּוֹמִין זְעִירִין דְּמִדּוֹת, וְיָמֵי תוֹרָה הֵם הַיָּמִים דְּמוֹחִין, וְהָאֲדָמוֹר דְּעַכְשָׁיו אָמַר כִּי יוֹם הוּא גִילוּי, יָמֵי עוֹלָם הֵם הַעֲבוּדָה דְּתַפְלָה, וְיָמֵי תוֹרָה הֵם הַעֲבוּדָה בְּפוֹעֵל מַמְשׁ. הַחֻסִיד רַבִּי דוֹד הַיִּשְׁשׁ¹³⁸ שֶׁהִיָּה בְּאוֹתוֹ מַעֲמַד תְּמָה עַל זֶה וְטָעַן שֶׁיָּמֵי תוֹרָה הֵם לְמַעֲלָה בְּמִדְרֵיגָה מִיָּמֵי עוֹלָם, וְהַעֲבוּדָה בְּפוֹעֵל הִיא לְמַטָּה בְּמִדְרֵיגָה מִהַעֲבוּדָה דְּתַפְלָה שֶׁהִיא עֲבוּדָה שְׁבֻלָב, אִם כֵּן רְאוּי הַדְּבָר אֲשֶׁר יָמֵי תוֹרָה הֵם הַעֲבוּדָה שְׁבֻלָב, וְיָמֵי עוֹלָם הַעֲבוּדָה בְּפוֹעֵל. הָאֲדָמוֹר דְּעַכְשָׁיו אָמַר שֶׁמַּצַּד הַהַשְׁפָּלָה וְהַהֲכָנָה, הֵנָּה הַצְּדָק עִם הָרַב רַבִּי דוֹד צְבִי¹³⁹ שֶׁיָּמֵי תוֹרָה הֵם עֲבוּדָה שְׁבֻלָב וְיָמֵי עוֹלָם הֵם הַעֲבוּדָה בְּפוֹעֵל, אֲמָנָם עַל פִּי הַהַתְּבוֹנְנוֹת וְהַהֲרָגָשׁ בְּהַמְּאָמְרִים הַמְּיוֹסְדִים דְּכָל הַגְּבוּהָ בְּיוֹתֵר יוֹרֵד לְמַטָּה יוֹתֵר¹⁴⁰ וּכְמְאָמַר¹⁴¹ דְּנַעֲוִץ תְּחַלְתֵּן בְּסוֹפֵן וְסוֹף מַעֲשֵׂה

(ג) יומן תרנ"ה.

(גא) הר"ר מנחם מענדל. ראה אודותיו בספר התולדות – אדמו"ר מהר"ש ע' 22.

(גב) בעז? אלאו. רב ב?אלטאווע. מחסידי אדמו"ר מהר"ש ואח"כ אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. נפטר ל' תשרי תרע"ו. – ראה אודותיו שיחת שמח"ת תר"ץ אות כא ואילך¹¹². שיחת כ' כסלו תרצ"ג¹¹³. ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 62. ועוד.
(גג) ראה אודותיו ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 94. ספר התולדות – אדמו"ר מהר"ש ע' 18. ועוד¹¹⁴.

(135) כשיר: אוצ"ל: כסיד.

(136) לעיל חלק ב' אדש, א ואילך.

(137) לעיל חלק א' א לב, א.

(138) ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ג (לעיל חלק א' ויט, ב).

וש"נ.

(139) הר"ר חיים רוד צבי (רוד הירש) חן הנ"ל הערה מא.

(140) ראה לקו"ת אמור לד, ג. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ד

ע' קכו (בשם הבעש"ט והה"מ). הנסמן בספר המפתחות (קה"ת,

תשמ"א) לספרי אר"ז ערך כל הגבוה כו'. סידור עם דא"ח עא,

ד. שג, ג. שערי אורה שער הפורים נח, א ואילך. סה, א ואילך.

סה"מ תרל"ז ח"א ע' לח. ע' קלא. ח"ב ע' תרכ. תש"ח ע' 195

בהערה.

(141) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(130) ע"ד י"ט כסלו תרל"ז – ראה גם אגרות-קודש ח"ד ע'

סו.

(131) ברשימת מאמרי דא"ח של אדמו"ר מהר"ש דשנת

תרל"ז: ויהי לי שור וחמור – וישלח (סה"מ תרל"ז ח"א ע' קא

ואילך).

(132) ענין זה הובא בסד"ה ואלה תולדות יצחק דש"פ ויצא

תרל"ז בהנחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (סה"מ תרל"ז ח"א ע'

ק הערה לג). וראה גם ד"ה קטנתי דש"פ וישלח, יט כסלו עטר"ת

(סה"מ עטר"ת ע' קכג).

(133) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע.

(134) הרב שניאור זלמן אהרן, בנו הגדול של אדמו"ר

מהר"ש. ראה אודותיו – שיחות: י"ט כסלו תרצ"ג (לעיל חלק א

טו, סע"ב ואילך). כ"ה שבט תרצ"ו (לעיל חלק ב' ארלא, א ואילך).

עלה במחשבה תחלה¹⁴² בפתרון הגשמי שיהיה לעתיד¹⁴³, הנה ימי עולם הוא העבודה בלב איך לברר ולזכך את העולם, וימי תורה הוא העבודה בפועל אשר יתגלה במעלת היש בהגלות נגלות טעמי תורה על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו אמן¹⁴⁴.

המסופים התוכחו ביניהם על אודות זה ויתחלקו לשתי דעות. בינתיים באו הקצבים רבי חיים מאיר ואחיו רבי אברהם¹⁴⁵ בשאלה. אבי¹⁴⁶ ושאר הרבנים שהיו באותו מעמד עינו בהשאלה ובעת ההיא היתה פקודה מכבוד קדושת אדמו"ר אשר כל שאלה חמורה בכדיקה יבוא אבי אליו להתישב, ולהיות כי פעין שאלה כזו אירע בימי כבוד קדושת אדמו"ר צמח צדק ודודי רבי אהרן חזר¹⁰⁵, היה באותו מעמד שפכוד קדושת אדמו"ר פסק הלכה למעשה בשם זקנו כבוד קדושת אדמו"ר הזקן, נכנס גם הוא עם אבי לכבוד קדושת אדמו"ר להרציא דבר השאלה, ובעמדם בהיכל כבוד קדושת אדמו"ר סיפר דודי רבי אהרן חזר שגם הרב רבי דוד צבי שמע מאביו הקסיד רבי פרץ¹⁴⁷ דבר הוראת כבוד קדושת אדמו"ר הזקן בשאלה זו, וציוה כבוד קדושת אדמו"ר לקרוא את הרב רבי דוד צבי לספר מה ששמע מאביו בנדון זה.

כשגמר כבוד קדושת אדמו"ר לדבר בנדון השאלה, שאל את אבי ואת דודי במה עסקו שתי שעות אלו ובמה היתה שיחתם.

ויאמר דודי רבי אהרן חזר, שחזרו דברי השיחה והתוכחו בפירוש ימי עולם וימי תורה, האחד פירש ימי עולם הם הגילוי דמדות, וימי תורה הגילוי דשליש ראשונות חכמה בינה ודעת, השני פירש ימי עולם עבודה שפלב, וימי תורה עבודה בפועל, והשלישי פירש ימי עולם עבודה בפועל, וימי תורה עבודה שפלב.

ויסתכל כבוד קדושת אדמו"ר בפני דודי הרב רבי אהרן חזר ויאמר: דער צווייטער פירוש איז א בעל חוש און האט א געפיהל אין עבודה. ויפסיק וגעים אחרים ויאמר: דאס האט מסתמא געזאגט מיין מיטעלער¹⁰⁹, ער איז א בעל חוש מיט א טיפן געפיהל אין הבנה בכלל און אין עבודה בפרט, אז ער זאגט א ניגון איז אין יעדער תנועה דערהערט ער און גיט ארויס דעם מהלך הנפש פון דעם וואס האט געמאכט דעם ניגון און די נשמה פון דעם ניגון (= הפירוש השני הוא בעל-חוש ויש לו הרגש בעבודה. מסתמא אמר זאת האמצעי שלי, הוא בעל-חוש ורגש עמק בהבנה בכלל, ובעבודה בפרט, כשהוא מנגן נגון, בכל תנועה הוא מרגיש ומבטא את מהלך הנפש של מי שחבר את הנגון, ואת הנשמה של הנגון).

תוצ"ד (לעיל ח"א ק"ג, ב).

146 הרב ר' אברהם הנ"ל הערה 66.

147 רב בבעשענקאוויטש, נעוועל, טשערניגאוו. מחסיד אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הצ"צ. נפטר כ"ו אייר תרמ"ג. ראה אודותיו – רשימת היומן ח' תמוז תרנ"ח בקובץ "התמים" ח"ג ע' כא (קכו, א). תורת שלום – ספר השיחות ע' 83. ספר השיחות תוצ"צ ע' 221. קייץ הש"ת ע' 137. תש"א ע' 54. תש"ג ע' 2. תש"ד ע' 82.

142 ע"פ פיוט לכה דודי. וראה גם סה"מ מלוקט ח"ה ס"ע ריא (בהוצאה החדשה – ח"ג ע' שנא ואילך).

143 ראה סה"מ תרל"ז ח"א ע' סג ואילך. ח"ב ע' תרכא ואילך. תרע"ח ע' תיו. תרח"ץ ע' ריד ואילך.

144 ראה אותיות דרבי עקיבא אות ז. פרש"י שה"ש א, ב. וראה סה"מ תרל"ז ח"א ע' מה.

145 ר' חיים מאיר ואחיו ר' אברהם דן – ראה רשימת המאסר (לקמן חלק ד תרעז, א). ר' חיים מאיר נזכר בספר השיחות תש"א ע' 49. ר' אברהם דן נזכר בשיחת חג הפסח

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

החינוך ויסוד בית מדרש ומטבח כשר ומקוה, ואתעניין לדעת כל הפרטים בזה.

ציויתי למוסדות "מחנה ישראל" ו"המרכז לענייני חינוך" למלא במידה האפשרית את בקשותיכם ותואילו נא לפרטן. גם תוכלו לשלוח רשימה מפורטת מהפליטים אשר [ב]מחנכם, וישתדלו כאן בחיפוש קרוביהם.

השי"ת יהי בעזרכם להסתדר בסדר חיים טובים בפרנסה בהרחבה ובסידור החינוך הכשר.

הדו"ש ומברכם.

[חורף תשי"ח]

במענה על מכתבם מ"כ טבת שעבר בצירוף התמונות, אודה להי על חסדו הגדול אשר הציל אתכם מיד הזדים, ומברך אני אתכם בברכת מזל טוב מזל טוב.

בטח תתאמצו למלא השליחות הקדושה אשר השי"ת מסר לכם בחיזוק התורה והיהדות בכלל והחינוך הכשר בפרט, ולבבם יהי חזק בבטחון בהי אשר ימלא לכם את כל מחסורכם בגשמיות וברוחניות.

התענגתי מהדו"ח הקצר ע"ד פעולתכם בעז"ה בסדור

אגרות קודש

ב"ה, ז' מרחשון, ה'תשי"ב
ברוקלין, נ.י.

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נוי"מ בעל מדות תרומיות
עוסק בצרכי ציבור באמונה וכו' מהורר"ן שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מ"כ תשרי, בו מתאר את ההשפעה הטובה של ביקור בחורי חמד תלמידי התמימים בביהכ"נ שלו בשמחת תורה העבר, והרושם שהשאירו על כל המתפללים.

ועלי להוסיף אשר היישר כח המגיע לבחורים הנ"ל עוד הרבה יותר מכפי ההשערה, כי קשור היי אצלם ביקור זה בקבלת עול ביותר, באשר צריכים היו לעזוב את ההתועדות כאן בתוככי חסידי חב"ד ואנ"ש, ולילך למשך שעות אחדות לבתי הכנסיות ובתי מדרשים, ולא זו בלבד אלא לעשות את כל זה מתוך שמחה ועליצות לב.

ויהי רצון אשר השמחה של זמן שמחתנו בכלל, ושמחת תורה בפרט, תומשך על כל השנה כולה, שתהיי שנת שמחה, ונשען על המאמר הרגיל שמחה פורץ גדר, שיוסרו כל הגדרים וההגבלות ההעלמות וההסתרים שבחיי בני ובנות ישראל, ותהיי שנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה.

מוסג"פ חוברת עסקנות חב"ד, אשר בטח תענין את כת"ר שי.

תַּבַּת הַתְּפִלָּה

הצווי "בא אל התבה" - פִּרַשׁ הַבְּעַל שֵׁם טוֹב - מוֹרָה לְכָל יְהוּדִי, שָׂאֵם בְּרִצּוֹנוֹ לְהִיּוֹת מוֹגֵן, עֲלִיו לְהַכְנִים אֶל תּוֹךְ הַתְּבוּת, הָאוֹתִיּוֹת וְהַמְּלִים שֶׁל הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה. לְהַתְּפַלֵּל בְּמִתְנִיּוֹת וְלַחֲשׁוֹב עַל פְּרוּשׁ הַמְּלִים שָׂאֵנוּ מוֹצִיאִים מֵהַפֶּה. כְּשֵׁיְהוּדִי לּוֹמֵד תּוֹרָה וּמִתְפַּלֵּל כְּרְאוּי, הוּא אֵינוֹ מִתְפַּעֵל יוֹתֵר וְאֵינוֹ נוֹתֵן לְעוֹלָם לְבַלְבֵּל אוֹתוֹ, כִּיּוֹן שֶׁמִּנְחָ אֲצִלוֹ הֵיטֵב שֶׁה' הוּא הַמְּחַדֵּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית - הַעֲקָר הִיא הַרוֹחֲנִיּוֹת, הַחַיִּית הָאֱלֵקִית הַנִּמְצָאָת בְּכָל דָּבָר בְּעוֹלָם, וְהַגְּשָׁמִיּוֹת הִיא רַק 'כָּל' עֲבוּר הַרוֹחֲנִיּוֹת. ב'יחידות' מַעֲנִינָת מְאוּד שֶׁל הָאֲדָמוֹר מִתּוֹלְדוֹת אַהֲרֹן אֲצֵל הַרְבִּי, סֵפֶר הָאֲדָמוֹר עַל הַתְּלִמִּידִים בִּישִׁיבָתוֹ שֶׁמִּתְפַּלְלִים מִתּוֹךְ חֲשִׁיבָה עַל פְּרוּשׁ הַמְּלוֹת, בְּחַיִּית וּבְהַתְּלַהֲבוֹת גְּדוּלָּה, וּמְקִימִים אֶת דְּבָרֵי אֲדָמוֹר הַזֶּה בְּתַנְיָא בְּנוֹגֵעַ לְתַפְלַת הַצְּבוּר, שִׁישׁ "לְהֵאָרִיךְ בְּתַפְלַת הַשַּׁחַר (ב) עֲרֹךְ שְׁעָה וּמְחַצְהָ". הוּא הוֹסִיף וְסִפֵּר שֶׁהַתְּלִמִּידִים מְשַׁכְּמִים בְּשְׁעָה הַרְבִּיעִית לְפָנוֹת בְּקָר, לּוֹמְדִים שְׁלוֹשׁ שְׁעוֹת וְאַחַר כֵּן מִתְפַּלְלִים בְּהַתְּלַהֲבוֹת.

הַרְבִּי שָׂאֵל: מָה לּוֹמְדִים לְפָנֵי הַתְּפִלָּה? וְהָאֲדָמוֹר הַשִּׁישׁ: גְּמָרָא עִם פְּרוּשׁ רִשׁ"י וְתוֹסְפוֹת. עַל כֵּן הַשִּׁישׁ לּוֹ הַרְבִּי שֶׁכְּשֵׁם שִׁישׁ סְדָרִים קְבוּעִים לְלִמּוּד הַנִּגְלָה, כֵּן צָרִיךְ לְקַבֵּעַ זְמַן מְסִים בְּמִשְׁךְ הַיּוֹם לְלִמּוּד חֲסִידוֹת.

כְּמוֹ כֵּן, הַרְבִּי הַסְּבִיר לּוֹ, עַל פִּי הַמוֹבָא בְּפוֹסְקִים, כִּי קֹדֶם וּבְעֵת הַתְּפִלָּה צָרִיכִים לְהַתְּבוֹנֵן בְּגְדֻלוֹתוֹ שֶׁל ה', הַתְּבוֹנָנוּת הַמְּבִיאָה אֶת הָאֲדָם לִיְדֵי אֶהְבֵּת ה' וְיִרְאָתוֹ בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה, וְכַפִּי שְׁכוֹתֵב הַרְמַב"ם: "הִיאָהּ הִיא הַדְּרֹךְ לְאֶהְבֵּתוֹ וְיִרְאָתוֹ? בְּשַׁעַת שִׁיתְּבוֹנֵן הָאֲדָם בְּמַעֲשָׂיו (שֶׁל ה') וּבְרוֹאֵיו הַנִּפְלְאִים הַגְּדוּלִים וְיִרְאָה מֵהֶם חֲכָמָתוֹ וְכוּ".

כִּיּוֹן שֶׁתּוֹרַת הַחֲסִידוֹת עוֹסְקָת בְּגְדֻלוֹת ה', יֵשׁ לְלַמְּדָה קֹדֶם הַתְּפִלָּה.

לְדַגְמָה: הַפְּרוּשׁ הַפְּשוּט שֶׁל הַפְּסוּק שָׂאֵנוּ מְזַכְרִים בְּתַפְלָה "זֶה אֱלֹהֵי וְאֲנוּהוּ" הוּא שָׂאֵנוּ מִתְנַאֵים וּמְסַפְּרִים בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל ה', אֵךְ יֵשׁ פְּרוּשׁ שֶׁל הַשֵּׁל"ה שֶׁכְּשֶׁאֲדָם מִתְּבוֹנֵן בְּגְדֻלַת ה' וּבְקִרְבָּתוֹ אֵלָיו (בְּכֹךְ שֶׁה' מְשַׁגִּיחַ עֲלָיו בְּכָל רֵגַע וְרֵגַע) עַד שֶׁהוּא מְרַגֵּשׁ "זֶה אֱלֹהֵי" (בְּלִשׁוֹן יְחִיד), שֶׁה' קְרוֹב אֵלָיו וְלֹא נִמְצָא בְּרַקִּיעַ הַשְּׁבִיעִי... אִזּוֹ וְאֲנוּהוּ" - אֲנִי וְהוּא אֶחָד, שֶׁהָאֲדָם מִתְּחַבֵּר וְדַבֵּק בֵּה'.

כְּשֶׁאֵנוּ לּוֹמְדִים אֶת הַפְּרוּשׁ הַזֶּה לְפָנֵי הַתְּפִלָּה וְאִזּוֹ מִתְּבוֹנְנִים בּוֹ שׁוֹב כְּשֶׁמְזַכְרִים אֶת הַמְּלִים הָאֵלֶּה בְּתַפְלָה, זֶה מוֹסִיף בְּהַתְּלַהֲבוֹת שֶׁל הַתְּפִלָּה.

וְכִיּוֹן שֶׁכֵּן - תְּמַה הַרְבִּי - "הַרִי כְּאֲשֶׁר יִשְׁנֶה אֶפְשָׁרוֹת שְׂאֲבָרָה צְעִיר אוֹ מְבַגֵּר יַדַּע וְיִבִּין פְּרוּשׁ הַמְּלוֹת (נוֹסֵף עַל הַפְּרוּשׁ הַפְּשוּט) גַּם עַל פִּי הַדְּרוּשׁ וְהַסּוּד, וְעַל יְדֵי זֶה יְבוֹא לִיְדֵי הַתְּלַהֲבוֹת וְהַתְּפַעֲלוֹת גְּדוּלָּה יוֹתֵר - הֵיִתְכֵן שִׁימְנְעוּ זֹאת מֵהֶם?!".

(מַעֲבֹד ע"פ הַתּוֹעֵדוֹת ש"פ תשי"ז, ו'יחידות' הָאֲדָמוֹר מִתּוֹרַת אֲצֵל הַרְבִּי. מִתּוֹךְ 'נִשְׁמָתָא דְאוּרִייתָא')

חומש לקריאה בציבור

פרשת נח

העולמים ללכת לאבוד במבול. הני אומר: אם הגיע לדיעתו של אדם שיש בעולם חפץ שעלול ללכת לאבוד – מוטל עליו להשתדל להכניסו ל"תבה" שלו, להצילו ולהצלותו לאלקות. שכן, הקב"ה הזמין לו ידיעה זו, בהשגחה פרטית, כדי שיעלה את החפץ הזה.

(לקוטי שיחות, כרך א', עמ' 10)

שני ז א ויאמר יהוה לנח בא אתה וכל ביתך אלהתבה פיא אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה: ב מכל א תבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו ומן הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים איש ואשתו: ג גם מעוף השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע עלפני כל הארץ: ד פי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה ומחיתי את כל היקום אשר עשיתי מעל פני האדמה: ה ויעש נח ככל אשר צוהו יהוה: ו גח פנישש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ: ז ויבא נח וכל בניו ואשתו ונשי בניו אתו אלהתבה מפני מו המבול: ח מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה ומן העוף וכל אשר רמש על האדמה: ט שנים שנים באו אל נח אלהתבה זכר ונקבה פאשר צוה אלהים את נח: י ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ: יא בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בשבעה עשר יום לחדש ביום הזה נבקעו פלמעינות תהום רפה וארבת השמים נפתחו: יב ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה: יג בעצם היום הזה בא נח ושם זוחם ויפת בני נח ואשת נח ושלשת נשי בניו אתם אלהתבה: יד המה וכל החיה למינה וכל

ו אלה תולדת נח איש צדיק תמים היה בדורו אתי האלהים התהלך נח: ויולד נח שלשה בנים את שם את יפת: יא ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס: יב וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה פיהשחית כל בשר את דרכו על הארץ: ס ויאמר אלהים לנח קח כל בשר פא לפני פיימלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ: יד עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה את התבה וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר: טו וזה אשר תעשה אתה שלש מאות אמה ארך התבה חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה: טז צהר א תעשה לתבה ואל אמה תכלנה מלמעלה ופתח התבה בצדה תשים תחתים שנים ושלשים תעשה: (לז) ז ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת כל בשר אשר בו רוח חיים מתחת השמים כל אשר בארץ ינוע: ח והקמתי את בריתי אתך ובאת אלהתבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך: ט ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא אלהתבה להחית אתך זכר ונקבה יהיו: (ישראל) ב מהעוף למינהו ומן הבהמה למינה מכל רמש האדמה למינהו שנים מכל יבאו אליך להחיות: טא ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל ואספת אליך והיה לך ולחם לאכלה: טב ויעש נח ככל אשר צוה אתו אלהים כן עשה:

~ נקודות משיחות קודש ~

ומכל החי (ו, יט)

נח נצטוו להכניס אל התבה את כל עניני העולם

וַתִּנַּח הַתֶּבֶה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה-עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הַרִי אֲרָרַט: ־ וְהַמַּיִם הָיוּ הַלֹּאֵד וַחֲסֹר עַד הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעֵשְׂרִי בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רֵאשֵׁי הַהָרִים: ־ וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת-חַלּוֹן הַתֶּבֶה אֲשֶׁר עָשָׂה: ־ וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעֶרֶב וַיֵּצֵא יֵצוּא וְשׁוֹב עַד-יִבְשַׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ: ־ וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה מֵאֵתוֹ לְרֹאוֹת הַקָּלוֹ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה: ־ וְלֹא-מִצְאָה הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף-רַגְלָהּ וַתָּשָׁב אֵלָיו אֶל-הַתֶּבֶה פִּי-מַיִם עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקַּחָהּ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו אֶל-הַתֶּבֶה: ־ וַיַּחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּסַּף שִׁלַּח אֶת-הַיּוֹנָה מִן-הַתֶּבֶה: ־ וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לָעֵת עֶרֶב וַהֲנִי עַל-הָאָרֶץ: ־ וַיַּחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה וְלֹא-יָסְפָה שׁוֹב-אֵלָיו עוֹד: ־ וַיְהִי בְּאַחַת וְשָׁשׁ-מְאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסַּר נֹחַ אֶת-מִכְסֵה הַתֶּבֶה וַיֵּרָא וַהֲנִי חָרְבוּ פְּנֵי הָאָדָמָה: ־ וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה וְעֵשְׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ יָבִשָׁה הָאָרֶץ: ־

~ נקודות משיחות קודש ~

וימח את כל היקום (ז, כג)

יש לשאול, למה היה ענש כללי כזה. ויש לומר, דהנה שבעת המצוות שנתנו לפני המבול ענינן ישוב העולם, לשבת צרה (ונקמזות באותיות א"ז: אבר, ברפת ה', גול, דינים, הכל (מעשה מעתועים של עבודה-נרה), ווי (לשון צעקה, שעקרה בשפיכות דמים), זנות). וכינן שאנשי דור המבול עברו על שבע מצוות אלה, לא נתקיימה המלכות שלמענה נברא העולם, ובמילא – בטלה הקריאה, ולאחר המבול נבנה העולם מחדש.

(רשימות, חוברת קסו)

רביעי ־ וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ לֵאמֹר: ־ יֵצֵא מִן-הַתֶּבֶה אִתָּךְ וְאֶשְׁתָּךְ וּבְנֶיךָ וּנְשֵׂי-בְנֶיךָ אִתָּךְ: ־ כָּל-הַחַיָּה אֲשֶׁר-אִתָּךְ מִכָּל-בֶּשֶׂר בְּעוֹף

הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל-הַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְכָל-הָעוֹף לְמִינָהּ כָּל צֶפֶר כָּל-כַּנָּף: ־ וַיָּבֵאוּ אֵל-נֹחַ אֶל-הַתֶּבֶה שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִכָּל-הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים: ־ וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל-בֶּשֶׂר כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים וַיִּסַּגֵּר יְהוָה בַּעֲדוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~

ידועה תורת הבעל-שם-טוב ש"תיבה" קאי על תיבות התורה והתפילה, ונהו ענין "בא גו' אל התיבה" – ש'יהודי צריך להקניס את עצמו בתוך תיבות התורה והתפילה, ועל-ידי-זה ביכולתו ליצול ממי המבול, "מים רבים" שבעולם.

(שיחת ש"פ נח, ב' דר"ח מרחשון, ה'תשמ"ה)

שלישי ־ וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל-הָאָרֶץ וַיִּרְבוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת-הַתֶּבֶה וַתָּרֶם מֵעַל הָאָרֶץ: ־ וַיִּנְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבוּ מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֶּבֶה עַל-פְּנֵי הַמַּיִם: ־ וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַיִּכְסּוּ כָּל-הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר-תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם: ־ חֲמוֹשׁ עֶשְׂרֵה אָמָה מִלְּמַעַלָּה גָּבְרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ הַהָרִים: ־ כַּאֲשֶׁר עַל-בֶּשֶׂר הַרְמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל-הַשָּׂרָץ הַשָּׂרָץ עַל-הָאָרֶץ וְכָל הָאָדָם: ־ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו מִכָּל אֲשֶׁר בָּחַרְבָה מֵתוֹ: ־ וַיִּמַּח אֶת-כָּל-הַיְקוּם אֲשֶׁר אֶל-פְּנֵי הָאָדָמָה מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רְמֵשׁ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמַּחוּ מִן-הָאָרֶץ וַיִּשְׂאָר אֲדָמָה וְאִשָּׁר אִתּוֹ בַּתֶּבֶה: ־ וַיִּנְבְּרוּ הַמַּיִם עַל-הָאָרֶץ חֲמִשִּׁים וּמֵאת יוֹם: ־ ח א וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-נֹחַ וְאֵת כָּל-הַחַיָּה וְאֶת-כָּל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֶּבֶה וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל-הָאָרֶץ וַיִּשְׂכּוּ הַמַּיִם: ־ וַיִּסְכְּרוּ מֵעֵינֵת תְּהוֹם וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם וַיִּכְלֹא הַנֶּשֶׁם מִן-הַשָּׁמַיִם: ־ וַיִּשְׁבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הַלֹּאֵד וְשׁוֹב וַיַּחֲסְרוּ הַמַּיִם מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמֵאת יוֹם:

וּבְבַהֲמָה וּבְכָל־הָרֶמֶשׁ הָרֶמֶשׁ עַל־הָאָרֶץ
 כתיב הוצא קרי הִיִצֵא אֶתְךָ וְשָׂרְצוּ בָאָרֶץ וּפְרוּ
 וּרְבוּ עַל־הָאָרֶץ: ^ה וַיִּצְאֵנִיחַ וּבָנִיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי־
 בָנָיו אִתּוֹ: ^ו פֶּל־הַחַיָּה פֶּל־הָרֶמֶשׁ וְכָל־הָעוֹף
 כָּל רוֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן־
 הַתֵּבָה: ^ז וַיִּבְנוּ נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח מִכָּל־
 הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל־הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל
 עִלָּת בַּמִּזְבֵּחַ: ^ח וַיִּרַח יְהוָה אֶת־רִיחַ הַנִּיחֹחַ
 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לִבּוֹ לֹא אֶסְפָּךְ לְקַלְלֵךְ עוֹד
 אֶת־הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יַעַר לִב־הָאָדָם
 רַע מִנְעֻרָיו וְלֹא־אֶסְפָּךְ עוֹד לְהַכּוֹת אֶת־כָּל־חַיֵּי
 כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי: ^ט עַד כְּלִימֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר
 וְקָר וְחֹם וְקִיץ וְחֹרֶף וַיּוֹם וְלִילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ:
^י וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת־בָּנָיו וַיֹּאמֶר
 לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ: ^{יא} וּמִזְרָאֲכֶם
 וְחַתְּכֶם יְהִי־עַל פֶּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל פֶּל־עוֹף
 הַשָּׁמַיִם כָּכֹל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאָדָמָה וּבְכָל־דְּגֵי
 הַיָּם בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ: ^{יב} פֶּל־רֶמֶשׁ אֲשֶׁר הוֹאִיחֵי
 לָכֶם יְהִי לְאֹכְלָהּ כִּי־רַק עֵשֶׂב נִתְּתִי לָכֶם
 אֶת־כָּל־: ^{יג} אֶדְ-בֶּשֶׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ:
^{יד} וְאֵד אֶת־דַּמְכֶם לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם אֲדַרְשׁ מִיַּד פֶּל־
 חַיָּה אֲדַרְשְׁנִי וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו
 אֲדַרְשׁ אֶת־נַפְשׁ הָאָדָם: ^{טו} וְשִׁפְךְ דַּם הָאָדָם
 כַּאֲדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹךְ כִּי בַצֶּלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה
 אֶת־הָאָדָם: ^{טז} וְאִתְּם פְּרוּ וּרְבוּ שָׂרְצוּ בָאָרֶץ
 וּרְבוּ־בָהּ: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~

אָמְנָם, לְאַחֲרֵי עֲנִין "בא גו' אֶל הַתִּיבָה" – בַּא הַצִּיּוּי
 "צֵא מִן הַתִּיבָה גו'". וְהַעֲנִין בָּהּ:
 תְּכִלִּית הַפְּנֵה הַיָּא – "צֵא מִן הַתִּיבָה גו'" [וְכֵן "כָּל הַחַיָּה
 גו' הִיִצֵא אֶתְךָ", "הוֹצִיאֵם אִתָּה" (בְּעַל־כָּרְחַם)], הִינֵנּוּ, לְפַעוּל
 בְּעוֹלָם כִּפִּי שֶׁהוּא בְּמַעֲמָד וּמַצֵּב ד"תַּחְתּוֹן" (וְלֹא בַק
 הַהַעֲלוֹתוֹ לְמַצֵּב גְּעֵלָה, לְהַכְנִיסוֹ לַתִּיבָה),
 (שיחת ש"פ נח, ב' דר"ח מרחשון, ה'תשמ"ה)

חֲמִישִׁי ^א וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ וְאֶל־בָּנָיו אִתּוֹ
 לֵאמֹר: ^ב וְאֵנִי הִנְנִי מְקִים אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם
 וְאֶת־זֶרְעֲכֶם אַחֲרֵיכֶם: ^ג וְאֵת פֶּל־נַפְשׁ הַחַיָּה
 אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף בְּבַהֲמָה וּבְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ
 אִתְּכֶם מִכָּל יֵצְאֵי הַתֵּבָה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ:
^ד וְהִקְמֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא־יִכָּרֵת כָּל־
 בֶּשֶׂר עוֹד מִמִּי הַמִּבּוּל וְלֹא־יְהִיֶּה עוֹד מִבּוּל
 לְשַׁחַת הָאָרֶץ: ^ה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אֹתֵי
 הַבְּרִית אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־
 נַפְשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם: ^ו אֶת־
 קִשְׁתִּי נִתַּתִּי בְּעַנְן וְהִיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין
 הָאָרֶץ: ^ז וְהָיָה בְּעַנְנֵי עָנָן עַל־הָאָרֶץ וּנְרָאִתָּהּ
 הַקִּשְׁתׁ בְּעַנְנוֹ: ^ח וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי
 וּבֵינֵיכֶם וּבֵין פֶּל־נַפְשׁ חַיָּה בְּכָל־בֶּשֶׂר וְלֹא־יְהִיֶּה
 עוֹד הַמִּיּוֹם לְמִבּוּל לְשַׁחַת פֶּל־בֶּשֶׂר: ^ט וְהִיְתָה
 הַקִּשְׁתׁ בְּעַנְן וּרְאִיתִיהָ לְזִכָּר בְּרִית עוֹלָם בֵּין
 אֱלֹהִים וּבֵין פֶּל־נַפְשׁ חַיָּה בְּכָל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר
 עַל־הָאָרֶץ: ^י וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ זֹאת אֹתֵי
 הַבְּרִית אֲשֶׁר הִקְמֹתִי בֵּינִי וּבֵין פֶּל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר
 עַל־הָאָרֶץ: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~

זֹאת אֹת הַבְּרִית . . . לְדֹרוֹת עוֹלָם (ט, יב)
 פָּרַט לְשֵׁנֵי דֹרוֹת . . . הַזְּקֵיָה . . . אֲנִשִּׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה (מִדְרַש
 רַבָּה)

יֵשׁ לְתַמָּה, בְּצִד אֶפְשֶׁר לֹמַר שְׂרַק בְּשֵׁנֵי דֹרוֹת אֵלּוֹ לֹא
 הָיָה צִרְף כְּקִשְׁתׁ, וְהָרִי כָּל זְמַן שֶׁאֵין מַצֵּב שֶׁפֶל בְּיוֹתֵר אֵין
 מְקוּם לְמִבּוּל? וַיֵּשׁ לֹמַר, שְׂרַאֲיִת הַקִּשְׁתׁ אֵין מִשְׁמַעוּתָהּ
 שֶׁהָעוֹלָם רְאוּי לְמִבּוּל חֶסֶד־וְשְׁלוֹם, אֲלֵא הִיא אוֹת וְזָכְרוֹן לְכָף
 שְׂגָם אִם הָיָה הָעוֹלָם בְּמַצֵּב שֶׁפֶל בְּיוֹתֵר – מְבַטְחִים אָנוּ שְׁלֵא
 יִהְיֶה עוֹד מִבּוּל. וְאִירְאִית הַקִּשְׁתׁ בְּשֵׁנֵי דֹרוֹת אֵלּוֹ מוֹרָה עַל
 גְּדֻלַּת זְכוּתוֹ שֶׁל צְדִיק הַדּוֹר: אֶפִּילּוֹ אִם הָיָה דוֹרוֹ בְּשֶׁפֶל
 הַמַּצֵּב, וְגַם לֹא הָיְתָה הַבְּטָחַת ה' – הִנֵּה בְּזָכוּתוֹ לֹא הָיוּ
 גְּעֵנְשִׁים.

(לקוטי שיחות, כרך לה, עמ' 33)

שִׁשִׁי ^א וַיְהִי בְּנִי־נֹחַ הִיִצְאִים מִן־הַתֵּבָה שֵׁם וְחָם

וַיַּפֶּת וְחָם הוּא אָבִי כְנַעַן: ^ט שְׁלֹשָׁה אֱלֹהִים
 בְּנֵי־נֹחַ וּמֵאֵלֶּה נִפְצָה כָּל־הָאָרֶץ: ^כ וַיַּחַל נֹחַ
 אִישׁ הָאָדָמָה וַיִּטַּע כַּדָּם: ^{כא} וַיִּשְׁתֶּי מִן־תַּיִן
 וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֹהֱלָה: ^{כב} וַיֵּרָא חָם אָבִי
 כְנַעַן אֶת עֶרְוַת אָבִיו וַיַּגִּד לְשְׁנֵי־אָחָיו בְּחוּץ:
^{כג} וַיִּקַּח שָׁם וַיַּפֶּת אֶת־הַשְּׂמֵלָה וַיִּשְׂמוּ עַל־שִׁבְמֵם
 שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכְּדוּ אַחֲרֵינִי וַיִּכְסּוּ אֶת עֶרְוַת אָבִיהֶם
 וּפְנֵיהֶם אַחֲרֵינִי וְעֶרְוַת אָבִיהֶם לֹא רָאוּ:
^{כד} וַיִּיקַץ נֹחַ מִיֵּינוֹ וַיֵּדַע אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ
 הַקָּטָן: ^{כה} וַיֹּאמֶר אַרְוֹר כְּנַעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה
 לְאָחָיו: ^{כו} וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי
 כְנַעַן עֶבֶד לָמוֹ: ^{כז} וַיַּפֶּת אֱלֹהִים לַיַּפֶּת וַיִּשְׁקֵן
 בְּאֹהֱלֵי־שָׁם וַיְהִי כְנַעַן עֶבֶד לָמוֹ: ^{כח} וַיַּחֲזִי־נֹחַ
 אַחֲרֵי הַמַּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה:
^{כט} וַיְהִי כָּל־יְמֵי־נֹחַ תְּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים
 שָׁנָה וַיָּמָת: ^ל וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹלְדֹת בְּנֵי־נֹחַ שָׁם
 חָם וַיַּפֶּת וַיִּוֹלְדוּ לָהֶם בְּנִים אַחֲרֵי הַמַּבּוּל: ^{לא} בְּנֵי
 יַפֶּת גָּמַר וּמְגוֹג וּמְדִי וַיּוֹן וְתַבֶּל וּמִשְׁךְ וְתִירָם:
^{לב} וּבְנֵי גָמַר אֲשַׁכְנַנִּי וְרִיפַת וְתַגְרֵמָה: ^{לד} וּבְנֵי יוֹן
 אֵילִישָׁה וְתַרְשִׁישׁ פְּתִים וְדַדַּיִם: ^{לה} מֵאֵלֶּה נִפְרְדּוּ
 אֵינִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם אִישׁ לְלִשְׁנוֹ לְמִשְׁפַּחְתָּם
 בְּגוֹיֵיהֶם: ^{לו} וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן:
 וּבְנֵי כּוּשׁ סִבָּא וְחוּיִלָּה וְסַבְתָּה וְרַעְמָה
 וְסַבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שָׁבָא וְדַדָּן: ^{לז} וְכוּשׁ יָלַד
 אֶת־נִמְרֹד הוּא הַחַיָּל לְהַיּוֹת גָּבַר בְּאָרֶץ: ^{לח} הוּא־
 הָיָה גְבַר־צִיד לִפְנֵי יְהוָה עַל־כֵּן יֹאמַר בְּנִמְרֹד
 גְּבוּר צִיד לִפְנֵי יְהוָה: וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ
 בָּבֶל וָאֲרָךְ וָאֲכַד וְכַלְנֶה בְּאָרֶץ שֹׁנְעֵר: ^{לח} מִן
 הָאָרֶץ הַהוּא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיִּבֶן אֶת־גִּינוֹזָה וְאֶת־
 רַחֲבַת עִיר וְאֶת־כַּלְח: ^{לח} וְאֶת־רֶסֶן בֵּין גִּינוֹזָה
 וּבֵין כַּלְח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה: ^{לח} וּמִצְרַיִם יָלַד
 אֶת־לְוִיִּים וְאֶת־עַנְמִים וְאֶת־לְהָכִים וְאֶת־
 נַפְתָּחִים: ^{לח} וְאֶת־פְּתָרְסִים וְאֶת־פְּסִלְחִים אֲשֶׁר

וַיֵּצְאוּ מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כְּפֹתָרִים: ^ס וַיִּכְנַעַן
 יָלַד אֶת־צִיֹּן כְּכָרוֹ וְאֶת־חַת: ^{סא} וְאֶת־הַיְבוּסִי
 וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת הַגְּרָשִׁי: ^{סב} וְאֶת־חַנּוּי וְאֶת־
 הָעַרְקִי וְאֶת־הַסִּינִי: ^{סג} וְאֶת־הָאֲרֹרִי וְאֶת־הַצְּמֹרִי
 וְאֶת־הַחֲמָתִי וְאַחֲרַי נִפְצוּ מִשְׁפַּחֹת הַכְּנַעֲנִי:
^{סד} וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּיֹּן בְּאַכָּה גְרָרָה עַד־
 עֲזָה בְּאַכָּה סְדֹמָה וְעַמְרָה וְאֲדָמָה כְּתִיב וַצְּבִיִם
 קָרִי וַצְּבִיִם עַד־לְשַׁע: ^{סה} אֱלֹהִים בְּנֵי־חָם
 לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם: ^{סו}
^{סז} וְלִשְׁמָם יָלַד גַּם־הוּא אָבִי כָּל־בְּנֵי־עֵבֶר אָחִי
 יַפֶּת הַגְּדוֹל: ^{סח} בְּנֵי שָׁם עִילָם וְאֲשׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד
 וְלוּד וְאַרְם: ^{סט} וּבְנֵי אָרַם עוּז וְחוּל וְגֵתֵר וּמִשׁ:
^ע וְאַרְפַּכְשָׁד יָלַד אֶת־שֶׁלַח וְשֶׁלַח יָלַד אֶת־
 עֵבֶר: ^{עא} וְעֵבֶר יָלַד שְׁנֵי בְנָיִם שָׁם הָאֶחָד פֶּלֶג
 כִּי בִימּוֹ נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשָׁם אָחִיו יֶקְטָן:
^{עב} וַיֶּקְטָן יָלַד אֶת־אֱלֹמוֹרָד וְאֶת־שֶׁלֶף וְאֶת־
 חֲצַרְמוֹת וְאֶת־יֶרַח: ^{עג} וְאֶת־הַדּוּרָם וְאֶת־אוּזָל
 וְאֶת־דַּקְלָה: ^{עד} וְאֶת־עוֹבָל וְאֶת־אַבִּימָאֵל וְאֶת־
 שָׁבָא: ^{עה} וְאֶת־אוֹפֵר וְאֶת־חוּיִלָּה וְאֶת־יוֹבֵב כָּל־
 אֱלֹהֵי בְנֵי יֶקְטָן: ^{עו} וַיְהִי מוֹשְׁבֵם מִמִּשְׁאָ בְּאַכָּה
 סְפָרָה הַר הַקָּדָם: ^{עא} אֱלֹהֵי בְנֵי־שָׁם לְמִשְׁפַּחְתָּם
 לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם לְגוֹיֵיהֶם: ^{עב} אֱלֹהֵי מִשְׁפַּחַת
 בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם וּמֵאֵלֶּה נִפְרְדּוּ הַגּוֹיִם
 בְּאָרֶץ אַחֲרֵי הַמַּבּוּל: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וְעֶרְוַת אָבִיהֶם לֹא רָאוּ (ט, כג)

יש לשאל, מאחר שקיני פניהם אחרונת, הרי מוכן
 מעצמו שלא ראו. ויש לומר, דהנה כאשר אדם רואה רע
 בזולתו, עליו לראות רק את ה"הלכה למעשה" שבדבר, רק
 מה שנוגע אליו לעשות: להוכיחו ולהתזירו למוטב. ואם
 הוא רואה ומרגיש את רעת חברו - סימן שהרע הזה קיים
 גם בו, וכתורת הפעל-שם טוב הידועה, שהזולת הוא ראי.
 זהו וערנות אביהם לא ראו - לא ראו ולא הרגישו ערוה
 וחסרון באביהם, אלא התרכזו במה שהם צריכים לעשות
 ("ויכספו את ערנות אביהם"), ותו לא.

(לקטי שיחות, כרך י', עמ' 24)

ומאתים שנה ויולד בנים ובנות: ^א ויחי רעו
 שתים ושלשים שנה ויולד את שרוג: ^ב ויחי
 רעו אחרי הולידו את שרוג שבע שנים
 ומאתים שנה ויולד בנים ובנות: ^ג ויחי
 שרוג שלשים שנה ויולד את נחור: ^ד ויחי
 שרוג אחרי הולידו את נחור מאתים שנה
 ויולד בנים ובנות: ^ה ויחי נחור תשע
 ועשרים שנה ויולד את תרח: ^ו ויחי נחור
 אחרי הולידו את תרח תשע עשרה שנה
 ומאת שנה ויולד בנים ובנות: ^ז ויחי תרח
 שבעים שנה ויולד את אברם את נחור ואת
 הרן: ^ח ואלה תולדות תרח הוליד את
 אברם את נחור ואת הרן ואת הוליד את לוט:
^ט וימת הרן על פני תרח אביו בארץ מולדתו
 באור פשדים: ^י ויקח אברם ונחור להם נשים
 שם אשת אברם שרי ושם אשת נחור מלכה
 בת הרן אבי מלכה ואבי יספה: ^{יא} ותהי שרי
 עקרה אין לה ולד: ^{יב} ויקח תרח את אברם בנו
 ואת לוט בן הרן בן בנו ואת שרי פלתו אשת
 אברם בנו ויצאו אתם מאור פשדים ללכת
 ארצה כנען ויבאו עד הרן וישבו שם: ^{יג} ויהיו
 ימית תרח חמש שנים ומאתים שנה וימת תרח
 בחרן*:

פפפ קנ"ג פסוקים, כצלא"ל סימן, אב"י יסב"ה לוי"ט סימן.

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
 כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
 משיחה. אמן בחיובין וביומיובין ובחיי דכל בית ישראל,
 בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך

שביעי יא א ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים
 אחדים: ב ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה
 בארץ שנער וישבו שם: ג ויאמרו איש אל
 רעהו הבה נלבנה לבנים ונשרפה לשרפה
 ותהי להם הלבנה לאבן והחמר היה להם
 לחמר: ד ויאמרו הבה ו נבנה לנו עיר ומגדל
 וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוץ על פני
 כל הארץ: ה ויגר יהוה לראות את העיר ואת
 המגדל אשר בנו בני האדם: ו ויאמר יהוה הן
 עם אחד ושפה אחת לכלם וזה החלם לעשות
 ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות:
 ז הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו
 איש שפת רעהו: ח ויפיץ יהוה אתם משם
 על פני כל הארץ ויחדלו לבנת העיר: ט על פני
 קרא שמה בכל כפי שם כלל יהוה שפת כל
 הארץ ומשם הפיצם יהוה על פני כל
 הארץ: פ אלה תולדות שם שם בן מאת שנה
 ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול:
 ק ויחי שם אחרי הולידו את ארפכשד חמש
 מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס וארפכשד
 חי חמש ושלשים שנה ויולד את שלח: ט ויחי
 ארפכשד אחרי הולידו את שלח שלש שנים
 וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס
 ז ויחיה עבר שלשים שנה ויולד את
 פלג: ט ויחי עבר אחרי הולידו את פלג שלשים
 שנה וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות: ס
 ח ויחי פלג שלשים שנה ויולד את רעו:
 ט ויחי פלג אחרי הולידו את רעו תשע שנים

* ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 63, ועמ' 423

הַיְתָה בְּשִׁלְמוֹת (ראה בפירוש רש"י ו, ט. ובפרשתנו ז, ז), וְלִכְן, אִם התורה היתה מסתפקת בתאור צדקתו של נח, היתה מקום לטעות וללמד מהנהגות אלו הבלתי־רצויות, ומשום הכי מוסיף הכתוב תבת "בדורותיו", להורות לנו שהנהגות אלו בלתי־רצויות, ואין ללמד מהם.

(על־פי לקוטי־שיחות חלק כה, עמוד 19 - מותך 'לקראת שבת')

מפטיר ט וּבַיּוֹם הַשֵּׁבֶת שְׁנֵי־כַבָּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְפָּו: י עֲלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד וְנִסְכָּה: פ י וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כַּבָּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁבַע תְּמִימִם: יג וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶפָר הָאֶחָד וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: יד וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶפְבֵּשׁ הָאֶחָד עֹלָה רִיחַ נִיחָח אִשָּׁה לַיהוָה: יז וְנִסְפִּיהֶם חֲצִי הַחֵין יְהִיָּה לֶפָר וְשִׁלִּישַׁת הַחֵין לְאֵיל וּרְבִיעֵת הַחֵין לֶפְבֵּשׁ יִין זֹאת עֹלֹת חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה: יט וְשִׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְפָּו: ס

לעלם ולעלמי עלמיו. יחבר: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~

נח איש צדיק תמים הנה בדרתי

יש מרבותינו דורשים אותו לשבח, כל־שכן שאלו הנה בדר צדיקים הנה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו הנה צדיק, ואלו הנה בדרו של אברהם לא הנה נחשב לכלום (ו, ט. ובפירוש רש"י)

בדעת ה'ש דורשים לגנאי' צריך להבין: מאי טעמיהו דדרשינן לגנאי ולא לשבח, ובפרט ש"אפילו בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב" ועל־אחת־כמה־וכמה שהתורה לא תדבר בגנותו של נח?

ויש לומר הטעם בזה: כלל זה - שהתורה אינה מדברת בלשון מגנה - מתניחם רק לספורי התורה; מה־שאינן בדר הלכה, שם משתמשת התורה בלשון הברכה ביותר, הגם שהיא לשון בלתי נקה, כי פסק הלכה צריך להאמר בלשון הברכה ביותר, שלא ינה מקום לטעות בנוגע למעשה.

ועל־דרך־זה בנדון־דין, בהוספת התבה "בדורותיו" - לגנאי, מתפנת התורה לשלל טעות בנוגע להנהגה בפעל: מצינו כמה ענינים בהנהגת נח המורים על כך שצדקתו לא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטה במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֵץ־חַיִּים הַיָּה לְמוֹחֲזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מְאֹד. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבָּה יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלֵהָ עֵשֶׂר וְכַבֹּד. יי חפץ למען צדקו, וגדיל תורה ואדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחויץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם

הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אֲתָהּ יְיָ הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁחָה עִבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקח, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א פה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כְּסָאֵי אֵינִי צָרִיךְ לְבִית הַמִּקְדָּשׁ שְׁלֹכֶם וְהָאָרֶץ הָדָם עֵנֹן שְׂרָפָרָה רַגְלֵי אֵיזוּה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵיזוּה מְקוֹם תְּרִצוּ לְחַד בַּעַת מְנוּחָתִי לְהִשְׁרֹת שְׂכִינְתִי, אֵינִי כְּדָאֵי לִי: ב וְאֵת־כָּל־אֵלֶּה שְׁמוֹת וְהָאָרֶץ יְדֵי עֲשֶׂתָה וְדָק אַחֲרָי כֹּן וְיִתְּנוּ כָּל־אֵלֶּה שְׁמוֹת וְהָאָרֶץ, וְאֵינֶם קְרוּיִים

שי למורא

א) הַשָּׁמַיִם כְּסָאֵי, כְּלוּמַר, מִן הַשָּׁמַיִם תְּבַאנָה הַגּוּרֹת עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ, כְּמוֹ שֶׁהַמַּלְאָךְ בְּשִׁבְתּוֹ עַל כְּסָאֵי תִצְאָנָה הַגּוּרֹת מִלְּפָנָיו. וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלֵי, כְּלוּמַר, כָּל הָעוֹלָם הוּא שְׂלֵי וּבְרִשְׁתּוֹ. אֵי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי, אִם־כֵּן מִה שֶׁנֶּךְ לְבֹנֹת לִי בֵּית וּמְקוֹם מְנוּחָה. ב) וְאֵל זֶה אֲבִיטָא, אֶהְיֶה־עִלְיָי שֶׁהַשָּׁמַיִם כְּסָאֵי

וכו', אביט ואשים עיני אל עני ונכה רוח. וחרד על דברך, מודרתי לעשות את מצותי. ג) שוחט השור מפה איש, כלומר, קרבנות הרשעים אינם מקבלים לפני, והשוחט את השור לקרבן אין קרבנו מרצה לפני, ועוד נחשב כאילו מפה איש. זוכה הששה עורף פלב, אם הביא שח לקרבנו, הרי הוא נחשב לפני כאילו עורף פלב. מעלה מנחה דם חזיר, אם הוא מעלה קרבן מנחה, הרי הוא נחשב כאילו העלה דם חזיר. מזכיר לבונה מברך און, אם הוא מקטיר לבונה, הרי הוא כאילו מביא דבר און. מברך, מביא מנחה, כמו "קח נא את ברכתי" (בראשית לגיא). גם המזה פחרו בדרכיהם, כלומר, הואיל וגם הם פחרו בדרכיהם הרעים מתוך רצון, ולא שפך הדומן להם. ד) אבחר בתעלוליהם, אבחר להתעלל בהם. ומגורתם, מה שהם מפחדים מן יבוא. וען קראתי, משום שקראתי להם על ידי הנביאים. ואין עונה, כלומר, אין מקבל דברי. ה) החרדים אל דברו, הצדיקים המודרנים לעשות את דבר ה'. אמרו אחיכם, אמרו

הפטרה לשבת ראש־חודש לקריאה בציבור ולשמו"ת

בישעיהו פרק סו

סו א פה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כְּסָאֵי וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלֵי אֵיזוּה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵיזוּה מְקוֹם מְנוּחָתִי: ב וְאֵת־כָּל־אֵלֶּה יְדֵי עֲשֶׂתָה וְיִתְּנוּ כָּל־אֵלֶּה שְׁמוֹת וְהָאָרֶץ יְדֵי עֲשֶׂתָה וְדָק אַחֲרָי כֹּן וְיִתְּנוּ כָּל־אֵלֶּה שְׁמוֹת וְהָאָרֶץ, וְאֵינֶם קְרוּיִים כְּמוֹת נְאֻמֵי־הַיְהוָה וְאֵלֶּיֶה אֲבִיטָא אֶל־עֵנִי וְנִכְחַד רֹחַ וְחָרַד עַל־דְּבָרֵי: ג שוּחַט הַשּׁוֹר מִפְּה־אִישׁ זוֹבַח הַשֶּׁה עֶרְף פְּלֶב מְנַחֵה דֵם־חַזִּיר מְזַכֵּיר לְבֹנֵה מְבָרֵךְ אֹן גַּם־הִמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם נַפְשָׁם חִפְצָה: ד גַּם־אֲנִי אֲבַחֵר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמְגוֹרָתָם אֲבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאִין עוֹנָה דְּבַרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הֵרַע בְּעֵינֵי וּבְכָאֲשֶׁר לֹא־חִפְצָתִי בְּחָרוּ: ה שְׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה אִתְּם הַצְּדִיקִים הַחַרְדִּים אֶל־דְּבָרוֹ בְּאֵמַת, אָמְרוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל הַצְּבִיעִים שְׂמַתְדִּימִים שְׁחָם אַחֲיָכֶם וְהֵם בְּאֵמַת שְׁנֵאֲיָכֶם הַשּׁוֹנְאִים אִתְּכֶם מְגִדִּיכֶם וּמְגִידִים אִתְּכֶם, אֵלֶּה אִמְרִים לְכֶם לֵאמֹר רַק לְמַעַן בְּעֹבְרֵי פְּרָסוּם שְׂמִי יְכַבֵּד יְהוָה עַל יְדֵי הַקְּרָבֹת, מִשִּׁיב לָהֶם הַנְּבִיא, לֵאמֹר הוּא בְּדַרְכֵיהֶם כִּי בְּעֵינֵי וְנִרְאָה בְּשִׂמְחָתְכֶם וְהֵם הַרְשָׁעִים יְבָשׁוּ

פושעי ישראל שהם אחיכם וכו'. שונאים אתכם, השונאים אתכם (ומגידים) ומרזקים אתכם. למען שמי יכבד ה', כל אחד מהם אומר,

עטרת מרים

ויראו כי לא ירצה ה' בחנוּך רק בעבודת הלב באמת, וכך בא כבוד לה': ו או לימות המשיח יצא קול שאון מעיר ירושלים על גוג ומגוג קול מהיכל יצא קול יהודה היצא לאנים על עכו"ם וכו' משלם ה' גמול לאויביו ונלחם בגוים: ז על ציון יאמר בַּטָּרֶם תַּחֲלִי מַתְחִילִים פֶּאָבִי לַיְדָה כְּבִר יַלְדָה יִתְקַבְּצוּ

בְּנֵיהָ לְחֻבָּה בַּטָּרֶם יָבֹוא חֶבֶל לָהּ שְׂהִיא מַלְחָמוֹת גּוֹג וּמִגּוֹג וְהַמְלִיטָה הַלְיָדָה זָכָר וְאִן תַּחֲלִי הַקּוֹבֵץ הַתְּדוּל הַכְּלִל: ח מִי־שָׁמַע פְּזֹאת מִי רָאָה פְּלֶא פֶּאֱלָה הַיּוֹחֵל הָאֵם מַעֲלֹם בֵּא חֵיל יוֹלְדָה לְכָל נְשִׁי אֶרֶץ בְּיּוֹם אֶחָד הָאֵם מַעֲלֹם אִם־יּוֹלֵד גּוֹי פֶּעַם אַחַת פִּי־חֻלָּה גַּם־יַלְדָה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ כֹּלֵם פֶּאָחֵד יִצְאוּ מִמָּקוֹם גְּלוּתָם וְכֹאֵו לְצִיּוֹן: ט הָאֲנִי אֲשַׁבֵּיר אֲבִיאֵ אֵת אִשָּׁה עַל הַמַּשְׁבֵּר - מָקוֹם מוֹשֵׁב הַיַּלְדָּה - וְלֹא אוֹלֵיד וְלֹא אֶפְתָּח רַחֲמַי שְׂתַלְדֵּי רֹצֵחַ לֹמֵר: שָׁמָּא אֲתַחֵל בְּדָבָר וְלֹא אוֹכַל לְגַמּוֹד יֹאמֵר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלֵיד וְעֶצְרָתִי בְּתַמִּיהָ אֲמַר אֱלֹהֵי־וָד: י אֲתָם הַבָּאִים מִן הַגּוֹלָה שְׂמַחוּ אֶת־ יְרוּשָׁלַם בְּבֹאֲכֵם אֵלֶיהָ וְגִילוּ בָּהּ כָּל־אֲהֻבֶיהָ כֹּל מִי שֶׁתִּבְּאֵ לְרֹאֲתָהּ בְּבִנְיָה שִׂישׁוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ כָּל־ הַמַּתְאֲבָלִים עֲלֶיהָ בַּעַת חוֹרְבָנָהּ: יא הַמַּתְאֲבָלָתֵם עֲלֶיהָ לְמַעַן שְׂתַרְאוּ בְּשִׂמְחָתָהּ וְתִיַּנְקוּ מִלְשׁוֹן וַיְקַח וּשְׂבַעְתֶּם מִשׁוֹד מִשְׁדֵי תַנְחֻמִּיהָ לְמַעַן תִּמְצְאוּ תַחֲיוּ מוֹצְצִים וְהִתְעַנְּתֶם וּמַתְעַנְּנִים מוֹיִז מַמְשַׁעֵן כְּבוֹדָה שִׁחֲתָה אַחַר הַנְּאֻלָּה: יב כִּי־ כֶּה | אֲמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֵלֶיהָ בְּנֶהֱרַ שְׁלֹם וְכַנְחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶם עַל־צַד תִּנְשְׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעִשְׂעוּ: יג כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַז תַּנְחֻמְנוּ כֵּן אֲנֹכִי אֲנַחֲמְכֶם וּבִירוּשָׁלַם תַּנְחֲמוּ:

בגלל פְּרִסוֹם שְׂמִי בֵּא כְבוֹד לה', כִּי אֲנִי קְרוֹב אֵלָיו וְהוּא מִתְקַבֵּד בִּי וְנִרְאָה בְּשִׂמְחָתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ, וְתִבְנִיֵא אוֹמֵר לַחֲרָדִים אֵל דָּבָר ה'/ לֹא כֵן הוּא כְּדַבְּרֵי פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, וְנִרְאָה בְּעֵינָיו בְּשִׂמְחָתְכֶם שְׂלָמֶם הַחֲרָדִים אֵל דָּבָר ה'/ וְהַרְשָׁעִים הֵם יִבְשׁוּ, כִּי הִלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל. (ו) קוֹל

שָׂאוֹן מַעֲיֵר, קוֹל רֵעֵשׂ יִצָּא אִו מַעֲיֵר צִיּוֹן, קוֹל מְהִיכֵל, קוֹל מִהִיכֵל הַעוֹמֵד בְּצִיּוֹן, מִשְׁלָם גְּמוֹל לְאוֹיְבָיו, לְשֵׁלֵם גְּמוֹל לְאוֹיְבָיו, הֵם גּוֹג וּמִגּוֹג שְׂלָחֵמוֹ עַל יְרוּשָׁלַם. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וַיֵּצֵא ה' וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הָהֵם" (זכרִיה י"ד). (ז) בַּטָּרֶם תַּחֲלִי יַלְדָה, בַּטָּרֶם תַּחֲלִי צִיּוֹן חֶבֶל־הַלְדָה תַלְדֵּי כְלוֹמֵר יִתְקַבְּצוּ בְּנֵיהָ לְחֻבָּה בְּאֵלוֹ יַלְדָה אוֹתָם וְהַ עַתָּה, מִבְּלִי פֶּחֵד וְחֻבְלֵי לָדָה, כִּי כָל הָאֲמוֹת וְיִבְאִים לְחֻבָּה. (ח) מִי שָׁמַע כְּזֹאת, מִי שָׁמַע דָּבָר פְּלֶא בְּשִׂמְעָה הוּאֵת. הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיּוֹם אֶחָד, הָאֵם מַעֲלֹם בָּאו חֶבֶל־לָדָה לְכָל נְשִׁי הָאֶרֶץ בְּיּוֹם אֶחָד. אִם יוֹלֵד גּוֹי פֶּעַם אַחַת, הָאֵם מַעֲלֹם נוֹלְדָה אִמָּה שְׂלָמָה בְּפַעַם אַחַת. כִּי חֻלָּה גַּם יַלְדָה, כִּי זֶה הַפְּלֶא נַעֲשֶׂה בְּצִיּוֹן, שֶׁהַתְּכֻנָּה לְלָדָה וְגַם הַלְדָה הִיוּ בְּיַחַד בְּבַת אַחַת וַיַּלְדָה אֵת בְּנֵיהָ. כְּלוֹמֵר, פֶּלֶם כְּאֶחָד בָּאו מְלוֹחֵם לְצִיּוֹן. ט) הָאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלֵיד, הָאֵם אֲנִי אֲבִיא אֵת אִשָּׁה עַל הַמַּשְׁבֵּר וְלֹא אֶפְתָּח רַחֲמַי שְׂתַלְדֵּי כְלוֹמֵר, וְכִי אֲנִי אֲתַחֵל בְּדָבָר וְלֹא אוֹכַל לְגַמּוֹד. אִם אֲנִי הַמוֹלֵיד וְעֶצְרָתִי, אֲנִי הוּא הַמוֹלֵיד אֶרְצוֹת הַגּוֹיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, וְאִן אֶעְצֵר אוֹתָם מִלְּדָה, כִּי הַתְּדָה וְתַקְבּוֹד יִהְיוּ לְיִשְׂרָאֵל לְבָרִם. י) שְׂמַחוּ אֵת יְרוּשָׁלַם, אֲתָם הַבָּאִים מִן הַגּוֹלָה, שְׂמַחוּ עִם יְרוּשָׁלַם בְּבֹאֲכֵם אֵלֶיהָ. כָּל הַמַּתְאֲבָלִים עֲלֶיהָ, כֹּל אֵלוֹ שֶׁהַתְּאֲבָלוֹ עֲלֶיהָ בַּעַת חוֹרְבָנָהּ. יא) מִי שֶׁהַתְּאֲבָלָתֵם עֲלֶיהָ, הַבִּיא לְכֶם שְׂתַרְאוּ בְּשִׂמְחָתָהּ וְתִיַּנְקוּ מִשְׁדֵי תַנְחֻמִּיהָ. תִּמְצְאוּ וְהִתְעַנְּתֶם, וְתַחֲיוּ מוֹצְצִים וּמַתְעַנְּנִים. יב) מוֹיִז מַמְשַׁעֵן כְּבוֹדָה, מִתְקַבֵּד הַתְּדוּל הַזֶּה וּמַמְשַׁם לְבֹאֵ לָהּ. יג) עַל צַד תִּנְשְׂאוּ וְעַל בְּרָכִים תִּשְׁעִשְׂעוּ, וְהַמְשִׁיל הַכְּבוֹד שֶׁעָשׂוֹ לָהֶם כְּמוֹ שְׂנוֹשְׂאִים תַחֲנוּק עַל הַרְוֵעַ בְּצַד הַגּוֹף, וּמַשְׁעִשִׂים אוֹתוֹ עַל הַבְּרָכִים לְשִׂמְחוֹ. יג) אֲשֶׁר אָמַז תַּנְחֻמְנוּ, דָּרָךְ הָאֵם לְנַחֵם אֵת בְּנֵהּ יוֹתֵר מִן הָאֵב. וּבִירוּשָׁלַם תַּנְחֻמוּ, כֹּל הַתַּנְחֻמוֹים שְׂלָמֶם יִהְיוּ בִירוּשָׁלַם, כִּי שֵׁם תַקְבְּלוֹ הַרְבֵּה מוֹכָה וְהַ יַחֲשֵׁב לְנַחוּמִים עַל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ.

הַגּוֹף וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעִשְׂעוּ מַשְׁעִשִׂים אוֹתוֹ: יג) כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַז תַּנְחֻמְנוּ כֵּן אֲנֹכִי אֲנַחֲמְכֶם וּבִירוּשָׁלַם תַּנְחֲמוּ עַל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיכֶם בְּשִׂמְחָתָהּ וְתִיַּנְקוּ מִשְׁדֵי תַנְחֻמִּיהָ. תִּמְצְאוּ וְהִתְעַנְּתֶם, וְתַחֲיוּ מוֹצְצִים וּמַתְעַנְּנִים. מוֹיִז מַמְשַׁעֵן כְּבוֹדָה, מִתְקַבֵּד הַתְּדוּל הַזֶּה וּמַמְשַׁם לְבֹאֵ לָהּ. יב) עַל צַד תִּנְשְׂאוּ וְעַל בְּרָכִים תִּשְׁעִשְׂעוּ, וְהַמְשִׁיל הַכְּבוֹד שֶׁעָשׂוֹ לָהֶם כְּמוֹ שְׂנוֹשְׂאִים תַחֲנוּק עַל הַרְוֵעַ בְּצַד הַגּוֹף, וּמַשְׁעִשִׂים אוֹתוֹ עַל הַבְּרָכִים לְשִׂמְחוֹ. יג) אֲשֶׁר אָמַז תַּנְחֻמְנוּ, דָּרָךְ הָאֵם לְנַחֵם אֵת בְּנֵהּ יוֹתֵר מִן הָאֵב. וּבִירוּשָׁלַם תַּנְחֻמוּ, כֹּל הַתַּנְחֻמוֹים שְׂלָמֶם יִהְיוּ בִירוּשָׁלַם, כִּי שֵׁם תַקְבְּלוֹ הַרְבֵּה מוֹכָה וְהַ יַחֲשֵׁב לְנַחוּמִים עַל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ.

יד וראיתם ויש לבכם, כאשר תראו את ירושלים בבנינה ויש לבכם. ועצמותיכם פדשא תפרחנה ותחוקו ויחוקו כבריאות. וגודעה יד ה' את עבדיו, או ידעו עבדיו את כח גבורת ה' מו) פאש יבוא, לאד את חיל גוג ומגוג. וכסופה מרפכתי, כלומר גורותיו היורדות מן השמים, ירדו עליהם ברוח סופה. להשיב בטה אפו, להשיב לצריו גמול באף ובחמה רבה. מו) נשפט, מתוכה. ורבו חללי ה', החללים שיפלו במלחמת גוג ומגוג. יו) המתקדשים והמטהרים אל הגנות, הפומינים עצמם ומטהרים עצמם כמי מטהר ללכת אל הפסלים העומדים בגנות. אחר אחת, קבוצה אחרי קבוצה, אחרי שגמרה הראשונה את עבודתה נקנסת השניה. בתוך, באמצע הגנה מקום מעמד הפסל. והשקץ, כל סוגי השרצים. יספו, יכלו יח) ואנכי, ואנכי מה עלי לעשות. מעשיהם ומחשבותיהם באה, כל מעשה וכל מחשבה באה אלי, והיא תוקיני לקבץ את כל הגוים וגו'. וראו את כבודי, בהלחמי בהם במפת "המק בשרו וגו'" פכתוב בגבואת זכרה (זכריה יד.יב). יט) ושמתו בהם אות ושלחתי מהם פליטים, פליטים יצלו מן המלחמה בשביל ללכת לבשר לאיים הרחוקים את כבודי אשר ראו במלחמה. וגם באותם פליטים אשים אחר מן האותות שגדונו חבריהם בהם, כדי להודיע לרחוקים שגמגפה זו נגפו הצובאים על ירושלים. מושכי קשת, המלקדים לירות חצים בקשת. כ) והביאו את כל אחיכם, פשישעמו הגוים את הפלאים הגדולים שעשה הקב"ה במחנה גוג ומגוג, וביאו את אותם מישראל שלא עלו לארץ ישראל. ובצבים, בעגלות מחפות. ובכפרות, סוג של גמלים שהם קלים מאד בהליכתם וצורת

כי שמה וראף כבודי עליכם: יד בעשותו נקמותו וגוראותו וראיתם ותראו ירושלים בבנינה ויש לבכם ועצמותיכם פדשא תפרחנה ותחוקו ויחוקו כבריאות או וגודעה כח גבורת ה' את עבדיו לטובה גם ידעו אשר וועם את-איביו במלחמת גוג ומגוג: מו פריהנה יהוה פאש יבוא לאד בו את חיל גוג ומגוג וכסופה כפגרה יבואו מרפכתי גורותיו להשיב לצריו גמול בחמה אפו רבה וגערתו תהיה בלהבי-אש: מו פי פאש יהוה נשפט יהוה מתוכם עמקם ובחרבו איש באחיו והפם את-פל-בשר ורבו ותרבו חללי יהוה (עי' יחזקאל ג יא): יו המתקדשים המודמנים יחד והמטהרים עצמם ללכת אל העכו"ם העומדות אל-הגנות אחר אחת קבוצה אחר קבוצה בתוך באמצע הגנה מקום מעמד העכו"ם. בני ישראל אכלו בשר החזיר והשקץ והעכבר וחדו ביום יחד יספו נאם-יהוה: יח ואנכי מעשיהם של בעלי ואת האמונה ומחשבותיהם ואמותם הנפסדת באה כדי לקבץ את-פלה-הגוים והלשגות אל ירושלים (זכריה יד), להודיע להם שמעשיהם הכל, ואו ובאו וראו את-כבודי אהדות ה' כי נשגב שמו להו: יט ושמתו בהם אות בכל הכאים אשים אות, וזהו מה שצאמר ונעניו המקנה בחוריתו וכו' (זכריה יד) ושלחתי מהם פליטים כי רבם ימותו סביב ירושלים, ללכת אל-הגוים היושבים בתרשיש פול ולוד משכי המלומדים לירות חצים בקשת תבל ויין ואל היושבים האיים הרחוקים אשר לא-שמעו מעולם את-שמעי ולא-ראו את-כבודי והגידו אלה הפליטים אשר בהם את-כבודי בגוים כי ראו את האותות ששמתו בהם: כ פשישעמו הפלא הגדול שעשה המקום במחנה גוג ומגוג והביאו את-פלה-אחיכם | בני ישראל ורחוקים שלא עלו על אחיהם מפלה-הגוים | וביאו אותם העכו"ם למנחה | ליהוה פסוטים וברכב פפרכות ובצבים עגלות מכופות וכן עגלות צב (כמדבר ז') ובפרדים הם הגולדים מן הסוס והחמור ובכפרות ובפרדות בראוים של שמה על הר קדשי ירושלים אמר יהוה פאש יבוא יבוא

הליכתם כעין רקיה. פרוש אחר, "בכפרות", בראוים של שמה, כמו "ורוד הליכתם על הר קדשי ירושלים אמר יהוה פאש יבוא יבוא" (כמדבר ז') ובפרדים הם הגולדים מן הסוס והחמור ובכפרות ובפרדות בראוים של שמה על הר קדשי ירושלים אמר יהוה פאש יבוא יבוא

ישראל את־המנחה בכלי טהור כן יבאו העכו"ם את ישראל בבגדים טהורים ונאים עד בית יהוה: כא וְגַם־מֵהֶם מִהַמּוֹכָאִים מִכָּל הַיּוֹם, אִם מֵהֶם נִשְׁחָטוּ יְחִיּוּסֵם אֶקַּח לְחֵוֹת לְפָנֶיךָ לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה כִּי לִפְנֵי גְלוֹי מִי תִהְיֶה מִשְׁפַּחַת כְּהֹנֵן וְלוֹיָהּ: כב כִּי כַּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי כִי אֲנִי סֹבֵת קִיּוּמָם וְעִמִּידָתָם בְּחַדוּשָׁם נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד וְרַעְיָכֶם אַחֲרֵיכֶם וְשִׁמְכֶם כָּל יְמֵי עוֹלָם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ כִּי לְעוֹלָם לֹא יֵאבֵד שֵׁם יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִגְלוּ עוֹד מֵאֲרָצָם: כג וְהָיָה מִדֵּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ בְּרֵאשִׁית תִּשְׁבֹּת בְּשִׁבְתּוֹ יָבֹוא כָּל־בֶּשֶׂר כָּל כִּי בְּנֵי אָדָם אֲפִילוֹ שְׂאֵר הַעַמִּים לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי גִבּוֹת הַמִּקְדָּשׁ אָמַר יְהוָה: כד וַיֵּצְאוּ מִירוּשָׁלַיִם לַעֲמֹק הַיַּשְׁפָּט וַיֵּרְאוּ הַעַבְדִּים הַבָּאִים לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי ה' בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי בְּפִגְרֵי מַחֲנֵה גֹג וּמְגוֹג כִּי תוֹלְעֵתֶם הִרְפָּה הַאֲוִקְלֵת בְּשַׂר הַחַרְוּגִים הֵהֱם לֹא תָמוּת הַגֵּם וְאִשָּׁם וְהָאֵשׁ הַבּוֹעֵר בָּהֶם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ פִגְרֵי מַחֲנֵה גֹג וּמְגוֹג דְּרָאוּן לְחִרְפָּה וּלְכִיזוֹן לְכָל־בֶּשֶׂר:

מִכָּרְפָר בְּכָל עו" (שמואל ב ו י ד). כא) וְגַם מֵהֶם אֶקַּח לְפָנֶיךָ לְלוֹיִם, גַּם מִן הַעַמִּים הַמּוֹכָאִים אוֹתָם, וְגַם מִן כִּי יִשְׂרָאֵל הַמּוֹכָאִים, אֶקַּח מֵהֶם כְּהֹנִים וְלוֹיִם שֶׁהָיוּ מַעֲרִיבִים בֵּין הַיּוֹם בְּאַנְסֵם, וְלִפְנֵי גְלוֹיִים הַכְּהֹנִים וְהַלוֹיִם שֶׁבָּהֶם, וְאֶבְרָר אוֹתָם מֵהֶם וְהָיוּ מִשְׁמָשִׁים לִפְנֵי אָמַר ה', וְחִינּוּ אִמְרֵי "הַנְּסֻחֹת לַח" אֱלֹהֵינוּ" (דברים כז כח). כב) הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים, קִרְאֵם חֲדָשִׁים, כִּי הֵם עִמָּדִים תָּמִיד בְּחַדוּשָׁם כְּמוֹ שֶׁנִּבְרָאוּ וְלֹא יִכְלוּ וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה, שֶׁהָאָרֶץ עֹמֶדֶת בְּחַדוּשָׁה תָּמִיד כְּמוֹ שֶׁנִּבְרָאָה וְלֹא תִכְלָה, אֲלֵא שְׁתוֹלְדוּתֶיהָ בְּלִים. וְכֵן אָמַר שְׁלֹמֹה "דוֹר הוֹלֵךְ וְדוֹר בָּא וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם עֹמֶדֶת" (קהלת א ד). אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה, אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲמִידֵם בְּחַדוּשָׁם. עִמָּדִים לִפְנֵי, שְׂאֵנִי סֹבֵת קִיּוּמָם וְעִמִּידָתָם. כֵּן יַעֲמֹד וְרַעְיָכֶם וְשִׁמְכֶם, בְּאוֹתָהּ הַטּוֹבָה שֶׁתִּהְיֶה אִתְּם שֶׁתִּהְיֶה הַגְּאֻלָּה בְּיָמֵיכֶם, כֵּן יַעֲמִידוּ גַם וְרַעְיָכֶם אַחֲרֵיכֶם כָּל יְמֵי עוֹלָם, וְלֹא תִגְלוּ עוֹד מֵאֲרָצְכֶם כִּי שֶׁחֲשָׁבוּ אֵלֵי הַיּוֹם שֶׁבָּאוּ עִם גֹּג לְהִלָּחֵם עַל יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁחֲשָׁבוּ לְהַגְלִיל אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֵאבֵד אֶת שְׁמֵם, אֲלֵא לְעוֹלָם יַעֲמֹד וְרַעְיָכֶם וְשִׁמְכֶם. כג) מִדֵּי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ, בְּכָל חֲדָשׁ בְּיּוֹם רֵאשִׁית הַחֲדָשׁ, וּמִדֵּי שְׁבֹת בְּשִׁבְתּוֹ, בְּכָל שְׂבוּעַת יּוֹם הַשְּׁבֹת. כָּל בְּנֵי אָדָם, וְאֲפִילוֹ שְׂאֵר הַעַמִּים. לִפְנֵי, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. כד) וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי, אוֹתָם הַיּוֹם שֶׁיִּבְאוּ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לַח', יֵצְאוּ מִירוּשָׁלַיִם לַעֲמֹק הַיַּשְׁפָּט, וַיֵּרְאוּ אֶת פִּגְרֵי מַחֲנֵה גֹג וּמְגוֹג שֶׁשָּׁעֲנוּ בַּח' וְחֲשָׁבוּ לְעֹשׂוֹת כְּנִגְדֵי לְהַגְלִיל אֶת יִשְׂרָאֵל מֵאֲרָצָם. (וְזֹאת תִּהְיֶה בְּחֹדֶשׁ שְׁבַעַת חֲדָשִׁים כְּשֶׁעוֹד לֹא יִסְפִּיקוּ לְקַבֵּר אֶת הַחֲלָלִים). תוֹלְעֵתֶם, הִרְפָּה הַאֲוִקְלֵת אֶת בְּשָׂרָם. וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה, הָאֵשׁ הַבּוֹעֶרֶת בָּהֶם לֹא תִכְבֶּה. וְהָיוּ דְרָאוּן לְכָל בֶּשֶׂר, פִּגְרֵי מַחֲנֵה גֹג וּמְגוֹג וְהָיוּ לְחִרְפָּה וּלְכִיזוֹן בְּעֵינֵי כָּל בֶּשֶׂר הַבָּאִים לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי ה'.

הַמְּנַחֵה בְּכָלִי טָהוֹר בֵּית יְהוָה: כא וְגַם־ מֵהֶם אֶקַּח לְפָנֶיךָ לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: כב כִּי כַּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד וְרַעְיָכֶם וְשִׁמְכֶם: כג וְהָיָה מִדֵּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שְׁבֹת בְּשִׁבְתּוֹ יָבֹוא כָּל־בֶּשֶׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה: כד וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי כִי תוֹלְעֵתֶם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דְרָאוּן לְכָל־בֶּשֶׂר: כג וְהָיָה מִדֵּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שְׁבֹת בְּשִׁבְתּוֹ יָבֹוא כָּל־בֶּשֶׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְּדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ, בְּמַהְרָה יָבוֹא וַיַּגִּל לַבְּנוֹ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחְלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁפַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נִרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכַבּוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אַנְחֵנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יְתַבְרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

שי למורא (א) רַבֵּי, לְשׁוֹן רִגְה וּשְׁמַחַת. עֲקָרָה לֹא יִלְדָה, אֵת יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר הִייתָ מִפְּנֵי וְאִינָם, הִנֵּה עֵתָה כּוֹמֵן הַנְּאֻלָּה, פְּצַחֵי פֶתְחֵי פֶה כְּקוֹל רִגְה וְצַחֲלֵי אֲשֶׁר הִייתָ עַד עַכְשָׁיו כְּאִשָּׁה אֲשֶׁר לֹא-חָלְתָה שְׁלֹא יִלְדָה בְּיָרֵבִים בְּגִי' שׁוּמְמָה עֵתָה בְּנִיָּה יִתֵּן רַבִּים מִבְּנֵי בְּעוֹלָה מִכְּנֵי מְדִינַת אֲחֵרָת, כִּי הִתְהַלַּךְ בַּעַל וְיִלְדָה לֹא בְּנִים אָמַר יְהוָה: בְּהִרְחִיבִי אֶת מְקוֹם אֶהְלֶךְ לְחַזְקוֹת אֵת כָּל בְּנֵי הַמְּרוֹבִים וּוְרִיעוּת מוֹשְׁבֵינֶיךָ וַיָּבוּ וְהָיוּ גוֹיִם לְאֶרֶץ וְלִדְבַר אֶל-תַּחֲשֻׁבֵי אֶל תִּמְנְעֵי מִלְּהַטְוָתָם. הָאֲרִיכֵי מִיתְרֶיךָ הַחֲבֵלִים הַתּוֹלִים בְּשׂוֹפֵל הַאֶהָל שִׁיחָה נֹחַ לְקַשְׁרֵם הַיָּסֵד לְתַדּוֹת וְיִתְדֵיךָ תִּקְוָעוֹת פֶּאֶרְצֵי חֲזִקֵי: ג כִּי־יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצֵי אֵת הַגְּבוּלִים, וְתִשְׁשׁוּ אֶרֶץ חוּץ לְגְבוּלֵים הָאֶלֶּה, וְזָרְעֶךָ גוֹיִם יִירָשׁ יַעֲזֹר שְׁעֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִסְפְּקוּ לָבוֹן יִירָשׁוּ עוֹד עַרְבֵי עַבְדֶּיךָ, וְגַם אֶלֶּה לֹא יִסְפְּקוּ לָהֶם עַד וְעָרִים גְּשֻׁמוֹת בֵּין מִצְרַיִם בֵּין מִשְׁאֵר אֲרָצוֹת יוֹשְׁבֵיבוֹ אוֹתָם: ד אֶל-תִּירָאֵי אֶל תִּפְחָרֵי שִׁיחָה צֹאנֶיךָ מִגְּלוֹת זֶה כְּצֹאנֶיךָ מִשְׁאֵר גְּלוֹת שְׂמִינִיךָ פֶּאֶרְצֶיךָ עִם צְרוֹת רְבוֹת וְרַעוּת גְּבִית רֵאשׁוֹן וּבְבִית שֵׁנִי כִּי־לֹא תִבְוֹשֵׁי עוֹד לְעוֹלָם אַחֵר שְׂמִינִי מִזֶּה הַגְּלוֹת. וְאֶל-

הפטרה לפרשת נח לשמו"ת ישעיהו פרק ג
א רַבֵּי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה פְּצַחֵי רִגְה וְצַחֲלֵי לֹא-חָלְתָה בְּיָרֵבִים בְּגִי' שׁוּמְמָה מִבְּנֵי בְּעוֹלָה אָמַר יְהוָה: בְּהִרְחִיבִי אֶת מְקוֹם אֶהְלֶךְ וּוְרִיעוּת מוֹשְׁבֵינֶיךָ וַיָּבוּ אֶל-תַּחֲשֻׁבֵי הָאֲרִיכֵי מִיתְרֶיךָ וְיִתְדֵיךָ חֲזִקֵי: ג כִּי־יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצֵי וְזָרְעֶךָ גוֹיִם יִירָשׁוּ וְעָרִים גְּשֻׁמוֹת יוֹשְׁבֵיבוֹ: ד אֶל-תִּירָאֵי כִּי־לֹא תִבְוֹשֵׁי וְאֶל-תִּפְלַמְי כִּי לֹא תִחְפְּרִי כִּי בִשַׁת עֲלוּמִיךָ

תִּשְׁפָּחֵי וְחִרְפַת אֲלִמְנוּתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי-עוֹד: ה כִּי בְּעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגִאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָּל-הָאָרֶץ יִקְרָא: ו כִּי־כֹאשָׁה

תִּפְלַמְי לְהָרִים רֵאשׁ וְלְהַרְאוֹת גְּדוּלָה בְּחִשְׁבֶּךָ מִן תְּגַלֶּה שׁוֹב כִּי לֹא תִחְפְּרִי לֹא תִבְוֹשֵׁי עוֹד לְלַבַּת גוֹלָה כִּי בִשַׁת עֲלוּמִיךָ כִּי תִבְוֹשֵׁי שִׁיחָה לָךְ בְּיָמֵי גְּעוּרֶיךָ כְּאֲשֶׁר הִייתָ גוֹלָה וּמְטוֹלָלַת תִּשְׁפָּחֵי כִּי לֹא יִקְרָה לָךְ עוֹד וְחִרְפַת אֲלִמְנוּתֶיךָ הַצְרוֹת שִׁחֵי לָךְ בְּגְלוֹת שִׁיחָה כְּאִלְמָנָה לֹא תִזְכְּרִי-עוֹד כִּי מְרוֹב טוֹבָה תִּשְׁפָּחוּ כָּל הַצְרוֹת הַרְאוּנוֹת: ה כִּי בְּעֲלִיךָ כְּלִמְרֵי אֲדוּנֶיךָ, הוּא עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְתִכְבֹּלַת בְּרוּךְ כִּי הוּא אֲדוּן צְבָאוֹת מַעֲלָה וְטוֹבָה, וְעוֹד וְגִאֲלֶךָ הוּא קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר אֱלֹהֵי כָּל-הָאָרֶץ יִקְרָא וְיָדוּ כָּל מַשְׁלָה: ו כִּי־כֹאשָׁה עוֹבְבָה וְעַצְבוּת רֹחַ קִרְאֶיךָ יְהוָה לְשׁוֹב אֵלָיו וְאַשְׁת גְּעוּרִים כִּי תִמְאָס בְּעֵינֵי

עטרת מרים

בעלה, הנה לא תתמיד המיאום כי ישוב ורחם, כן אמר אלהינו לרחם עליך: וברגע קטן עזבתיך ימי הגלות כולם יהיו נחשבים כרגע קטן מול הקבוצה כי וברחמים גדלים אקבצך ותתמיד לאורך ימים: ה' בשצף כמעט קצף הסתרתיו פני רגע מפקד אל מול החסד תחשב רק לרגע, מאחר ובחסד עולם רחמתיך אמר גאלך יהוה: ט פי כמו מי המפול בימי נח זאת לי שבועה בידי אשר נשבעתי או מעבר שלא יהיה מירנח עוד עליהארץ כן נשבעתי שמי שבועות מקצף עליך על ידי עונך ומגערך להגלותי: י כי לפעמים יקרה אשר הקרים ימושו יסוהו ממקומם והגבעות תמוטינה מלשון נמיה עליי רעש אבל וחסדי מאתך לא ימושו וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמיך יהוה:

עזובה ועזובת רוח קראך יהוה ואשת נעורים כי תמאם אמר אלהיך: וברגע קטן עזבתיך וברחמים גדלים אקבצך: ה' בשצף קצף הסתרתיו פני רגע מפקד ובחסד עולם רחמתיך אמר גאלך יהוה: ט פימי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מירנח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצף עליך ומגערך: י כי הקרים ימושו והגבעות תמוטינה וחסדי מאתך לא ימושו וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמיך יהוה:

שי למורא ותמיד המאום, כי ישוב ורחם. (ז) ברגע קטן עזבתיך, אף-על-פי שארכו ימי הגלות, כלם יהיו נחשבים כרגע קטן כנגד הרחמים שיהיו גדולים כשאקבצך. "ברגע", כמו בזמן. (ח) בשצף קצף, כמעט קצף. (י) הקרים ימושו והגבעות תמוטינה, אף אם תכלה זכות האבות והאמהות.

קריאת התורה למנחת שבת קודש

לזרעך אתן את-הארץ הזאת ויבן שם מוֹפֵת ליהוה הנראה אליו: ה ויעתק משם ההרה מקדם לבית-אל ויט אהלה בית-אל מים והעי מקדם ויבן-שם מוֹפֵת ליהוה ויקרא בשם יהוה: ט ויפֶע אבְרָם הַלֹּדֶז וְנֹסַע הַנְּגַבָּה: פ ויהי רַעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרִימָה לָגוּר שָׁם כִּי-כָבֵד הָרַעַב בְּאֶרֶץ: י ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל-שרי אשתו הנהנא ידעתי כי אשה יפת-מראה את: י והיה כִּי-יֵרָאוּ אֹתְךָ הַמִּצְרִים וְאָמְרוּ אֵשֶׁתוּ זֹאת וְהֵרָגוּ אֹתִי וְאֹתְךָ יַחֲיוּ: יי אַמְרֵי-נָא אֶחָתִי אֵת לְמַעַן יִיטַב-לִי בְעַבְדְּךָ וְחִיתָה נַפְשִׁי בְגִלְלָתְךָ:

יב ויאמר יהוה אל-אבְרָם לֵךְ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ: ג וּאֶעֱשֶׂךָ לְגֹזֵל גָּדוֹל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶגְדַּלְהָ שְׁמוֹךָ וְהָיָה בְרַכָּה: ג וְאֶבְרַכְהָ מִבְּרַכְיֶיךָ וּמִקְלָלְךָ אֲזָר וְנִבְרַכְוּ כָךְ כָּל מִשְׁפַּחַת הָאֲדָמָה: (יב) וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לֹט וְאַבְרָם בְּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן: ה וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שָׂרִי אֵשֶׁתוֹ וְאֶת-לֹט בֶּן-אָחִיו וְאֶת-כָּל-רִכּוּשׁוֹ אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בַּחָרָן וַיֵּצְאוּ לְלַכְתַּ אֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן: ו וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שְׁכֵם עַד אֵלֹן מִזְרָה וְהַכְּנַעֲנִי אֲזָר בְּאֶרֶץ: (יג) וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר

לוח זמנים לשבוע פרשת נח - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת המוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	מג"א		אדמו"ר		א	ש	
										א	ש	א	ש			
17:28	16:32	17:18	17:23	16:51	16:56	11:54	11:55	9:35	9:34	8:39	8:37	8:04	8:03	5:57	5:53	באר שבע (ח)
17:26	16:19	17:15	17:20	16:51	16:56	11:54	11:54	9:35	9:34	8:39	8:37	8:04	8:02	5:59	5:54	חיפה (ח)
17:26	16:14	17:15	17:20	16:53	16:59	11:53	11:53	9:34	9:32	8:37	8:35	8:03	8:01	5:57	5:52	ירושלים (ח)
17:27	16:29	17:17	17:22	16:50	16:55	11:54	11:55	9:36	9:34	8:39	8:37	8:05	8:03	5:59	5:54	תל אביב (ח)
17:22	16:17	17:08	17:18	16:34	16:43	12:08	12:08	9:59	9:56	9:08	9:03	8:23	8:19	6:42	6:33	אוסטרליה, וינה (ח)
20:38	19:37	20:26	20:19	19:57	19:51	13:38	13:38	10:47	10:49	9:36	9:40	8:55	8:59	6:12	6:19	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:27	16:24	17:14	17:22	16:40	16:49	12:11	12:11	10:00	9:58	9:08	9:04	8:25	8:21	6:41	6:32	אוקראינה, אודסה (ח)
16:56	15:52	16:43	16:52	16:08	16:18	11:42	11:43	9:33	9:30	8:42	8:37	7:57	7:53	6:16	6:07	אוקראינה, דניינץ (ח)
17:07	16:02	16:53	17:03	16:18	16:28	11:53	11:54	9:45	9:42	8:53	8:49	8:08	8:04	6:28	6:18	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:30	16:23	17:16	17:26	16:39	16:50	12:19	12:19	10:12	10:08	9:21	9:16	8:34	8:30	6:58	6:48	אוקראינה, ליוטווי (ח)
17:22	16:15	17:08	17:18	16:31	16:42	12:11	12:12	10:04	10:01	9:14	9:09	8:27	8:23	6:51	6:41	אוקראינה, קייב (ח)
18:17	17:22	18:07	18:11	17:42	17:46	12:36	12:36	10:14	10:13	9:16	9:14	8:44	8:43	6:30	6:27	אתחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)
17:54	16:52	17:41	17:50	17:11	17:20	12:37	12:37	10:26	10:23	9:34	9:29	8:51	8:48	7:05	6:56	אטליה, מילאנו (ח)
18:33	17:43	18:24	18:24	18:01	18:01	12:28	12:28	9:56	9:57	8:54	8:54	8:24	8:25	5:54	5:54	אקוודור, קיטו (ח)
20:05	19:06	19:53	19:47	19:25	19:20	13:11	13:11	10:22	10:24	9:12	9:15	8:33	8:37	5:51	5:57	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:13	20:09	21:00	20:52	20:28	20:21	14:04	14:03	11:09	11:12	9:58	10:02	9:13	9:19	6:30	6:38	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
18:45	17:47	18:33	18:40	18:03	18:10	13:20	13:20	11:05	11:03	10:11	10:08	9:33	9:30	7:36	7:29	ארה"ב, בולטימור (ק)
18:32	17:33	18:21	18:28	17:50	17:58	13:09	13:10	10:55	10:53	10:01	9:58	9:22	9:19	7:28	7:21	ארה"ב, ברוקלין (ק)
18:33	17:34	18:21	18:28	17:51	17:58	13:10	13:10	10:56	10:54	10:02	9:59	9:23	9:20	7:28	7:21	ארה"ב, גרנסי סיטי (ק)
19:07	18:07	18:55	19:02	18:23	18:31	13:46	13:46	11:33	11:30	10:39	10:36	9:59	9:56	8:07	8:00	ארה"ב, טריווויט (ק)
19:10	18:16	19:00	19:04	18:34	18:39	13:35	13:35	11:15	11:14	10:19	10:16	9:45	9:43	7:36	7:32	ארה"ב, הווסטון (ק)
18:36	17:41	18:25	18:31	17:58	18:04	13:06	13:06	10:48	10:46	9:52	9:50	9:17	9:14	7:13	7:07	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
19:13	18:21	19:04	19:08	18:38	18:43	13:34	13:35	11:13	11:12	10:15	10:14	9:43	9:41	7:30	7:27	ארה"ב, מיאמי (ק)
18:27	17:28	18:16	18:23	17:45	17:53	13:05	13:05	10:52	10:49	9:58	9:55	9:19	9:15	7:25	7:18	ארה"ב, ניו יורק (ק)
18:34	17:35	18:22	18:30	17:51	17:59	13:13	13:13	10:59	10:57	10:06	10:02	9:26	9:23	7:33	7:26	ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)
18:57	17:58	18:45	18:52	18:15	18:22	13:33	13:34	11:19	11:17	10:25	10:22	9:47	9:44	7:52	7:45	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
18:26	17:26	18:14	18:21	17:43	17:50	13:04	13:04	10:51	10:49	9:57	9:54	9:18	9:14	7:25	7:18	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:12	18:20	19:02	19:00	18:38	18:36	12:48	12:48	10:09	10:10	9:03	9:05	8:32	8:34	5:54	5:57	בוליביה, לה-פס (ח)
18:05	16:57	17:51	18:01	17:13	17:24	12:56	12:56	10:50	10:46	10:00	9:54	9:12	9:07	7:38	7:27	בלגיה, אמסטרדם (ח)
18:06	16:58	17:52	18:02	17:15	17:26	12:56	12:56	10:49	10:46	9:59	9:54	9:12	9:07	7:37	7:26	בלגיה, בריסל (ח)
18:56	18:02	18:46	18:43	18:26	18:22	12:23	12:23	9:40	9:42	8:33	8:35	8:00	8:02	5:20	5:24	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:43	17:50	18:33	18:30	18:08	18:05	12:11	12:11	9:29	9:30	8:22	8:24	7:48	7:51	5:09	5:13	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
17:23	16:18	17:08	17:19	16:32	16:43	12:14	12:14	10:08	10:05	9:18	9:13	8:30	8:25	6:56	6:46	בריטניה, לונדון (ח)
17:28	16:20	17:13	17:24	16:33	16:45	12:22	12:23	10:18	10:15	9:29	9:24	8:39	8:34	7:11	6:59	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:27	16:18	17:13	17:23	16:36	16:47	12:20	12:20	10:15	10:11	9:26	9:20	8:36	8:31	7:05	6:54	גרמניה, ברלין (ח)
17:50	16:43	17:36	17:46	17:00	17:10	12:39	12:39	10:32	10:28	9:41	9:36	8:54	8:50	7:18	7:08	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:02	18:07	18:51	18:47	18:32	18:28	12:24	12:24	9:40	9:41	8:32	8:34	7:57	8:00	5:17	5:21	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:38	17:47	18:29	18:31	18:04	18:08	12:52	12:52	10:28	10:27	9:29	9:28	8:58	8:57	6:39	6:37	הודו, מומבאי (ח)
18:35	17:44	18:25	18:28	18:01	18:04	12:48	12:48	10:24	10:23	9:24	9:23	8:54	8:53	6:35	6:32	הודו, פונה (ח)
17:12	16:08	16:59	17:08	16:24	16:34	11:57	11:57	9:48	9:45	8:56	8:52	8:12	8:08	6:29	6:20	הונגריה, בודפשט (ח)

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ה ז'		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
17:37	16:38	17:25	17:32	16:55	17:02	12:14	12:14	10:00	9:58	9:06	9:03	8:27	8:24	6:33	6:26	טורקיה, איסטנבול (ח)
18:05	17:08	17:54	18:00	17:25	17:31	12:39	12:39	10:23	10:21	9:28	9:25	8:51	8:48	6:52	6:46	יוון, אתונה (ח)
17:34	16:30	17:20	17:29	16:46	16:56	12:18	12:18	10:08	10:06	9:17	9:12	8:33	8:29	6:49	6:40	מולדובה, קישינב (ח)
18:35	17:44	18:25	18:28	18:01	18:04	12:49	12:50	10:25	10:25	9:26	9:25	8:55	8:54	6:37	6:35	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
20:10	19:02	19:56	19:47	19:21	19:13	12:49	12:48	9:51	9:54	8:38	8:42	7:48	7:55	5:06	5:15	ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)
17:55	17:02	17:45	17:49	17:19	17:23	12:17	12:18	9:56	9:55	8:59	8:57	8:26	8:24	6:15	6:11	נפאל, קטמנדו (ח)
17:52	16:52	17:41	17:48	17:11	17:18	12:28	12:28	10:13	10:11	9:19	9:16	8:40	8:38	6:44	6:38	סין, בייג'ינג (ח)
19:22	18:32	19:13	19:13	18:50	18:51	13:18	13:19	10:47	10:48	9:45	9:45	9:16	9:16	6:46	6:46	סנגפור, סינגפור (ח)
16:57	15:48	16:43	16:53	16:04	16:16	11:50	11:50	9:44	9:41	8:55	8:49	8:05	8:01	6:34	6:23	פולין, ורשה (ח)
18:41	17:50	18:32	18:30	18:09	18:07	12:23	12:23	9:46	9:47	8:42	8:43	8:11	8:12	5:35	5:37	פרו, לימה (ח)
18:11	17:09	17:58	18:07	17:25	17:34	12:54	12:54	10:43	10:41	9:51	9:47	9:09	9:05	7:23	7:14	צרפת, ליון (ח)
18:17	17:12	18:03	18:13	17:30	17:40	13:04	13:04	10:56	10:53	10:05	10:00	9:19	9:15	7:40	7:30	צרפת, פריז (ח)
18:10	17:20	18:01	18:02	17:38	17:39	12:10	12:10	9:40	9:41	8:39	8:39	8:09	8:09	5:42	5:41	קולומביה, בוגוטה (ח)
18:50	17:50	18:38	18:46	18:09	18:17	13:31	13:31	11:19	11:17	10:26	10:22	9:45	9:42	7:55	7:48	קנדה, טורונטו (ק)
18:25	17:22	18:12	18:20	17:40	17:49	13:08	13:08	10:57	10:54	10:05	10:01	9:22	9:19	7:36	7:28	קנדה, מונטריאול (ק)
18:29	17:33	18:18	18:24	17:50	17:56	12:59	12:59	10:42	10:40	9:46	9:44	9:10	9:08	7:08	7:02	קפריסין, לרנקה (ק)
18:13	17:01	17:58	18:09	17:17	17:29	13:10	13:10	11:07	11:03	10:19	10:13	9:26	9:21	8:02	7:50	רוסיה, לובאוויטש (ח)
17:45	16:31	17:29	17:41	16:50	17:03	12:43	12:43	10:41	10:37	9:54	9:47	9:00	8:54	7:38	7:26	רוסיה, מוסקבה (ח)
17:50	16:46	17:37	17:46	17:03	17:12	12:35	12:35	10:25	10:22	9:33	9:29	8:49	8:46	7:06	6:57	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
17:54	16:50	17:41	17:50	17:11	17:21	12:39	12:40	10:30	10:27	9:38	9:34	8:54	8:50	7:11	7:02	שווייץ, ציריך (ח)
18:23	17:33	18:14	18:16	17:50	17:53	12:32	12:32	10:05	10:05	9:05	9:05	8:35	8:35	6:13	6:11	טאילנד, בנגקוק (ח)

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותנמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כחניינים
דבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.

שולם
1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7